

Grammaire française

expliquée

en Polonais dans toutes ses parties

et

analysée par les règles

par

J. C. Hautepierre.

B r e s l a u ,

chez Guillaume Théophile Korn.

1806.

Grammatyka

Francuzka i Polska

wytłomaczona i objaśniona

przez

Przykłady, stosownie do wszystkich Części Mowy
i Prawideł Grammatycznych

przez

I. C. Hautepierre.

w Wroclawiu,
u Wilhelma Bogumila Korna.
1806.

5835 S.

804.0 : 808.4

ZBORY SEASIDE

Alc L 224/73/S

A Madame

Madame la Générale

de W e g o r z e w s k a

née

Comtesse de Kwielewska,

Madame!

*Quoiqu'il ne soit pas d'usage de dé-
dier une grammaire, je me mets au
dessus de la critique, en Vous offrant
la mienne, sachant Madame, qu'en
obtenant votre suffrage, j'aurai celui
de toutes les personnes de votre nation
qui aiment les sciences; et mes peines
seront doublement récompensées, si sous
vos auspices, je puis convaincre la jeu-
nesse que j'ai travaillé pour elle.*

Agréez

*Agréez Madame, je Vous prie,
cet ouvrage, avec la même condescen-
dance, qu'il Vous a plu agréer mon art
épistolaire, comme une preuve de la
profonde vénération, avec laquelle je
me ferai toujours un devoir d'être.*

Madame

Breslau, le 1. Février 1806.

Votre

*très humble Serviteur
Hautepeyre.*

Table des Matières.

1. Partie.

Chapitre I.

De la prononciation. Page 1

Chapitre II.

Des diphthongues. 6

Chapitre III.

Des voyelles nasales. 16

Chapitre IV.

Des diphthongues nasales. 16

Chapitre V.

De la prononciation des lettres consonnes. 22

Chapitre VI.

Table d'épélition. 67

Chapitre VII.

Des parties de l'oraison, et de l'article défini. 95

Chapitre VIII.

De l'article indéfini. 110

Chapitre IX.

De l'article partitif. 121

Chapitre X.

De l'article d'unité. 127

Chapitre XI.

Du genre des substantifs. 133
Cho

Tablica Materyi.

Część pierwsza.

Rozdział I.

O wymawianiu. Kar. 1

Rozdział II.

O dwugłoskach. 6

Rozdział III.

O samogłoskach nosowych. 16

Rozdział IV.

O dwugłoskach nosowych. 18

Rozdział V.

O wymawianiu spółgłosek. 22

Rozdział VI.

Tablica zgłotkowania. 67

Rozdział VII.

O częściach mowy i o przodimku określonym. 95

Rozdział VIII.

O przedimku nieokreślonym. 116

Rozdział IX.

O przedimku podzielnym. 121

Rozdział X.

O przedimku jedności. 127

Rozdział XI.

O rodzaju rzeczowników. 133
Roz-

<i>Chapitre XII.</i>		<i>Rozdział XII.</i>	
<i>Des adjectifs.</i>	Page 151	O przymiotnikach.	Kaz. 151
<i>Chapitre XIII.</i>		<i>Rozdział XIII.</i>	
<i>Du changement ou mutation</i> <i>des adjectifs.</i>	155	O zmianie czyli odmianie przymiotników.	155
<i>Chapitre XIV.</i>		<i>Rozdział XIV.</i>	
<i>Des adjectifs après les sub-</i> <i>stantifs.</i>	165	O przymiotnikach położo- nych po rzeczownikach.	165
<i>Chapitre XV.</i>		<i>Rozdział XV.</i>	
<i>Des nombres.</i>	170	O liczbach.	170
<i>Chapitre XVI.</i>		<i>Rozdział XVI.</i>	
<i>Des pronoms personnels.</i>	176	O zaimkach osobistych.	176
<i>Chapitre XVII.</i>		<i>Rozdział XVII.</i>	
<i>Des pronoms possessifs.</i>	181	O zaimkach dzierżawczych.	181
<i>Chapitre XVIII.</i>		<i>Rozdział XVIII.</i>	
<i>Des pronoms démonstratifs.</i>	197	O zaimkach wskazujących.	197
<i>Chapitre XIX.</i>		<i>Rozdział XIX.</i>	
<i>Des pronoms interrogatifs.</i>	205	O zaimkach pytających.	205
<i>Chapitre XX.</i>		<i>Rozdział XX.</i>	
<i>Des pronoms relatifs.</i>	212	O zaimkach względnych.	212
<i>Chapitre XXI.</i>		<i>Rozdział XXI.</i>	
<i>Des pronoms indéfinis.</i>	222	O zaimkach nieokreślonych.	222
 <i>2. Partie.</i>		 <i>Część Druga.</i>	
<i>Chapitre I.</i>		<i>Rozdział I.</i>	
<i>Des verbes.</i>	241	O słowach.	241
<i>Chapitre II.</i>		<i>Rozdział II.</i>	
<i>Des conjugaisons.</i>	247	O formach czasownika.	247
<i>Chapitre III.</i>		<i>Rozdział III.</i>	
<i>Du verbe auxiliaire avoir.</i>	250	O słowie posiłkowem <i>avoir</i> .	250
<i>Chapitre IV.</i>		<i>Rozdział IV.</i>	
<i>Du verbe auxiliaire person-</i> <i>nel être.</i>	274	O słowie posiłkowem osobi- stem <i>être</i> .	274
<i>Chapitre V.</i>		<i>Rozdział V.</i>	
<i>Des verbes de la 1. conju-</i> <i>gaison.</i>	301 Cha.	O słowach pierwszej formy czasownika.	301 Roz.

*Chapitre VI.**Des verbes de la 2. conjugaison. Pag. 328**Chapitre VII.**De la 3. conjugaison. 345**Chapitre VIII.**Des verbes de la 4. conjugaison. 364**Chapitre IX.**Des verbes passifs. 385**Chapitre X.**Des verbes réciproques. 407**Chapitre XI.**Des verbes neutres. 426**Chapitre XII.**Des verbes impersonnels. 428**Chapitre XIII.**Des verbes irréguliers de la 1. conjugaison. 438**Chapitre XIV.**Des verbes irréguliers de la 2. conjugaison. 461**Chapitre XV.**Des verbes irréguliers de la 3. conjugaison. 464**Chapitre XVI.**Des verbes irréguliers de la 4. conjugaison. 465**Chapitre XVII.**De l'accord des verbes avec leur sujet. 474**Chapitre XVIII.**Du régime des verbes. 482**Chapitre XIX.**Du participe passé. 489*

Cha.

*Rozdział VI.**O słowach 2. formy czasowania, Kar. 328**Rozdział VII.**O trzecioy formie czasowania. 345**Rozdział VIII.**O słowach 4. formy czasuowania. 364**Rozdział IX.**O słowach biernych. 385**Rozdział X.**O słowach zaimkowych. 407**Rozdział XI.**O słowach nielkich, 426**Rozdział XII.**O słowach nieosobistych. 428**Rozdział XIII.**O słowach nieforeinnych pierwszey formy. 438**Rozdział XIV.**O słowach nieforeinnych drugiey formy. 461**Rozdział XV.**O słowach nieforeinnych 3. formy. 464**Rozdział XVI.**O słowach nieforeinnych 4. formy. 465**Rozdział XVII.**O składni zgody słów z wyrazem podległym. 474**Rozdział XVIII.**O składni rzadu słów. 482**Rozdział XIX.**O imiesłowie biernym. 489*

Roz.

<i>Chapitre XX.</i>		<i>Rozdział XX.</i>	
<i>Des prépositions.</i>	Pag. 494	O przyimkach.	Kar. 494
<i>Chapitre XXI.</i>		<i>Rozdział XXI.</i>	
<i>De l'adverbe.</i>	497	O przysłowku.	497
<i>Chapitre XXII.</i>		<i>Rozdział XXII.</i>	
<i>Des conjonctions.</i>	499	O spójnikach.	499
<i>Chapitre XXIII.</i>		<i>Rozdział XXIII.</i>	
<i>De l'interjection.</i>	505	O wykrzykniku.	505
<i>Chapitre XXIV.</i>		<i>Rozdział XXIV.</i>	
<i>De la construction.</i>	506	O szyku.	506
<i>Chapitre XXV.</i>		<i>Rozdział XXV.</i>	
<i>De l'inversion ou hyperbate.</i>	507	O postaci zwanej przełożeniem (<i>Hyperbate</i>).	507
<i>Chapitre XXVI.</i>		<i>Rozdział XXVI.</i>	
<i>De l'ellipse.</i>	511	O wyrzutni.	511
<i>Chapitre XXVII.</i>		<i>Rozdział XXVII.</i>	
<i>Du pléonisme.</i>	514	O postaci zwanej pleonazm.	514
<i>Chapitre XXVIII.</i>		<i>Rozdział XXVIII.</i>	
<i>De la syllepse ou synthèse.</i>	517	O postaci zwanej synthesisis.	517
<i>Chapitre XXIX.</i>		<i>Rozdział XXIX.</i>	
<i>Des amphibologies.</i>	519	O dwuwykładni.	519
<i>Chapitre XXX.</i>		<i>Rozdział XXX.</i>	
<i>Des gallicismes.</i>	621	O francuszczyznach.	621

P r é f a c e.

P r z e d m o w a.

P r é f a c e.

La nécessité d'une bonne grammaire, qui fut arrangée d'après les facultés de la jeunesse, principalement pour celle de la nation Polonaise, m'a déterminé à entreprendre cet ouvrage, aussi vétilleux en apparence que pénible. L'arrangement et l'ordre que j'ai suivi, diffère en beaucoup de points, de celui de toutes les grammaires qui ont paru jusqu'à présent; car non seulement j'ai développé toutes les règles, par des exemples; mais j'ai encore démontré leur usage, en les analysant par les thèmes ou exercices, dans un livre particulier qui paraîtra dans peu sous le titre: exercices français et polonais, pour faciliter l'étude de la langue française et servant de suite à cette grammaire.

La nation Polonaise a des grammaires, je l'avoue; mais ce ne sont que de petits extraits, et dont plusieurs n'ont pas même les conjugaisons. Pour obvier à tous les inconvénients, et à toutes les difficultés, on trouvera dans ma grammaire, tout ce qui peut convenir à donner

le:

Przedmowa.

Potrzeba dobrej Grammatyki, któraby była ułożoną stosownie do pojęcia młodzi, a mianowicie młodzieży Narodu Polskiego, skłoniła mnie do przedsięwzięcia niniejszego równie na pozor drobnego jak trudnego dzieła. Szyk i porządek który w nim zachowałem, różni się w wielu punktach od układu wszystkich Grammatyk dotąd na publiczny widok wyszłych; gdyż nie tylko objaśniłem wszystkie prawidła przez przykłady, lecz nadto wskazałem ich użytek rozbie-
rając je przez przyłączone ćwiczenia składające
z dziełko osobne które wyidzie wkrótce pod
tytułem Ćwiczenia Francuzkie i Polskie
dla ułatwienia nauki języka francuzkiego i służące
za dopełnienie tej grammatyki.

Wyznaję że naród Polski ma Grammatyki;
lecz te są po większej części małemi wyjątkami,
a niektóre z nich nie mają nawet form na cza-
sowanie słów. Dla zaradzenia wszystkim nieprzy-
zwoitościom, iako też dla ułatwienia trudności,
pierwszy tom niniejszey Grammatyki obeynie to
wszy-

les idées les plus précises sur la prononciation, ainsi que sur les parties de l'oraison. J'ai adopté dans la prononciation que ois, s'écrit comme, ais, toutes les fois qu'il est prononcé comme è, et au contraire je l'ai laissé, tel qu'il doit être, où il faut qu'il se prononce, ois; comme François, Français. Quoique Mr. Débonnal ait invectivé ceux qui se servent de ais au lieu de ois, je ne puis qu'alléguer une longue expérience de trente années d'instruction, et les difficultés que j'ai rencontrées, pour faire sentir à la jeunesse, que, je dois, et je devois, ne pouvaient se prononcer l'un comme l'autre, malgré que j'alléguasse la différence des temps. Je lui faisais sentir, que ois, était autant que ais, et qu'il fallait le prononcer de même sans cependant atteindre mon but.

Mr. de Voltaire, et plusieurs autres savans, avaient adopté ais; l'appui de ce grand homme, celui des hommes érudits, servit à me confirmer, que le plan que j'avais adopté était le plus analogue, à la vraie prononciation, et effectivement, j'eus à m'applaudir d'avoir imité ces grands savans; cela m'a enhardi à marcher sur leurs traces, et à ne plus me détourner de mon plan, quoiqu'on en put dire.

wszystko, co może posłużyć do dania najdokładniejszych wyobrażeń względem wymawiania, równie względem części mowy. Przyjąłem w wymawianiu ten układ, iż na miejsce zgłoski *ois*, piszę *ais*, tyle razy, gdy ta zgłoska ma być wymowiona jak *é*; przeciwnie zaś zostawiam ją tak jak być powinna, gdy się wymawiać ma jak *ois*; np. *François*, Franciszek; *Français*, Francuz. Chociaż P. Debonnal powstaie mocno przeciw tym, którzy kładą *ais*, na miejsce *ois*, przecież na obronę moją przytoczyć mogę trzydziestoletnie doświadczenie w nauczaniu, i trudności na jakie natrafiałem chcąc dać uczuć młodzieży, że wyrazy: *je dois*, winienem, i *je devois*, powinienem, nie mogły się iednakowo wymawiać, pomimo przytoczoney różnicy czasów. Dawałem łey uczuć, że zgłoska *ois*, tak jak *ais* powinna była być w ieden sposób wymawianą, iednak nieotrzymałem skutku.

P. Wołter i wielu innych mężów przyjęli zgłoskę *ais*, na miejsce *ois*; wsparcie na powadze tak wielkiego Człowieka, iako też i wielu innych uczonych, posłużyło do utwierdzenia mnie w tym, iż plan odemnie ułożony był najstosowniejszym do prawdziwego wymawiania, i w rzeczy samey nam powód do pokłaskiwania sobie, żem naszładował tak wielkich ludzi; to ośmieliło mnie do postępowania ich szlakiem i do trzymania się statecznie mego planu, cożkolwiekby nań powiedziano.

Równio

On ne sera pas moins surpris de trouver les quatre articles dans ma grammaire : n'en admettre qu'un, comme Débonnal et les autres nouveaux grammairiens, j'aurais offert mille difficultés aux Polonnais, qui suivent encore la langue latine : leur donner un nombre infini de prépositions, il ne m'auraient pas d'abord compris : d'ailleurs, n'est ce pas le même but, en disant : Article partitif, ou prépositions partitives, ou particules partitives ? Le but est il manqué, en donnant un nom convenable à une chose ? Wailly, Restaut, et plusieurs autres grammairiens ont adopté les quatre articles ; s'ils avaient prévu toutes les difficultés prétendues que M. Débonnal croit prévoir, est ce que ces grammairiens n'auraient pas rejeté les articles comme inutiles et ne servant qu'à surcharger la mémoire de la jeunesse ? Point du tout, ils ont servi de modèles aux autres grammairiens, leur en serviront toujours, au lieu que celle de Débonnal sera oubliée.

D'ailleurs, comment réduire le régime des verbes, si l'on veut proscrire tous les articles ? On m'objectera, ils seront régis par les prépositions, du, de, à du, de la, de, à de la, des, de, à des ; mais est ce que ces prépositions répondront aux questions sous-entendues, et la jeu

Równie nikt się dziwić nie będzie, iż w mojej Grzmmatyce jest mowa o czworakim przedimku: przypuścić tylko jeden przedimek, iak zrobil Debonnal i inni naynowszy Grammatycy, byłoby to jedno, co tysiąc trudnościow wystawić dla Polaków, którzy przykładają się ieszcze do Nauki Łacińskiego Języka. Dać im nieskończoną liczbę przyimków, jest iedno co stać się niezrozumiałym: a do tego, nie iestże to ieden i ten sam zamiar, gdy się mówi: Przedimek podzielnny, lub przyimki podzielne, lub też partykuły podzielne? Czyż się chybić ma zamiaru w ten czas, gdy się rzeczy iakiey daie przyzwoite nazwisko? *Wailly, Restaut*, i wielu innych Grammatyków, czyliżby przyięli byli układ czterech przedimków, gdyby przewidzieli byli wszystkie mniemane trudności, które P. Debonnal zdaie się przewidywać? czyliżby ci Grammatycy nie odrzucili byli wzmiankowanych przedimków iako nieużytecznych i tylko służących do obciążenia pamięci uczącey się młodzieży? Wcale nie, posłużyli oni owszem za wzor tylu innym dziełom Grammatyki, i zawsze do tego zamiaru służyć będą, gdy tym czasem Grammatyka P. Debonnal zapomnianą będzie.

Prócz tego, iakże ułożyć składnią rzędu słów, iezeli chcemy wypędzić wszystkie przedimki? Zarzuci mi kto, iż takowa składnia układaną byź może za pomocą przyimków: *du, de, à du, de la, de, à de la, des, de, à des*; lecz czyliż takowe przyimki odpowiadać będą na pytania domyślne?

nesses aura-t-elle moins de difficultés à vaincre? Quand la jeunesse sait, que l'article partitif, du, de, a du, de la, de, à dela, des, de à des, a les cas qui lui conviennent, et que si je lui demande, que voulez vous? elle me répondra, ie veux du pain. Si je lui dis, avec du pain on mange de la viande; ou bien avec de la viande on mange du pain; elle remarquera, que le mot avec est la vraie préposition, et que du, dela sont l'article. Quant à l'article d'unité, un il ne faut pas le confondre, avec le nombre cardinal un, quoiqu'il soit le même, car si on adoptait que ce nombre cardinal fut regardé comme article, alors tous les nombres cardinaux seraient susceptibles d'être articles: ainsi en mettant cet article, sous une préposition numérale, on n'attaquera point les anciens grammairiens, et on reviendra à l'idée des nouveaux: cependant, on ne disconviendra pas, que cet article est le même que l'indéfini, n'ayant, que de et à, et étant sans pluriel. Les pronoms n'offrent pas moins de difficultés que les articles, en les reléguant de même au nom des prépositions. Dans le fond ce n'est que changer de nom; car que je dise, pronom possessif, ou préposition possessive, cela revient toujours au même, et ainsi des autres.

myślne? a młodzież czy przeto mieć będzie mniej trudności do pokonania? kiedy uczący się wie, że przedimek podzielny *du, de, à du, de la, de, à dela, des, de à des*, ma przypadki iemu służące, i jeżeli się go spyta: czego chcesz? odpowie mi, *je veux du pain*, chcę chleba. Gdy mu powiem *avec du pain on mange de la viande*, z chleba ię się mięso; lub też: *avec de la viande on mange du pain*, z mięsem ię się chleb; uczący się dostrzeże, że wyraz *avec*, iest prawdziwym przyimkiem, a wyrazy *du, de la*, są przedimkami. Co do przedimka iedności *un*, nie należy go mieć za iedno z liczbą główną *un*, chociaż te w istocie są iednym wyrazem, bowiem gdyby się zgodzono, że ta liczba główna miałaby bydz uważaną iako przedimek, w ów czas wszystkie główne liczby byłyby zdadne stać się przedimkami: tak więc kładąc ten przedimek w rzędzie przyimka liczbowego, nie idzie się w brew układowi dawnych Grammatyków, a dogadza się myśli dzisiejszych: z tym wszystkim nie można się nie zgodzić na to, iż ten przedimek, iest ten sam co i nieokreślny, mając tylko przyimki *de i a*, a wcale liczby mnogiey. Zaimki nie mniej także wystawiają trudności iak i przedimki, gdybyśmy ię pod wyraz przyimków podciągnąć chcieli. W gracie samym byłoby to iedno co zmienić nazwisko tylko; gdyż czy powiem zaimek dzierżawczy, lub przyimek dzierżawczy, to wypada na iedno: toż samo rozumieć się ma i o innych.

D'après cet appercu, on trouvera dans ma grammaire toutes les modifications nécessaires; de sorte qu'il ne dépendra que du maître, de faire le choix du système qu'il se proposera de suivre.

Les paradigmes ont été arrangés, de manière que la jeunesse puisse facilement discerner les modes, les temps, et les quatre façons de s'énoncer; facilité qui ne se trouve presque dans aucune grammaire, puisqu'on voit au premier coup d'oeil, l'affirmatif, le négatif, l'interrogatif et l'interrogatif-négatif, ou mixte. Cette méthode que j'ai démontrée il y a quinze ans, dans ma grammaire Tabulaire, qui a été imprimée à l'Université d'ici, a été suivie de beaucoup d'émigrés qui se sont voués à l'instruction de la jeunesse; ainsi je crois, que les maîtres qui voudront pareillement épargner des peines à leurs écoliers, et s'en épargner à eux mêmes, que les uns et les autres me sauront gré, de leur présenter cet ouvrage ci.

Les règles ne laisseront aucun doute sur la pureté de la langue; donnant à ce sujet tous les détails qu'un maître puisse désirer. Les exercices annoncés ne seront pas moins intéressants, parceque les exercices pourront lui servir de modèles, pour dicter d'autres thèmes à ses écoliers.

Stosownie do danego tu wykładu, znajda się w moiej Grammatyce wszystkie potrzebne wyszczególnienia; to zaś w ten sposób, iż tylko od nauczyciela zależy będzie uczynić wybor układu, iaki się mu najdogodniejszy zdawać będzie do naszladowania w uczeniu.

Wzory na czasowanie słów zostały uszykowanemi w ten sposób, aby młodzież łatwo rozpoznać mogła tryby, czasy, i cztery sposoby wyrażania się; łatwość takowa nie znajduie się dotąd w żadney Grammatyce, bowiem za pierwszym rzutem oka spostrzega się odmiana twierdząca, przecząca, pytająca i pytająco-przecząca czyli mieszana. Układ takowy, który obszernie wywiodłem w moiej z Tablic złożoney a od piętnastu już lat w akademii tuteyszego miasta wydrukowanej Grammatyce, został naszladowanym od wielu Emigrantów poświęcających się Edukacyi młodzieży; mniemam przeto, że nauczyciele ięzyka chcący podobnież oszczędzić trudności swym uczniom, iako też i samym sobie, równie i uczniowie wdzięczność mi będą mieli za wydanie na publiczność niniejszego dzieła.

Podane prawidła nie zostawiają najmniejszego powątpiewania względem czystości ięzyka; pierwszy tom daie w tem względzie wszystkie szczegóły, iakich tylko mogą żądać nauczyciele. Ćwiczenia obiecane nie mniey są ważne, albowiem ćwiczenia mogą im posłużyć za wzor do dyktowania

écoliers, si ceux qu'il trouvera ne sont pas assez étendus.

La jeunesse qui désirera s'appliquer, trouvera encore dans cette grammaire, non seulement des idées claires sur les parties de la grammaire, concernant la langue française, bien aussi sur la langue mère, l'ouvrage ayant été traduit par Mr. H. K.... ci devant Professeur aux Ecoles Nationales.

Le Français, qui ne sait pas la langue polonaise, pourra se faire entendre facilement à son élève, puisqu'il trouvera le texte et la traduction à côté, et que les thèmes, du livre intitulé exercices, sont divisés de manière, que l'exercice français pourra être traduit en polonais, et le polonais en français: les mots placés à chaque exercice prouveront la richesse de la langue Polonaise et serviront de Leçon et de Dictionnaire; mais les maitres feront bien de faire lire et répéter les exercices, et ensuite de les demander par coeur; cette méthode que j'ai suivie depuis plus de trente ans, m'a procuré l'avantage de communiquer sans beaucoup de difficultés, la langue française, à une quantité de jeunes gens de tous les états, et dont plusieurs me font honneur: desorteque ce livre, intitulé exercices, sera aussi indispensable que la grammaire. L'étude des langues est essen-
tielle

wania swym uczniom innych, jeżeli w niniejszym dziele umieszczone ćwiczenia zdawać się im będą nie dosyć rozciągłymi.

Młodzież z pilnością przykładająca się do nauki języka, znajdzie jeszcze w tej Grammatyce nie tylko jasne wyobrażenia względem części Grammatyki stosownie do języka francuzkiego, lecz też i względem oyczystego języka, gdyż tłumaczenie niniejszego dzieła przedsięwzięte zostało przez H. K. bywszego w szkołach narodowych nauczyciela.

Francuz, nie umiejący języka polskiego, będzie się mógł dać łatwo zrozumieć swemu uczniowi, albowiem obok textu francuzkiego znajdzie jego tłumaczenie; ćwiczenia zaś same w ten sposób są uporządkowanemi, iż ćwiczenie francuzkie być może wyłożonym na polski, a polskie na francuzki język. Wyrazy położone przy każdym ćwiczeniu, dowiodą bogactwa języka polskiego, posłużą oraz za naukę i Dikcyonarz: lecz nauczyciele dobrze postąpią, gdy każą uczniom odczytywać i powtarzać ćwiczenia, a potem gdy się ich na pamięć uczyć każą. Sposób ten, którego używałem przez trzydzieści przeszło lat, ziednał mi tę korzyść, iż mogłem bez trudności nauczyć języka francuzkiego, znaczną liczbę młodzieży wszelkiego stanu, z których wielu przynosi mi niepospolity zaszczyt. Nauka języków szczególniej żyjących stała się istotną za naszych czasów, nade wszystko zaś języka francuzkiego; ostatni ten jest

języ

tiello de nos jours, principalement les langues vivantes, et sur tout celle de la française, puisque c'est la langue du beau monde, de toutes les cours de l'Europe; même en Asie, en Afrique, et en Amérique, il semble que cette langue y soit pareillement celle des Princes qui y régneront: or, si un jeune homme embrasse un état, n'importe lequel, est ce que cette langue ne lui est pas indispensable? Qu'il choisisse la médecine, la jurisprudence, l'état militaire, ou l'état ecclésiastique, l'architecture, les belles lettres, il verra que la langue française lui est nécessaire.

L'avantage réel qu'il résulte de l'étude de la langue française, est trop prouvée, pour m'étendre sur ce sujet; non seulement on étudie sa langue mère, mais on s'en enrichit d'idées, en lisant les livres originaux, en combinant ses expressions avec celles de l'auteur qu'on a devant soi, et en nourrissant son esprit par la nouveauté.

Dans l'antiquité la plus reculée, on s'est appliqué à l'étude des langues, parcequ'on sentait la nécessité de communiquer de nation à nation: de nos jours cette étude, et principalement celle de la langue française est devenue presque indispensable par les raisons que j'ai déjà alléguées.

Cette grammaire, de la quelle je me suis longtems occupé, est divisée de façon, qu'elle facilitera l'étude de la langue française à la jeunesse;

językiem dobranych towarzystw po wszystkich dworach Europy; zdaie się nawet, iż w Azyi, Afryce i Ameryce, język francuzki jest językiem panujących tam książąt i Monarchów: gdy młodzieniec zabiera się do iakiegożkolwiek bądź stanu, w ów czas język staie się dlań nieodbicie potrzebnym. Niech iego przedmiotem będzie nauka lekarska, prawodawstwo, stan żołnierski lub duchowny; budownictwo lub piękne nauki, a zobaczy iak język francuzki będzie mu potrzebnym.

Istotna korzyść iaka wypływa z uczenia się języka francuzkiego, jest nad to widoczną, abym się nad tem przedmiotem daley rozszerzać miał; przez to bowiem nie tylko się uczymy oyczystego języka, lecz wzbogacamy się w wyobrażenia, przez czytanie dzieł oryginalnych przez porównywanie swych wyrażeń z wyrażeniami pisarza, którego się ma przed oczyma; nareszcie zasilamy umysł nasz przez coraz nowe dowcipu płody.

W nayodleglejszych czasach starożytności, przykładano się do nauki języków, ponieważ uczuwano konieczną potrzebę społki narodu z narodem: w dzisiejszych czasach nauka ta, szczególniej języka francuzkiego stała się prawie nieodbitą z powodów wyżej odemnie przywiedzionych.

Niniejsze dzieło Grammatyki, którego ułożeniem od dawna już zajmowałem się, jest podzielone w ten sposób, iż pewnie ułatwi młodzieży

nczenie

jeunesse; quand un écolier la saura, il ne sera pas difficile à son maître de lui mettre d'autres détails sous les yeux, et de lui faire comprendre peu à peu nos meilleurs auteurs. La jeunesse qui aura déjà quelque connaissance de la langue française, pourra se servir de cette grammaire avec beaucoup d'avantage; non seulement, elle sera à portée de comprendre les règles; mais en traduisant les thèmes, du livre annoncé exercices, en recherchant elle même les fautes qu'elle aura faites en traduisant, elle parviendra facilement à se perfectionner, et à se débarrasser des fausses idées et des mauvaises façons de s'enoncer, qu'un maître peu instruit aura pu lui insinuer.

Plus on parcourra cette grammaire, plus on se convaincra, que les règles sont précises, et plus on sera intéressé à les lire. Les tables des verbes irréguliers, serviront encore à démontrer l'emploi des temps, et les différentes façons de s'en servir. Mais, avant d'en venir à la traduction, il faut d'abord se former une idée juste des articles, pronoms, et adjectifs, et après conjuguer les verbes selon les modèles que l'on trouvera, et prendre d'autres verbes, afin de déployer la langue, et ne point se dégoûter des difficultés.

Les verbes auxiliaires, principalement avoir, sont les premiers, parcequ'ils sont les plus essentiels,

nczenie się języka francuzkiego; gdy go uczeń już posiadać będzie, nie trudno będzie nauczycielowi przedstawić mu inne jego szczegóły, i dać mu do poznania naszych najlepszych pisarzy. Młodzież młoda już iakakolwiek znajomość języka Francuzkiego, będzie mogła użyć niniejszey Grammatyki z odniesieniem niepospolitych korzyści; w ów czas nie tylko będzie w stanie zrozumieć prawidła, ale przez tłumaczenie ówczeń, i wyszukiwanie sama przez się, błędów w tłumaczeniu popełnionych, przyjdzie łatwo do wydoskonalenia się, oraz pozbędzie się fałszywych wyobrażeń i złych sposobów wyrażania się, któremi ich mało oświecony nauczyciel mógł napoić.

Im się więcej przebiegać będzie to dzieło, tem się mocniej zostanie przeświadczonym o dokładności prawideł, tem się więcej zajmować będzie ich czytaniem. Tablice słów niesforemnych, równie iak i same ćwiczenia, posłużą do wskazania użycia czasów iako też i ich rozmaitych obrotów. Lecz nim się do tłumaczenia przystąpi, potrzeba sobie zrazu uczynić dokładne wyobrażenie o przedimkach, zaimkach i przymiotnikach; potem potrzeba czasować słowa podług podanych wzorów, przybierać inne słowa do czasowania, aby coraz rozprzestrzeniać wiadomość języka, nie zrażając się hynaymniej trudnościami.

Słowa posłłkowe, szczególniej zaś słowo *avoir*, są pierwszymi, gdyż te są nayistotniejszymi, i bez nich,

tiels, et que sans eux, on ne peut point former de discours, sitôt que l'on veut exprimer un temps entièrement passé; comme, j'ai chanté, j'ai parlé, j'ai été battu etc.

La table de construction démontrera en quelque façon, la manière de placer les mots, et d'arranger ses idées, particulièrement pour celui qui serait dans le cas de vouloir s'occuper sans maître, et de se corriger soi même: mais je le préviens, qu'il est indispensable qu'il s'initie parfaitement dans les règles; car sans cela il n'atteindra pas son but.

Mon attachement pour vous, jeunesse Polonoise, m'a incité à ce travail; j'en ai senti d'abord les difficultés; mais ayant vaincu tous les obstacles, je n'ai plus craint de me mettre au dessus des cris de la critique. Qu'on juge de cette grammaire comme on voudra, je suis convaincu, que vous n'avez rien de mieux, et que sans me flatter, cette grammaire peut aller de pair avec celle de Mr. l'abbé Mozin, et vaut mieux que celle de Débonnal, et bien au dessus de celle de Meidinger, et de plusieurs autres grammaires allemandes.

Je n'y ai ajouté aucun dialogue, ni lettres et autres pièces, parceque j'ai considéré que les exercices qui vont paraître seront suffisants pour former la première étude, et que la jeunesse sachant bien cette grammaire, elle pourra faire
usage

nich, nie można wcale składać kawałków mowy, iak skoro wyrazić chcemy czas zupełnie upłyniony, np. *j'ai chanté, j'ai parlé, j'ai été battu* i. t. d.

Tablica szyku wskaże, w pewien sposób, układ, podług którego następować mają po sobie wyrazy, szykować się mają wyobrażenia, szczególniej zaś dla tego, któryby się znajdował w przypadku uczenia się bez pomocy nauczyciela, i któryby się sam poprawiać musiał: lecz takiego ostrzegam, iż oswoienie się i wydoskonalenie w pierwiastkowych prawidłach, jest dla niego nieuchronnym, inaczej pożądanego zamiaru nie dosięgnie.

Przywiązanie moje ku tobie, Polska młodzi, pobudziło mnie do przedsięwzięcia tej pracy; uczulem ja z razu ogrom trudnościów; lecz pokonawszy wszystkie zawady, nie obawiałem się wznieść powyżej wrzasków krytyki. Niech każdy sądzi o mojej Grammatyce, iak mu się zdawać będzie, ja przekonany jestem, iż młodzież Polska nie ma nic lepszego dotąd, i że nie podchlebiając sobie, Grammatyka niniejsza iść może w równi z Grammatyką ~~Xda~~ Mozin, a lepszą jest nad dzieło P. Debonnal, a daleko lepszą od dzieła Meidinger'a i wielu innych Grammatyków niemieckich.

Nie przydałem do mego dzieła żadnych rozmów, listów i innych tego rodzaju kawałków, gdyż zważyłem, że podane ćwiczenia będą wystarczającemi do pierwiastkowej nauki; i że młodzież poiąwszy i nauczysz się mojej Grammatyki,

usage de mon *Encyclopédie*, dont la deuxième Edition considérablement augmentée paraîtra sous peu, ou de mon art épistolaire.

Outre cela, je me propose de travailler à un livre de lecture, intitulé *Tableau historique de la vie des rois de Pologne etc.*

Ce livre qui contiendra un détail de la vie, des mœurs, des vertus et des vices, tant des Rois, que des personnes de cette nation qui se sont rendues célèbres; lequel comprend: depuis la fondation de la Monarchie, jus-qu'à son entière dissolution; c'est à dire depuis Leck 1. l'an 550. de notre Ère, à 1795. Ce Laps de temps, l'étendue de la Monarchie Polonoise, les différentes races des Princes qui ont occupé le trône; les révolutions survenues dans l'état; les décadences qui s'en sont suivies; le génie de la nation, ses facultés, son amour pour les armes, ses mœurs, ses coutumes, tout y sera détaillé circonstanciélement, et avec précision, et comme, je destine ce livre instructif à la jeunesse, j'y ai observé un style coulant et aisé, ayant évité avec soin tous les termes guindés, recherchés, étudiés, et proverbiaux; de sorte que la jeunesse aura le double avantage de me comprendre facilement, et d'apprendre sans peine l'histoire de son pays. Les notes Polonoises (et Allemandes) serviront encore à lui applanir bien des difficultés, puisqu'elle n'aura qu'à y jeter les

tyki, będzie mogła użyć mego dziełka Encyklopedii (ktorey powtorne a znacznie powiększone wydanie w krotce pokaże się), tudzież drugiego dziełka o sztuce pisania listów.

Mimo tego, zamierzam sobie pracować nad ułożeniem książki do czytania i inney pod tytułem obraz historyczny życia królów polskich.

Ta książka która w sobie zamyka rozbieranie życia, obyczajów, cnot i wad, iako królów, tak i osób tegoż Narodu którzy się wslawili; która zawiera: od początku fondacyi teyże Monarchyi, aż do całego iey nierządu; to jest od Lecka i. w roku 550. od narodzenia pańskiego aż do 1795. roku. Dawność czasu rozległość Monarchii polskiej, różne pokolenia Xiążąt, którzy tron osiedli; rewolucye oraz w państwie nadchodzące; wzruszenia które potym się wzniosły; talenta narodu, ich przymioty, ich miłość do broni, ich obyczaje, ich zwyczaje, wszystko jest rozłożone dołożliwie, i z rozsądem, a ponieważm postanowił te wiadomości dającą książkę dla młodzieży, upatrzyłem sobie łatwy i płynący styl, chroniąc się z pilnością wszystkich wyniosłych, wysadzonych, wydoskonionych wyrazów i przysłówiów; z przyczyny że młodzież będzie miała dubeltowy pożytek mnie łatwo zrozumieć i bez żadney trudności nauczyć się historyi swego kraju. Słowa polskie będą jeszcze używane dla zaspokoienia ich trudności, ponieważ potrzeba iey tylko weyrzeć dla mienia prawdziwy frases który przebiega. To dzieło będzie

les yeux, pour avoir le vrai terme de la phrase qu'elle parcourt. Cet ouvrage contiendra deux tomes, dont le premier tire à la fin; ainsi, j'espère que dans un an la matière sera entièrement travaillée.

Enfin un autre livre non moins important pour la traduction, qui contiendra des faits historiques, ou des actes d'humanité et de générosité, afin que par ce moyen, le coeur de la jeunesse se forme au bien et qu'il soit accessible à la morale et à la religion.

Jeunesse! Si l'étude offre des difficultés n'est-on pas bien récompensé, quand un jour on se voit en état de converser avec les hommes bien éduqués? L'avantage est certainement grand, et celui qui néglige de le cultiver, a certainement un jour à s'en repentir. Les sciences ressemblent aux roses, elles ne sont pas sans épines.

Jeunesse Polonaise! c'est à vous, c'est pour vous que je sacrifie mes veilles; c'est à vous que je les offre, profitez en; cultivez les talents que la nature vous a donné, elle n'a point été méridre envers vous.

Peut-être qu'un jour, déjà sous la tombe, vous reconnaîtrez que celui qui vous voue ses travaux, a été digne de votre estime.

Hautepierre.

dzie miało dwa tomy, gdzie pierwszy będzie wnet skończony; tedy spodziewam się, że w rok cała materya będzie ukończona.

Na koniec jeszcze iedna nie mniey ważna dla tłumaczenia obeymować będzie czyny historyczne, czyli wzory, ludzkości i wspaniałości, aby tym sposobem serce młodzieży przygotować do dobrego, i uczynić go dostępnym dla moralności i religii.

Młodzi! Jeżeli nauka wystawia nieciakie trudności, czyliż się nie iest sownie nadgrodzonym, gdy się w czasie nyrzy bydź w stanie obcowania z ludźmi dobrze wychowanymi? Korzyść ta iest bez wątpienia wielką, a ten który się doskonalić zaniedbuie, będzie miał kiedyś przykrą chwilę do żalowania. Nauki podobne są rożom; pierwsze iak i drugie nie są bez kolców.

Młodzi Polska! tobie iedynie poświęcam moje przykre z siebie prace; tobie ie ofiaruję; korzystay z nich; doskonał talenta, które ci dało przyrodzenie, wszak ono nie było dla ciebie macochą lecz matką.

Może bydź, iż kiedyś, gdy iuż popioły moje w grobie spoczywać będą, uznasz, iż ten, który ci poświęca swe prace, był twego szacunku godnym.

Haute pierre.

Chapitre I.

De la prononciation.

La prononciation des lettres étant une chose essentielle pour bien parler une langue, il faut donc apprendre à les prononcer distinctement et conformément aux Règles de la Langue

On divise toutes les lettres de l'alphabet en deux parties principales, qui sont: les voyelles:

a, e, i, o, u,

on y ajoute l'h muette, qui se trouve à la tête de tous les mots qui dérivent de la langue latine et autres, et aussi l'y, parcequ'il se prononce seul devant les mots qui sont pris du grec, et en qualité de particule relative.

Les voyelles sont par conséquent des lettres qui ont un

Rodział I.

O Wymawianiu.

Wymawianie Głosek jest rzeczą nayistotniejszą do dobrego mowienia języka, trzeba zatem nauczyć się iżby je wymawiać wyraźnie i stosownie do prawideł języka.

Dziela wszystkie Głoski Abecadła na dwie główne części, a te są: samogłoski:

a, e, i, o, u, (y),

do których dodaje się *h* ciche, znajdujące się na czole wszystkich wyrazów pochodzących od języka Łacińskiego i innych; także *y*, gdyż ta głoska wymawia się samotnie przed wyrazami z języka Greckiego wziętemi, lub gdy jest położona jako partykuła czyli zaimek względny.

Następnie, samogłoski są to głoski mające właściwe brzmie-

un son, ou qui forment une syllabe par elles mêmes, sans le secours d'une autre lettre.

Les consonnes qui sont: b, c, d, f, g, h, l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z, n'ont que leur son propre, et on est obligé, pour leur donner celui qui leur convient, d'y ajouter toujours une voyelle.

Les voyelles ont aussi leur prononciation particulière.

A, est long et bref.

Long, dans âge, partage, cave, Isaac, Abraham.

Il est bref dans courage, bagage. Réuni à l'i, il forme différens sons: en, j'ai, l'aide, haine, il se prononce presque comme é; en, je hais, je plais, souhaite, laid, vrai, un peu plus fort que l'é ouvert: en d'autres longs et trainants, comme, maître, traître.

Tous les futurs des Verbes se terminent en, ai ou ais,

brzmienie, lub które składają zgłoskę samie przez się bez pomocy innej głoski.

Współgłoski, iakimi są: b, c, d, f, g, (ż), h, l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z, chociaż mają także swoje brzmienie, przecież dla wymowienia ich i nadania im właściwego brzmienia, należy zawsze dorzucać do nich jaką samogłoskę.

Samogłoski mają szczególne sobie tylko służące wymawianie.

A jest długie i krótkie.

Długie, w wyrazach: âge, wiek; partage, podział; cave, piwnica; Isaac, Izaak; Abraham, Abraam.

A jest krótkie w wyrazach: courage, odwaga; bagage, sprzęt żołnierski. A dołączone do i, różne ma brzmienie; w wyrazach: j'ai, mam; l'aide, pomoc; haine, nienawiść, wymawia się prawie jak e z znamiionem prawem; w tych zaś je haïs, nienawidzę; je plais, podobam się; souhaite, życzenie; laid, brzydki; vrai, prawda; nie co mocniej jak e otwarte: w innych wyrazach długo i przewlokłe, jak: maître, Nauczyciel; traître, Zdrayca.

Wszystkie przyszłe czasy słów kończą się na ai lub ais,

au, se prononcent comme é, l'un bref et l'autre long.

Il y a aussi les Syllabes nazardes, qui se terminent en ain, ou, aim, et qui doivent être prononcées du nez; comme en, fain, prochain, demain.

Au, se prononce simplement, comme a, en, faon, Paon, Laon; dites, Fan, Pan, Lan; et en, Août. uilt.

Au, a la prononciation d'un o, et jamais une autre: eau un peu plus long que l'o: ainsi: haut, autant, faute, coteau, taureau.

L'e a principalement quatre prononciations: la première est l'e féminin ou muet, qui ne s'entend pas comme tous ceux qui se trouvent à la fin des Verbes, en, je parle, tu parles, il parle, tous ceux qui se trouvent entre deux consonnes sans accent, en, principalement, entièrement.

L'e ouvert qui se distingue du premier, en ce qu'il faut le prononcer distinctement,

i wymawiaią się iak é, jedno krótkie drugie długie.

Są także zgłoski Nosowe które się kończą na ain, (albo, ę,) lub aim, a które mają być przez nos wymawiane, iako to w wyrazach: fain, głód; prochain, bliźni; demain, jutro.

Zgłoska Ao wymawia się prosto iak a, w wyrazach: faon, lelonek; paon, Paw; Laon, Laon Miasto; czytaj fan, pan, Lan; i w wyrazie Août, (au, ont, u), Sierpień.

Au, wymawia się iak o, nigdy inaczej: zgłoska eau nie co dłużey iak samo o: n. p. haut, wysoki, ko; autant, tyle; coteau, stoczystość wzgorka; faute, (fot), błąd; taureau, (toro), Byk.

Głoska e ma szczególnie cztery brzmienia; pierwsze jest e żeńskie czyli ciche, które się nie wydaje w wymawianiu, iakiemi są wszystkie położone na końcu słów: je parle, (parl) mówię; tu parles, il parle: tudzież te wszystkie które są położone między dwiema spółgłoskami, a są bez znaczenia, iako to w wyrazach: principalement, szczególnie; entièrement, całkowicie.

E otwarte, które się różni od pierwszego w tym, iż potrzeba go wymawiać wy-

ment, comme en, tonnerre, mangerent, danserent; il y a des personnes qui mettent un accent sur l'e.

L'e masculin est celui sur lequel il y a un accent qui désigne sa prononciation, parcequ'il s'entend distinctement, ainsi qu'en, parlé, chanté, bonté, autorité: c'est l'accent aigu.

L'e avec l'accent grave se prononce fortement, comme en, exprès, après, très; ces deux e s'appellent aussi e fermé, et e ouvert.

Il y a encore l'e avec la circonflexe qui se prononce pareillement fortement; comme en, même, extrême: la Diatrèse ë, se prononce de même; poëte, moële.

L'i, a dans tous les mots la même prononciation; cependant dans ceux qui se terminent avec une n, il faut la prononcer du nez, comme: main, pain, tien, sien.

Elle a la prononciation d'un double i, quand il y a deux points dessus que l'on

raźnie, iako to: tonnerre, grzmot; mangerent, (manger), iedli, danserent, (dancer), tańczyli; jest wiele osob, które kładą nad takowem e, znanię prawe.

E męskie jest to, nad którem kładą znanię wskazujące jego wymowienie wyrażne i dobitne, iak w wyrazach: parlé, chanté, (szante,) bonté, dobroć; autorité, powaga: znanię to zowie się prawe.

E ze znamionem lewem, wymawia się mocno otwartemi ustami, iako w wyrazach: exprès, umyślnie; après, po; très; bardzo e zowie się także ściśnione, e zowie się otwarte.

Iest też jeszcze inne e z znamionem daszkowem, które równie mocno wymawia się; iak w wyrazach: même, nawet; extrême, ostateczny; ë cechowane dwoma kropkami, wymawia się podobnie, poëte, Wierszopis; moële, szpik.

Głoska i, we wszystkich wyrazach iednakowo się wymawia; iednakże w wyrazach zakończonych na n, trzeba ią wymawiać przez nos, iako: main, Ręka; pain, (pę), chleb; tien, twój; sien, swój.

Głoska ta ma brzmienie podwoynego i, kiedy są nad nią dwie kropki zwane Rozłączni-

*Ton nomme Diarèse, comme
en pais, aieul, Moïse.*

*L'o, a pareillement
toujours la même pronon-
ciation, en Roie, homme,
pomme; mais, il est plus
long dans axiome, dôme,
les nôtres, parcequ'il y a
une circonflexe, ce qui in-
dique qu'il doit être pro-
noncé long.*

*Dans les Syllabes nazar-
des, oin, comme, oindre,
moins, soin, coin: quand
il y a ir, après o, il se
prononce en oar, comme
voir, concevoir, pouvoir,
vouloir: noir, yvoire, boire.*

*En d'autres mots l'oi se
prononce comme l'é fermé:
ainsi je parois, je connois;
présentement on écrit ces
mots par ais, ce qui est
mieux et plus facile pour
la prononciation: donc, il*

zaut

łącznikiem, iako to w wy-
razach: *païs*, (pei) kraina;
aieul, naddziad; *Moïse*,
Moyzesz. Rozłącznik nad
głoską położony, wska-
zuie; iż dwie samogło-
ski tuż przy sobie le-
żące, nie stanowią ie-
dnej zgłoski, lecz od-
dzielnie mają być wy-
mawiane.

Głoską o, ma zawsze ie-
dnakowe brzmienie, np *Rome*,
Rzym; *homme*, (onu),
Mężczyzna; *pomme*, jabłko:
lecz nie co przedłuża się w
wyrazach: *axiome*, pewnik;
dôme, kopuła; *les nôtres*,
nasi; ponieważ jest nad-
niem znamię Daszkowe któ-
re wskazuje, iż ma być nie
co z przeciągiem wymawiane.

W zgłoskach nosowych,
oin, iak *oindre*, (oęd'r) na-
maszczać; *moins*, mniej;
soin, (soę), starania; *coin*,
(koę), klin; kiedy po głosce
o, następuje zgłoska ir, wy-
mawia się iak *oar*, iak: *voir*,
widzieć; *concevoir*, poyno-
wać; *pouvoir*, mōdz; *vou-
loir*, chcieć; *noir*, czarny;
yvoire, kość słoniowa;
boire, pić.

W innych wyrazach zgło-
ska oi wymawia się iak e
ścisnione: np: *je parois*, po-
(pare), kazuie się, *tu pa-
rois*, je connois, poznać;
dzisiaj piszą te wyrazy ra-
czej przez ais, co jest le-
piej

vaut mieux écrire, Français, et François différemment, puisque par le premier on désigne le nom national, et par l'autre le nom de batême.

Aussi l'o et l'u, liés ensemble se prononcent fort, comme un u Allemand ou Polonais ainsi; tout, ou, tour, contour, cou. D'après cette courte analyse on peut voir que les voyelles ont un son d'elles mêmes, et qu'au contraire les consonnes, ont toujours besoin d'être liées aux voyelles comme on le remarquera, par la suite.

Chapitre II.

Des Diphthongues.

Les diphthongues sont deux voyelles liées ensemble, qui, au lieu de donner un double son, n'en donne qu'un seul, comme les suivantes.

ae, ai, ay, ao, au, eau, eo, eu, ie, oi, ua.

Ae,

piey i. łatwiej do wymawiania: zaczęm lepiej będzie pisać wyrazy Français, Francuz (Franse i François, Franciszek, fransoa), oddziennie, gdyż pierwszy oznacza nazwisko Narodowe, a drugi Imię Patrona dane na chrzcie.

Głoski o i u, tuż przy sobie położone, wymawiają się mocno, iak u, u Niemców lub Polaków: iako w wyrazach: tout, (tu), wszystek, ko; ou, albo; tour, wieża; contour, okrąg; cou, szwia. Po- dług takowego krótkiego i Rozbiorowego Rysu, można widzieć, że samogłoski mają same przez się właściwe brzmienie; przeciwnie spółgłoski, muszą być dołączaniem do samogłosek, iak to w dalszym ciągu Prawideł i uwag Grammatycznych da się spostrzeżać.

Rozdział II.

O Dwugłoskach.

Dwugłoskami zowiemy dwie samogłoski związane razem, które zamiast dwóch osobnych brzmień, mają tylko jedno i składają zgłoskę; takimi są następujące.

ae, ai, ay, ao, au, eau, eo, eu, ie, oi, ua.

Ae,

Ae, dans le nom de la Ville de Caen, se prononce comme Can.

Ai, se prononce comme a, dans, douairière, Médaillon, ailleurs, comme un e en faisant, bienfaisant, faire, je faisais.

Ai, est prononcé, comme un é fermé en j'ai, et dans tous les futurs des verbes, j'aurai, je serai, je dirai, je chanterai, ainsi, j'é, je feré, je diré: aussi au défini, ou tems historique de l'indicatif: j'aimai, je dinai, je sautai; dites j'aimé, je diné.

De même ai, se prononce comme é, en: Mai, Maison, raison, plaisant, ainsi: Mé, Méson: mais un peu trainé.

Ai, se prononce encore, comme l'é ouvert, avec une ouverture de bouche traînante, et long, comme s'il y avait èh:

La même prononciation a lieu dans les Syllabes, ais, aix, aid, ai, aie: ainsi: la paix, mais, jamais, désormais, palais, laquais, je hais, tu hais; je plais, tu plais, Cambrai, Tour-

Ae, w nazwisku Miasta Caen, wymawia się iak a to jest, Kan.

Ai, wymawia się iak a, w wyrazach, douairière, wdowa wyposazona; Médaillon, medal naszyiny; ailleurs, indziej: iak e w wyrazach: bienfaisant, dobroczynny; faire, czynić; je faisais.

Ai, wymawia się iak é ściśmione, w wyrazie j'ai, mam; i we wszystkich przyszłych czasach słów, iako: j'aurai, będę miał, je ferai, je dirai, je chanterai, iak gdyby było j'é, je feré, je diré: także w czasie określonym inaczej Historycznym Trybu wskazującego: j'aimai, je dinai, je sautai, czytay, j'aimé, je diné.

Podobnież ai, wymawia się iak é, w wyrazach: Mai, May; Maison, dom; raison, przyczyna; plaisant, ucieśzny; w nich: Mé, Méson: czyta się nie co przewlokłe.

Ai, wymawia się jeszcze iak é otwarte, otwierając Usta przewlokłe i z przeciągnięciem iak gdyby było èh:

Tenże sam sposób wymawiania ma miejsce w zgłoskach: ais, aix, aid, ai, aie; tak: la paix, (pe) pokój; mais, lecz; jamais, nigdy; désormais, napotem; palais, pałac; laquais, lokaj; je hais, nienawidzę; je plais, podobam

Tournai; Launai; l'essai, | bam się; *Cambrai*, Kamerak;
la plaie, la haie, les attrails, | *Tournai*; *Launai*; *Essai*,
les ais, comme èh. | proba; *la plaie*, rana; *la haie*,
| płot; *les attrails*, wdziki,
| *les ais*, tarcice, deski, iak.

Cependant, ai, se prononce souvent bref, comme é fermé, et souvent long, comme l'é ouvert.

Z tym wszystkim, *ai* wymawia się często krótko, *eh* iak é ścisnioné; a często długo, iak é otwarte.

Cette prononciation, qui n'a pas peu de difficultés, peut se détailler ainsi: si la Syllabe qui suit ai, est féminine, et en même tems Syllabe finale, ai, doit avoir le son d'un é ouvert; comme dans j'ainie, je daigne, je dédaigne, je plaide, tu plaides, plaide-laire; contrefaire, fontaine, capitaine; chaine, fournaise, la chaise, maigre, le maître: comme s'il y avait: j'èhme, je dèhgne, plèhre, fèhre, Mèhtre; mèhgre.

To wymawianie które nie jest bez nie iakiey trudności, może być wyszczególnione tem sposobem: jeżeli zgłoska idąca za dwugłoską *ai*, jest żeńska i w temże czasie jest zgłoską końcową, w tedy *ai* ma brzmieć iak otwarte é, np. w wyrazach *j'aimé*, *kochaai*; *je daigne*, (żo deń), *raczę*; *je dédaigne*, *po-gardzam*; *je plaide*, *tu plaidés*, *plaide*, (pler) *podobac się*; *faire*, *czynić*; *contrefaire*, *podrz. żniać*; *fontaine*, *źródło białce*; *capitaine*; *chainé*, *łańcuch*; *fournaise*, *piec hutny*; *la chaise*, *krzesło*; *maigre*, *chudy*; *le maître*, *Pan*, *Nauczyciel*; tak iak gdyby było: *j'èhme*, *je dèhgne*, *plèhre*, *fèhre*, *mèhtre*, *mèhgre*.

Mais si la Syllabe féminine, n'est pas une Syllabe finale, alors ai, aura presque toujours le son du é ouvert: j'aiderni, je dirai, j'aimerai, je daignerai, choisirai. On ferait peut-être bien d'accentuer ces

Lecz jeżeli zgłoska żeńskiego rodzaju nie jest zgłoską końcową, w ów czas *ai*, będzie miało zawsze brzmienie é otwartego: np. *j'aidérai*, *pomogę*; *je dirai*, *powiem*; *j'aimerai*, *ukocham*; *je daignerai*, *raczyć będę*; *choisirai*, *wybiore*. Dobrze-
by

ces Syllabes, tantôt d'un accent grave, tantôt d'un accent aigu, de même que l'on accentue le e; par là on faciliterait la prononciation, et on serait sujet à moins d'erreurs: mais cet usage n'étant pas adopté, comment l'introduire? Il faut donc laisser au tems, le soin de rectifier cette imperfection.

Ay, a dans plusieurs mots la prononciation d'un é, et d'un i tout ensemble, et à la quelle il faut faire attention, parceque beaucoup de français prononcent eux mêmes très mal de tels mots: ainsi, pays, paysan, abbaye, se prononcent comme pé-is; pé-issau; ab-bé-ie: De même dans tous les tems des Verbes en ayer, où l'y n'a plus la prononciation du, i, mais d'un ii, trainé: ainsi: payons, payez; ayons, ayez; prononcez, péions, péiez; éions, éiez etc.

Ay, a encore une double prononciation dans plusieurs mots; c'est à dire, que a, se prononce seul, et l'y est trainée, comme une l mouillée, ou bien de même que s'il y avait yi: il faut de même faire beau-

by bez wątpienia zrobiono, gdyby cechowano te zgłoski, już to znamionem lewem, już znamionem prawem, tak iak się cechować zwykło e; przez co ułatwiłoby się wymawianie, i mniej w tey mierze popełnianoby błędów: lecz gdy zwyczaj ten nie jest przyjęty, iakże go wprowadzić mamy? Trzeba więc zostawić czasowi staranie względem sprostowania tey niedokładności.

Ay, ma w wielu wyrazach brzmienie iak e i iak i wzięte razem, na co potrzeba pilnie dać baczenie, gdyż wielu Francuzów nawet, bardzo źle wymawia wyrazy w które namięniona zgłoska wchodzi: a tak, pays, kraina; paysan, wieśniak; abbaye, opactwo, wymawiają się iak pé-i, pé-zan, ab-bé-i: Podobnież w wszystkich czasach słów zakończonych na ayer, gdzie zgłoska y niemna brzmienia gloski i, ale podwoynego ii, i nie co przedłużonego: a tak payons, payez, ayons, ayez, wymawiaay péion, éion, éie i. t. d.

Ay, ma jeszcze dwoiakié brzmienie w wielu wyrazach; to jest, że a wymawia się samo, a y, przedłuża się iak e miękie; albowi też iak gdyby było yi: potrzeba także na wymowienie tey zgłoski wielką dać baczność: a tak:

Ba-

coup attention à la prononciation: ainsi: Bayeux, Bayonne, Bayonnais, Blave, Biscayes, Iles Lucayes, Cayenne, Cayeux, fayol, Fayette, Mayenne, Mayence: ainsi: Bayieux, ou Bayeux: mais il ne faut pas les écrire avec un i diarèse, ce serait pécher contre l'orthographe.

Ao, n'a qu'un seul son, et se prononce seulement comme a, en Laon, Laonnais, paon, paonne, paonneau, faon, ainsi: Lan, pan, fan.

Ao. Se prononce au contraire, comme o, dans les mots, suivants. Aoriste, taon, saône, août, aoûtéron; dites: oriste, ton, sône, oût, oûteron.

Ao. Dans le Verbe aouter, dont il n'y a que le participe passif qui soit en usage, l'a, et l'o, se prononcent: ainsi. A-outer. A-ôuté.

*Au et eau, ont la prononciation d'un o un peu long: comme en, Auteur, auprès, Aurore, beau, hauteur, beauté; quelques fois, on les prononce brièvement, comme en, audace, audacieux, autant, aubade: et quand eau fait la Syllabe finale; ainsi: joyau, co-
teau,*

*Bayeux, Bayonne, Bayonnais, Blave, Biscayes, Iles Lucayes, Cayenne, Cayeux, fayol, Fayette, Mayenne, Mayence, czyta się iak Ba-
ie lub Bayeux: lecz w tych wyrazach nad i, niekłada się dwóch kropek czyli znaku rozłącznika, gdyż to byłoby grzecheni przeciw Pisowni.*

Ao, ma iedno tylko brzmienie i wymawia się iedynie iak a, w wyrazach Laon, Laonnais, paon, paonne, paonneau, faon, czytay: Lan, pan, fan,

Przeciwnie zaś Ao, wymawia się iak o we wszystkich następujących wyrazach: Aoriste, taon, saône, août, aoûtéron: czytay orist, ton, son, u, utrę.

Zgłoska ao, w słowie aouter, doyrzewać w sierpniu; którego tylko Imiosłów bierny jest w używaniu, a i o wymawiają się osobne, A-ôte. A-ôte.

*Au i eau, wymawiają się iak proste o, tylko nie co z przeciągiem, iak w wyrazach: Auteur, Pisarz, Sprawca; auprès, przy; Aurore, jutrzeńka; beau, piękny; nie panneau, sieć na lisy; hauteur, wysokość; beauté, piękność; niekiedy zgłoskę tę wymawiają krótko, iak w wyrazach: audace, śmiałość, audacieux, autant, tyle; au-
bade:*

teau, tombeau, pourceau,
ba-teau, l'eau.

Ei, a une prononciation double; la 1re comme un é fermé, et l'autre comme un é ouvert, de sorte que pour être sur de les bien prononcer, il faudrait désigner ces Syllabes par des accents: mais comme l'usage, et les grammairiens ne l'ont point adopté, il faut donc s'en tenir à la règle: ainsi, réinure, se prononce long; reine, treize, seize, de même: mais, il faut le prononcer bref, dans, peine, veine, baleine, la Seine, le poigne, peigner, enseigner, la neige, le seigle. On fera attention, que les accents ne sont sur les é, que pour mieux faire remarquer la prononciation, puisque e, se prononce de même dans régner, céder.

Eo et ea, ont le son de l'o, et de l'a, après la lettre consonne g, lequel se prononce comme j, ou bien, tel qu'il est prononcé dans

bade: hałas; i kiedy zgłoska eau stanowi zgłoskę końcową; w wyrazach, joyau, kley-not; coteau, stoczystość, wzgórką; tombeau, grób; pourceau, wieprzek; ba-teau, statek; l'eau, woda.

Zgłoska ei, ma podwojne brzmienie; pierwsze iak é ściśnione, drugie iak é otwarte, tak dalece, iż aby bydy pewnymi dobrego iey wymawiania, należałoby te zgłoski oznaczać przez cechowanie znamiionami: lecz gdy zwyczaj i Grammatyce, nie przyjęli tego, trzeba przeto stosować się do wyrażonego wyżej pravidła: a iak réinure, wymawia się długo, równie iak reine, treize, seize: lecz należy go wymawiać krótko w wyrazach: peine, troska, veine, żyła, baléine, wieloryb, la Seine. Sekwana; le peigne, grzebień; peigner, czesać; enseigner, uauczać; la neige, śnieg, le seigle, żyto. Da się na to uważyć, że dla tego kładzie się znamie nad é, aby lepiej dać uauzić tego wymowienie, gdyż równie taż gloska e, wymawia się w wyrazach: régner, panować; céder, ustępować.

Zgłoski eo i ea, maiaż brzmienie głosek o i a po spółgłosce g, która się wymawia iak j, (a Polskież) lub iak się wymawia w wyrazach, logé,

dans logé, et logis: ainsi: George, geolier, rougeole, songea, mangea, forgeons, forgions, mangeons, et dans tous les mots qui leur ressemblent. Geometrie, se prononce, gé et o, parce que, gé fait une Syllabe particulière, et que l'é a un accent: donc tous les mots, ou, gé, avec l'e accentué, fait une Syllabe il faut le prononcer; jé.

eu: se prononce comme u, dans tous les tems du verbe avoir: ainsi, j'ai eu; j'eus, j'eus eu; j'eusse; j'eusse eu.

Eu, a le ton de oe, dans jeu, peu, feu, heureux, malheureux, Europe, heure; mais il est plus fort dans le jeune homme, et long, dans le jeune.

ie, est prononcé long, sans que l'e soit entendu, seulement trainé, comme en, je crie, je parie, j'oublie, je prie, je sacrifie, la pluye: mais cette Syllabe, se prononce iier, comme s'il y avait un double i, quand

logé, logis, pomieszkanie, także w następujących: George, Ierzy; geolier, dozorca więzienia; rougeole, odra; songea, mangea, forgeons, forgions, mangeons, i we wszystkich innych tym podobnych wyrazach. Géométrie, Geometrya, wymawia się Ge-ome-trie; gdyż gé stanowi oddzielną zgłoskę, i że ma swoje znamię: zaczem wszystkie wyrazy, gdzie gé że znamionem prawem składa jedną zgłoskę, czytają się iak jé.

Zgłoska eu, wymawia się iak u, (a pols. y) we wszystkich czasach słowa posiłkowego avoir: i tak, j'ai eu; j'eus, j'eus eu; j'eusse; j'eusse eu.

Eu, ma brzmienie podwójne, samogłoski oe, (e, w wyrazach: jeu, gra; peu, mało; feu, ogień; heureux, szczęśliwy; malheureux, nieszczęśliwy; Europe, Europa; heure, godzina; lecz brzmi mocniej w wyrazie jeune homme, Młodzieniec; a dłużej w wyrazie jeûne, post.

Zgłoska ie, wymawia się nie co przewlokłe tak iednak, iżby głoski e słyhać nie było, iako to: je crie, krzyczę; je parie, zakładam się; j'oublie, zapominam; je prie, proszę; je sacrifie, poświęcam; la pluye, deszcz: lecz ta zgłoska wymawia się iier, iak

quand on s'exprime par l'infinitif, ou le participe passif: ainsi: pri-ier, cri-ier; pri-ié; cri-ié, prier, crier, prié, crié; sacrifier, sacrifié.

ie. Si l'e est accentuée, il faut le prononcer avec l'i: ainsi: pitié, amitié.

oi, a le ton de l'o, ou bien, l'i ne se prononce nullement dans, oignon, oignonnière; à présent on écrit, ognon, ce qui vaut mieux.

oi, se prononce comme è ouvert dans les temps relatifs et conditionnels des verbes, comme, j'avois, j'étois, j'aurois, je serois, je parlois, je parlerois: aussi tous les verbes dont l'infinitif se termine en oître, comme paroître, disparaître, connoître, connue, j'arèh, j'ètèh.

Plusieurs célèbres Auteurs, comme Voltaire et autres, ont changé cette Syllabe en ai; prétendant qu'elle convenait mieux à la prononciation, et que par ce moyen, on ne serait pas induit à la prononcer en oa; mais l'Académie

iaak gdyby było podwoyne i, kiedy wyrażamy tryb bezokoliczny lub łmiesłów bierny słowa iakiego; np. pri-ier; cri-ier; pri-ié, cri-ié, słów: prier, crier; prié, crié; sacrifier, sacrifié.

Zgłoska ie, jeżeli e jest cechowane, trzeba go wymawiać razem z i: np. pitié, li-tość; amitié, przyjaźń.

oi, ma brzmienie gloski o, lub też i wcale się nie wymawia w wyrazach: oignon, cebulka; oignonnière; - w dzisiejszej pisowni, pisze się ognon, co daleko jest lepiej.

oi, wymawia się iak è otwarte, w czasach względnych niedokonanych i warunkowych wszystkich słów; iako: j'avois, miewałem; j'étois, bywałem; j'aurois, miałbym; je serois, byłbym; je parlois, mawiałem; je parlerois, mowilbym: tudzież w słowach których tryb bezokoliczny kończy się na oître, iako to: paroître, pokazywać się; disparaître, niknąć; connoître, poznawać, (iak żawe, żete).

Wielu sławnych Pisarzy, iako Wolter i inni, zmienili gloskę oi na ai; utrzymując, że ta odmiana dogadza lepiej sztuce dobrego wymawiania, i że przez ten śrzodek zaradza się początkowym, iż tey zgłoski nie czytają iak oa; lecz Akademia Francuzka odrzu-

demie française a rejette cette nouveauté, sans cependant s'expliquer: Plusieurs grammairiens modernes la rejettent de même, et d'autres l'adoptent. Ceux qui la rejettent disent pour raison, que l'on peut facilement confondre le présent des verbes en oître, avec les tems des verbes qui se terminent en ois. Cette supposition, aussi vraisemblable qu'elle soit, n'équivalant pas, les raisons que Mr. de l'oltaire a déduites, et qui certainement devait savoir, que la terminaison ais, n'était pas si facile à confondre; donc j'adopterai sa manière, et je placrai, ais, ou ois, se doit prononcer en è ouvert. Ce qui me porte à suivre cette méthode, est qu'il y a une infinité de mots qui se prononcent en ais, et d'autres en ois, ou, oa.

oi, changé en ai, se prononce comme l'è ouvert dans, faible, faiblesse. Mais, le droit, se prononce, droa: ainsi: dutes, monnaie, et non monnoae, raide, et non roade; harnais, et non harnoa.

oi, changé en ai, dans le nom propre de plusieurs nations se prononce comme

eh.

odrzucała tę nowość, bez wtłomaczenia powodu do tego: wielu Grammatyków dzisiejszych odrzuca tę nowość, inni zaś ją przyjmują. Ci którzy ją odrzucają, dają za przyczynę, iż można łatwo pomylić czas terażniejszy słów kończących się na oître, z czasami słów zakończonych na ois. Takowe przypuszczenie iakożkolwiek zdaje się być podobnym do prawdy, nie wyrównywa przecież przyczynom które Wolter naznaczył, a który zapewne musiał wiedzieć, że zgłoska ais, nie była tak łatwą do pomieszczenia się. Zatem ja przyjmuję i-go sposob, i wszędzie tam kładę będę ais, gdzie zgłoska ou powinna się wymawiać iak otwarte. To mnie zaś nie równie więcej skłania iść za tem sposobem, że jest mnogość wyrazów, które się wymawiają iak ais, inne iak ois, lub, oa.

oi, zmienione na ai, wymawia się iak otwarte, w wyrazach faible, słaby; faiblesse, słabość; lecz le droit, prawo, wymawia się droa; równie wymawiaj monnaie (moneta) a nie monnoae; raide, nie zaś roade; harnais, siodło na konia, nie harnoa.

oi, zmienione na ai, w Imionach właściwych wielu Narodów, wymawia się iak e.

An-

ch. Anglais, Charolais, Français; Hollandais; Irlandais; Polonais; Piémontais; Lyonnais, Ecossais.

oi, au contraire, se prononce en oa, dans plusieurs autres, comme François, nom de baptême: Danois, Zurichquois, Brandebourgeois, Viennois. Ainsi l'on voit que la différence de la prononciation est fort sensible, et qu'il est plus facile de l'observer.

ua, se prononce en plusieurs mots comme, oua: en Equateur etc. mais simplement comme Ka, en quatre, quarante, quadrupède.

ou, a la prononciation de l'u Allemand ou Polonais.

Eui, se prononce comme ou, ou oe, en accueil, cercueil, deuil, orgueil: mais li, est mouillé; c'est à dire, qu'il faut la trainer sur la langue, de même que si l'on disoit, oeille.

uy, a le son de uii, et se prononce un peu long, comme en, fuyons, fuyez, ennuyeux, de même que s'il y avait: fui-ions, ennui-ieux, ennui-ions.

Anglais, Anglik; Charolais; Français, Hollandais, Irlandais, Polonais, Piémontais, Lyonnais, Ecossais.

oi, wymawia się iak oa w wielu innych, iako to: François (Franciszek Imię chrztu) Danois, Zurichquois, Brandebourgeois, Viennois. Tak więc widzimy, że różnica w wymawianiu jest nader znaczna, i że łatwiej przeto jest dostrzegać ją.

Zgłoska ua, wymawia się w wielu wyrazach iak oua, (ua) np. Equateur, Równik i. t. d. lecz prosto iak Ka, w wyrazach: quatre, cztery; quarante, czterdzieści; quadrupède, zwierz czworonożny.

ou, wymawia się iak u, u Niemców lub Polaków.

Eui, wymawia się iak eu, lub oe, w wyrazach: accueil, (akeli) dobre przyjęcie; cercueil, (serkeli), trumna; deuil, żaloba; orgueil: pycha; lecz w nich l wymawia się miętko, to jest: przeluzać go należy po lęzyku, właśnie tak iakby mówiono oeille, eli.

uy, ma brzmienie zgłoski uii, (yi), i wymawia się nie co z przedłużeniem, iak w wyrazach: fuyons, uciekaymy; fuyez, ennuyeux, nudny, czytaj tak iak gdyby było fui-ions, ennui-ieux, ennui-ions.

Chapitre III.

Rodział III.

Des Voyelles Nasales, ou Syllabes prononcées du Nez.

O Samogłoskach Nosowych. lub o zgłoskach przez nos wymawianych.

Il y a dans la langue française, plusieurs Syllabes qui se prononcent du nez, et qui sont par cette raison appelées, voyelles nasales, Syllabes nasales; mais en les prononçant, il faut faire attention, qu'il n'y ait point d'affectation; car si on les prononce en tirant trop l'haleine par le nez, la prononciation sera nécessairement defectueuse, et c'est à quoi l'on ne saurait trop prendre garde.

Ces Syllabes nasales, sont mal prononcées par la plupart, qui font presque sentir un g, ou un k après la Syllabe; ce qui ne doit absolument point se faire.

am, an, em, en, se prononcent ordinairement comme an, un tant soit peu du nez, mais de manière qu'on ne le sente point: ainsi:

Znajduje się w języku Francuzkim wiele zgłosek, które się wymawiają przez nos, i które z tego względu nazwane są samogłoskami nosowymi lub zgłoskami nosowymi; lecz w wymawianiu ich należy dać bacność, iżby nie było przysady; bo gdyby w ich wymawianiu, wciągano wiele tchu nosem, w ow czas wymawianie stałoby się koniecznie błędem, i to to jest właśnie, na co bez ustanny wzgląd mieć należy.

Te nosowe zgłoski są źle wymawianemi od większej części osob, które po zgłosce nosowej dają uczuwać głoskę g lub k, co wcale tak być nie może i nie powinno.

am, an, em, en, (an) wymawiają się pospolicie iak an, a lubo trochę przez nos, lecz w ten sposób iżby tego nie dać poznać: iak więc, ambition, duma; ambitieux, duniy;

ainsi: ambition, ambitieux, encan, enfant, envie, en-dive, encore, enfermer, entremblement.

ien, se prononce dans les mots qui se terminent par, ent, ence, et leurs dérivés, comme ian, un tant soit peu du nez: patient, patience, patienter, expédient, expérience.

im, in, aim, ein, ain. ces Syllabes se prononcent toutes comme in, mais du nez, et cela plus fort que les précédentes; comme en-faim, lin, impoli, impatience, enlin, infini; peindre, peintre, pain, main, entretien.

om, se prononce comme on; compagnon, garçon; nom, portons.

eon, a aussi le ton de on. Mangeons, partageons, changeons.

um, se prononce, ainsi que, eun, comme unn, et un peu fort par le nez; parfum, a jellu; ien, se prononce aussi un peu fort du

dumny; encan, tandeta; enfant, dziecię; envie, za-wiać; endive, salaty gatu-nk, encore, jeszcze; enfermer, zamykać; entremblement, trzęsienie.

ien, wymawia się w wy-razach zakończonych na ent, ence i od nich pochodzą-cych; iak ian, nie co ie-dnakże przez nos: patient, cierpliwy; patience, ci-rpli-wość; patienter, expédient, sposób; expérience, doświad-czenie.

im, in, aim, ein, ain, te głoski wszystkie wymawia-ia się iak in, lecz przez nos nie co mocniej już poprze-dzające: iako to w wyrazach: faire, głód; fin, koniec, im-poli, niepoładowy; impa-tience, niecierpliwość; en-fin, na koniec; infini, nie-skończony; peindre, malo-woć; peintre, malarz; pain, chleb; main, ręka; entre-tien, rozmowa.

om, wymawia się iak on (a): compagnon, towarzysz; gar-çon; nom, portons.

eon, ma także brzmienie: głoski on (a) np. Mangeons, (maza), partageons, (czar-geons).

um, wymawia się równie i eun, iak unn, nie co mo-cniej i to przez nos; np. par-fum, zapach; à jellu, na czczo; ien, wymawia się także

du nez, dans; mien, tien, sien, maintien.

oin, a pareillement une prononciation nasale, et c'est même la plus forte; comme, en, oindre, joindre, poindre, loin, soin.

ouin, à la même prononciation, excepté, qu'il faut faire un peu entendre l'u: ainsi: Grouin, babouin, baragouin.

także cokolwiek mocniej przez nos w wyrazach; *mien* (onie), *tien*, *sien*, *maintien*.

oin, ma podobnie brzmienie nosowe, i to jedno z najmocniejszych: iak w wyrazach; *oindre*, na maszczać; *joindre*, łączyć; *poindre*, ukłuć; *loin*, daleko; *soin*, staranie (ę).

ouin, ma podobne poprzedzającey zgłosce brzmienie, wyiawszy iż potrzeba dać wyraźnie uczuc głoskę *u*: a tak *Grouin*, ryiak, (gruę); *babouin*, małpa pawian; *baragouin*, niezrozumiana ułowa.

Chapitre IV.

Des Diphthongues.

On entend par diphthongues des voyelles qui ont un double son, ou qui semblent former une double Syllabe, sans cependant arrêter la voix, et par conséquent former une Syllabe particulière.

ai et ia, se prononcent presque comme ya. — ainsi: travail, ail, corail, portail; l, se traine un peu sur la langue; mais, jamais travail - je, ou travail - ie, car cette prononciation est absolument fausse, et même

Rozdział IV.

O Dwugłoskach.

Przez dwugłoski rozumieć się mają samogłoski, które mają podwójne brzmienie, lub które zdają się składać podwójną zgłoskę bez zatrzymania się głosu, a następnie bez utworzenia zgłoski szczególnej.

ai et ia, wymawia się prawie iak *ya*; a tak *travail*, praca; (*trawał*), *ail*, czosnek; *corail*, koral; *portail*, wielka braunia; w tych wyrazach głoska *l*, przeciąga się nie co po łyżku; lecz nigdy się nie mówi, *travai - je*, lub *travai - ie*;

même à Paris, elle est appelée, la prononciation des enfans gâtés.

Il en est de même de la prononciation, aille, ouille, uille, qui doit être trainées: c'est aussi la raison pourquoi on appelle ces, ll, l, mouillées, et que l'on ne doit jamais prononcer ai-ies, ou-i-e, une; ainsi: trouvaille, canaille, ouaille, quenouille, aiguille, aiguillée: et non, trou-vai-ïe, cana-ïe, oua-ïe, que-dou-ïe.

ie et ië, se prononcent l'un comme l'autre; c'est à dire, que l'è fermé a un ton plus doux que l'è ouvert: comme pitié, amitié, nièce, pied, pièce, miel, fiel, ces deux derniers mots n'ont jamais d'accent.

io, ion, ont de même une prononciation que les Syllabes précédentes, courte, et sans former de Syllabes particulières, ainsi: fiolë, et non fi-o-le, pioche, pionner, espion, portion, question, action.

ie; gdyż wymawianie takowe jest zupełnie fałszywe, i nawet w Paryżu nazwane jest wymawianiem dzieci zepsutych.

Toż same rozumieć się ma o wymawianiu zgłosek aille, ouille, uille, które ma bydź nie co przeciągnięte; i ta jest przyczyna dla której nazywają głoski ll, l, miękkimi, a które nie należy wymawiać jak ai-ies, ou-i-e, uile, tak więc mowi się trouvaille, zguba; (truwall), canaille, motłoch; ouaille, owca; quenouille, kadziel, aiguille, igła, nie zaś trou-vai-ïe, cana-ïe, oua-ïe, quenou-ïe.

ië i ië, wymawiała się tak jedno iak drugie, to jest, że é ściśnione ma brzmienie nie co łagodniejsze, niż é otwarte: iako: pitié, litość; amitié, przyjaźń; nièce, synowica; pied, noga, stopa; pièce, sztuka; miel, miód; fiel, żółć; ostatnie dwa wyrazy nie mają nigdy znamięna

io, ion, mają podobnie: brzmienie, iak i zgłoski poprzedzające, krotkie, i osobnych zgłosek nie składają. Tak: fiolë, (diol), nie zaś fi-o-le; toż sadio; pioche, motyka; espion, szpieg, (espia), portion, część; question, pytanie; action, czyn.

iau, iou, bestiaux, par-
tiaux, miauler, chiourme.

ien, ieu: rien, viens, tiens.
Dieu, lieu, mieux.

*oe et oi, se prononcent
comme oa, dans les mots
d'une Syllabe, ou deux au
plus; cependant, il ne faut
pas dire fortement moa.
toa, au lieu de, moi, toi.
ni, moë, toë, mais cher-
cher le milieu de ces deux
prononciations, et on aura
la meilleure, pour le ton
de la conversation; mais
dans les harangues, ou dis-
cours, ou sermons, j'ob-
serve seulement, qu'il faut
qu'ils soient prononcés plus
forts: ainsi: moi, toi, soi,
boite, ou boëte, poële et
poile, la boëte, ou boite;
la moële, ou moile; mais
moële, ne s'écrit jamais
avec i.*

*oi, oie et ois, se pro-
noncent encore comme oa,
ou oë, dans le Roi, la loi,
la foi, la voie, le poids,
froid, cependant point; le
roë, la loë, le froë; cette
prononciation, est du peu-
ple de Paris, et très dé-
fectueuse: les verbes de la
troi-*

Zakończone na iau, iou,
bestiaux, partiaux, (bestvo,
partyo). miauler, miauczyć;
chiourme, galernik, szyurui.)
ien, ieu: rien, nic; tiens,
masz; viens, poydź; Dieu,
Bóg; lieu, miejsce; mieux,
lepiej.

*oe i oi, wymawiać nale-
ży iak oa, w wyrazach ie-
dnogłoskowych, lub naj-
więcej dwie głoski mają-
cych; jednakże nie należy
wymawiać mocno z przyci-
skiem moa, toa, zamiast
moi, toi, qui też, moë, toë,
lecz szukać środka pomię-
dzy temi dwoma brzmienia-
mi, a to w ow czas będzie
najlepsze, i zgodne z tonem
dobranego towarzystwa.
Przecież w publicznych mo-
wach lub kazaniach prze-
strzegam, iż należy, aby
wzmiankowane zgłoski były
nie co mocniej wymawiane,
ni, tak: moi, toi, soi, boite,
lub boëte, poële i poile, la
boëte, lub boite; la moële,
szpik: lub moile; lecz osta-
tni wyraz nigdy się nie pi-
sze przez i.*

*oi, oie, i ois, wymawiają
się jeszcze iak oa lub oë,
w wyrazach: le Roi, Król roj;
la loi, ustawa; la foi, wiara;
la voie, droga; le poids,
waga; froid, zimno, nigdy
zaś nie mówi się le roë; la
loë, le froë, wymawianie
takowe jest wó zwyczajem u
po-*

troisième conjugaison, se prononcent aussi en oar; comme avoir, recevoir, pouvoir, concevoir, savoir: et au présent je reçois. je perçois, je conçois; mais jamais, avoer, recevoir, je reçois.

Comme il y a beaucoup de noms propres qui se terminent en ois, et se prononcent en oa, il faut revoir le Chapitre II. à la prononciation du, ois, changé en ais. Ainsi on dira Berlinois, et non Berlinais, Bava-rois, et non Bavarais: au contraire, Français, et non François, Polonais, et non Polonois; parcequ'on serait induit, à prononcer ois comme ai, ce qui ne doit, ni ne peut se faire.

oin et ouin, sont nasales, comme, oint, coin, louin, point, joindre, oindre, poindre, babouin, baragouin; comme il a déjà été dit dans le Chapitre précédent.

oua, oue, ne font pareillement point de Syllabes séparées, et se prononcent vite; comme fouail-ler,

pospolstwa Paryzkiego, a samo z siebie jest błędne. Słowa należące do Formy trzeciej, wymawiają się także iak oar; iako to: avoir, mieć; recevoir, odbierać; pouvoir, inùdz; concevoir, poymować; savoir, umieć; a w czasie terażniejszym wymawia się: je reçois, je perçois, je conçois; lecz nigdy nie mowi się avoer, recevoir, je reçois.

Gdy zaś jest wiele Imion właściwych które się kończą na ois, a wymawiają się iak oa, przeto należy przeyrzeć Rozdział II, gdzie mowa o wymawianiu zgłoski ois, zamienioney na ais. A tak czytać się będzie Berlinois, Berlin(e) nie zaś Berlinais, Bava-rois, a nie Bavarais: przeciwnie zaś Français, a nie François, Polonais, nie zaś Polonois; możnaby albowiem bytż w błąd wprowadzonyni w wymawianiu ois, iak ai, co nie powinno i nie może bytż.

oin i ouin, są zgłoskami nosowemi, iako: oint, (oę), coin, (koę), louin, point, joindre, oindre, poindre, babouin, baragouin; iako się już powiedziało o tym w Rozdziele poprzedzającym.

oua, oue, równie nie są zgłoskami oddzielnymi, i wymawiają się prędko; iak: fouailler, (fuaile), wysma-gać;

ler, fouetter, mouette, pirouette.

oui, uin, sont des Syllables nasales; ainsi: fouine, enfoui, juin, suinter.

ue, ui, sont un peu traîné; ainsi: écuelle, luire, fuir, nuire, nuit, je suis, je suis.

Chapitre V.

De la prononciation des Lettres consonnes.

B, a un ton doux dans tous les mots, qui commencent par lui; bon, bien, beau, but, butte, baraque, Bélonue, Boulogne.

B, est muet, principalement à la fin des mots, quand il est précédé d'une consonne, comme dans plomb.

B, se prononce à la fin des mots, quand il est précédé d'une voyelle, ainsi: pro-

gać; *fouetter*, biczem ćwiczyc; *mouette*, łyska ptak; *pirouette*, taniec w kolko.

oui, uin, są zgłoskami nosowymi, a tak: *fouine*, lasica; *enfoui*, zakopany; *juin*, czerwiec; *suinter*, sączyć.

ue, ui, nie co z przeciągnięciem wymawiane bydz mają: tak, *ecuelle*, (ekyel), czara; *luire*, błyszczyć; *fuir*, uciekać; *nuire*, szkodzić; *nuit*, noc; *je suis*, je suis,

Rozdział V.

O Wymawianiu Spółgłosek.

B, ma brzmienie łagodne we wszystkich wyrazach od niego zaczynających się. np. *bon, bien*, dobrze; *beau*, piękny, pięknie; *but* zamiar; *butte*, sztych zazdrości; *baraque*, chata żołnierska; *Bélonne, Boulogne*.

Głoska *b* jest cicha szczególniej ku końcowi wyrazów, gdy ją poprzedza taka spółgłoska; np. *plomb*, ołów,

B, wymawia się przy końcu wyrazów, kiedy go poprzedza samogłoska; tak wymawia

prononcez le dans. Joab, Moab, Moabites, Job, Jacob.

B, se prononce dans les mots qui dérivent de la langue latine, quoiqu'au milieu des mots: abjurer, abjuration; abdiquer, abdication, abstenir, obstiner, obstruction, obvier.

C, devant, a, o, u, se prononce toujours comme un k; cage, cabale, cocu, courir, cohériter, cupidité, cohérent, succulent.

Mais s'il y a sous le c, une cédille, alors ce c se prononce comme s. garçon, façade, façon.

C, c, quand deux cc suivent, et qu'ils sont, l'un précédés d'une voyelle, et le second, suivi de même d'une voyelle, le premier se prononce comme k, et l'autre aussi, quand c'est un a, un o, ou un u, qui suit; mais si c'est un e, ou un i, alors le second

mawia się w wyrazach Joab, Moab, Moabites, Job, Jacob.

B, wymawia się w wyrazach pochodzących z języka łacińskiego, chociażby było w środku wyrazów, tak: abjurer, odprzysięgać się, abjuration; abdiquer, koronę złożyć, abdication; abstenir, wstrzymać się, obstiner, upierać się; obstruction, zatwardzenie, obvier, zaradzić.

C, przed samogłoskami a, o, u, wymawia się zawsze iak k; cage, klatka, (każ), cabale, kabala; cocu, rogal; courir, biegnąć; cohériter, współdziedziczyć; cupidité, chciwość; cohérent, zgodny; succulent, soczysty.

Lecz gdy pod spółgłoską c, znajduje się ogonek, w ów czas takowa głoska wymawia się iak s, np. garçon, chłopiec (garsz); façade, lacyata; façon, sposób.

C, c, kiedy dwa cc tuż po sobie następują, i gdy jedno z nich poprzedza samogłoska iaka, a za drugim także następuje samogłoska, w ów czas, pierwsze brzmi iak k, i drugie także, kiedy po nim następuje jedna z samogłosek a, o lub u, lecz gdy po drugim c, następuje samogłoska e lub i, w ów czas drugie c wymawia się iak s, tak: sac-

cond se prononce comme s, ainsi: sac-ago, succulent, accord; succès, accès, accèdent, C, devant e et i, se prononce donc toujours comme une s, mais douce: Cécité, ceci, Cicéron.

C, a la fin des mots, n'importe après quelle voyelle il soit, se prononce comme k, trictrac, dites, triktrak, avec, avec, jamais avô; bec, sec, bloc, sac. Duc, Archiduc, aqueduc, roc, troc, porc, et si une voyelle suit, il faut lier le c avec elle, de même qu'on si c'était un k, ainsi: je dine avec un Ami; un roc escarpé, un porc affamé. Prononcez: je dine avec kun-ami. Un ro-k-escarpé; un por-k-affamé.

C, est muet à la fin et au milieu des mots, quand il est précédé ou suivi d'une consonne: ainsi: Almanach, estomac, tabac, un broc, blanc, franc, banc, clerc, jonc, lacs, le marc, poids de marc, du porc-frais, le tronc, aspect, res-

saccage, wyrznięcie (sakaż), succulent, soczysty; accord, zgoda; succès, powodzenie (sykse), accès, przystęp; accident, zdarzenie; C, przed samogłoskami e i i, wymawia się zawsze jak s, lecz zwolna; tak: Cécité, ślepota; ceci, to; Cicéron (Cisera).

C, na końcu wyrazów, bez względu na to za jaką samogłoską następuje, wymawia się jak k, np. trictrac, niów Trihtrak; avec, avec, nigdy avé; bec, dziób; bloc, kłoc; sac, wór; Duc, książę; Archiduc; aqueduc, wodospław; roc, opoka; troc, zamiana; porc, wieprz; a gdy samogłoska następuje, potrzeba głoskę c z nią związać, tak właśnie jakby to było k, i tak: je dine avec un ami; un roc escarpé, opoka przepaściasta; un porc affamé, wieprz zgłodniały; wymawiaj: że dyn ave-kyn-Ami. Un ro-k-e-skarpe, yn por-k-affamé.

C, nie wymawia się na końcu i w środku wyrazów, kiedy go poprzedza lub za nim następuje jaka spółgłoska, a tak Almanach, Kalendarz; estomac, żołądek; Tabac, Tytuł, un broc, wielkie naczynie na Wino; blanc, biały; franc, szczyry; banc, ława; jonc, sitowie; lacs,

pect: mais si une voyelle commence le mot qui suit, il faut prononcer le c, comme k; ainsi: du blanc au noir, franc étourdi, respect humain; dites donc: blan - kau - noir; fran - k - étourdi; respe - k - humain; respe - k - infini.

C, a le ton d'un g doux dans second, secondement, seconder, etc.

Il faut encore remarquer, que le c, quand il est double, ne se prononce comme k, que quand, e et i, suivent le second c; dans les autres mots, le premier c ne s'entend presque point; ainsi: accès; dites akces, accident; dites akcident; accabler, dites akabler, accord; dites, akord.

D, Cette lettre a une prononciation douce, comme dans toutes les autres langues dans les mots, David, Adam, Dainon, Denis, diner, douze, durer.

D, a la fin des mots se prononce comme t, quand il y a une voyelle qui suit;

lacs, iezioro; le marc, wytłoczyńy jagod winnych, poids de marc, waga grzywny; du porc frais, świeża prosięcina; le tronc, pień; aspect, widok; respect, uszanowanie; lecz jeżeli wyraz po c następujący zaczyna się od samogłoski, w ów czas głoska c, wymawia się iak k: a tak; du blanc au noir, franc étourdi, respect humain, czytay, blan - ko - noar: fran - k - éturdi, respe - k - ymę, respe - k - infini.

C, ma brzmienie głoski g nięko wymowionej, w wyrazach: second, secondement, seconder, i. t. d.

Potrzeba jeszcze zważyć, że c kiedy jest podwojne, w ten czas wymawia się iak k, gdy głoski e i i następują po drugim c; w innych wyrazach pierwsze c, wcale się słyseć nie daie. i tak: accès, przystęp, czytay akces; (akse), accident, przypadek, czytay akcident, (aksydan); accabler, mów, akabler; accord, mów, akord.

D, Ta głoska ma brzmienie wolne, tak iak we wszystkich innych językach, w wyrazach: David, Adam, Damon, Denis, diner, douze, durer.

D, przy końcu wyrazów wymawia się iak t, kiedy wyraz następujący zaczyna się od

suit: ainsi: armé de pied en cap, un grand esprit, un grand homme, un grand ami.

D, D, quand ces deux dd, se suivent immédiatement, et que ces mots dérivent du latin, le premier se prononce plus fort, comme en, addition, reddition,

F, Cette lettre a son son naturel dans, faire, falloir, faussaire, faux, finir, définition, folliculaire, suretter,

F, se prononce aussi à la fin des mots, et même un peu fort, en, bœuf, œuf, veuf, dixneuf, naïf, fugitif, vif, plaintif, craintif, serf,

Au contraire, f, est muette dans les mots suivants, clef, chef d'œuvre, nerf, du bœuf salé, un œuf frais, neuf livres, des bœufs, des œufs, un habit neuf, des habits neufs etc.

od samogłoski: a tak: armé de pied en cap, uzbroiony od stop do głów; un grand esprit, wielki umysł; un grand homme, wielki człowiek, un grand ami, wielki przyjaciel.

D, D, kiedy te dwie głoski dd, tuż przy sobie leżą, i gdy te wyrazy pochodzą z łacińskiego języka, pierwsze wy-mawia się mocniej, jak w wyrazach: addition, dodawanie; reddition, poddanie

F, Głoska ta ma właściwo-sobie brzonienie, iako; faire, czynić; falloir, musieć; faussaire, fałszerz, faux, fałszywy; finir, kończyć; définition, opis; folliculaire, pismiennik; suretter, plądrować.

F, wymawia się także na końcu wyrazów będące, a nawet mocniej trochę np. bœuf, woł; œuf, jaję; neuf, nowy; dixneuf: naïf, prosty; fugitif, lotny; vif, żywy; plaintif, żaloszny; craintif, bo-iaźliwy, serf, niewoluik,

Przeciwnie zaś f, zanika się w wymawianiu następujących wyrazów; clef, klucz (kle); chef d'œuvre wyborna dzieło; uerf, sucha żył; du bœuf salé, słone mięso; un œuf frais, świeże jajko; neuf livres, dziewięć książek; un habit neuf, des habits neufs i. t. d.

F, devant une voyelle se prononce toujours comme *v*, et est liée au mot qui suit; ainsi. — Neuf aunes; dites neu - vaunes; vis argent, vi - vargent, craintil ami; crainti - vami.

ff, quand les deux *ff* sont dans un mot, on n'en prononce que la dernière; cependant, il faut qu'elle soit un peu traînée, afin de faire sentir qu'il y a deux *ff*, ainsi; allront, affinité, affable, bouffon.

f, quand il y a un *s*, qui suit, et qui indique le pluriel, est muette dans: neufs, bœufs, et œufs; mais elle se prononce dans, fugitif, vil, plaintif, craintif, serf, et l'*s* ne se lie point au mot qui suit, quand même il commence par une voyelle, ainsi: des habits neufs. De beaux bœufs; de gros œufs. Des craintifs amis; dites: des crainti-vamis.

f, doit se prononcer, selon l'avis de l'Académie de Paris, dans: des œufs frais,

F, położone przed samogłoską wymawia się zawsze jak *v*, i łączy się z wyrazem po sobie następującym: a tak: *neuf aunes*, czytaj; *neu-vaunes*, (*ne-wan*); *vis argent*, żywe srebro lub Merkuryusz, czytaj, *vi-vargent*; *craintif ami*, mów, *crainti-vami*.

ff, kiedy dwa *ff* znajdują się w wyrazie jakim, w ów czas jedno tylko i to ostatnie z nich wymawia się; z tym wszystkim potrzeba go nie co przedłużać, iżby dać uczuć że jest dwa *ff*, tak: *affront*, obelga; *affinité*, powinnowactwo; *affable*, uprzejmy; *bouffon*, żartownis.

f, kiedy po nim następuje *s*, która to głoska liczbę mnogą oznacza, nie wymawia się w wyrazach; *neuf*, bœuf i œuf; lecz wymawia się w następujących: *fugitif*, zbiegły; *vil*, żywy; *plaintif*, wyrzekający; *craintif*, bojaźliwy; *serf*, niewolnik; zaś głoska końcowa *s*, nie łączy się wcale z wyrazem następującym, gdyby ten nawet zaczynał się od samogłoski, a tak: *des habits neufs* (*de-zabi nef*). *De beaux bœufs*; *de gros œufs*. *Des craintifs amis*, czytaj: *des crainti-vamis*,

f, powinno się wymawiać według uznania Akademii Paryskiej, w wyrazach: *des œufs*

frais, un habit neuf: cependant, il n'est pas rare de trouver des personnes qui parlent très bien, et qui ne la prononcent pas.

g, a trois sons, le premier, devant, a, o, u, se prononce comme gue, gui, c'est à dire plus doux que le k, ainsi: gater, gateau, gorge, goulu, goutteux, guide, guttural, gueux: ce son est donc celui qui lui est propre, mais, il faut faire attention de ne pas le prononcer comme, kater, kateau.

Le second, qui est accidentel, avant, e et i, se prononce de même que j: ainsi, gelée, gibier, gibecière, germe.

Le troisième, qui est aussi accidentel, a le son du k, à la fin de ces quatre mots, bourg, rang, long, et sang, principalement quand ils sont suivis d'un mot qui commence par une voyelle. Un sang-épais, long-accès, mais seulement devant une voyelle.

Le g, initial a toujours le son du j, devant, i et e.
au

œufs frais, un habit neuf: z
tytu wszystkim, nie jest rzadką rzeczą znaleźć osoby, chociaż dobrze tym językiem mówiące, że tey głoski nie wymawiają.

g, ma trojakié brzmienie: pierwsze przed a, o, u, wymawia się iak gue, gui, to jest łagodniey nie co niż k, tak gater, psować (gate); gateau, placek; gorge, szwią; goulu, łakomiec; goutteux, podagryk; guide, przewodnik; guttural, gardłowy; gueux, włoczęga: to brzmienie jest mu więc właściwe, lecz potrzeba dać bacność, iżby tey głoski nie wymawiać iak k, np. kater, kateau.

Drugie ma brzmienie, które jest przypadkowe, przed o i i, wymawia się iak j: np. gelée, mroz (żele); gibier, zwierzyna; gibecière, myśliwska torba; germe, zarodek.

Trzecie brzmienie głoski g, jest równie przypadkowe, i wymawia się iak k, przy końcu tych czterech wyrazów, bourg, Miasteczko (burk); rang, Godność; long długi; i sang krew; szczególniey zaś kiody po nich następujące wyraz zaczynający się od samogłoski. Un sang-épais; long-accès, lecz tylko przed samogłoską.

Początkowe g, ma zawsze brzmienie głoski j, przed i e, wśród

au milieu des mots, ainsi qu'au commencement et à la fin: gingembre, giboulée, gerbe, changer, manger, magi, etc.

Il a un son dur, devant a, o, u, l, ua, ue, uon, ui; ainsi: gosier, gateau, gloire, glorieux, bague, briguer, brigue, guenon; mais dans gu, gue, gueu, gui, guait, guaient, il est moins dur; gué, guéable, guider, voguait, distinguaient, guttural, guérir, guères, gueule, voguait, guitare.

Gui, se prononce rapidement, sans faire sentir beaucoup l'u, ainsi: aiguille, aiguillon, guider, guidon, anguille, guide.

G, final dans les noms propres, a le son du k, ou gue; ainsi: agag, joug, quand même ce dernier se trouve devant une consonne; il se prononce aussi dans Bourgmestre, dites; Bourguemestre.

wśród wyrazów, równie na początku, jako też na końcu: *gingembre*, Imbier (żenzamb'r); *giboulée*, deszcz z gradem ponieszany; *gerbe*, snop; *changer*, *manger*, *magie* i. t. d.

Ma ona brzmienie twarde przed *a, o, u, l, ua, ue, uon, ui*, tak np. *gosier* (gossye), *gardziel*; *gateau*, *gloire*, *chwała*; *glorieux*, *chlubay*; *bague*, *piérś*; *briguer*, *dobinać się*; *guenon*, *Malpa*; lecz w zgłoskach *gu, gue, gueu, gui, guait, guaient*, jest niniey twarde, tak: *gué*, *bród*; *guéable*, *guider*, *prowadzić*; *voguait*, *distinguaient*, *guttural*, *guérir*, *leczyć*; *guères*, *wcale*; *gueule*, *paszcza*; *voguait*, *żeglował*; *guitare*.

Gui, wymawia się prędko, nie dając w brzmieniu uczuć wiele samogłoski *u*, tak: *aiguille*, *igła* (egwil), *aiguillon*, *bodziec*; *guider*; *guidon*, *chorąży*; *anguille*, *węgorz*; *guide*.

G, końcowe w Imionach właściwych, brzmi jak *k*, lub *gue*; tak: *agag* (agak), *joug* (żuk), *iarznię*; chociażby nawet ostatni znajdował się przed spółgłoską; wymawia się także w wyrazie *Bourgmestre*, *Burmistrz*, czytamy *Bourguemestre*.

g, est muet à la fin des mots suivans, quand même le mot qui suit commence par une voyelle, ainsi: doigt, un legs, le poing, vingt-hareng, etang, seing, signature, et fauxbourg.

g avant n, se prononce dans. gna, gne, gni, gno, gnu, comme, nia, nie, ni, nio, niu, ainsi: Campagnard, Compagne, Compagnie, Compagnon; gagner, accompagner.

g séparé de l'n, se prononce comme k, dans plusieurs mots, et pour être sur de cette prononciation, on n'a qu'à chercher la Syllabe: dites ag-nation, et non a-gnation.

Ag-nés, et non A-gnès; ag-natique, ig-ni-co-le, ig-ni-tion, mag-né-tique, inexpug-na-ble, cog-nat, cog-nation, stag-nation, g-nome, g-nomide, g-nomon, g-nostique.

g avant l, se prononce aussi, comme k, mais très-mol; ainsi, glaive, gladiateur, glébe, pourtant pas
klaive,

g, zamileza się przy końcu wyrazów następujących. gdyby nawet wyraz następujący zaczynał się od samogłoski, tak: doigt, palec (doa); un legs, zapis testamentowy; le poing, pięść; vingt, dwadzieścia; hareng, śledź; etang, staw; seing, podpas; signature, podpis; fauxbourg, przedmieście.

g przed n, wymawia się w zgłoskach gna, gne, gni, gno, gnu, iak nia, nie, ni, nio, niu; np. Compagnard, wieśniak; Compagne, towarzysza; Compagnie, towarzystwo; Compagnon; gagner, osiągać; accompagner.

g oddzielone od n, wymawia się iak k, w wielu wyrazach; i aby być tego pewnym, dosyć jest poszukać zgłoski: tak mów ag-nation, powinnowactwo (ak-nasia); nie zaś a-gnation.

Ag-nés, nie zaś A-gnès; ag-natique, ig-nicole, ognia, Uzciciel; ig-nition, zarzenie; mag-né-tique, niepodległy; inexpug-na-ble, niedobyty; cog-nat, powinnowaty; cog-nation; stag-nation; g-nome; g-nomide; g-nomon; g-nostique, skazówka na kompanie, uczone.

g przed l, wymawia się także iak k, lecz bardzo międko; tak: glaive, miecz (glew), gladiateur, szermierz; glébe, bryła

klaiwe, il faut donc chercher la modification. et c'est à quoi un Maître doit faire attention.

g devant r, se prononce de même un peu fort: comme en, grade, graduel, gris, grison, Grégoire, gruger, grédin.

Il y a beaucoup de verbes qui se terminent par guer, de sorte que dans les tems, l'u est suivi d'un a, ou d'un o; l'u, est entièrement muet, et on peut l'omettre sans commettre une faute grammaticale, ni de prononciation.

Narguer, voguer, distinguer, briguer, conjuguer: on peut donc dire, indifféremment; voguons, vogons, vogua, voga, voguâmes, vogâmes; conjugua, conjuga, conjuguâtes, conjugâtes, puisque l'on dit conjugaison, et non conjugaison: mais si l'infinitif en gu-er, forme deux Syl-labes, alors, on ne peut plus omettre l'u, il faut qu'il se prononce dans tous les

bryla ziemi; nie zaś klaiwe, kładiateur; trzeba więc szukać iakowegoś pośredniczego brzmienia; i to jest właśnie, na co nauczyciel lęzyka powinien mieć bacność.

g przed r, wymawia się także cokolwiek mocno: iak w wyrazach: grade, stopień grad; graduel, stopniowy; gris, szary; grison, Grégoire, grzegorz; gruger, zdruzgotać zębami; grédin, darmoziad.

Znajduie się wiele słow których tryb bezkoliczny kończy się na guer; w czasach więc, gdzie za u następuje a lub o; głoska u, wcale się zamilcza, i można ją opuścić, nie popełniając błędu Grammatycznego, ani grzesząc przeciwko prawidłom dobrego wymawiania.

Narguer, zuchwale narażać się (nargle), voguer, płynąć po morzu; distinguer, popisywać się; briguer, ubiegać się; conjuguer, czasować; można je wymawiać bez różnicy, voguons, vogons, vogua, voga, voguâmes, vogâmes; conjugua, conjuga, conjuguâtes, conjugâtes, albowiem się mōwi conjugaison, nie zaś conjugaison. Lecz ieżli Tryb bezkoliczny na gu-er, składa się z dwóch zgłosek, w ów czas nie można opuszczać głoski u, i należy ją wymawiać we wszystkich

cza-

les tems, ainsi: ar-gu-er, nous ar-gu-ons; vous ar-gu-à-tes etc.

g, enfin se prononce comme k, au milieu de quelques mots, ou bien s'il y en a deux qui se suivent. le premier se prononce comme k, et le second comme j, parce qu'un e ou i, suit; si au contraire c'est, a, o, u, il faut aussi lui donner le son de k, ainsi: la cigue, suggérer, coaguler: avant, d, m, h, Magdebourg, augmenter, Ghilan, Berghem.

h, a son son propre, et on l'appelle en ce sens h, aspirée, parce qu'il la faut prononcer, comme dans héros, hibou, hache, hameau, houblon, haillon, haïr, haïssable, la huette, la hure.

h, au contraire ne se prononce point dans la plupart des mots, et on l'appelle muette, parce que le son tombe sur la voyelle qui la suit, comme, homme, honneur, habit, hérésie, hérétique, heureux, histoire, de sorte que l'on prononce, omme, onneur, abit, érésie, érétiqque, eureux, istoire, de même que s'il

czasach, i tak: ar-gu-er, strofować; nous ar-gu-ons, vous ar-gu-à-tes i. t. d.

g, nakoniec wymawia się iak k, wśrzedku niektórych wyrazów, albowi też jeżeli dwa gg, tuż po sobie następują, pierwsze z nich wymawia się iak k, a drugie iak j, gdy zwłaszcza po nim e lub i, następuje: jeżeli zaś przeciwnie następują głoski a, o, u, należy mu dać brzmienie iak k, i tak: la cigue, świtnia wesz; suggérer, poduszczać; coaguler, zsiadać się: przed d, m, h, Magdebourg; Augmenter, Ghilan, Berghem.

Głoska h, ma właściwe sobie brzmienie, i w tem znaczeniu zowią ją głośną; ponieważ ją należy wymówić, iak w wyrazach: héros, rycerz; hibou, sowa; hache, siekiera; hameau, chałka; houblon, chmiel; haillon, łachmana; haïr, nienawidzieć i t. d.

Przeciwnie zaś, są takowe wyrazy w których głoska h, nie wymawia się, w ów czas zowią ją cicha lub niemą, albowiem całe brzmienie spada na samogłoskę, która za nią następuje, iako: homme, honneur; habit; hérésie; hérétique; heureux; histoire, w tych bowiem wymawia się: omme (om), onneur; abit; érésie; érétiqque; eureux; istoire,

si il ny avait point de *h*. *histoire*, tak właśnie, iakby
Outre cela, il faut obser-
ver, que tous les mots
qui commencent par l'*h*
muette dérivent en partie
de la langue latine ou
gréque.

wcale. głoski *h* nie było.
Procz tego, uważać wypa-
da, że wszystkie wyrazy za-
czynające się od *h* cichego
pochodzą po części od ie-
zyków Łacińskiego lub Gre-
ckiego.

h, est encore aspirée
dans ces trois mots; ah,
eh, oh! mais jamais à la
fin des mots, car dans Jo-
seph, on la prononce Jo-
sef.

h, jest jeszcze głośnie w
tych trzech wykrzyknikach,
ah, eh, oh! lecz nigdy na
końcu wyrazów, gdyż wyraz
Joseph, wyprawia się *Iosef*
(*Żozef*).

Ch, se prononce dans
plusieurs mots. comme sch:
en Charité, Chocolat; cher-
cher, chiffon, chiffonner,
Chimie, chimique, Maré-
chal, Zachée, Archiduc,
Archévêque, Archévêché,
Archevêque, Archiprêtre,
Chambellan, Ezechiel,
Joachim, Michel, Monarchie:
si l'on parle
du célèbre Michel - Ange
on prononce, Mikel - Ange.

Ch, wymawia się w wielu
wyrazach iak *sch*: np. *Cha-
rité*, miłosierdzie (szaryte),
Chocolat, *chercher*, szukać;
chiffon, galgan; *chiffonner*;
Chimie, *Chémia*; *chimique*;
Maréchal, Marszałek; *Za-
chée*, *Zacheusz*; *Archiduc*,
Arcyksiążę; *Archévêque*, Ar-
cybiskup; *Archévêché*, Ar-
cybiskupstwo; *Archevêque*,
Arcykapłan; *Chambellan*,
Ezechiel (*Ezechyel*); *Jo-
achim*; *Michel*, *Monarchie*:
jeśli jest mowa o sławnym
Michel-Ange, wymawia się;
Mikel-Ange.

Quand *Ch*, est suivi
d'une l, o, ou d'un r, il
perd le son de sch, et se
prononce k, de même aussi
en plusieurs noms étran-
gers, que l'usage a adopté,
ainsi: Chrétien, Christ, Chri-
stianisme, Chloris, Arachné,
Chaldée, Chanaan, Chalcé-
doine,

Kiedy za *Ch*, idą głoski
l, *n*, lub *r*, w ow czas traci
brzmienie zgłoski *sch*, a wy-
mawia się iak *k*, równie też w
wielu Imionach Cudzoziem-
skich, które zwyczaj upo-
ważnili, tak: *Chrétien*, Chrze-
ścianin (kretyć); *Christ*;
Christianisme; *Chloris*, cho-
roba

doine, Chaos, Michel-Ange, krétien, kaos, kanaan, kloris, kaldée.

- Dans les autres mots, il se prononce, sch, en chauffage, chute, chile, charité, charitable.

chi. les uns le prononcent comme sch: et d'autres comme k, en Chiromance, chironancie, Chiromancien, et apportent pour exemple, que l'on dit, chimère, chiche, chicorée, chillre, chigoon, en sch, et non k, mais d'autres qui font dériver ces mots au grec, veulent que l'on dise, kiromance, kiromancie, kiromancien etc.

Il faut observer, que l'h est aspirée dans tous les mots qui dérivent de la souche d'où ils sont tirés: p. ex: hardiesse: enhardir, haut, hausser, harnacher, harnais, enharnacher; mais dans les mots, où l'h est muette, elle l'est pareillement dans tous leurs dérivés.

J, a dans tous les mots, soit au commencement ou au milieu, le son de presque, sch, mais plus coulant, comme en, jamais, jadis,

roba kobieca; *Arachné; Chuldée; Chanaan; Chalcedoine, Chans, Michel-Ange, czytay krétien; kaos; kanaan, kloris, kaldée i. t. d.*

W innych wyrazach, wymawia się iak sch, np. *chauffage, opał (szofaż), chute, upadek; chute, nilecz paciurzowy; charité, charitable.*

chi, iedni wymawiają iak sch, a drudzy iak k, w wyrazach: *Chiromance, chiromancie, chiromancien*, i przytaczaia za przykład, że się mówi *chumère*, uroienie; *chuche*, skąpiec; *chicorée*, cykorya; *chiffre*, cyfra. ktorze czytaia przez sch, nie zaś przez k; lecz inni, którzy pochodność tych wyrazów wyprowadzaia od języka Greckiego, chcą, aby wymawiać, *kiromance, kiromancie i. t. d.*

Uważać należy, że h jest głośne we wszystkich wyrazach pochodnych, jeżeli nini było w wyrazie pierwotnym: np. *hardiesse*, śmiałość. (*hardyes*); *enhardir*; *haut, hausser*; *harnacher, harnais, enharnacher*; lecz w wyrazach pierwotnych w których h jest ciche, takimi zostaje w wyrazach pochodnych.

I, ma we wszystkich wyrazach bądź na początku, bądź w pośrodku brzmienie prawie iak sch, lecz nie co płynniey iak w wyrazach: *ja- mais,*

jadis, jerôme, joli, jouer, japer, jeu, jetter: ainsi de même des dérivés, enjouer, enjouement, en-jeu etc.

mais, nigdy (żame) jadis, nigdyś; Jerôme, Ieremiasz; joli, piękny; jouer, grać; japer, skonić; jeu, gra; jetter, rzucać: równie tuż i w wyrazach pochodnych: enjouer; enjouement, en-jeu i. t. d.

Devant un verbe qui commence par une voyelle, et dont l'e du pronom je est remplacé par l'apostrophe, en j'aime, j'ai, j'avais, j'envie, j'entends.

Przed słowem które zaczyna się od samogłoski, i gdzie e zaimka je, jest zastąpionym przez znamię apostrofu, iako: j'aime (żem; j'ai; j'avais; j'envie; j'entends.

L'on voit donc assez clairement que le J, a la prononciation du g doux, comme en gibier, gîte, cigite, ou bien, gageure, mangeur; ainsi il ne faut pas passer rapidement sur la prononciation de ces Syllables, au contraire les bien faire prononcer aux commençants, afin qu'ils sachent les distinguer.

Widzimy przeto dosyć iasno, że J. ma brzmienie głoski g miękko wymowionej iak w wyrazach: gibier, zwierzyna; gîte, postanie, legowisko; ci-gite, tu leży; lub też: gageure, zakładacz; mangeur, żarłok; przeto nie należy spiesznym postępować krokiem, gdy idzie o wymawianie tych zgłosek, lecz przeciwnie kazać ich dobrze wymawiać zaczynających, iżby ie umieli rozróżniać.

K, se prononce toujours très dur, comme, que; ce son lui est propre et naturel, en, kalendes, kermès, kiosque, kyrielle. Il serait à souhaiter que l'on eût conservé cette lettre dans la langue française, pour être placée en bien des mots, où le Cha et que, prennent sa place:

K, wymawia się zawsze bardzo twardo, iak que; to brzmienie jest mu właściwe i naturalne w wyrazach: kalendes, kermès, kiosque, kyrielle. Życzyćby należało, aby zachowano tę głoskę w języku Francuzkim dla mięszczenia iey w wielu wyrazach, gdzie Cha i que, iey miejsce zastępują: owoż wy-

voici les mots où il se trouve encore: kabak, kabin, kakouanne, kali, kan, karata, keiri, kermès, kermesse, kiasstre, kinancie, kiosque. koran, kouan, kurtchis, kyrielle, kyste, kytéotomie. Plusieurs ont pris le c, devant les mots, dont l'a suit le k, mais à faux, parceque le c, n'a pas la dureté du k, ainsi on ne peut pas le substituer, ainsi que le que, sans manquer à la prononciation du k, qui est plus forte, car, quoique l'on dise, cabale, cochon; on ferait mal de s'exprimer kabale, kochon etc.

L, se prononce clairement dans son son qui lui est propre, en Latone, légion, livre, loge, lune, leurre, leçon: aussi, quelquefois, quelqu'un, quelque, et comme quéque; cette prononciation est adoptée quoiqu'elle paraisse venir de la basse classe du peuple: cependant, l, dans quelque, et quelqu'un, ne se prononce qu'un peu, et en coulant, mais dans un discours soutenu, il faut la bien prononcer.

razy w które głoska k. wchodzi jeszcze: kabak, kabin. kakouanne, kali, kan, karata, keiri, kermès, kermesse, kiasstre, kinancie, kiosque, koran, kouan, kurtchis, kyrielle, kyste, kytéotomie. Wielu używali głoski c, zamiast k, w wyrazach gdzie a idzie za k, lecz fałszywie, gdyż głoska c, nie ma twardości głoski k, zaczęli nie można jedney kłaść za drugą, równie iak i que, bez uchybienia brzmieniu głoski k, które jest mocniejsze, chociaż bowiem mówi się Cabale, Cochon; przecież nie dobrzeby się wyrażało, gdyby kto wyrazy te pisał, kabale, kochon i. t. d.

L, wymawia się iasnie w swoim sobie właściwym brzmieniu, np. w wyrazach: Latone, Latona; légion, Pulk; livre, książka; loge, komorka; lune, księżyc; leurre, samolowka; leçon, nauka; także, quelquefois, czasem; quelqu'un, ktoś, wymawiaią iak quequefois, quelqu'un; takowe wymawianie jest przyetyim, chociaż zdaie się pochodzić od niskiej klasy gmiou: z tym wszystkim l, w wyrazach quelque i quelqu'un, wymawia się nieznacznie i slisko, lecz w mowie ciągley trzeba ją wyraźnie wymawiać.

L, a son son naturel à la fin des mots, comme en, Moral, mortel, naturel, Mogol, seul, puéril.

L, est muette à la fin des mots suivans: baril, ehenil, cul, fusil, outil, soul, soucil, gentil; mais si une voyelle commence le mot suivant, après gentil, alors l, a un son trainé ou mouillé, comme ille, en gentil - enfant, gentil homme; prononcez: gentil homme: mais si l'on parle au pluriel, dans le dernier eas, l, de gentil est muette: ainsi, gentils hommes; dites, gentis-ommes.

L, est aussi muette dans, un fils, et pour distinguer le fil, de fils, je crois qu'il est de la précision de prononcer l, en lil, soit au singulier ou pluriel, ainsi l, de lil, doit être forte: du fil a courde, des fils a coudre.

L, dans les pronoms, il et ils, ne se prononcent point dans le discours familier;

L, ma naturalne swoje brzmienie przy końcu wyrazów, iako: Moral. mortel, naturel, Mogol, seul, puéril.

L, jest iest ciche na końcu następujących wyrazów: baril, beczuleczka (bary); chenil, psiarnia; cul, tyłek; fusil, fuzya; outil, narzędzie robocze; soul, opity; sourcil, brwi; gentil, ładny; lecz gdy samogłoska zaczyna wyraz następujący po gentil, w ów czas l, ma brzmienie przewlokłe lub miękkie, iak ille np. gentil - enfant (żenty-l-aotan), gentil homme, mów gentil homme: lecz jeżeli się mówi w liczbie mnogiej, w ostatnim przypadku, l, wyrazu gentil, nie wymawia się: tak gentils hommes, mów, gentils-ommes (żenty zom).

L, nie wymawia się także w wyrazie un fils (en lis), a dla rozroźnienia le fil, nić, od fils, syn; rozumiem byż zgodne ze ścistością wymawiać l, w pierwszym wyrazie, bądź ten będzie w liczbie pojedynczey, bądź w mnogiej, tak l, w wyrazie fil byż ma mocno wymówione du fil à coudre, des fils à coudre, nici do szycia.

L, w zainikach il i ils, nie wymawia się wcale w potoczney mowie; lecz go wyma-

milier; mais on la prononce dans les harangues, sermons, et dans la poésie.

niawiała w Mowach Publicznych, kazaniach i Hymnów tworstwie.

Il, quant elles sont doubles, ne se prononcent que comme une seule. en allumer, college, collation, Achille, argille, camomille, le drille, Lille, illégal, illimité, illustre, et leurs dérivés: beaucoup n'écrivent qu'une l, mais c'est une faute grossière d'orthographe; d'autres les prononcent, et ils péchent fortement contre la prononciation; on fera donc bien, de ne pas passer légèrement sur cette règle.

Il, kiedy jest podwojny, wymawia się tak, iakby tylko było pojedyncze, w wyrazach: *allumer*, zapalić; *college*, towarzystwo osob; *collation*, prawo przedstawienia Plebana; *Achille*, Achilles; *argille*, glina; *camomille*; Rumień ziele, *le drille*, galgan na papier; *Lille*, Lil Miasto; *illégal*, nieprawy; *illimité*, niengraniczony; *illustre*, świetny; i wszystkie od tych pochodzące; wielu pisze w tych wyrazach tylko jedno l, lecz to jest grubym błędem przeciw Pisowni; inni je wymawiają, a przez to grzeszą mocno przeciwko prawidłom wymawiania. Dobrze więc zrobią nauczyciele, gdy wprowadzą uczących się, iżby sobie tego prawidła nie lekce wzięli.

l, suivie d'un e se prononce, sans faire entendre l'e, en agile, facile, docile, concile, vile, civile, au féminin ainsi que, puérile, aussi en immobile, mobile, débile, imbécile; ces quatre derniers mots sont masculins et féminins, par conséquent neutres, aussi que les adjectifs

l, gdy ma po sobie głoskę e, wymawia się, tak jednak, iżby e slychać nie było, *up. agile*, zwinny (ażyl), *facile*, łatwy; *docile*, pojętny; *concile*, zgromadzenie Duchowieństwa; *vile*, podła; *civile*, ubyczajna (w rodzaju żeńskim) również, *puerile*, dziecinna; w wyrazach; *immobile*, niewzruszony, na; *mobile*, ruchomy, ma; *débile*, słaby,

jectifs précédents facile, docile, agile.

ll, se prononcent mouillées, c'est à dire, comme illie en, quenouille, andouille, bouille, bouillon, bouilli, bouillonner, corbeille, coquillage, de même que s'il y avait un i, après la deuxième l ainsi, coquilliage, coraillicur, pour corailleur etc.

l, seule se prononce de même, dans les mots qui se terminent en, ail, eil, uil, oeil, en présupposant qu'il y eut, ailie, eilie etc. ~~serail~~ : sérail, attirail, travail, corail, soleil, chevreuil, l'oeil, corseuil, fauteuil.

On fera aussi ici attention de ne point prononcer ces ll, mouillées, comme y, comme, bou-yon, boui-yr, pi-yage, cette prononciation qui est du peuple de Paris, est absolument fausse et défectueuse:

by, ba imbecile, niedoleżny, zna, te cztery ostatnie przymiotniki są rodzaju męskiego i żeńskiego, a następnie nijakiego, równie iak i poprzedzające przymiotniki, facile, docile, agile.

ll, wymawiaią się miękko, to iest, iak illie, np. quenouille, kądziel (geuill), andouille, kiszka nadziana; bouille, długa żerdź; bouilli, sztuka mięsa; bouillonner, wrzeć; corbeille, koszyk; coquillage, skorupa slimaka; tak właśnie, iak gdyby po drugim l, następowało i, tak coquillage, czytay coquilliage (kokiliaż), corailleur, czytay corailleur (koraile), i. t. d.

l, samo wymawia się podobnież w wyrazach kończących się na ail, eil, uil, oeil, domyślaiąc się iak gdyby było ailie, eilie i. t. d. tak; sérail, Seray (sereli), attirail, przygotowanie; travail, praca; corail, koral; soleil, słońce; chevreuil, sarna; l'oeil, oko; cerfeuil, trybula; fauteuil, krzesło z poręczami.

Da się także na to pilna baczność, iżby podwoynego i miękkiego ll nie wymawiać iak y, iak bou-yon, boui-yr, pi-yage, takowe wymawianie, właściwe pospolstwu l'aryzkiemu, iest zupełnie fałszywe i błędne: a iak, mówić należy

use; ainsi on prononcera, Chenille, et non Cheni-je, pillé, piller, périlleux, comme les précédens, en sous entendant un i après l, ou bien jo: ce qui repond à ieu; mais pas si fort: comme, grenouille, citrouille.

Il, se prononcent toutes deux dans, collége, allumer, allusion, allégorie, appellatif, apeller, belliqueux, belligérant, collation, collusion, vaciller, millénaire, constellation, église gallicane, et tous leurs dérivés.

M, a son son propre dans, Machine, Méthode, Midi, Mode, Muse, Moulin, Meunier, Monde, Miroir.

M, quand elle est initiale, elle conserve toujours son son propre; mais étant au milieu d'un mot, principalement devant b et p. on la prononce comme n, ainsi: emblème, emploi, comparaison, comparable: pourtant si elle est suivie d'une n, elle a son son m. comme en hymne, automnal, aionistie, calomnie, sonnamhule, Agamenion, indemniser, indemnité, et leurs dérivés, faisant ob-

server,

nalézy Chenille, nie zaś Cheni-je, pillé, piller, périlleux, iak poprzedzające, domyślając się iż za l, lży i, lub też jö: co odpowiada zgłosce ieu, przecież nie tak mocno: iak grenouille, żaba, citrouille, dynia.

Il, wymawiają się obydwą w wyrazach: Collége, allumer; allusion, allégorie, appellatif, apeller, belliqueux, belligérant, collation, collusion, vaciller, millénaire, constellation, église gallicane, i wszystkie inne od tych pochodzące.

M, ma właściwe sobie brzmienie w wyrazach: Machine, dźwignia; Méthode, sposób; Midi, południe; Mode, moda, Muse, muza; Moulin, młyn; Meunier, młynarz; Monde, świat; Miroir, zwierciadło.

Głoska m, kiedy jest początkową, zachowuje zawsze właściwe sobie brzmienie; lecz gdy jest w pośrodku iakiego wyrazu; szczególnież zaś przed spółgłoskami b i p, wymawia się iak n; np. emblème, godło (anblem), emploi, urząd; comparaison, przyrównanie; comparable, przecież gdy po m, następuje n, odzyskuje właściwe sobie brzmienie, iak w wyrazach: hymne, pień; automnal, jesienny; amnistie, powszeccane

prze-

server, que l'm, ne peut ici avoir le son de l'u. Néanmoins, dans *damuer*, condamner, *autonne*, et leurs composés, il faut prononcer l'm, comme n: même, il y a beaucoup de savans écrivains qui se servent de l'n, au lieu de l'm, et écrivent, *condanner*, *antonne*, ce qui vaut mieux, malgré que l'académie dans ses caprices en fait d'orthographe, veut que l'on écrive m.

Cependant, il faut remarquer que l'm avant b et p, quand elle sert à former la syllabe se prononce toujours comme n, ainsi: *embrasser*, *l'embaras*, *improuver*, *imprévu*, *immoral*; *dites*, *eubarias*, *improuver*.

Em, a pareillement le son de An, dans tous les mots, comme, *l'emmo*, *ardemment*, *fréquemment*; mais quand em, finit le mot, principalement les noms propres, en am et em, il faut la prononcer comme s'il y avoit un e muet

przebaczenie; *calomnie*, *po-twarz*; *somnambule*, we śnie chodzący; *Agamemnon*; *indemniser*, nadgradzać; *indemnité*; i wszystkie iune od tych pochodzące uważać tu należy, że m, nie może tu mieć brzmienia n. Iednakże w wyrazach *damner*, *condanner*, potępiać; *autonne* iesię, i z tych złożonych, wymawia się m, tak iak n: nawet wiele jest sławnych Pisarzy którzy zamiast m, piszą n; np. *condanner*, *autonne*, co zdaje się byż lepiej, chociaż Akademia w swych dziwactwach pisowni dotyczących, chce, iżby w takichowych wyrazach pisało m.

Z tym wszystkim zważać należy, że głoska m, przed b i p, kiedy służy do złożenia zgłoski, wymawia się zawsze iak n, tak: *embrasser*, ścisnąć (*anbrase*); *l'embaras*, zachód; *improuver*, baganiąć; *imprévu*, nieprzewidziany; *immoral*, niemoralny; *czytaj enbaras*, *improuver*.

Em, podobnież brzmi iak An, we wszystkich wyrazach, iako: *femine*, niewiasta; *ardemment*, gorąco, usilnie; *fréquemment*, często; lecz gdy em, kończy wyraz iaki, szczególniej zaś w imionach właściwych, zakończonych na um i em, potrzeba je wymawiać, iakby po nim ciche

muet après: ainsi: Abraham, Jerusalem, Stockholm. Amsterdam; Adam; est plus nasal, ainsi que, hem, Harlem, Septemvir.

Quand elle est double, la première a pareillement un son nasal dans. Ammon, Emmanuel; de même dans les mots qui commencent par imm, comme immoler, immobile, immortel, immense; et dans ceux où em, est suivi d'une m, emmener, emmailloter: mais dans d'autres mots, comme, commis, commode, communiquer, on ne prononce qu'une m, à dire vrai, tantôt brève, et tantôt longue, pourtant sans la traîner sur la longue.

n, est comme l'm, une lettre nasale dans presque tous les mots où elle est précédée d'une voyelle; mais d'abord quelle commence le mot elle a son son naturel. Ainsi: Nation, Néron, non, Nicole, novice, nourrice, nudité, neutre, natal, nulité: elle a aussi le même son, quand

e następowało: tak: Abraham. Jerusalem; Stockholm, Amsterdam; wraz Adam jest więcej nosowym, równie iak, hem, Harlem, Septemvir.

Kiedy jest podwójne *imm*, pierwsza zgłoska podobnie przez nos się wymawia, iako to: *Ammon, Emmanuel*; także też w wyrazach które się zaczynają od *imm*, iako to: *immoler*, poświęcać (*ęmole*), *immobile*, nieporuszony; *immortel*, nieśmiertelny; *immense*, niezmierny; tudzież w wyrazach gdzie po zgłosce *em*, następuje jeszcze głoska *m*; *emmaîner*, wprowadzać; *emmailloter*, w pieluchy powiać: lecz w innych wyrazach, iako: *cammis, commode, communiquer*, iedno się tylko wymawia *m*, które mówiąc prawdę, czasem jest krótkie, czasem długie, iednakże nie należy go przeciągać po ęzyku.

Głoska *n*, jest równie iak *m*, gloską nosową, we wszystkich wyrazach, gdzie ją tylko samogłoska poprzedza; lecz gdy ta zaczyna wyraz iaki ma swoje właściwe brzmienie. A tak: *Nation*, naród; *Néron*, Nero; *non*, nie; *Nicola*, Nikołajka; *novice*, nowicyusz; *nourrice*, mamka; *nudité*, nagość; *neutre*, niaki; *natal*, oyczysty; *nulité*, nicość; *n*, ma też

quand elle est suivie d'une voyelle, comme dans Anèrie, Ménagerie; mais si elle est suivie d'une consonne, elle a le son nasal, en Ancre, encre, engraver, ingrédient: elle n'est point nasale dans, ennemi, annoncer, inutile, innocent, innocence, et à la fin des mots, en examen, hymen, amen, triennal, décennal; cependant, dans les mots bien, amen, examen, plusieurs les prononcent, comme si l'y avait un e muet: ainsi; Amene, hymene etc.

też toż samo brzmienie, kiedy za nim idzie samogłoska, np. Anérie, gruba niewiadomość; Ménagerie, zwierzeniec; lecz gdy za n, idzie spółgłoska, w ów czas iej brzmienie jest przez nos iako: Ancre, kotwica; encre, czernidło; engraver, na piasku osiąść; ingrédient, wchodzący do mieszanki: Głoska ta nie jest nosową w wyrazach: ennemi, nieprzyjaciół; annoncer, wyślowiać; inutile, nieużyteczny; innocent, niewinny; innocence, niewinność; toż samo i na końcu wyrazów następujących: examen, rozstrząsanie; hymen, bóg małżeństwa; amen, amen; triennal, trzyletni; décennal, dziesięcioletni; iednakże wyrazy, hymen, amen, examen, wielu tak wymawia, iakby na końcu umieszczone było e ciche, np. Amene, hymene i. t. d.

n, se prononce encore quand elle est double dans, annexe, annal, annate, annihiler, inné, innovation, innover: il y en a qui la prononcent dans annuel, annotation, annuler: mais c'est à faux, n'y ayant qu'une n, qui se prononce, de même qu'en ennemi, au lieu qu'elle est nasale dans

n, wymawia się jeszcze kiedy jest podwojne w wyrazach: annexe, prądtek; annal, roczny; annate, przychód papieżów; annihiler, zniweczyć; inné, wrodzony; innovation, wznowienie; innover, wznowiać; są tedy którzy podwojne nn, wymawiają w wyrazach: Annuel, annotation, annuler; lecz to jest fałszywie, gdyż w nich iedno tylko jest n, które się

dans ennoblir, ennui, et leurs dérivés.

N, à la fin de la préposition, un; des pronoms, mon, ton, son, certain, et de quelques adjectifs, comme, divin, bon, ancien, dans plusieurs substantifs, comme on le verra ci après, elle a le son nasal, ainsi: un ami, dites, de même que s'il y avait un n, double, un n'ami; un n'ancien n'ami. — Mon ame, ton enfant, son éventail, certain auteur; on aime, on n'aime, on a, on n'a, on étudie, on n'étudie, divin amour, divin amour: est-on ami, loin encore, besoin extrême, moyen honnête, pain excellent, vin agréable, bon à manger, intention excellente.

N, est nasale dans tous les mots qui se terminent en ain, ein, comme en, pain, sain, saint, sein, maintien, mien, tien, sien, Justinien: en, in pareillement: Justin, matin, matin etc.

En oin, de même nasale. Point, le poing, point;

się wymawia, iak w wyrazie *ennemi*, gdy tym czasem głoska ta jest nosowa, w wyrazach: *ennoblir*, uszlachcać; *ennui*, znudzenie, i innych od tych pochodzących.

*N, przy końcu przedimka un; zaimków, mon, ton, son, certain, i niektórych przymiotników, iako: divin, boski; bon, dobry; ancien, dawny; w wielu rzeczownikach, iako to w krótkce zobaczymy, ma brzmienie przez nos: tak un ami, wymawisz iak gdyby było podwoyne *nn*, un n'ami (ę uami), un n'ancien n'aini. — Mon ame, ton enfant, son éventail, certain auteur; on aime, on n'aime, on a, on n'a, on étudie, on n'étudie, divin amour, divin amour; est-on ami; loin encore; besoin extrême; moyen honnête, pain excellent, vin agréable, bon à manger, intention excellente.*

*N, jest głoską nosową we wszystkich wyrazach zakończonych na *ain*, *ein*, iako: pain, chleb (pę), sain, zdrowy; saint, święty; sein, łono; maintien, dobra postawa; mien, mój; tien, twój; sien, swój; Justinien, Iustynian, również w zgłosce in. Justin, Iustyn; matin, rano i. t. d.*

Równie *n*, jest głoską nosową w zgłosce *oin*, *min*, iako

er ion, un peu nasale, comme en, portion, assension, condition, mixtion.

P, a son son propre et naturel au commencement des mots; comme en Pape, papa, papauté, pope, père, péril, pitié, pudeur, posé, puce, poupée, peuple, pelote, pèlerin.

P, est muet à la fin de ces mots, quand même une voyelle le suit: un camp étendu, ce drap est beau, le Sirop est bon: ainsi il ne faut pas dire, un camp étendu, ce dra-pest beau etc.: mais il faut le prononcer avec une voyelle après beaucoup et trop; comme en, trop avancé, trop heureux, beaucoup honoré; dans les harangues ou Sermons, l'on prononce aussi le p, après coup, ainsi; coup inattendu, mais point dans le discours familier.

iako: poing, pięść; point, kropka. W ion, nie jest nosową, iako: portion, część (porsya); assension, przyzwolenie; condition, warunek; mixtion, mieszanina.

P, ma swoje właściwe i naturalne brzmienie na początku wyrazów, iako to: Pape, Papier; papa; oyciec; Papauté, władza papieżka; Pope, Rucki Duchnik; pere, oyciec; péril, niebezpieczeństwo; pitié, liłość; pudeur, wstyd; posé, skromny; puce, pchła; poupée; lalka; peuple, lud; pelote, mała kulka; pèlerin, pielgrzym.

P, nie brzmi na końcu następujących wyrazów, chociaż nawet za niemi następowałaby samogłoska: un camp étendu, oboz rozległy (en kam etandy), ce drap est beau, ta chorągiew piękna (se dra e bo) i. t. d. a tak nie należy mówić, un camp étendu, ce dra-pest beau i. t. d. lecz głoskę p, należy wynio-wić razem z następującą samogłoską po wyrazach: beaucoup i trop; iako to: trop avancé, tro pheueux; beaucou phonoré. W mowach publicznych i w kazaniach, wymawiają także p, po wyrazie coup; np. coup inattendu, cios niespodziewany; lecz bynajmniej w mowie potocznej i poufalej.

P,

P,

P, au milieu des mots est muet, surtout quand il est initial, comme dans: baptême, baptiser, Jean-Baptiste, prompt, promptement, Septième, compte, compter, comptoir, dompter, domptable et les dérivés: beaucoup de personnes écrivent ces mots sans p, ce qui au fond est plus convenable à la prononciation; mais l'académie ne les approuve point encore, parcequ'il y a des mots qui leur ressemblent et qui ont le même son, comme, conter, conte, Comte etc.

P, est aussi muet dans, exempt, exempter, exemption, dompter, rédemption: cependant dans ces deux derniers mots, il y a beaucoup de personnes qui prononcent le p, ainsi que dans Symptôme: il se peut qu'ils se trompent; ainsi il faut consulter la dessus le maître qui enseigne, si l'on

P, w szranku wyrazów, jest ciche, nadewszystko zaś, gdy stanowi początek zgłoski, iako w wyrazach: Baptême, Chrzest, łatem), baptiser, Chrzcić; Jean-Baptiste, Jan Chrzciiciel; prompt, skory; promptement, skoro; Septieme, siódmy; compte, rachunek; compter, rachować; comptoir, kantor; dompter, uskromić; i w wyrazach od tych pochodzących. Wiele osób pisze dopiero wzmiankowane wyrazy bez p, co w istocie zdaje się być zgodne z prawidłami wymawiania; lecz Akademia jeszcze i tego nie pochwała, albowiem znajdują się inne wyrazy do poprzedzających w brzmieniu podobne, przecież w znaczeniu od nich różne: iako: conter opowiadać bajki; Conte, Powieść; Comte i. t. d.

P, nie ma także swego brzmienia w wyrazach: exempt, wyłąciny (ezamt), exempter; exemption; dompter, uskramiać; redempteur, odkupiciel; Redemption: przecież jest wiele osób, które w dwóch ostatnich wyrazach, wynawiają głoskę p, równie jak w wyrazie Symptôme: bydlż to może, iż w tym myli się: a tak należy w tej mierze poradzić się nauczyciela ięzyka
Frau.

l'on ne veut point s'en tenir à la règle, quand elle est indéterminée, et que l'académie n'a pas décidé positivement.

P, a son son ordinaire dans, baptismal, Septembre, les Septante, Septentrion, accepter, acceptation, excepter, peremptoire, in promptu: dans le rapt, et le relaps, il faut prononcer le t, et l's. Ainsi tous les dérivés des mots précédens, ont la même prononciation.

Quand deux pp. se suivent dans un mot, il n'y en a qu'un seul qui soit prononcé, comme dans, opposer, frapper, sapper; mais la plupart des nouveaux Auteurs omettent un p, parcequ'il est inutile, et je crois qu'il font très bien, de s'élever au dessus des sentences de l'académie, qui souvent ne sont pas d'accord: comme par exemple, elle veut qu'on

Francuzkiego, jeśli się nie chcemy trzymać Grammatycznego prawidła; to bowiem z iedney strony nie jest ściśle oznaczone, z drugiey strony Akademia nie w tym pewnego nie postanowiła.

P, ma swoje zwyczajne brzinienie w wyrazach: baptismal, chrzestny; Septembre, wrzesień; les Septante, siemdziesiąt; Septentrion, północ; accepter, przyjmować; acceptation, wyłączanie; excepter, zawijać; peremptoire, zawity; in promptu, bez przygotowania: w wyrazach: le rapt, porwanie; le relaps, powrotny upadek, należy wymawiać, i s. A tak wszystkie inne wyrazy pochodzące od dopiero wzmiankowanych podobnie wymawiać należy.

Kiedy w wyrazie iakowym dwa pp. tuż po sobie następują, iedno tylko z nich ma być wymowione, iak w wyrazach: opposer, zastawiać; frapper, uderzać; sapper, podkopywać; lecz wielu z nowych pisarzów, opuszczają iedno p, iako bezużyteczne, i mniemam że dobrze robią, iż się wznoszą po wyżej wyroków Akademii, które nie zawsze są w zgodzie same z sobą, iak to np. chce ona, iżby wymawiać p, w wyrazie Symptomatique, i prze-

qu'on prononce le p, dans symptomatique, et au contraire, elle prétend qu'il est muet dans symptôme: n'est ce pas une vraie contradiction? on le prononce dans Alep, cap, cep, jalap.

Q, a le son fort du k, dans les syllabes, qua, quo, que, aussi n'écrit-on jamais cette lettre, sans y mettre l'u, puisqu'elle tient lieu du k; excepté dans les mots qu'elle finit, ou elle a encore le son du k; mais en d'autres elle est muette:

comme k, qualifier, quadre, quotidien, quitter, quenouille, piquure, marque, marqué.

q, à la fin des mots au lieu de k, coq, cinq.

q, muet dans, Coq - d'inde; mais il faut le prononcer comme, k, dans Coq de bruyère, Coq - à l'ane.

que, qu', sont moins durs dans plusieurs mots, comme acquérir, quitter, qu'un, qu'il, qu'elle.

przeciwnie, utrzymuje iż ta głoska zamieniać się powinna w wyrazie *Symptôme*: nie jestże to oczywista sprzeczność wyrażająca głoskę *p*, w wyrazach: *Alep*, *Alep*; *Cap*, cypel; *cep*, winny szczep; *jalap*, korzeń salapy.

Q, ma brzmienie mocne głoski *k*, w zgłoskach *qua*, *quo*, *que*. Dla tego też to nie niszą nigdy tej głoski, bez drugiej *u*, gdyż ta zastępuje miejsce głoski *k*, wyjąwszy w wyrazach, które zakończają, gdyż i tam brzmi jeszcze iak *k*, w innych jednakże jest zupełnie cichą:

iak *k*, *qualifier*, udowodnić (*kalitie*), *quadre*, rama; *quotidien*, codzienny, *quitter*, porzucać; *quenouille*, kadziel; *piquure*, ukłucie; *marque*, znak, cecha; *marqueté*, kropkowany.

q, przy końcu niektórych wyrazów, wymawia się iak *k*; np. *Cop*, kogut; *cinq*, pięć.

q, nie wymawia się w wyrazie *Coq d'Inde*, indyk; lecz go należy wymawiać iak *k*, w wyrazie *Coq de Bruyère*, glusiec; *coq - à l'ane*, mowa bez związku.

Zgłoski *que*, *qu*, są mniej twarde w wielu wyrazach, iako: *acquérir*, nabywać (*akeryr*), *quitter*, *qu'un*, *qu'il*, *qu'elle*.

q, dans cinq est muet, quand le mot qui suit commence par une consonne, ainsi: cinq livres, cinq chemises: il a le son du k, devant une voyelle: cinq enfans, cinq aiguilles; quand il est à la fin du mot, quelconque ou seul, nous étions cinq, dites, ciuk: cinq et demi: dites: tia-ket demi.

qua, que, qui, conservent leur prononciation latine dans les mots tirés de cette langue, et se prononcent comme coua, coué, coui, ou koua, koué, koui, savoir: Aquatique, équateur, équation, équestre, équinale, équilateral, équi-multiple, équitation, quadrangulaire, et tous leurs dérivés.

Mais en terme d'horlogerie et autres, il faut prononcer ka, et non koua, quoique ces mots viennent de

q. W wyrazie cinq jest cichie, kiedy wyraz za nim idący zaczyna się od spółgłoski, iako cinq livres, pięć suotów; cinq chemises, pięć koszul; brzmi zaś q, iak k, przed samogłoską; cinq enfans, pięcioro dzieci; cinq aiguilles, pięć igieł; kiedy jest przy końcu wyrazu iakiego lub tylko samo przez się, tak nous étions cinq, czytaj cink: cin, et demi, pół szosta, czytaj cin-ket demi.

qua, que, qui, zachowują właściwe sobie brzmienie łacińskie w wyrazach z tego języka wziętych, i wymawiają się iak coua, coué, coui, albo koua, koué, koui, iako to: Aquatique, wodny (akwatyk), équateur, Równik; équation, zrównanie; équestre, Rycerskiego staun; équinale, równie kąty; équilateral, równoramienny; équinmultiple, równoczynnikowy; équitation, jeżdżenie na koniu; quadrangulaire, czterdziestoletni; quadrangulaire; czworokątny; i wszystkich od wzmiankowanych wyrazów pochodzących.

Lecz w języku zegarmistrzstwa, potrzeba wymawiać ka, nie zaś koua, chociaż te wyrazy pochodzą z języka Łacińskiego; a iak quadrifolium

de la langue latine: ainsi: quadrifolium, quadrigé, quadrilatère, quadrupède, quadrupler, quaker, quinquam, dites: cancan; quaterne, quaterne, questeur, questure, à quia, quiétisme, quiétiste, quindécagone, quindécemvirs, quinquagénnaire, quinquagésime, quinquennal, quinquennium, (prononcez) (cuincueniome,) quinquerce, quinquérème, quintil, quintable, quinteux, liquation, liquéfaction, et tous leurs dérivés.

R, a son son propre et naturel, dans rareté, régie, régime, rivage, rire, roue, robe, rue, rustique, rude. Cette lettre conserve toujours le même son dans le discours soutenu, soit au commencement ou au milieu des mots; mais en conversation elle ne se prononce presque pas, dans notre, votre, ainsi: notre Ami, dites à peu près not-Ami, excepté en Notre Dame, où il faut qu'il soit

lium, *quadrige*, woz czworokony (kadryż), *quadrilatère*, czworobuk; *quadrupède*, zwierz czworonożny; *quadrupler*, we czworo mnożyć; *quaker*, kwaker; *quinquam*, czytaj cancan; *quaterne*; *quaterne*, *questeur*, *questure*, urząd Podskarbiego Iłzysk; à *quia*, przedysputować kogo; *quiétisme*, *quiétiste*, *quindécagone*, Piętoastobok; *quindécemvirs*, *quinquagénnaire*, *quinquagésime*, *quinquennal*, *quinquennium*; wymawiaj), (cuincueniom.) *quinquerce*, *quinquérème*; Gale-
ra o 5. rzędach wiosel; *quintil*, *quintable*, *quinteux*, dziwaczny; *liquation*, *liquefaction*, i inne od tych pochodzące.

R ma swoje właściwe i naturalne brzmienie w wyrazach *rareté*, rzadkość; *Regie*, zarządzanie; *Regime*, dieta; *rivage*, brzeg; *rire*, śmiać się; *roue*, koło; *Robe*, suknia; *rue*, ulica; *rustique*, wieśniaczy; *rude*, tęgi, przykry. Ta głoska zachowuje zawsze toż samo brzmienie w mowie ciągłej, bądź na początku lub w środku wyrazów; lecz w mowie potocznej wcale prawie się nie wymawia np. *notre*, nasz, *sza*; *votre*, wasz, *sza*; tak: *notre Ami*, czytaj prawie *not-Ami*, wyjąwszy *Notre Dame*, Panna Marya,

soit prononcé. *S'il y a une voyelle après notre, votre, ou bien l'article le, et la, alors il faut qu'il soit entendu: comme dans, votre Ami; notre affaire, le nôtre, la vôtre.*

R, sitôt que cette lettre est finale, elle se prononce dans tous les mots, excepté dans les verbes qui se terminent en er, qui forment la première conjugaison, et en Monsieur; mais en tous ceux qui suivent, il a son son ordinaire: ainsi: Or, dur, car, sur, pour, soupir, voir, sieur: de même dans les mots qui se terminent en er, et qui ne sont point verbes: comme dans, cher, fier, amer, belvédér, (ou belvédère,) cancer, la cuiller, enfer, éther, frater, fer, gaster, hier, hiver, Lucifer, Magister, pater; et dans les noms propres, Jupither, Esther, Munster, le Niger.

Marya, gdzie się r, wyróżnić mówić powinno. Jeżeli następuje samogłoska po wyrazach, *notre, votre*, lub też przedimek *le* lub *la*, w owym czasie należy, aby r, było wydatnym w mowie, iako: *votre Ami; notre affaire; le nôtre, la vôtre.*

Głoska R, skądto jest końcową, wymawiać ją należy we wszystkich wyrazach, wyjąwszy w słowach kończących się w trybie bezokolicznym na *er*. a do pierwszej formy należących, i w wyrazie *Monsieur*; lecz we wszystkich wyrazach które następują, ma swoje właściwe brzmienie: i tak: *Or*, złoto; *dur*, twardy; *car*, bo; *sur*, na; *pour*, dla, za; *Soupir*, westchnienie; *voir*, widzieć; *sieur*, Pan: równie iak i w wyrazach zakończonych na *er*, a nie będących z rzędu słow: iako *cher*, miły; *fier*, dumny; *amer*, gorzki, *belvédér*, lub (*belvédère*); *cancer*, rak choroba; *la cuiller*, łyżka; *enfer*, piekło; *éther*, plyn lotny; *frater*, cyruliczek; *fer*, żelazo. *gaster*, brzuch dolny. żołądek; *hier*, wczoraj; *hiver*, zima; *Lucifer*, Wenus Planeta. *Magister*, bakałarz; *pater*, Ojciec nasz; i w imionach właściwych *Jupiter*, Iowisz; *Esther*; *Munster*; *le Niger*.

Mais

Da

Lecz

Mais il est muet dans altier et léger: les uns le prononcent dans Stathouder, et d'autres disent Stathoudre: mais le premier vaut mieux.

Dans les autres mots l'r, ne sonne pas, comme dans, cerisier, pomnier, abricotier, prunier, pêcher; quand même une voyelle suit, il faut que cet R soit toujours muet: comme, ce poiré est mort.

Beaucoup de personnes ne prononcent pas l'r, à la fin de la deuxième conjugaison, qui se termine en ir, et au contraire d'autres le prononcent. Dans ce cas il faut observer, que ceux qui le prononcent font mieux que ceux qui le considèrent comme une lettre muette, puisque la bonne façon de parler le veut, et que même, dans le discours soutenu on le prononce aussi dans la première conjugaison; mais dans la conversation, il est muet, comme je l'ai déjà dit. p. ex. inviter à dîner, dites invité

Lecz nie brzmi wcale w wyrazach: *altier*, pyszny (*altie*), i *léger*, lekkomyślny; iedui wymawiaia tę głoskę w wyrazie *Stathouder*, a inni wymawiaia *Stathoudre*; lecz wymawianie pierwszych jest lepsze

W innych wyrazach głoska *r* nie brzmi iako w następujących; *cerisier*, wiśnia (*serizye*), drzewo; *pommier*, jabłoń D. *Abricotier*, morela D. *Prunier*, śliwa, D. *Pêcher*, brzoskwiniove D.; chociażby nawet samogłoska następowała, potrzeba iżby głoska *R*, była zawsze cichą: iako: *ce poiré est mort*, ta gruszka uschła.

Bardzo wiele osób nie wymawia głoski *r*, przy końcu słów do drugiej Formy należących zakończonych na *ir*; przeciwnie zaś są takie osoby które ją wymawiają. W tem przypadku zważać należy, że wymawiający ją lepiej robią, niżeli ci którzy tę głoskę mają za cichą czyli wymawiać się nie powinna; bowiem dobry mowienia sposób tego chce, a nawet w mowie ciągłej głoska *r* wymawia się na końcu słów formy pierwszej; lecz w potocznej Rozmowie, głoska ta nie wymawia się, iak się już powiedzielo np. *inviter à dîner*, zaprosić na obiad, mów *invité*

Invité à dîné. *Mais il se prononce en, venir à bout de son ouvrage; dites: veni rábout de son ouvrage; bâtir une maison: Bétrir une fleur.*

RR, quand cette lettre est double, il n'y en a qu'une qui soit ordinairement prononcée, comme, arroser, arrosoir, arrangement, arranger, arracher, arriver.

Mais ces deux RR, se prononcent dans les mots suivans: Aberration, abhorrer, errer, errant, errata, erre, erres, erremens, erreur, orrhine, erroné, et selon l'opinion de plusieurs grammairiens aussi en tuteur, surquoi l'académie n'a encore rien décidé.

Les mots qui commencent par irr, sont tous prononcés comme doubles rr, sans exception: ainsi: irrévocable, irradiation; de même les futurs des verbes courir, mourir, acquiescir, et leurs dérivés qui adoptent deux rr, se pronon-

invité à dîné. Wymawia się tak, venir à bout de son ouvrage, dokończyć dzieła, mów veni rábout de son ouvrage; bâtir une maison, budować dom; flétrir une fleur; ususzyć kwiat.

RR, kiedy głoska ta jest podwójną, w ów czas jedna z nich ma tylko być wymówioną, iako: arroser, skrapiać; arrosoir, Naczenie do skrapiania; arrangement, układ; arranger, układać; arracher, wydzierać, arriver, przybyć.

Lecz obydwą RR, wymawia ią się w następujących: Aberration, Zbaczanie; abhorrer, mieć w obrzydzeniu; errer, błądzić; errant, errata, erre, droga okrętu; erres, szlady zwierza; erremens; erreur, błąd; errhine, lekarstwo na kichanie dane; erroné, błędny, a podług zdania wielu Grammatyków także w wyrazie terreur, postrach; względem którego jednak Akademia nie ustanowiła.

Wyrazy które zaczynają się od irr, wymawiają się iak z podwojną głoską rr, bez wyłączenia; tak: irrévocable, niecofnięty; irradiation, iąśnienie promieniami, równie iak czasy przyszłe słów: courir, biec; mourir, umrzeć; acquiescir, nabyć, i od tych pochodne, które przy-

concent pareillement, comme, courrai, parcourrai, concourrai, mourrai, aquerai: ainsi comme dans irréligion, irraisonnable, irrégulier.

S, a son son naturel, dans, savoir. Sage, Séjour, Sion, Solon, Sucre, souvenir.

S, a un son plus doux, comme presque un z, dans usage, user, risible, résumer, resonner; mais avant, che et chi, elle ne se prononce pas, ainsi: schisme, schelling, Catéchisme.

Quand S, se trouve dans le corps d'un mot et entre deux voyelles, elle prend alors son son accidentel, comme à peu près z, ainsi: quasi, phrase, fraise, ruse: De même avant b et d, Presbytère, Asdrubal: après l, balsamique, balsamine, balsamite; et enfin dans le mot trans; comme en, Transaction, Transalpin, transit, transitif; quand
une

*przyimują podwojny rr, i wy-
mawiają się podobnie jak:
courrai, parcourrai, con-
courrai, mourrai, aquer-
rai; równie jak irréligion,
bezreligiia; irraisonnable,
bezdowodny; irregulier, nie-
foremny.*

*S, ma swoje naturalne
brzmienie w wyrazach: sa-
voir, umieć; Sage, mędrzec;
Séjour, przebywanie; Sion,
Solon; Sucre, cukier; sou-
venir, pamiątka.*

*S, ma brzmienie nieco la-
godniejsze, prawie jak z, w
wyrazach: usage, używanie
(uzaż), user, używać; risible,
śmiechu godny; résumer,
krotko zbierać; résonner,
brzmieć; lecz przed che i chi,
nie wymawia się, tak: schis-
me, odszczepienstwo; schel-
ling, Szeling; Catéchisme,
kateizmu.*

*Kiedy S, znajduje się w
środku wyrazu iakiego i
między dwoma samogłoska-
mi, na ten czas przybiera
brzmienie przypadkowe, tak
blisko jak z; np. quasi, niby
(kazy), phrase, ułamek mo-
wy wiążący; fraise, poziom-
ka; ruse, podstęp; Równie
także przed spółgłoskami b i
d; Presbytère, plebania;
Asdrubal; po głosce l, np.
balsamique, balsamine, bal-
samite; i nakoniec w zgłosce
trans; iako to: Transaction;
tran-*

une voyelle suit après trans; on en excepte cependant ces trois mots, où l's est plus fort; comme en, transir, transissement, Transilvanie, et cela sans doute, parceque l's est liée, à la lettre qui la suit.

Quand l's est suivie de ce et ci, il n'y a que l's qui se prononce, de même que si le c, n'y était pas, ainsi, Scène, science, scientifique; mais dans toutes les autres combinaisons, il faut la prononcer, comme en, Scapulaire, Scolarité, Scrupule, ostentation, catéchisme.

S, a un son fort dans les mots composés par les prépositions, de, pré, re, quand la racine du mot primitif commence par s, et quelle se trouve entre deux voyelles: ainsi: préséance, resaisir, présupposer,

tranzakcya; Transalpin, zaalpiński; transit, transitif, kiedy samogłoska następuje po zgłosce trans; wyimują się jednak od tego pravidła te trzy wyrazy, w których s, brzmi nieco mocniej, iako: transir, przeziębnać; transissement, przecięcie zimnem lub strachem; Transylvanie: i to bez wątpienia dla tego, ponieważ gloska s, iest związana z gloską po niey następującą.

Kiedy po s, następnie ce i ci, w ówczas, samo tylko s, wymawia się, tak właśnie iakby tam gloski e nie było, np. Scène, widok (sen), teatr; Science, umiejętność; scientifique; lecz we wszystkich ionych ułożeniach, potrzeba tę gloskę wymawiać, iak w wyrazach: Scapulaire, szkaplerz; Scolarité, prawo uczących się; Scrupule, skrupuł; ostentation, oznaka powierzchowna, Catéchisme, kateizni.

S, ma brzmienie mocne, w wyrazach złożonych z przyimków de, pré, re, kiedy rzódzostłów pierwiastkowego wyrazu, zaczyna się od gloski s, i gdy ta znajduje się między dwiema samogłoskami: np. préséance, prawo starszeństwa; resaisir, znowu schwycić; presupposer, za prawdę przypuścić; resacer, po-

poser, resacrer, resaluer. powtornie święcić; resaluer; znowu witać.

Comme on a senti la nécessité de prononcer cette s, presque comme étant double, on l'a redoublée dans les mots suivants et plusieurs autres: ressentir, ressusciter, ressource, pressantir, ressauvenir, ressembler. L'e qui est après l'r, ne se prononce point, s'il n'a point d'accent, de même en dessus, et dessous: ainsi dites d'ssus, d'ssous, r'sembler, r'ssouvenir.

Gdy zaś uczuwano potrzebę wymawiania głoski s, prawie iak gdyby ta była podwojną, przeto podwoiono ją w następujących wyrazach iako też i w wielu innych; *ressentir*, żywo czuć; *ressusciter*, zmartwychwstawać; *ressource*, pewne źródło; *pressentir*, przeczuwać; *ressouvenir*, odświeżyć w pamięci; *ressembler*, bydź podobnym. Głoska e, która następuje po r, wcale się nie wymawia, jeżeli nie ma znajona, równie iak w wyrazach: *dessus*, nad; *dessous*, pod: tak mów; *d'ssus* (d'sy), *d'ssous* (d'su), *r'ssembler*, *r'ssouvenir*.

S, est muette même au milieu des mots, comme à la fin, dans les mots, Mesdemoiselles, Messieurs, Mesdames, lesquels, lesquelles, desquels; prononcez: Méd moiselles, dequels, lequels, et dans plusieurs noms propres, comme en Deschamps, Descartes, Dufresne, Dumesnil, Despréaux, Desmoulin, Pasquier, Quesnel.

S, nie wymawia się w śródku wyrazów, równie iako i na końcu w następujących: *Mesdemoiselles*, Moście Panny (*Med'moazel*), *Messieurs*, Mości panowie; *Mesdames*, Moście Panie; *lesquels, lesquelles, desquels*; mów *Méd'moiselles, dequels, lequels*, i w wielu imionach właściwych, iako to: *Deschamp, Descartes, Dufresne, Dumesnil, Despréaux, Desmoulin, Pasquier, Quesnel*.

S, est muette en Jesus Christ, prononcez: Jesu eri: mais elle se dit dans le Christ, aussi, biscuit.

S, nie wymawia się w wyrazie *Jesus Christ*, mów *Jesu cri* (żęzy kry), lecz wymawia się w wyrazie *Christ*, także,

et en, registraturę; mais en registre, registrar, en-registrer, enregistrement, cependant, il y a beaucoup de personnes qui ne prononcent pas l's, et ne l'écrivent pas non plus dans ces derniers mots.

S, est ordinairement muette à la fin des mots, principalement en, un amas, le galimatias, le cou-telas, le fracas, le lilas, le bras, le repas, le repos, le tas, un matelas, le cadenas, le rubis, le tapis, la souris, le lis, le jus, un éballas, un avis, du pain bis, la brebis, le compas, la ville de Paris etc.

S, au contraire se pro-nonce à la fin des mots suivans; l'as, les as, un atlas, la vis, le tourne-vis, jadis, le lis, bis, mais, gratis, le nens, les mœurs, aussi dans les noms propres: Kermès, Péricleś, Arras.

także, biscuit, suchar, régis-trature, tudzież; Ilegistre, reiestr; registrer, reiestro-wać et Registrement; iednakże jest wiele osób, które nie wymawiaia głoski s, nawet i nie pisza iey w przyto-czonych dopiero ostatnich wyrazach.

S, jest pospolicie głoską cichą na końcu wyrazów, szczególniej zaś następują-cych: un amas, zbior (ę na-ma); le galimatias, mowa bez związku; le coutelas, pa-łasz krotki a szeroki; le fra-cas, łoskot; le lilas, kwiat bzu włoskiego; le bras, ręka, ramię; le repas, ucztą; le re-pos, spoczynek; le tas, kupa; un Matelas, materac; le ca-denas, kłódka; le Rubis, ru-bin; le tapis, kobierzec, obi-cie; la souris, mysz; le lis, liliia; le jus, sok; un echa-las, kiłki podpieraiaće winną macicę; un avis, obwieszcze-nie; du pain bis, chleb szary; la brebis, owca; le compas, cyrkiel; la Ville de Paris, miasto Paryż.

Przeciwnie zaś S, wymawia się na końcu następujących wyrazów: l'as, les as; un atlas; la vis, szruba, tourne-vis, narzędzie do wyszrubo-wania szrub; jadis, niegdyś; le lis, liliia; bis, dwa razy; mais, żyto Indiiskie; gratis, darmo; le cens, czynsz; les mœurs,

Arras, Anvers, Damas, Mons, Rheims, (*prononcez Rheince.*) Mydas, Mars, Pallas, Adonis, Paris, Iris, Jonas, Argos, Lesbos, Gilblas, Rémus, Romulus, Vénus, Bacchus, *et en tous les noms latins qui se terminent en us, comme, Brutus, Fabius, Cincinnatus, Marcellus, Manlius, Cornelius. Aussi en, le laps de tems, le relaps, l'ours etc.*

mœurs, obyczaje; także w imionach właściwych: kermes; Périclès, Arras, Anvers, Damas, Mons, Rheims, mów Rheince), Mydas, Mars, Pallas, Adonis, Paris, Iris, Jonas, Argos, Lesbos, Gilblas, Rémus, Romulus, Vénus, Bacchus, i we wszystkich wyrazach Łacińskich zakończonych na us, iak: Brutus, Fabius, Cincinnatus, Marcellus, Manlius, Cornélius. Także w wyrazach: le laps te tems, przeciąg czasu; le relaps, powrotny upadek; l'ours, niedźwiedź i. t. d.

S, se lie aux voyelles quand elle est finale, excepté dans les mots, où elle se prononce fort, alors la liaison n'a pas lieu: où elle se lie au mot qui suit, elle est douce, comme à peu près un z: ainsi: vous avez, les enfans, nous aimons, ils ont, elles adorent: ainsi: vou - zaimez, il - zont, lé - zen - fants.

S, łączy się z samogłoskami kiedy jest na końcu położone, wyiawszy w wyrazach, gdzie się wymawia mocno, w dw czas złączenie miejsca nie ma; albo też s łączy się do wyrazu za nim następującego i w dw czas brzmi zwolna, właśnie iak z: tak: vous avez, les enfans (wu zawe le zanfán); nous aimons, ils ont, elles adorent: wymawiaj: vou - zaimez, il - zont, lé - zenfants.

T, a son son propre dans les mots suivans, table, ténébres, tiare, tube, tous, Toulon, Teutonique, Tulipe.

T, ma właściwe swoje brzmienie w następujących wyrazach: Table, stół; ténébres ciemności; tiare, korona papieżów; tube, rurka; tout, wszystek, ko; Toulon, Teutonique, Tulipe, tulipan.

T,

T,

T, est en plus grande partie muet à la fin des mots, comme dans, but, le debut, bout, debout, aurait, distrait, portrait, il fait, lagot, habit, écrit, le plat, respect, aspect, pistolet, sept livres, huit cent, vingt livres, nous étions vingt, quatre vingt, quatre vingt un (prononcer, quatre ving un).

T, se prononce à la fin des mots, pareillement quand il est final, en, brut, Apt, le Christ, la dot, fat, le lest d'un vaisseau, rapt, le zenith, de même en, abject, correct, direct, indirect, exact, le tact, le contact, l'intellect; par conséquent, quand il est précédé d'un c: il se prononce aussi dans les nombres suivans, s'il n'y a point de substantif après, ou bien. il faut qu'il commence par une voyelle: ainsi:

T, jest po większej części cichym przy końcu wyrazów, iako to w następujących: but, zamiar (by), debut, zaczęcie; bout, koniec; débout, stojąc; attrait, pociąg; distrait, roztargniony; portrait, portret; il fait, fagot, wiązka drzewa; habit, odzież; écrit, pismo; le plat, półmisek, potrawa; respect, uszanowanie; aspect, pozor; pistolet; pistolet; Sept livres, siedm funtów; vingt livres, dwadzieścia funtów; huit cent, ośm set; nous étions vingt, było nas dwudziestu; quatre vingt, ośmdziesiąt; quatre vingt un, ośmdziesiąt jeden (czytaj quatre ving un.)

T, wymawia się na końcu wyrazów, to jest będąc końcowym, iako: brut, nieokrzesany; apt, zdalny do czegoś; le Christ, Chrystus; la dot, posag; fat, nudnik; le lest d'un vaisseau, obładowanie okrętu piaskiem; rapt, gwałtowne porwanie; le zenith, nadglównik między sisk, i zest, ani złe, ani dobre; podobnież i w następujących: abject, obrzydły; correct, a błędu oczyszczony; direct, wprost postępujący; indirect, dokładny; le tact, zmysł dotykania; le contact, zetknięcie; intellect, pojętny; następnie w wyrazach

ainsi: ils sont sept, ou dix sept; huit ou dix huit. Voilà sept hommes, sept femmes, huit enfans huit filles, vingt huit épingles et trente huit aiguilles.

T, est de même lié à la voyelle qui suit, quand le mot commence par une voyelle: comme, un savant homme, tout affligé, fort aimé, entièrement enchanté: il faut aussi remarquer, que dans la série de vingt à trente, il se prononce, et au contraire de quatre vingt à quatre vingt dix point du tout, et lorsqu'il est redoublé, on n'en fait entendre qu'un; comme dans, attente, attique, attraper, attiser; pittoresque.

zach gdzie głoska *t*, jest poprzedzona przez *c*: wymawia się także w następujących liczbowych wyrazach, kiedy po nich nie następują rzeczowniki. lub też w ten czas, gdy te zaczynają się od samogłoski; a tak: *ils sont sept*, jest ich siedm, *ou dix sept*, lub siedmnaście; *huit ou dix huit. Voilà sept hommes*, owoż siedmiu mężczyzn, *sept femmes*, siedm kobiet, *huit enfans*, ośmioro dzieci, *huit filles*, ośm panienek; *vingt huit épingles*, dwadzieścia szpilek; *trente huit aiguilles*, trzydzieści ośm igieł.

T, podobnież łączy się z następującą po sobie samogłoską, kiedy wyraz od niej się zaczyna; iako: *un savant homme*, mądry człowiek (sawantom), *tout affligé*, cały zmartwiony; *fort aimé*, nader kochany; *entièrement enchanté*, całkiem zachwycony: potrzeba także przestrzegać, iż w szeregu liczb od dwudziestu do trzydziestu, wymawia się; przeciwnie zaś od ośmiudziestu do dziewięciudziestu, wcale nie; a gdy ta głoska jest podwojną *tt*, w ów czas wymawia się iak gdyby tylko pojedynczą była, iak w wyrazach: *attente*, oczekiwanie (ataot) *Attique*, Attycki; *attraper*, schwytać; *attiser*, wzrzązać, *pittoresque*.

T, avant ie et ion, se prononce un peu dur, comme en, tien, je tiens, je maintiens, soutien, huitième, septième, châtier, je châtie, tu châties, il châtie, nous châtions, le bastion, la portion, la digestion, la mixtion, la Sympathie, l'Antipathie, la modestie.

T, a le son du c, ou du z, dans: la Nation, l'action, addition, ineptie, prophétie, aristocratie, minutie, minutieux, ambitieux, patient, patience, Égyptien, Domitien.

Il faut bien prendre garde à cette prononciation, car les verbes porter, supporter, rapporter, exporter, et leurs dérivés, ont pareillement la même définition au pluriel, du teins relatif, ou premier imparfait: ainsi on dit: portions, et non (porcions), nous portions, les inventions (inventions) nous inventions.

T, przed ie i ion, wymawia się cokolwiek twardo. iako w wyrazach, tien, twój (cię), i je tiens, trzymam; je maintiens, utrzymuję; soutien, podpora; huitième, ósmy; septième, siódmy; châtier, chłostać; je châtie, tu châties, il châtie, nous châtions; le Bastion, narzutnik; la portion, część; la digestion, trawienie; la Mixtion, mieszanie; la Sympathie; l'Antipathie; la modestie, skromność.

T, brzmi iak c lub z, w wyrazach: la Nation, naród (la Nasya), l'action, czyn; addition, dodawanie; ineptie, głupota; prophétie, prorocstwo; Aristocratie, możnowładztwo; minutie, drobność; minutieux, ziąęty fraszkami; ambition, duma; ambitieux, dumny; patient, cierpliwy; patience, cierpliwość; Égyptien, Domitien.

Potrzeba dawać niepospolitą uwagę na takowe wymawianie, gdyż słowa, porter, nieść, supporter, znosić; rapporter, oznajmować; exporter, wyprowadzać, i inne od tych pochodzące, mają podobnie zakończenie liczby mnogiej czasu względnego, czyli pierwszego niedokonałego: a tak mówi się portions, nie (porcions), nous portions; les inventions (inventions), nous inventions.

V, dans son son propre se prononce un peu long, comme en Volonté, velouté, vue, je veux, vouloir, valeur; cependant il ne faut pas le trainer, comme un double W, car en français, il n'y a point de double W, excepté que dans les noms propres ou étrangers, et alors le double W, a une prononciation un peu longue, ou trainée.

On fera encore attention, que le V, est bien plus doux que l'f, et que ce serait une prononciation bien 'défectueuse, et Gasconne, si on lui donnait le son de l'f.

Quand au W, prononcez le, comme en Weimar, Wesel, Worms, on n'écrit plus Varsovie, avec des doubles W, et de même Cracovie. Même, il y en a beaucoup qui écrivent Vesel avec un V, il reste à savoir s'ils font bien.

X, n'a point de son propre, elle se prononce comme cs, dans Axe, Axiome, Alexandrie, Illusion, taxe, vexer, Xénophon.

V, w swoim właściwym brzmieniu wynawia się, nie co dłuższy, iak w wyrazach: Volonté, wola; vélouté, meszkiem okryty; vue, widok; je veux, chcę; vouloir, chcieć; valeur, odwaga; a tymi wszystkim, nie należy tey głoski przeciągać iak podwoynę W, gdyż tey ostatney głoski nie masz w ięzyku Francuzkim. wyiawszy w imionach właściwych i razem obcych, a w ów czas podwoynę W, ma brzmienie nie co długie i przewlokłe.

Da się także uwaga i na to, że głoska V, ma brzmienie nie co łagodniejsze niż głoska f, i że byłoby to wy-mawianie wcale błędne i pro-wincjonalne, gdyby ią wy-mawiano iak f.

Co się tycze głoski W, wymawiaj ią, iak w wyrazach: Weimar, Wesel, Worms. Nie piszą więcej wyrazu Varsovie, przez podwoynę W, tak iak i Cracovie. Nawet są tacy, którzy piszą Vesel, przez V, zostaje wiedzieć, czy dobrze robią.

X, nie ma swego właściwego brzmienia; wymawia się iak cs, w wyrazach: Axe, os (aks), Axiome, pewnik; Alexandria, fluxion, płynienie; taxe, podatek; vexer, gnębić; Xénophon, Xenofon.

X, a le son de gs, dans examen, exemple, exaucer, exarque, exercice, exil, exiger, exhumer etc.

X, se prononce comme ss, dans soixante, Bruxelles, Auxonne, Auxerre etc.

X, comme c, excellent, excellence etc.

X, a le son d'une s, dans, deuxième, sixième, dixième, dixsept, dixhuit. Si y a des personnes, qui pour adoucir la prononciation de l'x, quand elle a le son de cs, disent Sénophon; mais dans Xavier, il faut la prononcer, comme gs.

X, finale a le son de cs, dans Styx, Phénix, Index, Storax, larynx, Onyx, préfix, Pollux, Astianax, parceque ces mots étant d'une origine étrangère, ils conservent leur son.

Quand l'x, se trouve avant un mot qui commence par une voyelle, elle se prononce avec elle comme une s; ainsi: dix ans,

X, brzmi iak gs, w wyrazach: *Examen*, roztrząśnienie (egzamen), *exemple*, przykład; *exaucer*, wysłuchać; *Exarque*, Exarcha; *exercice*, ćwiczenie; *exil*, wygnanie; *exiger*, wymagać; *exhumer*, wygrzebić i. t. d.

X, wymawia się iak ss, w wyrazach: *soixante*, sześćdziesiąt (soasant), *Bruxelles*, *Auxonne*, *Auxerre* i. t. d.

X, brzmi iak c, np. *excellent*, wyśmienity; *excellence* i. t. d.

X, ma brzmienie głoski s, np. *deuxieme*, drugi (dezym), *sixieme*, szesty; *dixieme*, dziesiąty; *dixsept*, *dixhuit*. Znajdują się osoby, które dla ulagodzenia brzmienia głoski x, gdy się wymawiać ma iak cs, mówią *Sénophon*, *Alesandre*; lecz w wyrazie *Xavier*, trzeba ją wymawiać iak gs.

X, gdy jest na końcu, brzmi iak cs, w wyrazach *Styx* (styks), *Phénix*, *Index*, *Storax*, *larynx*, *Onyx*, *préfix*, *Pollux*, *Astianax*; gdyż wyrazy te będąc wzięte z zrodłow wyrazu obcego, zachowują swoje brzmienie.

Kiedy głoska x, znajduje się przed wyrazem zaczynającym się od samogłoski, wymawia się w złączeniu iak głoska s; iak: *dix ans*, dziesięć

ans, six ecus, joyeux enfant, animaux utiles, beaux habits.

Cette lettre ne se double jamais.

Y, est mise au nombre des voyelles quand elle commence le mot, ou qu'elle se trouve entre deux consonnes; mais il faut que ces mots soient d'une langue étrangère, car l'Académie a rejeté l'y des mots originaires de la langue française, et a adopté à sa place, l'i simple, à moins que l'y ne soit employée pour deux ii, alors il faut l'écrire, et même trainer un peu la prononciation: ainsi Yacht, Yeble, Yeux, Ypereau, Myriade, Myrle, Myrtille, Mystère, Mythologie. Dans le second cas: asiie, pour Asyle, Abime pour Abye, ivrogne, pour yvrogne. Dans le troisième cas, citoyen, appuyer, payen.

Y, comme particule relative, a le son de l'i. Il y a, il y est, il y va, ils y sont.

Y.

sięć lat (di zan), six écus; sześć talarów. joyeux enfant, wesole dziecię; animaux utiles, zwierzęta użyteczne; beaux habits, piękne suknie.

Ta głoska nigdy nie bywa podwoyną.

Głoska y, należy do Rzędu samoglosek, kiedy zaczyna jakiś wyraz, lub gdy się znajduje między dwoma spółgłoskami; lecz z warunkiem iż wyrazy takowe muszą być wzięte z obcego języka; gdyż Akademia odrzuciła głoskę y, z wyrazów będących prawdziwie Frauczyskami, a na ich miejsce przybrała proste i, byłoby tylko y nie było brany za podwoyną ii, w ów czas bowiem należy go pisać a nawet w wymawianiu cokolwiek przedłużać, tak: Yacht, ugór; Yeble, hebd zieie, Yeux, Ypereau, olsza z Flandrii, Myriade, Myrle, Myrtille, Mystère, Mythologie. W drugim przypadku: asile, przytułek za Asyle; Abime, przepaść, za Abye; ivrogne, pijanica, za yvrogne. W trzecim przypadku: citoyen, obywatel; appuyer, popierać; payen, poganin.

Y, jako zaimek względny, ma brzmienie głoski i, np. Il y a; il y est; il y va; ils y sont.

Y,

Y, entre deux voyelles se prononce comme deux ii, et comme il y a pour le plus souvent ai, avant, il faut faire attention, que cet ai, doit se prononcer comme è: ainsi: crayon, pays, paysan, rayon, ayons; loyauté, royaume, voyelle, voyant, voyageur, joyeux, foyer, doyen, moyen, et plusieurs autres, ne doivent jamais s'écrire avec ii, parceque l'y a double son, comme si l'on disait: pai-ien, doi-ien, pai-ier, voi-iaat etc. Quand la Syllabe oy se trouve, il faut prendre garde à la prononciation défectueuse de plusieurs maîtres, qui lui donnent le son de oa, comme s'ils disaient: vo-iaant, roaiaume, cro-a-ions, ce qui ne peut absolument avoir lieu.

Au lieu de l'y, on se sert de l'i diarèse, dans aïeul, bisaïeul, les aïeux; les païens, héroïque, la Jamaïque, Héloïse, Baïard, laïque; c'est à dire, toutes les fois, que l'i, n'est pas liée à la lettre qui le précède.

Y, między dwiema samogłoskami, wymawia się jak podwójne ii, a gdy tę głoskę najczęściej poprzedzi zgłoska ai, trzeba przeto dać bacznąność, iż ta zgłoska ai, powinna się wymawiać jak è: np. crayon, ołówek (kieja); pays, kraina; paysan, wieśniak; rayon, promień; ayons, mieymy; loyauté, rzetelność; royaume, królestwo; voyelle, samogłoska; voyant, widząc; voyageur, wędrownik; joyeux, wesół; foyer, siedlisko, ognisko; doyen, dziekan; moyen, sposób, i innych wiele; te nigdy się pisać nie powinny przez ii, gdyż y, ma dwoiste brzmienie, jak gdyby mówiono: pai-ien, doi-ien, pai-ier, voi-iaant i. t. d. Kiedy zgłoska oy, znayduie się, należy się wystrzegać błędnego wymawiania wielu mistrzów języka, którzy iey dają brzmienie oa, właśnie jak gdyby mówili: voaiaant, roaiaume, cro-a-ions, co zupełnie mieysca mieć nie może i nie powinno.

Na mieysce głoski y, używają i; z rozłącznikiem, w wyrazach aïeul, dziad; bisaïeul, naddziad; les aïeux; les païens; héroïque, bohaterki; la Jamaïque, Jamajka; Héloïse, Baïard; laïque; to jest, tyle razy, ile razy i, nie jest połączone z głoską przed

précède, parcequ'alors il faudrait un y.

Z, a son son naturel, dans, Zacharie, Zéphir, Zizanie, zone, Zurich: elle se prononce comme s, dans Metz et Rhodéz, et à la fin des secondes personnes du pluriel comme; vous chantez, vous parlez, vous dinez.

Mais, il ne faut pas croire bien écrire de mettre une s, avec un accent sur l'é, à la place du z, ce serait manquer absolument contre l'orthographe, parceque tous les participes passifs, ou supins, de la première conjugaison, étant adjectifs, ils prennent une s, ainsi, ce serait une grande confusion pour les faire distinguer à la jeunesse.

Z, avant une voyelle qui commence un autre mot, se prononce comme s; mais j'ai fait l'observation, que parmi les personnes qui parlent bien, le z après la deuxième personne des verbes, ne se lie jamais à la voyelle qui suit. L'Académie et plusieurs savans Grammairiens n'en ont pas fait mention; sans doute qu'ils

przed nią idącą; gdyż w przeciwnym razie, naieźnaby użyć głoski y.

Z, ma swoje właściwe brzmienie; np. Zacharie, Zacharyasz; Zéphir, wiatr przyziemny; Zizanie, niezgoda; zone, pas czyli strefa; Zurich: wymawia się iak s, w wyrazach Metz i Rhodéz, tudzież przy końcu drugiey osoby liczby mnogiey słów, np. vous chantez, vous parlez, vous dinez.

Nie należy iednakże mniemać, iż się dobrze pisze, gdy się kładzie s, ze znamionem prawem nad e, na niey-sce z, byłoby to chybić zupełnie przeciw pisowni; albowiem wszystkie imiesłowy biernie, lub imiesłowy osobliwe pierwszey formy, będąc przymiotnikami, dobieraia głoskę s; zaczęm, byłoby niepospolitem zanięszaniem, aby ie chciano dać rozpoznać uczącey się młodzieży.

Z, przed samogłoską czynaiącą następuiaćy wyraz, wymawia się iak s; lecz uczyniłem spostrzeżenie, że między osobami, które dobrze wymawiaia, głoska z, w drugiey osobie liczby mnogiey słów, nigdy się nie łączy z następuiaćą po niey samogłoską. Akademia i wielu uczonych Grammatyków, nie o tem nie wzmiankowali; bez

qu'ils ont cru que l'usage, qui est la meilleure règle, pouvait leur épargner la peine d'en parler; et je crois même, que moins on la liera au mot qui suit, mieux on fera, et mieux on parlera, même il y en a qui ne lient jamais le z, à la voyelle qui suit.

Enfin le z, ne se double que dans un petit nombre de mots, pris de l'Italien, comme dans, l'Abbruzze.

Fin de la Prononciation.

Chapitre VI.

Table d'épélation.

B se prononce comme be

Ba-bal, bar-ba-re, ha-bil-ler, ba-lais, bāt, bé-nin, bé-ni-gne, ba-din, bé-ni, bé-né-dic-ti-on, bien, bi-le, bien-sé-an-ce, bi-leux, bif-fer, bien-fai-sant, bil-le, bon-bon, bot-te, bout, bil-lot, bluzoir, bon, bouil-lon, bo-ca-ge, bo-bine, blan-chisseur, bour-hier, bu-te, bi-zar-re-rie, bled, bloc, butin, bu-rin, blou-se, blu-te-rie, bul-le-tin, buchet-te, bo-cal, blā-me, busc, buis, bu-va-ble, bu-bon, bru-te, bu-an-de-rie, bru-yant, bû-chier. —

watpienia mniemali oni, że użycie. które jest najlepszem prawidłem i nauczycielem, mogło im oszczędzić przykrości o tem mówienia; sądzę nawet, iż tem się lepiej robi, tem się piękniej wynawiać będzie, im mniej głoska ta łączyć się będzie z następującym po niej wyrazem, wielu nawet jest którzy głoski z, nie łączą z następującą samogłoską.

Nakoniec z, nie podwaja się wyinwszy w niewielu wyrazach wziętych z języka włoskiego, iak w wyrazie: *Abruzze*.

Koniec o Wymawianiu.

Rozdział VI.

Obraz Zgłoskowania.

B, wynawia się iak be.

C, se prononce comme ce, devant a, o, u, comme k, et ç avec un cédille, et devant e, et i, comme se.

C, wymawia się iak ce (s), przed a, o, u, iak k; gdy zaś ma kreskę u spodu ç przed e i i, wymawia się iak se.

Ca-dre, ca-ba-le, ca-ca-o, ca-pi-tal, cap, ca-got, ca-gnard, ca-bri-o-le, ca-bus, ca-chier, ca-che-ment, ca-che-ter, ca-gue-san-gue, ca-hier, cail-le, cail-lou, cal-cai-re, cal-ci-na-ti-on, ca-la-mine, ca-la-mi-té, cal-cul.

Co-car-de, co-co-tier, cof-fre, co-ha-bi-ter, col-li-ne, col-lé-ge, co-lom-be.

C, devant l, se prononce aussi comme un k doux.

C, przed głoską l, wymawia się także iak k, lecz łagodnie.

Clair, clair-voi-jant, cla-meur, cla-ban-der, clan-des-tin, cla-ve-cin, cla-vet-te, clé-men-ce, clé-ment, cli-gne-ment, cli-mat, clin-quant, clin-quail-ler, clo-che, clo-chet-te, cloi-tre, cloi-son, clô-tu-re, clys-tè-re.

C, devant e, se prononce ce comme s, ainsi que devant i.

C, przed e, wymawia się, iak s, również iak i przed i.

Ce-ci, ce-la, ci-vil, ci-vi-li-té, cé-lé-bre, ci-gue, ci-ment, dé-ci-dé-ment, dé-ci-der, cinq, cinqui-é-me, ci-me-ti-é-re, cir-con-fé-ren-ce, ce-ri-se, cer-ceau, ce-pen-dant, dé-cem-ment, cé-ré-mo-nie, en-cen-ser, do-mi-ci-li-té, do-mes-ti-ci-té, gen-ci-vc, lan-cer, li-cen-ce, né-go-ce, né-go-ci-ant.

Cc, quand ces deux cc, se trouvent après et avant une voyelle, principalement devant a, o et u, on les prononce comme k, mais, il n'y a que le dernier qui se prononce fortement.

Cc, kiedy te podwojne głoski znajdują się po lub przed samogłoską, szczególniej zaś przed a, o i u, wymawiają je iak k, lecz ostatnia tylko z nich mocno się wymawia.

Ac-ca-bler, ac-ca-ble-ment, ac-ra-blant, ac-ca-pa-rer, ac-com-mo-der, ac-co-la-de, ac-com-plir, ac-cor-der, ac-cou-che-ment, ac-cou-pler, ac-cu-sa-ble, ac-cu-sa-teur, ac-cu-sa-ti-on, ac-cueil-lir.

Cc, le premier se prononce comme k et le second comme s, en:

Cc, pierwsze z nich wymawia się iak k, a drugie iak s. w następujących zgłoskach:

Ac-cent, ac-cen-tuer, ac-ci-dent, ac-ci-dentel, ac-cep-ter, ac-cès, ac-cès-sion, ac-cep-ta-ble, ac-cise, ac-cep-ta-ti-on.

C, devant r, se prononce aussi comme k.

C, przed r, wymawia się podobnie iak k.

Cri-ble, crai-jon, crai-je, cra-que-ment, cras-se, cra-que-lin, cré-pe, cré-an-ce, cré-che, cré-du-le, crème, cré-nc-ler, cré-pus-cu-le, cresson, cré-te, cre-vas-se, cri-ail-le-ric, cri-mi-nel, cri-so, crochu, cra-co-di-le, croi-sa-de, cro-quer, cros-se, crot-te, crou-te, cru, cru-au-té, cru-ci-fi-er, cru-di-té, cu-bi-que, cru-el, cryp-te, cryp-to-gra-phié, crys-tal, cro-quer, cro-queur.

C, devant o, comme k.

C, przed o, ma brzmienie głoski k.

Com-mo-de, co-opé-rer, ca-a-li-ser, col-lation, col-lec-te, col-li-ne, col-let, co-hé-ri-ti-er, coif-fu-re, co-lé-re, co-lo-nel, com-mu-ni-on, com-pa-ci-té, com-pa-gne, com-pa-rai-son, con-ce-voir, con-ce-va-ble, con-cite, con-clu-re, con-sul, con-su-lai-re, con-vul-sif.

Quand ou, sont liés ensemble, et que le, c, précède, le c, a le son de k, et ou, de l'u allemand.

Kiedy ou, są powiązane razem, i gdy ie głoska c, poprzedza, w dw czas c, ma brzmienie głoski k, a podwoyna samogłoska ou, brzmi iak u niemieckie (polskie).

Cou-cher, cou-per, cou-pant, cou-cou, cou-de, tou-dre, cou-leur, cou-peau, cou-ple, cour; cou-u-me, cou-ron-ne-ment, ac-cou-rir, ac-cou-tre-ment, ac-cou-tu-mer, cour-ta-ge, cour-toi-sie, cou-ver, cou-ver-tu-re, cour-ti-san.

C, devant u, a le son | C, przed u, ma brzmie-
du k. | nie iak k.

Cu-bul-te, cru-au-té, cru-el, cru-che, cu-bi-que, cu-min, cu-mu-ler, cu-pi-di-té, cu-ra-teur, cu-ra-ble, in-cu-ra-ble, in-cul-per, in-cul-pa-tion.

C, devant ui, a le son | C, przed ui, wymawia
de kwi. | się iak kwi.

Cuil-ler, cui-sant, cui-re, cui-re, cuir, cui-ra-ce, cuis-se, cui-si-ne, cui-si-mer, cui-vre, cuis-son.

C, est muet à la fin de | C, nie wymawia się na
certains mots; voyez la | końcu pewnych wyrazów;
pronunciation, et aussi | zobacz w Rozdziele o wy-
comme, g, en second etc. | mawianiu, równie brzmi iak
g, w wyrazie second t. d.

D, a son son naturel | D, ma swoje naturalne
après, ou avant les voyel- | brzmienie po lub przed sa-
les, soit au commencement, | mogłoskami, bądź na po-
ou au milieu des mots; à | czątku, lub w środku wy-
la fin, où il est muet, et | razów; na końcu znś poło-
où il se prononce comme | zone, albo się zanilecza, al-
un t. | bo się wymawia iak gło-
ska t.

Da-me, do-mier, do-cile, doux, doc-te, doc-teur, don-ner, don-nant, dé-dai-gner, dé-dain, du-ra-ble, di-re, dé-di-re, mé-di-re, mé-di-sant, mé-di-san-ce, pied, bled, muid, bond, fond, pla-fond.

Les d, dans ces six der- | Głoska d, w sześciu osta-
niers mots ne se pronon- | tnich wyrazach, nie wyma-
cent pas, à moins, qu' | wia się, chyba gdyby sa-
une voyelle ne commence | mogłoska zaczynała nastę-
l'autre mot: il y a encore | pujący po niej wyraz: znay-
beau- | duie

beaucoup d'autres mots, qui se terminent de même, et qui suivent la même règle. On observera encore que le c, dans, docte, docteur, doctrine, se prononce comme un k.

DD, quand ils se suivent, le premier se prononce comme le d, latin, ade, et le second a le son ordinaire qui lui convient; c'est à dire le son naturel.

Ad-di-ti-on. ad-di-ti-on-nel, ad-di-ti-on-ner, ad-di-ti-on-na-ble.

Dans plusieurs mots, le d, seul quand il forme la Syllabe avec l'a se prononce aussi, ade.

Ad-he-rer, ad-mis-si-ble, ad-hé-si-on, ad-jacent, ad-join-dre, ad-mi-nis-tra-teur, ad-mi-rable, ad-ju-dant, ad-ju-rer, ad-ver-sai-re, ad-met-tre.

Où le d, est séparé de l'a, et qu'il sert à former l'autre Syllabe, il se prononce d, et en beaucoup, il est totalement muet, comme en:

ad-mo-di-a-ti-on, ad-mo-di-a-teur, cependant, il y en a qui le prononcent.

F, a son son naturel devant et après les voyelles, et aussi liées aux consonnes.

duie się jeszcze wiele innych wyrazów, które się podobnie kończą, i które za tenże samem idą prawidłem. Trzeba także pamiętać na to, że c, w wyrazach: docte, docteur, doctrine, wymawia się iak k.

DD, kiedy tuż po sobie następują, pierwsze z nich wymawia się iak d, łacińskie ade, a drugie ma brzmienie zwyczajne, które mu jest właściwe; to jest ma brzmienie naturalne.

W wielu wyrazach, samo d, kiedy składa zgłoskę z samogłoską a, wymawia się także iak ade.

Gdzie d, jest odłączone od a, i gdy służy do złożenia innej zgłoski, wymawia się iak d; a w wielu wyrazach, całkiem zamiera się, iako w następujących:

z tym wszystkim znajdując się tacy, którzy go wymawiają.

F, ma swoje naturalne brzmienie przed i po samogłoskami, iako też kiedy się łączy z spółgłoskami.

fau-

Fan-fa-ron, fa-de, fau-te, fau-cil-le, fu-rie, fu-reur, fi-er, fi-er-té, fi-del, fé-li-ci-té, fé-lo-nie, fé-lou-que, fi-xe, fo-lic, fo-la-trer, fou, fo-le-ment, son-der, son-de-ment, son-drie, son-deur, for-fait, for-cé-né, fou-gueux, four-be, fou-lon-nier, four-neau, four-nai-se, fai-san, fai-san-de-rie, ful-ba-la, fa-mé-li-que, fa-mi-li-a-ri-té, faim, fi-nir, fi-ue-ment, fi-c-vre, fi-a-cre, fi-au-cer, fi-chu, fi-c-tif, fi-el, fre-re, fri-pan, fri-cus-sée, fril-leux, fré-gu-te, fré-don-ner, frai-jeur, frau-de, frau-du-leux, ré-fro-gner, dif-fé-rent, dif-fé-ren-ce, dif-fi-cul-té, dif-far-me, dif-for-mi-té.

F, est muette à la fin de plusieurs mots, et dans d'autres il faut la prononcer; aussi aumilien voyez la règle sur la prononciation de l'f.

F, iest ciche na końcu wielu wyrazów, a w innych wymawiać go wypada; równie gdy w środku wyraża się: zobacz prawidło o wymawianiu głoski f.

Chef-d'œu-vre, dites, ché-d'œu-vre, clef, clé, bœuf, bœufs, dites, des bœufs, œuf, œufs, dites, des œufs; un cerf-vo-lant, fi-cf, nerf-de, bœuf, dites, per-de bœuf, nerfs de-bœufs, dites, uer-de bœuf, neuf-cus, neuf-hom-mes, dites, neu-ve-cus, neu-à-hom-mes, na-if, fu-gi-rif.

Il faut remarquer que quand l'f, est double: il n'y en a qu'une qui se prononce, comme en

Potrzeba zważyć, że gdy f, iest podwoyne, w ów czas iedno tylko z nich wymawia się, iako w następujących wyrazach.

Af-fai-ble, chaf-fou-in, elif-fon-ner, chif-fre, chif-freur, grif-fon-ner, grif-fon-na-ge, dif-famer, dif-fa-mant, dif-fa-ma-teur, i-nef-fa-ble, i-nef-fa-ça-ble, ef-fi-ca-ce, ef-fi-ca-ci-té.

G, devant a, o, u, a le son du k doux, ainsi qu'il devant, ua, ue, ui, uo et u.

G, przed a, o, u, brzmi iak wolne k, podobnie iak przed zgłoskami ua, ue, ui, uo i samogłoską u.

Car-çon, gail-lard, gar-de, a-ga-cer, a-ga-ce-ment, gain, gai, gaie-ment, go-ber, go-be-let, go-bin, go-de-lu-reau, go-dron, go-dron-ner, ga-gail-le, go-gue-nard, gue-nu-che, gué-ri-son, gui-de, gui-don, gui-gnon, guin-guet-te, gu-tu-ral, guin-der.

Le G, formant la Syl-labe, gna, gne, gni, gno, gou, se prononce nia, nie, ni, nio, niu, an peu du nez.

G, gdy wchodzi w złożenie zgłosek gna, gne, gni, gno, gnu, wynawia się iak nia, nie, ni, nio, niu, lecz przez nos cokolwiek.

Gro-gnard, mi-gnon, mi-gnard, com-pa-gnon, com-pa-gnic, ga-gner, ac-com-pa-gner, ré-gner, ac-com-pa-gni-ous, ré-gni-ous, i-gno-ble, a-gneau.

Le g, a le son d'un k doux, devant gna, gne, gni, gno, gnu, à quoi, il faut faire attention, et aussi, quand il est lié à la voyelle qui le précède.

Głoska g, ma brzmienie łagodnego k, przed gna, gne, gni, gno, gnu, na co pilną trzeba dać uwagę, także gdy jest związana z samogłoską, która ją poprzedza.

Ag-na-tion, ag-na-ti-que, ig-ni-co-le, rog-ni-co-le, ig-ni-tion, mag-né-ti-que, i-nex-pug-na-ble, cog-nat, cog-na-tion, stag-na-ti-on, gno-me-g-nes-ne, g-no-mi-de, g-no-mon, g-nos-ti-que.

G, avant ui se prononce dans plusieurs mots, comme gwi, ainsi:

G, przed zgłoską ui, wymawia się w wielu wyrazach iak gwi, i tak:

gui-se, ai-gui-ser, ai-guil-le, ai-guil-lée, ai-guil-let-te, ai-guil-lon, ai-guil-le-tier, ai-guil-lon-ner.

Quand il y a un e entre le g et le a, et le o, on le prononce comme J.

Kiedy między głoskami g i a, między g i o, w dw. czas g wymawia się iak J.

Gé-o-le, gé-o-le-rie, chan-goa, chan-gea-mes, man-gea-tes, gé-ant, dé-con-ra-gea, dé-con-ra-geas-sions, dé-con-ra-geas-siez, dé-con-ra-geas-sent.

Dans

Dans les verbes qui se terminent en guer, le g, a le son du k, au relatif, et au défini, sans avoir besoin de mettre un u, après le g, ainsi, voguer, nous, vogons, vous voguez, je vogais, tu vogais, il vogait etc.

Plusieurs écrivains, mettent encore l'u, après le g, ce qui n'est nullement nécessaire, le g, ayant la prononciation naturelle du k, devant a, o et u, voyez les règles de la prononciation à la Lettre g.

H, cette lettre est muette dans les mots qui sont pris de la langue latine, c'est pourquoi, on l'apostrophe comme voyelle, le son tombant sur la voyelle qui la suit, ainsi:

L'hom-me, dites, l'om-me, l'hom-ma-ge, l'honneur, l'ha-bit, l'ha-bi-tu-de, l'ha-bi-tant, l'ha-bi-ta-ti-on, l'hé-mis-phi-re, l'hé-mor-ra-gie, l'hé-ré-di-té, l'hé-ré-ti-que, l'her-mi-ta-ge, l'hu-ver, l'hu-meur, l'hos-tie, l'hos-pi-ta-lier, l'hô-pital, l'hui-le, l'huis-sier, l'hu-ma-ni-té, l'hu-mec-ta-ti-on, l'hy-dro-pi-sie, l'hy-men, l'hy-dro-pi-que, l'hy-dro-mel.

Le H, s'entend dans tous les mots qui sont naturels à la langue française, et on l'appelle h, où lettre aspirée, parceque l'article a lieu, et qu'on ne re-tranche

W słowach których tryb bezokoliczny kończy się na guer, głoska g, brzmi jak k, w czasie względny i określony nie mając potrzeby kładź u po g, tak: voguer, nous vogons, vous voguez, je vogais, tu vogais, il vogait i. t. d.

Wielu pisarzy, kładą jeszcze u po g, co nie jest wcale potrzebnym, gdyż g, ma naturalne brzmienie głoski k, przed samogłoskami a, o, i u; zobacz reguły wymawiania pod głoską g.

H, ta głoska jest cicha w wyrazach, które są przebrane z języka łacińskiego; z tego to względu ta głoska apostrofuje się jak samogłoska, a całkowite brzmienie spada na samogłoskę po h, następującą: iako to:

Głoska H, daje się słyszeć we wszystkich wyrazach które właściwe są językowi Francuzkiemu, i w ów czas zowią ją głoską główną, albowiem przedimek całkowity

tranche point le a, et le e, par l'apostrophe: il y a environ 150. mots, qui ont le b, aspiré.

wity ma mieysce, i bynaw-
maiey się od niego nie
odtrąca a lub e, przez zna-
nię apostrofu: zuayduie się
około stu pięćdziesiąt wy-
razów, które mają h, głośne.

Le hé-ros, le hi-bou, la ha-che, la ha-be, le ha-bleur, le ha-chis, la ha-ie, ha-ir, ha-ïs-sa-ble, dites; he-ir, la ha-ran-gue, le hé-tre, le hé-ris-son, le leur-te-ment, le hie-ment, la hi-é-rar-chie, le ho-be-rau, la ho-che, la hon-te, la hor-de, le hus-surd, la hous-se, le ho-ya-u, le hu-cher, le hu-gue-not, la hui-tai-ne, la hui-re, le hur-le-ment.

Cha, che, chi, cho, chu, se prononcent comme s'il y avait à peu près scha, ou bien comme J, soit au commencement, ou au milieu des mots, et point comme k.

Cha, che, chi, cho, chu, wymawia się, iak gdyby prawie było scha (sz), lub też iak J (ż), bądź na początku bądź w środku wyrazów, lecz nigdy iak k.

Cha-ri-ta-ble, cha-ri-té, char-mer, cha-grin, che-not, che-ne-vis, ché-tif, che-vil-le, chif-fon, chi-ca-ne, chi-che, chi-po-tier, chi-que-nau-de, cho-se, cho-quer, chop-per, cho-pi-ne, chou, chou-an, chou-et-te, chu-te, chu-cho-ter, chu-cho-te-rie, chy-mie, al-chy-mie, al-chy-mis-te.

Ce ch, perd le son précédent devant, l, n, r, et dans la plupart des mots tirés des langues étrangères, et se prononce comme k.

Ch, tracą brzmienie poprzedzające przed l, n, r, i w wielu wyrazach wziętych z języków obcych, i wymawiają się iak k.

Chal-dée, cha-na-an, a-rach-né, chlo-ris, chal-ré-doi-ne, chre-ti-en, chris-ti-a-nis-me, eu-charis-tie, cha-os, é-cho, christ, cher-so-né-se, mi-chel-ange.

Le h, est aspiré et aussi muette dans quelques noms propres, comme dans, Henri, mais seulement dans le dis-

h, iest głośne również i cicho w niektórych imionach właściwych, iako: Henri, Henryk, lecz tylko

discours soutenu; dans la conversation le h, est muet: hésiter n'est présentement plus aspiré: dans Hollande, Hongrie, le h est toujours aspiré; mais dans les phrases suivantes il est muet: comme, Toile d'Hollande, fromage d'Hollande; point d'Hongrie, eau de la Reine d'Hongrie.

Dans le nombre huit, et huitième, sitôt que l'on met l'article, le ou la, en avant, n'est jamais apostrophé: ainsi; le huit, le huitième, les huit volumes, le huitième, ou la huitième, aussi la huitaine. Onze, et onzième, ont de même l'article; mais si onzième est adjectif, on peut sans blesser la règle, se servir de l'apostrophe; par exemple: je suis à l'onzième, ou à la onzième page de l'onzième, ou du onzième Volume des œuvres du Grand Frédéric. Il n'y a pareillement pas d'élision quand oui et non sont regardés comme substantifs; car on dit, le oui, et le non, par affirmation et par négation. Le h est aussi aspiré au milieu des mots dans

w mowie ciągłej, w mowie potocznej, h, jest ciche: hésiter, wahać się, h, nie jest więcej głośnie: w wyrazach Hollande, Hongrie, h, zawsze jest głośnie; lecz w następujących ułamkach mowy głoska h jest cichą iako to. Toile d'Hollande, płotno Hollenderskie, fromage d'Hollande, ser Hollenderski; eau de la Reine d'Hongrie, wódka królowy węgierskiej.

W wyrazach liczbowych: huit i huitième, iak tylko przed niemi kładzie się przedimek le lub la, ten nigdy się nie apostrofuię, tak: le huit, le huitième ou la huitième, także la huitaine, przeciąg ośmiu dni. Onze i onzième mają także ten sam przedimek, lecz gdy onzième jest przymiotnikiem, można bez naruszenia prawidła cechować przedimka, np. je suis à l'onzième, albo à la onzième page de l'onzième lub du onzième l'volume des œuvres du Grand Frédéric. Nie ma też podobnie opuszczoney cechy apostrofu, kiedy oui i non, są uważane iako rzeczowniki, gdyż mowi się le oui; i le non, w sensie twierdzącym i w przeczącym; h, jest także głośnie w szrud wyrazów następujących.

Har-na-cher, dé-harna-cher, en-har-na-chement, dé-har-na-che-ment, en-har-dir, re-hausser, ré-ha-bi-li-ter, ré-ha-bi-li-ta-ti-on, ré-hausse-ment, tra-hur, tra-li-son, en-ra-hir, ex-humer, ex-hu-ma-ti-on, ex-hor-ter, ex-hor-ta-ti-on.

J, a le son du g, devant e et i, et ne change jamais. | I, ma brzmienie głoski g (ż), przed e i i, i nigdy się nie odmienia.

Jat-te, ja-dis, j'ose, j'ai-me, Ju-les, ju-ge, j'igno-re, j'i-mi-te, j'ex-hor-te, j'es-pé-re, j'n-bé-is, j'ho-no-re, j'au-gu-re, ja-loux, ja-ser, jet-ter, jo-li, jonc-ti-on, jouer, jouis-san-ce, ju-ré, ju-ri-di-que, ju-ris-con-sul-te, jus-te-ment, jo-ail-le-rie, jeu-nes-se, jam-be, jam-bou, join-dre, ja-seur, joint.

K, cette lettre ne se trouve que dans les mots qu'on a adopté des langues étrangères. | K, ta głoska nie znajduje się, iedynie w wyrazach które przybrano z języków cudzoziemskich.

Kan, ker-mès, ka-bak, ker-mes-se, ka-li, hy-riel-le etc.

L, a son son naturel devant toutes les voyelles, et aussi après. | L, ma swoje naturalne brzmienie przed wszystkimi samogłoskami, tudzież po nich.

La-beur, cal, bal, mo-ral, mo-ra-li-té, mor-tel, a-mi-cal, la-co-ni-que, sel, lan-ter-ne, lé-gi-ti-me, long, lon-gueur, li-ant, li-er, pli-ant, li-be-ral, li-bé-ra-li-té, li-ber-ti-na-ge, lo-ue-able, lou-an-ger, lu-xu-rieux, lu-carne, lu-mi-gnon, lu-mi-nai-re, lui-re, lui-sant, ly-re, ly-ri-que.

Dans de certains mots, l, avant il, a le son de li, comme en: | W pewnych wyrazach l, przed il, ma brzmienie zgłoski li, iako:

Gre-sil, pe-ril, ail, tra-vail, fau-teuil, an-teuil, cer-cueil, c'-cu-reuil, por-tail, mail, no-bi-li-té, re, poi-trail, so-leil.

LL, appellées mouillées, se traînent un peu en les prononçant, comme s'il y avait, illi, illie; mais ja mais, comme la populace parisienne, ou bien, comme les enfans gâtés de Paris, qui les prononcent, par iie, iia, iio, iiu etc.

LL, nazwane miękkimi, przeciągają się nieco w wymawianiu, iak gdyby było illi, illie, lecz nigdy tak, iak ie gmin paryzki wymawia, lub też iak zepsute dzieci w paryżu, które ie wymawiaia przez iie, iia, iio, iio, iiu i. t. d.

Tra-vail-ler, mouil-ler, fil-le, fil-let-te, feuil-le, que-nouil-le, gre-nouil-le, pil-la-ge, bouil-lir, bouil-lon, bouil-lon-ner, cail-le, ra-cail-le, pail-le, pail-las-se, fé-nouil, brou-sail-les, donc point, tra-vai-ie etc.

L et ll, ne sont pas mouillées dans les mots suivans, et se prononcent comme l, ainsi:

L i ll, nie brzmia wcale miętkko w wyrazach następujących, i wymawiają się iak l, tak np.

A-gi-le, a-chil-le, fa-ci-le, con-ci-le, ar-gil-le, vil-le, ca-mo-mil-le, ci-vil, le dri-le, l'é-xil, le mor-fil, pu-é-ril, sub-ti-le, sub-til, im-bé-ci-le, lil-le, tran-qui-le, il-le-gal, il-li-mi-té, il-lus-tre, il-lus-tris-si-me, il-lu-sion, il-lu-spi-re, al-lu-sion, al-lé-go-ri-que, al-lé-go-rie, il-lu-mi-ner, col-lu-si-on, con-stel-la-ti-on.

L, est muette dans les mots suivans:

L. jest ciche w wyrazach następujących:

Le fils, le ba-ril, le che-nil, cou-til, fe-nil, le fu-sil, ou-til, per-sil, sour-cil, le poulx, soul, le col, dites, le cou, le sol, dites, le sou, gen-til, gen-tils.

L, dans gentil, est mouillée, quand une voyelle la suit, et de même, gentil enfant, gentil homme.

L, w wyrazie gentil, jest miękkie, gdy po nim idzie samogłoska, np. gentil enfant; gentil homme.

L, dans le discours familier ne se prononce point en:

L, w potoczney mowie, nie wymawia się wcale w następujących wyrazach:

quel-

Quel-que, quel-qu'un, quel-qu'un-ne, quel-con-que.

Aussi en, il, ils, quand | *Także w il, ils, kiedy*
le verbe qui suit ne com- | *słowo po nich idące nie za-*
mence point par une vo- | *czyna się od samogłoski, l,*
yelle, l, est de même muette. | *jest równie ciche.*

Il dit, il par-le, il boit, il mange, il dan-se, il
tra-vail-le, ils dor-ment, ils di-nent, ils man-gent,
ils bar-bouil-lent, dites, i dit, i parle.

Dans les interrogations, | *W pytaaniach, głoska l,*
cette l, est pareillement | *jest podobnie cichą,*
muette.

Que dit-il? que fait-il? que com-men-cent-
ils? que chan-tent-ils? que di-sent-ils? que veu-
lent-ils?

Mais si une voyelle suit, | *Lecz gdy samogłoska za*
alors l se prononce. | *nią następuje, na ten czas*
 | *się wymawia.*

Il ai-me, il en-tend, il est, il en-chan-te, il
ar-ri-ve, il at-tend, il o-bé-it, il u-se, il ir-ri-te,
il u-su-re, il é-cou-te, il a.

Au pluriel il n'y a-que | *W liczbie mnogiej, s. tyl-*
ls, qui se lie à la voyelle, | *ko łączy się z następującą*
l, reste toujours muette. | *tuż samogłoską, l, zaś zo-*
 | *staie zawsze bez brzmienia.*

Ils ont, dites, is ont, ils ar-ri-vent, is ar-ri-
vent, ils em-prun-tent, is-em-prun-tent.

M, a son son propre et | *M, ma swoje brzmienie*
naturel devant toutes les | *właściwe i naturalne, przed*
voyelles. | *wszystkimi samogłoskami.*

Ma-chi-ne, mè-re, ma-da-me, mon-si-eur,
ma-nie, mi-sè-re, mo-ment, mu-se, mi-di, mi-
toi-jen, mi-li-eu, mu-se, mus-qué, mar-ge, mont,
moy-de, mal, mi-el, mu-let, mu-lé-tre, mys-
te-re.

Tant

Tant que cette lettre est initiale elle conserve toujours son son propre; mais au milieu d'un mot, elle prend souvent le son nasal, principalement avant b et p, alors il faut la lire comme n, en:

Dopóki ta głoska iest początkową, zachowuje zawsze właściwe sobie brzmienie; lecz w pośrodku wyrazu przybiera często brzmienie głósłki nosowej, szczególniej zaś przed *b* i *p*. w ów czas potrzeba ją czytać iak *n*, iako w przykładach następujących.

Em-blé-me, em-blé-ma-ti-que, em-ploi, emploi-er, com-pa-rai-tre, com-pa-rai-son, com-pa-ra-ble. in-com-pa-ra-ble, com-te, comp-te, comp-toir.

M, se prononce dans quelques mots, où elle est suivie d'un n, ainsi qu'en:

M, wymawia się w niektórych wyrazach, gdy za nią następuje głoska *n*, iak następuje:

Am-nis-tie, hym-ne, au-som-nal, ca-lom-nie, ca-lom-nier, ca-lom-ni-a-teur, som-nam-bu-le, a-ga-mem-non, in-dem-ni-ser, in-dem-ni-té.

Mais dans les mots suivans et leurs dérivés, l'm ne se prononce point, comme m, bien comme n.

Lecz w następujących wyrazach, i od nich pochodzących, *m*, wcale nie ma swego brzmienia, tylko wymawia się iak *n*.

Au-tom-ne, dam-ner, con-dam-ner, con-damna-ble, con-dam-na-ti-on, par-fum.

Quand l'm est finale, elle a un son nasal dans tous les mots qui se terminent en m.

Kiedy *m*, iest głoską końcową, brzmi przez nos we wszystkich wyrazach, które się kończą na *m*.

A-bra-ham, Jérusalem, Stock-holm, Amsterdam, Har-lem, Bé-thlé-em, Adam, Po-pham, Chelm.

Elle a aussi son son propre dans les noms, et les mots suivans:

Ma głoska *m*, swoje właściwe brzmienie w imionach i wyrazach następujących:

l-tem,

J-tem, Sep-tem-vir, Am-mon, Em-ma-nu-el, en-me-ner, em-ma-il-io-ter.

Pourtant, si ce n'est point eni, qui commence le mot, il faut prononcer l'ai, comme n, ainsi:

Z tym wszystkim, jeżeli wyraz iaki nie zaczyna się przez *em*, należy wymawiać głoskę *m*, iak *n*, tak w następujących:

En-bar-ras-ser, (en-bar-ras-ser), em-bras-ser, (en-bras-ser), in-pron-ver, (in-prou-ver), in-pré-vu, (in-pré-vu), in-mo-ral, (in-mo-ral).

N, a presque le même son que l'm, quand elle est jointe, à, en, in, ien, ain, oin, uin et uo, mois, comme lettre initiale, elle a son son ordinaire, et ne change point.

N, ma prawie toż samo brzmienie co i *m*, kiedy jest złączone z zgłoskami *en*, *in*, *ien*, *ain*, *oin*, *uin* i *uo*; lecz, iako głoska początkowa ma swoje zwyczajne i właściwe brzmienie, i wcale się nie odmienia.

Na-ger, Ne-ron, Ni-co-las, Ni-cé-pho-re, No-po-lé-on, No-tai-re, No-to-i-re, no-vi-ce, nu, hu-mi-de, nu-di-te, nar-rer, nar-ra-ti-on, ni-er, Ni-on, Noi-jon, nour-ri-te, neu-tre.

Au milieu des mots, elle conserve son même son, si tôt qu'elle est suivie d'une voyelle; si au contraire elle est suivie d'une consonne, elle est nasale.

W pośród wyrazów, zachowuje także swoje brzmienie, kiedy po nim tuż następuje samogłoska; przeciwnie zaś, gdy za *n* idzie spółgłoska, w ów czas jest głoską nosową.

An-non-cer, an-non-ce, c-non-cer, é-ner-gie, é-nu-ti-le, hu-main, en-ne-mi, in-no-cent, in-noten-ce, en-graver, an-cie, in-gré-dient, main, soin, tien, sou-tien, au-cun, a-lun, grou-in.

N, finale a le son nasal dans les mots suivans, et au commencement.

N, końcowe brzmi przez nos w wyrazach następujących, tudzież i na początku.

Ab-do-men, A-men, hy-men, e-xa-men, en-nui, en-no-blir, an-né-xe, an-nal, an-na-

te, an-ni-hi-la-ti-on, in-né, in-no-ver, in-no-va-ti-on.

Dans les mots suivans et leurs dérivés, il n'y a qu'une n, qui se prononce comme en,

W następujących wyrazach i od nich pochodzących, jedno tylko *n*, brzmi przez nos, i wymawia się liak *en*;

an-nu-el (a-nu-el), an-no-ta-ti-on (a-no-ta-ti-on, an-nu-ler (a-nu-ler), con-nai-tre, con-nais-san-ce, son-ner.

Quand n, est à la fin des mots, elle se lie, ordinairement au suivant. quand une voyelle le commence et est nasale, ainsi:

Kiedy *n*, jest na końcu wyrazów, łączy się pospolicie z następującym, gdy ten zaczyna się od samogłoski, i jest głosem nosową, i tak:

Mon ami, ton a-mie, son-ar-gent, un cer-tain, hom-me, cer-tain, au-teur, bien-écrit, on-ai-me, on-en-tend, en ap-pré-tant.

Mais il faut faire attention de prononcer mon n'ami, mon n'amie, et point mo-n'ami etc. Il en est de même avec un, ainsi, un n'homme, divin n'amour: mais plusieurs prononcent ces deux derniers mots, u-nhomme, divi-namour: ainsi, il faut se fixer à l'accent du maître.

Lecz należy dać baczość, iżby wyraz następujący, *mon n'ami, mon n'amie* tak wymawiać, nie zaś *mo-n'ami* i. t. d. Toż samo uia się rozumieć z przedimkami *un, tak un n'homme, divin n'amour*: lecz wielu wymawia te dwa ostatnie wyrazy: *u-nhomme, divi-namour*, tak więc potrzeba w podobnych olicznościach stosować się do sposobu wymawiania nauczyciela.

P, a son son propre, soit au commencement ou au milieu des mots, et ne change point.

P, ma swoje właściwe brzmienie, bądź na początku bądź w pośrodku wyrazów, i wcale się nie odinienia.

Pa-pe, pa-pa, pa-pau-té, pé-ril, pom-me, poi-re, pi-ti-é, pi-teux, pu-ce, pu-tri-de, pu-di-que, im-pu-di-que, im-pôt, im-por-tun, prin-ci-pal, prin-ci-pa-le-ment, co-pi-er, co-pi-eu-se-ment, im-pré-vu, im-pri-mé, im-pres-sion, im-pri-meur, pu-nir, pu-ni-ti-on.

Le *p* est muet dans les mots suivans, quand il est final; mais il faut le prononcer avec la voyelle, qui le suit, et qui commence le mot.

p, iest ciche w wyrazach następujących, kiedy iest na końcu położone; lecz należy go wymawiać z należą po nim samogłoską, od której się zaczyna wyraz.

P, muet.

P, ciche.

Un camp é-ten-du, ce drap est cher, le Si-rop est bon, Sept, sep-tié-me, sep-tié-me-ment: Set, Se-tié-me etc.

P, se prononce en:

P, wymawia się; w:

Beau-coup heu-renx, trop a-van-cé, beau-coup ai-mé, trop-ho-no-ré.

P, est aussi muet, en:

P, iest także ciche w następujących:

Bap-tême, bap-ti-ser, Jean bap-tis-te, prompt, prompt-e-ment, comp-te, comp-ter, comp-toir, domp-ter, domp-ta-ble, exempt, exemp-ter, redemp-tion, re-demp-teur.

P, a son son de *pe*, ou ordinaire, mais un peu fort dans:

P, ma swoje brzmienie głoski *pe*, czyli zwyczajne, lecz nie co mocniej w następujących:

Les Sep-tan-tes, Sep-tem-bre, Sep-té-nai-re, Sep-ten-tri-on, Scep-ti-que, bap-tis-mal, Scep-ti-cis-me, Sep-tu-a-gé-nai-re, Sep-tu-ple, ex-emp-ti-on, con-temp-teur, con-temp-ti-ble, ac-cep-ter, ex-cep-ter, ac-cep-ta-tion, ex-cep-ti-on, Symp-to-ma-ti-que, Symp-to-me.

Il sonne aussi à la fin | Brzmi także na końcu wy-
des mots qui désignent des | razów, oznaczających imię-
noms propres et autres. | na właściwe i inne.

A-lep, cap, cap cor-se, cap-de bon-ne es-pé-
ran-ce; Cap, cep, ja-lap, coup i-nat-ten-du, coup
ex-tra-or-di-nai-re.

Quand deux pp. se sui- | Kiedy dwa pp., tuż po
vent, on n'en prononce or- | sobie następują, iedno tylko
dinairement qu'un. | z nich wymawia się.

Frap-per, op-pô-ser, op-po-si-ti-on, op-pres-
ser, op-pro-bre, Grip-pe, Grip-peur, grip-pe-rie,
frip-pi-er, frip-pon, Map-pe-mon-de, op-po-sant,
frap-peur, frap-pant.

Q, a son son propre | *Q, ma swoje właściwe*
aussi bien au commence- | brzmienie, równie na po-
ment, qu'au milieu des | czątku iak i w środku wy-
mots, et en ce cas on ne | razów, i w tem przypadku
peut s'en servir qu'en y | nie można go inaczej uży-
ajoutant un u, ce qui lui | wać, tylko dorzucając doń
donne le son du k, ainsi. | głoskę u, w ten czas bo-
 | wiem nada mu się brzmie-
 | nie głoski k.

Qua-ran-te, qua-tre, qua-dru-pè-de, qua-li-
fi-ca-ti-on, quai, quand, quan-ti-té-me, quar-ti-er,
qua-si-mo-do, quel-que, que-nouil-le, quin-qua-
gè-nai-re, quin-teux, qu'il-le, qu'il-li-cr, quin-tal,
qué-teur, blo-quer, ap-pli-quer, li-qui-de, li-queur.

Qua, que, qui, se pro- | *Qua, que, qui, wyma-*
noncent comme en latin, | *wiają się iak w ięzyku łą-*
cours, cué, cui, dans les | *cińskim cqua, cué, cui, a*
mots suivans. | *te w następujących wyra-*
 | *zach:*

A-qua-ti-que, é-qua-teur, é-qua-ti-on, é-
ques-tre, é-qui-an-gle, é-qui-dis-tant, é-qui-là-
té-ral, é-qui-la-tè-re, é-qui-mul-ti-ple, é-qui-ta-
ti-on, qua-dra-gé-nai-re, qua-dra-gé-si-mal, qua-
dra-gé-si-me, qua-dran-gu-lai-re, qua-drat, qua-
dra-tri-ce, qua-dra-tu-re.

Cepen-

Cependant, qua, que, qui, se prononce en d'autres mots, comme k.

Z tym wszystkim qua, que, qui, wymawia się w innych znówu wyrazach, iak k.

Qua-ter-nai-re, qua-ter-ne, ques-teur, ques-ture, qui-è-tis-me, qui-é-tis-te, qui-é-tu-de, quin-dé-ca-go-ne, quin-de-cem-virs, quin-qua-gé-nai-re, quin-qua-gé-si-me, quin-quer-ce, quin-que-rè-me, quin-til, quin-ta-ble, li-qua-ti-on, li-que-fac-ti-on, li-qué-fi-cr.

Q, est muet à la fin de quelques mots, comme dans, Coq-d'in-de, et au nombre cinq, quand le substantif qui le suit commence par une consonne, comme cinq-garçons; dites, cin-gai-çons; mais si c'est une voyelle qui suit, il se prononce comme k, aussi: cinq hommes, dites, cin-khommes, cin-kenfans.

K, a son son naturel tant au commencement qu'au milieu, et aussi à la fin des mots, où il se prononce,

Q, jest ciche przy końcu niektórych wyrazów, iako to: w Coq-d'in-de, i w liczbie cinq, kiedy następujący po nim rzeczownik zaczyna się od spółgłoski, np. cinq-garçons; mów cin-gar-çons. Lecz gdyby po q, następowała samogłoska, wymawiałoby się iak k, tak: cinq hommes, mów cin-khommes, cin-kenfans.

K, ma swoje naturalne brzmienie tak na początku, iak w środku, równie też i na końcu wyrazów, gdzie się wymawia.

Ra-re, ra-re-té, ra-re-ment, ri-re, ri-si-ble, ri-di-cu-le, prompt, rom-pre, ru-de, ru-des-se, rubrique, rhû-bar-be, rhû-me, rouil-le, rui-ne, ruineux, lé-gé-ré-té, lé-ger, (dites, lé-ge,) car, or, pur, sur, sou-pir, voir, a-voir, pou-voir, vou-loir, rougir, ve-nir, fuir, ouir, pu-nir, a-ver-tir, si-cur.

Il se prononce fort dans les mots qui se terminent en er; mais si ce sont des verbes de la première conjugaison, on ne prononce que le, comme é ferme:

Wymawia się mocno, w wyrazach kończących się na er; lecz jeśli wyrazy na er, zakończone, są to słowa należące do formy pierwszej, wymawia się tylko e, iak

il sonne en fard, mais le *d* é sciñione: r, brzmi w wy-
d, est muet. | razię fard, malowidło, leca
w nim d, zamiecha się.

*Cher, si-cr, mer, a-mer, bel-ve-der, can-cor,
cuil-ler, cu-fer, é-ther, fra-ter, gas-ter, hi-er, hi-
ver, lu-si-fer, ma-gis-ter, pa-ter, Ju-pi-ter,
Es-ther, Mus-ter, le Ni-ger, A-zor, Pol-li-dor,
As-sur.*

Dans les mots qui dé- | W wyrazach oznaczają-
signent les arbres, ou aussi | cych drzewa, także w imio-
les métiers, l'r, ne se pro- | nach kunsztmistrzów, gło-
nonce point. | ska r, wcale się nie wyma-
wia.

*Fram-boi-si-cr, pru-ni-cr, ce-ri-si-cr, poi-
ri-cr, u-bri-co-ti-cr, ser-ru-ri-cr, char-pen-ti-
cr, mé-nui-si-cr, fer-blan-ti-cr, al-tier, lé-ger,
am-mo-di-cr, u-su-ri-cr, voi-tu-ri-cr, pal-li-cr,
Pé-lis-si-cr.*

Les mots qui se termi- | W wyrazach zakończonych
nent en eur, ont aussi un | na eur, i w tych które się
r, qui doit être prononcé, | kończą na dur, r, wyma-
et ceux qui ont our. | wiać należy.

*Four-bis-seur, four, tour, con-tour, a-len-tour,
bas-se-cour, ton-deur, car-deur, poin-teur, tail-leur,
or-don-na-teur, o-ra-teur, vo-leur, por-teur.*

Ceux qui se terminent | Wyrazy zakończone na
en oir, et en air, ont pa- | oir, i na air, mają podo-
reillement un r dur. | bnież głoskę r, twarzą.

*Dor-toir, par-loir, ma-noir, pou-voir, vou-
loir, air, clair, pair, clair-voi-jant, cou-loir,
plus-soir.*

Quand deux rr se sui- | Kiedy 'dwa rr po sobie
vent, on n'en prononce or- | następują, wymawia się tyl-
dinairement qu'un; cepen- | ko jedno z nich pospolicie;
dant, il ne faut pas ou- | z tym wszystkimi, nie nale-
blier de les écrire, car ce | ży ich w pisaniu zapominać,
serait une faute d'ortho- | gdyżby to było błędem
graphie. | przeciw pisowni.

Ar-rê-ter, par-ter-re, ter-ra, cor-rupti-on, cor-rupti-ble, cor-rom-pre, cor-ro-sif, cor-ri-ger, cor-res-pou-dre, char-ret-te, char-re-ti-er, char-ron, ar-rau-ge-ment, ar-rêt, bour-re, bour-reau, bour-ru, bour-re-ter, bour-ra-de, ar-ro-ser, ar-ri-quer, per-ru-que, etc.

Les mots suivants sont | Następnie wyrazy wy-
excepté de la règle précé- | muja się od poprzedzającej-
dente, parce qu'il faut pro- | go prawidła, bo wien ob-
noncer les deux rr. | dwa rr. wyrażać potrzeba.

A-ber-ra-ti-on, ah-hor-rer, er-rant, er-ra-ta, er-re, er-res, er-re-mens, er-reur, er-rer, er-rhi-ne, er-ro-né, ir-ra-di-ti-on, ir-rai-son-na-ble, ir-ra-ti-on-nel.

L'r double se prononce | Podwojne rr, wymawia
encore au futur des verbes | się jeszcze w czasie przy-
mourir, courir, acquérir. | szłym słowa mourir, cou-
concourir, et les dérivés de | rir, acquérir, concourir, i
ces verbes. | w innych, które od dopiero
wzniesionych słów po-
chodzą.

Je mour-rai, j'ac-quér-rai, je cour-rai, nous cour-ront, nous mour-ront, nous cou-cour-ront, vous cou-cour-rez, vous a-quer-rez, vous se-cour-rez etc.

S, a son son naturel | S, ma swoje naturalne
dans les mots suivants. | brzmienie w wyrażach na-
stępujących:

Sa-ge, Son-me, Sur, Se-jour, Si-on, So-lon, Sa-vant, si, si-non, si-fait, seul, sou-ve-nir, su-pu-ter, su-pu-ti-ti-on, su-pu-ra-tif, sil-lon, si-xain, so-ci-a-ble, si-gne, si-len-ce, si-ma-grée.

S, a un son accidentel, | S, ma przypadkowe
cest à dire truiné, comme | brzmienie, to jest nie co
re, dans; | przewlokłe jak re, w na-
stępujących:

U-sa-ge, u-ser, ri-si-ble, ri-si-ble-ment, re-son-ner, rai-son, rai-son-na-ble, phra-se, frai-se, ru-se, bu-se, mu-se.

S, a son son. naturel dans les mots qui se terminent en isme, comme: *S, ma właściwe swoje brzmienie w wyrazach zakończonych na zgłoszkę isme, iako to:*

Pa-gā-nis-me, chris-tia-nis-me, schis-me, mécha-nis-me, il-lus-tris-si-me, ré-vé-ren-dis-si-me.

S, se prononce aussi avant le b, et le d. *S, wymawia się też przed b i d.*

Pres-by-té-re, As-dru-bal, Al-sa-ce, bal-sa-mi-ne, bal-sa-mi-que, bal-sa-mi-te, sar-cas-me.

S, est aussi prononcée dans le mot, trans: *Wymawia się także S, w wyrazie trans:*

Trans-crit, tran-sac-ti-on, trans-pi-rer, trans-pi-ra-ti-on, trans-port, trans-por-ter, trans-plan-ter, trans-plan-ta-ti-on.

S, est muette devant. *| S, jest ciche przed.*

Schis-me, Schis-ma-ti-que, Schis-ma-ti-que-ment, Schel-ling.

S, devant ce et ci, se prononce comme s. *| S, przed ce i ci, wymawia się iak s.*

Scé-ne, Sci-en-ce, Scep-ti-que, Sci-en-ti-fi-que,

S devant c, suivi d'un a ou d'un o, se prononce aussi, mais le c. a le son d'un k, aussi devant un r. *| S przed c, za którym następuje a lub o, wymawia się, lecz w ow czas c, brzmi iak k; toż samo i przed gloską r.*

Sca-pu-lai-re, Sco-la-ri-te, Scru-pu-le, Scrupu-leu-se-ment, Sca-breux, Scor-but, Scor-bu-ti-que, Scor-pi-on, Scor-son-ne-re, Sco-tie, Scri-be, Scro-fu-leux, Scru-tin, Scru-ter, Sculp-teur, Sculptu-re, Scru-ta-teur, per-scru-ter, Scur-ri-le.

S, finale se lie ordinairement à tous les mots qui la suivent, et qui commencent par une voyelle, excepté *| S, końcowe wiąże się po- spolicie ze wszystkimi za sobą idącemi wyrazami, które zaczynają się od samogłoski,*

capté au Datif. au, aux, à la, et à l', et surtout au elle allonge la prononciation, au lieu de la raccourcir, et lui donnant par là un son dur, au lieu d'un son doux.

głoski, wyiawszy z przypadkiem trzecim przedimków *au, aux, à la, i à l'*, nade wszystko zaś, gdzie przedłuża wymawianie, zamiast go skrócić, i nadaie mu przez to brzmienie twarde, na miejsce łagodnego.

Les bons en-fans, les mau-vai-ses ha-bi-tu-des, les es-prits, les i-do-les, vos a-mis, nos a-mi-es, les pe-tits en-tre-ti-ens, les grands-hom-mes, les grands A-bat-tis, vous ai-mez, vous ha-né-rez, vous en-lar ras-sez, ils en-ten-dent, nous a-ver tis-sons.

T, a son son propre au commencement et au milieu des mots devant les voyelles.

T, ma swoje właściwe brzmienie na początku i w środku wyrazów przed samogłoskami.

Ta-ble, Ta-bleau, Ta-blet-te, té-nè-bres, té-te, te-les-co-pe, Tu-ba-ti-e-re, til-lac, ti-mi-de, Ti-mon, ti rer, tout, tour-be, tour-te-rel-le, tour-ti-e-re, Teu-to-ni-que, tu-er, Tur-ban, Turc, tu-mul-tu-ai-re, tur-bu-lent, ty-pe, ty-po-gra-phi-e, Ty-raa, ty-ran-ni-ci-de.

T, a le son accidentel et se prononce comme ce, à la fin des mots, en.

T, ma brzmienie przypadkowe i wymawia się jak ce, na końcu następujących wyrazów.

Pro-phé-ti-e, cap-ai-eux, pa-ti-ent, pa-ti-ence, Ab-ba-ti-al, mar-ti-al, Vé-ni-ti-en.

T, conserve son son propre, quoiqu'il soit suivi d'une voyelle, ou bien qu'il y ait deux TT, dont le premier est pareillement précédé d'une voyelle;

T, zachowuje właściwe sobie brzmienie, chociażby po nim następowała samogłoska, albowi też, chociażby były dwa TT, z którychby pierwsze było poprzedzone przez

mais dans ce cas il n'y en a qu'un qui s'entende. | przedzonym przez samogłoskę, lecz w takowem zdaniu, jedno tylko w mowie wyławiać się powinno.

At-ten-ter, at-ten-ti-on, pres-cri-te, pres-cri-ti-ble, pa-ti-ner, pa-ti-bu-lai-re, pa-ter-nel, pa-té, pa-taud, im-pe-tu-eux, im-pé-tu-o-si-té, im-pé-ri-tié, pé-ni-ten-ce, ad-met-tre, A-bat-te-ment, Am bret-ta.

Quand s, x, précédent le i, ou que l'h le suive, il conserve son son naturel, comme ci; | Kiedy s, x, poprzedzają głoskę i, lub gdy h, idzie za nią, zachowuje zawsze swoje brzmienie, iak następuje:

Ques-ti-on, ques-ti-on-ner, ques-ti-on-neur, Mix-ti-on, Mut-thias, Má-thu-rin, Ma-thu-ri-ne.

Le t, a le son accidentel comme c, dans ces terminaisons: en; tial, tieux, tient, atie, étie, eptie, otie, utie; voyez la règle sur cette prononciation, comme dussi en ion. | t, ma brzmienie trafunkowe iak c, w zakończeniach, na tial, tieux, tient, atie, étie, eptie, otie, utie; i ion, zobacz regułę względem iego wymawiania.

Mar-ti-a!, par-ti-a!, par-ti-a-li-té, am-bi-ti-eux, cap-ti-eux, pa-ti-en-ce, pa-ti-ent, im-pa-ti-ent, im-pa-ti-en-ter, pri-ma-tie, cères-to-ma-tie, pro-phé-tio, i-nep-tio, Bé-o-tie, mi-nu-tie, i-ni-ti-er, bal-bu-ti-er, Di-o-clé-ti-en, V'é-ni-ti-en, in-ten-ti-on, pu-ni-ti-on, am-bi-ti-on-ner, at-ten-ti-on, con-di-ti-on.

Mais il conserve son son propre dans les mots suivants et plusieurs autres que l'usage de la Lecture apprend à différencier ainsi. | Lecz zachowuje swoje naturalne brzmienie w wyrazach następujących i wielu innych, które wprawa czytania uczy rozpoznawać i rozróżniać.

Cha-ti-er, (et non cha-cier),

Cha-ti-er, en-ti-er, cha-ti-ons, cha-tiez, at-ten-der, nous at-ten-ti-ons, vous at-ten-tiez.

T, final se prononce à la fin des mots suivans.

T, końcowe dać się powinno słyszeć przy końcu następnych wyrazów.

Le christ, brut, la dot, apt, fat, indult, le lese d'un vais-seau, le rapt, le zé-nith, le zist et le zest, sept, sept a-bri-cots, sept hom-mes; huit hom-mes, huit-en-fans, vingt-un, vingt-doux, vingt-trois, vingt-qua-tre, vingt-cinq, vingt-six, vingt-sept, vingt-huit, et vingt-neuf; un sa-vant-hom-me, un pe-tit-en-fant, un en-fant-en-jou-é,

TT, se prononcent tous deux dans les mots suivans.

Podwoyne TT, wymawiać należy dobitnie w wyrazach następujących.

At-ti-que, at-ti-cis-me, bat-to-lo-gie, gut-tu-ral, pit-to-res-pue.

V, se prononce devant toutes les voyelles ve, et ne peut être joint que rarement à une consonne pour former une Syllabe, excepté à l'r.

V, wymawia się przed wszystkimi samogłoskami ve, i rzadko kiedy może byćłączony z spółgłoską dla złożenia zgłoski, wy-lizwszy z r.

Vi-va-ci-té, vi-vre, vrai, vrai-sem-ble-ble, vo-ra-de, vo-ra-ci-té, vui-de, vui-der, va-leur, vail-lant, vi-lain, ve-lou-té, vir-gi-nal, vo-gue, va-ra-ce, vo-ra-ci-té, vui-de, vul-gai-re, ven-dan-ger, vi-vi-fi-er.

W, le w, ne se trouve que dans quelques noms propres, voyez w, à l'analyse des Lettres.

W. Głoska w, znajduje się iedynie w niektórych imionach właściwych, zobacz w rozbiórze glosek pod głoską w.

X,

X,

X, se prononce comme | X, wymawia się jak *cs*,
cs, en: | w następujących.

A-xe, a-x-io-me, A-le-xan-drie, A-le-xan-
dre, flu-xi-on, ta-xe, ve-xé, Xé-no-pho-n.

X, se prononce comme | X, brzmi jak *gs*, iako *wą*
gs, en: |

K-xa-men, é-xa-mi-ner, é-xa-mi-na-teur, é-
xa-ge-rer, é-xa-gé-ra-teur, é-xa-gé-ra-ti-on, é-
xor-ci-co, é-xil, é-xi-le-ment, é-xac-teur, é-
xact, ex-ca-ver, ex-ca-va-ti-on, ex-cé-der, ex-
cé-dant, ex-cep-ter.

L'accent placé sur l'é | Znanie którym naczęcho-
désigne qu'il doit être pro- | wana jest głoska *é*, oznacza,
noncé, ce qui servira à en | iż ma być wymowiona, co
faciliter la prononciation; | posłuży do ułatwienia tego
dans excéder, excaver, ou | wymawiania; w wyrazach
sentira une prononciation | *excéder, excaver*, da się
un peu plus forte, comme | uczuć cokolwiek mocniej-
s'il y avait à peu près (*égs*); | sze wymowienie, właśnie
c'est à quoi, il faut faire | iak gdyby było niby (*égs*);
attention: dans les mots | to jest właśnie, co ma
suivans l'*x*, se prononce; ss. | pilną uwagę zasłużyć: w
| wyrazach następujących, *x*,
| wymawia się iak *ss*.

Bru-xel-les, Au-xer-re, Lu-xeuil, Au-xon-
no, bi-xé-ti-le, soi-xan-to.

X, a le son de C: ex | X, brzmii iak *C*, w na-
| stępujących:

Ex-cel-lent, ex-cel-len-ce, ex-cel-len-tis-si-
me, ex-cel-ler, ex-cep-ter, ex-cep-ti-on, ex-cep-
té, ex-cès, ex-ces-sif, ex-ci-ta-ti-on, ex-ci-ter.

X, se prononce comme | X, wymawia się iak *cs*,
cs, quoique finale, en: | chociaż na końcu poło-
| zone: *np.*

Styx, phé-nix, in-dex, Sto-rax, bo-rax, La-
rynx, Qnyx, pré-fix, Pol-lux, As-sa-nax.

X, a le son de l's, quand elle est finale, et que le substantif qui la suit commence par une voyelle.

X, brzmi iak s, gdy jest położone na końcu, i gdy następujący po nim rzeczownik zaczyna się od samogłoski.

Dix-en-fans, six-hommes, vieux habits, anda-ci-eux, en-fans, pi-eux hom-mes, cu-ri-eux en-fans, heu-reux in-do-lents, mal-heu-reux a-vares, cou-ru-geux au-teurs.

Y. Voyez au Chapitre de la prononciation, ce qui a été dit sur cette lettre.

Y. Zobacz w Rozdziele o wymawianiu, co się powiedziało względem tej gloski.

Ap-pu-yer, en-plo-yer, ci-to-yen, pa-yen, yeux, pa-y-san, Ab-ha-ye, Sys-té-me, Syl-la-be, Syl-la-ber, y-vro-gne, hy-dro-pi-sie, hy-dro-pi-que, y-preau, yc-thio-plu-ge, y-vres-se, hy-ri-cl-le.

Z, a son son propre dans les mots qu'elle commence.

Z, ma swoje właściwe brzmienie w wyrazach, w których jest na początku.

Za-chée, Za-cha-rie, Zé-phi-re, Zé-le, Zé-lo-te, Zi-za-nie, Zé-la-teur, Zi-bé-li-ne, Zo-di-a-que, Zo-ne, Zé-ro, Za-guie.

Z, se prononce comme une s, à la fin des mots, et se lie à la voyelle, si elle le commence; cependant, bien des personnes évitent cette liaison, quand la prononciation en devient dure et longue: le Maître doit décider sur cette règle, car si l'on dit, vous avé-z'aimé, vous avé-z'honoré, la prononciation est plus trainante, que quand l'on dit: vous avé-aimé, vous avé-honoré, et

Z, wymawia się iak s, na końcu wyrazów, i przylacza się do samogłoski wyrazu następującego: z tym wszyskim, wiele bardzo osób chroni się takowego łączenia; kiedyby się wymawianie twardszym i przydłuższym stać miało: nauczyciel języka winien coś pewnego stanowić względem tego przykładu; bo gdyby się mówiło: vous avé-z'aimé, vous avé-z'honoré, wymawianie byłoby przeciągłyjszym, niż gdyby

en ce cas le z serait muet: mais dans Metz et Rhodéz, il faut le prononcer comme s.

On a remarqué qu'elle est ra-re-ment double, excepté dans les mots pris de la langue Italienne.

Observation.

Le Polonais fera attention, à l'article l, que nous n'avons point de l coupé l, qui se prononce ellu, que nous n'avons point en français, et aussi al'e, que plusieurs prononcent trop dure, comme à peu près aih, ce qui est absolument contraire à la langue française, et à quoi le maître ne saurait trop faire attention, s'il a envie, que ses écoliers aient une bonne prononciation.

by się mówiło: vous aimé, vous avé-honoré, a w takowem przypadku, z byłoby ciche: lecz w wyrazach Metz i Rhodéz, trzeba go wymawiać iak s.

Dostrzegano statecznie, że z, rzadko jest podwoynym, wyiawszy w wyrazach przybranych z włoskiego ięzyka.

U w a g a.

Polak doszedłszy do artykułu głoski l, da baczność, iż w ięzyku Francuzkim nie masz l z poprzeczną u góry kreską, które się wymawia el, równie też i na al'e, które wielu nader twardo wymawiają, właśnie iakby było aih, co zupełnie jest przeciwnym ięzykowi Francuzkiemu, na to nauczyciel ięzyka nieprzerwaną zwracać będzie uwagę; jeżeli powołuje go chęć, iżby uczniowie jego dobrze i pięknie wymawiali.

Chapitre VII.

Rodział VII.

Des parties de l'oraison, et de l'article défini.

La langue française, a comme la langue latine, neuf parties d'oraison, qui sont: l'Article, le nom, le pronom, le verbe, le participe, l'adverbe, la conjonction, la préposition et l'interjection.

C'est de ces neuf parties que se forment la Grammaire, et dont l'analyse sera rendue palpable par des thèmes, et exercices.

L'article et le nom se suivent immédiatement, parce que le premier ne peut être sans le second, et qu'il sert à déterminer le genre, nombre, et le cas, du nom ou du substantif.

Les substantifs sont divisés en Masculins et Féminins, qui sont les deux genres, au mâle ou de la femelle.

Les substantifs peuvent encore être regardés sous deux rapports; c'est à dire; les uns annoncent un objet animé, et les autres un objet inanimé.

O częściach Mowy i o przedimku określonym czyli pewnym.

Język Francuzki, ma równie jak i Łacinski dziewięć części mowy, a te są: Przedimek, imię, zaimek, słowo, imiosłów, przysłówek, spójnik, przyimek i wykrzyknik.

Z tych to dziewięciu części mowy składa się Grammatyka, którey prawidła i rozbiór zostaną wyjaśnione mi przez przykłady i ćwiczenia.

Przedimek i imię idą tuż przy sobie, albowiem pierwszy bez drugiego być nie może, a do tego przedimek służy do oznaczenia rodzaju, liczby i przypadku imienia lub rzeczownika.

Rzeczowniki dzielą się na męskie i żeńskie, albowiem wszystkie do dwóch rodzajów, męczyzny lub niewiasty należą.

Rzeczowniki mogą jeszcze być uważane pod dwoma względami; to jest jedno z nich wyrażają przedmiot żywy, a inne przedmiot nieżywy.

On

Do-

On a ajouté aux substantifs un autre mot, nommé adjectif, le quel sert à énoncer leurs qualités. Ceux ci sont placés tantôt avant et tantôt après leurs substantifs: avant, quand ils ne sont que d'une syllabe, et qu'ils désignent un sens propre; après, quand ils ont plusieurs syllabes, ou qu'ils ont un sens im- propre, et principalement quand ils donnent à con- noître la couleur, la figure, la passion, de la personne ou de la chose.

Les substantifs n'ont pas besoin d'adjectifs, sitôt que l'on n'exprime que la per- sonne ou la chose: mais si l'on veut y ajouter les qua- lités, ou les rapports, il faut alors se servir d'un adjectif.

Outre cela, le substantif ne peut être pris que dans son genre; au lieu que l'adjectif sert aussi bien au Masculin qu'au Féminin, puis qu'il démontre leurs qualités.

L'article n'est regardé par la plupart des Gram- mairiens que comme une préposition, la quelle doit servir à désigner les genres
des

Dodano do rzeczowników inny wyraz, zwany przymiotnikiem, ten służy do oznaczenia ich przymiotów. Przymiotniki częścią poprzedzają swych rzeczowników a czasem kładą się po nich: poprzedzają w ten czas, gdy są tylko jednogłoskowemi, lub gdy się biorą w znaczeniu właściwem; kładą się zaś po rzeczownikach, gdy są kilkuzgłoskowemi, lub gdy mają niewłaściwe zna- czenie, szczególniej zaś. gdy niemi określaney i daniemy do poznania farbę, kształt, namiętność, osoby lub rzeczy.

Rzeczowniki mogą się obyć bez przymiotników tyle razy, ile razy chcemy wyrazić osobę lub rzecz tylko: lecz jeżeli chcemy dołączyć do nich przymioty lub stosunki, należy w owym czasie użyć przymiotnika.

Pomimo tego, rzeczownik nie może być wzięty tylko w właściwym sobie rodzaju gdy tym czasem przymiotnik służy tak dobrze do rodzaju męskiego iako i do żeńskiego, bowiem wskazanie ich własności i przymioty.

Przedimek nie inaczej uważany bywa od większej liczby Grammatyków tylko iako przyimek, mający służyć do oznaczenia rodzajów
rzecz-

des substantifs; cette idée me paraît trop vague et indéterminée en ce qu'il est plus facile de conserver dans sa mémoire les changemens adoptés par les quatre articles, que Vaill, Restaut, Condillac, et plusieurs autres savans Grammairiens ont admis, que de tourmenter l'esprit par mille différentes prépositions, qui au lieu d'aplanir les difficultés, les augmentent considérablement.

La première partie de la Grammaire est donc l'article, qui est divisé en six cas pour chaque genre de substantif et nombre.

De l'Article défini.

Cet article tire son nom de la définition de la chose, par ce qu'il la donne et la rend telle qu'elle est; et lui assigne en même tems son genre, et son nombre.

Le genre Masculin indique tout ce qui est de l'homme, ou de son genre.

Le genre Féminin, tout ce qui est de la femme; ou de même de son genre.

L'ad-

rzeczowników, myśl takowa zdawała mi się być czczą i nieokreśloną, a to w tym, iż łatwiej jest zachować w swej pamięci odmiany przyjęte na cztery przedniki, które *Vaill, Restaut, Condillac*, i wielu innych uczonych Grammatyków przypuszczało, niż dręczyć umysł tysiącem rozmaitych przymi-ków, które zamiast cohy miały ułatwić trudności, one znacznie powiększają.

Pierwszą zatem częścią Grammatyki jest przedimek, który się podziela na sześć przypadków, na każdy rodzaj i liczbę rzeczownika.

O Przedimku określonym czyli pewnym.

Ten przedimek bierze swoje nazwisko z samego opisu rzeczy, gdyż on ją oddaje i wskazuje taką, jaka jest; w temże samem czasie naznacza iey rodzaj i iey liczbę.

Rodzaj męzki zajmuje to wszystko, co się ściąga do męzczyzny i do iego rodzaju.

Rodzaj żeński obejmuje wszystko, co się ściąga do niewiasty i do iey rodzaju.

G

Przy-

L'adjectif, adopte le genre du substantif, auquel il est lié, et du quel il désigne un attribut.

Les nombres sont le singulier, qui indique un seul objet, ou une seule chose; le pluriel en indique plusieurs.

Les cas sont le Nominatif, désigné par N. le Génitif, par G. le Datif, par D. l'Accusatif, par Ac. le Vocatif, par V. et l'Ablatif, par Ab.

Ces cas ont aussi leurs interrogations particulières, les quelles servent à former la tête d'une phrase, ou bien on peut les sous entendre, afin de placer le cas avec sûreté. Le Nominatif a, qui? pour tous les substantifs qui représentent un objet animé, et que ou quoi? pour les objets inanimés.

Le Génitif a, de qui? et de quoi?

Le Datif, à qui? à quoi? où, quand on indique les lieux.

L'ac-

Przyimiotnik przyimuje rodzaj rzeczownika, z którym jest związany, i którego oznacza przymiot.

Liczby są: pojedyncza, która wskazuje jeden szczególnie przedmiot lub jedną rzecz; mnoga wyraża ich wiele.

Przypadki są: przypadek pierwszy w Francuzkim oznaczony przez *N*, w polskim przez Numer (1), przypadek drugi przez *G*, w polskim przez (2); przypadek trzeci przez *D*, (3); czwarty przez *Ac*, (4); piąty przez *V*, (5), a szósty przez *Ab*, (6). *)

Przypadki takowe mają także szczególne sobie pytania, które służą do złożenia początku jakiegokolwiek ułamka wiązanej mowy, albo też, można ich się tylko domyslać, iżby położyć przypadek z wszelką pewnością. Przypadek pierwszy ma pytanie *kim?* na wszystkie rzeczowniki które wyrażają przedmiot żywy, *a jaki* lub *co?* na przedmioty nieżywotne.

Drugi przypadek ma pytanie, *kogo* lub *czego?*

Trzeci przypadek ma pytanie *komu?* lub *czemu?* lub *gdzie?* kiedy się wskazuje miejsce.

Czwarty

*) Tłomacz niniejszego dziełka trzymał się wyrazów i porządku na przypadkowanie imion, tak jak są wyrażone w Grammatyce na szkoły narodowe przez X. kopczyńskiego.

L'accusatif comme le régime de tous les verbes actifs a aussi, qui? et quoi?

Le Vocatif, n'a ordinairement point d'article, parce qu'à sa place on ne sert de l'exclamation, ou bien on place le substantif sans article: il a aussi, qui? et quoi?

L'Ablatif étant le régime des verbes passifs a, de, qui? de quoi? et d'où quand on indique un lieu.

Le Génitif et le Datif servent de régime aux Verbes neutres, soit, actifs ou passifs.

Le Nominatif au contraire sert de régime aux verbes personnels, lesquels ont toujours deux Nominatifs. On fera observer à celui qui n'aura pas encore de connaissances grammaticales, toutes ces règles, et l'instructeur aura soin de lui faire distinguer le sujet et l'objet de son discours, afin que tous les attributs relatifs à l'un et à l'autre soient placés au genre qui leur convient.

Czwarty przypadek, stawiający składnię wszystkich słów czynnych, ma także kogo i co?

Piąty przypadek nie ma pospolicie żadnego przedimka, albowiem na jego miejscu używają wykrzyknika o, lub też kładą rzeczownika bez przedimka: ma także pytanie kto i co?

Szesty przypadek będąc składnią rzędu słów biernych, ma od kogo od czego lub z kąd, kiedy się ściąga do miejsca.

Drugi i trzeci przypadek służą za składnię rzędu słowom niakiem, bądź te są czynne. bądź bierne.

Przeciwnie zaś przypadek pierwszy służy za składnię rzędu słowom osobistym, które zawsze mają podwójny pierwszy przypadek. Na się do uwagi temu, który jeszcze nie będzie miał znajomości Grammatyki, te wszystkie prawa, a nauczyciel będzie miał staranie dać mu poznać różnicę między osobą a przedmiotem w jego mowie, a to dla tego, iżby wszystkie przymioty i własności do jednego lub drugiego stosujące się, były kładzione w przynależnym rodzaju.

1. *Déclinaison.**Masculin.**Singulier.*

Sujet. N. *le prince.*
régime direct. G. *du prince.*
régime indirect. D. *au prince.*
régime actif. Acc. *le prince.*
exclamation. V. *ô prince!*
régime passif. Ab. *du prince.*

Pluriel.

Sujet. N. *les princes.*
rég. dir. G. *des princes.*
rég. indir. D. *aux princes.*
rég. actif. Ac. *les princes.*
exclamation. V. *ô princes!*
rég. passif. Ab. *des princes.*

2. *Déclinaison.**Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. *la princesse.*
rég. dir. G. *de la princesse.*
rég. indir. D. *à la princesse.*
rég. actif. Ac. *la princesse.*
exclamation. V. *ô princesse!*
rég. passif. Ab. *de la princesse.*

Plu-

Pierwsza Forma Przypadkowania.

Na Rodzay Męzki.

Liczba pojedyncza.

Osoba. 1. książę.
 rząd prosty. 2. książęcia.
 rząd uboczny. 3. książęciu
 — czynny. 4. książęcia.
 wykrzyknik. 5. o książę!
 rząd bierny. 6. od książęcia,
 książęciem

Liczba mnoga.

1. książęta.
 2. książąt.
 3. książętom.
 4. książęta.
 5. o książęta.
 6. od książąt, książę-
 ztami.

Toż samo co i w
 liczbie pojedynczej.

2. Forma.

Na Rodzay Żeński.

Liczba pojedyncza.

Osoba. 1. księżca.
 rząd prosty. 2. księżny.
 — uboczny. 3. księżnie.
 — czynny. 4. księżnę.
 wykrzyknik. 5. o księżno!
 rząd bierny. 6. księżną,
 księżną.

Liczba

Pluriel.

*Sujet. N. les princesses.
rég. dir. G. des princesses.
rég. indir. D. aux princesses.
rég. actif. Ac. les princesses.
exclamation. V. ô princesses.
rég. passif. Ab. des princesses.*

Tak jak w polu
dynczy.

Liczba mnoga,

1. księżne.
2. księżnów.
3. księżnom.
4. księżne.
5. o księżne!
6. księżnów, księżna-
mi.

*3. Déclinaison d'un objet inanimé.**3. Forma przypadkowania na rzeczowniki nieżywotne.**Masculin.**Rodzay Męzki.**Singulier.**Liczba pojedyncza.*

*Sujet. N. le chapeau.
rég. dir. G. du chapeau.
rég. indir. D. au chapeau.
rég. actif. Ac. le chapeau.
exclamation. V. ô chapeau!
rég. passif. Ab. du chapeau.*

*Rzecz Przypad. 1. kapelusz.
rząd prosty. 2. kapelusza.
— uboczny. 3. kapeluszowi.
— czynny. 4. kapelusz.
wykrzyknik. 5. o kapeluszu!
rząd bierny. 6. kapelusza,
kapeluszem.*

*Pluriel.**Liczba mnoga.*

*Sujet. N. les chapeaux.
rég. dir. G. des chapeaux.
rég. indir. D. aux chapeaux.
rég. actif. Ac. les chapeaux.
exclamation. V. ô chapeaux.
rég. passif. Ab. des chapeaux.*

*Rzecz. 1. kapelusze.
2. kapeluszków.
3. kapeluszom.
4. kapelusze.
5. o kapelusze.
6. kapeluszków, kape-
luszami.*

Tak jak w polu
dynczy.

4. *Déclinaison d'un objet inanimé.*

Féminin.

Sujet. N. *la maison.*
 régime direct. G. *de la maison.*
 rég. indir. D. *à la maison.*
 rég. actif. Ac. *la maison.*
 exclamation. V. *ô maison!*
 rég. passif. Ab. *de la maison.*

Pluriel.

Sujet. N. *les maisons.*
 rég. dir. G. *des maisons.*
 rég. indir. D. *aux maisons.*
 rég. actif. Ac. *les maisons.*
 exclamation V. *ô maisons!*
 rég passif. Ab. *des maisons.*

Quand il y a un adjectif, soit avant, ou après le substantif, il se décline au genre de son substantif.

5. *Déclinaison.*

Masculin.

Singulier.

N. *le grand général.*
 G. *du grand général.*
 D. *au grand général.*

Ac.

4. Forma Przypadkowania na Rzeczowniku nieżywotnego.

Rodzay żeński.

Rzecz. 1. Dom.

tab. w porzeczaniu
 tych formach.

- 2 domu.
- 3. domowi.
- 4. dom.
- 5. o domie!
- 6. domu, domem.

Liczba mnoga.

- 1. domy.
- 2. domów.
- 3. domom.
- 4. domy.
- 5. o domy!
- 6. domów, domami.

Kiedy się znajduie przymiotnik położony bądź przed, bądź po swoim rzeczowniku, przypadkuje się w tym rodzaju, którego jest rzeczownik.

5. Forma.

Rodzay Męzki.

Liczba pojedyncza.

- 1. wielki wódz.
- 2. wielkiego wodza.
- 3. wielkiemu wodzowi.
- 4. wiel-

Singulier.

Ac. *le grand général.*
 V. *ô grand général.*
 Ab. *du grand général.*

Pluriel.

N. *les grands généraux.*
 G. *des grands généraux.*
 D. *aux grands généraux.*
 Ac. *les grands généraux.*
 V. *ô grands généraux.*
 Ab. *des grands généraux.*

6. *Déclinaison.**Féminin.**Singulier.*

N. *la petite femme.*
 G. *de la petite femme.*
 D. *à la petite femme.*
 Ac. *la petite femme.*
 V. *ô petite femme.*
 Ab. *de la petite femme.*

Pluriel.

N. *les petites femmes.*
 G. *des petites femmes.*
 D. *aux petites femmes.*
 Ac. *les petites femmes.*
 V. *ô petites femmes.*
 Ab. *des petites femmes.*

Tous

Liczbą pojedynczą.

4. *wielkiego wodza.*
 5. *o wielki wodzu!*
 6. *wielkiego wodza, wiel-
 kim wodzem.*

Mnożą.

1. *wielcy wodzowie.*
 2. *wielkich wodzów.*
 3. *wielkim wodzom.*
 4. *wielkich wodzów.*
 5. *o wielcy wodzowie lub
 wodze!*
 6. *wielkich wodzów, wiel-
 kieniu wodzami.*

6. *Forma.**Na rodzaj żeński.**Pojedynczą.*

1. *mała niewiasta.*
 2. *mały niewiasty.*
mały niewieście.
 4. *małą niewiastę.*
 5. *mała niewiasto!*
 6. *mały niewiasty, mała
 niewiastą.*

Mnożą.

1. *małe niewiasty.*
 2. *małych niewiast.*
 3. *małym niewiastom.*
 4. *małe niewiasty.*
 5. *o małe niewiasty!*
 6. *małych niewiast, małe-
 mi niewiastami.*
 Wszy-

Tous les substantifs et adjectifs qui commencent par une voyelle, ont une déclinaison particulière; c'est à dire qu'à la place de, le, et de, la, ont met une apostrophe, ce qui a fait adopter un troisième genre appelé neutre, parceque tous les substantifs de cette espèce ont la même déclinaison: pourtant, il faut observer, que sitôt qu'on place un adjectif avant le substantif, lequel commence par une consonne, alors il faut décliner ces substantifs sans les apostropher, et d'après les exemples précédens. Si cependant on a un adjectif, qui commence par une voyelle, on ne peut le décliner que par l'apostrophe, ou au genre neutre. Le pluriel est dans tous les cas le même que dans les déclinaisons précédentes.

Wszystkie rzeczowniki i przymiotniki zaczynające się od samogłoski, mają szczególną swą formę przypadkowania. to jest: iż na miejsce przedimków le i la, kładzie się l' ze znakiem apostrofu co stało się powodem do przybrania trzeciego rodzaju zwanego mianem, albowiem wszystkie rzeczowniki tego gatunku mają toż samo przypadkowanie: jednakże uważać należy, że iak skoro kładzie się przymiotnik przed rzeczownikiem, a ten zaczyna się od spółgłoski, w owym czasie potrzeba przypadkować takowe rzeczowniki bez apostrofowania ich stosownie do przykładów poprzedzających. Jeżeli jednakże zachodzi przymiotnik zaczynający się od samogłoski, nie można go inaczej przypadkować tylko przez znak apostrofu, czyli w rodzaju mianim. Liczba mnoga jest we wszystkich przypadkach taż sama, iak w poprzedzających formach.

7. *Déclinaison.**Genre neutre.**Mascul.**Singulier.**Sujet. N. l'enfant.**régime direct. G. de l'enfant.**rég. indir. D. à l'enfant.**rég. actif. Ac. l'enfant.**exclamation. V. ô enfant!**rég. passif. Ab. de l'enfant.**Pluriel.**Sujet. N. les enfans.**rég. dir. G. des enfans.**rég. indir. D. aux enfans.**rég. actif. Ac. les enfans.**exclamation. V. ô enfans!**rég. passif. Ab. des enfans.*7. *Forma.*

Na Rodzay niaki.

Mężki.

Liczba pojedyncza.

Osoba. 1. dziecię.

2. dziecięcia.

3. dziecięciu.

4. dziecię.

5. o dziecko!

6. dziecięcia, dzie-
cięciem.

Mnoga.

1. dzieci.

2. dzieci.

3. dzieciom.

4. dzieci.

5. o dzieci!

6. dzieci, dziećmi.

8. *Déclinaison.**Avec un adjectif.**Masculin.**Singulier.**N. l'adroit garçon.**G. de l'adroit garçon.**D. à l'adroit garçon.**Ac. l'adroit garçon.**V. ô adroit garçon!**Ab. de l'adroit garçon.**Plu-*8. *Forma.*

Z Przymiotnikiem.

Rodzay Męzki.

Liczba pojedyncza.

1. zręczny chłopiec.

2. zręcznego chłopca.

3. zręcznemu chłopcu.

4. zręcznego chłopca.

5. o zręczny chłopcze!

6. zręcznego chłopca, zrę-
cznym chłopcem.

Mno-

Pluriel.

N. *les adroits garçons.*
 G. *des adroits garçons.*
 D. *aux adroits garçons.*
 Ac. *les adroits garçons.*
 V. *ó adroits garçons!*
 Ab. *des adroits garçons.*

9. *Déclinaison.**Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. *l'armée.*
 régime direct. G. *de l'armée.*
 rég. indir. D. *à l'armée.*
 rég. actif. Ac. *l'armée.*
 exclamation. V. *ó armée!*
 rég. passif. Ab. *de l'armée.*

Pluriel.

Sujet. N. *les armées.*
 rég. direct. G. *des armées.*
 rég. indir. D. *aux armées.*
 rég. actif. Ac. *les armées.*
 exclamation. V. *ó armées!*
 rég. passif. Ab. *des armées.*

10. *Déclinaison.**Avec un adjectif.**Féminin.**Singulier.*

N. *l'aimable fille.*
 G. *de l'aimable fille.*
 D. *à l'aimable fille.*

Sin-

M n o g a.

1. *zręczne chłopcy.*
2. *zręcznych chłopców.*
3. *zręcznym chłopcom.*
4. *zręcznych chłopców.*
5. *ó zręczne chłopcy!*
6. *zręcznych chłopców, zręczneui chłopcani.*

9. *Forma.**Na Rodzay Zeński.**Liczba pojedyncza.*

1. *woysko.*
2. *woyska.*
3. *woysku.*
4. *woysko.*
5. *ó woysko!*
6. *woyska, woyskiem.*

M n o g a.

1. *woyska.*
2. *woysk.*
3. *woyskom.*
4. *woyska.*
5. *ó woyska!*
6. *woysk, woyskami.*

10. *Forma.**Z Przymiotnikiem.**Na Rodzay Zeński.**Liczba pojedyncza.*

1. *kuchana dziewczyna.*
2. *kochaney dziewczyny.*
3. *kóchaney dziewczynie.*

Licz-

Singulier.

Ac. l'aimable fille.
V. o aimable fille!
Ab. de l'aimable fille.

Pluriel.

N. les aimables filles.
G. des aimables filles.
D. aux aimables filles.
Ac. les aimables filles.
V. o aimables filles.
Ab. des aimables filles.

Tous les mots qui commencent par l'h, muette ou par un y sont de même apostrophés, parcequ'ils sont regardés, comme appartenant au genre neutre; mais s'il y a un adjectif qui précède, et qui commence par une voyelle, alors ils rentrent dans leur genre naturel. De même les noms des quatre parties du monde, ainsi que ceux de tous les royaumes et provinces sont placés à l'article défini, quand on les désigne en leur entier, ou qu'on les nomme simplement. S'ils commencent par une voyelle, alors ils sont au genre neutre, et presque tous du genre féminin; mais l'h n'est point muette; comme beaucoup le croient, au contraire, elle

Mnoga.

4. kochaną dziewczynę.
 5. kochana dziewczyno!
 6. kochaney dziewczyny, kochaną dziewczyną.

Mnoga.

1. kochane dziewczyny lub dziewczęta.
 2. kochanych dziewcząt.
 3. kochanym dziewczętom.
 4. kochane dziewczyny.
 5. kochane dziewczyny!
 6. kochanych dziewczyn, kochanemi dziewczynami.
 Wszystkie wyrazy które się zaczynają od h cichego, lub od y, są również apostrofowanemi, gdyż można je uważać jako należące do rodzaju nijakiego; lecz jeżeli będzie przyniotnik wprzód idący, a ten zaczynać się będzie od samogłoski, w ten czas rzeczowniki do naturalnego o sobie rodzaju powracają. Podobnież imiona czterech części świata, również imiona wszystkich królestw, prowincyi, są uinieszczone w rzędzie przedimka określonego, kiedy je wyrażamy w całkowitości, lub gdy o nich prosto wzmiankujemy. Jeżeli te zaczynają się od samogłoski, na ten czas należą do rodzaju nijakiego, a wszystkie prawie są żeńskiego rodzaju; lecz w nich h na początku, nie

elle est aspirée: ainsi il ne faut pas dire, l'Hongrie; mais la Hongrie, et la Hollande. Il sera aussi parlé de ces substantifs dans l'analyse des cas, pour donner une idée précise sur de tels substantifs.

Les pays n'ont point de pluriel, à moins qu'il n'y ait plusieurs provinces qui portent le même nom.

II. Déclinaison.

Féminin.

S i n g u l i e r.

*Sujet. N. l'asie.
rég. dir. G. de l'asie.
rég. indir. D. à l'asie.
rég. actif. Ac. l'asie.
exclamation. V. ô asie!
rég. passif. Ab. de l'asie.*

Féminin.

S i n g u l i e r.

*Sujet. N. l'europe.
rég. dir. G. de l'europe.
rég. indir. D. à l'europe.
rég. actif. Ac. l'europe.
exclamation. V. l'europe.
rég. passif. Ab. de l'europe.*

Fémi-

nie jest głoską cichą, iako się wielu osobom zdawało, przeciwnie głoska ta jest wyraźnie głośną: a tak nie należy mówić *l'Hongrie*, lecz *la Hongrie, la Hollande*. Będzie też mowa o tych rzeczownikach w ten czas, gdy o rozbiórze przypadków powiemy, iżby dać dokładnie wyobrażenie o takowych rzeczownikach.

Imiona krajów nie mają liczby mnogiej, chyba w ten czas tylko, gdyby było wiele prowincji mających jednakowe nazwiska.

II. Forma.

Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

1. Azya.
2. azyi.
3. azyi.
4. azyą.
5. azyo!
6. azyi, azyą.

Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

1. Europa.
2. europy.
3. europie.
4. europe.
5. europo!
6. europy, europą.

Ro-

*Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. l'affrique.
rég. dir. G. de l'affrique.
rég. indir. D. à l'affrique.
rég. actif. Ac. l'affrique.
exclamation. V. ô affrique!
rég. passif. Ab. de l'affrique.

*Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. l'amérique.
rég. dir. G. de l'amérique.
rég. indir. D. à l'amérique.
rég. actif. Ac. l'amérique.
exclam. V. ô amérique!
rég. pass. Ab. de l'amérique.

*Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. la france.
rég. dir. G. de la france.
rég. indir. D. à la france.
rég. actif. Ac. la france.
exclam. V. ô france!
rég. passif. Ab. de la france.

*Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. la prusse.
rég. dir. G. de la prusse.
rég. indir. D. à la prusse.
rég. actif. Ac. la prusse.
exclam. V. ô prusse!
rég. passif. Ab. de la prusse.

Les

*Rodzay żeński.**Liczba pojedyncza.*

1. afryka.
2. afryki.
3. afryce.
4. afrykę.
5. o afryko!
6. afriki, afryką.

*Rodzay żeński.**Liczba pojedyncza.*

1. ameryka.
2. ameryki.
3. ameryce.
4. amerykę.
5. ameryko!
6. ameryki, ameryką.

*Rodzay żeński.**Liczba pojedyncza.*

1. francya.
2. francyi.
3. francyi.
4. francya.
5. francyo!
6. francyi, francya.

*Rodzay żeński.**Liczba pojedyncza.*

1. prussy.
2. pruss.
3. prussom.
4. prussy.
5. o prussy!
6. pruss, prussami.

Rze-

Les substantifs du genre neutre, et qui commencent par une h muette, ou par une y se déclinent par l'apostrophe, s'il n'y a point d'adjectifs qui les précèdent.

12. Déclinaison.

Masculin.

Singulier.

Sujet. N. l'homme.
 rég. dir. G. de l'homme.
 rég. indir. D. à l'homme.
 rég. actif. Ac. l'homme.
 excl. V. ô homme!
 rég. pas. Ab. de l'homme.

Pluriel.

Sujet. N. les hommes.
 rég. dir. G. des hommes.
 rég. indir. D. aux hommes.
 rég. actif. Ac. les hommes.
 excl. V. ô hommes!
 rég. pas. Ab. des hommes.

13. Déclinaison.

Avec un adjectif commençant par une consonne.

Masculin.

Singulier.

Sujet. N. le grand yorogne.
 rég. dir. G. du grand yorogne.
 Sin.

Rzeczowniki rodzaju męskiego, które zaczynają się od *h* cichego, lub od *y*, przypadają się ze znakiem apostrofu, jeżeli niemają przymiotników, któreby je poprzedzały.

12. Forma.

Na rodzaj Męski.

Liczba pojedyncza.

Osoba 1. człowiek.
 rząd prosty. 2. człowieka.
 — uboczny. 3. człowiekowi.
 — czynny. 4. człowieka.
 wykrzyknik. 5. człowiecze!
 — bieray. 6. człowieka, człowiekiem.

Mnoga.

1. ludzie.
 2. ludzi.
 3. ludziom.
 4. ludzi.
 5. o ludzie!
 6. ludzi, ludźmi.

13. Forma.

Z Przymiotnikiem zaczynającym się od spółgłoski.

Na rodzaj Męski.

Liczba pojedyncza.

1. wielki pniak.
 2. wielkiego pniaka.
 Liczba

Singulier.

régime indir. D. au grand yvrogne.
régime actif. Ac. le grand yvrogne.
excl. V. ó grand yvrogne!
régime passif. Ab. du grand yvrogne.

Pluriel.

Sujet. N. les grands yvrognes.
régime direct. G. des grands yvrognes.
régime indir. D. aux grands yvrognes.
régime actif. Ac. les grands yvrognes.
excl. V. ó grands yvrognes.
régime pas. Ab. des grands yvrognes.

14. *Déclinaison.**Neutre.**Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. l'ivresse.
rég. dir. G. de l'ivresse.
rég. indir. D. à l'ivresse.
rég. actif. Ac. l'ivresse.
excl. V. ó ivresse!
rég. pas. Ab. de l'ivresse.

*Plu-**Liczba pojedyncza.*

3. wielkiemu piiakowi.
4. wielkiego piaka.
5. o wielki piaku!
6. wielkiego piaka, wielkim piakiem.

M n o g a.

1. wielcy piacy.
2. wielkich piaków.
3. wielkim piakom.
4. wielkich piaków.
5. o wielcy piacy!
6. wielkich piaków, wielkiemi piakami.

14. *Forma.**Na Rodzay Niiaki.**Żeński.**Liczba pojedyncza.*

1. pianaństwo.
2. pianaństwa.
3. pianaństwu.
4. pianaństwo.
5. o pianaństwo!
6. pianaństwa, pianaństwem.

Imię

Pluriel.

Sujet. N. les yvresses.
rég. dir. G. des yvresses.
rég. indir. D. aux yvresses.
rég. actif. Ac. les yvresses.
exclam. V. ô yvresses!
rég. pas. Ab. des yvresses.

15. *Déclinaison.*

Avec un adjectif commençant par une consonne.

*Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. la bonne habitude.
rég. dir. G. de la bonne habitude.
r. indir. D. à la bonne habitude.
r. act. Ac. la bonne habitude.
exclam. V. ô bonne habitude.
r. pas. Ab. de la bonne habitude.

Pluriel.

Sujet. N. les bonnes habitudes.
rég. dir. G. des bonnes habitudes.
r. ind. D. aux bonnes habitudes.
r. act. Ac. les bonnes habitudes.
excl. V. ô bonnes habitudes.
r. pas. Ab. des bonnes habitudes.

16.

NB. Imię to nie ma liczby mnogiej.

15. *Forma.*

Z przymiotnikiem zaczynającym się od spółgłoski.

Rodzaj Żeński.

Liczba pojedyncza.

Przedmiot. 1. dobry nałóg.
 rząd prosty. 2. dobrego nałogu.
 — uboczny. 3. dobremu nałogowi.
 — czynny. 4. dobry nałóg.
 wykrzyknik. 5. o dobry nałogu!
 — bierny. 6. dobrego nałogu,
 dobrym nałogiem.

M n o g a.

1. dobre nałogi.
 2. dobrych nałogów.
 3. dobrym nałogom.
 4. dobre nałogi.
 5. o dobre nałogi!
 6. dobrych nałogów,
 dobreimi nałogami.

jak w pojedynczej.

16.

16. *Déclinaison.*

Quand le substantif commence par une h aspirée, il faut remarquer, qu'il se décline selon son genre. et que l'article a lieu, sans qu'on ait besoin de l'apostropher. Cette règle est immuable au masculin et au féminin, on observera aussi que l's au pluriel ne se lie point à l'h, puisqu'il est nécessaire de la prononcer avec aspiration, c'est à dire, forte.

*Masculin.**Singulier.*

*Sujet. N. le héros.
rég. dir. G. du héros.
r. ind. D. au héros.
r. act. Ac. le héros.
excl. V. ó héros!
r. pas. Ab. du héros.*

Pluriel.

*Sujet. N. les héros.
rég. dir. G. des héros.
r. indir. D. aux héros.
r. actif. Ac. les héros.
excl. V. ó héros!
r. pas. Ab. des héros.*

16. *Forma.*

Kiedy rzeczownik zaczyna się od głoski *h* wymawiającej się, należy uważać, iż się przypadkuie według swojego rodzajuu, i że przedimek ma w ten czas miejsce, nie mając potrzeby byż apostrofowanym. Prawidło to jest nieodmienne na obydwu rodzajach; uważać także potrzeba, że głoska *s*, w liczbie mnogiej nie łączy się z *h*, bo potrzeba jest, iżby go wymówić wyraźnie, to jest cokolwiek mocno.

Rodzay Męzki.

Liczba pojedyncza.

1. rycerz lub bohater.
2. rycerza.
3. rycerzowi.
4. rycerza.
5. o rycerzu!
6. rycerza, rycerzem.

Mnoga.

1. rycerze.
2. rycerzy.
3. rycerzom.
4. rycerzów.
5. o rycerze!
6. rycerzy, rycerzami.

17. *Déclinaison.**Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. la hache.
rég. dir. G. de la hache.
r. indir. D. à la hache.
r. actif. Ac. la hache.
exclam. V. ô hache!
r. pas. Ab. de la haches.

Pluriel.

Sujet. N. les haches.
rég. dir. G. des haches.
r. indir. D. aux haches.
r. actif. Ac. les haches.
exclam. V. ô haches!
r. pas. Ab. des haches.

L'on observera ici, que d'après ces modeles de déclinaisons, il sera facile à un maître de donner des exemples à ses écoliers, pour qu'ils forment eux mêmes des déclinaisons; mais, il ne faut pas qu'il néglige d'y ajouter des adjectifs tantôt avant et tantôt après les substantifs; même y en admettre plusieurs, parce que par cette méthode, la Jeunesse parviendra d'autant plus facilement à saisir les changemens occasionnés par les cas, les genres, et les nombres des substantifs qu'il choisira. Dans

les

17. *Forma.*

Na rodzaj żeński.

Liczba pojedyncza.

1. siekiera.
2. siekiery.
3. siekierze.
4. siekierę.
5. o siekiero!
6. siekiery, siekierą.

Mnoga.

1. siekiery.
2. siekier.
3. siekierom.
4. siekiery.
5. o siekiery!
6. siekier, siekierami.

Dostrzegamy tu, że po dług danych wzorów na przypadkowanie łatwo będzie nauczycielowi naznaczyć swym uczniom przykłady, aby sami przez się układali przypadkowania i-mion: lecz nie należy, iżby zaniedbywał dorzucać doń przymiotniki bądź przed, bądź po rzeczownikach, a nawet i więcej na raz, gdyż tem sposobem młodzież łatwiej przyiść będzie mogła do uchwycenia i spaniętania odmian, sprawionych przez przypadki, rodzaje, i liczby, wybranych przez nauczyciela rzeczowników. W szko-

łach

les écoles publiques, il sera d'autant plus facile, à rendre la jeunesse attentive, si on lui a bien expliqué les règles des déclinaisons; et comme cette étude, assez ennuyeuse d'elle même pour la jeunesse, est absolument nécessaire pour débrouiller ses idées, et lui donner des notions précises sur sa langue maternelle, tout maître judicieux conviendra, que la méthode que je lui trace, est incontestablement la meilleure et la plus courte pour avancer et faire des progrès dans l'étude de quelle langue que ce soit. En adoptant les six cas, je ne prétends pas, que tous les maîtres les adoptent pareillement, puisqu'on peut les réduire à trois, qui sont: le sujet, ou nominatif, le régime direct, qui est le génitif, et le régime indirect, qui est le datif; mais on conviendra, qu'en mettant l'accusatif pareil au nominatif et l'ablatif au génitif, on n'aura point les régimes des verbes actifs et passifs.

łach publicznych tym łatwiej będzie, zrobić baczniejszą w tej mierze młodzież, gdy iey dobrze wyłożone zostaną prawidła przypadkowania; a gdy ta nauka sama przez się dla młodzieży nudna, jest przecież nieodbycie potrzebną dla wykształcenia wyobrażeń. i dania iey wiadomości dokładnych względem iey oyczystego języka, przeto każdy rozsądny nauczyciel języka przystanie na to, iż sposób tu odemnie określony jest niezaprzecznie iednym z najlepszych i naykrotszych, w zamiarze posunięcia i postępku w nauczaniu się iakiegokolwiek bądź języka. Przypuszczając sześć osobnych przypadków, daleki jestem od tej myśli, iżby wszyscy nauczyciele podobnie robili, gdyż można ie odnieść do trzech, a temi są: rzecz lub osoba, czyli przypadek pierwszy; rząd prosty, czyli przypadek drugi, i rząd uboczny, to jest przypadek trzeci: lecz każdy zgodzi się także, iż kładąc przypadek 4ty podobny pierwszemu, a szosty, drugiemu, nie będzie się miało oddzielney składni rzędu słow czynnych i biernych.

Chapitre VIII.

De l'article indéfini.

Rozdział VIII.

O Przedimku nieokreślonym czyli niepewnym.

Cet article qui a été rejeté avec raison par la plupart des nouveaux grammairiens, comme étant inutile, n'est placé ici, que pour ceux qui suivent l'ancienne méthode. Il ne comprend absolument que les noms propres des personnes, et ceux des villes, empires, royaumes, états, provinces etc. parcequ'on ne fait que les nommer; ainsi on leur donne les prépositions, de et à; mais ce n'est que pour les noms propres, car les noms des empires, royaumes etc. n'ont que de, pour désigner une dignité, ou les produits propres à un pays.

Tous les noms propres, sont donc placés à cet article, sitôt que l'on en donne une idée nominative; mais si on leur attribue des qualités habituelles, alors on les place à l'article défini. (Jupiter était considéré des grecs, comme le Dieu suprême, ou le premier de leurs Dieux.) Dans ces sens on

Przedimek ten, który został słusznie odrzuconym od większej części nowych Grammatyków jako nieużyteczny, umieszczonym tu jest dla tych tylko, którzy idą za dawnym sposobem uczenia języka. Obeymuje on tylko zupełnie imiona właściwe osob, imiona miast, państw, królestw, krajów, prowincyi i. t. d. gdy zwłaszcza prosto ich się tylko mianuje; a tak tym dodają się przymyki de i à; lecz to iedyńie rozumieć się ma o imionach właściwych, gdyż imiona cesarstw, królestw i. t. d. przybierają tylko przymek de, dla oznaczenia dostojności, lub plodów w które kray iaki obituje.

Wszystkie zatem imiona właściwe umieszczają się pod tem przedimkiem, wraz gdy się chce dać wyobrażenie imienne tylko; lecz gdy im się przypisują przymioty nalogowe lub im właściwe, w ten czas umieszczają się w rzędzie przedimka określonego, (Iowisz był uważany od greków iak najwyższe bożyszcze, lub iako

ne fait que nommer Jupiter, qui est le sujet: mais dans ce sens, cette idée de Jupiter n'est terminée que par ce qui suit: (Le Jupiter des grecs était un Dieu imaginaire). Ici, l'idée est plus précise, et l'on entend qu'il n'y a eu que ce Jupiter qui ait été le Dieu des grecs.

Cet article n'a ni pluriel, ni genre déterminé; excepté, que les noms propres indiquent les noms d'hommes, et ceux de femmes, comme on va le voir.

Ceux qui commencent par une voyelle, sont apostrophés au génitif, ou régime direct, ainsi qu'à l'ablatif, ou régime passif, et nullement aux autres cas.

1. Déclinaison.

Masculin.

*Sujet. N. michel.
rég. dir. G. de michel.
r. ind. D. à michel.*

Mas.

iako najpierwszy z ich bogów). W tem znaczeniu, czyni się prosta wzmianka o Iowiszu, który jest głównym przedmiotem: lecz też w przytoczonym sensie to wyobrażenie o Iowiszu ukończonym będzie przez to co następuje: (Iowisz u greków, był bożyszczem wymyślonym). Tu już wyobrażenie stało się dokładniejszym, i zaraz dorozumiewać się można, że nie inny tylko Iowisz był bogiem greków.

Ten przedimek nie ma liczby mnogiej, ani określonego rodzaju, wyiawszy gdy imiona właściwe oznaczają imiona mężczyzn lub kobiet, iak się to da tuż widzieć.

Imiona zaczynające się od samogłoski, apostrofują się w przypadku drugim czyli w składni rzędu prostego, również też i w przypadku szóstym czyli rzędu biernego, wcale zaś nie, w innych przypadkach.

1. Forma.

Na rodzaj męzki.

*Osoba. 1. michał.
rząd prosty. 2. michało.
— uboczny. 3. michałowi.*

Na

Masculin.

rég. actif. Ac. michel.
exclam. V. ó michel.
r. pas. Ab. de mickel.

Féminin.

Sujet. N. marie.
r. direct. G. de marie.
r. indir. D. à marie.
r. actif. Ac. marie.
exclam. V. ó marie!
r. pas. Ab. de marie.

Masculin.

Sujet. N. antoine.
rég. dir. G. d'antoine.
r. indir. D. à antoine.
r. actif. Ac. antoine.
exclam. V. ó antoine!
r. pas. Ab. d'antoine.

Féminin.

Sujet. N. élisabeth.
rég. dir. G. d'élisabeth.
r. indir. D. à élisabeth.
r. actif. Ac. élisabeth.
exclam. V. ó élisabeth!
r. pas. Ab. d'élisabeth.

S'il y a un adjectif qui précède le nom propre, il est sujet aux mêmes mutations.

Na rodzaj meżki.

cząd czynny. 4. michała.
 wykrzykniuk. 5. o michale!
 — bierny. 6. michała, mi-
 chalen.

Na rodzaj żeński.

1. marya lub mary-
anna.
2. maryi.
3. maryi.
4. maryą.
5. o maryo!
6. uaryi, maryą.

jak w poprzedzających.

Rodzay meżki.

1. antoni.
2. antoniego.
3. antoniemu.
4. antoniego.
5. o antoni!
6. antoniego, antonim.

Rodzay żeński.

1. elżbieta.
2. elżbiety.
3. elżbiecie.
4. elżbietę.
5. o elżbieto!
6. elżbiety, elżbietą.

Ieżeli zachodzić będzie przyniotnik wyprzedzający innię właściwe, w ów czas ten, tymże samym odmianom przypadkowania podlegać będzie.

2. *Déclinaison.**Masculin.*

Sujet. N. saint blaise.
rég. dir. G. de saint blaise.
r. indir. D. à saint blaise.
r. actif. Ac. saint blaise.
exclam. V. o saint blaise!
r. pas. Ab. de saint blaise.

Féminin.

Sujet. N. sainte ursule.
rég. dir. G. de sainte ursule.
r. indir. D. à sainte ursule.
r. actif. Ac. sainte ursule.
exclam. V. ô sainte ursule!
r. pas. Ab. de sainte ursule.

Les noms propres de famille se déclinent d'après ces modèles; cependant s'ils commencent par un des cas de l'article défini en français, il ne faut pas négliger de les faire décliner d'après cet article.

3. *Déclinaison.*

Nom de famille propre.

Sujet. N. dupéron.
rég. dir. G. de dupéron.
r. indir. D. à dupéron.
r. actif. Ac. dupéron.

excl.

2. *Forma.*

Rodzay męzki.

1. święty błażej.
2. świętego błażeia.
3. świętemu błażejowi.
4. świętego błażeia.
5. o święty błażeiu!
6. świętego błażeia, świętyw błażeiem.

Rodzay żeński.

1. święta urszula.
2. świętey urszuli.
3. świętey urszuli.
4. świętą urszulę.
5. o święta urszulo!
6. świętey urszuli, świętą urszulą.

Imiona właściwe familiine przypadkują się w języku francuzkimi podług wskazanych wzorów; jednakże jeżeli się zaczynają od jednego z przypadków przednika określonego, nienależy zaniedbywać ich przypadkowania podług danego na ten przedimek wzoru.

3. *Forma.*

na imię właściwe familiine.

NB. Dawniej imiona familii odmieniano w języku polskim przez przypadki, dzisiaj idąc szlakiem wydosko-

exclam. V. *ô dupéron!*
r. pas. Ab. *de dupéron.*

Ainsi, si l'on parlait d'une personne qui s'appellerait Lagarde, il faut faire attention qu'un génitif l'on ne pourrait point dire De la Garde, car on comprendrait la Garde, ce qui serait une équivoque; par conséquent, il faudra dire; avez vous reçu ces gans de Lagarde? c'est à dire de Madame Lagarde. Dans de pareils cas, il serait fort impoli en français de s'énoncer de la sorte, quand même on parlerait à une personne de la plus basse extraction, puisqu'il faut toujours dire Madame, ou Monsieur; ou bien ma bonne, mon bon; ou bien encore; mon ami, mon amie, afin d'éviter les cacophonies.

Les exercices sur cet article démontreront évidemment les règles, et aux quelles on pourra avoir recours dans le besoin.

skonalonych języków, imię na tego rodzaju wcale się nie przypadkują, tak np. Pan Dupéron, Pana Dupéron; Pauu Dupéron i. t. d.

A tak gdyby mowa była o jakiej osobie zowiącej się Lagarde, należy dać uwagę, iż w przypadku drugim nie mogłoby się mówić w języku francuskim. *De la Garde*, gdyżby rozumiano, iż jest mowa o straży (*La Garde*), i coby miało dwowydługie znaczenie; następnie należałoby mówić „odebrałże WcPn to rękawiczki od de Lagarde, to jest od Pani lub Pana Lagarde. W podobnych przypadkach byłoby bardzo nieobyczajnie, gdyby w języku francuskim w ten sposób się tłumaczono, chociażby mowa była o osobie najniższego urodzenia, bowiem należy zawsze dodać Pani lub Pan; lub też *ma bonne, mon bon*; albo też jeszcze *mon ami, mon amie*, a to dla tego, iżby się ustrzedz nieprzyjemnego w mowie zanięszania.

Cwiczenia względem tego przedimka objaśnia widocznie prawidła, do których uciec się będzie można w potrzebie.

Chapitre LX.

De l'article partitif.

Cet article qui est pareillement mis au nombre des prépositions par les nouveaux grammairiens, est le plus difficile à faire comprendre à la jeunesse, parce que les prépositions, ou les articles des cas, ne signifient rien et qu'on ne s'en sert en français, que pour déterminer avec sûreté le genre du substantif dont on parle, et qu'au reste il n'énonce rien, n'étant d'usage que quand l'on veut désigner une partie indéfinie du tout, et toutes les fois que l'on peut ajouter, quelque chose, ou un peu: ou bien, quelqu'un, quelqu'une, quelques uns, quelques unes. Ces mots sousentendus, on aura aussitôt l'idée de cet article, ou de ces propositions indéterminées ou indéfinies. Par exemple, si on dit: donnez moi du pain: on entend un peu, de tout le pain, ou bien: voulez vous des cerises? on comprend de toutes les cerises, quelques unes. Encore: y avait il des gens chez vous? c'est

Rozdział IX.

O przedimku podzielnym.

Ten przedimek również w szeregu przyimków od dziesiętych grammatyków policzony, jest najtrudniejszym do pojęcia i zrozumienia dla uczącej się języka francuzkiego młodzieży, albowiem przyimki czyli przypadki przedimków nic nie znaczą, i jeżeli ich używają w języku francuzkim to dla tego tylko, aby oznaczyć z pewnością rodzaj rzeczownika o którym mowa, i że nakoniec ten w ten czas tylko jest w używaniu, kiedy chcemy wyrazić część nieokreśloną całości, i tyle razy, ile razy chcemy wyrazić, coś, cokolwiek, trochę: lub też ktoś, niektórzy, niektórzy. Dorozumiewając się przeto wzmiankowanych wyrazów, będziemy mieli natychmiast wyobrażenie o tem przedimku czyli o tych przyimkach nieokreślonych i nieoznaczonych. Naprzykład, jeśli się mówi daj mi chleba, dorozumiewać się wypada kawałek z całego chleba; lub też: chceszże wieszien? domysleć się trzeba,

iż

à dire quelques personnes, ou ne confondra pas si facilement le sujet ou nominatif de cet article, avec le génitif ou le régime direct de l'article défini.

En faisant sentir cette analyse à la jeunesse, il sera facile de lui faire comprendre la différence des autres régimes ou cas, sur tout si on observe les déclinaisons suivantes.

1. Déclinaison.

Masculin.

S i n g u l i e r.

Sujet. N. du fromage.
rég. dir. G. de fromage.
r. indir. D. à du fromage.
r. actif. Ac. du fromage.
r. pas. Ab. de fromage.

Pluriel.

Sujet. N. des fromages.
rég. dir. G. de fromages.
r. indir. D. à des fromages.
r. actif Ac. des fromages.
r. pas. Ab. de fromages.

iż to mowa o części z wzmiankowaney całości. I znowu: sąż u was ludzie? to jest kilka osób; tem sposobem nie tak łatwo się pomiesza przedmiot główny czyli przypadek pierwszy, z przypadkiem drugim czyli przypadkiem rzędu prostego, przedimka określonego.

Dawszy uczuć takowy rozbiór młodzieży, łatwą będzie rzeczą dać iey pojąć różnicę innych rządów lub przypadków. nadewszystko zaś, jeżeli się zastanowić zechce nad następującemi formami przypadkowania.

1. Forma.

Rodzay męzki.

Liczba pojedyncza.

Przedmiot 1. ser.
rząd prosty 2. sera.
— ułoczny 3. serdwi.
— czynny. 3. sera.
— bierny 6. sera, serem.

Mnoga.

1. sery.
2. serów.
3. serom.
4. sery.
5. serów, serami.

jak w pojedynczy

2. *Déclinaison.**Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. de la toile.

rég. dir. G. de toile.

r. indir. D. à de la toile.

r. actif. Ac. de la toile.

r. passif. Ab. de toile.

Pluriel.

Sujet. N. des toiles.

rég. dir. G. de toiles.

r. indir. D. à des toiles.

r. actif. Ac. des toiles.

r. pas. Ab. de toiles.

3. *Déclinaison.*

Sil y a un adjectif qui précède le substantif, il reste au même genre, nombre et cas que son substantif, mais il n'a que la préposition de, dans tous les cas, excepté au datif, où l'on met à de, soit au singulier ou au pluriel; mais si l'adjectif à la suite du substantif, on observera la même marche que dans les déclinaisons précédentes. Les interrogations suivantes, pourront aussi servir à diriger mieux les idées des écoliers.

2. *Forma.*

Na rodzaj żeński.

Liczba pojedyncza.

1. płotno.

2. plotna.

3. plotnu.

4. plotno.

6. płotna, plotnem.

Mnoga.

1. plotna.

2. płocien.

3. Plotnom.

4. plotna.

6. płocien, plotnami.

3. *Forma.*

Ieżeli znajduje się przymiotnik, który poprzedza rzeczownika, ten zostaje w tem samym rodzaju, liczbie i przypadku co i jego rzeczownik; w ten czas atoli ma tylko przyimek de, we wszystkich przypadkach, wyjąwszy przypadek trzeci, gdzie się kładzie à de, w obydwóch liczbach. Lecz gdy przymiotnik idzie za swoim rzeczownikiem, w ów czas zachować należy ten sam tryb jak w przypadkowaniach poprzedzających. Następujące pytania będą mogły także posłużyć do

liers, s'ils veulent y faire attention.

*Nominatif. quoi? sujet.
Génitif. de quoi? rég. dir.
Datif. à quoi? rég. indir.
Accusatif. quoi? rég. actif.
Ablatif. de quoi? rég. pas.*

Le Nominatif et l'accusatif, au lieu de, quoi? et quoi? adoptent aussi que? qui est pareillement une interrogation, pour les objets inanimés.

4. Déclinaison.

Masculin.

Singulier.

*Sujet. N. de bon drap.
rég. dir. G. de bon drap.
rég. ind. D. à de bon drap.
r. actif. Ac. de bon drap.
r. pas. Ab. de bon drap.*

Pluriel.

*Sujet. N. de bons draps.
rég. dir. G. de bons draps.
r. indir. D. à de bons draps.
r. actif. Ac. de bons draps.
r. pas. Ab. de bons draps.*

do lepszego kierowania myśli uczących się, gdy na nie pilną baczość zwrócić zechcą.

Przypadek 1. co? przedmiot.
— 2. czego? rząd prosty.
— 3. czemu? rząd uboczny.
— 4. co? rząd czynny.
— 5. od czego, czemu? rząd bierny.

Pierwszy i czwarty przypadek zamiast de *quoi?* przyjmują także *que*, co?; partykuła ta jest równie pytaniem na przedmioty nieżywotne.

4. Forma.

Rodzaj męzki.

Liczba pojedyncza.

Rzecz. 1. dobre sukno.
rząd prosty. 2. dobrego sukna.
— uboczny. 3. dobremu sukna.
— czynny. 4. dobre sukno.
— bierny. 5. dobrego sukna, dobrym suknom.

Liczba mnoga.

1. dobre sukna.
2. dobrych sukien.
3. dobrym suknom,
4. dobre sukna.
5. dobrych sukien, dobreu suknam.

5. *Déclinaison.**Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. *de belle laine.*
rég. dir. G. *de belle laine.*
r. indir. D. *à de belle laine.*
r. actif. Ac. *de belle laine.*
r. pas. Ab. *de belle l'aine.*

Pluriel.

Sujet. N. *de belles laines.*
rég. dir. G. *de belles laines.*
r. ind. D. *à de belles laines.*
r. act. Ac. *de belles laines.*
r. pas. Ab. *de belles laines.*

Quand le substantif commence par une voyelle, ou bien l'adjectif, alors l'apostrophe a lieu, comme à l'article défini.

5. *Forma.*

Na rodzaj żeński.

Liczba pojedyncza.

1. piękna wełna.
2. piękney wełny.
3. piękney wełnie.
4. piękną wełnę.
6. piękney wełny, piękną wełną.

Ten rzeczownik w języku polskim nie ma liczby mnogiej.

Kiedy rzeczownik zaczyna się od samogłoski, albo też przymiotnik, na ten czas znak apostrofu ma miejsce, tak iak się powiedziało o przedimku określonym.

6. *Déclinaison.**Masculin.**Singulier.*

Sujet. N. *de l'argent.*
rég. dir. C. *d'argent.*
r. indir. D. *à de l'argent.*
r. act. Ac. *de l'argent.*
r. pas. Ab. *d'argent.*

Plu-

6. *Forma.*

Rodzay męzki.

Liczba pojedyncza.

- Rzecz. 1. pieniądz.
 rząd prosty. 2. pieniądza.
 — uboczny. 3. pieniądzowi.
 — czynny. 4. pieniądz.
 — bierny. 6. pieniądza, pieniądzem.
 liczba

Pluriel.

*Sujet. N. des argens.
rég. dir. G. d'argens.
r. indir. D. à des argens.
r. act. Ac. des argens.
r. pas. Ab. d'argens.*

Le pluriel du substantif, argent, n'est guères usuel que parmi les marchands, quand ils désignent qu'il leur est rentré, ou qu'ils doivent percevoir des sommes en argent.

7. *Déclinaison.**Féminin.**Singulier.*

*Sujet. N. de l'ivoire.
rég. dir. G. d'ivoire.
r. indir. D. à de l'ivoire.
r. actif. Ac. de l'ivoire.
r. pas. Ab. d'ivoire.*

Pluriel.

*Sujet. N. des ivoires.
rég. dir. G. d'ivoires.
r. indir. D. à des ivoires.
r. actif. Ac. des ivoires.
r. pas. Ab. d'ivoires.*

Les thèmes et exercices, qui serviront à détailler les cas, nombres et genres de cet article, seront analysés, d'après une théorie réfléchie, afin de les rendre plus

Liczba mnoga.

1. pieniądze.
2. pieniędzy.
3. pieniądzoim.
4. pieniądże.
6. pieniędzy, pieniądmi.

Liczba mnoga rzeczownika, argent, tak w francuskim iak w polskim języku w ten czas tylko jest w użyciu między kupcami, kiedy ci wyrazić chcą, iż im weszły lub wniósłszy mają pieniądze summy.

7. *Forma.**Rodzaj żeński.**Liczba pojedyncza.*

1. kość słoniowa.
2. kości słoniowe.
3. kości słoniowej.
4. kość słoniową.
6. kości słoniowej, kością słoniową.

Ten przymiotnik w języku polskim liczby mnogiej nie ma.

Przykłady i ćwiczenia słów żyć mające do wyszczególnienia przypadków, liczb rodzajów tego przedimka, będą rozbierane według gruntownej teoryi, to zaś dla tego

plus palpables, tant à la jeunesse qu'aux maîtres. Ces derniers n'auront donc qu'à donner des exemples d'après ces modèles à leurs écoliers, afin de leur faire sentir la différence de ces prépositions, lesquelles, comme il a été dit, ne signifient rien en français; mais lesquelles sont indispensables, puisqu'elles annoncent le genre direct des substantifs, sans lequel on ne peut point former de discours.

tego, iżby ie nczynić dostępniemi pojęciu młodzięzy, iako też ich nauczycielom. Ostatni będą mogli tylko dawać przykłady do przytoczonych wzorów stosowne uczniom swoim; przez to bowiem dadzą im uczuć rozumieć tych przyimków, które, iako się już wyżej rzekło, nie nie znaczą w ięzyku francuzkim; przecież są nieuchronnemi, bo służą do oznaczenia rodzaju prostego rzeczowników, a bez nich nie możnaby złożyć żadnego ułamka ciągłej mowy.

Chapitre X.

De l'article d'unité,

ou

*de la préposition, un
et une.*

Rozdział X.

O przedimku iedności,

czyli

O przyimkach *un* i *une*.

Cet article, ou pour mieux dire cette préposition numérale, qui au fond ne désigne rien qu'une unité, c'est à dire une seule personne, ou une seule chose; et lorsqu'elle cesse d'être préposition, n'indique que le nombre un. D'après cette explication,

Ten przedimek, lub właściwiey mówiąc ten przyimek lichowy, w samey istocie wyraża tylko iedność, to iest iedną osobę lub iedną szczególnię rzecz; a skoro przestaje bydź przyimkiem, w ten czas oznacza liczbę ieden. Według takiego tłumaczenia daie się spostrze-

on remarquera, qu'en adoptant l'article *un*, il faudrait multiplier les articles à l'infini, puisque, tout, chaque, nul, aucun, quelque, certain (quand il signifie, quidam.) ce, mon, ton, son et *un*, deux, trois, quatre etc. pourraient être mis au nombre des articles. Il faut donc considérer, que *un*, est une unité, mais point cette unité calculative; car en disant je vois un homme, et j'ai perdu un écu, la différence est marquante, puis qu'un écu, désigne la calculation, et un homme l'unité.

Si on mettait, l'article *un*, une, et les autres précédémens nommés, au nombre des articles indéterminés, ce serait une erreur, puisque leur fonction est de déterminer, en particulierisant, individualisant et modifiant les objets, par une indication de rapport. Telle est leur fonction, et celle ci est invariable, ne donnant jamais à connaître, qu'un homme, ou une

spostrzegać, iż przyjmując *un*, za przedimek, należałoby liczbę przedimków pomnożyć w nieskończoność, albowiem wyrazy: *tout*, wszystek; *chaque*, każdy; *nul* i *aucun*, żaden, *quelque*, coś, *certain* (kiedy znaczy pewien); *mon*, mój; *ton*, twój; *son*, swój; *rien* nie *un*, *deux*, *trois*, *quatre* i. t. d. mogłyby być policzonemi w rzędzie przedimków. Należy więc uważać, że *un*, wyraża jedność, nie tę jednak która się używa do rachuby; bowiem mówiąc: je vois un homme, widzę człowieka; j'ai perdu un écu, zgubiłem talar, różnica jest nader widoczna, albowiem wyraz talar oznacza ilość radunkową, a wyraz człowiek oznacza jedność.

Gdyby przedimek, *un*, *une*, i inne dopiero co wzmiankowane kładziono w liczbę przedimków nieokreślonych, byłoby to grubym błędem, gdyż ich zamiarem jest oznaczać, przez wyśzczególnienie, uosobnienie i umiarkowywanie, wyrosty przedmiotowe wskazując ich stosunki. Taki jest ich obowiązek i własność a te niezmiennie; te bowiem dają nam zawsze poznać jednego mężczyznę, jedną kobietę, lub jeden iad-

une femme, ainsi un seul objet vague, quoique dénommé.

Ce qui a porté les anciens grammairiens à adopter l'article d'unité, est sans doute à cause qu'il l'ont pris du latin, et qu'ils ont cru bien faire de le conserver dans la langue française.

Or pour ceux simplement qui suivent l'ancienne méthode, je placerai les déclinaisons de ce prétendu article, celles qu'on les trouve dans les grammairres de Langi, de Peupliers, Coirace, et plusieurs autres dont on se sert encore dans les écoles, mais simplement pour qu'ils trouvent le moyen de suivre leur plan.

Ils observeront donc, que la plupart de ces prépositions, n'ont, que, de et à, et que plusieurs sont prépositions simples sans de et à, que les substantifs qui les suivent sont placés sans article, et que dans ce sens on ne les nomme que simplement.

Enfin, je placerai aussi le pluriel, quoiqu'il n'existe point, dans la simplicité de la préposition, un et une, mais simplement

kolwiek przedmiot nieokreślony w prawdzie lecz nazywany.

To co skłoniło dawnych grammatyków przyjąć przedimek iedności, jest to bez wątpienia, iż go przyswoili z języka łacińskiego, i że inniemali że dobrze robią, gdy go zachowają i w języku francuzkim.

Dla tych przeto którzy idą za dawnym uczenia układem, umieszczę formy przypadkowania tego mniemanego przedimka, takie, jakie się znajdują w grammatykach langi, peupliers, Coirace, i wielu innych których dotąd używają w szkołach; umieszczę je dla tego, iżby uczący się i uczący mieli sposobność poznania lub naszladowania całego ich układu.

Dostrzegą więc, że większa liczba tych przyimków maią tylko przypadki de i à; że wiele jest przyimków prostych bez de i à; że rzeczowniki po nich następujące kładzione bywają bez przedimka, i że nakoniec w tem znaczeniu prosta jest o nich wzmianka.

Na reszcie umieszczę także liczbę mnogą tego przedimka, chociaż ta nie ma miejsca z względu na prostotę przyimka un i une; lecz dla tego

ment pour faciliter la comparaison des articles; car si on en forme un, il est absolument égal à celui de l'article partitif, lequel ne sert à rien qu'à rendre l'étude plus pénible, et à surcharger la langue française de règles inutiles.

tego iedynie, iżby ułatwić porównywanie przedimków; gdyby zat-on un i une miałyby być przedimkiem, w ow czas można by go porównać z przedimkiem podobnym, który do niczego więcej nie służy, tylko do uczynienia nauki trudniejszą, i do obarczenia języka francuzkiego nieuzasadnionymi prawidłami.

I. Déclinaison.

Masculin.

Singulier.

Sujet N. *un chateau.*
rég. dir. G. *d'un chateau.*
rég. dir. D. *à un chateau.*
r. actif. Ac. *un chateau.*
rég. pas. Ab. *d'un chateau.*

Pluriel.

Sujet. N. *des chateaux.*
rég. dir. G. *de chateaux.*
r. indir. D. *à des chateaux.*
r. actif. Ac. *des chateaux.*
r. pas. Ab. *de chateaux.*

I. Forma.

Rodzay Męzki.

Liczba pojedyncza.

Przedmiot. 1. zamek (iakiś),
czad prosty 2. zamku (iakiś-
giś),
— uboczny. 3. zamkowi (iakiś-
kiemuś),
— czynny. 4. zamek (iakiś),
— bierny. 6. zamku, zam-
kiem.

Liczba mnoga.

1. zamki (iakiś),
2. zamków (iakiśsi),
3. zamkom (iakiśsimi),
4. zamki.
6. zamków, zamkami.

jak w pojedynczy.

Féminin.

Singulier.

Sujet. N. *une table.*
 rég. dir. G. *d'une table.*
 r. indir. D. *à une table.*
 r. actif. Ac. *une table.*
 r. pas. Ab. *d'une table.*

Pluriel.

Sujet. N. *des tables.*
 rég. dir. G. *de tables.*
 r. indir. D. *à des tables.*
 r. actif. Ac. *des tables.*
 r. passif. Ab. *de tables.*

S'il y a un adjectif qui précède ou suit la préposition, un et une, il a le même genre, nombre et cas que son substantif.

3. Déclinaison.

Mascul.

Singulier.

Sujet. N. *un grand prince.*
 r. dir. G. *d'un grand prince.*
 r. ind. D. *à un grand prince.*
 r. act. Ac. *un grand prince.*
 r. pas. Ab. *d'un grand prince.*

Plu-

Na Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

1. Stoł (jakiś).
2. stołu.
3. stołowi.
4. stoł.
6. stołu, stołem.

Mnoga.

1. stoły.
2. stołów.
3. stołom.
4. stoły.
6. stołów, stołami.

leżeli znajdować się będzie przymiotnik który poprzedza lub następuje za przymkiem *un i une*, ten zachowuje tenże sam rodzaj, liczbę i przypadek co jego rzeczownik.

3. Forma.

Rodzay Męzki.

Liczba pojedyncza.

1. wielki monarcha lub ^{król.}
2. wielkiego monarchy.
3. wielkiemu monarsze.
4. wielkiego monarchę.
6. wielkiego monarchy, wielkim monarcha.

1 2

Lic-

Pluriel.

Sujet. N. des grands princes.
r. dir. G. de grands princes.
r. ind. D. à des grands princes.
r. act. Ac. de grands princes.
r. pas. Ab. de grands princes.

*Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. une petite princesse.
r. dir. G. d'une petite princesse.
r. ind. D. à une petite princesse.
r. act. Ac. une petite princesse.
r. pas. Ab. d'une petite princesse.

Pluriel.

Sujet. N. de petites princesses.
r. dir. G. de petites princesses.
r. ind. D. à de petites princesses.
r. act. Ac. de petites princesses.
r. pas. Ab. de petites princesses.

La préposition une, devant un substantif qui commence par une voyelle ne s'apostrophe jamais.

Liczba mnoga.

1. wielcy monarchowie.
2. wielkich monarchów.
3. wielkim monarchom.
4. wielkich monarchów.
7. wielkich monarchów.
- wielkiemi monarchami.

*Na Rodzay Żeński.**Liczba pojedyncza.*

- Osoba. 1. mała księżniczka.*
rząd prosty. 2. małej księżniczki.
rząd uboczny. 3. małej księżniczce.
— czynny. 4. małą księżniczkę.
— bierny. 6 małych księżniczek.
ki, małą księżniczką.

Liczba mnoga.

- ink w pojedyn-*
 { 1. małe księżniczki.
 2. małych księżniczek.
 3. małym księżniczkom.
 4. małe księżniczki.
 6. małych księżniczek.
 małemi księżniczkami.

Przyimek une położony przed rzeczownikiem zaczynającym się od samogłoski, nigdy się nie apostrofuię.

Chapitre XI.

Rozdział XI.

Du genre des substantifs en général, pour savoir s'ils sont masculins et féminins, et la table de leurs terminaisons, laquelle donnera des éclaircissements sur et déterminés qui aideront à fixer l'attention des maîtres et des écoliers.

Comme il a été expliqué au chapitre 1. qu'il n'y a en français que deux genres, le masculin et le féminin, pour tous les substantifs, on observera que ces substantifs en nous donnant l'idée d'un objet, ou d'une chose, nous la représentent telle qu'elle est, quoiqu'absente, ou qu'elle soit invisible, ou purement imaginaire. Ces substantifs, sont donc divisés en deux classes; qui sont: les noms propres, et les noms communs. Les grammairiens qui ont donné des détails étendus sur ces noms, y ajoutent une troisième classe, qu'ils ont désignée du nom de substantifs abstraits, en formant cette classe, des adjectifs changés en substantifs, pour exprimer le résultat de l'opération de l'esprit, ou les impressions sensibles des ob-

O rodzaju rzeczowników w ogólności, aby wiedzieć czy są męskiego czy żeńskiego rodzaju; w nim przyłącza się tablica ich zakończeń, która ma dać objaśnienia pewne i określone a mające pomódź do zwrocenia pilnej bacznosci nauczycielów i uczniów.

Już wyłożonym zostało w rozdziale 1. iż w języku francuzkim dwa tylko są rodzaje, męzki i żeński na wszystkie rzeczowniki, teraz uważać pozostaie, że te rzeczowniki dając nam wyobrażenie iakiego przedmiotu lub iakiey rzeczy, wystawiają nam ją taką iaką jest, bądź ona będzie nieprzytomna, niewidzialna lub też zupełnie zmyślona. Takowe rzeczowniki dzielą się więc na dwa oddziały, a te są: imion właściwych i imion pospolitych. Wielu grammatyków, którzy dali obszernie szczegóły względem wzmiankowanych imion, dodają do nich trzeci oddział, pod imieniem rzeczowników oderwanych czyli umysłowych; tworząc ten oddział z przymiotników zamienionych na rzeczowniki dla wyrażenia wypadku działań umysłowych lub też wrażeń spra-

objets extérieurs, de sorte que par ces substantifs on est porté à croire l'objet réel: par exemple: beau, a donné, le substantif, la beauté; faible, celui de, la faiblesse; petit, celui de, la petitesse etc. Ces substantifs abstraits peuvent être placés sans difficulté au nombre des noms communs; car, beauté, donne une idée de la beauté, de même que forêt, arbre, homme, nous donnent celle, de toutes les forêts, de tous les arbres, et de tous les hommes: mais les substantifs ou noms propres, sont différens des précédents, en ce qu'il ne sont attribués qu'à un objet d'une nature individuelle.

sprawionych od przedmiotów zewnętrznych, tak daje, że przez te rzeczowniki skłaniamy się do wierzenia, że przedmiot jest rzeczywisty. Naprzykład: *beau*, piękny, dał nam rzeczownika *beauté*, piękność; *faible*, słaby, rzeczownika *faiblesse*, słabość; *petit*, mały; rzeczownika *petitesse* i. t. d. Te i tym podobne rzeczowniki mogą bez trudności być umieszczonemi w liczbie imion pospolitych; gdyż *beauté*, piękność, daje wyobrażenie o piękności, równie jak, *forêt*, *gay*; *arbre*, drzewo; *homme*, człowiek, dają wyobrażenie o wszystkich lasach, wszystkich drzewach i wszystkich ludziach. Lecz rzeczowniki czyli imiona właściwe wcale się różnią od poprzedzających w tym najistotniey, iż wyrażają przedmiot co do natury wcale odosobniony jak np.

Comme, Pierre, Antoine, Marie, qui ne désignent qu'un seul individu, qui porte le nom, de Pierre etc. De même: Varsovie, Berlin, Paris, la Prusse, la France, la Russie, nous donnent une idée déterminée et une nomination précise, soit des villes, ou des pays.

Piotr, Antoni, Maryanna. wyrażają jedną tylko osobę noszącą jedno którekolwiek z wzniankowanych imię. Podobnie także: *Warszawa, Berlin, Paryż, Prussy, Francya, Rossya*, dają nam wyobrażenie oznaczone i nazwisko dokładne, bądź miast, bądź krajów.

Les substantifs d'espèces ont un genre déterminé, quelle que soit leur terminaison.

1. Les noms des jours, des mois et des saisons de l'année, sont masculins. Exception, automne, est des deux genres.

Remarque. Si on ajoute au mois, mi, qui est tiré de moitié, alors il faut le placer au féminin: comme, la mi-mai, la mi-août, la mi-juin.

2. Tous les noms d'arbres, d'arbustes, de villes, de couleurs, de minéraux, et de métaux, sont aussi au masculin.

Exception, la vigne, l'épine, la ronce.

Remarque. La Rochelle, la Villette, et plusieurs autres restent au féminin, quand elles ont une terminaison féminine, ou que l'article la, détermine le genre: de même, quand le mot, la Ville précède le nom propre, on met le nom au féminin, principalement quand on les personnifie: P. ec. 6 malheureuse Jérusalem tu as vu égorger tes enfans! On dirait

Rzeczowniki gatunkowe mają oznaczony rodzaj, iakiekolwiek ich będzie zakończenie.

Naprzód. Imiona dni, miesięcy i por Roku, są rodzaju męskiego. Wyjątek, *automne*, jesień, jest dwu- iakiego rodzaju.

Uwaga. Jeżeli do wyrazu *uniesiēca* przydamy zgłoskę *mi*, która pochodzi od *moitié*, połowa; w ów czas: imię miesiąca jest rodzaju żeńskiego, np. *la mi-mai*, poł. maja; *la mi-août*, poł. sierpnia; *la mi-juin*, poł. czerwca.

Powtore wszystkie imiona drzew, krzewin, miast, farb, plodów kopalnych, kruszców są także rodzaju męskiego.

Wyjątek *la vigne*, winna macica, *l'épine* cierni; *la ronce*, iężyng.

Uwaga. *La Rochelle*, *la Villette* (nazwiska miast), i innych wiele, zostają w rodzaju żeńskim, kiedy mają zakończenie żeńskie, lub gdy przedimek *la* oznacza już rodzaj: podobnie gdy wyraz *la Fille*, poprzedza imię właściwe, w ów czas kładzie się imię w rodzaju żeńskim, nadewszystko zaś gdy się je uosobnia: np. o nie-szczęśliwa Ierozolimo, widziałas, iak mordowa-
wano

dirait mal: Rome fut fondée 753 ans avant J. C. Il faut dire: La ville de Rome fut fondée 753. ans avant J. C. etc,

Dans le premier exemple, 6 malheureuse Jérusalem! il y a ellipse, parce que le mot ville, est sous-entendu.

3. Les noms des montagnes, et des vents sont également masculins

Exception. Les Alpes, les Pyrénées, les Vosges, les Cordellières, sont féminins; la Bise, la Tranmontane, qui sont des vents, sont aussi féminins.

4. Les noms des lettres de tout l'alphabet sont placés au genre masculin; mais l'usage a fait placer les suivantes au féminin: f, h, l, m, n, s, et encore, l'i, et l'y, ainsi le maître décidera, sur ce qui lui conviendra le mieux.

5. Les noms de nombres ordinaux, distributifs et proportionnés, les adjectifs, les infinitifs des verbes, les adverbes, et les prépositions pris substantivement, sont aussi masculins.

wano two dzieci! áleby zaś powiedziano: Rzym był założony w 753. lat przed Chrystusem; trzeba mówić: La ville de Rome fut fondée 753 ans avant J. C. i. t. d.

W pierwszym przykładzie, o nieszczęśliwa Jeruzalem! zachodzi wyrzutnia, ponieważ wyraz miasto, jest domyślny.

Potrzącie. Imiona gór i wiatrów są równie rodzaju męskiego.

Wyjątek. Alpy, Pyrenejskie góry, Vosgy, Kordilliery, są rodzaju żeńskiego: la Bise, la Tranmontane (nazwiska wiatrów) są także rodzaju żeńskiego.

Poczwarte. Imiona głosek całego alfabedu są uważane za należące do rodzaju męskiego; lecz zwyczaj umieścił następujące w rodzaju żeńskim: f, h, l, m, n, s, i, i y; a tak nauczyciel wątpliwść tę rozstrzygnie, iak mu się naylepiej zdawać będzie.

5. Imiona liczb pospolitych, częściowych, proporcjonalnych, tudzież przymiotniki, czasy teraźniejszy trybu bezokolicznego słów, przysłowki wzięte za rzeczowników, są rodzaju męskiego.

Ex-

Wy-

Exceptions. Moitié, une courbe, une tangente, une perpendiculaire, une antique, sont féminins, parce qu'il y a dans ses quatre expressions, une raison, qui les rend elliptiques.

6. *Tous les diminutifs suivent les genres des noms dont ils dérivent: ainsi, globule est masculin, parcequ'il dérive de globe, et au contraire, pellicule est féminin, parcequ'il vient du mot peau, dites, la peau.*

7. *Tous les noms de vertus, de vices et de qualités sont féminins.*

Excepté: Courage, mérite.

8. *Tous les substantifs qui ont une terminaison masculine, ou dont la dernière syllabe est en a, ou en e le son, ou bien, si elle est nasale.*

Exceptions: part, hart, dent, jument, maman, sont féminins.

9. *Ceux dont la dernière syllabe est en e ouvert ou en*

Wyjątki. Moitié, połowa; une courbe, krzywa linia; une tangente, styczna; une perpendiculaire, prostopadła; une antique, starożytna sztuka; są rodzaju żeńskiego, ponieważ w czterech ostatnich wyrażeniach zachodzi przyczyna, które je czyni wyłącznemi.

6 Wszystkie imiona zdrobniałe idą za rodzajem imion od których pochodzą: tak globule, kulka; jest rodzaju męskiego bo pochodzi od wyrazu globe, kula; przeciwnie zaś, pellicule, skoreczka; jest rodzaju żeńskiego, bo pochodzi od wyrazu la peau, skóra.

7. Wszystkie imiona cnot, występków i przywiotów są rodzaju żeńskiego.

Wyjąwszy: Courage, odwaga; mérite, zasługa.

8. Wszystkie rzeczowniki które mają zakończenie męskie lub których ostatnia zgłoska kończy się na a, lub ma iey brzmienie, lub też gdy jest zgłoską nosową.

Wyjątek: part, część, udział; hart, wie z łoziny; dent, ząb, jument, klacz; maman, matka; są rodzaju żeńskiego.

9. Te których ostatnia zgłoska kończy się na e otwa-

en e fermé, sans être précédé d'un t.

Exceptions. Clé ou clef, cuiller, nef, mer, forêt.

10. *Ceux en ai, soit seuls, soit suivis d'une ou plusieurs consonnes.*

Exceptions. Chair, main, saini.

11. *Ceux qui se terminent en i, ou, ui, seuls, ou suivis d'une ou plusieurs consonnes.*

Exceptions. Fourmi, merci, brebis, nuit, lin, vis.

12. *Ceux en, o, oi, ou, an, eau, et u, soit seuls, ou suivis d'une ou de plusieurs consonnes.*

Exceptions. Dot, mort, foi, loi, soif, voix, noix, croix, poix, cour, tour, eau, peau, glu, tribu, vertu.

15. *Ceux en on, quand cette syllabe nasale n'est précédée ni d'un i, ni d'un*

ntwarte, lub na e ściśnione, gdy go głoska t nie poprzedza, są męskiego.

Wyjątki. Clé lub clef, klucz; cuiller, łyżka; nef, okręt; mer, morze; forêt, gay; są rodza: żeńskiego.

10. *Zakończone na ai bądź samo, bądź gdy za nią następuje jedna lub więcej spółgłosek.*

Wyimują się. Chair, ciało; main, ręka; saini, głod.

11. *Zakończone na i, ou, ui, same lub gdy za niemi idzie jedna lub więcej spółgłosek.*

Wyjątek. Fourmi, mrowka; merci, podziękowanie; brebis, owca; nuit, noc; fin, koniec; vis, szruba.

12. *Kończące się na o, oi, ou, au, eau, i u, bądź same tylko, bądź gdy za niemi następuje jedna lub więcej spółgłosek.*

Wyjątek. Dou, psąg; mort, śmierć; foi, wiara; loi, ustawa; soif, pragnienie; voix, głos; noix, orzech włoski; cour, krzyż; poix, smola; cour, podwoz; tour, wieża, koley; eau, woda; peau, skóra; glu, lep; tribu, pokolenie; vertu, cnota.

13. *Rzeczowniki zakończone na on, kiedy ta nosowa zgłoska nie jest poprzedzona*

d'un z, ou d'une s, ayant le son du z.

Exception. Chanson, boisson, cuisson, moisson, facon, leçon, rançon.

14. *Ceux en, al, ail, eil, il, oeil, en, ieu; mais on met au féminin tous ceux qui se terminent en tie, ainsi que ceux en té.*

Exceptions. Paté, été, arrêté, coté, comité, thé, traité, comté, bénédicte, tous masculins.

15. *Ceux en eur, sont aussi féminins.*

Exceptions. Bonheur, malheur, labeur, honneur, déshonneur, cœur et pleurs, sont masculins, c'est à dire, ceux qui n'expriment quod des objets inanimés; mais quand on désigne des objets animés, comme le tailleur, le brasseur, et tous les autres, qui ne sont point compris dans cette règle, parceque ceux ei sont toujours masculins.

przedzona ani od i, ani od z ani w reszcie od s mającego brzmienie głoski z.

Wyjątek. Chanson, pieśń; boisson, napój; cuisson, war; moisson, żniwo; facon, sposób; leçon, nauka; rançon, okup.

14. Rzeczowniki na al, ail, eil, il, neil, en, ieu; są rodzaju męskiego; lecz te są żeńskiego, które się kończą na tie, równie i zakończone na té.

Wyjątki. Paté, pasztet; été, lato; arrêté, wyrok; côté, strona; comité, kommissya; thé, herbata; traité, przymierze; comté, hrabstwo; bénédicte, pobłogosławienie; są rodzaju żeńskiego.

15. Zakończone na eur, są także rodzaju żeńskiego.

Wyjątki. Bonheur, szczęście; malheur, nieszczęście; labeur, praca; honneur, cześć; déshonneur, bezcześć; coeur, serce; i pleurs, łzy; są rodzaju męskiego, to zaś z tego najwięcej względu, iż wyrażają przedmioty nieżywotne; lecz kiedy wyrazi tak zakończone oznaczają przedmioty żywotne, jako to: tailleur, krawiec; le brasseur, piwowar; i inne tym podobne, a pod temi prawidłem nie objęte, w ów czas te zawsze do rodzaju męskiego należą.

16. *Les mots qui se terminent en, ion, yon, zon, et son, quand ce dernier a le son de zon, sont féminins.*

Exceptions. Alérion, bastion, champion, champignon, crayon, embryon, gabion, galion, horion, lampion, pion, psalte, non, rayon, talion, blason, gason, horizon, oison, peson, poisson, tison, septentrion, scion, et plusieurs autres en on, sont du genre masculin.

17. *Le genre féminin, dont les terminaisons sont bien plus nombreuses que celles du masculin, sont aussi sujettes à beaucoup plus d'exceptions; ainsi ce qu'on ne trouvera pas ici de positif, il sera juste d'avoir recours au dictionnaire, qui indiquera le genre du substantif en doute.*

On place au nombre des substantifs masculins ceux qui

16. Wyrazy zakończone na *ion, yon, zon* i *son*, kiedy ta ostatnia zgłoska ma brzmienie *zon*, są rodzaju żeńskiego.

Wyjątki. Alérion, orlik herbowny; bastion, narożnik; champion, wyrębacz; champignon, grzybek; crayon, ołówek; embryon, płód maciczny; gabion, kosz szalikowy; galion, okręciak; horion, silne uderzenie; lampion, rodzaj lampy; pion, pies szachowy; psalte, psalterz; rayon, promień; talion, prawo odwetu; blason, sztuka herbowna; gason, darni; horizon, poziom; oison, gaska; peson, waga; poisson, truczna, ryba; tison, głównia, septentrion, północ; scion, wyrostek roślinny; i wiele innych zakończonych na *on*, są rodzaju męskiego.

17. Rodzaj żeński, którego zakończenia są liczniejsze niż rodzaju męskiego, podlega także nierównie więcej wyjątkom, tak więc co tylko uczący nie znajdzie tu pewnie ustanowionym, udać się zechce do dykcjonarza, a ten mu wskaże rodzaj rzeczownika, o którym zachodzi wątpliwość lub niepewność.

Umieszczają także w liczbie rzeczowników męskich

qui se terminent en ice, excepté ceux qui suivent, qui sont du genre féminin.

Immondices, lice, malice, milice, police, épice, varice, avarice, cicatrice, justice, injustice, notice.

18. Ceux qui ont une définition en oide, side, ude, ude.

Féminins sont, ode, épode,

19. Tous ceux en ge, précédés d'une voyelle, sont masculins.

Exceptions. Cage, page, (d'un livre), plage, image, rage, sauge, allège, neige, tige, loge, horloge, toge.

20. Ceux qui se terminent en, aule, cle, ple, ble, gle, ile, sont masculins.

Exceptions: ceux ci sont féminins. Epaule, table, étable, fable, bible, garde-noble, débacle, règle, sangle,

te, które się kończą na ice, wyjąwszy następujące, gdyż te do rodzaju żeńskiego należą.

Immondices, nie czystości; lice, miejsce gonitw; malice, złośliwość; milice, milicya; police, épice; towar korzenny; varice, żyła nabiegła; avarice, łakomstwo; cicatrice, blizna; justice, sprawiedliwość; injustice, niesprawiedliwość; notice, wiadomość.

18. Te które się kończą na oide, side, ode, ude.

Rodzaju żeńskiego są: ode, pieśń; épode, ostatnia część pieśni.

19. Wszystkie rzeczowniki zakończone na ge, gdy tę zgłoskę poprzedza samogłoska, są rodzaju męskiego.

Wyjątek. Cage, klatka; page (karta książki), plage, strona nieba; kray okolica; image, obraz, nage, przebycie wplaw; rage, wściekłość; sauge, szatwia; allège, statek do wylądowania; neige, śnieg; tige, łodyga; loge, komórka; horloge, zegar; toge, toga.

20. Zakończony na aule, cle, ple, ble, gle, ile, są rodzaju męskiego.

Wyjątki: następujące należą do żeńskiego. Epaule, bark; table, stół, étable, stajnia; fable, bajka; bible, biblia;

sangle, bile, lile, argile, ville, ile, presque ile, huile,

biblia; garde-noble, gromadza szlachecka; débacle, przatnienie zawad w porcie; règle, prawidło; sangle, po-prag; bile, żółć; file, szereg, rząd; argile, glina; ville, miasto; ile, wyspa; presque ile, półwysep; huile, olej, tłustość.

21. Tous ceux qui se terminent en: éme, gme, ome, aume, erme, armé et isme sont masculins; féminins sont les suivans: crème, énigme, gomme, poume, somme, ferme.

21. Wszystkie te które kończą na: éme, gme, ome, aume, erme, armé, i isme są rodzaju męskiego; żeńskie zaś są następujące: crème, śmietana; énigme, zagadka; gomme, klej drzewny; poume, jabłko; somme, summa pieniężna; ferme, czynsz.

22. Ceux qui se terminent en, one, orne, urne, sont masculins: au contraire féminins, sont: aumône, consonne, personne, zone, borne, corne, urne.

22. Te które się kończą na one, orne, urne, są męskiego rodzaju: przeciwne zaś następujące są rodzaju żeńskiego: aumône, jałmożna; consonne, spółgłoska; personne, osoba; zone, strefa, pas; borne, granica; corne, róg; urne, naczynie grube.

23. Tous ceux en, ipe et ope.

23. Wszystkie zakończone na ipe i ope.

Féminin, sont: Syncope, varlope.

Żeńskiego są: Syncope, mdłości; varlope, wielki hebel.

24. Ceux en, alque, irque, isque, sont masculins, excepté, bisque, qui est féminin.

24. Zakończone na alque, irque, isque, są rodzaju męskiego wyjąwszy bisque, gatunek potażu, który wyraża do żeńskiego rodzaju należy.

25. *Les noms, ou substantifs qui se terminent en: re, bre, cre, dre, fre, gre, tre, vre, sont masculins; exceptés: Algèbre, ombre, nacre, polacre, ancre, encre, escadre, cendre, bafre, balafre, libre, offfre, gauffre, chartre, dartre, lettre, piastre, remontre, levre, lèvre, oeuvre, sont féminins.*

26. *Ceux qui ont leur terminaison en, aire, ère, ire, eue, eurre, sont du genre masculin, excepté les suivans, qui sont du genre féminin. Sphère, serpillière, misère, enchère, ère, fourmilière, chimère, chère, galère, glaire, grammair, paire, cire, lyre, satire, myrrhe, colère, affaire, baire, chaire.*

25. Imiona rzeczowne zakończone na *re, bre, cre, dre, fre, gre, tre, vre*, są rodzaju męskiego, wyjąwszy: *Algèbre*, nauka przez głoski; *ombre*, cień; *nacre*, perłowa macica; *polacre*, statek przewozowy; *ancre*, kotwica; *encre*, inkaust; *escadre*, eskadra; *cendre*, popiół; *bafre*, uczta obłita; *balafre*, kreso na twarzy; *fibre*, fibre; *offfre*, oliara; *gauffre*, plaster miodu; *chartre*, karta szlachestwa; *dartre*, gatunek wrzodu; *lettre*, list, głoska; *piastre*, moneta srebrna; *rencontre*, spotkanie; *fièvre*, gorączka; *lèvre*, warga; *oeuvre*, dzieło; są rodzaju żeńskiego.

26. Te, których zakończenie jest na *aire, ère, ire*, *eue, eurre*, są męskiego rodzaju, wyjąwszy następujące które do rodzaju żeńskiego należą. *Sphère*, kula; *serpillière*, gatunek grubego płotna; *misère*, nędza; *enchère*, podkupstwo; *ère*, era; *fourmilière*, mrowisko; *chimère*, urojenie; *chère*, uczta, biesiada; *galère*, galera; *glair*, plyn kleisty; *grammair*, grammatyka; *paire*, para; *cire*, wosk; *lyre*, lira; *satire*, satyra; *myrrhe*, pachnąca żywica; *colère*, gniew; *affaire*, sprawa; *haire*, koszula z koźley szerci; *chaire*, katedra nauczycielska.

27. *Ceux en, acte, aste, erte, este, iste, et uste.*

Exceptions. Cataracte, caste, batiste, épacte, perte, découverte, veste, sont féminins.

28. *Tous les substantifs terminés en e muet immédiatement précédés d'une voyelle ou d'une diphthongue sont aussi du genre féminin.*

Exceptions: quand le mot se termine en ée, ils sont masculins, comme en: Apogée, caducée, colisée, coryphée, empyrée, élysée, gynécée, hyménée, lycée, mausolée, musée, nymphée, périgée, testacées, crustacées, trophée.

27. Rzeczowniki zakończone na *acte, aste, erte, este, iste i uste.*

Wyjątki. *Cataracte*, katarakta; *caste*, pokolenie; *batiste*, batyst; *épacte*, rocznica roku, słonecznego od księżycowego; *perte*, strata; *découverte*, odkrycie; *veste*, kamizelka; są rodzaju żeńskiego.

28. Wszystkie rzeczowniki zakończone na *e ciche*, gdy go zwłaszcza poprzedza samogłoska pojedyncza lub podwojona, są także rodzaju żeńskiego.

Wyjątek: kiedy wyraz kończy się na *ée*, są rodzaju męskiego; iako: *Apogée*, dalekość z ziemią innego planety; *caducée*, wąż z dwoma węzłami; *colisée*, sławny amfiteatr rzymski; *coryphée*, naczelnik sekty lub stronnictwa; *empyrée*, siedzisko niebian; *élysée*, eliżyjskie pole; *gynécée*, dom schronienia kobiet; *hyménée*, małżeństwo; *lycée*, szkoła nauk; *mausolee*, nagrobek; *musée*, miejsce naukom lub sztukom poświęcone; *nymphée*, łazienka publiczna; *périgée*, bliskość jakiego planety od ziemi; *testacées*, łuski okryte zwierzęta; *crustacées*, skorupiaste; *trophée*, znak zwycięzki.

28. *Ceux qui se terminent en ie, sont féminins: ceux qui suivent sont exceptés de cette règle, et sont masculins, comme. Génie, parapluie, aphélie, Messie, pavier, périhélie, parélie, incendie, foie.*

29. *Ceux qui sont terminés en be, ont les suivans au masculin.*

Adverbe, cube, globe, proverbe, tube, téorbe, verbe, scribe, astrolabe, lobe.

30. *Tous ceux en ce, sont féminins, excepté: silence, commerce, négoce. sacerdoce, pouce, divorce, qui sont masculins.*

31. *En, de, les suivans sont masculins: camarade, grade, exorde, dividende.*

28. Rzeczowniki zakończone na *ie*, są rodzaju żeńskiego, następujące wyjątkiem się z pod tego pravidła i są rodzaju męskiego; *ianko: génie, gieniusz; parapluie, aphélie, dalekość względem słońca; Messie, Mesyas; pavier, gatunek brzoskwiń; périhélie, bliskość względem słońca; parélie, fałszywy obraz słońca lub księżyca; incendie, pożar; foie, wątroba.*

29. Zakończone na *be*, następujące są rodzaju męskiego.

Adverbe, przysłówek; *cube, kostkowa mąszość; globe, kula; proverbe, przysłowie; tube, rurka; téorbe, turban; verbe, słowo; scribe, pisarz; astrolabe, narzędzie do wysokości gwiazd; lobe, ucha część spodnia.*

30. Rzeczowniki zakończone na *ce* są rodzaju żeńskiego, wyjąwszy: *silence, cicho; commerce, handel; négoce, zamiana handlowa; sacerdoce, kapłaństwo; pouce, wielki palec; divorce, rozwód; gdyż te są rodzaju męskiego.*

31. Następujące zakończone na *de*, są męskiego rodzaju: *camarade, spłaszczony*
K nego

dende, le multiplicande, pé-
ricarde, monde, coude.

32. *Ceux qui se termi-
nent en phe, ou fe, ont
les suivans, masculins.*

Cénotaphe, golphe, logo-
griphe, greffe, triomphe,
hiéroglyphe, télégraphe.

33. *Ceux qui se termi-
nent en ge, et qui sont
précédés d'une consonne,
ont les suivans au mascu-
lin.*

Cierge, change, échange,
mélange, songe, linge, re-
change, lange, mensonge,
ange.

34. *Tous ceux qui ont
la terminaison, en che,
sont féminins, excepté les
suivans qui sont masculins.*

Acrostiche, dimanche,
man-

nego nosa; grade, stopie-
dostoięstwa; exorde, po-
czątek mowy; dividende,
liczba podzielna; le multi-
plicande, liczba mnożna;
péricarde, błona serce otu-
lająca; monde, świat; cou-
de, łokieć u ręki.

32. Rzeczowników zakoń-
czonych na phe, lub fe, na-
stępujące, są rodzaju mę-
skiego.

Cénotaphe, grob próżny;
golphe, zatoka; logogriphe,
rodzaj zagadki; greffe,
sz. zep, zraz; triomphe, zwycię-
stwo; hiéroglyphe, święte
topismo; télégraphe, tele-
graf.

33. Rzeczowniki zakoń-
czone na ge, gdy tę zgłos-
kę poprzedza spółgłoska,
mają następujące wyrazy ro-
dzaju męskiego.

Cierge, wielka woskowa
świeca; change, miejsce
zmiany pieniędzy; échange,
wymiana; mélange, mie-
szanina; songe, sen; linge,
bielizna; lange, płat pod-
dzieci; mensonge, kłamstwo.

34. Wszystkie rzeczowni-
ki mające zakończenie na
che, są rodzaju żeńskiego,
wyjąwszy następujące, bo
te do rodzaju męskiego na-
leżą.

Acrostiche, dimanche,
nie-

manche (d'une coignée),
hémistiche, relâche, tour-
nehroche.

niedziela; *manche*, rękoieść
siekiery lub motyki; *hé-*
nistiche, gatunek wierszów;
relâche, odpoczynek; *tour-*
nehroche, machina do obra-
cania różna.

35. *Les substantifs qui se terminent en le, sont féminins, excepté les suivans, qui sont masculins: dédale, scandale, hale, rale, ovale, intervalle, modèle, parallèle, zèle, libelle, crépuscule, pendule, scrupule, symbole, protocole, alvéole, rôle, pole, contrôle, monopole, capitoile, conciliabule, préambule, pécule.*

35. Rzeczowniki zakoń-
czone na *le*, są rodzaju żeń-
skiego, wyjąwszy następują-
ce, gdyż te są męskiego:
dédale labirynt, zamęt; *scan-*
dale, zgorzenie; *hale*, skwar,
upał; *rale*, rżenie; *ovale*,
łajkowały; *intervalle*, prze-
ciąg czasu, odstęp; *modèle*,
wzór; *parallele*, równoległy;
zèle, gorliwość; *libelle*, książ-
eczka potwarzająca; *cré-*
puscule, świt lub mrok; *pen-*
dule, wahadło; *scrupule*,
symbole, godło; *protocole*,
alvéole, komorka; *rôle*, ro-
la; *pole*, biegun; *contrôle*,
reestr podwoyny; *mono-*
pole, samokupstwo; *capito-*
le, kapitolium; *conciliabule*,
zgromadzenie się spisko-
wych; *préambule*, wstęp;
pécule, dobro nabyte prze-
myśłem.

36. *La terminaison, me, a les substantifs suivans, qui sont masculins.*

Blâme, épithalame, ori-
flamme, drame, filigrame,
amalgame, abîme, anony-
me, synonyme, crime,
calme,

36. Rzeczowniki następu-
jące zakończone na *me*, są
rodzaju męskiego.

Blâme, nagana; *épithala-*
me, wiersz weselny; *ori-*
flamme, starożytny sztandar;
drame, drama; *filigrame*,
dzieło koronkowe roboty;
K 2 *amal-*

calme, vacarme, charme,
rhume, legume, régime.

amalgame, mieszanina kruszców; *abime*, przepaść; *anonyme*, bezimiennik; *synonyme*, jednoznaczacy; *crime*, zbrodnia; *calme*, zaciśza; *vacarme*, hałas; *charme*, wdziek, grab; *rhume*, katar; *legume*, iarczyna, ogrodowina; *régime*, dieta, rząd.

37. *Ceux qui se terminent en, pe, ont au masculin.* Crêpe, olympé, groupe, type.

37. Zakończone na *pe*, należą do męskiego rodzaju iako: *crêpe*, kęp; *olympé*, olimp; *groupe*, grupa; *type*, oryginalny wzor, wycisk.

38. *La terminaison que, a au masculin:* casque, tropique, manque, panegyrique, viatique, masque, zodiaque, cantique, éméti-que, portique, spécifique, soliloque, colloque, sanda-raque.

38. Zakończone na *que*, należą do rodzaju nieżkiego: *casque*, szyszak; *tropique*, zwrotnik; *manque*, niedostatek; *panegyrique*, pochwała; *viatique*, zapas pieniędzy na podróż; *masque*, maska; *zodiaque*, zwierzeniec; *cantique*, pieńie; *émétique*, lekarstwo na wymioty; *portique*, przysionek; *specifique*, lekarstwo iedyne; *soliloque*, iednomowca; *colloque*, rozmowa; *sandaraque*, żywica sandaraku.

39. *Parmi les noms qui se terminent en re, oire, toire, et soire, qui sont très nombreux, ils sont presque tous masculins excepté, écritoire, victoire, histoire: mais ceux en re, et*

39. Między imionami zakończonemi na *re, oire, toire* i *soire*, znajduje się bardzo liczne, i wszystkie prawie do rodzaju nieżkiego należą, wyjąwszy: *écritoire*, sprzęt do pisania; *victoire*, zwycięztwo; *histoire*, dzieie; lecz zakoń-

et oire sont féminins, excepté, le mémoire, le grimoire.

zakończone na *re i oire*, są rodzaju żeńskiego, wyjąwszy: *le mémoire*, memoriał; *le grimoire*, pismo niezrozumiale.

40. *Ceux qui se terminent en re, sont féminins, excepté: Phare, tintamarre, tartare, catarrhe, tonnerre, météore, phosphore, pore, pampre, pourpre, augure, murmure, sont du genre masculin.*

40. Rzeczowniki kończące się na *re*, są rodzaju żeńskiego, wyjąwszy *phare*, latarnia nadmorska; *tintamarre*, wrzask nieprzyjemny; *tartare*, piekło baieczne; *catarrhe*, katar; *tonnerre*, grzmot; *météore*, iawisko; *phosphore*, samopał; *pore*, dziurka; *pampre*, gałązka winney macicy z liśćmi; *pourpre*, szkarlat; *augure*, wieszczek; *murmure*, mruczenie, są rodzaju męskiego.

41. *Ceux qui se terminent enfin, en, te, gue, ve et xe sont féminins, excepté: Carosse, parnasse, aise, malaise, vase, diocese, pégase, colosse, apothéose, thyrsé, aromate, culte, conte, compte, conite, poste, mérite, tumulte, doute, faite, squelette, — apologue, dialogue, dictionnaire, exergue, catalogue, monologue, prologue, orgue, — conclave, rêve.*

41. Nakoniec rzeczowniki zakończone na: *te, gue, ve, i xe*, są rodzaju żeńskiego, wyjąwszy: *Carosse*, karetą; *parnasse*, aise, ukontentowanie; *malaise*, nieukontentowanie; *vase*, naczynie, *diocèse*, diecezja; *pégase*, koń skrzydlaty baieczny; *colosse*, *apothéose*, ubóstwienie; *thyrsé*, dziryt uwieńczony gałązkami winney macicy, *aromate*, kadziło; *culte*, obrząd; *conte*, powieść; *compte*, rachunek; *poste*, poczta; *mérite*, zasługa; *tumulte*, zgłog; *doute*, wątpliwość; *faite*, szczyt; *squelette*, kościotrup; — *apologue*, logue.

rêve, glaive, fleuve, — équinose, sexe, luxe, paradoxe.

logue, moralna przypowieść; dialogue, poufala rozmowa; décalogue, dziesięcioro przykazań; exergue, miejsce napisu na medalu; catalogue, monologue, prologue, przedmowa; orgue, organy; — conclave, zgromadzenie kardynałów; rêve, sen marzenie; glaive, miecz; fleuve, rzeka; équinose, dnia z nocą porównanie; sexe, płęć; luxe, zbytek; paradoxe, sprzecznomowność.

D'après l'analyse des substantifs dont la terminaison peut servir à fixer les genres, il sera facile à la jeunesse de parvenir à donner facilement à chaque substantif, le genre qui lui convient.

Podług takowego rozbioru rzeczowników, których zakończenie posłużyć może do ustalenia rodzajów, łatwo będzie uczący się młodzieży przyiść do tego, iż będzie mogła dać każdemu rzeczownikowi rodzaj jaki mu przynależy.

Les substantifs qui désignent les arts, et tout ce qui leur convient, ne peuvent absolument pas être rangé dans cette classe de terminaison, donc on fera bien dans les cas douteux de consulter le dictionnaire, pour être certain du genre du substantif dont on veut se servir.

Rzeczowniki które oznaczają sztuki i to wszystko co się do nich ściąga, nie mogą wcale byćdł umieszczonymi w tem wydziale zakończenia; przeto dobrze będzie w przypadkach wątpliwych poradzić się dyktarza, aby bydl pewnym o rodzaju rzeczownika uiającego bydl użytym.

Chapitre XII.

Des Adjectifs.

Rozdział XII.

O Przymiotnikach.

Un objet non moins intéressant, et important, tant pour le maître, que pour l'élève, est la manière de se servir des adjectifs, dont j'ai déjà parlé, et de savoir par leur terminaison, à quel genre ils appartiennent; c'est ce que je vais traiter dans ce chapitre.

1. On observera que tous les adjectifs qui se terminent par un e muet, sont des deux genres, et qu'ils ne changent point; au pluriel, on ne fait qu'y ajouter un s. Tels sont: rouge, riche, habile, facile, docile, pénible, difficile etc.

2. Ceux qui se terminent en, t, i, é, adoptent au féminin un e muet, à la fin: comme, prudent, prudente; joli, jolie; sensé, sensée; ouvert, ouverte; instruit, instruite.

Nie mniej ważnym i znaczącym przedmiotem, tak dla nauczyciela iako i dla ucznia jest, iżby wiedział iak ma użyć przymiotników, o których już mowa była; równie też iżby poznał z ich zakończenia, do iakiego rodzaju rzeczowników należą; i to jest właśnie o czem rzecz prowadzić będę w niniejszym rozdziele.

1. Zważać wypada, iż wszystkie przymiotniki, które się kończą na e ciche, są dwurodzajowe, i wcale się nie zmieniają w liczbie mnogiej, to tylko wyjąwszy, iż w ten czas przyjmują głoskę s. Takimi są: rouge, czerwony; riche, bogaty; habile, zdatny; facile, łatwy; docile, pojętny; pénible, przykry; difficile, trudny i. t. d.

2. Przymiotniki zakończone na t, i, é, przybierają w rodzaju żeńskim ciche e na końcu: iako: prudent, te; roztropny, poa; joli, jolie, piękny, kna; sensé, sensée, rozsądny, dna; ouvert, te, otwarty, ta; instruit, te, oświecony, na.

3. *Tous les adjectifs qui ont les terminaisons suivantes en, el, eil, an, ien, on, as, ais, os, et, et ot, doublent au féminin leur dernière consonne en y ajoutant pareillement le muet, comme: cruel, cruelle, vermeil, vermeille, nul, nulle, ancien, ancienne, bon, bonne, gros, grosse, gras, grasse, exprès, expresse, net, nette, sot, sotté.*

4. *Les quatre adjectifs suivans, ont trois terminaisons; la première au masculin, devant une consonne, comme, fou, mou, beau; nouveau; pareillement au masculin, mais devant une voyelle, ou h muette, ils ont: fol, mol, bel, nouvel; au féminin on double la dernière syllabe par, le, ainsi: folle, molle, belle, nouvelle. L'adjectif Espagnol, a aussi au féminin Espagnole.*

5. *Ceux qui se terminent en c et ais, ont au féminin che: comme, blanc, blanc-*

3. Wszystkie przymiotniki których zakończenie jest na następujące zgłoski: *el, eil, an, ien, on, as, ais, os, i ot*, podwajają w rodzaju żeńskim swą ostatnią spółgłoskę, przyjmując do niej na końcu głoskę *e ciche*, imko to: *cruel, cruelle, okrutny, tna; vermeil, vermeille, rumiany, na; nul, nulle, żaden, dna; ancien, ancienne, dawny, wna; bon, bonne, dobry, bra; gros, grosse, gruby, ba; gras, grasse, tłusty, ta; exprès, expresse, wyraźny, zna; net, nette, czysty, sta; sot, sotté, głupi, pia.*

4. Cztery następujące przymiotniki, mają potrójne zakończenie; pierwsze do rodzaju męskiego stosowne, kiedy się kładą przed spółgłoską, iak: *fou, głupi; mou, miękki; beau, piękny, nouveau, nowy*; drugie podobnie do rodzaju męskiego, lecz gdy się kładą przed samogłoską lub *h cichem*, iako: *fol, mol, bel, nouvel, w rodzaju żeńskim podwajają się ostatnia zgłoska, przez dorzucenie zgłoski le, tak folle, molle, belle, nouvelle; przymiotnik, Espagnol, Hiszpański; ma także w rodzaju żeńskim Espagnole.*

5. Przymiotniki zakończone na *c i ais*, mają w rodzaju żeńskim zakończenie

blanche, franc, franche, sec, sèche, frais, fraîche: d'autres ont, au lieu de c, que au féminin: ainsi: caduc, caduque, turc, turque, public, publique, grec, grèque et favorite, a favorite, et tous ceux qui se terminent de même, en it, ainsi: proscrit, proscrire etc.

6. Ceux en ef, if, euf, changent l'f en ve, quand ils sont au féminin: ainsi, vis, vive, naif, naïve, neuf, neuve, bref, brève, également brève, juif, juive: au pluriel masculin, on ajoute une s, après l'f, et au féminin une s, après le.

7. Les adjectifs en ong, prennent ue, à la fin, au féminin: long, longue, oblong, oblongue: de même, ceux qui se terminent en u, autrefois ud, ont ue. Ainsi, cru, au lieu de crud, crue, nu, au lieu de nud, nue, et verd, vert, au lieu de verde, verte.

na che; iako: blanc, bialy, blanche, biała; franc, szczyry, franche, sec, suchy, sèche; frais, świeży, fraîche, inne w rodzaju żeńskim zamieniają c na zgłoskę que: tak: caduc, zgrzybiały; caduque, turc, turecki, turque, public, publiczny; publique, grec, grecki; grèque, favorite, ulubiony, ma w rodzaju żeńskim favorite, i wszystkie podobnie zakończone na it, iako: proscrit, wygnany, proscrire i. t. d.

6. Przymiotniki zakończone na ef, if, euf, zamieniają głoskę f na zgłoskę ve, kiedy się kładą w rodzaju żeńskim: tak vis, żywy, vive; naif, prostacki; naïve, neuf, nowy; neuve, bref, krótki, brève; podobnie, brève, juif, żydowski, juive, do liczby mnogiej rodzaju męskiego, dodać się głoska s, po f; a w rodzaju żeńskim po głosce e, dopiero dodać się s.

7. Przymiotniki zakończone na zgłoskę ong, przybierają w rodzaju żeńskim na końcu ue: tak, long, długi, longue; oblong, podłużny, oblongue; podobnie zakończone na u, dawniej na ud mają w rodzaju żeńskim ue, np. cru, surowy, ma crue, surowa; nu, nagi, ma nue, zamiast nud; vert, zielony ma verte, zielona zamiast verde.

8. *Les adjectifs qui se terminent en, au, eau, et al, ont au pluriel x, au féminin, le, ainsi, égal, égaux, égale, égales, cependant la plupart des adjectifs qui ont la terminaison, al, n'ont point de pluriel: tels sont: austral, boreal, conjugal, fatal, filial, linal, frugal, jovial, pastoral, nasal, natal, total, nuptial, spécial, et pectoral; au féminin, on y ajoute un e; néanmoins il y en a, qui prennent une s, et d'autres, aux; comme: combats navals, cierges pascals, commentaires littéraux, détails triviaux: on observera ici, que l'on peut aussi bien dire, rites nuptiaux, devoirs canoniaux, faits spéciaux, sans pécher contre la langue, et contre la règle.*

8. Przymiotniki zakończone w liczbie pojedynczej na *au, eau i al*, mają zakończenie w liczbie mnogiej na *x*, a w rodzaju żeńskim na *le*, tak: *égal*, jednakowy; *égaux, égale, égales*; z tem wszystkimi większa część przymiotników mających zakończenie na *al*, nie ma liczby mnogiej: takimi są: *austral*, południowy; *boreal*, północny; *conjugal*, małżeński; *fatal*, śmiertelny; *filial*, synowski; *final*, końcowy; *frugal*, oszczędny; *jovial*, żartobliwy; *pastoral*, pasterski; *nasal*, nosowy; *natal*, oczyszczony; *total*, całkowity; *nuptial*, małżeński; *spécial*, szczególny; i *pectoral*, piersiowy; w rodzaju żeńskim dodaje się na końcu *e*; przecież są takie przymiotniki, które dobierają głoskę *s*, a inne zgłoskę *aux*; iako: *combats navals*, bitwy morskie; *cierges pascals*, gromnice wielkonocne; *commentaires littéraux*; *détails triviaux*, szczegóły pospolite; dodać tu można także, że się dobrze mówi *rites nuptiaux*, obrzędy weselne; *devoirs canoniaux*, obowiązki kanoniczne; *faits spéciaux*, uczynki szczególne; nie grzesząc bynajmniej przeciw językowi, ani przeciw prawidłu.

Chapitre XIII.

Changements ou mutations des adjectifs.

Outre les changemens aux terminaisons des adjectifs, comme on l'a vu au chapitre précédent, ils ont encore, les changemens suivans, qu'on appelle degrés de comparaison, et qui sont au nombre de trois.

1. *Le positif, qui n'est simplement que l'adjectif, soit qu'il se trouve avant ou après son substantif, ou qu'il soit placé après un verbe, comme:*

Le grand homme qui vient;

La grande femme qui l'accompagne.

Mon voisin est riche.

Ma cousine est pauvre.

Ainsi, ces adjectifs ne désignent proprement que la qualité, et ne ont sans aucun rapport en eux mêmes.

2. *Le comparatif forme la comparaison d'un degré*

Rozdział XIII.

Zmiany czyli przekształcenia przymiotników.

Pomimo odmian w zakończeniach przymiotników zachodzących, iakeśmy widzieli w rozdziale poprzedzającym, mają one jeszcze inne, a te następujące zmiany, zwane stopniami porównania; tych zaś jest trzy.

1. *Stopień równy; ten właściwie mówiąc jest prostym tylko przymiotnikiem, bądź ten znajduje się położony przed lub po swoim rzeczowniku, bądź gdy jest położony po słowie, iak:*

Le grand homme qui vient;
Wielki człowiek idzie.

La grande femme qui l'
Wielka kobieta mu

accompagne.

towarzyszy.

Mon voisin est riche.

Sąsiad mój jest bogaty.

Ma cousine est pauvre.

Moja kuzynka jest uboga.

Tak więc te przymiotniki właściwie oznaczają własność lub przymiot, lecz żadnego nie wyrażają stosunku z sobą samemi.

2. *Stopień wyższy stanowi porównanie jednego stopnia*

dégré à un autre, en comparant de même un objet à l'autre, ou il y a un rapport de supériorité, ou un d'infériorité, ou enfin, un d'égalité: de là trois sortes de comparaisons.

Celle de supériorité se forme par ; plus avant l'adjectif, par exemple:

Mon voisin est plus riche que moi, mais il est plus avare: Sa femme est plus charitable, que lui, c'est pourquoi elle est plus aimée des pauvres.

La comparaison d'infériorité se forme, en mettant, moins, ou ne, - si, avant l'adjectif: p. ex: Vous êtes moins entêté que votre frère; mais votre frère n'est pas si capricieux que votre cousin.

La comparaison d'égalité se forme en mettant, aussi, et autant devant les adjectifs. p. ex:

stopnia z drugim, lub te: przymiotu rzeczy iakiej i drugim; w takowem porównywaniu, albo zachodzi stosunek wyższości, albo niższości, albo nakoniec stosunek równości: ztąd wypada trojaki rodzaj porównań.

Porównanie wyższości kiedy zachodzić ma, kładzie się wyraz *plus*, więcej przed przymiotnikiem, np.

Mon voisin est plus riche que moi, mais il est plus avare. Mój sąsiad jest bogatszy niż ja, lecz on jest łakomszy. *Sa femme est plus charitable que lui, c'est pourquoi elle est plus aimée des pauvres.* Jego żona jest miłosierniejsza niż on, dla tego ona jest więcej kochaną od ubogich.

Porównanie niższości, gdy użyte byź ma, kładzie się wyraz *moins*, mniej; lub wyraz przeczący *ne . si*, jeżeli przed przymiotnikiem: np. *Vous êtes moins entêté que votre frère; mais*

WcPn jesteś mniej entêté que votre frère; mais zaciętym niż jego brat; *lecz* votre frère n'est pas si capricieux que votre cousin. myślnym iak twój kuzyn.

Porównanie równości odbywa się kładąc wyrazy *aussi*, także; *autant*, tyle; przed przymiotnikami np.

Vous

WcPn

Vous écrivez aussi mal que votre soeur, et si vous êtes autant chatié qu'elle, c'est à votre négligence que vous devez en attribuer la cause.

Si, et tant, qui sont diminutifs d'aussi, et d'autant, signifient la même chose. On remarquera encore la conjonction, que qui unit les choses comparées.

On a en français, les quatre adjectifs suivans, qui désignent la comparaison: meilleur, mieux, moindre et pire: meilleur est le comparatif de bon, donc, il est pour, plus, bon, mais qui ne se dit jamais, quoiqu'on dise moins bon, et aussi bon. Mieux, est de même à la place de plus, et désigne une chose, ou l'art à contribué à sa perfection. p. ex: Votre cheval est mieux dressé que le mien; mais le mien est meilleur que le vôtre.

Moin-

WcPn piszesz tak źle iak
P'ous ecrivez aussi mal que
 WcP'a siostra, i ieżeli iesteś
 votre soeur, ex si vous êtes
 tyle karanym, ile ona, to
 autant chatié qu'elle, c'est
 twoiey niedbałości po-
 à votre negligence que vous
 winienes tego przypisać przy-
 devez en attribuer la cause.
 czynę.

Wyrazy si, i tant, które
 zdrobniaią znaczenie wyrazów d'aussi i d'autant, toż samo prawie znaczą. Uważać także należy, że spoy-
 nik que łączy porównywane między sobą przedmioty.

Znayduią się w ięzyku francuzkim cztery następujące przymiotniki, które także oznaczają porównanie: meilleur, lepszy; mieux, lepiej; moindre, mniejszy; i pire, gorszy: meilleur, jest stopniem wyższym wyrazu bon, zaczem kładzie się na miejsce plus bon, lecz tak się nigdy nie mówi; chociaż mówi się moins bon, nie tak dobry, i aussi bon, tak dobry.

Mieux, kładzie się również na miejsce wyrazu plus, i oznacza rzecz do wydoskonalenia której sztuka przyłożyła się: np.

Votre cheval est mieux dressé
 WcPa koń jest lepiej ułożony niż mój, lecz mój jest meilleur que le vôtre.
 jest lepszy niż WcP'a.

Moin-

Moindre est la comparaison de petit, ainsi pour dire, plus petit on se sert de moindre.

Pire est le comparatif de mauvais, c'est à dire, qu'on s'en sert au lieu de, plus mauvais.

Le Superlatif se forme des comparatifs, en plaçant en avant un article, et en ce sens il a le Génitif qui le régit. Il élève ou met les objets dont on parle au dessus de tous les autres, de là son nom: p. ex:

Notre voisine est la plus belle femme du village, mais elle n'est pas la meilleure, car on dit qu'elle est la plus méchante des femmes de cet endroit.

On nomme aussi ces superlatifs relatifs, parce qu'ils sont vraiment relatifs au sujet énoncé.

Le superlatif absolu diffère du premier, en ce qu'il exprime une qualité dans un très haut degré, mais sans rapport à une autre chose, il est formé par

Moindre jest stopniem wyższym wyrazu petit, a tak zamiast mówić plus petit używa się wyraz moindre.

Pire, jest stopniem wyższym wyrazu mauvais; ten wyraz używa się w miejscu plus mauvais.

3. Stopień najwyższy powstaje z stopniów wyższych kładąc przed nimi przedimek, i w ten znaczenie drugimi przypadkami rzędu. Podnosi on lub też kładzie przedmioty, o których mowa powyżej wszystkich innych, i ztąd ma innę stopnia najwyższego. up.

Nasza sąsiadka jest najpiękniejszą kobietą we wsi, *Notre voisine est la plus belle femme du village, mais elle n'est pas la meilleure, car on dit qu'elle est la plus méchante des femmes de cet endroit.*

Takowe najwyższe stopnie zowią także względniemi, gdyż w istocie takowe sę względem przedmiotów do których należą.

Stopień najwyższy bezwzględny różni się od pierwszego w tym, iż wyraża przymiot w bardzo wygórowanym stopniu, lecz bez stosunku do innej rzeczy; składa

par ces adverbess: fort, très, bien, infiniment, extrêmement. par ex.

Cet homme est bien riche; sa femme très belle, mais infiniment capricieuse, et extrêmement colérique, c'est pourquoi elle est en fort mauvaise réputation.

On forme encore un superlatif en français à l'imitation des italiens, lequel se termine en, issime: comme, généralissime, révérendissime, illustrissime, excellentissime, éminentissime.

Les superlatifs de, meilleur, mieux, moindre, pire, plus, et moins, se forment en mettant un article devant le positif, ou bien un des adjectifs pronominiaux, placés avant les adverbess comparatifs, et élèvent par conséquent l'adjectif au superlatif relatif. p. ex.

da się on z przysłówków: fort, très, bien, infiniment, nieskończenie, extrêmement, zbytecznie; np.

Cet homme est bien riche; Ten człowiek jest bardzo bogaty; sa femme très belle, mais infiniment capricieuse, et extrêmement colérique, c'est pourquoi elle est en fort mauvaise réputation. zbytnie złośliwa, dla tego też ona jest en fort mauvaise réputation.

Można jeszcze otrzymać stopień najwyższy w języku francuzkim, na wzor zwyczajai włoskiego, który się kończyć będzie na issime, iako: généralissime, révérendissime; illustrissime; excellentissime, éminentissime.

Stopień najwyższy z wyrazów, meilleur, mieux, lepiey; moindre, mnieyszy; pire, gorszy; plus, więcey; robit się w ów czas, gdy się kładzie przedimek przed iednym stopniem równym, albo też ieden z przymiotników zaimkowych, gdy będzie położony przed przysłówkami porównywałcemi, na ten czas wzniesie rzeczownika do stopnia najwyższego względnego. np.

Votre frère est mon meilleur Ami.

Vous avez le mieux écrit.

Vous avez le moins mal lu.

C'est le moindre de mes soucis. Voilà le plus grand embarras du monde.

Il y a encore un superlatif comparatif, c'est à dire, que quand au lieu de la préposition de ou du génitif qui le régit, il y a un verbe qui le remplace, et que la conjonction, que les lie: p. ex.

Voilà le plus bel homme que je connaisse.

Ma voisine est la meilleure femme que j'aie jamais vue.

En ce cas, il y a éllipse, parceque de pourrait s'y plucer.

Votre frère est mon meilleur Ami, Brat WcPa jest nym naylepszym przyjacielem.

Vous avez le mieux écrit. Naylepiey napisaleś. Vous avez le moins mal lu. Naymniey błędu w czytaniu popelnileś.

C'est le moindre de mes soucis. Jest to naymnieysza z moich zgryzot.

Voilà le plus grand embarras du monde. Owoż naywiększe zaprzątnienie w świecie.

Jest ieszcze ieden stopień naywyższy stosonkowy, to jest kiedy na mieysce przyimka de: lub drugiego przypadku, którym on rządzi, znajduje się ieszcze słowo mieysce iego zastępujące, a które spoynik que, z pierwszyni wiąże. np.

Voilà le plus bel homme que je connaisse. Owoż naypięknieyszy mężczyzna, iakiego tylku znać mogę. Ma voisine est la meilleure femme que j'aie jamais vue. Moia sąsiadka jest iedną z naylepszych kobiet, iaką kiedy widzieć mi się zdarzyło. W tem przypadku zachodzi wyrzutnia, ponieważ wyraz de mógłby się tam umieścić.

Ainsi

Ainsi, on remarquera que tous les adjectifs, comme il a été déjà expliqué, ne sont usités que pour donner une idée des choses, et à les éclaircir, pour exprimer avec plus de certitude leurs qualités intrinsèques et extrinsèques, ce à quoi, il faut rendre la jeunesse attentive.

I observerai seulement que quand il y a plusieurs positifs et superlatifs qui se suivent, et que les objets sont d'un genre différent, il ne faut pas oublier de les récidiver, comme on le verra par les exemples suivans. Mon voisin est bon, et ma voisine est bonne: Mon frère est meilleur que lui; et ma soeur est meilleure qu'elle:

Vous seriez le meilleur de tous, si vous étiez plus sage, et votre cousine serait la plus sage, si elle suivait les conseils de sa mère, par conséquent

A tak łatwo jest zwazyć, iż wszystkie przymiotniki, iako już obszernie dopiero wyluszczone było, są używane iedynie dla tego, aby dać wyobrażenie o rzeczach, i aby je wyiaśnić, a to przez wyrażenie z większą pewnością ich tak zewnętrznych iako i wewnętrznych własności i przymiotów, i to to jest właściwie, co na pilną młodaieży bacznąć zasługuje.

Dość mi tu ieszcze wypada, że gdy iest wiele równych i najwyższych stopni tuż po sobie następujących, a gdy przedmioty o których mowa znaydują się różnych rodzajów, nie należy zapominać o ich powtarzaniu, iako się przekonamy z przykładów następujących. *Mon*

Moy voisin est bon. et ma voisine est bonne: Mon frère siadka iest dobry, i moia siostra est bonne: Mon frère siadka iest dobra: Mój brat est meilleur que lui; et ma iest lepszy niż on, a moia soeur est meilleure qu'elle. siostra iest lepszą od niego.

Vous seriez le meilleur de

Byłbyś naylepszym ze tous si vous étiez plus wszystkich, gdybyś był rozsądny, et votre cousine tropnieyszym, a twoia krewna seroit la plus sage, si elle bylaby nayroztropnieyszą

L

sui-

quent la meilleure de toutes.

Il y a des adjectifs liés aux substantifs, et qui ne forment qu'un mot, quoique composés de deux; ceux là n'ont point de degrés de comparaison. P. ex. Ce pauvre va nupieds: parcequ'il n'a point de souliers: Oui, il va aussi nu-jambes, et nu-tête. Dans une demi-heure, il aura tout ce qu'il lui faut pour se vêtir.

Mais s'ils sont placés après les substantifs, ils rentrent dans la classe des adjectifs: ainsi: Celui qui entre dans une chambre, les pieds nus, et les jambes nues, dégoute.

Feu, avant l'article ou l'adjectif pronominal, ne se fléchit jamais, p. ex.

suivait les conseils de sa gdyby szła za radą swej miera, par conséquent la marki, następnie uay-meilleure de toutes, lepszą ze wszystkich.

*Zuayduią się przymiotniki związane z rzeczownikami tak, iż zdają się ieden tylko składać wyraz, chociaż ten będzie z dwóch złożony; takowe przymiotniki nie mają stopniów porównania, np. *Ce pauvre va nupieds, parcequ'il n'a point de souliers; ten ubogi idzie boseni nogami, bo nie ma wcale trzewików. Oui il va aussi nu-jambes, et nu-tête; tak jest on idzie jeszcze golemi nogami i gołą głową. Dans une demi-heure, il aura tout ce qu'il lui faut pour se vêtir. W poł godziny będzie miał wszystko co mu potrzeba do ubrania się.**

Leez gdy są położone po rzeczownikach, w ten czas wchodzi do wydziału przymiotników: tak więc: celui qui entre dans une chambre les pieds nus, et les jambes nues, dégoute. Ten który wchodzi do izby z boseni nogami i goleniami, odrazę sprawuie.

Wyraz feu, przed przedimkiem lub przymiotnikiem zaimkowym nigdy się nie odmienia. np.

Feu

Feu

Feu le roi; feu ma mère; feu mes parens: *Mais si on le place après, il est fléchi: p. ex. la feue reine. Mais cette façon de s'exprimer est hors de la mode.*

Enfin les adjectifs nominaux qui suivent, sont toujours placés avant leurs substantifs: savoir: bon, beau, brave, cher, chétif, grand, gros, jeune, mauvais, méchant, meilleur, mieux, moindre, petit, vieux, et vrai, mon, ton, son, ma, ta, sa, et les adjectifs démonstratifs pronominaux, ce, cette, cet, devant une voyelle et h muette quand le substantif est masculin, et ces au pluriel; cependant le pronom, ou adjectif pronominal, quelconque est placé après son substantif, au lieu que tous les autres sont avant.

Feu le roi, nieboszczyk król; feu ma mère, s. pamięci moja matka; feu mes parens, s. pamięci rodzice moi; lecz gdy wyraz ten kładzie się po, na ten czas odmienia się, np. la feue reine. Lecz ten sposób mówienia, nie jest dziś w użyciu.

Nakoniec, przymiotniki imienne, które tu przyłączają się zawsze się kładą przed swemi rzeczownikami: to jest: *bon*, dobry; *beau*, piękny; *brave*, zacny; *cher*, miły; *chétif*, lichy; *grand*, wielki; *gros*, tłusty; *jeune*, młody; *mauvais*, zły; *méchant*, złośliwy; *meilleur*, lepszy; *mieux*, lepiej; *moindre*, mniejszy; *petit*, mały; *vieux*, stary; i *vrai* prawdziwy; *mon*, mój, *ton*, twój; *son*, swój; *ma*, *ta*, *sa*, tudzież przymiotniki wskazują, *ce* zaimkowe, *ce*, *ten*, *cette*, *ta*; *cet* przed samogłoską i *h*, cichym, kiedy rzeczownik jest rodzaju męskiego, a *ces*, w liczbie mnogiej; iednakże zaimek, czyli przymiotnik zaimkowy *quelconque*, iakikolwiek, kładzie się po swym rzeczowniku, gdy wszystkie inne kładą się wprzód.

Podobnież liczby zwyczajne iako też przymiotniki liczbowe, zawsze się kładą przed swemi rzeczownikami,

De même les nombres cardinaux, comme adjectifs numéraux sont toujours placés devant les substantifs.

stan-

1. 2

ws-

stantifs, excepté devant les noms propres; comme, Louis quatorze, Charles douze etc. Mais au contraire les nombres ordinaux, sont placés tantôt avant, et tantôt après: ainsi: Chapitre premier, livre troisième: au cas contraire: Je lis le troisième Chapitre, au cinquième Tome.

La différence des nombres cardinaux et ordinaux est sensible, en ce que les premiers sont ceux dont on se sert ordinairement pour compter: les seconds au contraire, se terminent tous en, ième excepté, premier, au lieu d'unième, le second, à la place de deuxième; cependant, il y en a qui disent, unième, en mettant l'article l'devant, et deuxième, au lieu de second ou deux; mais l'unième n'est guères d'usage que parmi le peuple. On a encore les nombres adverbiaux, comme: premièrement, secondement, etc. qui se forment des nombres ordinaux, en y ajoutant ment.

wyiawszy gdy te są imiona właściwe; iak *Louis quatorze*, Ludwik czternasty; *Charles douze*, Karol dwunasty; i. t. d. Przeciwnie zaś, co się tycze liczb porządkowych, te kładą się raz przed, drugi raz po swych rzeczownikach, tak: *Chapitre premier*, Rozdział Iszy; *livre troisième*, księga trzecia; przeciwnie zaś iak następuje: *Je lis le troisième Chapitre, au cinquième Tome*, czytam trzeci Rozdział Tomu piątego.

Różnica między liczbami zwyczajnymi a porządkowymi jest widoczna w tem najwięcej, że pierwsze wzywane hywają do rachowania: drugie zaś przeciwnie do oznaczenia porządku służą, a wszystkie kończą się na ième, wyiawszy *premier* zamiast *unième*, *le second*, zamiast; *deuxième*, iednakże znajduią się i tacy, którzy mówią *unième*, kładąc przed nim przedimek; mówią *deuxième*, zamiast; *second*, lub *deux*; lecz wyraz *l'unième*, nie jest wcale w używaniu chyba między gminem. Są jeszcze liczby w kształcie przysłówek kładź się zwykłe iako to: *premièrement*, po pierwsze; *secondement*, po drugie; i. t. d. te zaś powstają z liczb zwyczajnych, dorzucając do nich zgłoskę *ment*.

Chapitre XIV.

Rozdział XIV.

Des adjectifs après les substantifs.

Tous les adjectifs verbaux formés du participe passé, et aussi le plus souvent, ceux qui proviennent du participe présent, se placent après les substantifs, ainsi que les nominaux.

Exemples.

Un enfant gâté.

Une mère chérie.

Une maison écroulée.

Une figure arrondie.

Un couteau tranchant.

Une couleur éclatante.

Une fille obéissante.

On fera attention que tous ces adjectifs verbaux, sont flexibles; c'est à dire, qu'ils sont des deux genres, et qu'un e placé après la lettre finale du genre masculin, formera le féminin.

Les adjectifs qui désignent une figure se placent après les substantifs: ex.

Une

O przymiotnikach położonych za rzeczownikami.

Wszystkie przymiotniki od słów pochodzące a utworzone od imiesłowu czasu przeszłego, także też i najczęściej te, które pochodzą od imiesłowu czasu teraźniejszego, kładą się po rzeczownikach, tak właśnie jak przymiotniki imienne.

Przykłady.

Dziecię zepsute.

Matka ukochana.

Dom zawalony.

Figura zaokrąglona.

Noż ostry.

Farba żywa.

Dziewczyna posłuszna.

Zważyć należy, iż wszystkie rzeczone przymiotniki imiesłowowe dają się odmieniać, to jest, iż są dwóch rodzajów, w tem bowiem przypadku, głoska e położona po głosce końcowej rodzaju męskiego, zmienia ten rodzaj na żeński.

Przymiotniki oznaczające kształt rzeczy, kładą się po rzeczownikach: np.

Taba-

<i>Une tabatière ovale.</i>	Tabakierka okragła- wo podłużna.
<i>Une table quarrée.</i>	Stół kwadratowy.
<i>Un bonnet pointu.</i>	Czapka spiczasta.
<i>Un chapeau rond.</i>	Kapelusz okragły.
<i>De même ceux qui de- signent la couleur.</i>	Podobnież dzieie się z przymiotnikami wyrażające- mi farby.
<i>Une chemise blanche.</i>	Biała k'oszula.
<i>Un chapeau rouge.</i>	Kapelusz czerwony.
<i>Du drap noir.</i>	Sukno czarne.
<i>Un tapis vert.</i>	Kobierzec zielony.
<i>Ceux qui indiquent la saveur ou la bonté d'une chose.</i>	I te które wyrażaia smak lub dobroć rzeczy iakiey np.
<i>Une herbe amère.</i>	Zioło gorzkie.
<i>Du vin doux.</i>	Wino słodkie, łago- dne;
<i>Des cerises aigres.</i>	Wiśnie cierpkie.
<i>Pour exprimer l'odeur.</i>	Do wyrażenia zapachu,
<i>Une fleur odoriférante.</i>	Kwiat wonieiący.
<i>Pour exprimer le son.</i>	Do wyrażenia głosu.
<i>Un orgue harmonieux.</i>	Organy melodyyne.
<i>Un instrument sonore.</i>	Narzędzie brzmiące.
<i>Ceux qui expriment quelque idée d'action, com- me.</i>	Rzeczowniki wyrażające wyobrażeniu czynu lub wła- śności iakiey np.
<i>Un juge intègre.</i>	Sędzia nieposzlako- wany.
<i>Un général vigilant.</i>	Wódz czuwaiący.
<i>Un homme actif.</i>	Mężczyzna czynny.
<i>Une femme oisive.</i>	Kobieta próżnuiąca.
<i>Ou bien pour exprimer un effet produit.</i>	Alboi też wyrażające zdzia- łany skutek.
<i>Un mal incurable.</i>	Złe nieuleczone.
<i>Des enfans incorri- gibles.</i>	Dzieci niepoprawne.
<i>Des filles entêtées.</i>	Dziewczęta uporne.
<i>Une coutume abusive.</i>	Zwyczaj nad użycie działaiący.
<i>Ceux qui expriment une qualité relative à la na- ture.</i>	Przymiotniki, które wy- rażaia przymiot odnośny do na-

ture, ou à l'espèce d'une chose. Ainsi:

Un plaisir réel.

Une qualité occulte.

Un discours concis.

Tous ceux qui se rapportent aux nations, soit pour exprimer le caractère national, modes, ou autres facultés, sont placés après le substantif.

Un livre anglais,

Un opéra italien.

Une invention allemande.

La vivacité française.

La pédanterie espagnole.

L'hospitalité polonaise.

Enfin tous les adjectifs qui se terminent en esque, il, ale, et presque tous ceux en ic, et en ique, p. ex.

Une campagne pittoresque.

Une figure grotesque.

Un homme caduc.

Un fonctionnaire public.

Le bien public.

Une femme crédule.

Un livre canonique.

Il faut aussi observer que les adjectifs formés du participe présent, se placent souvent avant les substantifs,

natury lub do gatunku rzeczy, i tak:

Rozkosz rzeczywista.

Własność ukryta.

Mowa zwięzła.

Przymiotniki wszelkie które się ściągaia do narodów, bądź te wyrażaia charakter narodowy, stroie, zwyczaję, lub inne własności i przymioty, kładą się po rzeczownikach.

Książka angielska.

Opera włoska.

Wynalazek niemiecki.

Żywość francuzka.

Pedanteria hiszpańska.

Gościnność polska.

Nakoniec wszystkie rzeczowniki, które się kończą na esque, il, ule, i prawie wszystkie zakończone na ic, i na ique, np.

Kraina rozkoszna.

Figura dziwotworna.

Mężczyzna zgrzybiały.

Urzędnik publiczny.

Dobro ogólne.

Niewiasta łatwowierna.

Księga kanoniczna.

Potrzeba wiedzieć także, iż przymiotniki pochodzące od imiosłowu terażniejszego, kładą się przed rzeczownikami.

tifs, quand on parle en sens figuré, ou emphatiquement. p. ex. De riantes images. Nous parcourumes vos riantes prairies. On trouve cette transposition des adjectifs dans Télémaque, que l'on peut recommander à la jeunesse, comme un chef d'oeuvre, sitôt qu'elle a des connaissances en histoire, et en mythologie. Quand plusieurs adjectifs se rapportent au sujet, ou au substantif, comme en: Mon voisin est un homme bien né, riche, savant, éloquent et généreux, ils se suivent et ne peuvent se modifier, que par les adverbes, fort, très.

Il y a aussi plusieurs adjectifs, qui ne forment, comme je l'ai déjà expliqué, qu'un substantif, ainsi: un blanc-bec. Un franc-étourde, rouge-gorge, rouge-queue, vert-galant, vil-argent, rouge-trognon, rouge-bord etc.

wnikami kiedy się mówi w znaczeniu przenośnem lub z przysadą krasomówską, np. śmiejące się obrazy. Przebiegliśmy wasze uśmiechające się łąki. Znajdujemy takowy przykład przymiotników w *Telemaku*, którego dosyć zalecić nie można młodzieży, gdy ta wprzód usposobi się do czytania tego prawdziwie wyborczego dzieła, przez nabycie wiadomości dzieiów i mitologii. Kiedy wiele przymiotników stosuje się do przedmiotu lub do rzeczownika, iako to: *Mon voisin est un homme bien né, riche, savant, éloquent et généreux*; mój sąsiad, jest to człowiek dobrego urodzenia, bogaty, uczony, wymowny i wspaniały; na ten czas tuż po sobie następować powinny i nie mogą się inaczej kształtować, chyba za pomocą przysłówków *fort, très.*

Iest także wiele przymiotników które, iakimi już wyłożył, składają jednego rzeczownika, a tak: *blanc-bec*, białe - dziób, *franc-étourdi*, wierutny - trzpieć; *rouge-gorge*, rąszka ptaszek; *rouge-queue*, czerwonego ogona; *vert-galant*, gach boży; *vif-argent*, żywe srebro, merkurysz; *rouge-trognon*, dusikufel; *rouge-bord*, kieliszek pod strych.

Donc

Za-

Done dans le sens figuré, on place les adjectifs avant les substantifs, comme:

verte jeunesse, verte vieillesse, juste prix, mûre délibération, etc.

Les thèmes qui suivront, sur toutes les parties de la grammaire, développeront tout aussi bien que les règles, la méthode la plus sûre, et celle qu'on pourra infailliblement suivre, ainsi que leur régime; j'observerai seulement, que tous les adjectifs verbaux s'appliquent aux personnes; mais il y en a beaucoup, qui s'appliquent aussi bien aux personnes qu'aux choses, et que la plupart sont régis par le génitif et d'autres par le datif; c'est à quoi un maître éclairé fera certainement attention, parce que l'étude des adjectifs est une partie non seulement importante, mais même une des plus difficile de la grammaire.

Zaczem w znaczeniu postaci cayli przenośnem, kładą się przymiotniki przed rzeczownikami, iak następuje: *verte jeunesse,*

verte vieillesse,

juste prix, sprawiedliwa cena;

mûre deliberation, rozsądne narodzenie się.

Przykłady które następują względem wszystkich części grammatyki, wyjaśnia tak dobrze, iak prawidła, sposob naypewniejszy i taki iakiego się nieochylnie trzymać będzie można; równie wskażą ich składowia rzędu; dodam tu tylko tę uwagę, iż wszystkie przymiotniki od słów pochodzące stosują się do osob; lecz wiele się ich też znajduje, które tak dobrze stosują się do osob iak i do rzeczy, i że większa ich część jest rządzoną przez przypadek drugi, a inne przez trzeci; i to jest właśnie, na co nauczyciel oświecony zwrócić wibien pilną bacność, albowiem nauka o przymiotnikach jest częścią nie tylko nayważniejszą lecz nawet jedną z naytrudniejszych w całej grammatyce.

Chapitre XV.

Des Nombres.

Quoique j'aye parlé des nombres au chapitre précédent, je crois, qu'il ne sera pas mal à propos de m'entendre sur cette matière, pour en donner des notions claires et distinctes.

Les nombres cardinaux, sont de un, à cent, comme on s'en sert dans le calcul, mais les vingt trois premiers, servant à dénommer tous les autres: ainsi: un, deux, trois, quatre, cinq, six, sept, huit, neuf, dix, onze, douze, treize, quatorze, quinze, seize, dix-sept, dix-huit, dix-neuf, vingt. Vingt un, (aussi vingt et un,) vingt deux, vingt trois, et en récidivant les premiers nombres, on vient à trente, quarante, cinquante, soixante: Ici, on recommence la série dix, et on dit, soixante dix, (aussi soixante et dix) quatre vingt, en suivant la série de vingt à trente on fera quatre vingt dix, au lieu de nonante, de même que soixante dix, au lieu de septante: cependant on dit les

Rozdział XV.

O Liczbach.

Lubo już w poprzedzającym rozdziale mówilem o liczbach, rozumiem przecież, iż nie będzie od rzeczy rozszerzyć się nie co nad tym przedmiotem, to zaś w tem zamiarze, aby dać o nim wiadomości jasne i dokładne.

Liczby zwyczajne są, zaczawszy od jednego aż do stu, iak ich używamy w pospolitym rachunku; lecz pierwsze dwadzieścia i trzy, vingt trois, służą do oznaczenia wszystkich innych; i tak un, deux, trois, quatre, cinq, six, sept, huit, neuf, dix, onze, douze, treize, quatorze, quinze, seize, dix-sept, dix-huit, dix-neuf, vingt. Vingt un (lub też, vingt et un), vingt deux, vingt trois, powtarzając więc pierwsze liczby, przyjdzie się do liczby trente, trzydzieści, quarante, czterdzieści, cinquante, pięćdziesiąt; soixante, sześćdziesiąt; tu znowu wrocić się należy do liczby dix, która się dorzuca do soixante, i będzie soixante-dix, siedmdziesiąt; quatre vingt, ośmdziesiąt; idąc porządkiem liczb od dwudziestu do trzydziestu,

les septante, pour exprimer les interprètes, qui ont travaillé à rédiger, traduire et expliquer la bible.

Les nombres ordinaux, se forment des précédents, en se terminant en ième; voyez le chapitre précédent. Les nombres adverbiaux se terminent en, ent, comme il a déjà été dit.

Vingt, et cent, prennent la marque du pluriel quand ils sont suivis d'un substantif au pluriel p. ex.

Deux cents soldats,

Six vingts chevaux.

Quatre vingts volumes.

Mais s'ils sont suivis d'un autre nombre la marque du pluriel n'a plus lieu.

Quatre vingt dix soldats.

Trois cent dix prunes.

dziesiętu, przydajmy do *quatre vingt dix*, dziewięćdziesiąt, zamiast *nonante*; podobnież iak było *soixante-dix*, zamiast *septante*: iednakże wyraz *septante*, używa się, gdy się chce mówić o siedmdziesiąciu tłumaczach, którzy pracowali nad ułożeniem, przelomaczeniem, i objaśnieniem biblij.

Liczyby porządkowe powstają z poprzedzających, dodając do nich *ième*, tak bowiem kończyć się zwykły, (zobacz rozdział poprzedzający:) Liczyby przysłówkowe kończą się na *ent*, iako się już także rzekło.

Vingt, dwadzieścia i *cent*, sto, przybierają cechę liczby mnogiej, kiedy za niemi następuje rzeczownik w liczbie mnogiej; np.

Deux cents soldats.

Dwieście żołnierzy.

Six vingt chevaux.

Dwadzieścia sześć koni.

Quatre vingts volumes.

Ośmdziesiąt ksiąg.

Lecz gdy za niemi następuje inna liczba, chociażby rzeczownik był liczby mnogiej, w ów czas nie przybierają cechy liczbę mnogą oznaczającej np.

Quatre vingt dix soldats.

Dziewięćdziesiąt żołnierzy.

trois cent dix prunes.

trzysta dziesięć śliwek.

Mille

Mille,

Mille, *ne s'écrit jamais au pluriel, et pour exprimer l'année on écrit, Mil.* mais si mille sert à désigner une étendue, soit de mille pas, ou bien d'une lieue allemande, alors ce mot adopte le pluriel.

En français on employe cent et mille, pour exprimer l'indéfini: comme: il n'a fait cent caresses; je lui ai rendu mille amitiés.

On dit aussi: vingt et un ans accomplis: mais dans tous les autres cas de ce nombre, il y a ellipse; excepté en parlant des heures: car on dit: il est quatre heures; on dit de même: le vingt de mars, le premier d'avril, mais seulement en ce cas, et non pour les autres mois. Quelques fois les nombres sont aussi pris substantivement, comme: je partis le douze et je revins le trente de mai, et dans plusieurs autres façons de s'exprimer; comme: des quatre

Mille, nigdy nie przybiera liczby mnogiej, a do wyrażenia roku pisze się Mil. lecz gdy wyraz mille służyć ma do wyrażenia długości, bądźś mille pas, trzysta kroków; lub też gdy znaczy milę niemiecką, w owym czasie przyjmie cechę liczby mnogiej to jest przybiera na końcu s.

W języku francuzkim używa się wyrazów cent i mille, do oznaczenia nieokreślonej liczby: np. il m'a fait cent caresses; je lui ai rendu mille amitiés. Mille choses à Monsieur N. i. t. d.

Mowi się także: vingt et un ans accomplis, dwadzieścia jeden lat skończonych; lecz we wszystkich innych przypadkach tej liczby, zachodzi wyrzutnia, wyjawsty gdy mowa o godzinach: gdy mówi się: il est quatre heures, mówi się równie; le vingt de Mars, dwudziesty Marca; le premier d'avril, pierwszy kwietnia; lecz w tym przypadku tylko, nie zaś do innych miesięcy. Niekiedy liczby brane byłą mogą za rzeczowniki, iako to: je partis le douze et je revins le trente de mai, wyjechałem 12., a wróciłem trzydziestego maja; i w wielu innych obrotach i sposobach wyrażania się, iako to: des quatre phénomènes

quatre phénomènes qui ont paru, je n'ai vu que les deux derniers.

Les noms de nombre précèdent toujours les substantifs qu'ils modifient, et ils ne peuvent être précédés que par l'article, ou les adjectifs pronominaux, ou encore par les noms propres: comme: Louis seize fut malheureux, parce qu'il fut magnanime envers ses ennemis.

Charles douze dut sa perte à sa fougue, ou à son esprit inquiet et turbulent,

Sixte six, a été un pape des plus vertueux, mais un des plus malheureux. Henri quatre est placé au nombre des meilleurs rois de la France,

neś qui ont paru, je n'ai vu que les deux derniers. Ze czterech zjawisk które się pokazały, tylko dwa ostatecznie widziałem.

Imiona liczebne poprzedzają zawsze rzeczowników, którym różne nadają zmiany, a nie mogą być poprzedzonymi chyba od przedimka, lub przymiotników zaimkowych, lub też jeszcze przez imiona właściwe: jako: Louis seize fut malheureux, Ludwik 16. był nieszczęśliwy, parce qu'il fut magnanime bo był wielkomyślny envers ses ennemis

ku swym nieprzyjaciolom. Charles douze dut sa perte à sa fougue, ou à saubę swej popędlivości, lub son esprit inquiet et turbulent. wicherzącemu.

Sixte six, a été un pape Sixtus szósty był jednym z papdes plus vertueux, mais un pieżów najsłabszych. lezdes plus malheureux. Henri quatre est wszych. Henryk czwarty jest placé au nombre des meilleurs rois de la France. lepszych Królów Francyi.

Frédéric second s'est autant distingué par son génie, que par ses victoires éclatantes etc.

Les nombres adverbiaux, se mettent ordinairement à la tête d'une phrase, pour tant on peut les placer au milieu en les unissant par la conjonction et, p. ex.

Premièrement, Frédéric second n'est devenu grand que par ses malheurs; secondement, il s'est formé à l'école de l'adversité, et troisièmement, ses ennemis ne croyaient pas qu'avec une poignée d'hommes il fut capable de faire les actions qu'il a faites.

Outre ces trois espèces de nombres, il y en a encore d'autres qui appartiennent à la classe des substantifs, tels sont, les

nom-

Frédéric second s'est autant distingué par son génie, que par ses victoires éclatantes.
Fryderyk drugi tyle się wstawił przez swój geniusz, iak przez swe zwycięstwa świetne.

Liczyby w kształcie przysłówków kładą się pospolicie na czele utwóru mowy wiązanej, iednakże można je położyć w środku łącząc je spójnikiem et, np.

Premièrement, Frédéric Nayprzód, Fryderyk second n'est devenu grand, drugi stał się wielkim que par ses malheurs iedynie przez swe nieszczęsecondement il se uścił; powtore usposobił formé à l'école de l'adversité; et troisièmement, sci, a potrzecie, ses ennemis ne croyaient iego nieprzyjaciele nie sądzili, pas qu'avec une poignée iżby był zdatnym do de hommes il fut capable dzialania czynów których de faire les actions qu'il a faites.

dokazał z garstką ludzi.

Oprocz tych trzech gatunków liczb, znajduia się jeszcze trzy inne które należą do wydziału rzeczowników, temi zaś są: liczby

cal-

nombres collectifs, les nombres distributifs, et les nombres proportionnels.

Les nombres collectifs servent donc à marquer une certaine quantité de choses, tels sont: une demi douzaine, une douzaine, une vingtaine, une trentaine, une centaine, un millier, un million, un Miliard.

Les nombres distributifs sont ceux qui servent à marquer les différentes parties d'un tout: ce sont, la moitié, le tiers, le quart, une once, une livre, un huitième etc.

Les proportionnels sont ceux qui servent à marquer l'augmentation ou diminution progressive du nombre des choses: tels sont, le double, le triple, le quadruple, le centuple.

Plusieurs ont mis au rang des nombres copulatifs, paire et couple, de même, quartier, mais à faux, quoique ces mots désignent un nombre présumé, puisqu'on dit une paire de bas, une paire de bottes, un couple de bœufs; payer son quartier. On paye ici par quartier, ou par trimestre et semestre. Tous ces mots ne désignent point un nombre positif, mal-

calculite, liczby częściowe i liczby stosunkowe.

Liczby całkowite służą do oznaczenia pewney wielości rzeczy iakieykolwiek, takimi są: poł tuzina, tuzin, dwudziestek, trzydzieści, sto, tysiąc, milion, Miliard czyli tysiąc milionów.

Liczby częściowe są te, które służą do wyrażenia rozmaitych części całości, np. połowy, trzeciej części, czwartej części, uncyi, funta, osmiej części i. t. d.

Liczby stosunkowe są te, które służą do wyrażenia następnego zwiększenia lub zmniejszenia liczby rzeczy iakiey; takimi są le double, dwa razy, le triple, trzy razy; le quadruple, w czworonasob, le centuple, sto razy większy.

Wielu umieściło wyrazy paire, para, couple, dwa; równie quartier, kwartał; w rzędzie liczb spółkowych, lecz to fałszywie, chociaż wyrazy te oznaczają liczbę wziętą za pewną, bowiem się mówi une paire de bas, para pończoch, une paire de bottes, para botów, un couple de bœufs, para wołów; payer son quartier. On paye ici par quartier ou par trimestre et semestre; Piacą

*malgré que l'on comprenne
 un terme de trois mois, ou
 de six: et que par paire
 et couple, on entende qu'il
 y a deux choses ou objets
 de la même espèce, il ne
 s'ensuit pas, que ces mots
 puissent être mis au rang
 des nombres, n'y ayant
 que les grammairiens alle-
 mands qui aient adopté
 cette manière de s'énoncer.*

Płaca tu na kwartały lub
 na trzy, sześć miesięcy.
 Wszystkie te wyrazy nie
 oznaczają bytającymiey liczy-
 by pewney, lubo przez nie
 rozumie się wyraz trzech
 lub sześciu miesięcy: lubo
 zaś wyrazy *paire* i *couple*
 dorożumiewać się każą, iż
 jest dwie rzeczy lub dwa
 przedmioty iednego gatun-
 ku, nie idzie za tem, iż te
 mogą być umieszczone w
 rzędzie liczb, ponieważ tyl-
 ko niemieccy grammatycy,
 przyjęli ten niby gramma-
 tyczny sposób wyrażania się.

Chapitre XVI.

*Des pronoms person-
 nels.*

*Les pronoms, que l'on a
 qualifié du nom de per-
 sonnels, sont ceux qui dési-
 gnent principalement les
 personnes, ou les choses
 que l'on croit personnifier
 en idée. Ces pronoms qui
 sont ordinairement, et pres-
 que toujours placés devant
 les verbes, servent autant
 que si l'on nommait la
 personne qui agit, qui veut
 agir, qui a agi, qui agira,
 ou*

Rozdział XVI.

O Zaimkach Osobi-
 stych.

Zaimki, oznaczone pod i-
 mieniem osobistych, są te
 które wyrażają szczególniey
 osoby, lub też rzeczy które
 myślą sadzimy bydyż uo-
 sobnionemi. Takowe zaim-
 ki kładą się pospolicie i
 prawie zawsze przed słowa-
 mi, i czynią ten skutek,
 iak gdyby mianowaną była
 osoba która działa, która
 chce działać, która działała,
 która działać będzie, lub
 dzia-

ou qui doit agir, telle est la plus essentielle de leurs qualités. Ces pronoms qui semblent n'avoir aucunes difficultés pour les commençans, en ont cependant beaucoup, en ce qu'il est facile de les confondre avec le sujet direct, puisqu'eux mêmes, comme je l'ai dit remplissent la place du sujet direct, c'est à dire du nom, de l'objet, et de la chose. Les nouveaux grammairiens, ne leur donnent plus de cas; ils ne font que les indiquer par les personnes. Ainsi: 1. personne Singulier: je, me, moi; 1. personne pluriel: nous; 2. personne Sing.; tu, te, toi, lui; 2. personne pluriel: vous; 3. personne, sing: il, elle, se, soi, le, la, plur. ils, elles, se, les, leur. Mais, comme cette théorie ne serait peut-être pas assez claire pour ceux qui sont accoutumés à traiter la langue française d'après la vieille méthode, je placerai ici les mutations de ces pronoms, afin de faciliter à un chacun les moyens de suivre ses idées.

działać ma; ta jest najwyższa cecha wzmiankowanych zaimków. Zaimki takowe zdają się żadnych nie mieć trudności dla początkujących, mają ich jednak wiele a to w tym, iż łatwą jest rzeczą wziąć je za jedno z przedmiotem głównym, gdyż one same, jak już powiedziałem, zastępują miejsce przedmiotu głównego, to jest, imienia, przedmiotu i rzeczy. Nowi grammatycy, żadnych im nie naczają przypadków, tylko to prosto po osobach wskazują: a tak: pierwsza osoba, liczbą pojedynczą: je, moi, ja; me, mnie; pierwsza osoba liczby mnogiej nous, my; druga osoba, pojedynczej; tu, toi, ty; te, ciebie; lui, on; druga osoba liczby mnogiej vous, wy. Wcl'n.; trzecia osoba liczby pojedynczej, il, on; elle, ona; se, soi, siebie; le, la; liczba mnoga ils, oni; elles, one; se, les, leurs, ich, im; lecz gdy niniejsza teoria nie byłaby dosyć jasną dla tych, którzy są przyzwyczajonemi uczyć języka francuzkiego podług dawnego sposobu, przeto umieszczam tu odmiany tych zaimków dla ułatwienia sposobów za jakimikolwiek układem uczewia iść chętnym.

Voici donc l'ancienne méthode pour les pronoms appelés Conjonctifs.

Pronoms personnels appelés Conjonctifs.

Owoż dawny sposób od-
mian na zaimki zwane
łączacemi.

Zaimki osobiste zwane
łączacemi.

N. Sujet. D. rég. indirect. Ac. rég. direct.
1. przypadek. 3. przyp. rząd uboczny. 4. przyp. rząd prosty.
Przedmiot lub osoba.

S i n g u l i e r.

<i>je,</i>	<i>ia,</i>	<i>me,</i>
<i>tu,</i>	<i>ty,</i>	<i>te,</i>
<i>il,</i>	<i>on,</i>	<i>lui,</i>
<i>elle,</i>	<i>ona,</i>	<i>lui,</i>
<i>on,</i>	—	—

Liczba pojedyncza.

<i>mnie</i>	<i>me,</i>	<i>mnie,</i>
<i>tobie</i>	<i>te,</i>	<i>ciebie,</i>
<i>ionu</i>	<i>le,</i>	<i>iego,</i>
<i>iey</i>	<i>la,</i>	<i>ia,</i>
—	<i>se,</i>	<i>siebie,</i>

Pluriel.

<i>nous,</i>	<i>my,</i>	<i>nous,</i>
<i>vous,</i>	<i>wy,</i>	<i>vous,</i>
<i>ils,</i>	<i>oni,</i>	<i>leur,</i>
<i>elles,</i>	<i>one,</i>	<i>leur.</i>

Liczba pojedyncza.

<i>nam</i>	<i>nous,</i>	<i>nas,</i>
<i>wam,</i>	<i>vous,</i>	<i>was,</i>
<i>im</i>	<i>les,</i>	<i>ich,</i>
<i>im</i>	<i>les,</i>	<i>ie lub one,</i>

Le datif, me, te, et l'accusatif, prennent après l'impératif affirmatif, moi, toi, parce que ces pronoms sont toujours placés après le verbe.

Przypadek trzeci *me, te*, przypadek czwarty, *za-*
mieniaią się po trybie roz-
kazującym twierdzącym, *na*
moi, toi. albowiem takowe
zaimki kładą się zawsze po
słowie.

Pronoms personnels ab-
solus.

Zaimki osobiste bez-
względne.

On donne à ceux-ci tous les cas des déclinaisons, de l'article indéfinis parcequ'ils font le régime des verbes. Quinque la plupart des grammairiens aient pré-

Zaimkom tego rodzaju
naznaczają wszystkie przy-
padki jakie służyły na for-
my przypadkowania prze-
dinka nieokreślonego, gdyż
te w istocie stanowią skła-
dową

tendu que ces pronoms absolus, ne peuvent servir que pour désigner les personnes; j'observerai que les troisièmes personnes, comme, lui, elle, eux, elles, peuvent se dire des choses, aussi bien que des personnes, et qu'en plaçant les prépositions de, et à devant, on en indique le régime.

Singulier.

Sujet N. moi, toi, soi, lui, elle.

rég. direct. G. de moi, de toi, de soi, de lui, d'elle.

rég. ind. D. à moi; à toi, à soi, à lui, à elle.

rég. actif. Ac. moi, toi, soi, lui, elle.

rég. passif. Ab. de moi, de toi, de soi, de lui, d'elle.

Pluriel.

Sujet. N. nous, vous, eux, elles.

régime direct. G. de nous, de vous, d'eux, d'elles.

rég. ind. D. à nous, à vous, à eux, à elles.

Plu-

dnia rządów słów. A lubo wielu grammatyków utrzymuje, iż takowe bezwzględne zaimki mogą służyć jedynie do oznaczenia osób, z tym wszystkim ja uważam, iż zaimki trzecich osób, iako lui, on; elle, ona; eux, oni, elles, one; mogą tak dobrze stosować się do rzeczy iak i do osób; i że kładąc przed niemi przyimki de i à, wskazuje się tem samem skład rządów.

Liczba pojedyncza.

Przedmiot główny. Przypadek 1. ja, ty, się, on, ona.

Rząd prosty. Przyp. 2. mnie, ciebie, siebie, iego, iey.

Rząd uboczny. Przyp. 3. mnie, tobie, sobie, iemu, iey.

Rząd czynny. Przyp. 4ty, mnie, ciebie, siebie, iego, ia.

Rząd bierny. Przyp. 6. o-demnie, od ciebie, od siebie, od niego, od niey.

Liczba mnoga.

Przypadek 1. My, wy, oni, one.

— — 2. nas, was, ich, ich.

— — 3. nam, wam, im, (Mężczyznom,) im, (kobietom).

M 2

Licz-

Pluriel.

rég. actif. Ac. nous, vous, eux, elles.

rég. passif. Ab. de nous, de vous, d'eux, d'elles.

Comme les pronoms personnels absolus, forment les régimes des verbes au lieu des substantifs, on ne pourra pas s'y méprendre; ainsi l'Instituteur choisira la méthode qui lui paraîtra la plus palpable, et la plus aisée pour son écolier. Quant à moi, l'expérience m'a appris, qu'en Allemagne, il est difficile de se faire comprendre par un nombre infini de prépositions; de sorte que j'ai toujours été obligé de revenir sur mes pas, et de m'appuyer de Restaut, Wailly et de plusieurs autres Grammairiens, qui n'ont point admis ces prépositions incalculables, en rejetant les articles et les pronoms.

Les observations que l'on aura à faire sur ces pronoms, seront analysées dans les thèmes, relatifs à ces pronoms.

Liczba mnoga.

Rząd czynny 4. nas, was, onych, one.

Rząd bierny 6. od nas, nam, od was, wam, od nich, niemi.

Gdy zaimki osobiste bezwzględne stanowią składnię rzędu słów, zamiast rzeczowników przeto nie będzie można żadney w tey mierze popaść omyłce; a tak nauczyciel wybierze sobie taki układ w uczeniu, który mu się zdawać będzie najoczywistszy i najłatwiejszy do pojęcia dla iego ucznia. Co do mnie, nauczyło mnie doświadczenie, iż w Niemczech, trudna iest dać się zrozumieć przez używanie nieskończoney liczby przyimków, tak dalece, iż byłem zawsze zagnalonym wracać się powtornie tą samą drogą, i wesprzeć się na prawidłach grammatycznych Restaut. Wailly i innych. Ci grammatycy iak wiadomo, nie przypuścili tych nieprzeliczonych przyimków, odrzucając przedimki i zaimki.

Uwagi i spostrzeżenia iakie nad takowemi zaimkami uczynić będzie można, zostaną roztrząsanemi w sposób rozbiorowy, w przykładach do takowych zaimków stosujących się.

Chapitre XVII.

*Pronoms possessifs
ou prépositions pos-
sessives.*

Ces pronoms sont divisés en deux classes, la 1. les pronoms joints, ou conjonctifs, comme: mon couteau, ma tabatière, ton père, ta mère etc. La 2. les pronoms disjoints, ou absolus, lesquels n'ont point de substantif après eux, et lesquels se rapportent toujours à un substantif antécédent, par conséquent relatifs: par ex. mon habit et le votre; ma plume et la tienne.

Dans le premier cas, on voit, qu'il faut qu'il y ait toujours un substantif, ou un objet, ou une chose qui le suive, et qui soit annoncé comme possédé de quelqu'un: dans le second cas, on annonce pareillement la possession d'un objet ou d'une chose, mais relativement au premier substantif, afin d'éviter les répétitions: ainsi on dit: mon père et le tien viennent: ma mère et la sienne sortent: par ces

Rozdział XVII.

*Zaimki dzierżawcze
czyli przyimki dzie-
rżawcze.*

Tego rodzaju zaimki dzielą się na dwa działy: pierwszy, zaimków łącznych czyli złączających, jak: mon couteau, mój noż; ma tabatière, moja tabakierka; ton père, tu mère i t. d. 2. oddział zaimków rozłączających lub bezwzględnych, które nie mają rzeczownika po sobie następującego, i które stosują się zawsze do rzeczownika poprzedzającego, a następnie takie są odnośne: nprzykład: mon habit et le votre, moja i twoja suknia; ma plume et la tienne, moje i twoje pióro.

W pierwszym przypadku widzimy, iż potrzeba, aby był zawsze rzeczownik, lub przedmiot lub rzecz za nim idąca, a która jest wystawiona jak gdyby była przez kogoś posiadana. W drugim przypadku mówi się podobnie o posiadaniu przedmiotu pewnego lub rzeczy, lecz stosownie i odnośnie do pierwszego rzeczownika, a to iżby się uchronić niedownych powtarzań: tak więc mówi się: Mój ojciec i twój idą; moja matka i twoja.

ces exemples on voit possi-
 divement que le tien est pour
 père et la sienne pour mère,
 donc on n'a pas besoin de
 dire, ton père et mon père.
 ta mère et sa mère, puis-
 que le tien et la sienne an-
 noncent les objets relative-
 ment. *faut faire atten-
 tion, que les pronoms, mon,
 ton, son, se placent de-
 vant tous les substantifs
 qui commencent par les vo-
 yelles, a, e, i, o, u et y et
 l'h muette; de même, s'il
 y a un adjectif qui pré-
 cède le nom, et qui com-
 mence par une voyelle, on
 ne peut se servir d'autres
 pronoms, n'importe à quel
 genre le nom soit. Le plu-
 riel est partout égal, et ne
 se change point. comme on
 va le voir par les déclinaï-
 sons de ces pronoms.*

twoia wychodzą; z tych
 przeto przykładów, widzimy
 jasnie, że zaimek *tien*, kła-
 dzie się na miejsce rzeczow-
 nika, *père*; a zaimek *sien-
 ne*, na miejsce rzeczowni-
 ka *mère*; więc nie ma po-
 trzeby mówić, *ton père et
 mon père*; *ta mère et sa
 mère*; albowiem zaimki *le
 tien*, i *la sienne*, zapowia-
 daia przedmioty względnie
 siebie. Potrzeba uważać
 także, iż zaimki, *mon, ton,
 son*, kładą się przed rzeczow-
 nnikami zaczynającemi się
 od samogłosek *a, e, i, o u,
 y h* ciche; podobnie przed
 przymiotnikami poprzedza-
 jącemi imię a zaczynające-
 mu się od samogłoski, nie
 można innych kłaść zaim-
 ków bez względu na to ja-
 kiego rodzaju będzie imię.
 Liczba mnoga jest wszędzie
 jednakowa i nie odmienia
 się bynajmniej, iak to wi-
 dzieć się da z form przy-
 padkowania wzmiankowa-
 nych zaimków.

*Pronoms possessifs joints
 ou conjonctifs.*

Masculin.

S i n g u l i e r.

Sujet. N. mon chapeau.

Sin-

Zaimki dzierżawcze łą-
 czące.

Rodzaj Męzki.

Liczba pojedyncza.

Rzecz lub osoba, Przew. r. mój
 kapelusz.
 Licz-

*Singulier.**rég. dir. G. de mon chapeau.**rég. ind. D. à mon chapeau.**rég. actif. Ac. mon chapeau.**régime pas. Ab. de mon chapeau.*

Liczba pojedyncza.

Rząd prosty. Przy. 2. mego kapelusza.

— uboczny. Przy. 3. memu kapeluszowi.

— czynny. Przy. 4. mój kapelusz.

— bierny Przy. 6. mego kapelusza, moim kapeluszem.

*Pluriel.**Sujet. N. mes chapeaux.**rég. dir. G. de mes chapeaux.**rég. ind. D. à mes chapeaux.**rég. act. Ac. mes chapeaux.**régime pas. Ab. de mes chapeaux.*

jak w pojedynczy

Liczba mnoga.

1. moje kapelusze.

2. moich kapeluszków.

3. moimi kapeluszami.

4. moje kapelusze.

6. moich kapeluszków, moimi kapeluszami.

*Féminin.**Singulier.**Sujet. N. ma table.**rég. dir. G. de ma table.**rég. ind. D. à ma table.**r. actif. Ac. ma table.**r. pas. Ab. de ma table.*

Rodzaj żeński.

Liczba pojedyncza.

jak w poprzedzającym przy-
padkowi zaimka mon.

1. mój stół.

2. mego stołu.

3. memu stołowi.

4. mój stół.

6. mego stołu, moim stołem.

*Pluriel.**Sujet. N. mes tables.**rég. dir. G. de mes tables.**r. ind. D. à mes tables.**r. act. Ac. mes tables.**r. pas. Ab. de mes tables.*

Liczba mnoga.

1. me lub moje stoły.

2. mych stołów.

3. moim stolom.

4. moje stoły.

6. mych stołów, moimi stolami.

Déclinaison d'un substantif commençant par une voyelle.

Masculin.

Singulier.

*Sujet. N. mon ami.
régime dir. G. de mon ami.
r. ind. D. à mon ami.
r. act. Ac. mon ami.
r. pas. Ab. de mon ami.*

Pluriel.

*Sujet. N. mes amis.
rég. dir. G. de mes amis.
r. ind. D. à mes amis.
r. act. Ac. mes amis.
r. pas. Ab. de mes amis.*

Féminin.

Singulier.

*Sujet. N. mon oreille.
rég. dir. G. de mon oreille.
r. ind. D. à mon oreille.
r. act. Ac. mon oreille.
r. pas. Ab. de mon oreille.*

Plu-

Przypadkowanie rzeczownika zaczynającego się od samogłoski w francuzkim.

Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

1. moy przyjaciel.
2. mego przyjaciela.
3. memu lub moiemu przyjacielowi.
4. mego przyjaciela.
6. mego przyjaciela, wym przyjacielem.

Liczba mnoga.

1. moi przyjaciele.
2. mych przyjaciół.
3. niym lub moim przyjaciółom.
4. moich przyjaciół.
6. moich przyjaciół, moimi przyjaciółmi.

Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

1. moje ucho.
2. mego ucha.
3. memu uchu.
4. moje ucho.
6. mego ucha, mem uchem.

*jak w przypadkach
poszczególnych.*

Licz-

Pluriel.

Sujet. N. mes oreilles.
rég. dir. G. de mes oreilles.
r. ind. D. à mes oreilles.
r. act. Ac. mes oreilles.
r. pas. Ab. de mes oreilles.

lik w przypadykowaniu
 popierającym.

Liczba mnoga.

1. moje uszy.
2. mych uszów.
3. moim uszom.
4. moje uszy.
6. moich uszów, me-
mi uszani.

*Masculin.**Singulier.*

Sujet. N. ton jardin.
rég. dir. G. de ton jardin.
r. ind. D. à ton jardin.
r. act. Ac. ton jardin.
r. pas. Ab. de ton jardin.

Pluriel.

Sujet. N. tes jardins.
rég. dir. G. de tes jardins.
r. ind. D. à tes jardins.
r. pas. Ac. tes jardins.
r. act. Ab. de tes jardins.

*Féminin.**Singulier.*

Sujet. N. ta maison.
rég. dir. G. de ta maison.
r. ind. D. à ta maison.
r. act. Ac. ta maison.
r. pas. Ab. de ta maison.

Plu.

*Rodźay męzki.**Liczba pojedyncza.*

1. twój ogród.
2. twego ogrodu.
3. twemu ogrodowi.
4. twój ogród.
6. twego ogrodu, twemu
ogrodowi.

Liczba mnoga.

1. twe lub twoje ogrody.
2. twych ogrodów.
3. twoim ogrodowi.
4. twoje ogrody.
6. twoich ogrodów, two-
iemni ogrodami.

*Rodźay żeński.**Liczba pojedyncza.*

- Rzecz lub przedmiot. 1. twój
dom.
 Rząd prosty. 2. twego domu.
 — uboczny. 3. twemu domo-
wi.
 — czynny. 4. twój dom.
 — bierny. 6. twego domu,
tweim domem.

Licz-

Pluriel.

Sujet. N. *tes maisons.*
rég. dir. G. *de tes maisons.*
r. ind. D. *à des maisons.*
r. act. Ac. *tes maisons.*
r. pas. Ab. *de tes maisons.*

jak w pojedynczej

Liczba mnoga.

1. *two lub twoie domy.*
2. — *twoich domów.*
3. — *twoim domom.*
4. — *twoie domy.*
5. — *twoich domów,*
twoimi do-
maini.

*Masculin.**Rodzay męzki.**Singulier.*

Sujet. N. *son secrétaire.*
rég. dir. G. *de son secrétaire.*
r. ind. D. *à son secrétaire.*
r. act. Ac. *son secrétaire.*
r. pas. Ab. *de son secrétaire.*

jak w poprzedzających

Liczba pojedyncza.

1. *iego sekretarz.*
2. — *sekretarza.*
3. — *sekretarzowi.*
4. — *sekretarza.*
5. — *sekretarza, se-*
kretarzem.

Pluriel.

Sujet. N. *ses secrétaires.*
rég. dir. G. *de ses secrétaires.*
r. ind. D. *à ses secrétaires.*
r. act. Ac. *ses secrétaires.*
r. pas. Ab. *de ses secrétaires.*

jak w poprzedzających

Liczba mnoga.

1. *iego sekretarze.*
2. — *sekretarzów.*
3. — *sekretarzom.*
4. — *sekretarzow.*
5. — *sekretarzów, se-*
kretarzani.

*Féminin.**Rodzay żeński.**Singulier.*

Sujet. N. *sa chemise.*
rég. dir. G. *de sa chemise.*
r. dir. D. *à sa chemise.*
r. act. Ac. *sa chemise.*
r. pas. Ab. *de sa chemise.*

jak w poprzedzających

Liczba pojedyncza.

1. *iego koszula.*
2. — *koszuli.*
3. — *koszuli.*
4. — *koszulę.*
5. — *koszuli, koszulą.*

*Plu-**Licz-*

Pluriel.

Sujet. N. *ses chemises.*
 r. dir. G. *de ses chemises.*
 r. ind. D. *à ses chemises.*
 r. actif. Ac. *ses chemises.*
 r. pas. Ab. *de ses chemises.*

jak w poprzedzających

Liczba mnoga.

1. iego koszule.
2. — koszul.
3. — koszulom.
4. — koszule.
6. — koszul, koszu-
lami.

NB: Chociaż zaimki *son*,
sa, *znacza* *swoy*, *swoja*,
 przecież te położone z rzeczownikami tłumaczą się
 przez wyraz *iego* w języku
 polskim.

*Déclinaison d'un sub-
 stantif avec son ad-
 jectif.*

Przypadkowanie rzeczownika
 wraz z przymiotnikiem.

Masculin.

Rodzaj męzki.

Singulier.

Sujet. N. *mon petit chien.*
 régime dir. G. *de mon petit
 chien.*
 r. ind. D. *à mon petit chien.*
 r. act. Ac. *mon petit chien.*
 r. pas. Ab. *de mon petit chien.*

Liczba pojedyncza.

1. Mój mały pies.
2. mego małego psa.
3. memu małemu psu.
4. mego małego psa.
6. niego małego psa, myn-
 małymi psami.

Pluriel.

Liczba mnoga.

Sujet. N. *mes petits chiens.*
 r. dir. G. *de mes petits chiens.*
 r. ind. D. *à mes petits chiens.*
 r. act. Ac. *mes petits chiens.*
 régime pas. Ab. *de mes petits
 chiens.*

1. moje małe psy.
2. moich małych psów.
3. moim małym psom.
4. moje małe psy.
6. moich małych psów,
 moim małym psami.

Fémi-

Ro-

Féminin.

Singulier.

Sujet. N. *ma jolie brebis.*
 rég. dir. G. *de ma jolie brebis.*
 r. ind. D. *à ma jolie brebis.*
 r. act. Ac. *ma jolie brebis.*
 r. pas. Ab. *de ma jolie brebis.*

Pluriel.

Sujet. N. *mes jolies brebis.*
 r. dir. G. *de mes jolies brebis.*
 r. ind. D. *à mes jolies brebis.*
 r. act. Ac. *mes jolies brebis.*
 r. pas. Ab. *de mes jolies brebis.*

Quand l'adjectif est placé après le nom, ou substantif, il adopte le même genre, le même nombre et le même cas, que son substantif, puisqu'il sert à désigner ses qualités.

Masculin.

Singulier.

Sujet. N. *ton mouchoir blanc.*
 r. dir. G. *de ton mouchoir blanc.*
 r. ind. D. *à ton mouchoir blanc.*
 r. act. Ac. *ton mouchoir blanc.*
 r. pas. Ab. *de ton mouchoir blanc.*

Plu-

Rodzay żeński.

Poiedyńcza.

1. moja piękna owca.
2. moiej piękney owcy.
3. moiejpiękney owcy.
4. moją piękną owcę.
6. moiej piękney owcy,
moją piękną owcę.

M n o g a.

1. moje piękne owce.
2. moich pięknych owiec.
3. moim pięknym owcom.
4. moje piękne owce.
6. moich pięknych owiec,
mojemu pięknemu ow-
caini.

Kiedy przymiotnik jest po-
łożony po imieniu lub rzecz-
owniku, w ten czas przy-
muje ten sam rodzaj, lic-
bę i przypadek, co i jego
rzeczownik, jako służący do
oznaczenia jego przymiotów.

Rodzay Męzki.

Liczba poiedyńcza.

1. twoja chustka biała.
2. twoiej chustki białej.
3. twoiej chustce białej.
4. twoją chustkę białą.
6. twoiej chustki białej,
twoją chustką białą.

Mno-

Pluriel.

- Sujet. N. tes mouchoirs blancs.*
rég. dir. G. de tes mouchoirs blancs.
r. indir. D. à tes mouchoirs blancs.
r. actif. Ac. tes mouchoirs blancs.
r. pas. Ab. de tes mouchoirs blancs.

*Féminin.**Singulier.*

- Sujet. N. ta toile rouge.*
rég. dir. G. de ta toile rouge.
r. ind. D. à ta toile rouge.
r. act. Ac. ta toile rouge.
r. pas. Ab. de ta toile rouge.

Pluriel.

- Sujet. N. tes toiles rouges.*
r. dir. G. de tes toiles rouges.
r. ind. D. à tes toiles rouges.
r. act. Ac. tes toiles rouges.
r. pas. Ab. de tes toiles rouges.

*Masculin.**Singulier.*

- Sujet. N. son bon habit.*
rég. dir. G. de son bon habit.
r. ind. D. à son bon habit.
r. act. Ac. son bon habit.
r. pas. Ab. de son bon habit.

*Plu-**Mnoga.*

1. twoie chustki białe.
2. twoich chustek białych.
3. twoim chustkom białym.
4. twoie chustki białe.
6. twoich chustek białych, twoiemi chustkami białemi.

*Rodzay żeński.**Poiedyncza.*

1. twoie płotno czerwone.
2. twego płotna czerwonego
3. twemu płotnu czerwonemu.
4. twoie płotno czerwone.
6. twego płotna czerwonego, twem płotnem czerwonym.

Mnoga.

1. twoie płotna czerwone.
2. twoich płocien czerwonych.
3. twoim płotnom czerwonym
4. twoie płotna czerwone.
6. twoich płocien czerwonych, twem płotnami czerwonymi.

*Rodzay Męzki.**Liczba poiedyncza.*

1. iego dobra suknia.
2. — dobrej sukni.
3. — dobrej sukni.
4. — dobrą suknią.
6. — dobrej sukni, dobrą suknią.

Mno-

Pluriel.

Sujet. N. ses bons habits.
rég. dir. G. de ses bons habits.

r. ind. D. à ses bons habits.
r. act. Ac. ses bons habits.
r. pas. Ab. de ses bons habits.

Féminin.

Singulier.

Sujet. N. sa bonne pomme.

rég. direct. G. de sa bonne pomme.

r. ind. D. à sa bonne pomme.

r. act. Ac. sa bonne pomme.

r. pas. Ab. de sa bonne pomme.

Pluriel.

Sujet. N. ses bonnes pommes.

rég. dir. G. de ses bonnes pommes.

r. ind. D. à ses bonnes pommes.

r. act. Ac. ses bonnes pommes.

r. pas. Ab. de ses bonnes pommes.

Les pronoms du genre commun, sont: notre, votre, leur: on les appelle ainsi, parcequ'ils sont les mêmes devant tous les substantifs sans distinction de genre.

Mnoga.

1. iego dobre suknie.
 2. — dobrych sukien.

3. — dobrym sukniom.
 4. — dobre suknie.
 6. — dobrych sukien
 dobrej sukniami.

Rodzay Żeński.

Liczba pojedyncza.

Rzecz czyli przedmiot. 1. iego dobre jabłko.

Rząd prosty. 2. iego dobrego jabłka.

Rząd uboczny. 3. iego dobremu jabłku.

Rząd czynny. 4. iego dobre jabłko.

Rząd bierny. 6. iego dobrego jabłka, dobremi jabłkami.

Mnoga.

1. iego dobre jabłka.
 2. — dobrych jabłek.
 3. — dobrym jabłkom.
 4. — dobre jabłka.
 6. — dobrych jabłek,
 dobrejmi jabłkami.

W powielaczny

Zaimki rodzaju wspólnego są: notre, nasz, nasza; votre, wasz, wasza; leur, ich: nazywają je wspólnymi dla tego, ponieważ zostają nieodmienne przed wszystkimi

genre: ils ont au pluriel, nos, vos, leurs. Ici il ne faut point confondre le pronom personnel leur, lequel n'a jamais un substantif après soi, et désigne toujours plusieurs personnes.

stkiemi rzeczownikami, bez względu na ich rodzaj; mają one w liczbie mnogiej, *nos, nasi, nasze; vos, wasi, wasze; leurs, ich*. Nie należy tu myśleć zaimka osobistego *leur*, który nigdy po sobie nie ma rzeczownika, a zawsze stosuje się do wielu osób.

Déclinaison des pronoms possessifs communs.

Przypadkowanie zaimków dzierżawczych wspólnych obydwu rodzajów.

Masculin.

Rodzaj Męzki.

Singulier.

Liczba pojedyncza.

*Sujet, N. notre cheval.
rég. dir. G. de notre cheval.
r. ind. D. à notre cheval.
r. act. Ac. notre cheval.
r. pas. Ab. de notre cheval.*

1. nasz koń.
2. naszego konia.
3. naszemu koniowi.
4. naszego konia.
5. naszego konia, naszym koniem.

Pluriel.

*Sujet, N. nos chevaux.
rég. dir. G. de nos chevaux.
r. ind. D. à nos chevaux.
r. act. Ac. nos chevaux.
r. pas. Ab. de nos chevaux.*

Mnoga.

1. nasze konie.
2. naszych koni.
3. naszym koniom.
4. nasze konie.
5. naszych koni, naszymi końmi.

jak w formach przypadkowych
na poprzedzających.

Féminin.

Rodzaj żeński.

Singulier.

Liczba pojedyncza.

*Sujet, N. votre jument.
rég. dir. G. de votre jument.*

1. wasza klacz.
2. waszej klaczy.

Licz-

rég. ind. D. à votre jument.
r. acc. Ac. votre jument.
r. pas. Ab. de votre jument.

Pluriel.

Sujet. N. vos juments.
rég. dir. C. de vos juments.
r. ind. D. à vos juments.
r. act. Ac. vos juments.
r. pas. Ab. de vos juments.

Masculin.

Singulier.

Sujet. N. leur champ.
rég. dir. G. de leur champ.
r. ind. D. à leur champ.
r. act. Ac. leur champ.
r. pas. Ab. de leur champ.

Pluriel.

Sujet. N. leurs champs.
rég. dir. G. de leurs champs.
r. ind. D. à leurs champs.
r. act. Ac. leurs champs.
r. pas. Ab. de leurs champs.

Ces modèles de déclinaisons seront suffisants, pour donner une idée précise de ces pronoms; le maître fera donc bien de donner des exemples à son écolier, pour qu'il forme d'autres déclinaisons, afin de lui
bien

3. waszey klaczy.
 4. waszą klacz.
 6. waszey klaczy, waszą klaczą.

M n o g a.

1. wasze klacze.
 2. waszych klacz lub klaczów.
 3. waszym klaczom.
 4. wasze klacze.
 6. waszych klacz, waszemi klaczami.

Rodzay Męzki.

Poiedyncza.

1. ich pole.
 2. — pola.
 3. — polu.
 4. — pole.
 5. — pola, polem.

M n o g a.

1. ich pola.
 2. — pól.
 3. — polom.
 4. — pola.
 6. — pól, polami.

Te wzory przypadkowań będą rader wystarczającemi do wystawienia dokładnego obrazu wzmiankowanych zaimeków: pauczyciel dobrze postąpi sobie, gdy zadawać będzie uczniowi swemu inne przykłady, iżby sam układał sobie przypadkowania; tem bowiem sposobem wpra-

wi

bien faire concevoir les mutations de ces pronoms.

Les pronoms absolus ou disjoints, adoptent l'article défini, et sont relatifs au substantif antécédent; ils sont d'autant plus utiles, que par eux, on évite les répétitions fréquentes, qu'on serait obligé de faire, en nommant à tout moment le même objet.

prawi go do wszelkich odmian, iakie rzeczzone zaimki przyjąć są zdolnemi.

Zainki bezwzględne czyli nielączące, przyimują przodem przedimek określony, i stosują się do rzeczowników poprzedzających; są one tem użyteczniejszemi, iż za ich pomocą ustrzedz się można częstych powtarzań, którebyśmy czynić byli przymuszonemi, wzmiankując za każdym razem, jeden i tenże sam przedmiot.

Déclinaison.

Przypadkowanie.

Masculin.

Féminin.

Męzki.

Żeński.

Singulier.

Liczba pojedyncza.

Sujet. N. le mien. — la mienne.
rég. dir. G. du mien. — de la mienne.
r. ind. D. au mien. — à la mienne.
r. act. Ac. le mien. — la mienne.
r. pas. Ab. du mien. — de la mienne.

1. moy. — moia.
 2. mego. — moiey.
 3. niemu. — moiey.
 4. mego — moia.
 6. mego, mym — moiey, moia.

Pluriel.

Liczba mnoga.

Sujet. N. les miens. — les miennes.
rég. dir. G. des miens. — des miennes.

1. moi. — moie.
 2. moich. — moich.

Plu-

N

Licz-

<i>Pluriel.</i>		<i>Liczba mnoga.</i>	
<i>rég. ind. D. aux miens. — aux</i>	<i>miennes.</i>	3. moim. —	—
<i>rég. act. Ac. les miens. — les</i>	<i>miennes.</i>	4. moich. —	moie.
<i>r. pas. Ab. des miens. — des</i>	<i>miennes.</i>	6. moich, moiemi. —	
<i>Singulier.</i>		<i>Poiedyńcza.</i>	
<i>Sujet. N. le tien. — la</i>	<i>tienne.</i>	1. twóy. —	twoia.
<i>rég. dir. G. du tien. — de la</i>	<i>tienne.</i>	2. twego. —	twoiey.
<i>r. ind. D. au tien. — à la</i>	<i>tienne.</i>	3. twemu. —	twoiey.
<i>rég. actif. Ac. le tien. — la</i>	<i>tienne.</i>	4. twego. —	twoia.
<i>r. pas. Ab. du tien. — de la</i>	<i>tienne.</i>	6. twego, twoim. —	twoiey, twoia.
<i>Pluriel.</i>		<i>Mnoga.</i>	
<i>Sujet. N. les tiens. — les</i>	<i>tiennes.</i>	1. twoi. —	twoie.
<i>rég. dir. G. des tiens. — des</i>	<i>tiennes.</i>	2. twoich. —	twoich.
<i>r. ind. D. aux tiens. — aux</i>	<i>tiennes.</i>	3. twoim. —	—
<i>r. act. Ac. les tiens. — les</i>	<i>tiennes.</i>	4. twoich. —	twoie.
<i>r. pas. Ab. des tiens. — des</i>	<i>tiennes.</i>	6. twoich. —	twoiemi.
<i>Singulier.</i>		<i>Liczba poiedyńcza.</i>	
<i>Sujet. N. le sien. — la</i>	<i>sienne.</i>	1. swoy. —	swoia.
<i>rég. dir. G. du sien. — de la</i>	<i>sienne.</i>	2. swego. —	swey lub swoiey,
<i>r. ind. D. au sien. — à la</i>	<i>sienne.</i>	3. swemu. —	swoiey.
<i>rég.</i>			swego

<i>rég. actif. Ac. le sien. — la</i>	4. swego.	—	swoiŋ.
<i>sienné.</i>			
<i>r. pas. Ab. du sien. — de la</i>	6. swego, swoim.	—	swoiey, swoia.
<i>sienné.</i>			

Pluriel.

M n o g a.

<i>Sujet. N. les siens. — les</i>	1. swoi.	—	swoie.
<i>siennes.</i>			
<i>rég. dir. G. des siens. — des</i>	2. swoich.	—	—
<i>siennes.</i>			
<i>r. ind. D. aux siens. — aux</i>	3. swoim.	—	—
<i>siennes.</i>			
<i>r. actif. Ac. les siens. — les</i>	4. swoich.	—	swoie.
<i>siennes.</i>			
<i>r. pas. Ab. des siens. — des</i>	6. swoich, swoiemi.	—	
<i>siennes.</i>			

Les pronoms disjoints ou absolus du genre commun, sont égaux, il n'y a que l'article défini, qui désigne le genre.

Zaimki bezwzględowe rodzaju wspólnego są jednakowe na obydwa rodzaje, sam tylko przedimek określony, różnicę rodzaju wskazuje.

Masculin.

Féminin.

Mezki.

Żeński.

S i n g u l i e r.

Liczba pojedyncza.

<i>Sujet. N. le nôtre. — la</i>	1. nasz.	—	nasza.
<i>nôtre.</i>			
<i>r. dir. G. du nôtre. — de la</i>	2. naszego.	—	naszey.
<i>nôtre.</i>			
<i>r. ind. D. au nôtre. — à la</i>	3. naszemu.	—	naszey.
<i>nôtre.</i>			
<i>rég. act. Ac. le nôtre. — la</i>	4. naszego.	—	naszą.
<i>nôtre.</i>			
<i>r. pas. Ab. du nôtre. — de</i>	6. naszego, szym.	—	naszey, naszą.
<i>la nôtre</i>			

Plu-

N 2

Licz-

Pluriel.

*Ici les deux genres
sont égaux.*

*Sujet. N. les nôtres.
rég. dir. G. des nôtres.
r. ind. D. aux nôtres.
r. act. Ac. les nôtres.
r. pas. Ab. des nôtres.*

Liczba mnoga.

Iednakowy na obydwu
rodzaje w ięzyku fran-
cuzkim.

1. nasi. — nasze.
2. naszych. — —
3. naszym. — —
4. naszych. — nasze.
6. naszych, naszymi. —

Masculin.

Féminin.

Męzki.

Żeński.

Singulier.

Poiedyncza.

*Sujet. N. le vôtre. — la
vôtre.
rég. dir. G. du vôtre. — de
la vôtre.
r. ind. D. au vôtre. — à la
vôtre.
r. actif. Ac. le vôtre. — la
vôtre.
r. pas. Ab. du vôtre. — de
la vôtre.*

1. wasz. — wasza.
2. waszego. — waszey.
3. waszemu. — waszey.
4. waszego. — waszą.
6. waszego, szym. — waszey,
waszą.

Pluriel.

*Ici les deux genres
sont aussi égaux.*

Liczba mnoga.

Obydwu rodzaje w ię-
zyku francuzkim ię-
dnakowe.

*Sujet. N. les vôtres.
rég. dir. G. des vôtres.
r. ind. D. aux vôtres.
r. act. Ac. les vôtres.
r. pas. Ab. des vôtres.*

1. wasi. — wasze.
2. waszych. — —
3. waszym. — —
4. waszych. — wasze.
6. waszych, waszemi.

Mas-

Męzki.

Masculin.

Féminin.

Męzki.

Żeński.

Singulier.

Liczba pojedyncza.

Sujet. N. *le leur.* — *la leur.*
 rég. dir. G. *du leur.* — *de la leur.*
 r. ind. D. *au leur.* — *à la leur.*
 r. act. Ac. *le leur.* — *la leur.*
 r. pas. Ab. *du leur.* — *de la leur.*

Na obydwie rodzaje, i
 wszystkie przypadki ma

ich.

Pluriel.

Mnoga.

*Les deux genres sont
 pareillement égaux.*

Obydwie rodzaje w ie-
 zyku francuzkim są
 jednakie.

Sujet. N. *les leurs.*
 rég. dir. G. *des leurs.*
 r. ind. D. *aux leurs.*
 r. act. Ac. *les leurs.*
 r. pas. Ab. *des leurs.*

W języku polskim wszy-
 stkie przypadki są ie-
 dnakie to jest ich.

Chapitre XVIII.

Rozdział XVIII.

*Des pronoms démon-
 stratifs.*

O zaimkach wskazu-
 jących.

*Les pronoms démonstra-
 tifs servent à désigner un
 objet, de même que si on
 le montrait par un signe
 de la main. Quoique bien
 des*

Zaimki wskazujące służą
 do oznaczenia przedmiotu.
 tak właśnie, jakby się nań
 skinieniem ręki wskazało.
 Chociaż wielu grammatyków
 uanie-

des grammairiens aient placé ces pronoms au nombre des adjectifs, et qu'ils n'admettent que ceux qui indiquent le lieu, la personne, ou la chose, les quels sont: ce, ci, là, celui-ci, celui-là, celle-ci, celle-là, ceci, cela, je croirais cependant embrouiller l'esprit des commençans, si je ne suivais pas de plus anciens grammairiens, qui les ont classifiés comme on va le voir. Cette règle, sera contraire à celle de Mr. Débonnal, et de plusieurs autres; mais, si ces Messieurs considèrent que l'usage tient lieu de règle, alors, je crois, qu'ils seront de mon avis: d'ailleurs, en présentant ces pronoms dans leurs différentes mutations, il importe peu qu'on les considère comme adjectifs, ou comme pronoms; ou bien qu'on les mette au nombre des prépositions; c'est à l'instituteur à régler son cours d'étude, et à suivre son système, sitôt, qu'il voit que ses écoliers font des progrès. Le pronom démonstratif, ou comme on le vaudra la préposition, ce est au masculin; au féminin, on dit: cette et quand le mot commence par une voyelle, et qu'il

unieścilo takowe zaimki w liczbie przymiotników, i lubo te tylko przypuszczają, które wskazują miejsce, osobę lub rzecz, iakiemmi są: ce, ci, là, tam; celui-ci, tentu; celui-là, ten tam; celle-ci, ta tu; celle-là, ta tam; miniamalbyim jednak, iż wprowadzę zawiłkanie w unysł zaczynających, gdybyim nie szedł torem od naydawniejszych grammatyków wskazanym, którzy ie następującym sposobem uporządkowali. Prawidło to będzie przeciwne układowi Pa. Débonnal i wielu innych; lecz gdy ci Ichność zważą, że zwyższy zastępuie częstokroć miejsce prawidła, w ów czas rozumiem, iż poydą za innemi zdaniem: a do tego; wystawując te zaimki pod różnemi odmianami, nie wiele to znaczy, czyli ie iako przymiotniki lub zaimki uważać, lub też czyli ie kładź będziem w liczbie przymiotków; do nauzcyciela należec będzie kiorować trybem nauki, i iść za własnym układem, iak tylko widzi, iż uczniowie iego czynią postępek w ięzyku. Zaimek wskazujący ce, lub czyli go kio nazwać chce przymiotkiem, stosuje się do rodzaju męzkiego, w żeńskim kładzie się cette, a gdy wyraz zaczyna się od

est.

samo-

est du genre masculin, il faut se servir de cet; mais s'il est féminin, on ne le change pas et on dit: cette. Pour s'assurer du genre du substantif, et ne point se tromper, l'écolier aura recours au dictionnaire, afin de s'assurer du genre du substantif qu'il a sous les yeux. Or, ces pronoms pris sous ce point de vue, sont joints, ou conjonctifs; dis-joints ou absolus.

Déclinaison des pronoms démonstratifs joints ou absolus.

Masculin.

S i n g u l i e r.

*Sujet. N. ce garçon.
rég. dir. G. de ce garçon.
r. ind. D. à ce garçon.
r. act. Ac. ce garçon.
r. pas. Ab. de ce garçon.*

Pluriel.

*Sujet. N. ces garçons.
rég. dir. N. de ces garçons.
r. ind. D. à ces garçons.
r. act. Ac. ces garçons.
r. pas. Ab. de ces garçons.*

Fémi-

samogłoski, chociażby był rodzaju męskiego, potrzeba użyć zaimka *cet*; gdy zaś rzeczownik będzie rodzaju żeńskiego, bynajmniej się zaimek nie zmienia i kładzie się *cette*. Aby uczeń zapewnił się o rodzaju rzeczownika, i aby się w tem względzie nie mylił, udać się ma do słownika, a ten mu wskaże rodzaj rzeczownika, którego ma przed oczyma. Zaimki w tem widoku uważane są łączne czyli łączące; i bezwzględne.

Przypadkowanie zaimków wskazujących łącznych.

Rodzay męzki.

Liczba pojedyncza.

*Przedmiot. 1. ten Chłopiec.
Rząd prosty. 2. tego chłopca.
— uboczny. 3. temu chłopcu.
— czynny. 4. tego chłopca.
— bierny. 6. tego chłopca, tym chłopcem.*

M n o g a.

*1. te chłopcy.
2. tych chłopców.
3. tym chłopcom.
4. tych chłopców.
6. tych chłopców, temi chłopcami.*

jak w pojedynczy.

Żeń-

*Féminin.**S i n g u l i e r.*

Sujet. N. *cette fille.*
r. dir. G. *de cette fille.*
r. ind. D. *à cette fille.*
r. act. Ac. *cette fille.*
r. pas. Ab. *de cette fille.*

Pluriel.

Sujet. N. *ces filles.*
r. dir. G. *de ces filles.*
r. ind. D. *à ces filles.*
r. act. Ac. *ces filles.*
r. pas. Ab. *de ces filles.*

Devant une voyelle qui commence un substantif masculin.

*Masculin.**S i n g u l i e r.*

Sujet. N. *cet homme.*
rég. dir. G. *de cet homme.*
r. ind. D. *à cet homme.*
r. act. Ac. *cet homme.*
r. pas. Ab. *de cet homme.*

Pluriel.

Sujet. N. *ces hommes.*
rég. dir. G. *de ces hommes.*
r. ind. D. *à ces hommes.*
r. act. Ac. *ces hommes.*
r. pas. Ab. *de ces hommes.*

Quand

*Żeński.**Liczba pojedyncza.*

1. ta dziewczyna.
2. tej dziewczyny.
3. tej dziewczynie.
4. tę dziewczynę.
6. tej dziewczyny, u dziewczynę.

Mnoga.

1. te dziewczyny, dziewczęta.
2. tych dziewcząt.
3. tym dziewczętom.
4. te dziewczęta.
6. tych dziewcząt, temi dziewczętami.

Przed samogłoską, od której się zaczyna rzeczownik męskiego rodzaju.

*Rodzaj Męzki.**Liczba pojedyncza.*

1. ten człowiek.
2. tego człowieka.
3. temu człowiekowi.
4. tego człowieka.
6. tego człowieka, tym człowiekiem.

Mnoga.

1. ci ludzie.
2. tych ludzi.
3. tym ludziom.
4. tych ludzi.
6. tych ludzi, temi ludźmi.

Kie-

Quand la voyelle commence un substantif féminin,

Kiedy rzeczownik rodzaju żeńskiego zaczyna się od samogłoski w języku francuskim.

Féminin.

Singulier.

Sujet. N. *cette étoile.*
règ. dir G. *de cette étoile.*
r. ind. D. *à cette étoile.*
r. act. Ac. *cette étoile.*
r. pas. Ab. *de cette étoile.*

Rodzaj Żeński.

Poedyńcza.

1. ta gwiazda.
2. tej gwiazdy.
3. tej gwiazdzie.
4. tę gwiazdę.
6. tej gwiazdy, ta gwiazda.

Pluriel.

Sujet. N. *ces étoiles.*
règ. dir G. *de ces étoiles.*
r. ind. D. *à ces étoiles.*
r. act. Ac. *ces étoiles.*
r. pas. Ab. *de ces étoiles.*

Mnoga.

1. te gwiazdy.
2. tych gwiazd.
3. tym gwiazdom.
4. te gwiazdy.
6. tych gwiazd, temi gwiazdami.

S'il y a des adjectifs qui suivent immédiatement, ou qui soient placés avant, ou après le substantif, ils suivent la règle générale, qui est, qu'ils prennent le même genre, le même cas, et le même nombre, que le substantif.

Iżeli po nich idą bezpośrednio przyniotniki, lub gdy te umieszczają się po rzeczowniku, w ów czas stosuje się do nich prawo ogólne, które mieć chce, aby zainiki przybierały rodzaj, przypadek, i tę samą liczbę co i rzeczownik.

Les pronoms démonstratifs disjoints ou absolus, sont relatifs à un objet ou à une chose, et servent de même que les autres pronoms, à éviter les répétitions des mêmes noms.

Zainiki wskazujące nie łączne to jest bezwzględne, są te, które są stosowne do jakiego przedmiotu lub rzeczy, a służą równie iak i inne, iżby się uchronić kilkokrotnego powtarzania jednychże imion.

Mas-

Męzki.

Mascul.

Féminin.

Męzki.

Żeński.

Sujet. N. celui. — celle.
 r. dir. G. de celui. — de celle.
 rég. ind. D. à celui. — à celle.
 rég. act. Ac. celui. — celle.
 r. pas. Ab. de celui. — de celle.

1. ów. — owa.
 2. ówego. — owey.
 3. ówemu. — owy.
 4. ówego. — owa
 6. ówego, ówym. — owey,
 ówą

Pluriel.

Mnoga.

Sujet. N. ceux. — celles.
 r. dir. G. de ceux. — de celles.
 r. ind. D. à ceux. — à celles.
 rég. act. Ac. ceux. — celles.
 r. pas. Ab. de ceux. — de celles

1. ówi. — owe.
 2. ówych. — —
 3. ówym. — —
 4. ówych. — —
 6. ówych, ówemi. —

On ajoute souvent les particules, ci et là, à ces pronoms disjoints, pour mieux former l'affirmative, comme on le verra dans les thèmes. Ils se rapportent aussi bien aux objets, qu'aux choses, et aux lieux.

Le pronom démonstratif ce, se trouve souvent devant les verbes, et principalement devant le verbe auxiliaire être, en disent: c'est encourager les arts, quand on récompense les artistes: Ce sont des hommes: c'est le fait.

Ce, est placé devant, ci et là, quand on désigne les objets ou les choses présentes: comme: ceci est à moi, et cela est à vous: cependant, il vaut mieux

sen

Dodaia niekiedy zgłoski ci, tu; i là, tam; do takich zaimków nielącznych; aby lepiej wydać sens twierdzący, iak to widzieć się da w przykładach; te dodatki równie stosować się mogą do przedmiotów, iako też do rzeczy i do miejsc.

Zaimek wskazujący ce, znayduje się często przed słowami, nadewszystko zaś przed słowem posiłkowym être, bydz; tak mówiąc: jest to zachęcać kunsztu, gdy się nadgradza kunsztmistrzowi: Są to ludzie: jest to skutek.

Ce, kładzie się przed ci i przed là, kiedy się oznaczyć chce przedmioty lub rzeczy przytomne: iako to: to do mnie należy, a tamto do Wcłpa: iednakże lepiej

ich

ien servir pour les choses, que pour les objets, qu'ils représenteraient mal. Ce, est aussi usité devant que qui, quand il y a démonstration dans le discours, par ex: ce que vous dites, est vrai, ce qui vous tient au coeur, est la perte de vos biens, à ce que je vois, vous m'en voulez. Désirez vous de ce que je vous ai promis. Dans ces exemples, on verra notamment l'emploi de ces pronoms, lesquels ne se posent jamais au pluriel, quoiqu'un pluriel les suivent: ainsi on peut s'en servir.

Dans tous les cas:

Ce, de ce, à ce; ceci, de ceci, à ceci, cela, de cela, à cela; ceque, de ceque, à ceque, cequi, de cequi, à cequi.

Ce, devant le verbe être, a beaucoup de force, et donne une jolie tournure à de certaines phrases, puis- qu'il se rapporte toujours aux pronoms personnels, je et moi, ils et elles; ainsi toutes les fois qu'un substantif suit, lequel est précédé de l'article, ou qu'il y ait un adjectif prépositif qui

ich używać do rzeczy niż do przedmiotów, gdyżby ie nie dobrze wyrażały. Ce, jest także w używaniu, przed que i qui, kiedy zachodzi dowodzenie w mowie: np. To co mówisz, jest prawdą. To co ci tak mocno cięży na sercu, jest to utrata twych dóbr, co ja dostrzegam, to jest, iż masz na mnie chrapkę. Żądasz tego, co ci przyrzekł. Według przytoczonych tu przykładów, widzimy dostatecznie użycie wzmiankowanych zaimków, które kładą się zawsze w liczbie pojedynczej, chociaż za niemi mnoga liczba następuje.

We wszystkich przypadkach:

Ce, de ce, à ce; ceci, de ceci, à ceci, cela, to; de cela, tego; à cela, temu; ceque, de ceque, à ceque, cequi, de cequi, à cequi.

Ce, położone przed słowem être, ma wiele mocy, i daje piękny obrot pewnym ułamkom mowy, bowiem odnosi się zawsze do zaimków osobistych il i elle; ils i elles; podobnież tyle razy, gdy rzeczownik następnie poprzedzony od przedimka, lub gdy zachodzi przyimownik przelożony, który mieysce

qui en fasse la fonction, alors on se sert de ce ce avec élégance, et même ce serait mal parler, que de mettre les pronoms personnels à sa place: par ex: ce furent les Phéniciens qui les premiers se distinguèrent dans l'art de la navigation.

Ce, joint au pronom relatif, qui ou que, ne se dit que de choses, principalement le premier, qui est toujours masculin singulier, parcequ'il ne marque qu'un objet vague qui ne peut être assez spécifiée pour qu'on en connaisse le genre et le nombre par ex.: ce qui vous doit affliger, est la perte de votre honneur.

Enfin, on aura attention de ne pas trop séparer les pronoms démonstratifs disjoints, des substantifs aux quels ils sont relatifs, et s'ils peuvent les suivre, on ne sera que plus précis dans son discours, comme on le verra par les thèmes.

On observera que ci et là, désignent les objets; ci, celui qui est le plus proche, et là, qui est le plus éloigné, et se peuvent dire

sce tamtego zastępuje, w ow czas używa się tego zaimka ce, i to z wytworności, a na-et źleby się miało, gdyby na jego miejsce położono zaimki osobiste: np. Byli to Fenicykowie, którzy pierwsi celowali w sztuce żeglowania.

Ce, przyłączone do zaimku względnego *qui* lub *que*, stosować się nie może, jedynie do rzeczy, szczególnie zaś pierwsze, które zawsze jest niekiedy liczbę pojedynczy; to bowiem oznacza przedmiot rzeczy i obmowający bydlę należyte oznaczonymi, aby tego rodzaju liczbę rozróżnić można było na przykład: Co cię powinno trapić, to utratą twej sławy.

Na reszcie da się baczność na to, aby nie zbyt od dzielać zaimków wskazujących niełącznych, od rzeczowników z którymi są w odnośności; a jeżeli tuż za nimi iść mogą, w ow czas niódwa stanie się zwięzłą, iak to da się widzieć z przykładów.

Widzimy także że ci i la, stosują się do przedmiotów; ci, do przedmiotu najbliższego, a la, do najodleglejszego, i mogą być

dire aussi bien des personnes que des choses.

równie do osob iak do rzeczy zastosowanemi.

Chapitre XIX.

Rozdział XIX.

Des pronoms interrogatifs.

O Zaimkach Pytających.

Ces pronoms qui sont personnellement joints, ou conjonctifs, et disjoints ou absolus, servent à former les interrogations. Les premiers ont toujours un substantif qui les suit, et indiquent quel objet on a en vue; ou bien qu'elle est la chose que l'on veut. Si plusieurs grammairiens les ont regardé comme des prépositions interrogatives, je ne crois pas devoir me régler à cette idée vague, de mettre presque tous les pronoms au rang des prépositions, ou bien en faire des adjectifs: ainsi je me range du côté de ceux qui suivent en ce point, Vaillier, Restaut, et autres grammairiens célèbres, et je placerai ici ces pronoms selon leur ordre.

Zaimki tego gatunku, są równie albo łączącemi, albo rozłącznemi czyli bezwzględnemi, i służą do układania pytań. Pierwsze mają zawsze idącego po sobie rzeczownika, i wskazują iaki się przedmiot ma na celu, albo też, iaka jest rzecz, której się żąda. Jeżeli wielu grammatyków zapatrywało się na nie iako na przyimki pytające, nie sądzę iżbymi koniecznie winien był stosować się do tej ich czceny myśli; abym wszystkie prawie zaimki kładł w szeregu przyimków, lub też robić z nich przymiotniki: przeto stawam za stroną tych, którzy idą w tej mierze za Waillierem, Restaut i innemi sławnymi grammatykami, i umieszczę tu tego rodzaju zaimki według ich porządku.

| Dé-

Przy-

*Déclinaison des pronoms
interrogatifs joints, ou
conjunctifs.*

Masculin.

S i n g u l i e r.

*Sujet. N. quel homme?
rég. dir. G. de quel homme?
r. ind. D. à quel homme?
r. act. Ac. quel homme?
r. pas. Ab. de quel homme?*

Pluriel.

*Sujet. N. quels hommes?
rég. dir. G. de quels hommes?
r. ind. D. à quels hommes?
r. act. Ac. quels hommes?
r. pas. Ab. de quels hommes?*

Féminin.

S i n g u l i e r.

*Sujet. N. quelle femme?
rég. dir. G. de quelle femme?
r. ind. D. à quelle femme?
r. act. Ac. quelle femme?
r. pas. Ab. de quelle femme?*

Plu-

Przypadkowanie zaim-
ków pytających łącz-
cych.

Rodzay Męzki.

Liczba pojedyncza.

Przedmiot. 1. jaki człowiek
Rząd prosty. 2. jakiego czło-
wieka
— uboczny. 3. jakiemu czło-
wiekowi
— czynny. 4. jakiego czło-
wieka
— bierny. 6. jakim człowiekiem

Mnoga.

1. jacy ludzie?
2. jakich ludzi?
3. jakim ludziom?
4. jakich ludzi?
6. jakich ludzi, jaki-
mi ludźmi?

Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

1. jaka kobieta?
2. jakiey kobiety?
3. jakiey kobiecie?
4. jaką kobietę?
6. jakiey kobiety, jaką ko-
bietę?

Mno-

Pluriel.

Sujet. N. *quelles femmes?*
 rég. dir. G. *de quelles femmes?*
 r. ind. D. *à quelles femmes?*
 r. act. Ac. *quelles femmes?*
 r. pas. Ab. *de quelles femmes?*

Ces pronoms interrogatifs se placent devant tous les substantifs qui désignent un objet animé, ou inanimé, et s'il y a un adjectif joint au substantif, il reste au même genre, cas, et nombre que son substantif. Au lieu de ces pronoms interrogatifs, on en a d'autres, qui sont du genre commun; c'est à dire, qui se placent sans changer, ni aux genres, ni aux cas, et ni aux nombres, et ils ne sont usuels, que quand on forme la question pour des objets animés: au reste aucun de ces pronoms n'est proprement régime d'un verbe, puisqu'ils forment toujours une interrogation, comme on le verra aux thèmes.

M n o g a.

1. *iakie kobiety?*
2. *iakich kobiet?*
3. *iakimi kobietom?*
4. *iakie kobiety?*
6. *iakich kobiet, iakiemi kobietami?*

Takowe zaimki pytające kładą się przed wszystkimi rzeczownikami oznaczającymi przedmiot żywotny lub nieżywotny, a gdy do tego znajduje się przymiotnik dołączony do rzeczownika, ów zostaje w tenże samem rodzaju przypadku i liczbie co i tego rzeczownik. Na miejsce tych zaimków pytających, znajduje się jeszcze inne, które są rodzaju wspólnego, to jest: iż się kładą bez odmiany, ani co do rodzajów, ani co do przypadków, ani co do liczb, a takie w ten czas tylko są w użyciu, kiedy się układa pytanie do przedmiotów żywotnych stosowne: w reszcie żaden z tych zaimków nie stanowi właściwie składni rzędu słowa, gdyż te stanowią tylko pytanie, jak zobaczymy w stosownych do tego przykładach.

*Déclinaison des pronoms
interrogatifs du genre
commun.*

Masculin et Féminin.

Singulier et Pluriel.

Sujet. N. qui?
rég. dir. G. de qui?
r. ind. D. à qui?
r. act. Ac. qui?
r. pas. Ab. de qui?

Ces interrogations et les suivantes, dont il a été fait mention à l'article défini, peuvent servir à déterminer le régime du verbe: car si je demande: qui est là? je dois naturellement attendre une réponse à cette question. Ainsi celui, à qui elle est adressé, répondra: moi! ou, la personne que vous attendez, et de même des autres. Ceux qui sont du genre neutre n'ont pareillement point de pluriel, et se sousentendent de choses.

Masculin et Féminin.

Pluriel et Singulier.

Sujet. N. quoi? ou que?
rég. dir. G. de quoi?

Plu-

Przypadkowanie zaim-
ków pytających na o-
bydwa rodzaje.

Męzki i Żeński.

Liczba pojedyncza i mnoga.

1. kto?
2. kogo?
3. komu?
4. kogo?
5. od kogo, kim?

Takowe pytania tudzież i następujące, o których była wzmianka w rozdziale o przedmioku określonym, mogą posłużyć do oznaczenia składni rzędu słowa: bowiem, jeśli się pytam: kto? tam? powinienem naturalnie oczekiwać odpowiedzi na to pytanie. Przeto ów, do kogo jest wynierzone, odpowie: ja! lub osoba której się spodziewasz, toż samo rozumiem się ma i o innych. Zaimki które należą do rodzaju nijakiego, podobnie nie mają liczby mnogiej, i rozciągają się do rzeczy.

Rodzaj Męzki i Żeński.

Liczba pojedyncza i
mnoga.

1. co?
2. czego? czyi?

Licz-

Plurier et singulier.

r. ind. D. à quoi?
 r. act. Ac. quoi? ou que?
 r. pas. Ab. de quoi?

Par cette déclinaison l'on voit, que, l'interrogation *que?* n'est usitée qu'au nominatif et à l'accusatif, et jamais aux trois autres cas: p. ex. *que dites vous? de quoi parlez vous? à quoi pensez vous? Donc l'on ne saurait dire, de que pensez vous? ni, à que pensez vous?*

Outre ces pronoms interrogatifs, il y en a que l'on nomme absolus ou disjoints, et que l'on devrait appeller, pronoms interrogatifs relatifs, puisqu'ils servent à former une interrogation relative à l'objet, ou à la chose que l'on ne conçoit pas bien, et où il existe un doute.

P. ex.: *l'homme qui a été ici, vous a apporté de l'argent: Je réponds: Le quel? ainsi, c'est faire présumer qu'il y a eu plusieurs hommes qui sont venus, qu'il y a un doute sur celui qui a apporté de l'argent, ou bien que l'on ne veut pas savoir positivement, qu'on en a reçu. Aulieu de ces* pro-

Liczba pojedyncza i mnoga.

3. czemu?
 4. co?
 6. od czego, czem?

Z tey formy przypadkowania widzimy, że pytanie *que?* nie jest w używaniu tylko w przypadkach 1.; 4. a nigdy w trzech innych: np. *Cc mówisz? o czym WcPn mówisz? o czym WcPu myślisz.* Przeto nie możnaby powiedzieć *de que pensez vous?* ani też, *à que pensez vous?*

Oprócz tych zaimków pytających, są jeszcze inne, które zowią bezwzględniemi lub rozłączniemi, a któreby raczey zwać należało zaimkami pytającemi odnośniemi, bowiem te służą do ułożenia pytania stosownego do przedmiotu lub rzeczy, którą się nie dobrze poymuie, i gdzie zachodzi iakab wątpliwość.

Naprzykład: człowiek który tu był, przyniósł WcPu pieniądze: odpowiadam, któryż to?; jest to iedno iakbym dał do zrozumienia, iż było więcej ludzi, którzy przyszli, i że zachodzi wątpliwość względem tego, który przyniósł pieniądze, lub też gdy się nie chce wiedzieć z pewnością, że się je odebrało. Na

pronoms, lequel? laquelle? on se sert plus communément de, qui? quand il est interrogatif relatif à un objet animé, et au contraire, de lequel, laquelle, quand ce sont de choses inanimées que l'on parle. p.ex. la plume que vous m'avez donnée ne vaut rien.

La quelle?, et non, qui? ici l'on donne à entendre, que l'on a donné plusieurs plumes, ou qu'il y en a plusieurs, et que l'on veut une distinction positive de celle qui n'écrit pas bien.

Déclinaison des pronoms interrogatifs disjoints ou absolus.

Masculin.

Singulier.

*Sujet. N. lequel?
r. dir. G. duquel?
r. ind. D. auquel?
r. act. Ac lequel?
r. pas. Ab. duquel?*

Pluriel.

*Sujet. N. lesquels?
r. dir. G. desquels?*

Plu-

mieysce wzmiankowanych zaimków iaki? iaka? używa się pospolicie zaimka: qui? kogo? kiedy zaimek pytający względny stosuje się do przedmiotu żywotnego; przeciwnie zaś zaimków: lequel, laquelle, gdy mowa o rzeczach nieżywotnych: np.: Pioro które mi WcPn dałeś nic nie warte.

La quelle? nie zaś qui?; tu dałeś się do zrozumienia, że dano więcej pior, lub że ich jest wiele, a z pomiędzy nich, chce się zrobić wyraźną różnicę tego, którym się źle pisze.

Przypadkowania zaimków pytających rozłącznych czyli bezwzględnych.

Rodzaj męzki.

Liczba pojedyncza.

*1. który, — iaki?
2. którego?
3. któremu?
4. którego?
6. którego, którym?*

Mnoga.

*1. którzy?
2. których?*

Mno-

Pluriel.

r. ind. D. auxquels?
r. act. Ac. lesquels?
r. pas. Ab. desquels?

*Féminin.**S i n g u l i e r.*

Sujet. N. laquelle?
rég. dir. G. de laquelle?
r. ind. D. à laquelle?
r. act. Ac. laquelle?
r. pas. Ab. de laquelle?

Pluriel.

Sujet. N. lesquelles?
rég. dir. G. desquelles?
r. ind. D. auxquelles?
r. act. Ac. lesquelles?
r. pas. Ab. desquelles?

Ces pronoms, comme on le voit, ne sont pareillement point régimes des verbes, puisqu'ils suivent immédiatement le régime du verbe.

P. ex.: voilà l'homme qui veut vous parler. Le quel? — Celui qui est dans l'antichambre.

Ces règles clairement détaillées, offriront à la jeunesse toutes les lumières qui lui sont nécessaires pour former son discours, et ranger ses idées selon l'ordre d'une saine logique, pourvu

Mnoga.

3. którym?
 4. których?
 6. których, którymi?

*Rodzay żeński.**Liczba pojedyncza.*

1. która?, iaka?
 2. której?
 3. której?
 4. którą?
 6. której, którą?

Mnoga.

1. które?
 2. których?
 3. którymi?
 4. które?
 6. których, któremi?

Takowe zaimki, iak wi-
 dzimy, nie są podobnie
 składem rzędu słów, gdy
 też idą za składnią rzędu
 słowa.

Nprzy: owoż człowiek,
 chcący mówić z WcPa-
 nem. Któryż to? — Ten
 który jest w przedpo-
 koju.

Te prawidła iasnie i do-
 kładnie wyszczególnione, do-
 starczą uczacy się mło-
 dzieży potrzebnych światel
 do ułożenia mowy, tudzież
 do uszykowania swych my-
 śli podług trybu zdrowey
 loiki;

pourvu que le maître la rende attentive, et qu'il soit assez instruit, pour donner à ses écoliers, les éclaircissemens, sur les règles qu'ils ne pourront peut-être pas d'abord comprendre.

loiki; chcąc zaś przedzy do tego trafić zamiaru, nauczyciel powinien ją robić baczną, i winien być dosyć oświeconym iżby dał swym uczniom objaśnienia względem prawideł, których raz-
zu pojąć może nie zdołają.

Chapitre XX.

Des pronoms relatifs.

Ces pronoms qui sont seuls conjunctifs, et disjoints servent à rappeler les idées que l'on a en désignant les objets et les choses. Ainsi ils ont nécessairement rapport à un objet dont on a déjà parlé, et qui a été désigné par un nom propre, ou par un substantif, ou par un autre pronom; ce qui a fait donner le nom, d'antécédent, au nom qui précède ce pronom relatif. Cependant ces antécédent n'est pas toujours exprimé: dans bien des phrases il n'est que sous-entendu; mais l'esprit le supplée aisément, et le place auprès du sub-
stan-

Rozdział XX.

O zaimkach względnych.

Zaimki tego rodzaju, które oraz są tylko łączącemi, służą do przypomnienia wyobrażeń, które się ma w oznaczaniu przedmiotów i rzeczy. Przeto mają one koniecznie stosunek z przedmiotem, o którym się już mówiło, i który był wyrażonym przez imię właściwe, lub przez rzeczownika, lub przez inny zaimek, z kąd poszło, iż imieniowi poprzedzającemu ten zaimek względny, dano nazwisko poprzednika. Atoli ten poprzednik nie koniecznie zawsze bywa wyraźnym w wielu kawałkach mowy, może być domyślnym tylko; lecz myśl łatwo go sobie dopełnia

stantif qui le suit. Outre les qualités du pronom relatif, de rapprocher les idées et de les rendre plus claires, il a encore celle de former une conjonction, en unissant deux membres de phrases: p. ex.: *Le jardin que nous avons vu, est magnifique. On peut analyser cette phrase ainsi: Le jardin est charmant; nous avons vu le jardin.*

Par ce, que, la réunion de ces deux phrases s'opère, l'idée est plus précise, et la tournure plus élégante, et moins diffuse.

Les grammairiens qui ont suivi l'école latine, ont décliné ces pronoms de la manière que je vais les placer ici, afin, qu'ils puissent s'en servir selon leur théorie, au lieu de leur parler des prépositions, ou article défini, le, du, au, la, de la, à la, les, des, aux, parce que l'article ne forme qu'un mot avec quel, et n'en est point séparé.

i umieszcza go obok rzeczownika za nim idącego. Prócz tych własności w zaimka względnego, iż on zbliża ku sobie myśli czyniąc je jasnymi, ma on jeszcze i tę, iż staie się spójnikiem, łącząc z sobą dwa członki iakiejkolwiek mowy: np. ogród który widzieliśmy jest wspaniały. Można rozebrać ten ułamek mowy tak: ogród jest przyjemny; widzieliśmy ogród.

Przez wyraz *que* ziednoczenie dwóch części mowy uskutecznia się, myśl jest dokładniejsza, obrot mowy wykwintny i mniej rozwlekły.

Grammatycy którzy chodzili do szkoły łacińskiej, przypadkowali te zainiki w sposób który ja tu umieścić chcę, a to dla tego, iżby się niemi posłużyć mogli podług swego układu, zamiast cobym im miał mówić o przyimkach lub przedimku określajmy *le, du, au, la, de la, à la, les, des, aux*, gdyż przedimki dopiero wzmiankowano z zaimkiem *quel*, ieden tylko wyraz i to nieoddzielny składają.

Déclinaison des pronoms relatifs.

Masculin.

Singulier.

Sujet. N. lequel, ou qui.
 reg. dir. G. duquel, ou de qui.
 r. ind. D. auquel, ou à qui.
 r. act. Ac. lequel, ou qui.
 r. pas. Ab. duquel, ou de qui.

Pluriel.

Sujet. N. lesquels, ou qui.
 r. dir. G. desquels, ou de qui.
 r. ind. D. auxquels, ou à qui.
 r. act. Ac. lesquels, ou qui.
 r. pas. Ab. desquels, ou de qui.

Féminin.

Singulier.

Sujet. N. laquelle, ou qui.
 r. d. G. de laquelle, ou de qui.
 r. ind. D. à laquelle, ou à qui.
 r. act. Ac. laquelle, ou qui.
 r. p. Ab. de laquelle, ou de qui.

Pluriel.

Sujet. N. lesquelles, ou qui.
 r. dir. G. desquelles, ou de qui.
 r. ind. D. auxquelles, ou à qui.
 r. act. Ac. lesquelles, ou qui.
 r. p. Ab. desquelles, ou de qui.

Le pronom relatif qui, comme on le voit par ces dé-

Przypadkowanie zaimków względnych.

Rodzay mezki.

Liczba pojedyncza.

1. który lub któ.
2. którego lub kogo.
3. któremu lub komu.
4. którego lub kogo.
6. którym lub kim w kim.

Mnoga.

1. którzy lub iacy.
2. których.
3. którym.
4. którzy.
6. których, którymi.

Rodzay żeński.

Liczba pojedyncza.

1. która lub iaka.
2. której.
3. której.
4. którą.
6. której, którą.

Mnoga.

1. które lub iakie.
2. których.
3. którymi.
4. które.
6. których, któremi.

Zaimek względny *qui*, *iak* z tych przypadków, widzimy,

déclinaisons, est le même que lequel, et au lieu du génitif ou ablatif de qui, on se sert souvent de la particule relative, dont, qui est usitée aussi bien pour les objets que pour les choses, et à la place de l'accusatif qui, on prend souvent le relatif que, qui se dit des personnes et des choses, et que l'on regarde comme conjonction relative, par ce que le participe passif des verbes, ou supin, est ordinairement fléchi après que. P. ex.: Les femmes que vous avez vues, étaient très belles: je crois que c'étaient des dames polonaises: au moins leur habillement les annonce pour telles. Pour éviter que le participe passif soit fléchi, il faudrait dire. Nous avons vu des dames etc., alors le que serait inutile, mais la phrase perdrait de son énergie.

On observera que le pronom relatif, qui, qui se dit des deux genres, et des deux nombres, ne se dit des personnes et des choses que lorsqu'il est sujet d'une phrase: comme: L'enfant

my, iest ten sam co lequel, i zamiast przypadków drugiego i szóstego de qui, używają często partykuły względnej dont, która równie do przedmiotów iak i do rzeczy iest używana; a na miejsce czwartego przypadku qui, biorą często partykulę względną que, która równie się stosuje do osob iak i do rzeczy, i którą uważają iako względnego łącznika, albowiem imiesłów bierny stów, czyli imiesłów osobliwy, pospolicie odmienia się po wyrażeniu que. Nprzykł.: kobiety, które widziałeś były bardzo piękne; mniemam iż to były damy polskie; przynajmniej ubranie takimi ich bydz okazuje. Dla uchronienia się iżby imiesłów bierny nie był odmienianym, należałoby powiedzieć. W c'm widziałeś damy i. t. d., a w t'm czas wyraz que byłby niepotrzebnym, lecz mowa straciłaby wiele na swej mocy.

Na się także na to baczność, że zaimiek względny qui, który się stosuje do dwóch rodzajów i do obydwóch liczb, nie mówi się do osob i do rzeczy, chyba iż iest przedmiotem iakiego ulam-

fant qui pleure, la fille qui rit: Mais, s'il se trouve être le terme d'un rapport, il ne se dit que des personnes, ou des choses que l'on personnifie, p. ex. Le prince à qui vous avez vendu votre maison, a voulu agrandir son palais. S'il est régime direct, et qu'il puisse être employé pour un nom, ou le relatif que, on se sert de qui: ainsi: 'J'en croirai qui vous voudrez, c'est à dire, la personne.

S'il y a un terme de rapport, qui puisse être exprimé par la préposition de, il faut préférer, dont à dequi, principalement s'il est suivi d'un pronom personnel, p. ex.: Les enfans dont vous parlez sont très appliqués, dequi, ne rend pas le sens si clair, et puis ce serait une faute grammaticale.

Qui, ne doit pas être séparé de son antécédent; cependant, il y a des phrases qui exigent de certaines tournures, et ce, qui peut en de pareils cas se placer selon l'idée la plus pré-

*ulamku mowy jako: dzie-
cie, które płacze; dzie-
wczyna, która się śmie-
ie; jeżeli zaś jest wyrazem
stosunku, mówi się tylko o
osobach, lub o rzeczach któ-
re się nosabia. up. książę,
któremu WcPn. prze-
dałeś swoy dom, chciał
pówiększyć swoy pa-
łac. Jeżeli jest rząd prosty,
i gdy użyć go można na
miejscu imienia lub zaimka
względego que, w ten czas
kładzie się qui: Wierzyć
będę komu zechcesz, to
jest mówi się o jakiej oso-
bie.*

*Jeżeli zachodzi wyraz sto-
sonku, któryby mógł być
wyrażonym przez przyimka
de, potrzeba przekładać
dont, nad wyraz dequi,
szczególniej zaś gdy po
nim następuje zaimek oso-
bisty, np.: dzieci, o któ-
rych WcPn mówisz, są
bardzo pilne w nau-
kach; wyraz dequi nie ro-
biłby sensu jasnego, a do
tego, kładź go byłoby błę-
dem przeciw grammatyce.*

*Qui, nie powinno być
rozłączone od swego po-
przednika, jednakże zachodzą
takie ulamki mowy,
które wymagają pewnych
zwrotów, i wyraz qui, może
w podobnych przypadkach
być umieszczony, i to
po-*

précise à la place, qu'on croit lui mieux convenir.

Que, en qualité de pronom relatif, est toujours placé pour lequel, dans tout autre sens, il est exclamation, ou conjonction; ainsi, comme relatif, il se rapporte aux objets quels qu'ils soient, de sorte que pour ne pas se confondre, on aura attention de remarquer s'il y a un objet auquel il se rapporte, p. ex.: que de chagrins ne faut il pas qu'on essaye, quand on se confie à des amis que l'on n'a pas mis à l'épreuve! Le premier que est exclamation; le second, conjonction, et le troisième, est le pronom relatif, que. Ce, que, peut aussi être apostrophé, quand une voyelle le suit; mais qui, jamais.

Lequel, laquelle, se peut dire des personnes et des choses: mais on ne peut les employer que pour éviter les amphibologies, afin de ne pas être diffus. Dont, qui est souvent pris au lieu, duquel, de laquelle, est pareillement un pro-

podług naydokładnieyszey myśli, na tem mieyscu kładzie się dla niego za naydogodnieysze osadzi.

Wyraz que, uważany iako względny zaimiek, kładzie się zawsze zamiast wyrazu lequel, w każdym innym znaczeniu jest wykrzyknikiem lub spoynikiem; iako zaimiek względny, stosować się może do przedmiotów iakichkolwiek bądź, tak dalece, iż aby go nie pomięszczać, należy dać pilną uwagę czyli jest iaki przedmiot, do którego on się odnosi nprzysł. O ileż trosków doświadczyć wypada, gdy się zwierza przyiaciom, których się wprzód nie wystawiło na doświadczenie! Pierwsze que, jest wykrzyknikiem; drugie jest spoynikiem, a trzecie jest zaimkiem względnym. To que, może też być apostrofowanym, gdy po nim idzie samogłoska, lecz qui, nigdy.

Lequel, laquelle, stosują się do osob i do rzeczy; lecz nie można ich używać tylko w ten czas gdy się ustrzedz chcemy dwóżywykładnego rozumienia, lub iżby nie bydy rozwloklym. Dont, wzięte często zamiast wyrazów duquel, de laquelle

pronom ou particule relative, et ne s'emploie qu'au génitif: il peut aussi être placé au lieu de qui, principalement quand la phrase a un pronom pour sujet: mais s'il en est précédé on ne peut se servir que duquel, qui vaut mieux pour les personnes, que pour les choses,

Quoi, de quoi, à quoi, sont pareillement des pronoms relatifs, et sont d'usage quand, quoi, peut être placé pour lequel, laquelle, et précédé d'une préposition, donc des deux genres. On ne peut s'en servir que pour énoncer les choses, ce qui ne donne qu'une signification vague et indéterminée, principalement quand son antécédent est, ce, ou rien, ce qui ne donne point une signification déterminée: aussi, il signifie quelque fois, biens, possessions, argent, quand on dit: C'est un homme qui a de quoi; c'est à dire qu'il est à son aise, qu'il est riche. De quoi, est aussi remplacé par dont quand rien le précède et comme c'est souvent une bizarrerie de la langue, on trouvera

quelle, iest podobniez zaimkiem czyli partykulą względną, i używa się tylko w przypadku drugim, można go także położyć zamiast wyrazu de qui, nadewszystko kiedy ułamek mowy ma zaimka za przedmiot: lecz jeżeli od niego iest poprzedzonym, używa się w ów czas du quel, i ten lepiey do osob niż do rzeczy stosuje się.

Quoi, co; de quoi, czego; à quoi, czemu; są podobniez zaimkami względnymi, i używają się w ów czas, gdy wyraz quoi, może kłaść się za wyrazy lequel, laquelle, poprzedzonym od przysłówka, więc za obydwa rodzaje. Nie można go zaś użyć, iak do oznaczenia rzeczy, co właściwie daie znaczenie częste i nieokreśłone, nadewszystko zaś kiedy iego poprzednikami są ce, lub rien, bo te w istocie nie daia określonego znaczenia: wyraz ten znaczy niekiedy, dobra, posiadłości, pieniądze; kiedy się mówi: Ten człowiek, iest potemu; to iest iż iest majątny, lub że iest bogaty. Wyraz de quoi, może bydź zastąpionym przez dont, kiedy go poprzedza wyraz rien; a gdy to częstokroć iest dziwactwem ię

zyba

dans les thèmes de la syntaxe sur ces pronoms des éclaircissemens plus palpables.

Où, est pareillement un pronom relatif, et aussi interrogatif. quand en ce dernier cas, on veut désigner un lieu: mais au relatif il n'est que pour les choses: on y ajoute les propositions, de et par, qui sont employées pour: auquel, dans lequel, duquel, et par lequel. On observera qu'on ne peut employer ces relatifs, que lorsque les noms auxquels ils se rapportent, ou les verbes auxquels ils sont joints marquent une sorte de mouvement, ou de repos, du moins par métaphore.

Outre les pronoms relatifs précédents, on y ajoute encore, le, la, les, en, et y.

Le, la, les, ne sont proprement que pronoms, personnels à l'accusatif; mais plusieurs grammairiens, les placent au nombre des particules relatives comme ne servant qu'à exprimer une chose, ou bien à la place d'un adjectif, quand le, la, les, signifient cela. Cependant,

zyka, dadzą się przeto przykłady do składni mowy stosowne, gdzie o takowych zaimkach będą nierówniu widoczniejsze objaśnienia.

Où, iest podobnież zaimkiem względnym, także i pytający; w ostatnim znaczeniu uważany, używa się do wskazania miejsca: lecz uważany jako względny, stosuje się iedynie do rzeczy: dodają się ieszcze doń przyimki, de i par, których się używa za: auquel, dans lequel, duquel, i par lequel. Uważać wypada, że nie można używać tych zaimków względnych, tylko gdy imiona do których się stosują, lub słowa z któreimi są spoione, oznaczają gatunek poruszenia, lub spoczynku, przynajmniej choć w przenośnem rozumieniu.

Prócz zaimków względnych poprzedzających, dodają ieszcze do ich liczby następujące: le, la, les, en,

le, la, les, są właściwie mówiąc zaimkami osobistemi położonemi w przypadku czwartym; lecz wielu grammatyków naznacza im miejsce w liczbie partykuł względnych, jako tym, które służą iedynie do wyrażenia rzeczy, albo też na zastąpienie miejsca rzeczownika, kiedy

dont, je remarquerai, quoique, le, la, les, ne servent qu'à rappeler les choses, et quant aux adjectifs, ce n'est que quand ils sont sous entendus substantifs: ainsi dans ce sens, ils seront toujours placés au nombre des pronoms personnels relatifs, et non aux relatifs simples.

En, est une particule relative, tant pour les personnes que pour les choses, et revient au relatif, dont; mais avec cette différence, qu'il est placé d'abord après le Sujet, au bien après la première négation ne, ou bien après le datif, ou l'accusatif des pronoms personnels.

En, signifie presque toujours un pluriel; cependant pris des choses, il a aussi lieu au singulier; c'est ce qui sera développé dans les thèmes.

En, est aussi souvent préposition, et le substantif qui le suit, est placé en partie sans article, puis: qu'en cette qualité de préposition, en, en tient lieu.

kiedy le, la, les, znaczą iedno co cela, to. Z tym wszystkim, lo, la, les, służy tylko do przypominienia rzeczy o których mowa, a a co się tyczy iż są przymiotnikami, to nie inaczej, tylko gdy się je uważa jako tomyślnych rzeczowników; przeto w tem znaczeniu będą zawsze należeć do szeregu zaimków osobistych względnych, nie zaś do zaimków względnych prostych.

En, jest partykułą względną tak co się tyczy osob, iako też co się tyczy rzeczy, i wychodzi na iedno co zaimek względny dont; z tą przecież różnicą, iż się umieszcza zaraz po głównym przedmiocie, czyli po pierwszej partykułe przeczącej ne, albo też po przypadkach 3. i 4. zaimków osobistych.

En, oznacza zawsze prawie liczbę mnogą; jednakże stosownie do rzeczy, stosuje się do liczby pojedynczej; i to jest właśnie co wyluszczoneym będzie w przykładach.

En, bywa też często przymikiem, a rzeczownik za nią idący, kładzie się po części bez przedimka, bo wieniem uważany iako przymimek, miejsce przedimka zastępuje.

En

En,

En, est encore relatif à l'intérieur d'une chose, comme d'un vase, d'un lieu: comme: elle est en chambre garnie. Il est en colère. Mais l'on voit que c'est une vraie préposition.

Y, est une particule relative qui se rapporte aux personnes, aux choses, et aux lieux, et précède toujours en: Cette particule désigne encore l'intérieur d'une chose, et sert au lieu de, dans dedans; comme: allez vous au jardin de votre oncle? oui j'y vais. C'est à dire, je vais dans le jardin.

Y, sert à former le verbe impersonnel, il y a, il y va de mon bien. Dans ce sens y ne signifie rien, et ne fait qu'indiquer un temps, p. ex.: il y a un an, c'est comme si l'on disait, une année écoulée.

Il y a hommes et hommes: c'est à dire, les hommes pensent, ou sont différents les uns des autres. On place y, au Datif, en à l'ablatif.

En jest wyrazem stosującym się do wnętrza jakiej rzeczy, iako naczénia, miejsca: np. ona jest w mieszkaniu we wszystkim opatrzonym; on jest w guście; widzimy przeto, iż ten wyraz właściwie jest przyimkiem.

Y, jest partykulą względną, która się odnosi do osob, do rzeczy lub do miejsca, i poprzedza zawsze partykulę *en*. Oznacza ona przez tego wnętrze jakiej rzeczy, i służy zamiast wyrazów *dans*, *dedans*; iako np. idziesz WcPn do ogrodu swego wuia? tak jest, idę tam iakby powiedział, idę do ogrodu o którym wzmianka.

Y, służy także do ułożenia słowa miensohistego, *il y a*, jest temu; *il y va de mon bien*, idzie tu o moje dobro. W następującem rozumieniu *y*, nie znaczy, wskazuje tylko czas np. jest temu rok, to jest iak gdyby powiedziano rok upłyniony.

Znaydują się ludzie i ludzie, to jest, ludzie myślą, albo różnią się iedni od drugich. Kładą *y*, w przypadku trzecim lub szóstym.

Chapitre XXI.

Des pronoms indéfinis.

Ces pronoms que je placeraï ici sous quatre rapports, ou que je diviseraï en quatre classes, n'offrent à l'esprit aucune idée fixe, n'ayant qu'un sens vague, ou de rapport qu'à un objet vague; de sorte que plusieurs ne seront regardés que comme des adverbes, et d'autres comme des prépositions. L'analyse qui va suivre, indiquera ce qu'ils sont, et comment on doit s'en servir: les thèmes démontrant ensuite avec clarté l'usage de ces pronoms, le sens qu'ils ont dans le discours, et la façon dont on doit en faire usage, afin de ne pas les confondre, et d'avoir un guide sûr.

Les premiers sont ceux qui sont joints, et qui ont toujours un substantif auprès eux, par conséquent de vraies prépositions: ceux-ci sont: quelque, chaque, certain, quelconque.

Rozdział XXI.

O Zaimkach nieokreślonych.

Tęgo rodzaju zaimki, które ja tu umieszczę pod czterokrotnym względem, lub które podzielę na cztery oddziały, nie wystawia dla umysłu żadnego wyobrażenia stalego, te bowiem albo niestale mają znaczenie, albo też stosują się do podobnie nieokreślonego przedmiotu, tak dalece, iż wiele z nich uważane bywają jako przysłówki, inne jak przyimki. Następujące mający ich rozbiór, wskaże, czemu one są, i jak ich używać należy: przykłady okażą potem jasno użycie tych zaimków, znaczenie jakie mają w mowie, i sposób w jaki wypada ich używać, aby ich nie mieszać z sobą i aby mieć jakieś prawidło służące za pewnego przewodnika.

Pierwsze są te które są łączącemi, i które mają zawsze po sobie rzeczownika, a następnie są prawdziwemi przyimkami: takimi są następujące: *quelque*, jakiś; *chaque*, każdy; *certain*, pewny; *quelconque*, którykolwiek.

L'on observera, que si l'on veut suivre la nouvelle théorie, que ces pronoms, ne sont autre chose que des adjectifs: mais, puisqu'on les a assujettis aux règles, je les placerai chacun selon l'ordre: indiqué.

Quelque ne marque rien de déterminé, signifiant, un ou plusieurs entre un plus grand nombre. On s'en sert des personnes et des choses et est des deux genres et des deux nombres, comme, quelque nouvelle, quelque auteur, quelques livres, quelques plumes.

Chaque est aussi des deux genres, mais sans pluriel, et n'a ici que le sens d'un adjectif distributif, qui désigne une personne, ou une chose prise séparément, comme; chaque femme à ses caprices; chaque enfant a aussi les siens.

Quelconque, est encore un adjectif des deux genres, et signifie autant que, quelque ce soit, quelque'il soit, quelle qu'elle soit, et ne s'emploie qu'avec la négation ne, le plaçant toujours après elle. Il est encore d'usage d'abord après

Uwagać wypada, że jeśli chcemy iść za nowym układem, w ów czas wznan-kowane zaimki będą tylko przymiotnikami: lecz ponieważ je porządzano pod pewne prawidła, przeto ią każdego z nich umieszczyć podług wskazanego porządku.

Wyraz quelque nie nic oznacza pewnego, znacząc ieden lub więcej z pewney liczby przedmiotów. Używany bywa równie do osób iak do rzeczy, i jest obydwóch rodzajów i dwoiakiey liczby: iako: quelque nouvelle, quelque auteur, quelques livres, quelques plumes.

Chaque, należy także do obydwu rodzajów, lecz nie ma liczby mnogiey, a tu ma tylko znaczenie przymiotnika rozdzielnego, oznaczającego iedną osobę lub iedną rzecz wziętą oddzielnie, iako np. każda niewiasta ma swoje dziwactwa; każde dziecko ma także swoje.

Quelconque, jest ieszcze przymiotnikiem dwurodajowym, i znaczy tyle, ile: quelque ce soit, cożkolwiek bądź; quelque'il soit, iakieżkolwiek bądź; quelle qu'elle soit, iakąkolwiek bądź; używa się tylko z partykulą przeczącą ne; kładąc go za-

le substantif qui le précède, et principalement en terme de barreau: comme: non obstant appellation quelconque, il peut encore être employé au pluriel.

Certain, est d'usage au masculin et au féminin: singulier masculin c'est certain; pluriel, certains: féminin singulier certaine, et pluriel, certaines. Quand on s'en sert on donne pareillement une idée indéterminée des personnes ou des choses, se souvent à la place de quelque. On met quelques fois un et une devant certain, certaine, quand on veut lui donner une idée plus positive.

Les seconds de ces pronoms sont quelques fois joints, et aussi disjoints, ce qui leur a fait donner le nom de mixtes; ils sont:

Nul, aucun, pas un, autre, même, tel, plusieurs, tout. Étant employés seuls, ce sont de vrais pronoms; mais joints à des noms, ce ne sont que des adjectifs, ainsi, les trois premiers

mar-

wsze po niego. Jest we twym czasie jeszcze kłósił go tak po wyprzedzającym go rzeczowniku, a szczególniej w języku prawniczym: np. bezwzględnie na odwołanie się iakiejkolwiek bądź może także być użyty w liczbie mnogiej.

Wyraz certain; jest używanym w rodzaju męzkim i żeńskim; liczbę pojedynczą rodzaju męskiego ma certain, mnogą, certaines; rodzaju żeńskiego pojedynczą certaine, mnogą certaines. Kiedy się tego rodzaju używa, daje się równie nieokreślone wyobrażenie o osobach lub rzeczach, a częstokroć kładzie się na miejsce wyrazu quelque. Kładzie się czasem un i une przed wyrazami certain, certaine, kiedy się chce do nich przywiązać pewniejsze wyobrażenie.

Drugie z wzmiankowanych zaimków, są albo łączącemi, albo niekiedy rozłącznemi, co im ziedało nazwisko mieszanych, iakimi są.

Nul, aucun, żaden; pas un, ani jeden; autre, inny; même, sam; tel, taki, plusieurs, wiele; tout, wszystko, każdy. Te same przetyte, są prawdziwemi zaimkami; lecz przyłączone do

marquent en quel sens l'on s'en serve, toujours une exclusion, et ont aussi la négation ne avant ou après.

Nul, comme pronom, tient lieu du mot personne, et est la plus forte négation, se met aussi toujours en sujet, et est de même masculin: ainsi, il ne faut pas confondre ce pronom, avec l'adjectif, nul, qui a son féminin, nulle et jamais de pluriel: cependant en terme de pratique, il y a des grammairiens qui le placent au pluriel; j'observerai seulement, que dans tout autre cas, comme dans celui-ci, ce pluriel est mal placé. On se sert encore de nul, nulle, pour exprimer une nullité exacte; mais si tôt que la nullité est douteuse, il vaut mieux se servir d'aucun.

Aucun, n'est plus d'usage au singulier, quand il a le sens de quelqu'un, parce qu'il est pronom, et encore n'est il usité qu'en terme de palais, ou style marotique, ou ladin: mais, aucun, considéré en adjectif, a toujours la négation ne avant

do imion, są przymiotnikami, tak więc trzy pierwsze w iakimkolwiek znaczeniu ich użyjemy, oznaczają zawsze iakoweś wyłączenie, i mają partykułę przeczącą przed lub po sobie.

Nul, iako zaimek, zastępuje miejsce wyrazu personne, i jest najmocniejszą partykułą przeczącą, kładzie się też iako przedmiot, i zawsze w rodzaju męskim; tak więc nie należy brać za jedno tego zaimka z przymiotnikiem nul, który ma rodzaj żeński nulle, a nigdy liczby mnogiej; z tem wszystkim co do praktycznego użycia, są grammatycy którzy wyraz ten kładą w liczbie mnogiej; winieniem tu dać tę uwagę; że w każdym innym przypadku, prócz tego, ta mnoga źle jest położoną. Używają jeszcze nul i nulle, do wyrażenia zupełney nicości; lecz gdy ta jest wątpliwą, lepiej będzie zamiast niej użyć wyrazu aucun.

Aucun, nie jest więc w używaniu w liczbie pojedynczej, kiedy ma jedno znaczenie z wyrazem quelqu'un, gdyż w ów czas jest przymikiem, a do tego mało używanym, chyba w języku patrońskim, lub stylu rymu marotycznego, albo żartobli-

avant ou après: cependant en sens affirmatif, il n'a pas besoin de négation: de même dans les phrases d'interrogations, ainsi, comme adjectif, il prend le féminin, et le pluriel des deux genres.

Pas un, étant pronom ne s'emploie que comme sujet, et n'est d'usage que dans le style familier; mais jamais dans les phrases de doute.

Pas un, adjectif est susceptible d'adopter le féminin, mais jamais de pluriel, marquant d'ailleurs une exclusion plus générale que l'adjectif aucun, et n'est point d'usage dans les phrases de doute.

On observera que, nul, aucun, pas un, veulent la préposition de, avant le substantif, ou le pronom qui les suit. Quelques fois, quand ils sont précédés de la particule, ou pronom relatif en, on commence la phrase par de, et ne sont pas directement joints au

bliwym. Lecz, aucun, uważane jak przymiotnik, ma zawsze partykulę przeczącą wprzód lub po sobie: przecież w znaczeniu twierdzącem, nie potrzeba już partykuły przeczącej; podobnież w mowie gdzie zachodzą, pytania w ów czas uważany jako przymiotnik, przybiera rodzaj żeński, i liczbę mnogą w obydwóch rodzajach.

Pas un, będąc zaimkiem używa się jedynie jako przedmiot, i nie jest w używaniu chyba w stylu poufalem, lecz nigdy w mowie gdzie wątpliwość zachodzi.

Pas un, będąc przymiotnikiem, zdalny jest przyjąć rodzaj żeński, lecz nie ma nigdy mnogiej liczby, gdy zaś do tego oznacza ogólniejsze wyłączenie aniżeli przymiotnik aucun, przeto nie jest w używaniu, w ustawkach mowy zawierających wątpliwość.

Trzeba na to dać uwagę, że: nul, aucun, pas un, wyciągają przynika de, przed rzeczownikami lub zaimkami za niemi idącymi. Czasem kiedy są poprzedzone od partykuły czyli zaimka względnego en, zaczyna się oddział mowy przez de, i nie bywają w ów czas wprost złą-

au substantif: cependant, cela n'empêche pas qu'ils ne soient adjectifs.

złączonemi z rzeczownikiem; to nie przeszkadza przecież, iżby nie miały być przymiotnikami.

Autre, des deux genres et des deux nombres, est pronom, ou adjectif, et sert à énoncer les personnes ou les choses. Comme pronom, il n'est pas joint à un substantif, quoiqu'il en fasse la fonction, puisque l'on sous-entend un substantif qui doit le suivre: mais il est vraiment adjectif, quand il est joint à un substantif, ou bien lorsqu'il est précédé de la particule *en*.

Autre, jest zaimkiem dwóch rodzajów i przymi-
iący obiedwie liczby; uwa-
żany bywa także iako przy-
miotnik i służy do wysło-
wienia osób lub rzeczy. Iako zaimek, nie łączy się z rzeczownikiem, chociaż przy-
biera na siebie jego funkcyę, bowiem dorozumiewa się rzeczownik za nim iść mający: lecz w ów czas prawdziwie jest przymiotnikiem, kiedy się przyłącza do rzeczownika, lub gdy jest poprzedzony od partykuły *en*.

L'un et l'autre, qui fait un pronom composé d'un et d'autre, marque l'assemblage de plusieurs personnes ou choses, est des deux genres; mais joint à un substantif, il n'est plus qu'adjectif, et en ce cas, il indique un singulier. Pour le verbe, qui doit exprimer l'action du sujet, il vaut mieux, selon Lévizac, qu'il soit au pluriel, quoique l'académie, Vaugelas, et plusieurs autres grammairiens, le placent aussi au singulier: mais si la conjonction ou se trouve dans la phrase, le verbe doit être

L'un i l'autre, czyniące zaimek składany z wyrazów *d'un i d'autre*, oznacza zbior wielu osób lub rzeczy, i jest obydwóch rodzajów; lecz przyłączony do rzeczownika, staje się przymiotnikiem, a w teni przypadku wskazuje liczbę pojedynczą. Co się tycze słowa mającego wyrażać czyn przedmiotu, lepiej będzie podług, P. Levizac, iżby był położony w liczbie mnogiej, chociaż Akademia, Vaugelas, i wielu innych grammatyków, naznaczają mu liczbę pojedynczą. Lecz jeżeli spójnik *ou*, znajduje się

mis

P a

się

mis au singulier, parce qu'il y a exclusion d'un sujet exprimé par ou. p. ex. l'un ou l'autre viendra; l'une ou l'autre dansera.

się w ułamku mowy, słowo powinno być położone w liczbie pojedynczej, albowiem zachodzi wyłączenie przedmiotu zdziałane przy partykułę *ou*. np. ieden lub drugi przydzie; iedna lub druga tańczyć będzie.

Même, peut être considéré sous ces deux rapports, le premier, comme pronom, et le second, comme adjectif, ainsi des deux genres, et des deux nombres, et énonce les personnes ou les choses. Comme ce pronom est affirmatif, il sert de sujet du verbe, quand il y a éclipse du nom antécédent: p. ex.: L'homme qui a été chez vous, vous a-t-il apporté de bonnes nouvelles? Le même, (c'est à dire l'homme,) m'a dit que la paix avait été conclue.

Même, uważane być może pod dwoma względami, naprzód jako zaimiek, a potwore jako przymiotnik dwurodzajowy i obojga liczb, stosuje się do osób lub do rzeczy. Gdy zaś ten zaimiek jest twierdzącym, służy przeto za główny przedmiot słowa, gdy zachodzi wyrzucenia imienia poprzedzającego. N. przykład: Człowiek który był u Was, czy przyniósł mu dobre wiadomości? Tenże sam (dorożniewa się człowiek) powiedział mi, iż pokój został zawarty.

Même, en qualité d'adjectif est lié à son substantif, et entre à son genre et nombre, par ex: La même église sert aussi bien aux catholiques qu'aux protestants.

Même, uważane jako przymiotnik wiąże się ze swoim rzeczownikiem, i należy do jego rodzaju i liczby np. Tenże sam kościół służy tak dobrze dla katolików jak i dla protestantów.

Même, se place encore après les pronoms personnels, et en ce cas, il donne plus de force et d'énergie au pronom qui le précède, p. ex.

Même, kładzie się jeszcze po zaimkach osobistych, a w tem przypadku, dodaje więcej mocy i dobitności poprzedzającemu sobie zaimko-

p. ex. moi même, je vous le dis; c'est à dire que j'affirme que c'est moi. imkowi., np. ja sam, mówię ci to; to jest, ja po-
twierdzam, iż to ja jestem.

Même, après le substantif, a le même sens affirmatif: p. ex.: c'est la vérité même; ou bien, la vérité telle qu'elle est. *Même, po rzeczowniku* położone, ma znaczenie
twierdzące: np. to jest
szczerą prawdę; lub też
prawdą taką, jaką w isto-
cie jest.

Même, comme adverbe ne se met pas au pluriel, mais bien dans les autres cas. *Même, nawet; iako przy-*
słówek, nie kładzie się w
liczbie mnogiej, lecz dobrze
w innych przypadkach.

Tel, est pronom et adjectif. Au premier cas il se met pour une personne, que l'on indique d'une manière indéterminée, ou bien, au lieu du nom de la personne de la quelle on parle. *Tel, jest zaimkiem i przy-*
miotnikiem. W pierwszym
przypadku kładzie się za
osobę, którą się chce wska-
zać w sposób nieokreślony,
albo i też na miejscu imie-
nia osoby o której jest
mowa.

Tel, adjectif, désigne une comparaison d'une personne ou d'une chose à une autre; sans pourtant exprimer en quoi cette personne ou cette chose est comparée. *Tel, będąc przymiotni-*
kiem, oznacza porównanie
jakiej osoby lub rzeczy do
drugiej, bez wyrażenia ie-
dnakże w czem osoba ta
lub rzecz są porównywa-
nemi.

Plusieurs, est aussi pronom ou adjectif des deux genres, et on s'en sert toujours au pluriel. *Plusieurs, jest także za-*
imkiem lub rzeczownikiem
obydwoch rodzajów, lecz
nigdy inaczej nie używa
się tylko w liczbie mnogiej.

Plusieurs, en qualité de pronom, ne se dit que des personnes et en désigne un nombre indéterminé. *Plusieurs, uważane iako*
zaimek, stosuje się tylko do
osob i wyraża pewną ich
lecz nieograniczoną liczbę.

Plusieurs, comme adjectif, se dit des personnes et aussi des *Plusieurs, iako rzeczownik,*
stosować się może do osob
i

des choses: p. ex. plusieurs enfans; plusieurs livres.

Tout, est pronom et adjectif et prend les deux nombres et les deux genres.

Comme il ne désigne qu'une quantité, générale et non déterminée, il ne prend jamais l'article.

Tout pronom, est toujours masculin singulier: et pronom en régime direct se place dans les temps simples après le verbe, et dans les temps composés, après l'auxiliaire: mais en régime indirect, il faut toujours le placer après les verbes.

Tout, considéré comme adjectif a deux acceptions bien différentes; car s'il signifie la généralité, ou l'entière étendue d'une chose, il veut l'article avant le nom auquel il est joint: par. ex.: toute la famille: tous les hommes: tout le monde.

S'il signifie chaque, alors il ne veut pas l'article avant le nom qui le suit: ainsi: tout bien est désirable.

Tout, se place aussi devant et après les pronoms personnels.

i do rzeczy np. wiele dzieci, wiele książek.

Tout, jest zainikiem i przymiotnikiem, i przybiera obiedwie liczby i oba rodzaje.

Gdy zaś tylko, oznacza wielość ogólną i nie oznaczoną, przeto nigdy nie przybiera przedimka.

Tout, jako zaimek, jest zawsze rodzaju męskiego liczby pojedynczej. Ten zaimek w rządzie prostym, kładzie się w czasach prostych, po słowie, a w czasach składanych, po słowie pośilkowem; w rządzie zaś ubocznym, należy go kłaść zawsze po słowach.

Tout, uważane jako przymiotnik, bierze się w dwóch oddzielnych znaczeniach; bo- wiem gdy oznacza ogół, lub całkowitą rozciągłość rzeczy jakiej, przyjmuje przedimek przed imieniem do którego się dołącza: np. cała familia; wszyscy ludzie; cały świat.

Ileżeli tout, znaczy to, co każde, każdy; w owym czasie nie potrzebuje przedimka przed imieniem które za nim idzie: tak: każde dobro jest pożądane.

Tout, kładzie się jeszcze przed zaimkami osobistymi i

nels, et possessifs; comme, nous tous, vous tous, eux tous, tous mes parens, tous mes amis, toutes mes amies. De même, il est d'usage devant les pronoms démonstratifs; ainsi: tout ce, tout ceci, tout cela, tous ceux, toutes celles: Mais le pronom personnel ne le veut immédiatement ni avant, ni après lui, et le renvoie après le verbe, ou l'auxiliaire.

Tout, est encore assujéti à des règles particulières, la première est quand il exprime ou qu'il désigne un adverbe: p. ex. tout comme il vous plaira.

Elle parle tout haut, et en ce cas, est invariable.

Tout, signifiant, quelque, très, ne change pas de nombre devant un adjectif masculin, quand même celui ci est au pluriel.

Tout, signifiant entièrement, ou, quoique, très, ou quelque, ne prend ni genre, ni nombre avant un adjectif féminin qui commence par une voyelle, ou une h muette: ces pommes là sont tout

i dzierżawczemi; iako: my wszyscy; wy wszyscy; oni wszyscy; wszyscy moi krewni; wszyscy moi przyjaciele; wszystkie moje przyjaciółki. Podobnież zwyczajem jest kłaść wyraz tout, przed zaimkami wskazującymi tout ce; tout ceci; tout cela; tous ceux; toutes celles: Lecz zaimiek osobisty nie przyjmuje go bezpośrednio ani przed, ani po sobie, i odsyła go na miejsce po słowie, lub po słowie pośilkowemu.

Tout, jest jeszcze poddane pod niektóre szczególne prawidła, pierwsze jest, gdy wyraża, lub gdy oznacza przysłowka: np. zupełnie iak się WcPu spodoba.

Ona mówi wcale głośno, i w tem przypadku wyraz tout, jest nieodmienne.

Tout, gdy znaczy chociaż wiele, nie zmienia liczby przed rzeczownikami rodzaju męskiego, choćby ten był w liczbie mnogiej.

Tout, gdy znaczy całkowicie, lub wiele, lub coś, nie przyjmuje ani rodzaju, ani liczby, przed przymiotnikiem rodzaju żeńskiego, który się zaczyna od samogłoski, lub h cichego: te tu jabłka są całkiem różne

tout autres que celles que vous m'avez envoyées.

Cependant il prend le genre et le nombre devant un adjectif qui commence par une consonne: p. ex. toutes sages et toutes savantes que soient les femmes, peu atteignent rarement la vraie science.

Quand tout est immédiatement suivi d'un adverbe, il ne prend ni genre, ni nombre avant un adjectif féminin: p. ex. Ces pommes sont tout aussi fraîches, que si on venait de les cueillir. Cette eau coule tout doucement.

Les troisièmes pronoms sont ceux qui sont généralement suivi de que, ce qui fait qu'ils tiennent de la nature des conjonctions, et que plusieurs grammairiens les regardent comme de vraies conjonctions sans pourtant qu'elles le soient: car si je dis: quique ce soit, quoique ce soit, quonique, quelque etc. on sent que je veux exprimer une personne: p. ex. qui que ce soit qui vienne,

di-

rozne od tych, któreś mi dawniey nieco przysłał.

Z tym wszystkim przymiennie rodzaj i liczbę przed przymiotnikiem łączącym się od spółgłoski: np. iakożkolwiek mądre i iakożkolwiek uczone są kobiety, rzadko dosięgaia prawdziwey nauki.

Kiedy po wyrazie tout, idzie natychmiast przysłówek, w ów czas nie bierze ani rodzaju ani liczby, położony przed przymiotnikiem rodzaju żeńskiego: np. te jabłka są właśnie tak świeżemi, iakby ie dopiero co zerwano. Ta woda płynie wcale zwolna.

Trzeci oddział zaimków mieści w sobie te, po których powszechnie następuje que, co sprawuje, iż te mają własności spójników, i na które wielu grammatyków zapatruie się iako na prawdziwych spójników, chociaż w istocie nie są niemi: bowiem gdy mówię, quique ce soit, kōżkolwiek bądź; quonique ce soit, cożkolwiek bądź; quonique, chociaż, quelque i. t. d. łatwo się domysleć, iż chcę wyrazić osobę. np. kōżkolwiek bądź przyjdzie,

pu-

dites que je suis dehors.

powiedz, że mnie nie ma w domu.

Quoi que ce soit, au contraire, ne se dit que de choses, soit qu'on l'emploie avec ou sans négation: en ce sens, il signifie, quelque chose. négation, il signifie, rien.

*Quoi que ce soit, przeciwnie, mówi się tylko do rzeczy, bądź tego wyrazu używamy bez, lub z partykułą przeczącą; bez niey to samo znaczy, co *quelque chose*; z nią znaczy co i *rien*.*

Tel que et tout-que, dont il a été parlé régissent l'indicatif, parcequ'ils expriment qu'une chose est, et excluent toute idée d'incertitude.

Tel que i tout-que, o których się już powiedziało, wynagają trybu oznajmującego, gdyż wyrażają, że rzecz jest, wyłączając wszelką myśl niepewności.

Les quatrièmes pronoms indéfinis sont ceux qui sont disjoints, ou qui n'ont jamais de substantifs après eux; donc ce sont de vrais pronoms, ne se joignant jamais aux noms auxquels ils se rapportent, et qu'au contraire ils les remplacent: ces pronoms sont: on, quelqu'un, quiconque, chacun, l'un l'autre, autrui, personne, rien. On, a été placé par plusieurs grammairiens au rang des pronoms personnels, parcequ'il représente toujours une personne que l'on ne veut pas nommer: d'autres le placent au rang des pronoms indé-

W czwartym oddziale zaimków nieokreślonych mieszczą się te, które są rozłącznemi, czyli które nie mają nigdy po sobie rzeczowników; zaczęm te są prawdziwymi zaimkami, gdyż się nie łączą nigdy z imionami, do których się stosują, a nawet miejsce imion zastępują. Zaimki tego rodzaju są następujące: *on*, *quelqu'un*, *quiconque*, *chacun*, *każdy*; *l'un l'autre*, *ieden drugi*; *autrui*, *inny*; *personne*, *nikt*; *rien*, *nic*. *On*, od wielu grammatyków umieszczonym zostało w rzędzie zaimków osobistych, bowiem wyraża zawsze osobę, której się nie chce wymienić: inni umieszczają tę partykułę w szeregu zaimków nie-

définis disjoints: il est toujours lié à un verbe.

On est masculin et féminin; c'est à dire en ce dernier cas, quand les adjectifs doivent exprimer une chose convenant à une femme: p. ex. on n'est pas toujours jolie et on ne peut pas être toujours aimable.

On, a quelque fois une l, et même en français cette l n'a aucune signification: comme: l'on dit, l'on sait. Quelque fois il semble répéter la personne, sans la répéter: ainsi: l'on s'entend, l'on se parle; mais s'il est suivi de le, la, les, on ne doit jamais placer l' devant on: car on dit: on l'aime, on la lira; et jamais, l'on l'aime, l'on la lira.

On, se repète devant tous les verbes, auxquels il sert de sujet; mais il faut qu'il se rapporte toujours au seul et même sujet: de même quand il y a deux rapports: p. ex. on croit être riche, et on ne l'est pas.

określonych rozłącznych: zawsze ona wiąże się ze słowem.

On, jest męskiego i żeńskiego rodzaju; to jest: ustatni rodzaj daje mu się w ten czas, kiedy przymiotniki mają wyrażać rzecz stosującą się do kobiety: np. nie jest się zawsze piękną, i nie może się być zawsze miłą.

On, ma niekiedy przed sobą głoskę apostrofowaną l, lecz to w języku francuzkim żadnego nie ma znaczenia iako np. l'on dit, mówią; l'on sait, umieją, umie się. Niekiedy zdaje się, iż powtarza osobę, nie powtarzając iey: rozumie ją się; mówią sobie; lecz jeżeli po on, następuia le, la, les, w ów czas, nie kładzie się l' przed on, gdyż mówi się on l'aime, kocha ją go; on la lira, czytać go będą; lecz nie mówi się nigdy l'on l'aime; l'on la lira.

On, powtarzane bywa przed wszystkimi słowami, którym służy za przedmiot; lecz potrzeba, aby się odnosiło zawsze do iednego i tegoż samego przedmiotu: podobnież kiedy zachodzi dwa stosunki np. sadzi się być bogatym, lecz się nim nie jest.

Quel-

Quel-

Quelqu'un a deux rapports, le premier, n'ayant point de rapport à un nom, signifie toujours une personne et ne se dit jamais de choses, et ne se met au féminin que quand il est sujet, ainsi qu'au pluriel des deux genres. Dans le second cas, quelqu'un se dit de personnes et de choses, est suivi d'un nom, dont il prend le genre et le nombre.

Quiconque, signifie, quelque personne que ce soit, et ne se dit jamais que des personnes: les adjectifs qui les suivent adoptent les genres de leurs substantifs.

Chacun, absolu, signifie tous les individus d'une espèce, et se met pour chaque personne, chaque chose; il ne sert que pour les personnes quand il est sans rapport. S'il a un nom ou pronom à la suite, il veut, de immédiatement avant le substantif.

Un chacun ne se dit plus.

Chacun, est aussi féminin, quand il a un rapport

*Quelqu'un, ma dwa stosonki: pierwszy, gdy nie stosie się do iakowego imienia, znaczy zawsze osobę, i nigdy się nie mówi do rzeczy; w ten czas kładzie się w rodzaju żeńskim i w liczbie mnogiej obydwóch rodzajach, gdy stanowi przedmiot główny. W drugim przypadku, *quelqu'un*, mówi się o osobach i rzeczach i ma po sobie imię którego przybiera rodzaj i liczbę.*

Quiconque, znaczy zawsze osobę iakąkolwiek bądź, i iedynie tylko do osob. nie zaś do rzeczy stosować się może; przymiotniki za niem. idące przyjmują rodzaje swych rzeczowników.

*Chacun, bezwzględne, oznacza wszystkie istoty iednego gatunku, i kładzie się za każdą osobę i każdą rzecz: w ten czas zaś służy tylko do osob. kiedy jest bez stosonku. Jeżeli po nim następować ma imię lub zaimek. wymaga partykuły *de*, bezpośrednio przed rzeczownikiem.*

Un chacun, nie jest dziś wcale w użyciu.

Chacun, kładzie się też w rodzaju żeńskim, kiedy się

port a un substantif féminin, mais point au pluriel, n'en admettant point: p. ex. Remettez ces plumes, chacune en sa place.

L'un l'autre, et l'un et l'autre, ont deux significations et semblent représenter deux objets; et cela est effectivement vrai: par ex. l'un et l'autre se nuisent; c'est à dire, que l'un nuit vraiment à l'autre. L'un l'autre se détruisent; c'est dire: que l'un détruit l'autre.

Ces pronoms sont aussi séparés; l'un désigne la personne ou la chose dont on a d'abord parlé; l'autre, annonce la personne ou la chose dont on a parlé en dernier lieu.

Personne, se dit toujours des objets vivans et jamais des choses, en quel sens on le prenne, soit comme pronom, ou que la négation ne soit pas employée.

Personne, signifie, nul, qui que ce soit, ou quel qu'un,

się zgadzać ma z rzeczownikiem żeńskim, lecz wcale nie ma mnogiej liczby i iey nie przypuszcza. np. Połóżcie tę piora, każde na swoim miejscu.

L'un l'autre, i l'un et l'autre, mają dwa znaczenia i zdają się wyrażać dwa przedmioty; to zaś istotnie pewną jest rzeczą np. jeden i drugi szkodzą sobie, to jest: iż jeden prawdziwie szkodzi drugiemu. L'un l'autre, niszczą się; to jest iż l'un niszczy l'autre.

Te zaimki bywają także oddzielnymi; *l'un* stosuje się do osoby lub rzeczy, o której z razu mowa; *l'autre*, odnosi się do osoby lub rzeczy, o której przy końcu rzecz była.

Personne, stosuje się zawsze do przedmiotów żyjących a nigdy do rzeczy, w jakinikolwiek chcąc bierzemy go znaczeniu, bądź iako zaimek, bądź gdy miejsce partykuły *ne*. zastępuje.

Personne, znaczy to samo co *nul*, *qui que ce soit*; lub

qu'un, mais toujours au singulier. *Étant sujet, la négation n'a pas lieu, principalement dans les phrases d'interrogations et de doute.*

P. ex. personne a-t-il jamais imité Boileau?

Personne, veut encore que les adjectifs qui le suivent soient tous au masculin, et quand on veut les placer au féminin, il faut alors se servir du pronom aucune, puisque l'adjectif prend en ce sens le nombre et le cas du substantif féminin.

Rien, considéré, comme un nom, ou pronom, annonce une chose de peu de valeur; il est toujours masculin singulier, et s'emploie avec et sans négation, il a les prépositions de et à selon le régime qu'il doit avoir. Il a toujours

lub *quelqu'un*, lecz zawsze kładzie się w liczbie pojedynczej. Gdy mi-yśce przedmiotu wyraża, w ów czas partykuła przecząca *n'ie* miejsca nie ma, szczególniej w ulanikach mowy, w których zachodzi pytanie i wątpliwość.

Np. Czyliż kto potrafił naszładować Boileau?

Personne, wymaga jeszcze, iżby przymiotniki za nim idące były kładzione w rodzaju męzkim; a kiedy się ich chce położyć w żeńskim, użyć w ten czas należy zaimka *aucune*, gdyż w tem znaczeniu, przymiotnik przybiera liczbę i przypadek rzeczownika rodzaju żeńskiego.

Rien, uważane jako imię lub zaimek, oznacza rzecz bardzo małej wartości; zawsze jest rodzaju męskiego i liczby pojedynczej, dając się używać bez, lub z partykułą przeczącą, wyraz *rien* przybiera, przyminki *de* lub *à* podług rządu który nić powinien. Ma zawsze przymiaka *de* przed idą-

jours de avant l'adjectif idącym za nim przymiotni-
qui le suit. kiem.

Les thèmes et exercices Przykłady i ćwiczenia o-
démontreront avec plus d' każą z nierównie większą
évidence l'usage, de tous oczywistością użycie tych
ces pronoms, et auxquels wszystkich zaimków; do
je renvoie les maîtres et nich przeto odsyłamy nau-
les écoliers. czycielów i uczących się.

Deuxième partie,

contenant

les Verbes, tant auxiliaires, que réguliers et irréguliers.

Druga Część,

zawierająca

Słowa tak posilkowe iako też foremne i nieforemne.

Deuxième partie,

contenant

les verbes, tant auxiliaires, que réguliers et irréguliers.

Chapitre I.

Le verbe qui est la partie la plus essentielle de toutes les langues en général, est un mot qui sert à affirmer tout ce que l'on dit; donc son principal but, et aussi son usage, est de signifier, et d'énoncer l'affirmation. De tous les verbes que nous avons, nous n'avons en ce sens, que le seul verbe être qui affirme; par ex. les hommes sont aimables: le mot hommes exprime l'idée à la quelle on affirme que convient la qualité d'aimable, et le verbe, sont, forme cette affirmation; et quand je dis les hommes ne sont pas aimables

Część druga,

zawierająca

Słowa tak posłukowe iako też foremne i nieforemne.

Rozdział I.

Słowo, które jest najistotniejszą częścią mowy we wszystkich w ogólności językach, jest wyraz służący do zatwierdzenia, tego o czem się mówi; zaczem celniejszym jego zamiarem, iako też jego użyciem, jest oznaczać i wskazywać wzmiankowane twierdzenie. Ze wszystkich znaiomych nam słow, iedno tylko mamy w tem względzie słowo être, bydź; które jest twierdzącem; np. ludzie są godni kochania: wyraz ludzie wyraża myśl której, iak się twierdzi przystoi własność godni kochania, a słowo sont, są; stanowi całkowite twierdzenie o słownym

aimables, j'affirme qu'il y a des hommes qui n'ont pas cette qualité d'aimables.

Comme on pourrait employer être avec tous les verbes, on a senti, qu'il y aurait pourtant des difficultés, et pour les obvier, on est venu à l'idée d'admettre plusieurs façons de verbes, afin de faciliter ses expressions.

Ces verbes dans leur division, sont réguliers, ou irréguliers, ou bien encore défectifs.

Les réguliers sont ceux dont les terminaisons dans les temps primitifs sont, ainsi que dans les temps dérivés, exactement conformes à celles du verbe qui leur sert de modèle: ainsi on admet quatre conjugaisons régulières ou terminaisons égales; comme er, aimer, parler, chanter; ir, comme finir, bâtir, pourrir; oir, comme, devoir, recevoir; re; comme

wnym przedmicić; a kiedy mówię, że są ludzie nie godni kochania, twierdząc, iż znaydują się tacy do których przyniot godny kochania, stosować się nie może.

Ze zaś możnaby używać słowa être ze wszystkich innemi słowami, przeto przekonano się, iżby to zrzadzić mogło iakie trudności, dla zaradzenia temu naturalnego na tę myśl, iżby przypuścić wiele gatunków słów, a to dla ułatwienia sposobów rozmaitego wyrażania się.

Takowe słowa w swym podziale, są foremne albo nieforemne, albo na reszcie słowa brakowe.

Słowami foremnemi zowią się te, których zakończenia w czasach pierwotnych, równie iak w czasach pochodnych, są doskonale zgodne z zakończeniami słowa służącego za wzor przypadkowania. Tak więc cztery są formy na czasowanie słów foremnych, czyli jednokowych zakończeń: słowa do pierwszej formy należące mają czas terażniejszy trybu bezokolicznego na er; iako: *aimer*, kochać; *parler*, mówić; *chanter*, śpiewać; do drugiej na zgłoskę ir, iako: *finir*, kończyć; *bâtir*, budować; *pourrir*, gnić; do trzeciej na oir, iako:

comme, vendre, rendre, attendre, mordre.

*iako: devoir, bydź powin-
nym; recevoir, odbierać;
concevoir, poymować; do-
stęp, na zgłoskę re, iako:
vendre, przedawać; rendre,
oddawać; attendre, czekać;
mordre, gryść.*

Ces terminaisons étant les mêmes pour les verbes irréguliers, et pour tous les verbes en général, on remarquera, que le verbe, aller, ne peut se conjuguer, comme aimer; courir, comme bâtir; savoir, comme recevoir; et faire, plaisir, comme vendre; par conséquent, que ce sont des verbes irréguliers. Les verbes défectifs, sont ceux qui n'admettent point certains tems, ou certaines personnes; comme ouir, falloir, pleuvoir, et plusieurs autres.

Lubo zakończenia takowe są prawie jednakowe na słowa niesforemne, i na wszystkie w ogólności słowa, iednak że uważać wypada, że słowo *aller*, iść, nie może się czasować iak *aimer*; *courir*, biedz iak *bâtir*, budować; *savoir*, wiedzieć iak *recevoir* i *faire*, czynić, *plaire*, podobać się, iak *vendre* przedawać; a następnie wypada się domyślać, iż to są słowa niesforemne. Słowa brakowe są te, które nie mają pewnych czasów, lub wszystkich osob: iako *ouir*, słyszeć; *falloir*, musieć; *pleuvoir*, deszcz pada, i wiele innych.

Cette division serait suffisante pour donner une vraie idée des verbes, puisqu'elle les renferme tous, et qu'elle suffit pour la parfaite connoissance de la langue françoise: mais comme tous les grammairiens ont adoptés plusieurs classes de verbes, je les placerai ici, afin que chacun trouve à arran-

Takowy podział byłby dostatecznym do dania prawdziwego wyobrażenia o słowach, gdyż ie w sobie wszystkie mieści, a do tego jest wystarczającym do dokładney znajomości francuzkiego ięzyka: Lecz gdy wielu grammatyków przypuściło kilka rzędów słów, ia ie tu przeto umieszczę, a to dla tego, aby każdy, stosownie

ger ses idées d'après ses principes.

On distingue cinq classes de verbes, savoir: le verbe actif, le verbe passif; le verbe neutre, le verbe réfléchi, ou réciproque, et le verbe impersonnel.

1. Le verbe actif est celui qui désigne une action, et dont le régime est direct, ou bien, pour règle plus sûre celui, après lequel on peut mettre quelqu'un, quelque chose. Ainsi: *aimer quelqu'un, manger quelque chose, sont des verbes actifs, parce que le régime est l'accusatif; comme: j'aime le Roi; nous aimons les honnêtes gens; tu manges le pain, et tu ne manges pas la viande.*

2. Le verbe passif, qui exprime une passion, se forme toujours de l'actif, et toutes les fois que l'on y peut ajouter de quelqu'un, ou de quelque chose, ayant pour régime direct l'ablatif, tant des articles que des pronoms, ou la préposition *par*. Ainsi: *Je suis aimé de mon père. Nous sommes*

tra-

do przyjętego od siebie układu, inogdy swoje zasady kierować.

Dziela słowa na pięć podziałów, to jest: na czynne, na słowa bierne; słowa niaki; słowa zaimkowe; i słowa nieosobiste.

1. Słowo czynne w języku francuskim jest to, które oznacza jakowąś czynność, i którego składnia rządowa jest prosta; a chcąc mieć pewne w tym prawidło, słowo czynne jest to, po którym można położyć *quelqu'un*, ktoś; *quelque chose*, coś; tak: *kochać kogoś; jest coś; są słowa czynne, gdyż rządzą przypadkiem czwartym, jak w większej części języków europejskich: np kocham Króla; kochamy ludzi uczciwych; ty jesz chleb, a nie jesz mięsa.*

2. Słowo bierne, które wyraża cierpienie, powstaje zawsze z czynnego, i to tyle razy, gdy można doń dodać *de quelqu'un*, lub *de quelque chose*, to słowo ma za składnię rzędu przypadek szósty, tak przedimków, jak zaimków, lub też przyimka *par*. Tak: *lestem kochany od mego oycza. Jesteśmy zdra-*
dzeni

*trahis par nos avides
voisins. Nous serons
punis du maître.*

dzieni przez naszych
chciwych sąsiadów.
Będziem ukarani od
nauczyciela.

3. *Les verbes neutres, soit qu'ils désignent une action, un mouvement ou une passion, diffèrent des deux précédents, et on les reconnaît facilement, puisqu'on ne peut point y ajouter quelqu'un, quelque chose, et qu'on ne saurait dire, dormir quelqu'un, languir quelque chose. Ouvrez cela, si ces verbes neutres sont actifs, ils ne prennent que l'auxiliaire avoir, et passifs, le verbe auxiliaire personnel être aux tenses composées, ayant pour régime le datif, le génitif, ou des prépositions, selon que le cas l'exige.*

3. Słowa nieliczne, bądź te wyrażają czynność iakową, lub też cierpienie, różnią się od dwóch poprzedzających, i łatwo ich można rozróżnić, gdyż do nich nie można dorzucić wzmiankowanych wyrazów, *quelqu'un*, *quelque chose*, nie można bowiem mówić, *dormir quelqu'un*; *languir quelque chose*. A do tego jeżeli te słowa nieliczne są razem czynnemi, dobierają słowo posiłkowe *avoir*; jeżeli są biernie, dobierają posiłkowe *être* w czasach złożonych, mając za składnią rządów przypadek trzeci, drugi, lub przymyki, podług tego iak okoliczność wymaga.

4. *Les verbes réfléchis, ou réciproques, sont ceux dont le sujet et le régime sont la même personne; ou ce qui revient au même, ceux qui se conjuguent dans tous les tenses avec deux pronoms de la même personne; comme: se coucher, se munir, s'apercevoir, se battre, se taire, sont des verbes réfléchis, parceque je puis dire:*

4. Słowa zaimkowe są te, których przedmiotem głównym i składnią rządową jest taż sama osoba, lub co na jedno wychodzi, te które się czasują we wszystkich czasach i trybach z dwoma zaimkami jednejże osoby; iako: *se coucher*, położyć się; *se munir*, usposobić się; *s'apercevoir*, spostrzedz się; *se battre*, bić się; *se taire*, milczeć; są słowami zaimkowemi, gdyż mówi się: *je me couche*; *tu te*

dire: je me couche; tu te couches, il se couche; nous nous couchons etc.

Ces verbes réfléchis ont plusieurs cas qui les réfléchissent indirectement, et aussi plusieurs prépositions: p. ex.: je me couche sur la paille; je me mets au lit, nous nous levons le matin à cinq heures.

5. *Les verbes impersonnels sont ceux qui n'indiquent aucune personne déterminée; et dont on ne se sert qu'à la troisième personne du singulier. Ces verbes impersonnels, sont en assez grand nombre, et il en sera parlé dans les thèmes; falloir, pleuvoir sont impersonnels, parcequ'il faut dire: il pleut, il faut, il pleuvoit, il fallait etc. On fait les impersonnels de tous les verbes actifs et d'être.*

Pour bien savoir le régime de tous les verbes, on n'a qu'à faire attention aux déclinaisons des substantifs, ainsi qu'aux interrogations, qui y ont été adaptées, alors on aura le régime direct, et aussi le régime indirect, ce qui facilitera la jeunesse à bien placer ses idées, et à ne point

te couches; il se couche nous nous couchons i. t.

Takowe słowa zaimkowe mają wiele przypadków które remi rządzą ubocznie, również też mają wiele przypadków: np. sypiam na słomie; kładę się w łóżko; wstaliśmy rano o godzinie piątej.

5. Słowa nieosobiste są te, które niewskazują żadney oznaczoney osoby, i których się używa w trzeciej osobie liczby pojedynczej tylko. Tych nieosobistych słów jest wielka liczba, i o tych będzie mowa w przykładach: słowa *falloir*, *musier*; *pleuvoir*, *deszcz pada* są nieosobiste, ponieważ mówić należy: *il pleut, il faut, il pleuvoit, il falloir*. Można ze wszystkich słów czynnych, robić słowa nieosobiste.

Aby należycie wiedzieć składnią rzędu wszystkich słów, należy iedyną nieć uwagę na formę przypadkowania rzeczowników, również i na pytania do nich stosujące się. w ów czas będzie się miało składnią rzędu prostą, również iak i uboczną; co usposobi młodzież do porządnego swych myśli

point confondre le sujet avec l'objet de son discours,

myśli szykowania, aby nigdy w mowie nie mijała składni rzędu z przedmiotem.

Chapitre II.

Des Conjugaisons.

Comme on s'exprime ordinairement, conjuguer un verbe, on entend par là, qu'un mot est sujet à différents changements et que les variations qui en résultent désignent aussi bien les personnes que les temps de l'affirmation, où une chose a été faite, ou non; de là les modes, les temps, les nombres et les personnes.

Les modes sont au nombre de quatre, savoir, l'indicatif, l'impératif, le subjonctif, ou, conjonctif, et l'infinitif: les nouveaux grammairiens y ajoutent, le mode conditionnel, c'est à dire celui qui désigne les temps composés formés des verbes avoir et être, ainsi que les temps simples, qui

Rozdział II.

O Formach Czasowania.

Gdy nam się często mówić zdarza, czasować słowo, przez to więc rozumieć należy, iż wyraz po grammatycznemu słowem zwany, podległy jest rozmaitym odmianom; takowe zaś odmiany istosowane być mogą tak dobrze do osob jak i czasy twierdzenia, gdy wyrazić chcemy, że iaka rzecz stała się lub nie; ztąd powstają tryby, czasy, liczby osoby.

Trybów jest cztery, to jest, oznajmujący; rozkazujący; życzący czyli łączący i bezokolicznik; nowi grammatycy dodają do nich tryb warunkowy, to jest ten który wyraża czasy złożone powstające z słów *avoir* i *être*, równie jak i czasy pojedyncze warunkowe po partykułach *si*, *ieżeli*; *quand*, *kiedy*;

expriment une condition, par si, quand, lorsque; mais ce cinquième mode se trouvant renfermé dans l'indicatif, il peut être supprimé sans inconvénient.

Les temps principaux de l'affirmation sont généralement trois; comme le présent, le passé et le futur; pourtant ces trois premiers tems n'étant pas suffisants pour exposer ses idées au net, on observera, que l'indicatif a dix tems, en y comprenant, les tems conditionnels, et quatre dans le subjonctif. L'impératif n'a qu'un seul tems, quoique sous un rapport, il indique le présent, et sous un autre un futur. L'infinitif peut admettre quatre tems, savoir: le présent, le prétérit, le participe présent, et le participe passé.

Les verbes ont besoin de personnes, pour être conjugués; ainsi l'on dit, la 1. je, la 2. tu, qui sont du masculin et du féminin; la 3. il, masculin, et elle, du féminin; on y ajoute, le pronom indéfini on, quand on ne désigne ni le masculin, ni le féminin, ce qui en a fait faire un impersonnel. Le pluriel a pareillement trois personnes;

com-

kiedy; lorsque, skoro; lecz ten piąty tryb będąc już zamkniętym w trybie oznajmującym, może przeto bez nieprzyzwoitości być o-puszczonym.

Celniejsze czasy twierdzenia są w ogólności trzy; to jest teraźniejszy, przeszły i przyszły; gdy przecież te trzy czasy nie są wystarczającami do jasnego wyrażenia myśli, a zatem zważać należy, że tryb oznajmujący ma dziesięć czasów, mieszając w to i czasy warunkowe, tryb zaś łączący ma czasów cztery. Tryb rozkazujący ieden tylko ma czas, chociaż pod iedynym względem wskazuje czas teraźniejszy, a pod drugim czas przyszły. Tryb bezokoliczny może mieć cztery czasy, to jest: teraźniejszy, przeszły, imiesłów teraźniejszy i imiesłów przeszły.

Słowa aby mogły być czasowaniami, potrzebują osob: tak mówimy: pierwsza osoba je, ia; druga tu, ty; do obydwóch rodzajów; trzecia il, on; do męskiego, a elle, ona; do żeńskiego rodzaju: dodają do nich zaimekai nieokreślonego on, kiedy się żadnego w szczególności nie wyraża rodzaju, a w ów czas słowo, do którego się przydaje on, robi się

nie-

comme; nous, vous, masculin et féminin, et ils, masculin, et elles féminin. Ces pronoms se trouvent à tous les temps des verbes, tant de l'indicatif, que du subjonctif, et les premiers, je, tu, nous, vous, ne peuvent se dire absolument que de personnes; mais, il, elle, ils et elles, peuvent s'appliquer aux personnes et aux choses,

nieosobistym. Liczba mnoga ma podobaieź trzy osoby, iako *nous*, my; *vous*, wy; na obydwu rodzajach i *ils*, oni; do męzkiego; *elles*, one, do żeńskiego rodzaju. Te zaimeki znajdują się przy wszystkich czasach słów, tak trybu oznajmującego iako i życzącego; pierwsze z nich: *je, tu, nous, vous*, stosują się koniecznie i jedynie do osób; lecz *il, elle, ils, elles*, mogą być stosowanemi nie do osób tylko, ale i do rzeczy.

Pour plus de clarté, on fera remarquer à la jeune personne que l'on instruit, que quand le sujet du verbe est un substantif, ou nom propre, que le pronom ne peut avoir lieu.

Aby zachować większą w tłumaczeniu jasność, da się do uwagi młodej uczącej się języka osobie, że kiedy przedmiotem słowa jest rzeczownik lub imię właściwe, w ów czas zaimek miejsca mieć nie może.

Outre ce que j'ai dit, sur les verbes, j'ajouterai encore, les quatre façons de s'énoncer, qui sont: L'affirmatif réel; le négatif affirmatif; l'interrogatif affirmatif.

Oprócz tego co już o słowach powiedziałem, dodać tu jeszcze wypada czterzy sposoby wyrażania się, to jest: istotnie twierdzący; przecząco - twierdzący; pytająco - twierdzący; i pytająco -

tif, et l'interrogatif-négatif, affirmatif. Ces quatre façons se trouvant sans cesse dans le discours, leurs dénominations donnent d'elles memes, l'idée que l'on doit en avoir; car quoique le verbe dont on se sert affirme toujours, il se peut donc que l'affirmation soit négative, ou interrogative, et ainsi du reste, puisque c'est l'action et l'état du verbe d'exprimer succinctement cette affirmation que l'on présente à l'esprit.

iaco-przecząco-twierdząc. Te cztery układy, gdy znajduia się bez ustanku w mowie, ich nazwiska same przez się oczewiście w skazują iakie o nich należy mieć wyobrażenie; chociaż bowiem słowo, którego się w mowie używa, twierdzi zawsze, przecież trafia się, iż takowe twierdzenie albo będzie przeczącem lub pytającym, i tak o innych; gdyż, czynność i stan słowa zwięzle toż twierdzenie wyrażającego, wystawić umysłowi w każdej mowie należy.

Chapitre III.

Du verbe auxiliaire actif avoir.

Ce verbe qui a été adopté par tous les grammairiens comme étant le premier verbe auxiliaire, est aussi ici placé en cette qualité puisqu'il sert d'aide

ou

Rozdział III.

O słowie posilkowem czynnem avoir, mieć.

To słowo, które przyjętym zostało od wszystkich grammatyków za pierwsze słowo posilkowe, jest także tu położonym w tym samym znaczeniu; służy bo-

wiem

ou d'auxiliaire à tous les verbes actifs pour former les temps passés, et qu'il a toujours un substantif pour régime soit, direct ou indirect, que ce régime, est en plus grande partie l'accusatif des articles et des pronoms. Non seulement, c'est que ce verbe avoir forme ses temps composés de soi même sans le secours d'un autre verbe, et que les autres verbes ne peuvent faire.

wiem za pomoc czyli za posilek dla wszystkich słów czynnych, gdy z nich chcemy tworzyć czasy składowne; że ma zawsze rzeczownik za składnią rządu bądź prostą bądź uboczną, i że tą składnią jest po większej części przypadek czwarty przedimków lub zaimeków. Nie tylko zaś to, lecz że słowo *avoir*, ma wszystkie czasy złożone z samego siebie bez pomocy innego żadnego słowa, czego inne słowa mieć nie są w stanie.

Czasowanie
słowa posiłkowego mieć
jako słowa czynnego.

P i e r w s z y T r y b
Bezokoliczny.

Interrogatif.
Pytający.

Interrogatif-Négatif.
Pytająco-Przeczący.

Présent.
Teraźniejszy.

Présent.
Teraźniejszy.

R é g ł a.

P r a w i d ł o.

L'infinitif n'a ni Interrogatif, ni Interrogatif-Négatif, parce qu'il n'y a point de personnes qui le précède, et qu'il ne donne qu'une idée vague de l'objet dont on parle, quoique déterminée par le verbe.

Tryb bezokoliczny nie ma ani sposobu pytającego, ani pytająco - przeczącego, albowiem żadney niemasz osoby, ktoraby go poprzedzała; a do tego tryb ten daje wyobrażenie nadto ogólne, chociaż za pomocą słowa oznaczone, o tym przedmiocie o którym jest mowa.

Inter.

*Conjugaison
du verbe auxiliaire avoir
comme verbe actif.*

*1. Mode.
Infinitif.*

Affirmatif.

Twierdzący.

Présent.

Czas teraźniejszy

Avoir.
mieć
d'avoir
mienia, mieć
a avoir
mieć, mienia
pour avoir
aby mieć

Négatif.

Przeczący.

Présent.

Teraźniejszy.

n'avoir pas.
nie mieć.
de n'avoir pas.
nie mienia, nie mieć.
à n'avoir pas.
nie mieć, nie mienia.
pour n'avoir pas.
aby nie mieć.

Participe Présent.

Imiosłów teraźniejszy.

ayant
mając, mający

n'ayant pas.
nie mając, nie mający.

Participe passé.

Imiosłów przeszły.

eu.

miany.

Passé de l'Infinitif.

Czas przeszły trybu bezokolicznego.

avoir eu,
miałwszy,
d'avoir eu,
iż się miało,

n'avoir pas eu.
nie miałwszy.
de n'avoir pas eu.
iż się nie miało.

Affir-

Affirmatif.
Twierdzący.

à avoir eu,
iż się miało,
pour avoir eu,
dla tego iż się miało,

Négatif.
Przeczący.

à n'avoir pas eu.
iż się niemialo.
pour n'avoir pas eu.
— iż się nie miało.

I n d i c a t i f.

I.

Présent.

Czas terażniejszy

Singulier.

Liczba pojedyncza.

J'ai,
ja mam,
tu as,
ty masz,
il a,
on ma,
elle a,
ona ma,
on a,
ma się.

Plurier.
Mnoga.

Nous avons,
My mamy,
vous avez,
wy macie - WcPn masz,
ils ont,
oni maia,
elles ont,
one maia.

Présent.

Terażniejszy.

Singulier.

Pojedyncza.

Je n'ai pas,
ja nie mam,
tu n'as pas,
nie masz,
il n'a pas,
nie ma,
elle n'a pas,
ona nie ma,
on n'a pas.
nie ma się.

Plurier.
Mnoga.

Nous n'avons pas,
Nie mamy,
vous n'avez pas,
nie macie,
ils n'ont pas,
oni nie maia,
elles n'ont pas.
one nie maia.

Interrogatif.
Pytający.

Interrogatif-Négatif.
Pytającyco-twierdzący.

Drugi Tryb Oznajmujący.

Présent.

Teraźniejszy.

Singulier.

Poedyńcza,

ai-je?
mamże.
as-tu?
maszże.
a-t-il?
masz on.
a-t-elle?
masz ona.
a-t-on?
maż się.

Plurier.
Mnoga.

avons nous?
mamyż.
avez vous?
macież.
ont ils?
mająż oni.
ont-elles.
mająż one.

Présent.

Teraźniejszy.

Singulier.

Poedyńcza,

n'ai je pas?
nie mamże.
n'as tu pas?
nie maszże ty.
n'a-t-il pas?
nie masz-on.
n'a-t-elle pas?
nie masz-oną.
n'a-t-on pas?
nie maż się.

Plurier.
Mnoga.

n'avons nous pas?
nie mamyż.
n'avez vous pas?
nie macież.
n'ont ils pas?
nie mająż oni.
n'ont-elles pas.
nie mająż one.

Relatif ou 1. Imparfait.

Singulier.
Poiedyncaa.

J'avais,
miewałem,
tu avais,
miewałeś,
il avait,
miewał,
elle avait,
miewała,
on avait,
miewało się.

Plurier.
Liczba mnoga.

nous avions,
miewaliśmy,
vous aviez,
miewaliście,
ils avaient,
miewali,
elles avaient,
miewały.

Singulier.
Poiedyncaa.

Je n'avais pas.
Nie miewałem,
tu n'avais pas,
nie miewałeś,
il n'avait pas,
nie miewał.
elle n'avait pas,
nie miewała,
on n'avait pas.
nie miewało się.

Plurier.
Mnoga.

nous n'avions pas,
nie miewaliśmy,
vous n'aviez pas,
nie miewaliście,
ils n'avaient pas,
nie miewali,
elles n'avaient pas,
nie miewały.

Défini, ou 2. Imparfait.

Singulier.
Poiedyncaa.

J'eus,
miałem,
tu eus,
miałeś,
il eut,
miał,

Singulier.
Poiedyncaa.

Je n'eus pas,
nie miałem,
tu n'eus pas,
nie miałeś,
il n'eut pas,
nie miał,

2.

Względny czyli pierwszy niedokonany,

Singulier.
Poiedyncza.

avais-je?
miewałżem.
avais tu?
miewałżeś,
avait il?
miewałże,
avait elle?
miewałż,
avait on?
miewałż się.

Plurier.
Mnoga.

avions nous?
miewałżeśmy,
aviez vous?
miewałżęście,
avaient ils?
miewałż,
avaient elles?
miewałż.

Singulier.
Poiedyncza.

n'avais-je pas?
nie miewałżem.
n'avais tu pas?
nie miewałżesze,
n'avait il pas?
nie miewałże.
n'avait-elle pas?
nie miewałż.
n'avait-on pas?
nie miewałż się.

Plurier.
Mnoga.

n'avions nous pas?
nie miewałżeśmy,
n'aviez vous pas?
nie miewałżęście.
n'avaient ils pas?
nie miewałż.
n'avaient elles pas?
nie miewałż.

3.

Czas Niedokonany drugi.

Singulier.
Poiedyncza.

eus-je?
czyż miałem?
eus tu?
czyż miałeś?
eut-il?
czyż miał?

Singulier.
Poiedyncza.

n'eus-je pas?
nie miałżem?
n'eus tu pas?
nie miałżeś?
n'eut-il pas?
nie miałże?
R

Czas

Singulier.
Poiedyńcza.

elle eut,
miała,
on eut,
miało się.

Plurier.
Mnoga.

nous eûmes,
mieliśmy,
vous eûtes,
mieliście,
ils eurent,
mieli,
elles eurent.
miały.

Singulier.
Poiedyńcza.

elle n'eut pas,
nie miała,
on n'eut pas.
nie miało się.

Plurier.
Mnoga.

nous n'eûmes pas,
nie mieliśmy,
vous n'eûtes pas,
nie mieliście,
ils n'eurent pas,
nie mieli,
elles n'eurent pas,
nie miały.

4.

Indéfini, ou parfait composé.

Singulier.
Poiedyńcza.

J'ai eu,
miałem,
tu as eu,
miałeś,
il a eu,
miał,
elle a eu,
miała,
on a eu.
miano lub miało się.

Plurier.
Mnoga.

nous avons eu,
mieliśmy.
vous avez eu,
mieliście.
ils ont eu,
mieli,
elles ont eu.
miały.

Singulier.
Poiedyńcza.

Je n'ai pas eu,
nie miałem,
tu n'as pas eu,
il n'a pas eu,
elle n'a pas eu,
on n'a pas eu.

Plurier.
Mnoga.

nous n'avons pas eu,
vous n'avez pas eu,
ils n'ont pas eu,
elles n'ont pas eu.

*Singulier.**Poiedynicza.**eu-elle?*

czyż miała?

eu-on?

czyż miano?

*Plurier.**Mnoga.**eumes nous?*

czyż mieliśmy?

eites vous?

czyż mieliście?

eurent-ils?

czyż mieli?

eurent-elles?

czyż miały?

*Singulier.**Poiedynicza.**n'eu-pas?*

nie miała?

n'eut-on pas?

nie miało?

*Plurier.**Mnoga.**n'eumes nous pas?*

nie mieliśmy?

n'eutes vous pas?

nie mieliście?

n'eurent-ils pas?

nie mieli?

n'eurent-elles pas?

nie miały?

4.

Nienkreślony czyli dokonany złożony.

*Singulier.**Poiedynicza.**ai-je eu?*

miałem, lub czyż miałem.

*as-tu eu?**a-t-il eu?**a-t-elle eu?**a-t-on eu?**Plurier.**Mnoga.**avons nous eu?**avez vous eu?**ont-ils eu?**ont-elles eu?**Singulier.**Poiedynicza.**n'ai-je pas eu?*

nie miałem?

*n'as-tu pas eu?**n'a-t-il pas eu?**n'a-t-elle pas eu?**n'a-t-on pas eu?**Plurier.**Mnoga.**n'avons nous pas eu?**n'avez vous pas eu?**n'ont-ils pas eu?**n'ont-elles pas eu?*

R 2

NB. Jak w przeszłym czasie.

5.

Antérieur, ou 1. plusque parfait.

Singulier.
Poiedyncza.
J'avais eu,
miałem był.
tu avais eu,
miałeś był,
il avait eu,
miał był,
elle avait eu,
miała była,
on avait eu,
miano było.

Plurier.
Mnoga.
Nous avions eu,
mieliśmy byli,
vous aviez eu,
mieliście byli,
ils avaient eu,
mieli byli,
elles avaient eu,
miali byli.

Singulier.
Poiedyncza.
Je n'avais pas eu,
nie miałem był,
tu n'avais pas eu,
nie miałeś był,
il n'avait pas eu,
nie miał był,
elle n'avait pas eu,
nie miała była,
on n'avait pas eu,
nie miano było.

Plurier.
Mnoga.
Nous n'avions pas eu,
nie mieliśmy byli,
vous n'aviez pas eu,
nie mieliście byli,
ils n'avaient pas eu,
nie mieli byli,
elles n'avaient pas eu,
nie miali byli.

6.

Antérieur défini, ou 2. plusque parfait.

Singulier.
Poiedyncza.
J'eus eu,
miałem dawno.
tu eus eu,
miałeś dawno,
il eut eu,
miał dawno,
elle eut eu,
miała dawno.

Singulier.
Poiedyncza.
Je n'eus pas eu,
nie miałem dawno,
tu n'eus pas eu,
nie miałeś dawno,
il n'eut pas eu,
nie miał dawno,
elle n'eut pas eu,
nie miała dawno.

Plu-

Plu-

5.

Czas zaprzeszły pierwszy.

Singulier.

Poiedyńcza.

avais-je eu?

miałem był?

avais-tu eu?

miałeś był?

avait-il eu?

miałe był?

avait-elle eu?

miałaż była?

avait-on eu?

czyż miano było.

Plurier.

Mnoga.

avions nous eu?

mieliśmy byli?

aviez vous eu?

mieleście byli?

avaient-ils eu?

mieliż byli?

avaient-elles eu?

miałyż były.

Singulier.

Poiedyńcza.

n'avais je pas eu?

nie miałem był.

n'avais tu pas eu?

nie miałeś był.

n'avait il pas eu?

nie miałe był.

n'avait-elle pas eu?

nie miałaż była.

n'avait-on pas eu?

nie mianoż było.

Plurier.

Mnoga.

n'avions nous pas eu?

nie mieliśmy byli.

n'aviez vous pas eu?

nie mieliście byli.

n'avaient-ils pas eu?

nie mieliż byli.

n'avaient-elles pas eu?

nie miałyż były.

6.

Czas zaprzeszły drugi.

Singulier.

Poiedyńcza.

eus-je eu?

miałem dawno.

eus-tu eu?

miałeś dawno.

eut-il eu?

miałe dawno.

eut-elle eu?

miałaż dawno.

Singulier.

Poiedyńcza.

n'eus-je pas eu?

nie miałem dawno.

n'eus-tu pas eu?

nie miałeś dawno.

n'eut-il pas eu?

nie miałe dawno.

n'eut-elle pas eu?

nie miałaż dawno.

*Plu-**Plu-*

*Plurier.**Mnoga.*

Nous étions eu,
 mieliśmy dawno,
vous étiez eu,
 mieliście dawno,
ils étaient eu,
 mieli dawno,
elles étaient eu.
 miały dawno.

*Plurier.**Mnoga.*

Nous n'étions pas eu,
 nie mieliśmy dawno,
vous n'étiez pas eu,
 nie mieliście dawno,
ils n'étaient pas eu,
 nie mieli dawno,
elles n'étaient pas eu,
 nie miały dawno.

7.

*F u t u r.**Futur.**Przyszły czas.**J'aurai,*

będę miał,

tu auras,

będziesz miał,

il aura,

będzie miał,

elle aura.

będzie miała.

*Plurier.**Mnoga.**Nous aurons,*

będziemy mieli,

vous aurez,

będziecie mieli,

ils auront,

będą mieli,

elles auront.

będą miały.

*Futur.**Przyszły,**Je n'aurai pas,*

nie będę miał,

tu n'auras pas,

nie będziesz miał,

il n'aura pas,

nie będzie miał,

elle n'aura pas,

nie będzie miała.

*Plurier.**Mnoga.**Nous n'aurons pas,*

nie będziemy mieli,

vous n'aurez pas,

nie będziecie mieli,

ils n'auront pas,

nie będą mieli,

elles n'auront pas.

nie będą miały.

8.

*F u t u r p a s s é,**Singulier.**Poiedyicza.**J'aurai eu,*

gdy mieć będę,

Je n'aurai pas eu,

gdy mieć nie będę.

*Sin-**Sin-*

*Plurier.**Mnoga.**aimés nous eu?*

mieliśmierz dawno,

aimés vous eu?

mieliścież dawno,

aiment-ils eu?

mieliż dawno,

aiment-elles eu?

miałyż dawno.

*Pluriel.**Mnoga.**n'aimés nous pas eu?*

nie mieliśmierz dawno,

n'aimés vous pas eu?

nie mieliścież dawno.

n'aiment-ils pas eu?

nie mieliż dawno.

n'aiment-elles pas eu?

nie miałyż dawno.

7.

Czas Przyszły.

*Futur.**Przyszły.**aurai-je?*

będęż miał,

auras-tu?

będzieszże miał,

aura-t-il?

będzież on miał,

aura-t-elle?

będzież ona miała,

*Plurier.**Mnoga.**aurons nous?*

będziemyż mieli,

aurés vous?

będziecież mieli,

auront ils?

będąż mieli,

auront-elles?

będąż miały.

*Futur.**Przyszły.**n'aurai-je pas?*

nie będęż miał.

n'auras-tu pas?

nie będzieszże ty miał.

n'aura-t-il pas?

nie będziesz on miał.

n'aura-t-elle pas?

nie będziesz ona miała.

*Plurier.**Mnoga.**n'aurons nous pas?*

nie będziemyż mieli.

n'aurés vous pas?

nie będziecież mieli.

n'auront-ils pas?

nie będąż mieli.

n'auront-elles pas?

nie będąż miały.

8.

Czas zaprzyszły.

*Singulier.**Poiedyncza.**aurai-je eu?*

będeżli miał,

Sin-

n'aurai-je pas eu?

nie będeżli miał.

Sin-

*Singulier.**Poiedynicza.*

tu auras eu,
gdy mieć będziesz,
il aura eu,
gdy mieć będzie,
elle aura eu.
gdy ona mieć będzie.

*Plurier.**Mnoga.*

Nous aurons eu,
gdy mieć będziemy,
vous aurez eu,
gdy mieć będziecie,
ils auront eu,
gdy mieć będą,
elles auront eu.
gdy one mieć będą.

*Singulier.**Poiedynicza.*

tu n'auras pas eu,
gdy mieć nie będzie,
il n'aura pas eu,
gdy. mieć nie będzie,
elle n'aura pas eu,
gdy ona mieć nie będzie.

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'aurons pas eu,
gdy mieć nie będziemy,
vous n'aurez pas eu,
gdy mieć nie będziecie,
ils n'auront pas eu,
gdy mieć nie będą,
elles n'auront pas eu.
gdy one mieć nie będą.

9.

*Futur conditionnel simple.**Singulier.**Poiedynicza.*

J'aurais,
Miałbym,
tu aurais,
miałbyś,
il aurait,
miałby,
elle aurait,
miałaby.

*Plurier.**Mnoga.*

Nous aurions,
Mielibyśmy,
vous auriez,
mielibyście,
ils auraient,
mieliby,
elles auraient,
mialyby.

*Singulier.**Poiedynicza.*

Je n'aurais pas,
nie miałbym,
tu n'aurais pas,
nie miałbyś,
il n'aurait pas,
nie miałby,
elle n'aurait pas,
nie miałaby.

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'aurions pas,
nie mielibyśmy,
vous n'auriez pas,
nie mielibyście,
ils n'auraient pas,
nie mieliby,
elles n'auraient pas,
nie mialyby.

Futur

Singulier.

Poiedyńcza.

auras tu eu?

będziészli miał.

aura-t-il eu?

będzieli on miał.

aura-t-elle eu?

będzieli ona miała.

Plurier.

Mnoga.

aurons nous eu?

będzieliżmy mieli.

auriez vous eu?

będzieliście mieli.

auront-ils eu?

będażli mieli.

auront-elles eu?

będażli miały.

Singulier.

Poiedyńcza.

n'auras tu pas eu?

nie będziesz ty miał.

n'aura-t-il pas eu?

nie będzieli on miał.

n'aura-t-elle pas eu?

nie będzieli ona miała.

Plurier.

Mnoga.

n'aurons nous pas eu?

nie będzieliżmy mieli.

n'auriez vous pas eu?

nie będzieliście mieli.

n'auront ils pas eu?

nie będąż oni mieli.

n'auront-elles pas eu?

nie będąż one miały.

9.

Czas przyszły warunkowy prosty. !

Singulier.

Poiedyńcza.

aurais-je?

miałżeby.

aurais-tu?

miałżebyś.

aurait-il?

miałżeby.

aurait-elle?

miałaby.

Plurier.

Mnoga.

aurions nous?

miałibyśmy.

auriez vous?

miałibyście.

auraient ils?

miałiby.

auraient-elles?

miałyby.

Singulier.

Poiedyńcza.

n'aurais-je pas?

nie miałżeby.

n'aurais-tu pas?

nie miałżebyś.

n'aurait-il pas?

nie miałżeby.

n'aurait-elle pas?

nie miałaży.

Plurier.

Mnoga.

n'aurions nous pas?

nie miałibyśmy.

n'auriez vous pas?

nie miałibyście.

n'auraient-ils pas?

nie miałiby.

n'auraient-elles pas?

nie miałyby.

Czas

10.

*Futur conditionnel passé.**Singulier.**Poiedyńcza.*

J'aurais eu,
miałbym był,
tu aurais eu,
miałbyś był,
il aurait eu,
miałby był,
elle aurait eu,
miałaby była.

*Plurier.**Mnoga.*

Nous aurions eu,
mielibyśmy byli,
vous auriez eu,
mielibyście byli,
ils auraient eu,
mieliby byli,
elles auraient eu.
miałyby byli.

*Singulier.**Poiedyńcza.*

Je n'aurais pas eu,
nie miałbym był,
tu n'aurais pas eu,
nie miałbyś był,
il n'aurait pas eu,
nie miałby był,
elle n'aurait pas eu.
nie miałaby była,

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'aurions pas eu,
nie mieliśmy byli,
vous n'auriez pas eu,
nie mieliście byli,
ils n'auraient pas eu,
nie mieli byli,
elles n'auraient pas eu,
nie miałyby byli,

*Conditionnel plus que passé,**Singulier.**Poiedyńcza.*

J'eusse eu,
gdybym miał,
tu eusses eu,
gdybyś miał,
il eut eu,
gdyby miał,
elle eut eu,
gdyby miała,

*Plurier.**Mnoga.*

Nous eussions eu,
gdybyśmy mieli,
vous eussiez eu.
gdybyście mieli byli.

*Plu-**Singulier.**Poiedyńcza.*

Je n'eusse pas eu,
gdybym nie miał był,
tu n'eusses pas eu,
gdybyś nie miał był,
il n'eut pas eu,
gdyby nie miał był,
elle n'eut pas eu.
gdyby nie miała była,

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'eussions pas eu,
gdybyśmy nie mieli byli,
vous n'eussiez pas eu,
gdybyście nie mieli byli,

Plu-

10.

Czas warunkowy przeszły.

Singulier.

Poedyńcza.

aurais-je eu?

miałabyś był.

aurais-tu eu?

miałabyś był.

aurait-il eu?

miałaby był.

aurait-elle eu?

miałaby była.

Plurier.

Mnoga.

aurions-nous eu?

mielizbyśmy byli.

auriez-vous eu?

mielizbyście byli.

auraient-ils eu?

mielizby byli.

auraient-elles eu?

miałaby były.

Singulier.

Poedyńcza.

n'aurais-je pas eu?

nie miałabyś był.

n'aurais-tu pas eu?

nie miałabyś był.

n'aurait-il pas eu?

nie miałaby był.

n'aurait-elle pas eu?

nie miałaaby była.

Plurier.

Mnoga.

n'aurions-nous pas eu?

nie mieliabyśmy byli.

n'auriez-vous pas eu?

nie mieliabyście byli.

n'auraient-ils pas eu?

nie mieliaby byli.

n'auraient-elles pas eu?

nie miałyaby były.

Warunkowy zaprzeszły.

Singulier.

Poedyńcza.

eusse-je eu?

miałabym był.

eusses-tu eu?

miałabyś był.

eut-il eu?

miałoby był.

eut-elle eu?

miałaby była.

Plurier.

Mnoga.

eussions-nous eu?

mielizbyśmy byli.

eussiez-vous eu?

mielizbyście byli.

Singulier.

Poedyńcza.

n'eusse-je pas eu?

nie miałabym był.

n'eusses-tu pas eu?

nie miałabyś był.

n'eut-il pas eu?

nie miałoby był.

n'eut-elle pas eu?

nie miałaaby była.

Plurier.

Mnoga.

n'eussions-nous pas eu?

nie mieliabyśmy byli.

n'eussiez-vous pas eu?

nie mieliabyście byli.

Plu-

Plu-

<i>Plurier.</i> Mnoga.	<i>Plurier.</i> Mnoga
<i>ils eussent eu,</i> gdyby mieli byli,	<i>ils n'eussent pas eu,</i> gdyby nie mieli byli,
<i>elles eussent eu.</i> gdyby miały były.	<i>elles n'eussent pas eu.</i> gdyby nie miały były.

3. T r y b.

R o z k a z u i ą c y.

<i>Règle.</i>	Prawidło.
<i>L'impératif n'a point d'interrogatif, ni d'interrogatif négatif, ayant l'expression de commander, d'ordonner et de demander.</i>	Tryb rozkazujący nie ma ani sposobu pytającego, ani pytająco-przeczącego, albowiem wyraża tylko rozkaz, zalecenie lub prośbę.

4. T r y b.

Ł ą c z ą c y.

<i>Interrogatif.</i> Pytający.	<i>Interrogatif - Négatif.</i> Pytająco-Przeczący.
<i>R è g l e.</i>	Prawidło.
<i>Tous les temps du subjonctif n'ont point d'interrogation, ni, d'interrogation négative, parce</i>	Wszystkie czasy trybu łączącego nie mają dwóch ostatnich odmian, albowiem te wyrażać zwykły wola,

Plurier.
Można.
assent-ils eu?
 mieliżby byli.
assent-elles eu?
 miałyżby były.

Plurier.
Można.
n'eussent-ils pas eu?
 nie mieliżby byli.
n'eussent-elles pas eu.
 nie miałyżby były.

3. M o d e.

Impératif.

Ayez,
 miej,
qu'il ait,
 niech ma,
ayons,
 miejmy,
ayez,
 mieycie,
qu'ils aient.
 niech mają.

n'ait pas.
 nie miej.
qu'il n'ait pas.
 niech nie ma.
n'ayons pas.
 nie miejmy.
n'ayez pas.
 nie mieycie.
qu'ils n'aient pas.
 niech nie mają.

4. M o d e.

Subjonctif ou Conjonctif.

Affirmatif.
 Twierdzący.

Négatif.
 Przeczający.

Temps II.

Présent.
 Czas teraźniejszy.
Que j'aie,
 • bym miał,
que tu aies,
 byś miał,
qu'il ait,
 by miał,
quelle ait.
 by miała.

Présent.
 Czas teraźniejszy.
que je n'aie pas.
 bym nie miał.
que tu n'aies pas.
 byś nie miał.
qu'il n'ait pas.
 by nie miał.
quelle n'ait pas.
 by nie miała.

Plu-

parce qu'ils énoncent une | życzenie, zlecenie, obowiąz-
 volonté, un vœu, un | lub wątpliwość, a z tego
 commandement, une | względu te mają zawsze
 crainte, un doute, et | spójnika *que*, przed sobą,
 autre, et qu'ils ont par |
 rapport à cela, toujours la |
 conjonction *que*, en avant.

12.

Czas nie dokonany.

Règle.

*Ce temps qui revient au
 conditionnel plusque passé,
 n'est pourtant pas le même,
 parceque l'autre peut
 être d'usage dans les qua-
 tre façons, au lieu que
 celui ci n'adopte que l'affir-
 matif et le négatif.*

Prawidło.

Czas ten lubo wychodzi
 na iedno z czasem warun-
 kowym zaprzeszłym, nie
 jest przeto tym samym,
 gdyż tamten może być u-
 żyty we wszystkich cztę-
 rech odmianach, gdy tym
 czasem niniejszy używa się
 tylko w znaczeniu twierdzą-
 cym i przeczącym.

13.

Czas przeszły dokonany.

Règle.

*Comme il sera parlé du
 participe passif en son
 temps,*

Prawidło.

Gdy o imiosłowie bier-
 nym będzie mowa w swoim
 czasie

*Plurier.**Mnoga.*

Que nous avons,
by-my mieli,
que vous ayez,
byście mieli,
qu'ils aient,
by mieli,
qu'elles aient.
by miały.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous n'avons pas.
byśmy nie mieli.
que vous n'avez pas.
byście nie mieli.
qu'ils n'aient pas,
by nie mieli.
qu'elles n'aient pas.
by nie miały.

12.

Imparfait.

Que j'eusse,
obym miał,
que tu eusses,
obys miał,
qu'il eut,
oby miał,
qu'elle eut,
oby miała.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous eussions.
obysmy mieli.
que vous eussiez,
obyscie mieli,
qu'ils eussent,
oby mieli,
qu'elles eussent.
oby miały.

que je n'eusse pas.
obym nie miał.
que tu n'eusses pas.
obys nie miał.
qu'il n'eut pas.
oby nie miał.
qu'elle n'eut pas.
oby nie miała.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous n'eussions pas.
obysmy nie mieli.
que vous n'eussiez pas.
obyscie nie mieli.
qu'ils n'eussent pas.
oby nie mieli.
qu'elles n'eussent pas.
oby nie miały.

13.

Parfait, ou parfait composé.

Que j'aie eu,
zebym był miał,
que tu aies eu,
zebyś był miał,

que je n'aie pas eu.
zebym był nie miał.
que tu n'aies pas eu,
zebyś był nie miał.

qu'il

temps, j'observerai simplement ici en passant, que celui de ce verbe, qui est eu est susceptible de mutation, c'est à dire, qu'il prend le genre, le nombre et le cas, du substantif, qui le précède, sitôt qu'il exprime une qualité, comme s'il était un adjectif. On appelle ce changement, la flexion de ce participe passif; et il a toujours lieu, quand il peut être annexé au substantif.

czasie i na swoim miejscu przeto ta tylko nawiasem wspomnę, że imiosłów bierny eu, słowa posiłkowego avoir, podległy jest odmianie, to jest; że przymiotnik, liczbę i przypadek rzeczownika, który go poprzedza, i gdy ten wyraz przymiot, na ten czas imiosłów eu, zastępuje miejsce przymiotnika. Nazywając tę odmianę nagięciem tego imiosłowu biernego, ten ma tyle razy miejsce, gdy można go wyraźnie lub domyślnie zastosować do rzeczownika.

qu'il ait eu,
 żeby był miał,
 que nous ayons eu,
 żebyśmy byli mieli,
 que vous ayez eu,
 żebyście byli mieli,
 qu'ils aient eu,
 żeby byli mieli,
 qu'elles aient eu.
 żeby były miały.

qu'il n'ait pas eu.
 żeby nie miał był.
 que nous n'ayons pas eu.
 żebyśmy nie mieli byli.
 que vous n'ayez pas eu.
 żebyście nie mieli byli.
 qu'ils n'aient pas eu.
 żeby nie mieli byli.
 qu'elles n'aient pas eu.
 żeby nie miały były.

14.

Plusque parfait. Czas zaprzeczły.

Singulier.

Poiedyncza.

Que j'eusse eu,
 obym miał dawno,
 que tu eusses eu,
 obyś miał dawno.
 qu'il eut eu,
 oby miał dawno,
 qu'elle eut eu.
 oby miała dawno.

que je n'eusse pas eu.
 obym nie miał dawno.
 que tu n'eusses pas eu.
 obyś nie miał dawno.
 qu'il n'eut pas eu.
 oby nie miał dawno.
 qu'elle n'eut pas eu.
 oby nie miała dawno.

Plurier.

Mnoga.

que nous eussions eu,
 obyśmy mieli dawno.
 que vous eussiez eu,
 obyście mieli dawno.
 qu'ils eussent eu,
 oby mieli dawno,
 qu'elles eussent eu.
 oby miały dawno.

Plurier.

Mnoga.

que nous n'eussions pas eu.
 obyśmy nie mieli dawno.
 que vous n'eussiez pas eu.
 obyście nie mieli dawno.
 qu'ils n'eussent pas eu.
 oby nie mieli dawno.
 qu'elles n'eussent pas eu.
 oby nie miały dawno.

Les pronoms personnels
 relatifs, comme, le, la, les,
 lui, nous, vous, se placent
 toujours avant le verbe.
 dans toutes les quatre fa-
 çons de s'exprimer, excepté

Zaimki osobiste wzglę-
 dne, iako: le, la, les, lui,
 nous, vous, kładą się zawsze
 przed słowem, we wszy-
 stkich czterech sposobach
 wyrażania się, wyjąwszy w

à l'impératif affirmatif, où ils ont leur place après le verbe: mais au négatif on les place avant; ce qui est une règle invariable. Les particules relatives *le, la, les, en, et y*, sont toujours devant le verbe, et après le pronom personnel; avec la différence, que l'accusatif, *le, la, les*, va avant le datif, *lui*: ce qui servira de règle à ceux qui suivent l'ancien usage.

trybie rozkazującym, gdzie maia miejsce po słowie: lecz w rozkazującym przeczącym, kładą się przed; i to jest nieodmiennem prawidłem. Partykuly względne *le, la, les, en i y*, idą zawsze przed słowem, i po zaimku osobistym, z tą przecież różnicą, że przypadek czwarty *le, la, les* idzie przed przypadkiem trzecim *lui*; to służyć będzie za stateczne prawidło dla tych, którzy idą za dawniejszym uczenia sposobem.

Chapitre IV.

Du verbe auxiliaire personnel être.

Le verbe personnel être, désigne toujours l'existence réelle d'une personne ou d'une chose, c'est pourquoi on s'en sert pour exprimer l'être de l'un et de l'autre, et qu'il se conjugue avec les substantifs, ou avec un adjectif, qui en forment le régime tant direct, qu'indirect. On lui donne même deux nominatifs, l'un pour

Rozdział IV.

O słowie posilkowem osobistem *être* bydź.

Słowo osobiste bydź, zawsze oznacza rzeczywisty byt osoby lub rzeczy jakiej, dla tego też używa się do wyrażenia bytności jednego i drugiego; słowo to łączy się z rzeczownikami, lub też z przymiotnikiem należącym do tego prostego lub ubocznej składni rzędu. Dain mu nawet dwa przypadki pierwsze, jeden jako

pour sujet et l'autre pour régime, comme: le roi est le père de ses sujets; dans d'autres cas, quand le régime a un rapport indirect, comme: le père est sans argent: il est des autres cas, selon que le discours, et la phrase l'exigent ou le pronom est sujet, et le substantif régime, comme: Je vois l'homme que vous cherchez.

Il sert d'auxiliaire, comme il a été dit, aux verbes neutres, aux verbes passifs, et aux verbes réfléchis. Dans le premier cas, il sert à désigner le lieu de repos, aussi bien que la personne, de sorte que tous les verbes qui annoncent un mouvement, prennent le verbe être, en qualité d'auxiliaire: par exemples: je suis venu, je suis allé, je suis sorti, je suis parvenu, je suis mort etc. désignent un mouvement, ou ce qu'est la personne.

Les verbes passifs se conjuguent absolument avec le verbe être, n'y admettant que le participe passif, lequel est, on peut être regardé en qualité d'adjectif, puisqu'il est fléchi, selon que son sujet l'exige, tant au genre, qu'au nombre.

iako za przedmiot, drugi za rząd; w innych zdarzeniach, gdy rząd składni ma stosunek ubuczny, używają się inne przypadki, podług tego iak mowa lub iakikolwiek ułamek mowy tego wymagają.

To słowo, iak się już wyżej powiedziało, służy za posilek słowom nielakim, słowom biernym i zainkowym. W pierwszym przypadku, służy do oznaczenia miejsca spoczynku, równie iak i osoby, tak dalece, że wszystkie słowa wyrażające poruszenie przybierają słowo être za posilkowe: np.: przyszedłem; poszedłem; wyszedłem; doszedłem i. t. d. wszystkie te słowa wyrażają poruszenie do iakieykolwiek osoby stosujące się.

Słowa bierne czasują się zupełnie ze słowem, être, przypuszczając tylko ich imiosłów bierny, który jest lub może być uważanym iako przymiotnik, z powodu, że się odmienienia stosownie do rodzaju i liczby przedmiotu głównego, do którego należy,

Les verbes réfléchis, ont le verbe être dans les tems composés, parce qu'il faut qu'il marque l'être des personnes que l'on indique.

Słowa zaimkowe dobie-
raia słowo posilkowe être
we wszystkich czasach zło-
żonych; bowiem należy, iż-
by takowe posilkowe słowo
oznaczało byt osob, o kto-
rych mowa.

Les participes tant passifs, qu'actifs, comme été, étant, ne sont jamais fléchis, c'est à dire, qu'ils ne sont jamais adjectifs.

Imiosłowy tak bierne jak
i czynne, iakiemi są: été,
étant, będąc; będący; ni-
gdy się nie odmieniają, to
jest nigdy nie są przyim-
nikami.

Le verbe être dans ses tems composés, se sert de l'auxiliaire avoir; en français, l'omettre c'est une faute impardonnable, et contre le bon sens de la grammaire.

Słowo être w swych cza-
sach złożonych, używa w
języku francuzkim za posi-
łek słowa avoir; opuścić
go byłoby niedarowanym
błędem, i znacznem prze-
ciw prawidłom grammaty-
cznych uchybieniem.

Forma Czasowania

na słowo posiłkowe osobiste byź, we
wszystkich czasach.

P i e r w s z y T r y b.

Bezokoliczny.

Interrogatif.
Pytający.

Présent.
Teraźniejszy.

Interrogatif-Négatif.
Pytająco-Przeczący.

Présent.
Teraźniejszy.

R è g l e.

Les prépositions qui sont devant les verbes, comme, de, à, pour, ont été soumises aux cas par quelques grammairiens, qui les ont ainsi classés.

P r a w i d ł o.

Przyimki które się przed słowami kładź zwykły, iako: *de, à, pour*, były poddane pod odmianę przypadkowania przez niektórych grammatyków, którzy je tak uporządkowali.

Nom. être.
Gén. d'être.
Dat. à être.
Acc. pour être.
Abl. en étant.

Przypa. 1. byź.
— 2. bycia.
— 3. byciu.
— 4. dla bycia.
— 5. będąc.

On

Można

— — —

Conjugaison

du verbe auxiliaire personnel

être dans tous ses temps.

— — —

1. Mode.

Infinitif.

— — —

Affirmatif.
Twierdzący.

Présent.
Czas teraźniejszy.

être,
bydź,
d'être,
bycia,
à être,
byciu,
pour être,
aby bydź.

Négatif.
Przeczący.

Présent.
Teraźniejszy.

n'être pas.
nie bydź.
de n'être pas.
nie bycia.
à n'être pas.
nie byciu.
pour n'être pas.
aby nie bydź.

Passé.
Czas przeszły.

avoir été,
bydź było,
d'avoir été,
iż się było,
à avoir été,
pour avoir été,
aby się było,

n'avoir pas été.
aby nie bydź było.
de n'avoir pas été.
iż się nie było.
à n'avoir pas été.
pour n'avoir pas été.
aby się nie było.

Par-

On les com-
pose avec le
verbe avoir.
de même ;
mais il reste
à savoir, si
l'académie a-
dopterait cer-
te mutation.
quoiqu'elle
semble être
soumise aux
interrogati-
ons des ar-
ticles.

Można ie po-
dobnież uło-
żyć ze słowa
avoir, lecz zo-
staie wiedzieć,
ieżeli akade-
mia przyinie
takową odma-
nę lubo ta zda-
je się bydz po-
dległa pyta-
niom na prze-
dunki przepi-
sanym.

Participle présent.
Imięsłów terażniejszy.

<i>étant,</i>	<i>n'étant pas.</i>
będąc, będą-	nie będąc,
cy.	nie będący.

Participle passé.
Imięsłów przeszły.

<i>ayant été.</i>	<i>n'ayant pas</i>
bywszy.	étd, nie by-
	wszy.

Participle passif.
Imięsłów bierny.

été.

2. Mode.

Indicatif.

Affirmatif.
twierdzący.

Négatif.
przeczący.

Présent.
Czas tera-
żniejszy.

Présent.
terażniejszy.

Singulier.

Singulier.

Liczba poie-
dyńcza.

poiedyncza.

Je suis,
jestem,
tu es,
jesteś,
il est,
jest,
elle est,
ona jest,
on est.
jest się.

je ne suis pas,
nie jestem,
tu n'es pas,
nie jesteś,
il n'est pas,
nie jest,
elle n'est pas,
ona nie jest,
on n'est pas,
nie jest się.

Interrogatif.
pytający.

*Interrogatif-
négatif.*
pytająco-prze-
czający.

Présent.
terażniejszy.

Présent.
terażniejszy.

1. Temps.

Singulier.

Singulier.

poiedyncza.

poiedyncza.

suis-je?
jestem.
es-tu?
jesteś.
est-il?
jestże on.
est-elle?
jestże ona.
est-on?
jestże się.

ne suis je pas!
nie jestem.
n'es tu pas?
nie jesteś.
n'est-il pas?
nie jestże on.
n'est-elle pas?
nie jestże ona.
n'est-on pas?
nie jestże się.

Plu-

Drugi Tryb.

Oznajmujący.

Plurier.
Mnoga.

Nous sommes,
ieścieśmy,
vous êtes,
ieścieście,
ils sont,
oni są,
elles sont.
oni są.

Plurier.
Mnoga.

nous ne sommes pas,
nie ieścieśmy,
vous n'êtes pas,
nie ieścieście,
ils ne sont pas,
oni nie są,
elles ne sont pas.
oni nie są.

2.

Temps relatif ou Imparfait.

Singulier.
Poiedyncza.

J'étais,
bywałem,
tu étais,
bywałeś,
il était,
bywał,
elle était.
bywała,
on était.
bywało się.

Singulier.
Poiedyncza.

je n'étais pas,
nie bywałem,
tu n'étais pas,
nie bywałeś,
il n'était pas,
nie bywał,
elle n'était pas,
nie bywała.
on n'était pas.
nie bywało się.

Plurier.
Mnoga.

nous étions,
bywaliśmy,
vous étiez,
bywaliście,
ils étaient,
bywali,
elles étaient,
bywały.

Plurier.
Mnoga.

notus n'étions pas,
nie bywaliśmy,
vous n'étiez pas.
nie bywaliście,
ils n'étaient pas,
nie bywali,
elles n'étaient pas,
nie bywały.

Pluriel.
Mnoga.

sommes nous?
 jestżeśmy.
êtes vous?
 jestżeście.
sont-ils?
 saż oni.
sont-elles?
 saż one.

Pluriel.
Mnoga.

ne sommes nous pas?
 nie jestżeśmy.
n'êtes vous pas?
 nie jestżeście.
ne sont ils pas?
 nie saż oni.
ne sont-elles pas?
 nie saż one.

2.

Czas względny czyli niedokonany pierwszy.

Singulier.
Poiedynicza.

étais-je?
 bywałem.
étais tu?
 bywałeś.
était-il?
 bywałe.
était-elle?
 bywałaż.
était-on?
 bywaloż się.

Singulier.
Poiedynicza.

n'étais-je pas?
 nie bywałemże.
n'étais tu pas?
 nie bywałeśże.
n'était-il pas?
 nie bywałe.
n'était-elle pas?
 nie bywałaż.
n'était-on pas?
 nie bywaloż się.

Plurier.
Poiedynicza.

étions nous?
 bywaliżeśmy.
étiez vous?
 bywaliżeście.
étaient-ils?
 bywaliż.
étaient-elles?
 bywałyż.

Plurier.
Mnoga.

n'étions-nous pas?
 nie bywaliżeśmy.
n'étiez vous pas?
 nie bywaliżeście.
n'étaient-ils pas?
 nie bywaliż oni.
n'étaient-elles pas?
 nie bywałyż one.

3.

Temps défini ou 2. Imparfait.

Singulier.
Poiedynicza.

Je fus,
byłem,
tu fus,
byłeś,
il fut,
był,
elle fut,
była,
on fut.
było się.

Plurier.
Mnoga.

nous fîmes,
byliśmy,
vous fîtes,
byliście,
ils furent,
byli,
elles furent.
były.

Singulier.
Pote vacza.

je ne fus pas,
nie byłem,
tu ne fus pas.
nie byłeś,
il ne fut pas,
nie był,
elle ne fut pas,
nie była,
on ne fut pas.
nie było się.

Plurier.
Mnoga.

nous ne fîmes pas,
nie byliśmy,
vous ne fîtes pas.
nie byliście,
ils ne furent pas,
nie byli.
elles ne furent pas.
nie były.

4.

Indéfini ou parfait composé.

Singulier.
Poiedynicza.

J'ai été,
byłem,
tu as été,

il a été,

elle a été,

on a été.

Singulier.
Poiedynicza.

je n'ai pas été,
nie byłem,
tu n'as pas été,

il n'a pas été.

elle n'a pas été,

on n'a pas été.

Plu-

3.

Czas określony czyli niedokonany drugi.

Singulier.

Poiedyncza.

fus-je?
byłżem,
fus-tu?
byłżeś,
fut-il?
byłże,
fut-elle?
byłaż,
fut-on?
byłoż się.

Plurier.

Mnoga.

fûmes nous?
byliżeśmy,
fûtes vous?
byliżeście,
furent-ils?
byliż,
furent-elles?
byłyż.

Singulier.

Poiedyncza.

ne fus-je pas?
nie byłżem,
ne fus-tu pas?
nie byłżeś,
ne fut-il pas?
nie byłże,
ne fut-elle pas?
nie byłaż,
ne fut-on pas.
nie byłoż się.

Plurier.

Mnoga.

ne fûmes nous pas?
nie byliżeśmy,
ne fûtes vous pas?
nie byliżeście,
ne furent-ils pas?
nie byliż,
ne furent-elles pas?
nie byłyż.

4.

Nieokreślony czyli czas dokonany złożony.

Singulier.

Poiedyncza.

ai-je été?
byłżem,
as-tu été?

a-t-il été?

a-t-elle été?

a-t-on été?

Singulier.

Poiedyncza.

n'ai-je pas été?
nie byłżem,
n'as-tu pas été?

n'a-t-il pas été?

n'a-t-elle pas été?

n'a-t-on pas été?

Plu.

Plurier.
Mnoga.

nous avons été,
byłiśmy,
vous avez été,

ils ont été,

elles ont été.

Plurier.
Mnoga.

nous n'avons pas été,
nie byliśmy,
vous n'avez pas été,

ils n'ont pas été,

elles n'ont pas été.

5.

Antérieur ou 1. plus-que-parfait.

Singulier.
Poiedyncza.

J'avais été,
byłem był,
tu avais été,
byłeś był,
il avait été,
był był,
elle avait été,
była była.
on avait été.
było było.

Singulier.
Poiedyncza.

je n'avais pas été,
nie byłem był,
tu n'avais pas été,
nie byłeś był,
il n'avait pas été,
nie był był,
elle n'avait pas été,
nie była była,
on n'avait pas été.
nie było było.

Plurier.
Mnoga.

nous avions été,
byliśmy byli,
vous aviez été,
byliście byli,
ils avaient été,
byli byli,
elles avaient été.
byli byli.

Plurier.
Mnoga.

nous n'avions pas été,
nie byliśmy byli,
vous n'aviez pas été,
nie byliście byli,
ils n'avaient pas été,
nie byli byli,
elles n'avaient pas été.
nie byli byli.

Plurier.
Mnoga.

avons nous été?
byliżeśmy,
avez vous été?

ont-ils été?

ont-elles été.

Plurier.
Mnoga.

n'avons nous pas été?
nie byliżeśmy.
n'avez vous pas été?

n'ont-ils pas été?

n'ont-elles pas été.

5.

Czas zaprzeczły pierwszy.

Singulier.
Poiedyncza.

avais-je été?
byłżem był,
avais tu été?
byłżeś był,
avait-il été?
byłże był,
avait-elle été?
byłaż była.
avait-on été.
byłoż się było.

Singulier.
Poiedyncza.

n'avais-je pas été?
nie byłżem był.
n'avais tu pas été?
nie byłżeś był.
n'avait-il pas été?
nie byłże był.
n'avait-elle pas été?
nie byłaż była
n'avait-on pas été?
nie byłoż się było.

Plurier.
Mnoga.

avons nous été?
byliśmyż byli,
avez vous été?
byliścież byli,
avaient-ils été?
byliż byli,
avaient-elles été?
byłyż były.

Plurier.
Mnoga.

n'avons nous pas été?
nie byliśmyż byli.
n'avez vous pas été?
nie byliścież byli.
n'avaient-ils pas été?
nie byliż byli.
n'avaient-elles pas été?
nie byłyż były.

6.

Antérieur défini, ou plus-que-parfait.

Singulier.

Liczba pojedyncza.

Jeus été,

byłem dawno,

tu eus été,

byłeś dawno,

il eut été,

był dawno,

elle eut été,

była dawno,

on eut été,

było się dawno.

Plurier.

Mnoga.

nous eûmes été,

byliśmy dawno,

vous eûtes été,

byliście dawno,

ils eurent été,

byli dawno,

elles eurent été.

były dawno.

Singulier.

Poiedyncza.

je n'eus pas été,

nie byłem dawno,

tu n'eus pas été,

nie byłeś dawno,

il n'eut pas été,

nie był dawno,

elle n'eut pas été,

nie była dawno,

on n'eut pas été.

nie było się dawno.

Plurier.

Mnoga.

nous n'eûmes pas été,

nie byliśmy dawno,

vous n'eûtes pas été,

nie byliście dawno,

ils n'eurent pas été,

nie byli dawno,

elles n'eurent pas été.

nie były dawno.

7.

Futur simple.

Singulier.

Poiedyncza.

Je serai,

będę.

tu seras,

będziesz,

il sera,

będzie,

elle sera,

ona będzie,

on sera.

· będzie się.

Singulier.

Poiedyncza.

je ne serai pas,

nie będę,

tu ne seras pas,

nie będziesz,

il ne sera pas,

nie będzie,

elle ne sera pas,

ona nie będzie,

on ne sera pas.

nie będzie się.

Plu-

6.

Czas zaprzeczły drugi.

*Singulier.**Poiedyńcza.**eus-je été?*

byłżem dawno,

eus-tu été?

byłżeś dawno,

eut-il été?

byłże dawno,

eut-elle été?

byłaż dawno,

eut-on été?

byłoż się dawno.

*Plurier.**Mnoga.**eûmes nous été?*

byliżeśmy dawno,

eûtes vous été?

byliżeście dawno,

eurent-ils été?

byliż dawno,

eurent-elles été?

byłyż dawno.

*Singulier.**Poiedyńcza.**n'eus-je pas été?*

nie byłżem dawno.

n'eus-tu pas été?

nie byłżeś dawno.

n'eut-il pas été?

nie byłże dawno.

n'eut-elle pas été?

nie byłaż dawno.

n'eut-on pas été?

nie byłoż się dawno.

*Plurier.**Mnoga.**n'eûmes nous pas été?*

nie byliżeśmy dawno.

n'eûtes vous pas été?

nie byliżeście dawno.

n'eurent-ils pas été?

nie byliż dawno.

n'eurent-elles pas été?

nie byłyż dawno.

7.

Czas przyszły prosty.

*Singulier.**Poiedyńcza.**serai-je?*

będęż,

sera-tu?

będzieszże,

sera-t'-il?

będzież on,

sera-t'-elle?

będzież ona.

sera-t'-on?

będzież się.

*Singulier.**Poiedyńcza?**ne serai-je pas?*

nie będęż.

ne seras-tu pas?

nie będzieszże.

ne sera-t'-il pas?

nie będzież on.

ne sera-t'-elle pas?

nie będzież ona.

ne sera-t'-on pas?

nie będzież się.

Plu-

Pluriel.
Mnoga.

nous serons,
 będziemy,
vous serez,
 będziecie,
ils seront,
 będą,
elles seront.
 one będą.

Plurier.
Mnoga.

nous ne serons pas,
 nie będziemy,
vous ne serez pas,
 nie będziecie,
ils ne seront pas,
 nie będą,
elles ne seront pas.
 one nie będą.

S.

F u t u r p a s s é.

Singulier.
Poiedyncza.

J'aurai été,
 gdy będę,
tu auras été,
 gdy będziesz,
il aura été,
 gdy będzie,
elle aura été,
 gdy ona będzie,
on aura été.
 gdy się będzie.

Singulier.
Poiedyncza.

je n'aurai pas été,
 gdy nie będę,
tu n'auras pas été,
 gdy nie będziesz,
il n'aura pas été,
 gdy nie będzie,
elle n'aura pas été,
 gdy ona nie będzie,
on n'aura pas été.
 gdy się nie będzie.

Plurier.
Mnoga.

nous aurons été,
 gdy będziemy,
vous aurez été,
 gdy będziecie,
ils auront été,
 gdy będą,
elles auront été,
 gdy one będą.

Plurier.
Mnoga.

nous n'aurons pas été,
 gdy nie będziemy,
vous n'aurez pas été,
 gdy nie będziecie,
ils n'auront pas été,
 gdy nie będą,
elles n'auront pas été,
 gdy one nie będą.

Futur

Plurier.
Mnoga.

Plurier.
Mnoga.

serons nous?
 będziemyż,
serez vous?
 będziecież,
seront-ils?
 będąż oni,
seront-elles?
 będąż one.

ne serons nous pas?
 nie będziemyż.
ne serez vous pas?
 nie będziecież.
ne seront-ils pas?
 nie będąż oni,
ne seront-elles pas?
 nie będąż one.

8.

Czas zapręyszły.

Singulier.
Poiedyncza.

Singulier.
Poiedyncza.

aurai-je été?
 czyż kiedy będę,
auras-tu été?
 czyż kiedy będziesz,
aura-t-il été?
 czyż kiedy będzie,
aura-t-elle été?
 czyż ona kiedy będzie,
aura-t-on été?
 czyż kiedy się będzie.

n'aurai-je pas été?
 nie będzież kiedy.
n'auras-tu pas été?
 nie będzieszże kiedy.
n'aura-t-il pas été?
 nie będzież on kiedy.
n'aura-t-elle pas été?
 nie będzież ona kiedy.
n'aura-t-on pas été?
 nie będzież się kiedy.

Plurier.
Mnoga.

Plurier.
Mnoga.

aurons nous été?
 czyż kiedy będziemy,
 aurez vous été?
 czyż kiedy będziecie,
auront-ils été?
 czyż kiedy będą,
auront-elles été?
 czyż one kiedy będą.

n'aurons nous pas été?
 nie będziemyż kiedy.
n'aurez vous pas été?
 nie będziecież kiedy.
n'auront-ils pas été?
 nie będąż kiedy.
n'auront-elles pas été?
 nie będąż one kiedy.

T

Futur

Futur conditionnel simple.

Singulier.
Poiedyncza.

Je serais,
byłbym,
tu serais,
byłbyś,
il serait,
byłby,
elle serait,
byłaby,
on serait,
byłoby się.

Plurier.
Mnoga.

nous serions,
bylibyśmy,
vous seriez,
bylibyście,
ils seraient,
byliby.
elles seraient,
byliby.

Singulier.
Poiedyncza.

je ne serais pas,
nie byłbym,
tu ne serais pas,
nie byłbyś,
il ne serait pas,
nie byłby,
elle ne serait pas,
nie byłaby,
on ne serait pas.
nie byłoby się.

Plurier.
Mnoga.

nous ne serions pas,
nie bylibyśmy,
vous ne seriez pas,
nie bylibyście,
ils ne seraient pas,
nie byliby,
elles ne seraient pas,
nie byliby.

10.

Futur conditionnel passé.

Singulier.
Poiedyncza.

J'aurais été,
bylbym dawno,
tu aurais été,
byłbyś dawno,
il aurait été,
byłby dawno,
elle aurait été,
byłaby dawno.

Singulier.
Poiedyncza.

je n'aurais pas été,
nie byłbym dawno,
tu n'aurais pas été,
nie byłbyś dawno,
il n'aurait pas été,
nie byłby dawno,
elle n'aurait pas été.
nie byłaby dawno.

Plus.

9.

Czas przyszły warunkowy prosty.

Singulier.
Poedyńcza.

serais-je?
byłżebym,
serais-tu?
byłżebyś.
serait-il?
byłżeby,
serait-elle?
byłażby,
serait-on?
byłożby się.

Plurier.
Mnoga.

serions nous?
byliżbyśmy,
seriez vous?
byliżbyście,
seraient-ils?
byliżby,
seraient-elles?
byliżby.

Singulier.
Poedyńcza.

ne serais-je pas?
nie byłżebym.
ne serais-tu pas?
nie byłżebyś.
ne serait-il pas?
nie byłżeby.
ne serait-elle pas?
nie byłażby.
ne serait-on pas?
nie byłożby się.

Plurier.
Mnoga.

ne serions nous pas?
nie byliżbyśmy.
ne seriez vous pas?
nie byliżbyście.
ne seraient-ils pas?
nie byliżby.
ne seraient-elles pas?
nie byliżby.

10.

Czas warunkowy przeszły.

Singulier.
Poedyńcza.

aurais-je été?
byłżebym dawno,
naurais-tu été?
byłżebyś dawno,
aurait-il été?
byłżeby dawno,
aurait-elle été?
byłażby dawno.

Singulier.
Poedyńcza.

n'aurais-je pas été?
nie byłżebym dawno,
naurais-tu pas été?
nie byłżebyś dawno.
n'aurait-il pas été?
nie byłżeby dawno.
n'aurait-elle pas été?
nie byłażby dawno.

Plurier.
Mnoga.

nous aurions été,
bylibyśmy dawno;
vous auriez été,
bylibyście dawno,
ils auraient été,
byliby dawno,
elles auraient été,
byliby dawno.

Plurier.
Mnoga.

nous n'aurions pas été,
nie bylibyśmy dawno,
vous n'auriez pas été,
nie bylibyście dawno,
ils n'auraient pas été?
nie byliby dawno,
elles n'auraient pas été,
nie byliby dawno.

Conditionnel plusque passé,

Singulier.
Poiedyńcza.

J'eusse été,
gdybym był był,
tu eusses été,
gdybyś był był,
il eut été.
gdyby był był,
elle eut été,
gdyby była była,
on eut été,
gdyby się było było.

Singulier.
Poiedyńcza.

je n'eusse pas été,
gdybym nie był był,
tu n'eusses pas été,
gdybyś nie był był,
il n'eut pas été,
gdyby nie był był,
elle n'eut pas été.
gdyby nie była była,
on n'eut pas été,
gdyby się nie było było.

Plurier.
Mnoga.

nous eussions été,
gdybyśmy byli byli,
vous eussiez été,
gdybyście byli byli,
ils eussent été,
gdyby byli byli,
elles eussent été,
gdyby były były.

Plurier.
Mnoga.

nous n'eussions pas été.
gdybyśmy nie byli byli,
vous n'eussiez pas été,
gdybyście nie byli byli,
ils n'eussent pas été,
gdyby nie byli byli,
elles n'eussent pas été,
gdyby nie były były.

Plurier.

Mnoga.

aurions nous été?

byliżbyśmy dawno,
auriez-vous été?

byliżbyście dawno,
auraient-ils été?

byliżby dawno,
auraient-elles été?

byłyżby dawno.

Plurier,

Mnoga.

n'aurions nous pas été?

nie byliżbyśmy dawno.
n'auriez vous pas été?

nie byliżbyście dawno.
n'auraient-ils pas été?

nie byliżby dawno,
n'auraient-elles pas été?

nie byłyżby dawno.

Warunkowy zaprzeszły.

Singulier.

Poiedyncza.

eussè-je été?

byłżebym był,
eusses-tu été?

byłżebyś był,
eut-il été?

byłżeby był,
eut-elle été?

byłażby była,
eut-on été?

byłożby się było.

Singulier.

Poiedyncza.

n'eussè-je pas été?

nie byłżebym był,
n'eusses-tu pas été?

nie byłżebyś był.
n'eut-il pas été?

nie byłżeby był.
n'eut-elle pas été?

nie byłażby była.
n'eut-on pas été?

nie byłożby się było.

Plurier.

Mnoga.

eussions-nous été?

byliżbyśmy byli,
eussiez-vous été?

byliżbyście byli,
eussent-ils été?

byliżby byli,
eussent-elles été?

byłyżby były.

Plurier.

Mnoga.

n'eussions nous pas été?

nie byliżbyśmy byli.
n'eussiez vous pas été?

nie byliżbyście byli.
n'eussent-ils pas été?

nie byliżby byli.
n'eussent-elles pas été?

nie byłyżby były.

T r z e c i T r y b.

Rozkazujący.

R è g l e.

Les pronoms relatifs personnels, comme, le, la, les, lui, moi, te, se, nous, vous, leur, se placent de même toujours avant le verbe; mais à l'impératif affirmatif, seul, après. Cette règle est immuable, et à laquelle, il faut faire attention et y fixer celle de la jeunesse.

Prawidło.

Zaimki względne osobiste iak: *le, la, les, lui, me, te, se, nous, vous, leur*, kładą się podobnież zawsze przed słowem; lecz w trybie Rozkazującym twierdzącym tylko kładą się po słowie. Prawidła to jest niezmiennie, trzeba dać na to bacność, i zwrócić uwagę uczących się języka młodzieży.

C z w a r t y T r y b.

Łączący.

R è g l e.

Il n'y a au subjonctif, jamais d'interrogation; si l'on veut en former, il faut se servir des périphrases, ou antiphrases:

Prawidło.

W trybie łączącym nie masz nigdy sposobu pytańczego; jeżeli zaś chciałbyś my go ułożyć, należy użyć do tego słownego okrażenia

3. Mode.

Impératif.

Singulier.
Poiedyńcza.

sois,
bądź,
qu'il soit,
niech będzie.

Plurier.
Mnoga.

soyez,
bądźmy,
soyez,
bądźcie,
qu'ils soient,
niech będą,
qu'elles soient,
niech one będą.

Singulier.
Poiedyńcza.

ne sois pas,
nie bądź.
qu'il ne soit pas,
niech nie będzie.

Plurier.
Mnoga.

ne soyez pas,
nie bądźmy.
ne soyez pas,
nie bądźcie,
qu'ils ne soient pas,
niech nie będą,
qu'elles ne soient pas,
niech one nie będą.

4. Mode.

*Temps 11.**Subjonctif ou Conjonctif.*

Présent.
Czas terażniejszy.

Singulier.
Poiedyńcza.

Que je sois,
bym był.
que tu sois,
byś był,
qu'il soit,
by był,
qu'elle soit,
by była,
qu'on soit,
by się było.

Présent.
Teraźniejszy.

Singulier.
Poiedyńcza.
que je ne sois pas,
bym nie był,
que tu ne sois pas,
byś nie był.
qu'il ne soit pas,
by nie był.
qu'elle ne soit pas,
by nie była.
qu'on ne soit pas,
by się nie było.

Plu-

des; est ce que, est ce qui, qui est ce que, qui est ce qui, de qui est ce que, de qui est ce qui, à qui est ce que, à qui est ce qui? *qui sont toutes interrogatives, et après les quelles le subjonctif peut être placé, par. ex.: est ce que vous voulez que je vous suive? Cependant, on observera de ne pas se servir trop fréquemment de ces périphrases, par ce que le trop de recidives, ferait une dissonance dans le discours; puisqu'il vaut mieux former l'interrogation par le verbe, qui doit affirmer l'action.*

nia, czyli następujących obrotów: *est ce que; est ce qui; qui est ce que, qui est ce qui; de qui est ce que; à qui est ce qui? to wszystkie są partykułami pytającemi, i po których tych łączący położony być może. np. Chceszże WcPn, iżbym za nim poszedł? Jednakże uważać należy, iżby nie nadto często używać tych słownych obrotów, częste bowiem ich używanie sprawiłoby niezgodność w brzmieniu mowy; lepiej w tem przypadku zrobić sobie pytanie z tego słowa, które powinno twierdzić o czynności,*

Les particules relatives comme, le, la, les, en, et y, se placent de même toujours avant le verbe; mais si, le relatif, qui ne s'emploie que pour les choses se trouve avec lui, dans la même phrase, le, va avant lui; de même, la et les, et ainsi des pronoms, réellement personnels, y, se place aussi toujours avant, en

Partykuły względne *la, les, en, i y*, umieszczają się zawsze przed słowami, lecz gdy partykuła względna *le*, używająca się jedynie do rzeczy, znajduje się w jednym ułamku mowy z partykułą *lui*; *le* idzie przed *lui*; toż samo mówi się o *la* i *les*, iako też o zaimkach rzeczywiście osobistych; *y*, kładzie się także

za-

*Plurier.**Mnoga.*

que nous soyons,
byśmy byli,
que vous soyez,
byście byli,
qu'ils soient,
by byli,
qu'elles soient,
by one były,

*Plurier.**Mnoga.*

que nous ne soyons pas,
byśmy nie byli.
que vous ne soyez pas,
byście nie byli.
qu'ils ne soient pas,
by nie byli.
qu'elles ne soient pas,
by nie były.

*Temps 12.**Imparfait. Czas niedokonany.**Singulier.**Poiedyncza.*

que je fusse,
obym był,
que tu fusses,
obys był,
qu'il fut,
oby był,
qu'elle fut,
oby była.
qu'on fut.
oby się było.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous fussions,
obyśmy byli,
que vous fussiez,
obyście byli,
qu'ils fussent,
oby byli,
qu'elles fussent,
oby były.

*Singulier.**Poiedyncza.*

que je ne fusse pas,
obym nie był.
que tu ne fusses pas,
obys nie był.
qu'il ne fut pas.
oby nie był,
qu'elle ne fut pas,
oby nie była.
qu'on ne fut pas.
oby się nie było.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous ne fussions pas,
obyśmy nie byli.
que vous ne fussiez pas,
obyście nie byli.
qu'ils ne fussent pas,
oby nie byli.
qu'elles ne fussent pas,
oby nie były.

*Temps 13.**Parfait. Czas przeszły dokonany.**Singulier.**Poiedyncza.*

que j'aie été,
żebym był był.

*Singulier.**Poiedyncza.*

que je n'aie pas été,
żebym nie był był.

Sin-

en quelle façon de s'exprimer que ce soit. On forme du verbe être, le verbe impersonnel c'est, lequel a lieu dans tous les tems, et dans les quatre façons de s'énoncer: mais il n'a pas lieu devant l'infinitif, et devant les participes, tant actifs, que passifs, quand à la mutation de l'infinitif, c'est la même, qu'au verbe avoir, et dont il sera parlé plus clairement dans la syntaxe des verbes, et dans les thèmes, qui rendront les règles plus claires.

zawsze przed *en*, w jakimkolwiek bądź sposobie wyrażania się. Za słowa personalnego *être*, powstało słowo nieosobiste *c'est*, które jest; to ma miejsce we wszystkich czasach i we wszystkich czterech odmianach słów, lecz tylko nie ma miejsca przed trybem bezokolicznym, i przed imiesłowami tak czynnymi, jak i biernymi. Co się tyczy odmienny trybu bezokolicznego, ten jest taki sam, jak w słowie *avoir*, i tym będzie jaśniejszy układ w rozdziele o składni słów; tam dadzą się przykłady objaśniające wspomniane prawidła.

*Singulier.**Poiedynicza.**que tu aies été.**żebyś był był,**qu'il ait été.**żeby był był,**qu'elle ait été.**żeby była była.**Plurier.**Mnoga.**que nous ayons été.**żebyśmy byli byli,**que vous ayez été.**żebyście byli byli,**qu'ils aient été.**żeby byli byli,**qu'elles aient été.**żeby były były.**Singulier.**Poiedynicza.**que tu n'aies pas été.**żebyś nie był był,**qu'il n'ait pas été.**żeby nie był był.**qu'elle n'ait pas été.**żeby nie była była.**Plurier.**Mnoga.**que nous n'ayons pas été.**żebyśmy nie byli byli.**que vous n'ayez pas été.**żebyście nie byli byli.**qu'ils n'aient pas été.**żeby nie byli byli.**qu'elles n'aient pas été.**żeby nie były były.**Temps II.**Plusqueparfait.**Czas zaprzeszły.**Singulier. Poiedynicza.**que j'eusse été.**obym był dawno,**que tu eusses été.**obyś był dawno,**qu'il eut été.**oby był dawno,**qu'elle eut été.**oby była dawno,**qu'on eut été.**oby się było dawno.**Plurier. Mnoga.**que nous eussions été.**obyśmy byli dawno,**que vous eussiez été.**obyście byli dawno.**qu'ils eussent été.**oby byli dawno.**qu'elles eussent été.**oby były dawno.**Singulier. Poiedynicza.**que je n'eusse pas été.**obym nie był dawno,**que tu n'eusses pas été.**obyś nie był dawno.**qu'il n'eut pas été.**oby nie był dawno.**qu'elle n'eut pas été.**oby nie była dawno.**qu'on n'eut pas été.**oby się nie było dawno.**Plurier. Mnoga.**que nous n'eussions pas été.**obyśmy nie byli dawno.**que vous n'eussiez pas été.**obyście nie byli dawno.**qu'ils n'eussent pas été.**oby nie byli dawno.**qu'elles n'eussent pas été.**oby nie były dawno.**Oba*

Observation.

Une observation assez nécessaire, ne doit pas échapper au maître, en ce qu'il fera remarquer à son écolier, que les temps plus que passés, comme, j'eusse eu, j'eusse été, peuvent aussi être mis en usage, sans être composés; ainsi, j'eusse, je fusse, dans les quatre façons de s'exprimer: principalement, qu'on s'en sert, élégamment, quand on veut exprimer un vœu, un désir: par ex.: eussè-je les richesses de Crésus, je serais plus prudent que lui? füssè-je plus heureux, je vous soutiendrais de toutes mes forces! Ce temps revient assez, au temps relatif, ou 1. Imparfait; employé avec si; mais eussè-je, füssè-je etc., à plus de force, et d'énergie.

Avoir et être, quoique verbes auxiliaires, sont des verbes de la 3. et de la 4. conjugaison, qui se conjuguent par eux mêmes, et qui n'ont point de composés, excepté avoir, dont on fait ravaie, mais ce verbe n'est

U w a g a.

Rozsądny nauczyciel nie powinien spuszczać z uwagi, iżby nie miał zastanowić ucznia swego nad tym, iż czasy zaprzeszłe, iako to: j'eusse eu, j'eusse été, mogą także być użytemi, gdy nawet nie będą czasami złożonemi iak: j'eusse, je fusse; we wszystkich częściach wzmiankowanych sposobach odmiany słowa, szczególnie zaś użyć ich można w ów czas, gdy wyrazić chcemy życzenie lub żądanie czego np.: choćbym posiadał bogactwa króla, byłbym nad niego rozsądniejszy! Obym był szczęśliwszym, a w ów czas wspierałbym cię całemi moimi siłami! Czas ten wychodzi na jedno z czasem względnym czasu pierwszym niedokonanym, którego używają z partykułą si; lecz eussè-je, füssè-je i. t. d. ma więcej mocy i dobitności.

Słowa avoir i être lub są słowami posilkowemi, należą przecież do słów osobnych trzeciej i czwartej formy czasowania; te czasują się samo przez się, nie mają słów od siebie pochodzących, wyjąwszy słowo avoir.

n'est guères d'usage. on aime mieux se servir du verbe recevoir. Comme on pourrait se servir de ce verbe ravoir, ou qu'on pourrait le trouver, dans quelques auteurs, je n'ai fait que l'indiquer ici.

avoir, od którego pochodzi ravoir, znówu mieć; to jednakże ostatnie nie jest w używaniu, i lepijy jest na miejsce iego, użyć słowa recevoir. Takby więc użyć można tego słowa ravoir, i iak ono było użytym od niektórych pisarzów, o tem zamilczam, i na tey nawiasowej o nim wzmiance przestaę.

Chapitre V.

*Des verbes de la 1.
Conjugaison régulière.*

La premiere conjugaison, comme je l'ai déjà dit, se termine en er, et tous les verbes qui ont cette définition, ont la même terminaison; tant à la fin des personnes, que dans la formation des temps.

Comme cette conjugaison est la plus considérable, et celle qui a le plus de verbes, on observera de la bien faire conjuguer, et de prendre plusieurs verbes, afin de suivre ponctuel-

Rozdział V.

O słowach do pierwszej formy czasowania foremnego należących.

Słowa do pierwszej formy należące, kończą się w trybie bezokolicznym na er, iako się już wyżej rzekło; wszystkie przeto słowa mające takowe zakończenie, mają toż samo spadkowanie, tak przy końcu osob, iako też w składaniu czasów.

Gdy zaś pierwsza forma czasowania jest najznakomitszą i taką, do której najwięcej słów należy, przeto trzeba dać bacność, iżby ją dobrze czasować i nuznać uczniom więcej słów do

tuellement la règle, et l'imitation.

Tous les verbes actifs, et actifs neutres, ont le verbe avoir pour auxiliaire; au contraire les verbes passifs, et passifs neutres, ont le verbe être.

Le participe passif, est fléchi, toutes les fois qu'il a un rapport avec son sujet, ou qu'il peut être considéré comme un adjectif, qui en exprime une qualité.

Il est fléchi, quand des pronoms personnels, à l'accusatif, comme, le, la, les, me, te, se, nous, vous, et le relatif, que, servent à répéter le sujet.

Plusieurs grammairiens prétendent que le participe passif ne doit point être fléchi, quand un datif, fait le régime du verbe, ou bien quand c'est un infinitif; mais cette règle, assez fautive d'elle même, est rejetée par l'académie, la quelle veut que le participe

do odmieniania, to zaś końcem, aby iak nayschnę iść za wskazanem prawnikiem i przytoczony wzor czasowania iak naydobrodziej naśladować.

Wszystkie słowa czynne i czynne niakie posilkoią się słowem avoir; przeciwie zaś słowa biernie i biernie niakie, czasuią się ze słowem posilkowem être.

Imiesłów bierny, odmienia się tyle razy, gdy ma stosunek z należącą do niego osobą lub rzeczą, lub też gdy uważany bydź może iako przymiotnik, wyrażający przymiot iey właściwy.

Odmienia się, gdy zaimki osobiste położone w przypadku czwartym, iako: la, les, me, te, se, nous, vous, i zaimek względny que, zastępują miejsce osoby lub przedmiotu mającego bydź powtórzonym.

Wielu grammatyków tego zdania, iż imiesłów bierny nie powinien bydź wcale odmienianym, kiedy przypadek trzeci stanowi składnią rzędu słowa, lub też gdy to jest tryb bezkoliczny; lecz to prawdziwie samo z siebie fałszywe, i odrzuconym przez akademikami.

participe passif soit fléchi, toutes les fois qu'il est en rapport avec son sujet, sans s'arrêter à des vécilles inutiles, et sans surcharger la mémoire par des règles abstraites.

Il y a plusieurs participes passifs qui ne sont jamais fléchis, malgré leur rapport avec leur sujet tel est celui du verbe être, dont le participe passif, ainsi que l'actif, ne se fléchissent jamais; et beaucoup d'autres.

Le participe actif, n'est fléchi, que quand il est en rapport avec son sujet comme adjectif: cette règle est immuable: mais il n'est point fléchi, quand il est regardé comme verbe, et qu'il désigne l'action p. ex: les chansons qu'on a chantées, ou que nous avons chantées, étaient de l'ancien temps. Nous avons chanté les chansons du bon vieux

mią; ta bowiem chce, iżby imiesłów bierny był odmienianym tyle razy, ile razy jest w związku z swym przedmiotem, nie zatrzymując się nad nieużytecznemi drobnostkami, ani też obciążając pamięć zbytecznemi i oderwanemi prawidłami.

Iest wiele imiesłówów biernych, które się nigdy nie odmieniają, pomimo związku jaki mają z należącą do siebie osobą lub przedmiotem, takim jest np. Imiesłów słowa, *être*, który bądź gdy jest czynny, bądź bierny; nie odmienia się nigdy, iako i wiele innych.

Imiesłów czynny w ten czas się tylko odmienia, gdy jest w związku z swym głównym przedmiotem, iako przymiotnik: prawidło to jest niezmiennie: lecz nie odmienia się bynajmniej gdy go uważamy iako słowo, i gdy wyraża czynność iakową. np. Pieśni, które śpiewano, lub, które śpiewaliśmy, były dawnych czasów. Śpiewaliśmy pieśni za dobrych

tems. Ces deux exemples suffisent pour démontrer clairement, que dans le premier cas, chantées a son rapport aux chansons, et dans l'autre, quoique le sujet nous soit au pluriel, chanté, désigne l'action simple du sujet, et est verbe. Les thèmes, et les règles particulières, détermineront mieux l'application du participe passif, et actif, parceque chaque partie sera traitée séparément.

brych dawnych czasów używane. Dwa te przykłady wystarczą do jasnego nas przeświadczenia, że w pierwszy przykładzie imiesłow chantées, ma związek z wyrazem chansons, w drugim zaś, chociaż osoba nous jest w liczbie mnogiej, przecież imiesłow chanté, wyraża czynność prostą osoby, i jest słowem. Ćwiczenia i prawidła szczególne oznaczają należyte przystosowanie i użycie imiesłowu tak czynnego jak biernego, o każdym bowiem z nich będzie oddzielna nauka.

Forma Pierwsza.
Pierwszy Tryb.
Bezokoliczny.

Interrogatif.
Pytający.

Interrogatif - Négatif.
Pytający - Przeczący.

R è g l e.

Prawidło.

*Plusieurs grammairiens as-
ujettissent les verbes aux
mêmes cas que les substan-
tifs, en disant:*

*au Nom. chanter.
au Gen. de chanter.
au Datif. à chanter.
à l'Acc. pour chanter.
à l'Abl. en chantant.*

*Wielu Grammatyków na-
znacza dla słów też same
przypadki, co i dla rze-
czowników, mówiąc:*

*Przypad. 1. Spiewanie.
Przypad. 1. spiewania.
— 3. spiewaniu.
— 4. aby spiewać.
— 6. spiewając.*

*Cependant ce ne sont
que des prépositions, qui
se placent devant les ver-
bes et qui en déterminent
leur usage. Il est vrai,
que les interrogations, qui,
de qui, à qui, pour
qui, en qui, peuvent ser-
vir à la détermination de
l'usage.*

*Stem wszystkim, są to
właściwie przyimki kładące
się przed słowami, które
wskazują ich użycie. Pra-
wda jest, że pytania kto,
kogo, komu, dla ko-
go, w kim, posłużyć mo-
gą do oznaczenia wzma-
nianego użycia.*

P a r a d i g m e 1.

1. Mode.

I n f i n i t i f.

Affirmatif.
Twierdzący.

Présent.
Czas teraźniejszy.

Chanter.
Śpiewać.

Passé.
Czas przeszły.
avoir chanté.
śpiewać było.

Participe actif présent.
Imiesłów czynny tera-
źniejszy.
chantant.
śpiewając, cy.

Participe passif.
Imiesłów bierny.
chanté.
śpiewany.

Gérondifs simples.
Imiesłowy osoblive po-
iedyńcze.

de chanter.
śpiewania, wać,
à chanter.
ku śpiewaniu,
pour chanter.
dla śpiewania,

Négatif.
Przeczący.

Présent.
Teraźniejszy.

ne chanter pas.
nie śpiewać.

Passé.
Czas przeszły.
n'avoir pas chanté.
nie śpiewać było.

Participe actif passé.
Imiesłów czynny przeszły.
n'ayant pas chanté.
nie śpiewawszy.

de ne pas chanter.
nie śpiewania, wać.
à ne pas chanter.
ku nie śpiewaniu.
pour ne pas chanter.
aby nie śpiewać.

2. Mode.

Drugi Tryb.

I n d i c a t i f.

Oznajmujący.

<i>Affirmatif.</i>	<i>Négatif.</i>	<i>Interrogatif.</i>	<i>Interrogatif. Négatif.</i>
Twierdzący.	przeczący.	pytający.	Pytająco-prze- czający.
<i>Présent.</i>	<i>Présent.</i>	<i>Présent.</i>	<i>Présent.</i>
Czas tera- źniejszy.	teraźniejszy.	teraźniejszy.	teraźniejszy.
<i>Je chante,</i>	<i>je ne chante</i> <i>pas.</i>	<i>chante-je?</i>	<i>ne chante-je</i> <i>pas?</i>
śpiewam,	nie śpiewam,	czyż śpie- wam,	nie śpiewam- że.
<i>tu chantes,</i>	<i>tu ne chantes</i> <i>pas.</i>	<i>chantes-tu?</i>	<i>ne chantes-tu</i> <i>pas?</i>
śpiewasz,	nie śpiewasz,	czyż śpie- wasz,	nie śpie- waszże.
<i>il chante,</i>	<i>il ne chante</i> <i>pas.</i>	<i>chante-t-il?</i>	<i>ne chante-t-</i> <i>il pas?</i>
śpiewa,	nie śpiewa,	czyż śpiewa,	nie śpiewa on.
<i>elle chante,</i>	<i>elle ne chante</i> <i>pas.</i>	<i>chante-t-</i> <i>elle?</i>	<i>ne chante-t-</i> <i>elle pas?</i>
ona śpiewa.	ona nie śpie- wa,	czyż ona śpie- wa,	nie śpiewa ona.
<i>on chante.</i>	<i>on ne chante</i> <i>pas.</i>	<i>chante-t-on?</i>	<i>ne chante-t-</i> <i>on pas?</i>
śpiewa się.	nie śpiewa się.	czyż się śpie- wa.	nie śpiewa się.
<i>Plurier.</i>	<i>Plurier.</i>	<i>Plurier.</i>	<i>Plurier.</i>
Liczba mnoga.	Mnoga.	Mnoga.	Mnoga.
<i>nous chan-</i>	<i>nous ne chan-</i>	<i>chantons</i>	<i>ne chantons</i>
<i>tons,</i>	<i>tons pas.</i>	<i>nous?</i>	<i>nous pas.</i>
śpiewamy.	nie śpiewamy.	czyż śpiewa- my.	nie śpiewa- myż.
		U 2	Plu-

*Plurier.**Mnoga.*

vous chantez,
śpiewacie,
ils chantent,
oni śpiewają,
elles chantent,
one śpiewają.

*Plurier.**Mnoga.*

vous ne chantez pas,
nie śpiewacie,
ils ne chantent pas,
oni nie śpiewają,
elles ne chantent pas,
one nie śpiewają.

2.

*Relatif présent ou 1. Imparfait.**Singulier.**Poiedyńcza.*

Je chantais,
śpiewałem,
tu chantais,
śpiewałeś,
il chantait,
śpiewał,
elle chantait,
śpiewała,
on chantait,
śpiewało się.

*Plurier.**Mnoga.*

nous chantions,
śpiewaliśmy,
vous chantiez,
śpiewaliście,
ils chantaient,
śpiewali,
elles chantaient,
śpiewali.

*Singulier.**Poiedyńcza.*

je ne chantais pas,
nie śpiewałem,
tu ne chantais pas,
nie śpiewałeś,
il ne chantait pas,
nie śpiewał,
elle ne chantait pas,
nie śpiewała,
on ne chantait pas,
nie śpiewało się.

*Plurier.**Mnoga.*

nous ne chantions pas,
nie śpiewaliśmy,
vous ne chantiez pas,
nie śpiewaliście,
ils ne chantaient pas,
nie śpiewali,
elles ne chantaient pas,
nie śpiewali.

3.

*Défini ou 2. Imparfait.**Singulier.**Poiedyńcza.*

Je chantai,
śpiewałem,

*Singulier.**Poiedyńcza.*

je ne chantai pas,
nie śpiewałem,

Sin-

Plurier.

Mnoga.

*chantez vous?*czyż śpiewacie,
*chantent - ils?*czyż oni śpiewają,
chantent - elles?

czyż one śpiewają.

Plurier.

Mnoga.

*ne chantez vous pas?*nie śpiewacież
*ne chantent - ils pas?*nie śpiewająż oni.
ne chantent - elles pas?

nie śpiewająż one.

2.

Czas względny czyli pierwszy niedokonany.

Singulier.

Poedyńcza.

chantais - je?

śpiewałżem,

chantais - tu?

śpiewałżeś,

chantait - il?

śpiewałże,

chantait - elle?

śpiewałż,

chantait - on?

śpiewałóż się.

Plurier.

Mnoga.

chantions nous?

śpiewaliśmyż,

chantiez vous?

śpiewaliścież,

chantaient - ils?

śpiewaliż oni,

chantaient - elles?

śpiewalyż one.

Singulier.

Poedyńcza.

ne chantais - je pas?

nie śpiewałżem.

ne chantais - tu pas?

nie śpiewałżeś.

ne chantait - il pas?

nie śpiewałże.

ne chantait - elle pas?

nie śpiewałż.

ne chantait - on pas?

nie śpiewałóż się.

Plurier.

Mnoga.

ne chantions nous pas?

nie śpiewaliśmyż.

ne chantiez vous pas?

nie śpiewaliścież.

ne chantaient - ils pas?

nie śpiewaliż oni.

ne chantaient - elles pas?

nie śpiewaliz one.

3.

Czas Niedokonany drugi.

Singulier.

Poedyńcza.

chantai - je?

czyż śpiewałem,

Singulier.

Poedyńcza.

ne chantai - je pas?

czyż nie śpiewałem.

Sin-

*Singulier.**Poiedyńcza.*

tu chantas,
śpiewałeś,
il chanta,
śpiewał,
elle chanta,
śpiewała,
ou chanta,
śpiewało się.

*Plurier.**Mnoga.*

nous chantâmes,
śpiewaliśmy,
vous chantâtes,
śpiewaliście,
ils chantèrent,
śpiewali.

*Singulier.**Poiedyńcza.*

tu ne chantas pas,
nie śpiewałeś,
il ne chanta pas,
nie śpiewał,
elle ne chanta pas,
nie śpiewała,
ou ne chanta pas,
nie śpiewało się.

*Plurier.**Mnoga.*

nous ne chantâmes pas,
nie śpiewaliśmy,
vous ne chantâtes pas,
nie śpiewaliście,
ils ne chantèrent pas,
nie śpiewali.

4.

*Prétérit indéfini ou parfait composé.**Singulier.**Poiedyńcza.*

J'ai chanté,
zaśpiewałem,
tu as chanté,
zaśpiewałeś,
il a chanté,
zaśpiewał,
elle a chanté,
zaśpiewała.

*Plurier.**Mnoga.*

nous avons chanté,
zaśpiewaliśmy,
vous avez chanté,
zaśpiewaliście,
ils ont chanté,
zaśpiewali,
elles ont chanté,
zaśpiewały.

*Singulier.**Poiedyńcza.*

je n'ai pas chanté,
nie zaśpiewałem,
tu n'as pas chanté,
nie zaśpiewałeś,
il n'a pas chanté,
nie zaśpiewał,
elle n'a pas chanté,
nie zaśpiewała.

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'avons pas chanté,
nie zaśpiewaliśmy,
vous n'avez pas chanté,
nie zaśpiewaliście,
ils n'ont pas chanté,
nie zaśpiewali,
elles n'ont pas chanté,
nie zaśpiewały.

Sin-

Singular.

Poedyńcza.

chantas-tu?

czyż śpiewałeś,

chantas-t-il?

czyż śpiewał,

chantas-t-elle?

czyż śpiewała,

chantas-t-on?

czyż się śpiewało.

Plurier.

Mnoga.

chantâmes nous?

czyż śpiewaliśmy,

chantâtes vous?

czyż śpiewaliście,

chantèrent-ils?

czyż oni śpiewali.

Singular.

Poedyńcza.

ne chantas-tu pas?

czyż nie śpiewałeś,

ne chantas-t-il pas?

czyż nie śpiewał,

ne chantas-t-elle pas?

czyż nie śpiewała,

ne chantas-t-on pas?

czyż się nie śpiewało.

Plurier.

Mnoga.

ne chantâmes nous pas?

czyżeśmy nie śpiewali,

ne chantâtes vous pas?

czyżeście nie śpiewali,

ne chantèrent-ils pas?

czyż oni nie śpiewali.

4.

Czas nieokreślony czyli dokonany złożony.

Singular.

Poedyńcza.

ai-je chanté?

śpiewałżem,

as-tu chanté?

śpiewałżeś,

a-t-il chanté?

śpiewałże,

a-t-elle chanté?

śpiewałaż.

Plurier.

Mnoga.

avons nous chanté?

śpiewaliśmyż,

avez vous chanté?

śpiewaliścież,

ont-ils chanté?

śpiewaliż,

ont-elles chanté?

śpiewałyż.

Singular.

Poedyńcza.

n'ai-je pas chanté?

nie śpiewałżem.

n'as-tu pas chanté?

nie śpiewałżeś.

n'a-t-il pas chanté?

nie śpiewałże.

n'a-t-elle pas chanté?

nie śpiewałaż.

Plurier.

Mnoga.

n'avons nous pas chanté?

nie śpiewaliśmyż.

n'avez vous pas chanté?

nie śpiewaliścież.

n'ont-ils pas chanté?

nie śpiewaliż,

n'ont-elles pas chanté?

nie śpiewałyż.

5.

*Antérieur, ou 1. plusque parfait.**Singulier.**Poiedyńcza.*

J'avais chanté,
śpiewałem dawno,
tu avais chanté,
śpiewałeś dawno,
il avait chanté,
śpiewał dawno,
elle avait chanté,
śpiewała dawno,
on avait chanté,
śpiewało się dawno.

*Plurier.**Mnoga.*

nous avions chanté,
śpiewaliśmy dawno,
vous aviez chanté,
śpiewaliście dawno,
ils avaient chanté,
śpiewali dawno,
elles avaient chanté?
śpiewały dawno,

*Singulier.**Poiedyńcza.*

je n'avais pas chanté,
nie śpiewałem dawno,
tu n'avais pas chanté,
nie śpiewałeś dawno,
il n'avait pas chanté,
nie śpiewał dawno,
elle n'avait pas chanté,
nie śpiewała dawno,
on n'avait pas chanté,
nie śpiewało się dawno.

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'avions pas chanté,
nie śpiewaliśmy dawno,
vous n'aviez pas chanté,
nie śpiewaliście dawno,
ils n'avaient pas chanté,
nie śpiewali dawno,
elles n'avaient pas chanté,
nie śpiewały dawno.

6.

*Antérieur défini, ou 2. plusque parfait.**Singulier.**Poiedyńcza.*

J'eus chanté,
śpiewałem był,
tu eus chanté,
śpiewałeś był,
il eut chanté,
śpiewał był,
elle eut chanté,
śpiewała było,
on eut chanté,
śpiewało się było.

*Singulier.**Poiedyńcza.*

Je n'eus pas chanté,
nie śpiewałem był,
tu n'eus pas chanté,
nie śpiewałeś był,
il n'eut pas chanté,
nie śpiewał był,
elle n'eut pas chanté,
nie śpiewała było,
on n'eut pas chanté,
nie śpiewało się było.

Plu-

5.

Czas zaprzeczły pierwszy.

Singulier.

Poedyńcza.

avais-je chanté?

śpiewałżem dawno,

avais-tu chanté?

śpiewałżeś dawno,

avait-il chanté?

śpiewałże dawno,

avait-elle chanté?

śpiewałż dawno.

avait-on chanté?

śpiewałż się dawno.

Plurier.

Mnoga.

avions nous chanté?

śpiewaliśmyż dawno,

aviez vous chanté?

śpiewaliścież dawno.

avaient-ils chanté?

śpiewaliż dawno,

avaient-elles chanté?

śpiewałyż dawno.

Singulier.

Poedyńcza.

n'avais-je pas chanté?

nie śpiewałżem dawno.

n'avais-tu pas chanté?

nie śpiewałżeś dawno.

n'avait-il pas chanté?

nie śpiewałże dawno.

n'avait-elle pas chanté?

nie śpiewałż dawno.

n'avait-on pas chanté?

nie śpiewałż się dawno.

Plurier.

Mnoga.

n'avions nous pas chanté?

nie śpiewaliśmyż dawno.

n'aviez vous pas chanté?

nie śpiewaliścież dawno.

n'avaient-ils pas chanté?

nie śpiewaliż dawno.

n'avaient-elles pas chanté?

nie śpiewałyż dawno.

6.

Czas zaprzeczły drugi.

Singulier.

Poedyńcza.

eus-je chanté?

śpiewałżem był,

eus-tu chanté?

śpiewałżeś był,

eut-il chanté?

śpiewałże był,

eut-elle chanté?

śpiewałż była,

eut-on chanté?

śpiewałż się było.

Singulier.

Poedyńcza.

n'eus-je pas chanté?

nie śpiewałżem był.

n'eus-tu pas chanté?

nie śpiewałżeś był.

n'eut-il pas chanté?

nie śpiewałże był.

n'eut-elle pas chanté?

nie śpiewałż była.

n'eut-on pas chanté?

nie śpiewałż się było.

Plu-

*Plurier.**Mnoga.*

nous eûmes chanté,
 śpiewaliśmy byli,
vous eûtes chanté,
 śpiewaliście byli,
ils eurent chanté,
 śpiewali byli,
elles eurent chanté,
 śpiewały były.

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'eûmes pas chanté,
 nie śpiewaliśmy byli,
vous n'eûtes pas chanté,
 nie śpiewaliście byli,
ils n'eurent pas chanté,
 nie śpiewali byli,
elles n'eurent pas chanté,
 nie śpiewały były.

7.

*Futur absolu, ou futur simple.**Singulier. Poiedynicza.*

Je chanterai,
 będę śpiewać,
tu chanteras,
 będziesz śpiewać,
il chantera,
 będzie śpiewać,
elle chantera,
 ona będzie śpiewać,
on chantera,
 będzie się śpiewać.

Pluriel. Mnoga.

nous chanterons,
 będziemy śpiewać,
vous chanterez,
 będziecie śpiewać,
ils chanteront,
 będą śpiewać,
elles chanteront,
 będą one śpiewać.

Singulier. Poiedynicza.

je ne chanterai pas,
 nie będę śpiewać,
tu ne chanteras pas,
 nie będziesz śpiewać,
il ne chantera pas,
 nie będzie śpiewać,
elle ne chantera pas,
 ona nie będzie śpiewać,
on ne chantera pas,
 nie będzie się śpiewać.

Plurier. Mnoga.

nous ne chanterons pas,
 nie będziemy śpiewać,
vous ne chanterez pas,
 nie będziecie śpiewać,
ils ne chanteront pas,
 nie będą śpiewać,
elles ne chanteront pas,
 nie będą one śpiewać.

8.

*Futur passé ou antérieur.**Singulier. Poiedynicza.*

J'aurai chanté,
 gdy zaśpiewam,

Singulier. Poiedynicza.

je n'aurai pas chanté,
 gdy ~~nie~~ zaśpiewam,

Ilu

*Plurier.**Mnoga.**eumes nous chanté?*

śpiewaliśmyż byli.

eûtes vous chanté?

śpiewaliścież byli.

eurent-ils chanté?

śpiewaliż byli.

eurent-elles chanté?

śpiewałyż były.

*Plurier.**Mnoga.**n'eumes nous pas chanté?*

nie śpiewaliśmyż byli.

n'eûtes vous pas chanté?

nie śpiewaliścież byli.

n'eurent-ils pas chanté?

nie śpiewaliż byli.

n'eurent-elles pas chanté?

nie śpiewałyż były.

7.

Czas przyszły bezwzględny czyli pojedynczy.

*Singulier. Pojedyncza.**chanterai-je?*

będężli śpiewać.

chanteras-tu?

będzieszli śpiewać.

chantera-t-il?

będzieżli śpiewać.

chantera-t-elle?

będzieżli ona śpiewać.

chantera-t-on?

będzieżli się śpiewać.

*Plurier. Mnoga.**chanterons nous?*

będziemyżli śpiewać.

chanterez vous?

będziecieżli śpiewać.

chanteront-ils?

będążli śpiewać.

chanteront-elles?

będążli one śpiewać.

*Singulier. Pojedyncza.**ne chanterai-je pas?*

nie będęż śpiewać.

ne chanteras-tu pas?

nie będzieszż śpiewać.

ne chantera-t-il pas?

nie będzież on śpiewać.

ne chantera-t-elle pas?

nie będziesz ona śpiewać.

ne chantera-t-on pas?

nie będziesz się śpiewać.

*Plurier. Mnoga.**ne chanterons nous pas?*

nie będziemyż śpiewać.

ne chanterez vous pas?

nie będziecież śpiewać.

ne chanteront-ils pas?

nie będąż oni śpiewać.

ne chanteront-elles pas?

nie będąż one śpiewać.

8.

Czas zaprzyszły.

*Singulier. Pojedyncza.**aurai-je chanté?*

czyliż zaśpiewam.

*Singulier. Pojedyncza.**n'aurai-je pas chanté?*

czyliż nie zaśpiewam.

Sin-

*Singulier.**Poiedyncza.*

tu auras chanté,
gdy zaśpiewasz,
il aura chanté,
gdy zaśpiewa,
elle aura chanté,
gdy ona zaśpiewa,
on aura chanté,
gdy zaśpiewa się.

*Plurier.**Mnoga.*

nous aurons chanté,
gdy zaśpiewamy,
vous aurez chanté,
gdy zaśpiewacie,
ils auront chanté,
gdy zaśpiewaia,
elles auront chanté,
gdy one zaśpiewaia.

*Singulier.**Poiedyncza.*

tu n'auras pas chanté,
gdy nie zaśpiewasz,
il n'aura pas chanté,
gdy nie zaśpiewa,
elle n'aura pas chanté,
gdy ona nie zaśpiewa,
on n'aura pas chanté,
gdy nie zaśpiewa się.

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'aurons pas chanté,
gdy nie zaśpiewamy,
vous n'aurez pas chanté,
gdy nie zaśpiewacie,
ils n'auront pas chanté,
gdy nie zaśpiewaia.
elles n'auront pas chanté,
gdy one nie zaśpiewaia.

9

*Conditionnel Présent.**Singulier.**Poiedyncza.*

Je chanterais,
śpiewałbym,
tu chanterais,
śpiewałbyś,
il chanterait,
śpiewałby,
elle chanterait,
śpiewałaby,
on chanterait,
śpiewanoby.

*Plurier.**Mnoga.*

nous chanterions,
śpiewalibyśmy,
vous chanteriez,
śpiewalibyście,

*Singulier.**Poiedyncza.*

je ne chanterais pas,
nie śpiewałbym,
tu ne chanterais pas,
nie śpiewałbyś,
il ne chanterait pas,
nie śpiewałby,
elle ne chanterait pas,
nie śpiewałaby,
on ne chanterait pas,
nie śpiewanoby.

*Plurier.**Mnoga.*

nous ne chanterions pas,
nie śpiewalibyśmy,
vous ne chanteriez pas,
nie śpiewalibyście,

Plu-

Singulier.

Poiedyńcza.

auras-tu chanté?

czyliż zaśpiewasz,

aura-t-il chanté?

czyliż zaśpiewa,

aura-t-elle chanté?

czyliż ona zaśpiewa,

aura-t-on chanté?

czyliż się zaśpiewa,

Plurier.

Mnoga.

aurons nous chanté?

czyliż zaśpiewamy,

aurez vous chanté?

czyliż zaśpiewacie,

auront-ils chanté?

czyliż zaśpiewają,

auront-elles chanté?

czyliż one zaśpiewają.

9.

Czas warunkowy teraźniejszy.

Singulier.

Poiedyńcza.

chanterais-je?

śpiewałżebym,

chanterais-tu?

śpiewałżebyś,

chanterait-il?

śpiewałżeby,

chanterait-elle?

śpiewałaby,

chanterait-on?

śpiewanożby.

Plurier.

Mnoga.

chanterions nous?

śpiewalibyśmy,

chanteriez vous?

śpiewalibyście,

Singulier.

Poiedyńcza.

n'auras-tu pas chanté?

czyliż nie zaśpiewasz,

n'aura-t-il pas chanté?

czyliż nie zaśpiewa

n'aura-t-elle pas chanté?

czyliż ona nie zaśpiewa,

n'aura-t-on pas chanté?

czyliż się nie zaśpiewa.

Plurier.

Mnoga.

n'aurons nous pas chanté?

czyliż nie zaśpiewamy,

n'aurez vous pas chanté?

czyliż nie zaśpiewacie,

n'auront-ils pas chanté?

czyliż nie zaśpiewają,

n'auront-elles pas chanté?

czyliż one nie zaśpiewają.

Singulier.

Poiedyńcza.

ne chanterais-je pas?

nie śpiewałżebym.

ne chanterais-tu pas?

nie śpiewałżebyś.

ne chanterait-il pas?

nie śpiewałżeby.

ne chanterait-elle pas?

nie śpiewałaby.

ne chanterait-on pas?

nie śpiewanożby.

Plurier.

Mnoga.

ne chanterions nous pas?

nie śpiewalibyśmy.

ne chanteriez vous pas?

nie śpiewalibyście.

Plu-

*Plurier.**Mnoga.*

ils chanteraient,
śpiewaliby,
elles chanteraient,
śpiewałyby.

*Plurier.**Mnoga.*

ils ne chanteraient pas,
nie śpiewaliby,
elles ne chanteraient pas,
nie śpiewałyby.

10.

*Conditionnel passé.**Singulier.**Poiedyńcza.*

J'aurais chanté,
śpiewałbym był,
tu aurais chanté,
śpiewałbyś był,
il aurait chanté,
śpiewałby był,
elle aurait chanté,
śpiewałaby była,
on aurait chanté,
śpiewanoby było.

*Plurier.**Mnoga.*

nous aurions chanté,
śpiewalibyśmy byli,
vous auriez chanté,
śpiewalibyście byli,
ils auraient chanté,
śpiewaliby byli,
elles auraient chanté,
śpiewałyby były.

*Singulier.**Poiedyńcza.*

je n'aurais pas chanté,
nie śpiewałbym był,
tu n'aurais pas chanté,
nie śpiewałbyś był,
il n'aurait pas chanté,
nie śpiewałby był,
elle n'aurait pas chanté,
nie śpiewałaby była,
on n'aurait pas chanté,
nie śpiewanoby było.

*Plurier.**Mnoga.*

nous n'aurions pas chanté,
nie śpiewalibyśmy byli,
vous n'auriez pas chanté,
nie śpiewalibyście byli,
ils n'auraient pas chanté,
nie śpiewaliby byli,
elles n'auraient pas chanté,
nie śpiewałyby były.

II.

R è g l e.

Tems plusque passé, ou tems des vœux, souhaits, desirs, au lieu de: Plut à Dieu, Plut au Ciel. Je voudrais, Je souhaiterais, qui sont ellipse, quand on se sert de ce tems sans conjonction.

Sin-

Plurier.

Mnoga.

chanteraient-ils?

śpiewaliżby,

chanteraient-elles?

śpiewałyżby.

Plurier.

Mnoga.

ne chanteraient-ils pas?

nie śpiewaliżby.

ne chanteraient-elles pas?

nie śpiewałyżby.

10.

Czas warunkowy przeszły.

Singulier.

Poiedyńcza.

aurais-je chanté?

śpiewałżebym był,

aurais-tu chanté?

śpiewałżebyś był,

aurait-il chanté?

śpiewałżeby był,

aurait-elle chanté?

śpiewałżby była,

aurait-on chanté?

śpiewanożby było.

Plurier.

Mnoga.

aurions nous chanté?

śpiewaliżbyśmy byli,

auriez vous chanté?

śpiewaliżbyście byli,

auraient-ils chanté?

śpiewaliżby byli,

auraient-elles chanté?

śpiewałyżby były.

Singulier.

Poiedyńcza.

n'aurais-je pas chanté?

nie śpiewałżebym był.

n'aurais-tu pas chanté?

nie śpiewałżebyś był.

n'aurait-il pas chanté?

nie śpiewałżby był.

n'aurait-elle pas chanté?

nie śpiewałżby była.

n'aurait-on pas chanté?

nie śpiewanożby było.

Plurier.

Mnoga.

n'aurions nous pas chanté?

nie śpiewaliżbyśmy byli.

n'auriez vous pas chanté?

nie śpiewaliżbyście byli.

n'auraient-ils pas chanté?

nie śpiewaliżby byli.

n'auraient-elles pas chanté?

nie śpiewałyżby były.

11.

P r a w i d ł o.

Czas zaprzeszły czyli czas szlubbów, życzeń, pragnienia, zamiast, dałby Bóg, dałby Nieba. chciałbyś, żyłbyś, są wyrzutnią, gdy się używa tych czasów bez spójnika.

Sin-

Singulier.
Poiedyńcza.

J'eusse chanté,
śpiewałbym był,
tu eusses chanté,
śpiewałbyś był,
il eut chanté,
śpiewałby był,
elle eut chanté,
śpiewałaby była,
on eut chanté,
śpiewanoby było.

Plurier.

Mnoga.
nous eussions chanté,
śpiewalibyśmy byli,
vous eussiez chanté,
śpiewalibyście byli,
ils eussent chanté,
śpiewaliby byli,
elles eussent chanté,
śpiewałby były.

Singulier.

Poiedyńcza.

je n'eusse pas chanté,
nie śpiewałbym był,
tu n'eusses pas chanté,
nie śpiewałbyś był,
il n'eut pas chanté,
nie śpiewałby był,
elle n'eut pas chanté,
nie śpiewałaby była,
on n'eut pas chanté,
nie śpiewanoby było.

Plurier.

Mnoga.
nous n'eussions pas chanté,
nie śpiewalibyśmy byli,
vous n'eussiez pas chanté,
nie śpiewalibyście byli,
ils n'eussent pas chanté,
nie śpiewaliby byli,
elles n'eussent pas chanté,
nie śpiewałby były.

12.

T r z e c y T r y b.

R o z k a z u i ą c y.

R è g l e.

*Ce mode n'a ordinaire-
ment point de premiere ni
de troisièmes personnes; je
les ai placées, parceque
souvent on peut s'en servir
sans blesser les autres règles
grammaticales; car sitôt
qu'on*

P r a w i d ł o.

Ten tryb nie ma pospoli-
cie pierwszej ani trzeciej
osoby; ja ie tu umieściłem,
gdyż często można ich użyć
bez naruszenia innych pra-
widła grammatycznych; bo-
wiem iak skoro nie wyraża

Singulier.
Poiedyńcza.

eusse-je chanté?
śpiewałżebym był,
eusses-tu chanté?
śpiewałżebyś był,
eut-il chanté?
śpiewałżeby był,
eut-elle chanté?
śpiewałżby była,
eut-on chanté?
śpiewanożby było,

Plurier.
Mnoga.

eussions nous chanté?
śpiewałżbyśmy byli,
eussiez vous chanté?
śpiewałżbyście byli,
eussent-ils chanté?
śpiewałżby byli,
eussent-elles chanté?
śpiewałżby były.

Singulier.
Poiedyńcza.

n'eussè-se pas chanté?
nie śpiewałżebym był,
n'eusses-tu pas chanté?
nie śpiewałżebyś był,
n'eut-il pas chanté?
nie śpiewałżeby był,
n'eut-elle pas chanté?
nie śpiewałżby była,
n'eut-on pas chanté?
nie śpiewanożby było.

Plurier.
Mnoga.

n'eussions nous pas chanté?
nie śpiewałżbyśmy byli,
n'eussiez vous pas chanté?
nie śpiewałżbyście byli,
n'eussent-ils pas chanté?
nie śpiewałżby byli,
n'eussent-elles pas chanté?
nie śpiewałżby były.

12.

3. *Mod s.**Im p é r a t i f.*

Singulier.
Poiedyńcza.

chante.
śpieway,
qu'il chante.
niech śpiewa,
qu'elle chante.
niech ona śpiewa,
qu'on chante.
niech się śpiewa.

Singulier.
Poiedyńcza.

ne chante pas.
nie śpieway.
qu'il ne chante pas.
niech nie śpiewa.
qu'elle ne chante pas.
niech ona nie śpiewa.
qu'on ne chante pas.
niech się nie śpiewa.

X

Plu.

qu'on n'exprime point un désir, on peut s'en servir sans inconvénient, parce-que par ce mode on exprime un temps présent ou futur. Au reste l'impératif désigne son usage par son nom; c'est à dire qu'il ordonne de faire ou ne pas faire, telle ou telle chose.

się żądania, można ich użyć w ów czas bez żadnej wie przyzwolności, bo przez tryb rozkazujący wyraża się czas teraźniejszy lub przyszły. Wreszcie nazwisko dane temu trybowi, wskazuje jego użycie; to jest nakazuje on czynić albo nie czynić tę lub ową rzecz.

13.

Czwarty tryb łączący, ma we wszystkich czasach spójnika poprzedzającego osoby; dla tego też żaden z jego czasów nie ma odmiiany pytającej, ani pytająco-przeczącej.

Règle.

Tous les temps du subjonctif désignent un temps futur, c'est pourquoi il y a une conjonction qui les précèdent; cette observation est nécessaire, pour ne pas confondre les temps de l'indicatif avec ceux du subjonctif, et un écolier d'un esprit perspicace le remarquera aussitôt; mais il faut que le maître fixe son attention. Les pronoms personnels, qui sont relatifs aux personnes, et les pronoms relatifs, qui répètent les choses, comme le, la, les, en, et y, se pla-

Prawidło.

Wszystkie czasy trybu łączącego oznaczają czas przyszły, dla tego też są poprzedzone od spójnika; uwaga ta jest nieuchronnie potrzebna, aby nie mieszać czasów trybu oznajmującego z czasami trybu łączącego, co też uczeń przenikłego umysłu natychmiast dostrzeże; lecz wypada przestrzeże, iżby nauczyciel języka tego łączność ku temu zwrocił. Zaimki osobiste stosujące się do osób, i zaimki względne służące do powtarzania rzeczy, jakimi są: *le, la, les, en i y* kładą się

Plurier.

Liczba mnoga.
 chantons,
 śpiewamy,
 chantez,
 śpiewajcie,
 qu'ils chantent,
 niech oni śpiewają,
 qu'elles chantent,
 niech one śpiewają.

Plurier.

Mnoga.
 ne chantons pas,
 nie śpiewamy,
 ne chantez pas,
 nie śpiewajcie.
 qu'ils ne chantent pas,
 niech oni nie śpiewają,
 qu'elles ne chantent pas,
 niech one nie śpiewają.

13.

Subjonctif ou Conjonctif 4 Mode, qui a à tous les tems une conjonction qui précède les personnes, c'est pourquoi aucun de ces tems n'a d'interrogatif, ni d'interrogatif-négatif.

Présent ou futur.

zas terazniejszy lub przy-
 szły.

Que je chante,
 bym śpiewał,
 que tu chantes,
 byś śpiewał,
 qu'il chante,
 by śpiewał,
 qu'elle chante,
 by ona śpiewała,
 qu'on chante,
 by się śpiewało.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous chantions,
 byśmy śpiewali,
 que vous chantiez,
 byście śpiewali,
 qu'ils chantent,
 by śpiewali,
 qu'elles chantent,
 by one śpiewały.

Présent ou futur.

Teraźniejszy lub przyszły,

que je ne chante pas,
 bym nie śpiewał.
 que tu ne chantes pas,
 byś nie śpiewał,
 qu'il ne chante pas,
 by nie śpiewał.
 qu'elle ne chante pas,
 by ona nie śpiewała,
 qu'on ne chante pas,
 by się nie śpiewało.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous ne chantions pas,
 byśmy nie śpiewali.
 que vous ne chantiez pas,
 byście nie śpiewali,
 qu'ils ne chantent pas,
 by nie śpiewali,
 qu'elles ne chantent pas,
 by one nie śpiewały.

cent devant tous les verbes, en quel temps et mode que ce soit, et toujours après le nominatif, ou sujet, ou pronom personnel. La construction de la langue française l'exige, et en ce point elle diffère des autres langues, qui placent indifféremment ces particules relatives tantôt avant et tantôt après le verbe. D'abord que le sujet du verbe est un substantif, cela s'entend que les pronoms doivent être omis.

Ordinairement, le sujet substantif est pris à la troisième personne, donc les sujets, ou personnes des verbes sont toujours au nombre de trois: la 1. personne, celle qui agit, ou qui parle; la 2. celle qui répond, et la 3. celle qui doit, ou qui est dans le cas de faire telle ou telle chose. Ces trois personnes sont pour le singulier quand on parle d'un seul objet, et pareillement trois au pluriel quand on en indique plusieurs à la fois.

La troisième personne neutre, on, n'est autre chose qu'un pronom indéfini, qui se rapporte à une seule

się przed wszystkimi słowami, w jakimkolwiek bądź te są położone czasie i trybie, po przypadku pierwszym wyrażającym przedmiot lub zaimku osobistym. Składowia języka francuzkiego tego wymaga, i z tego to względu różni się od innych języków, w których te partykuły względne kładą się bez różnicy już przed, już po słowie. Naprzód, gdy rzeczownik stanowi składnią rzędu słowa, w owym czasie zainiki być powinny opuszczoneami.

Pospolicie przedmiot rzeczownikowy, jest wzięty w trzeciej osobie, zatem przedmioty czyli osoby słów są zawsze w liczbie trzech: pierwsza osoba jest ta, która działa lub mówi; druga ta, która odpowiada, a trzecia ta, która powinna, lub jest w przypadku czynienia tej lub owej rzeczy. Te trzy osoby stosują się do liczby pojedynczej, gdy jest mowa o jednym tylko przedmiocie, równie jest ich trzy w liczbie mnogiej, kiedy o wielu przedmiotach razem jest mowa.

Trzecia osoba niiska, on, nie jest czem innem tylko zaimkiem nieokreślonym stosującym się do jed-

14.

Subjonctif Imparfait.
Łączący niedokonany.

*Singulier.**Poiedynicza.*

que je chantasse,
obym śpiewał,
que tu chantasses,
obys śpiewał,
qu'il chantât,
oby śpiewał.
qu'elle chantât,
oby śpiewała,
qu'on chantât,
oby śpiewano.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous chantassions,
obysmy śpiewali,
que vous chantassiez,
obyscie śpiewali,
qu'ils chantassent,
oby śpiewali,
qu'elles chantassent,
oby śpiewały.

*Singulier.**Poiedynicza.*

que je ne chantasse pas.
obym nie śpiewał.
que tu ne chantasses pas.
obys nie śpiewał.
qu'il ne chantât pas.
oby nie śpiewał.
qu'elle ne chantât pas.
oby nie śpiewała.
qu'on ne chantât pas.
oby nie śpiewano.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous ne chantassions pas.
obysmy nie śpiewali.
que vous ne chantassiez pas.
obyscie nie śpiewali.
qu'ils ne chantassent pas.
oby nie śpiewali.
qu'elles ne chantassent pas.
oby nie śpiewały.

15.

Subjonctif parfait.
Łączący dokonany.

Singulier. Poiedynicza.

que j'aie chanté,
gdybym zaśpiewał,
que tu aies chanté,
gdybyś zaśpiewał,
qu'il ait chanté,
gdyby zaśpiewał,
qu'elle ait chanté,
gdyby zaśpiewała,
qu'on ait chanté,
gdyby zaśpiewano.

Singulier. Poiedynicza.

que je n'aie pas chanté.
gdybym nie zaśpiewał,
que tu n'aies pas chanté.
gdybyś nie zaśpiewał.
qu'il n'ait pas chanté.
gdyby nie zaśpiewał.
qu'elle n'ait pas chanté.
gdyby nie zaśpiewała,
qu'on n'ait pas chanté.
gdyby nie zaśpiewano.

Plu-

seule personne, sans la déterminer positivement, et se dit au masculin aussi bien qu'au féminin. S'en fais mention, pour revenir à l'idée de plusieurs grammairiens qui en ont impropriement fait un pronom personnel, afin de faciliter à un chacun sa méthode.

Les temps du subjonctif qui seront analysés aux thèmes donneront aux écoliers et aux maîtres des idées plus succinctes de ces temps, et leur démontreront la manière de s'en servir, tant dans la prosodie, que dans l'usage général de la langue dans le discours, afin qu'ils ne confondent point les temps les uns avec les autres. On prendra donc le verbe qui est ici conjugué pour modèle, et le maître n'a qu'à suivre l'imitation, et en faire conjuguer d'autres avec les pronoms relatifs.

jedney tylko osoby, nie określając ich z pewnością i stosując się równie do męskiego iak i do żeńskiego rodzaju. Dla tego tu o nim wspomnę, abym na wieszem przytoczył, iż wielo grammatyków poczytuia go niewłaściwie za zaimnek osobisty, to zaś w tym zamiarze, aby każdemu ułatwić przyjęty od niego układ.

Czasy trybu łączące, które będą przez ćwiczenia rozbiieraniem, dadzą uczniom i nauczycielom wyobrażenia iak najdokładniejsze o tychże czasach, wskażą imi również sposób ich użycia w mowie związanej, iako też ich powszechnie użycie w mowie potocznej; iżby nigdy czasów jednych z drugimi nie mieszało. Można więc będzie słowo tu czasowane wzięc za wzor, a nauczyciel dla poprawy uczniów każć im czasować inne słowa z zaimnikami względnie.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous ayons chanté,
obyśmy zaśpiewali,
que vous avez chanté,
obyście zaśpiewali,
qu'ils aient chanté,
oby zaśpiewali,
qu'elles aient chanté,
oby zaśpiewały.

*Plurier.**Muoga.*

que nous n'ayons pas chanté.
obyśmy nie zaśpiewali.
que vous n'avez pas chanté.
obyście nie zaśpiewali.
qu'ils n'aient pas chanté.
oby nie zaśpiewali.
qu'elles n'aient pas chanté.
oby nie zaśpiewały.

16.

*Subjonctif plusque parfait.**Łączący zaprzeczły.**Singulier.**Poiedyncza.*

que j'eusse chanté,
obym był śpiewał,
que tu eusses chanté,
obyś był śpi wał,
qu'il eut chanté,
oby był śpiewał,
quelle eut chanté,
oby była śpiewała,
qu'on eut chanté,
oby było śpiewano.

*Singulier.**Poiedyncza.*

que je n'eusse pas chanté.
obym nie śpiewał był.
que tu n'eusses pas chanté.
obyś nie śpiewał był.
qu'il n'eut pas chanté.
oby nie śpiewał był.
qu'elle n'eut pas chanté.
oby nie śpiewała była.
qu'on n'eut pas chanté.
oby nie śpiewano było.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous eussions chanté,
obyśmy byli śpiewali,
que vous eussiez chanté,
obyście byli śpiewali,
qu'ils eussent chanté,
oby byli śpiewali,
qu'elles eussent chanté,
oby były śpiewały.

*Plurier.**Mnoga.*

que nous n'eussions pas
chanté.
obyśmy nie śpiewali byli.
que vous n'eussiez pas chanté.
obyście nie śpiewali byli.
qu'ils n'eussent pas chanté.
oby nie śpiewali byli.
qu'elles n'eussent pas chanté.
oby nie śpiewały były.

Cha-

Chapitre VI.

Rozdział VI.

Des verbes de la deuxième conjugaison régulière, qui se terminent en ir.

O słowach do drugiej foremney słów formy należących, które są zakończone na *ir*.

La deuxième conjugaison se termine en ir; or tous les verbes, qui adoptent dans tous les temps et dans toutes les personnes la même terminaison dans la dernière syllabe, sont sensés être réguliers: le participe actif, cependant se termine en ant, comme dans la première conjugaison: mais le participe passif, qui se forme de l'infinitif, se termine en i, en laissant le r. Le verbe bénir, a le participe béni et aussi bénit, et bénite: ces derniers sont plus dans la classe des adjectifs, que dans celle des participes passifs.

Słowa do drugiej formy należące kończą się w trybie bezokolicznym na *ir*, przeto wszystkie inne słowa które przyjmują we wszystkich czasach i we wszystkich osobach jednakowe zakończenie w ostatniej zgłosce, bywają poczytane za słowa foremne: imiesłów czynny kończy się przecież na *ant*, tak iak w słowach do pierwszej formy należących: lecz imiesłów bierny, który od trybu bezokolicznego pochodzi, kończy się na *i*, odrzucając głoskę *r*. Słowo, *bénir*, błogosławić, ma imiesłów bierny, *béni*, równie także *bénit*, *bénite*: jednakże te ostatnie należą raczej do rzędu przymiotników, nie zaś do wydziału imiesłowów biernych.

Tous les verbes actifs de cette conjugaison, ont l'auxiliaire avoir, dans leurs temps composés et ceux qui

Wszystkie słowa czynne do tej formy należące, posiadają się słowem *avoir* we wszystkich czasach złożonych, te zaś które są bier-

qui sont passifs, ou passifs neutres, ont le verbe être.

Le régime de ces verbes, est le même dont il a été parlé à la première conjugaison; ainsi on n'a qu'à fixer l'attention de la personne que l'on enseigne, et lui faire voir la différence des terminaisons, puisque tous les tems dérivent pareillement de l'infinitif, ou du participe actif.

biernemi lub biernie niia-kieni, przybieraia słowo posiłkowe être.

Składnia rzędu tych słów nie różni się od tej, o której była mowa pod pierwszą formą; a tak należy tylko zastanowić uwagę osoby uczący się języka, i dać im widzieć różnicę w zakończeniach, bowiem wszystkie czasy równie początek biorą albo od trybu bezokolicznego albo od imiesłowu czynnego.

I. Tryb.

Bezokoliczny.

Règle. Prawdło.

Le participe passif, qui se place après les auxiliaires avoir et être, est fléchi, toutes les fois qu'il est en rapport avec son sujet ou nominatif, et qu'il peut être considéré comme un adjectif, principalement quand les pronoms déjà

Imiesłówn bierny, który się kładzie po słowach posiłkowych avoir i être, odmienia się tyle razy, gdy ma związek z swym przedmiotem lub przypadkiem pierwszym, i gdy może być uważany jako przymiotnik, zwłaszcza zaś, kiedy zaimki pod pierwszą

I. Mode.

Infinitif.

<i>Affirmatif.</i>	<i>Négatif.</i>
<i>Twierdzący.</i>	<i>Przeczący.</i>
<i>Fléchir,</i>	<i>ne pas fléchir.</i>
<i>nakłonić,</i>	<i>nie nakłonić.</i>
<i>skłonić,</i>	
<i>de fléchir,</i>	<i>de ne pas fléchir.</i>
<i>nakłonienia,</i>	<i>nie nakłonienia.</i>
<i>nakłonić,</i>	
<i>à fléchir,</i>	<i>à ne pas fléchir.</i>
<i>ku nakłoni-</i>	<i>ku nie nakło-</i>
<i>niu,</i>	<i>nieniu.</i>
<i>pour fléchir,</i>	<i>pour ne pas fléchir.</i>
<i>dla nakłoni-</i>	<i>dla nie nakło-</i>
<i>nia,</i>	<i>nienia.</i>
<i>en fléchissant</i>	<i>en ne fléchissant pas.</i>
<i>nakłaniając.</i>	<i>nie nakłania-</i>
	<i>jąc.</i>
	<i>forma</i>

énoncés à la première conjugaison, se trouvent placés avant l'auxiliaire. Le participe actif, est personnellement sujet à la flexion, quand il a du rapport avec son sujet, et qu'il sert autant qu'un adjectif, pour en exprimer une action. Outre cela les particules relatives, sont toujours placées avant le verbe, n'importe en quel tems que ce soit.

formą czasowania wyluszczone znajduj się bytł u-mieszczone przed słowem posiłkowem. Imiesłów czynny również podległy jest odmianom, kiedy jest w odnośności z swym przedmiotem i gdy zastępuje miejsce przymiotnika ku wyrażeniu tego działania. Procz tego, partykuły względne umieszczają się przed słowem, bez względu na to, w jakim czasie to jest położone.

2. M o d e.

I n d i c a t i f.

I.

Affirmatif.

Twierdzący.

Présent.

Czas teraźniejszy.

Je fléchis,
ja nakłaniam,
tu fléchis,
nakłaniasz,
il fléchit,
nakłania,
elle fléchit,
ona nakłania,

Négatif.

Przeczący.

Présent.

Teraźniejszy.

je ne fléchis pas,
nie nakłaniam,
tu ne fléchis pas,
nie nakłaniasz,
il ne fléchit pas,
nie nakłania,
elle ne fléchit pas,
ona nie nakłania,

*Infinitif composé.**avoir fléchi,*

nakłonić było,

d'avoir fléchi,

iż się nakłoniło,

à avoir fléchi,

aby się nakłoniło było,

pour avoir fléchi,

iż się nakłoniło,

en ayant fléchi,

nakłoniwszy się.

*Participes actifs.**fléchissant,*

nakłaniając się,

ayant fléchi,

iż się już nakłoniło,

Participe passif.

Imiesłów bierny.

fléchi,

nakloniony, skloniony.

Bezokoliczny złożony.

n'avoir pas fléchi.

nie nakłonić było.

de n'avoir pas fléchi.

iż się nie nakłoniło.

à n'avoir pas fléchi.

aby się nie nakłoniło było.

pour n'avoir pas fléchi.

iż się nie nakłoniło.

en n'ayant pas fléchi.

nie nakłoniwszy się.

Imiesłowy czynne.

ne fléchissant pas.

nie nakłaniając się.

n'ayant pas fléchi.

iż się nie nakłoniło.

D r u g i T r y b.

Oznajmujący.

I.

Interrogatif.

Pytający.

Présent.

Teraźniejszy.

fléchis - je?

czy nakłaniam,

fléchis - tu?

czy nakłaniasz,

fléchit - il?

czy nakłania,

fléchit - elle?

czy ona nakłania,

Interrogatif - Négatif.

Pytający - Przeczący.

Présent.

Teraźniejszy.

ne fléchis - je pas?

czy nie nakłaniam.

ne fléchis - tu pas?

czy nie nakłaniasz.

ne fléchit - il pas?

czy nie nakłania.

ne fléchit - elle pas?

czy ona nie nakłania,

fléchit.

on fléchit,
nakłania się,
nous fléchissons,
nakłaniamy,
vous fléchissez,
nakłaniacie,
ils fléchissent,
nakłaniaia,
elles fléchissent.
one nakłaniaia.

on ne fléchit pas,
nie nakłania się,
nous ne fléchissons pas,
nie nakłaniamy,
vous ne fléchissez pas,
nie nakłaniacie,
ils ne fléchissent pas,
nie nakłaniaia,
elles ne fléchissent pas,
one nie nakłaniaia.

2.

Relatif ou 1. Imparfait.

Je fléchissais,
nakłaniałem,
tu fléchissais,
nakłanialeś,
il fléchissait,
nakłaniał,
nous fléchissions,
nakłaniałismy,
vous fléchissiez,
nakłaniałiscie,
ils fléchissaient.
nakłaniałi.

je ne fléchissais pas,
nie nakłaniałem,
tu ne fléchissais pas,
nie nakłanialeś,
il ne fléchissait pas,
nie nakłaniał,
nous ne fléchissions pas,
nie nakłaniałismy,
vous ne fléchissiez pas,
nie nakłaniałiscie,
ils ne fléchissaient pas,
nie nakłaniałi.

3.

Défini, ou 2. Imparfait.

Je fléchis,
nakłoniłem,
tu fléchis,
nakłoniłeś,
il fléchit,
nakłonił,
nous fléchimes,
nakłoniliśmy,
vous fléchites,
nakłoniliście,
ils fléchirent.
nakłonili.

je ne fléchis pas,
nie nakłoniłem,
tu ne fléchis pas,
nie nakłoniłeś,
il ne fléchit pas,
nie nakłonił,
nous ne fléchimes pas,
nie nakłoniliśmy,
vous ne fléchites pas,
nie nakłoniliście,
ils ne fléchirent pas,
nie nakłonili.

fléchit-

fléchit-on?
czy się nakłania,
fléchissons nous?
czy nakłaniamy,
fléchissez vous?
czy nakłaniacie,
fléchissent-ils?
czy nakłaniają,
fléchissent-elles?
czy one nakłaniają.

ne fléchit-on pas?
czy się nie nakłania.
ne fléchissons nous pas?
czy nie nakłaniamy.
ne fléchissez vous pas?
czy nie nakłaniacie.
ne fléchissent-ils pas?
czy nie nakłaniają.
ne fléchissent-elles pas?
czy one nie nakłaniają.

2.

Czas względny czyli pierwszy niedokonany.

fléchissais-je?
nakłaniaiałem,
fléchissais-tu?
nakłaniaiałeś,
fléchissait-il?
nakłaniaiałże,
fléchissions nous?
nakłaniaiałśmyż,
fléchissiez vous?
nakłaniaiałścież,
fléchissaient-ils?
nakłaniaiałż.

ne fléchissais-je pas?
nie nakłaniaiałem.
ne fléchissais-tu pas?
nie nakłaniaiałeś.
ne fléchissait-il pas?
nie nakłaniaiałże.
ne fléchissions nous pas?
nie nakłaniaiałśmyż.
ne fléchissiez vous pas?
nie nakłaniaiałścież.
ne fléchissaient-ils pas?
nie nakłaniaiałż.

3.

Czas niedokonany drugi.

fléchis-je?
czyim nakłonił.
fléchis-tu?
czyś nakłonił,
fléchit-il?
czy nakłonił,
fléchimes nous?
czyśmy nakłonili,
fléchites vous?
czyście nakłonili.
fléchirent-ils?
czy nakłonili.

ne fléchis-je pas?
czyim nie nakłonił.
ne fléchis-tu pas?
czyś nie nakłonił.
ne fléchit-il pas?
czy nie nakłonił.
ne fléchimes nous pas?
czyśmy nie nakłonili.
ne fléchites vous pas?
czyście nie nakłonili,
ne fléchirent-ils pas?
czy nie nakłonili?

4.

Indéfini ou parfait composé.

J'ai fléchi,
naklonitem,
tu as fléchi,
naklonités,
il a fléchi,
naklonil,
elle a fléchi,
naklonila,
on a fléchi,
nakloniono.
nous avons fléchi,
nakloniliśmny,
vous avez fléchi,
nakloniliście,
ils ont fléchi,
naklonili,
elles ont fléchi,
one naklonily.

je n'ai pas fléchi,
nie naklonitem,
tu n'as pas fléchi,
nie naklonités,
il n'a pas fléchi,
nie naklonil,
elle n'a pas fléchi,
nie naklonila,
on n'a pas fléchi,
nie nakloniono.
nous n'avons pas fléchi,
nie nakloniliśmny,
vous n'avez pas fléchi,
nie nakloniliście,
ils n'ont pas fléchi,
nie naklonili,
elles n'ont pas fléchi,
nie naklonily.

5.

Antérieur ou 1. plus-que-parfait.

J'avais fléchi,
naklonitem dawno,
tu avais fléchi,
naklonités dawno,
il avait fléchi,
naklonil dawno,
elle avait fléchi,
naklonila dawno.
nous avions fléchi,
nakloniliśmny dawno,
vous aviez fléchi,
nakloniliście dawno,
ils avaient fléchi,
naklonili dawno,

je n'avais pas fléchi,
nie naklonitem dawno,
tu n'avais pas fléchi,
nie naklonités dawno,
il n'avait pas fléchi,
nie naklonil dawno,
elle n'avait pas fléchi,
nie naklonila dawno,
nous n'avions pas fléchi,
nie nakloniliśmny dawno,
vous n'aviez pas fléchi,
nie nakloniliście dawno,
ils n'avaient pas fléchi,
nie naklonili dawno.

4.

Czas nieokreślony czyli dokonany złożony.

ai-je fléchi?
 nakloniłżem,
as-tu fléchi?
 nakloniłżeś,
a-t-il fléchi?
 nakloniłże,
a-t-elle fléchi?
 nakloniłaż,
a-t-on fléchi?
 naklonionoż.
avons nous fléchi?
 nakloniliśmyż,
avez vous fléchi?
 nakloniliścież,
ont-ils fléchi,
 nakloniliż,
ont-elles fléchi?
 nakloniłyż.

n'ai-je pas fléchi?
 nie nakloniłżem.
n'as-tu pas fléchi?
 nie nakloniłżeś.
n'a-t-il pas fléchi?
 nie nakloniłże.
n'a-t-elle pas fléchi?
 nie nakloniłaż.
n'a-t-on pas fléchi?
 nie naklonionoż.
n'avons nous pas fléchi?
 nie nakloniliśmyż.
n'avez vous pas fléchi?
 nie nakloniliścież.
n'ont-ils pas fléchi?
 nie nakloniliż.
n'ont-elles pas fléchi?
 nie nakloniłyż.

5.

Czas zaprzeszy pierwszy.

avais-je fléchi?
 nakloniłżem dawno,
avais-tu fléchi?
 nakloniłżeś dawno,
avait-il fléchi?
 nakloniłże dawno,
avait-elle fléchi?
 nakloniłaż dawno.
avons nous fléchi?
 nakloniliśmyż dawno,
avez vous fléchi,
 nakloniliścież dawno,
avaient-ils fléchi?
 nakloniliż dawno.

n'avais-je pas fléchi?
 nie nakloniłżem dawno.
n'avais-tu pas fléchi?
 nie nakloniłżeś dawno.
n'avait-il pas fléchi?
 nie nakloniłże dawno.
n'avait-elle pas fléchi?
 nie nakloniłaż dawno.
n'avons nous pas fléchi?
 nie nakloniliśmyż dawno.
n'avez vous pas fléchi?
 nie nakloniliścież dawno.
n'avaient-ils pas fléchi?
 nie nakloniliż dawno.

6.

Antérieur défini, ou 2. plusque parfait.

J'eus fléchi,
naklonilem był,
tu eus fléchi,
naklonileś był,
il eut fléchi,
naklonił był,
nous eûmes fléchi,
nakloniliśmy byli,
vous eûtes fléchi,
nakloniliście byli,
ils eurent fléchi,
naklonili byli.

je n'eus pas fléchi,
nie naklonilem był,
tu n'eus pas fléchi,
nie naklonileś był,
il n'eut pas fléchi,
nie naklonił był,
nous n'eûmes pas fléchi,
nie nakloniliśmy byli,
vous n'eûtes pas fléchi,
nie nakloniliście byli,
ils n'eurent pas fléchi,
nie naklonili byli.

7.

Futur simple, ou futur.

Je fléchirai,
będę nakłaniać,
tu fléchiras,
będziesz nakłaniać,
il fléchira,
będzie nakłaniać,
nous fléchirons,
będziemy nakłaniać,
vous fléchirez,
będziecie nakłaniać,
ils fléchiront,
będą nakłaniać.

je ne fléchirai pas,
nie będę nakłaniać,
tu ne fléchiras pas,
nie będziesz nakłaniać,
il ne fléchira pas,
nie będzie nakłaniać,
nous ne fléchirons pas,
nie będziemy nakłaniać,
vous ne fléchirez pas,
nie będziecie nakłaniać,
ils ne fléchiront pas,
nie będą nakłaniać.

8.

Futur passé, ou du conjonctif.

J'aurai fléchi,
gdy naklonię,
tu auras fléchi,
gdy naklonisz,
il aura fléchi,
gdy nakloni.

je n'aurai pas fléchi,
gdy nie naklonię,
tu n'auras pas fléchi,
gdy nie naklonisz,
il n'aura pas fléchi,
gdy nie nakloni.

nous

6.

Czas zaprzeczony drugi.

eus-je fléchi?

czyż naklonilem był,

eus-tu fléchi?

czyż naklonileś był,

eut-il fléchi?

czy naklonił był,

eûtes nous fléchi?

czy nakloniliśmy byli,

eûtes vous fléchi?

czy nakloniliście byli,

eurent-ils fléchi?

czy naklonili byli,

n'eus-je pas fléchi?

czy nie naklonilem był,

n'eus-tu pas fléchi?

czy nie naklonileś był,

n'eut-il pas fléchi?

czy nie naklonił był,

n'eûtes nous pas fléchi?

czy nie nakloniliśmy byli,

n'eûtes vous pas fléchi?

czy nie nakloniliście byli,

n'eurent-ils pas fléchi?

czy nie naklonili byli.

7.

Czas przyszły bezwzględny czyli połądynczy.

fléchirai-je?

będęzli nakłaniać,

fléchiras-tu?

będzieszli nakłaniać,

fléchira-t-il?

będziezli nakłaniać,

fléchirons nous?

będziemyzli nakłaniać,

fléchirez vous?

będzieciezli nakłaniać,

fléchiront-ils?

będązli nakłaniać,

ne fléchirai-je pas?

nie będęzli nakłaniać,

ne fléchiras-tu pas?

nie będzieszli nakłaniać,

ne fléchira-t-il pas?

nie będziezli nakłaniać,

ne fléchirons nous pas?

nie będziemyzli nakłaniać,

ne fléchirez vous pas?

nie będzieciezli nakłaniać,

ne fléchiront-ils pas?

nie będązli oni nakłaniać,

8.

Czas zaprzyszły czyli trybu łączącego.

aurai-je fléchi?

czyliż naklonię,

auras-tu fléchi?

czyliż naklonisz,

aura-t-il fléchi?

czyliż nakloni.

n'aurai-je fléchi?

czyliż nie naklonię,

n'auras-tu pas fléchi?

czyliż nie naklonisz,

n'aura-t-il pas fléchi?

czyliż nie nakloni.

Y

nous

nous aurons fléchi,
gdy naklonieniy,
vous aurez fléchi,
gdy naklonicie,
ils auront fléchi,
gdy naklonia.

nous n'aurons pas fléchi,
gdy nie naklonieniy,
vous n'aurez pas fléchi,
gdy nie naklonicie,
ils n'auront pas fléchi,
gdy nie naklonia.

NB. Ce tems doit être le même que dans la conjugaison précédente.

9.

Conditionnel présent ou 1. Imparfait du conjonctif.

Je fléchirais,
naklonilbym,
tu fléchirais,
naklonilbyś,
il fléchirait,
naklonilby.
nous fléchirions,
naktonilibyśmy,
vous fléchiriez,
naktonilibyście,
ils fléchiraient,
naktoniliby.

je ne fléchirais pas,
nie naklonilbym,
tu ne fléchirais pas,
nie naklonilbyś,
je ne fléchirait pas,
nie naklonilby.
nous ne fléchirions pas,
nie naktonilibyśmy,
vous ne fléchiriez pas,
nie naktonilibyście,
ils ne fléchiraient pas,
nie naktoniliby.

10.

Futur conditionnel passé ou 1. plusque parfait du Conjonctif.

J'aurais fléchi,
naktonitbym był,
tu aurais fléchi,
naktonitbyś był,
il aurait fléchi,
naktonitby był,
nous aurions fléchi,
naktonilibyśmy byli,
vous auriez fléchi,
naktonilibyście byli,
ils auraient fléchi,
naktoniliby byli.

je n'aurais pas fléchi,
nie naktonitbym był,
tu n'aurais pas fléchi,
nie naktonitbyś był,
il n'aurait pas fléchi,
nie naktonitby był,
nous n'aurions pas fléchi,
nie naktonilibyśmy byli,
vous n'auriez pas fléchi,
nie naktonilibyście byli,
ils n'auraient pas fléchi,
nie naktoniliby byli.

aurons

aurons nous fléchi?
czyliż nakłoniemy,
aurez vous fléchi?
czyliż nakłonicie,
auront-ils fléchi?
czyliż nakłonią.

n'aurons nous pas fléchi?
czyliż nie nakłoniemy,
n'aurez vous pas fléchi?
czyliż nie nakłonicie,
n'auront-ils pas fléchi?
czyliż nie nakłonią.

9.

Czas warunkowy teraźniejszy czyli 1. niedoko-
nany.

Trybu Łączącego.

fléchirais-je?
nakłoniłżebym,
fléchirais-tu?
nakłoniłżebyś,
fléchirait-il?
nakłoniłżeby,
fléchirions nous?
nakłoniłżbyśmy,
fléchiriez vous?
nakłoniłżbyście,
fléchiraient-ils?
nakłoniłżby,

ne fléchirais-je pas?
nie nakłoniłżebym.
ne fléchirais-tu pas?
• ie nakłoniłżebyś.
ne fléchirait-il pas?
nie nakłoniłżeby.
ne fléchirions nous pas?
nie nakłoniłżbyśmy.
ne fléchiriez vous pas?
nie nakłoniłżbyście.
ne fléchiraient-ils pas?
nie nakłoniłżby.

10.

Czas warunkowy przeszły czyli pierwszy zaprzeszły
Trybu Łączącego.

aurais-je fléchi?
nakłoniłżebym był,
aurais-tu fléchi?
nakłoniłżebys był,
aurait-il fléchi?
nakłoniłżeby był,
aurions nous fléchi?
nakłoniłżbyśmy byli,
auriez vous fléchi?
nakłoniłżbyście byli,
auraient-ils fléchi?
nakłoniłżby byli.

n'aurais-je pas fléchi?
nie nakłoniłżebym był,
n'aurais-tu pas fléchi?
nie nakłoniłżebys był,
n'aurait-il pas fléchi?
nie nakłoniłżeby był,
n'aurions nous pas fléchi?
nie nakłoniłżbyśmy byli,
n'auriez vous pas fléchi?
nie nakłoniłżbyście byli,
n'auraient-ils pas fléchi?
nie nakłoniłżby byli.

II.

Tems plusque passé.

J'eusse fléchi,
nakłoniłbym był,
tu eusses fléchi.

je n'eusse pas fléchi,
nie nakłoniłbym był,
tu n'eusses pas fléchi.

Tak iak w przeszłym czasie.

il eut fléchi.

il n'eut pas fléchi.

nous eussions fléchi,

nous n'eussions pas fléchi,

vous eussiez fléchi.

vous n'eussiez pas fléchi,

ils eussent fléchi.

ils n'eussent pas fléchi.

3. T r y b.

Règles
générales.

Prawidła
ogólne.

Ce qui a été dit à la première conjugaison, concernant les pronoms personnels, ainsi que les particules relatives, il en est de même, à cette conjugaison, puisqu'il faut toujours les placer après le sujet ou nominatif, et quand on s'énonce négativement, on les place après la première négation ne. L'Impératif seul exige que ces pronoms soient placés après le verbe et seulement à l'affirmatif. Pour les par-

Co się rzekło pod pierwszą Formą Czasowania względem zaimków osobistych, iako też względem partykuł względnych, to miejsce ma i w niniejszej formie, gdyż należy je zawsze kłaść po przedmowie czyli przypadku pierwszym, kiedy zaś wyrażamy się w sposobie przeczącym, kładą się po pierwszej partykule przeczącej ne. Sami tylko tryb rozkazujący wymaga iżby te zaimki były kładzone po

II.

Czas zaprzeszyty.

eusse-je fléchi?
nakłoniłżebym był,
eusses-tu fléchi?

n'eusse-je pas fléchi?
nie nakłoniłżebym był.
n'eusses-tu pas fléchi?

eut-il fléchi?

n'eut-il pas fléchi?

eussions nous fléchi?

n'eussions nous pas fléchi?

eussiez vous fléchi?

n'eussiez vous pas fléchi?

eussent-ils fléchi?

n'eussent-ils pas fléchi?

3. M o d e.

Imperatif. Rozkazujący.

fléchis,
nakłaniaj, nakłoni,
qu'il fléchisse,
niech nakłania,
fléchissons,
nakłaniajmy, nakłoniemy,
fléchisse,
nakłaniajcie, nakłońcie,
qu'ils fléchissent,
niech nakłaniaj.

ne fléchis pas.
nie nakłaniaj.
qu'il ne fléchisse pas.
niech nie nakłania.
ne fléchissons pas.
nie nakłaniajmy.
ne fléchissez pas.
nie nakłaniajcie.
qu'ils ne fléchissent pas.
niech nie nakłaniaj.

4. M o d e.

Subjonctif. Tryb Łączący.

Présent.

Czas teraźniejszy.
que je fléchisse,
bym nakłonił,
que tu fléchisses,
byś nakłonił,

Présent.

Teraźniejszy.
que je ne fléchisse pas.
bym nie nakłonił.
que tu ne fléchisses pas.
byś nie nakłonił.

qu'il

ticipes, il en est aussi de même, car sitôt qu'ils sont regardés comme adjectifs du substantif ou du sujet du verbe, il faut les mettre au même genre, nombre et cas, cependant, il y a des participes tant actifs que passifs qui ne se fléchissent jamais, P. ex. été, parlé, couru, sachant, entendant etc. quand même le sujet auquel ils se rapportent est féminin; pourtant couru, peut être fléchi, quand on dit: vint des savants qui sont bien courus: c'est à dire que l'on fréquente beaucoup ce verbe, courir, avec être a plusieurs significations il en sera donc parlé aux thèmes, où les règles seront plus analysées,

Cette deuxième conjugaison, comme on voit, est terminée en ir; on peut la produire sous quatre paradigmes régulières; mais pour les mettre mieux à la portée de la jeunesse, on les trouvera tous rangés par classes sur une table

słowie, i to tylko w sposobie twierdzącym. Co się tyczy imiesłówów, toż samo o nich rozumieć się ma, bowiem iak tylko uważałem się iak przymiotniki rzeczownika lub przedmiotu do słowa należącego, należy je kłaść w ten sam mem rodzaju, liczbie i przypadku; znajdując się przecież imiesłowy tak czyjcie iako i bierne, które się nie zmieniają np. *été, parlé, couru, sachant, entendant* i. t. d. chociaż przedmiot do którego się ściągają byłby rodzaju żeńskiego; iednakże imiesłów *couru*, odmieniać się może, gdy się mówi: owoż to są uczeni, którzy są wielce uczęszczanemi, to jest: do których wielu ludzi uczęszcza: to słowo *courir*, biedz, ze słowem *être*, ma kilkakrotnie znaczenie, będzie o nim mowa w ćwiczeniach, gdzie prawidła zostaną obszerniej wyłuszczone.

Ta druga forma czasownika, iak widzimy, jest zakończona na *ir*: można ją wystawić pod czterema formami — *foretenuir*; lecz aby je lepiej zastosować do pojęcia młodzieży, zależdz je będzie można stkie uszykowane w następujących

qu'il fléchisse,
by nakłonił.
que nous fléchissions,
byśmy nakłonili,
que vous fléchissiez,
byście nakłonili,
qu'ils fléchissent,
by nakłonili,

qu'il ne fléchisse pas.
by nie nakłonił.
que nous ne fléchissions pas.
byśmy nie nakłonili.
que vous ne fléchissiez pas.
byście nie nakłonili.
qu'ils ne fléchissent pas.
by nie nakłonili.

13.

Imparfait, ou 2. Imparfait.

Czas niedokonany drugi.

que je fléchisse,
obym nakłaniał,
que tu fléchisses,
obyś nakłaniał,
qu'il fléchit,
oby nakłaniał,
que nous fléchissions,
obyśmy nakłaniali,
que vous fléchissiez,
obyście nakłaniali,
qu'ils fléchissent.
oby nakłaniali.

que je ne fléchisse pas.
obym nie nakłaniał.
que tu ne fléchisses pas.
obyś nie nakłaniał.
qu'il ne fléchit pas.
oby nie nakłaniał.
que nous ne fléchissions pas.
obyśmy nie nakłaniali.
que vous ne fléchissiez pas.
obyście nie nakłaniali.
qu'ils ne fléchissent pas.
oby nie nakłaniali.

14.

Parfait composé.

Dokonany złożony.

que j'aie fléchi,
gdybym nakłonił,
que tu aies fléchi,
gdybyś nakłonił,
qu'il ait fléchi,
gdyby nakłonił.
que nous ayons fléchi.
gdybyśmy nakłonili,
que vous ayez fléchi,
gdybyście nakłonili,
qu'ils aient fléchi,
gdyby nakłonili.

que je n'aie pas fléchi.
gdybym nie nakłonił,
que tu n'aies pas fléchi.
gdybyś nie nakłonił.
qu'il n'ait pas fléchi,
gdyby nie nakłonił.
que nous n'ayons pas fléchi.
gdybyśmy nie nakłonili.
que vous n'ayez pas fléchi.
gdybyście nie nakłonili.
qu'ils n'aient pas fléchi.
gdyby nie nakłonili.

à la fin de la grammaire, pour que le maître, ou l'écuyer puissent au besoin y avoir recours; quant aux Gérondifs, ou aux changemens de l'infinitif, en l'assujettissant aux cas de l'article, on n'a qu'à revoir les règles de la première conjugaison.

D'abord que l'on aura appris la 1. et la 2. conjugaison; ce sera l'ouvrage du maître, de faire observer la différence des terminaisons des verbes: et comme tous dérivent de l'infinitif, ou du participe actif, je crois qu'il serait ici superflu de surcharger les règles, puisque les exemples rendent la manière de conjuguer plus palpable et facile pour la jeunesse. On observera encore, que quand le sujet d'un verbe est un substantif, que l'on ne peut plus se servir du nominatif des pronoms personnels.

ných oddziałach na tablicy przy końcu grammatyki położoney, aby uczący się i uczący mogli się do niej udać w potrzebie: co się tycze imiesłowów osobliwych, tudzież odmian trybu bezokolicznego, poddając ich pod przypadki przedimka, należy w tej mierze przejrzyć prawidła w pierwszej formie podane.

Potem gdy się już do brze nauczy pierwszej i drugiej formy czasowania słów, należyć będzie do nauczyciela języka dać poznać różnicę w zakończeniach czasów; gdy zaś wszystkie czasysy pochodzą od trybu bezokolicznego lub od imiesłowu czynnego, mniejszemu przeto, iżby abyteczną była rzeczą rozwódzić się tu z prawidłami, zwłaszcza gdy przykłady czynią sposób czasowania widoczniejszym i łatwiejszym dla młodzieży. Uważać jeszcze wypada, że gdy przedmiot do razów słowa należący, jest oraz rzeczownikiem, w ów czas już kłaść więcej nie można pierwszego przypadku zaimeków osobistych.

15.

Plusque parfait. Czas zaprzeczły.

que j'eusse fléchi,
 obym był nakłonił,
que tu eusses fléchi,
 obyś był nakłonił,
qu'il eut fléchi,
 oby był nakłonił,
qu'elle eut fléchi,
 oby nakłoniła była,
qu'on eut fléchi,
 oby było nakłoniono,
que nous eussions fléchi,
 obyśmy nakłonili byli,
que vous eussiez fléchi,
 obyście nakłonili byli,
qu'il eussent fléchi,
 oby nakłonili byli,
qu'elles eussent fléchi,
 oby nakłoniły były.

que je n'eusse pas fléchi.
 obym nie był nakłonił,
que tu n'eusses pas fléchi,
 obyś nie był nakłonił,
qu'il n'eut pas fléchi,
 oby nie był nakłonił,
qu'elle n'eut pas fléchi,
 oby nie była nakłoniła,
qu'on n'eut pas fléchi,
 oby nie było nakłoniono,
que nous n'eussions pas fléchi
 obyśmy nie byli nakłonili.
que vous n'eussiez pas fléchi.
 obyście nie byli nakłonili,
qu'ils n'eussent pas fléchi,
 oby nie byli nakłonili.
qu'elles n'eussent pas fléchi,
 oby nie były nakłoniły.

Chapitre VII.

De la troisième conjugaison régulière, terminée en oir.

Cette conjugaison en français n'a que les verbes suivants qui soient réguliers, et qui sont en un très petit nombre, savoir: recevoir, concevoir, percevoir, appercevoir, devoir, redévoir, et leurs composés, quand

Rozdział VII.

O trzeciej Formie Czasowania słów foremnych zakończonych na zgłoskę oir.

Ta forma w języku francuskim, następujące ma tylko słowa foremnego czasownika, a tych liczba jest bardzo mała iak widzimy: *recevoir*, odbierać; *concevoir*, poymować; *percevoir*, wybierać; *appercevoir*, spostrze-

quand une préposition les précède. Le participe actif, se termine généralement dans tous les verbes de la langue française, en, aut; mais le participe passif, en u. Les verbes actifs prennent l'auxiliaire avoir; ceux qui désignent un mouvement du corps, ou un lieu de repos, prennent l'auxiliaire être, quand ils sont passifs neutres: ainsi, il en est en ce cas, de même que des verbes précédents. On trouvera à ce paradigme, les pronoms personnels relatifs, et les particules relatives, afin de les mettre avec plus d'évidence sous les yeux de la jeunesse.

stragać; devoir, być po-
winnym; redevair, być zno-
wu winnym; i z nich zło-
zone, gdy ie przyimek po-
przedza. Imiesłów czynny
słów do tey formy należą-
cych, kończy się powsze-
chnie, iak we wszystkich
słowach ięzyka francuzkie-
go, na ant; lecz imiesłów
bierny kończy się na u.
Słowa czynne przybierają
do pomocy słowo posiłko-
we avoir, te zaś które wy-
rażają poruszenie ciała, lub
miejsce spoczynku, do bie-
rają słowo posiłkowe être,
gdy są bierno-niakiemi: i
tak; toż samo w podobnym
przypadku, rozumieć się
ma o słowach poprzedzają-
cych. Znajdziemy w ni-
niejszym przykładzie formy
czasowania, zaimki osobiste
względne, aby ie w wię-
kszym świetle wystawić
przed oczy uczący się ię-
zyka młodzieży.

Règle.	Prawidło.	1. Mode.	1. Tryb.
Tous les verbes ci devant nommés se conjuguent dans leurs terminaisons les uns comme les autres: devoir, qui à au participe passif dû, et à l'actif devant, a au présent de l'indicatif, je dois, il doit; nous devons, vous devez, ils doivent. Le relatif, ou l'Imparfait se termine dans tous les verbes tant réguliers qu'irréguliers, en ais, du participe ant, qui se change en ais: ainsi: devant, je devais. Cette manière de faire dériver les tems, est conforme aux intentions de l'académie; cependant	Wszystkie słowa dotąd wzmiankowane czasują się, co do swych zakończeń, iedne iak i drugie: devoir, bydź winnym, ma imięstów bierny dû, a czynny, devant, czas zaś terażniejszy trybu oznajmującego ma, je dois, winienem; tu dois, winienes, il doit: nous, devez, ils doivent. Czas względny czyli pierwszy niedokonany tak w foremnych iak i nieforemnych słowach, kończy się na ais, od imięstowu zakońzonego na ant, i na ais zamienionego, tak np. devant na devais. Ten sposób wyciągania pocho- duości czasów, jest	<i>Infinitif.</i> <i>Affirmatif.</i> Twierdzący. <i>L'y recevoir,</i> to tam odebrać. <i>de l'y recevoir,</i> tego tam odebrania. <i>à l'y recevoir,</i> ku tego tam odebraniu. <i>pour l'y recevoir,</i> dla tego tam odebrania. <i>en l'y recevant,</i> to tam odbierając. <i>Infinitif composé.</i> <i>l'y avoir reçu</i> to tam odebrać było. <i>de l'y avoir reçu,</i> iż się to tam odebrało.	<i>Bezokoliczny.</i> <i>Négatif.</i> Przeczący. <i>ne l'y recevoir pas.</i> tego tam nie odebrać. <i>de ne l'y recevoir pas.</i> tego tam nie odebrania. <i>à ne l'y recevoir pas.</i> ku tego tam nie odebraniu. <i>pour ne l'y recevoir pas.</i> dla tego tam nie odebrania. <i>en ne l'y recevant pas.</i> to tam nie odbierając. <i>Bezokoliczny złożony.</i> <i>ne l'y avoir pas reçu.</i> to tam nie odebrać było. <i>de ne l'y avoir pas reçu.</i> iż się to tam odebrało. <i>l'y</i>

pendant les grammairiens | iest zgodny z myślą aka-
 qui sont accoutumés à les | demii; lecz grammatycy
 faire dériver de la 1. per- | przywykli do wyciągania
 sonne du présent au plu- | pochodności od pierwszej
 riel, en changeant ons, en | osoby, liczby mnogiej, cza-
 ois, peuvent suivre leur | su terażniejszego zamienia-
 méthode, puisque toutes | iąc ons, na ois, mogą
 sont bonnes quand on vient | się trzymać swego układu,
 au but. | albowiem wszystkie są do-
 | bre, gdy się do zamierzo-
 | nego przychodzi celu.

2. M o d e.

I n d i c a t i f.

1.

Affirmatif.
 Twierdzący.

Présent.
 Teraźniejszy.

Je l'y reçois,
 ja to tam odbieram,
tu l'y reçois,
 to tam odbierasz,
il l'y reçoit,
 to tam odbiera,
elle l'y reçoit,
 ona to tam odbiera,
on l'y reçoit,
 to tam odbiera się.

Négatif.
 Przeczący.

Présent.
 Teraźniejszy.

je ne l'y reçois pas,
 to tam nie odbieram,
tu ne l'y reçois pas,
 to tam nie odbierasz,
il ne l'y reçoit pas,
 to tam nie odbiera,
elle ne l'y reçoit pas,
 ona to tam nie odbiera,
on ne l'y reçoit pas,
 to tam nie odbiera się.

Plu.

<i>l'y avoir reçu,</i> aby się to tam odebrało było,	<i>il ne l'y avoir pas reçu,</i> aby się to tam nie odebrało było.
<i>pour l'y avoir reçu,</i> iż się to tam odebrało było,	<i>pour ne l'y avoir pas reçu,</i> iż się to tam nie odebrało było.
<i>l'y ayant reçu,</i> to tam odebrawszy.	<i>en ne l'y ayant pas reçu,</i> to tam nie odebrawszy.

Participe actif.

l'y recevant,
to tam odbierając,
l'y ayant reçu,
to tam odebrawszy.

Participe passif.

reçu,
odebrany.

Imiesłów czynny.

ne l'y recevant pas,
to tam nie odbierając.
ne l'y ayant pas reçu,
to tam nie odebrawszy.

D r u g i T r y b.

Oznajmujący.

I.

Interrogatif.
Pytający.

Présent.

Teraźniejszy.

l'y reçois - je?
czy to tam odbieram,
l'y reçois - tu?
czy to tam odbierasz,
l'y reçoit - il?
czy to tam odbiera,
l'y reçoit - elle?
czy to tam ona odbiera,
l'y reçoit - on?
czy to tam odbiera się.

Interrogatif - Négatif.
Pytający - Przeczający.

Présent.

Teraźniejszy.

ne l'y reçois - je pas?
czy to tam nie odbieram.
ne l'y reçois - tu pas?
czy to tam nie odbierasz.
ne l'y reçoit - il pas?
czy to tam nie odbiera.
ne l'y reçoit - elle pas?
czy to tam ona nie odbiera.
ne l'y reçoit - on pas?
czy to tam nie odbiera się.

Fin.

*Plurier.**Mnoga.*

nous l'y recevons,
to tam odbieraniy,
vous l'y recevez,
to tam odbieracie,
ils l'y reçoivent,
to tam odbieraia,
elles l'y reçoivent,
one to tam odbieraia.

*Plurier.**Mnoga.*

nous ne l'y recevons pas,
to tam nie odbieraniy,
vous ne l'y recevez pas,
to tam nie odbieracie,
ils ne l'y reçoivent pas,
to tam nie odbieraia,
elles ne l'y reçoivent pas,
to tam nie odbieraia one.

2.

Rélatif, ou 1. Imparfait.

Je l'y recevais,
to tam odbieralem,
tu l'y recevais,
to tam odbierałes,
il l'y recevait,
to tam odbierał,
nous l'y recevions,
to tam odbieraliśmy,
vous l'y receviez,
to tam odbieraliście,
ils l'y recevaient,
to tam odbierali.

je ne l'y recevais pas,
to tam nie odbieralem,
tu ne l'y recevais pas,
to tam nie odbierałes,
il ne l'y recevait pas,
to tam nie odbierał,
nous ne l'y recevions pas,
to tam nie odbieraliśmy,
vous ne l'y receviez pas,
to tam nie odbieraliście,
ils ne l'y recevaient pas,
to tam nie odbierali.

3.

Défini, ou 2. Imparfait.

Je l'y reçus.
to tam odebrałem,
tu l'y reçus.
to tam odebrałeś,
il l'y reçut,
to tam odebrał.
nous l'y reçûmes,
to tam odebraliśmy,
vous l'y reçûtes,
to tam odebraliście,
ils l'y reçurent,
to tam odebrali.

je ne l'y reçus pas,
pewno nie odebrałem to tam,
tu ne l'y reçus pas,
nie odebrałeś to tam,
il ne l'y reçut pas,
nie odebrał to tam.
nous ne l'y reçûmes pas,
nie odebraliśmy to tam,
vous ne l'y reçûtes pas,
nie odebraliście to tam,
ils ne l'y reçurent pas,
nie odebrali to tam.

*Plurier.**Muoga.**ly recevons nous?*

czy to tam odbieramy,

ly recevez vous?

czy to tam odbieracie,

ly reçoivent-ils?

czy to tam oni odbierają,

ly reçoivent-elles?

czy to tam one odbierają.

*Plurier.**Mnoga.**ne ly recevons nous pas?*

czy to tam nie odbieramy.

ne ly recevez vous pas?

czy to tam nie odbieracie.

ne ly reçoivent-ils pas?

czy to tam oni nie odbierają.

ne ly reçoivent-elles pas?

czy to tam one nie odbierają.

2.

Czas względny czyli niedokonany pierwszy.

ly recevais-je?

odbierałemże to tam,

ly recevais-tu?

odbierałeśże to tam,

ly recevait-il?

odbierałże to tam,

ly recevions nous?

odbieraliśmyż to tam,

ly receviez vous?

odbieraliścież to tam,

ly recevaient-ils?

odbieraliż to tam.

ne ly recevais-je pas?

nie odbierałemże to tam.

ne ly recevais-tu pas?

nie odbierałeśże to tam.

ne ly recevait-il pas?

nie odbierałże on to tam.

ne ly recevions nous pas?

nie odbieraliśmyż to tam.

ne ly receviez vous pas?

nie odbieraliścież to tam.

ne ly recevaient-ils pas?

nie odbieraliż to tam.

3.

Czas niedokonany drugi.

ly reçus-je?

odm to tam odebrał,

ly reçus-tu?

odś to tam odebrał,

ly reçut-il?

czy to tam odebrał.

ly reçûmes nous?

czy to tam odebraliśmy,

ly reçûtes vous?

czy to tam odebraliście,

ly reçurent-ils?

czy to tam odebrali.

ne ly reçus-je pas?

czy nie odebrałem to tam.

ne ly reçus-tu pas?

czy nie odebrałeś to tam.

ne ly reçut-il pas?

czy nie odebrał to tam.

ne ly reçûmes nous pas?

czy nie odebraliśmy to tam.

ne ly reçûtes vous pas?

czy nie odebraliście to tam.

ne ly reçurent-ils pas?

czy nie odebrali to tam.

Indéfini, ou parfait composé.

Je l'y ai reçu,
ia to tam odebratem,
tu l'y as reçu,
to tam odebrales,
il l'y a reçu,
to tam odebrał.
nous l'y avons reçu,
to tam odebraliśmy,
vous l'y avez reçu,
to tam odebraliście,
ils l'y ont reçu,
to tam odebrali.

je ne l'y ai pas reçu,
to tam nie odebratem,
tu ne l'y as pas reçu,
to tam nie odebrales,
il ne l'y a pas reçu,
to tam nie odebrał.
nous ne l'y avons pas reçu,
to tam nie odebraliśmy,
vous ne l'y avez pas reçu,
to tam nie odebraliście,
ils ne l'y ont pas reçu,
to tam nie odebrali.

5.

Antérieur, ou 1. plusque parfait.

J'avais reçu,
odebratem dawno,
tu avais reçu,
odebrales dawno,
il avait reçu,
odebrał dawno.
nous avions reçu,
odebraliśmy dawno,
vous aviez reçu,
odebraliście dawno,
ils avaient reçu,
odebrali dawno.

je n'avais pas reçu,
nie odebratem dawno,
tu n'avais pas reçu,
nie odebrales dawno,
il n'avait pas reçu,
nie odebrał dawno.
nous n'avions pas reçu,
nie odebraliśmy dawno,
vous n'aviez pas reçu,
nie odebraliście dawno,
ils n'avaient pas reçu,
nie odebrali dawno.

6.

Antérieur défini ou 2. plusque parfait.

J'eus reçu,
odebratem był,
tu eus reçu,
odebrales był,
il eut reçu,
odebrał był.

je n'eus pas reçu,
nie odebratem był,
tu n'eus pas reçu,
nie odebrales był,
il n'eut pas reçu,
nie odebrał był.

4.

Czas niekreślony czyli dokonany złożony.

ly ai-je reçu?
czy to tam odebrałem,
ly as-tu reçu?
czy to tam odebrałeś,
il a-t-il reçu?
czy to tam odebrał.
ly avons nous reçu?
czy to tam odebraliśmy,
avez vous reçu?
czy to tam odebraliście,
ly ont-ils reçu?
czy to tam odebrali.

ne ly ai-je pas reçu?
czy nie odebrałem to tam.
ne ly as-tu pas reçu?
czy nie odebrałeś to tam.
ne l'y a-t-il pas reçu?
czy nie odebrał to tam.
ne l'y avons nous pas reçu?
czy nie odebraliśmy to tam.
ne l'y avez vous pas reçu?
czy nie odebraliście to tam.
ne l'y ont-ils pas reçu?
czy nie odebrali to tam.

5.

Czas zaprzeczony pierwszy.

n'aurais-je reçu?
nie odebrałemże dawno,
n'avais-tu reçu?
nie odebrałeśże dawno,
n'avait-il reçu?
nie odebrałże dawno,
n'avions nous reçu?
nie odebraliśmyż dawno,
n'avez-vous reçu?
nie odebraliścież dawno,
n'avaient-ils reçu?
nie odebraliż dawno.

n'avais-je pas reçu?
nie odebrałemże dawno.
n'avais-tu pas reçu?
nie odebrałeśże dawno.
n'avait-il pas reçu?
nie odebrałże dawno.
n'avions nous pas reçu?
nie odebraliśmyż dawno.
n'avez vous pas reçu?
nie odebraliścież dawno.
n'avaient-ils pas reçu?
nie odebraliż dawno.

6.

Czas zaprzeczony drugi.

n'eus-je reçu?
czyz odebrałem był,
n'eus-tu reçu?
czyz odebrałeś był,
n'eut-il reçu?
czyz odebrał był.

n'eus-je pas reçu?
czyż nie odebrałem był.
n'eus-tu pas reçu?
czyż nie odebrałeś był.
n'eut-il pas reçu?
czyż nie odebrał był.

Z

nous

nous eûmes reçu,
odebraliśmy byli,
vous eûtes reçu,
odebraliście byli,
ils eurent reçu,
odebrali byli.

nous n'eûmes pas reçu,
nie odebraliśmy byli,
vous n'eûtes pas reçu,
nie odebraliście byli,
ils n'eurent pas reçu,
nie odebrali byli.

7.

Futur simple, ou futur absolu.

Je recevrai,
odbiorę,
tu recevras,
odbierzesz,
il recevra,
odbierze,
nous recevrons,
odbierzemy.
vous recevrez,
odbierzecie,
ils recevront,
odbiorą,
elles recevront,
one odbiorą.

je ne recevrai pas,
nie odbiorę,
tu ne recevras pas,
nie odbierzesz,
il ne recevra pas,
nie odbierze.
nous ne recevrons pas,
nie odbierzemy,
vous ne recevrez pas,
nie odbierzecie,
ils ne recevront pas,
nie odbiorą,
elles ne recevront pas,
one nie odbiorą.

8.

Futur passé, ou du Conjonctif.

J'aurai reçu,
gdy odbiorę,
tu auras reçu,
gdy odbierzesz,
il aura reçu,
gdy odbierze.
nous aurons reçu,
gdy odbierzemy.
vous aurez reçu,
gdy odbierzecie,
ils auront reçu,
gdy odbiorą.

je n'aurai pas reçu,
gdy nie odbiorę,
tu n'auras pas reçu,
gdy nie odbierzesz,
il n'aura pas reçu,
gdy nie odbierze.
nous n'aurons pas reçu,
gdy nie odbierzemy,
vous n'aurez pas reçu,
gdy nie odbierzecie,
ils n'auront pas reçu,
gdy nie odbiorą.

edmes nous reçu?

czyż odebraliśmy byli,

eûtes vous reçu?

czyż odebraliście byli,

eurent-ils reçu?

czyż odebrali byli.

n'edmes nous pas reçu?

czyż nie odebraliśmy byli,

n'eûtes vous pas reçu?

czyż nie odebraliście byli,

n'eurent-ils pas reçu?

czyż nie odebrali byli.

7.

Czas pierwszy bezwzględny czyli pojedynczy.

recevrai-je?

czyliż odbiorę,

recevras-tu?

czyliż odbierzesz,

recevra-t-il?

czyliż odbierze,

recevrons-nous?

czyliż odbierzemy,

recevrez-vous?

czyliż odbierzecie,

recevront-ils?

czyliż odbiorą,

recevront-elles?

czyliż one odbiorą.

ne recevrai-je pas?

czyliż nie odbiorę.

ne recevras-tu pas?

czyliż nie odbierzesz.

ne recevra-t-il pas?

czyliż nie odbierze.

ne recevrons-nous pas?

czyliż nie odbierzemy.

ne recevrez-vous pas?

czyliż nie odbierzecie.

ne recevront-ils pas?

czyliż nie odbiorą.

ne recevront-elles pas?

czyliż one nie odbiorą.

8.

Czas zaprzyszły czyli Trybn Łączącego.

aurai-je reçu?

czyliż odbiorę,

auras-tu reçu?

czyliż odbierzesz,

aura-t-il reçu?

czyliż odbierze,

aurons nous reçu?

czyliż odbierzemy,

avez vous reçu?

czyliż odbierzecie,

auront-ils reçu?

czyliż odbiorą.

n'aurai-je pas reçu?

czyliż nie odbiorę.

n'auras-tu pas reçu?

czyliż nie odbierzesz?

n'aura-t-il pas reçu?

czyliż nie odbierze.

n'aurons nous pas reçu?

czyliż nie odbierzemy.

n'avez vous pas reçu?

czyliż nie odbierzecie.

n'auront-ils pas reçu?

czyliż nie odbiorą.

9.

Futur conditionnel simple, ou 1. Imparfait du Conjonctif.

*Je recevrais,
odebralbym,
tu recevrais,
odebralbyś,
il recevrait,
odebralby.
nous recevriions,
odebralibyśmy,
vous recevriez,
odebralibyście,
ils recevraient,
odebraliby,
elles recevraient,
odebraliby.*

*je ne recevrais pas,
nie odebralbym,
tu ne recevrais pas,
nie odebralbyś,
il ne recevrait pas,
nie odebralby.
nous ne recevriions pas,
nie odebralibyśmy,
vous ne recevriez pas,
nie odebralibyście,
ils ne recevraient pas,
nie odebraliby,
elles ne recevraient pas,
nie odebraliby.*

10.

Futur conditionnel passé, ou 1. plusque parfait du Conjonctif.

*J'aurais reçu,
odebralbym był.
tu aurais reçu,
odebralbyś był,
il aurait reçu,
odebralby był.
nous aurions reçu,
odebralibyśmy byli,
vous auriez reçu,
odebralibyście byli,
ils auraient reçu,
odebraliby byli.*

*je n'aurais pas reçu,
nie odebralbym był,
tu n'aurais pas reçu,
nie odebralbyś był,
il n'aurait pas reçu,
nie odebralby był.
nous n'aurions pas reçu,
nie odebralibyśmy byli,
vous n'auriez pas reçu,
nie odebralibyście byli,
ils n'auraient pas reçu,
nie odebraliby byli.*

11.

Tems plusque passé.

*J'eusse reçu,
odebralbym był,*

*je n'eusse pas reçu,
nie odebralbym był,*

9.

Czas warunkowy prosty czyli pierwszy niedokonany
Trybu Łączącego,

<i>recevrais - je?</i>	<i>ne recevrais - je pas?</i>
odebrałżebym,	nie odebrałżebym.
<i>recevrais - tu?</i>	<i>ne recevrais - tu pas?</i>
odebrałżebyś,	nie odebrałżebyś.
<i>recevrait - il?</i>	<i>ne recevrait - il pas?</i>
odebrałżeby,	nie odebrałżeby.
<i>recevrions - nous?</i>	<i>ne recevrions - nous pas?</i>
odebrałiżbyśmy,	nie odebrałiżbyśmy.
<i>recevriez - vous?</i>	<i>ne recevriez - vous pas?</i>
odebrałiżbyście,	nie odebrałiżbyście.
<i>recevraient - ils?</i>	<i>ne recevraient - ils pas?</i>
odebrałiżby,	nie odebrałiżby.
<i>recevraient - elles?</i>	<i>ne recevraient - elles pas?</i>
odebrałyżby.	nie odebrałyżby.

10.

Czas warunkowy zaprzyszły czyli zaprzeszły 1. Trybu
Łączącego.

<i>aurais - je reçu?</i>	<i>n'aurais - je pas reçu?</i>
odebrałżebym był,	nie odebrałżebym był.
<i>aurais - tu reçu?</i>	<i>n'aurais - tu pas reçu?</i>
odebrałżebyś był,	nie odebrałżebyś był.
<i>aurait - il reçu?</i>	<i>n'aurait - il pas reçu?</i>
odebrałżeby był.	nie odebrałżeby był.
<i>aurions nous reçu?</i>	<i>n'aurions nous pas reçu?</i>
odebrałiżbyśmy byli,	nie odebrałiżbyśmy byli.
<i>auriez vous reçu?</i>	<i>n'auriez vous pas reçu?</i>
odebrałiżbyście byli,	nie odebrałiżbyście byli.
<i>auraient - ils reçu?</i>	<i>n'auraient - ils pas reçu?</i>
odebrałiżby byli.	nie odebrałiżby byli.

11.

Czas zaprzeszły.

<i>eusse - je reçu?</i>	<i>n'eusse - je pas reçu?</i>
odebrałżebym był,	nie odebrałżebym był.

tu eusses reçu,

Tak iak w przeszłym czasie.

il eut reçu,

tu n'eusses pas reçu.

il n'eut pas reçu,

nous eussions reçu,

nous n'eussions pas reçu,

vous eussiez reçu,

vous n'eussiez pas reçu,

ils eussent reçu,

ils n'eussent pas reçu,

R è g l e s.

P r a w i d ł a.

D'après ce paradigme, on remarquera facilement que tous les pronoms et particules relatives se trouvent avant le verbe immédiatement. On observera encore que tous les participes actifs de cette conjugaison, sont inflexibles, soit qu'on les regarde comme verbes ou comme adjectifs: on entend par inflexible, qu'ils ne se rapportent au sujet, sans changer, et qu'on ne peut les mettre au pluriel masculin, en ajoutant un s, à la terminaison ant, et au féminin, en y joignant, un e, ou, es. Cette règle est invariable, les maîtres la doivent faire remarquer, à leurs écoliers: même les participes des verbes irréguliers

Stosownie do tey formy czasowania, łatwo dostrzedz można, iż wszystkie zaimeki i partykuły względne, znajdują się tuż przed słowem położone. Zważać i to należy, że wszystkie imiesłowyy czynne słów do tey formy należących, są niezmienne, bądź czy je uważemy iako słowa czyli iako przymiotniki: rozumiemy zaś przez imiesłowyy niezmiennyy te, które choć stosują się do przedmiotu, nie odmieniają się przecież, i których nie można kłaść ani w liczbie mnogiej rodzaju męskiego dodając s, do zgłoski ant; ani w rodzaju żeńskim przez dorzucenie e lub es, do teyż samey zgłoski. To prawidło jest niezmiennie; nauczyciel ewinni

eusses-tu reçu?

eut-il reçu?

eussions nous reçu?

eussiez vous reçu?

eussent-ils reçu?

n'eusses-tu pas reçu?

n'eut-il pas reçu?

n'eussions nous pas reçu?

n'eussiez vous pas reçu?

n'eussent-ils pas reçu?

3. Mode. Trzeci Tryb.

Impératif. Rozkazujący.

Reçois l'y,

to tam odbieray.

qu'il l'y reçoive,

niech to tam odbiera,

qu'elle l'y reçoive,

niech to tam ona odbiera.

qu'on l'y reçoive,

niech się to tam odbiera.

recevons l'y,

odbieraymy to tam,

recevez l'y,

odbieraycie to tam.

qu'ils l'y reçoivent,

niech oni to tam odbieraia.

ne l'y reçois pas.

to tam nie odbieray.

qu'il ne l'y reçoive pas.

niech to tam nie odbiera.

qu'elle ne l'y reçoive pas.

niech ona to tam nie odbiera.

qu'on ne l'y reçoive pas.

niech się to tam nie odbiera.

ne l'y recevons pas.

nie odbieraymy to tam.

ne l'y recevez pas.

nie odbieraycie to tam.

qu'ils ne l'y reçoivent pas.

niech oni to tam nie odbieraia.

12.

4. Mode. Czwarty Tryb.

Subjonctif ou Conjonctif. Łączący.

Présent.

Czas teraźniejszy.

Que je reçoive,

bym odbierał,

Présent.

Teraźniejszy.

que je ne reçoive pas.

bym nie odbierał,

que

guliers, en grande partie, sont pareillement indéclinables: on trouvera ces exceptions dans les thèmes. Le participe passif, considéré comme adjectif, est déclinable, sitôt qu'il se rapporte comme adjectif, à son substantif. Comme le participe passif a deux rapports, l'un avec le sujet du verbe, ou le nominalif, et l'autre en qualité d'adjectif relatif, au sujet antécédent, quand les pronoms personnels relatifs, le, la, les, nous, vous, se trouvent à la place du substantif, et le pronom relatif, que. On admet, que quand un datif suit, ou qui est le régime du verbe, que ce participe passif ne doit point être fléchi; cependant, si l'on suit les règles de l'académie, que l'on doit adopter comme infailibles, cette règle est fausse, et il faut le fléchir où le bon sens l'exige. Malgré ces objections, un bon maître qui sait la langue, et qui s'est fait un système, trouvera une modification, en enseignant ses écoliers, pourtant, il remarquera que quand les verbes savoir, et pouvoir suivent immédiatement ce participe passif, que celui-ci

ne

go wskazywać swym uczniom: nawet imiesłow słów niesforemnych powiększey części nie odmieniają się przez przypadki; można będzie znaleźć te wyjątki w ćwiczeniach. Imiesłów bierny uważany jako przymiotnik, odmienia się przez przypadki w ten czas, gdy się odnosi do swego rzeczownika. Gdy zaś imiesłów bierny ma dwa stosunki jeden, z przedmiotem rządonym od słowa czli z przypadkiem pierwszym, a drugi jako zastępnie przymiotnika ściągającego się do przedmiotu poprzedzającego, gdy zaimki osobiste względne: le, la, les, nous, vous, zastępują miejsce rzeczownika, i gdy jest położony zaimiek względny que. Przypuszczają, że gdy zastępnie przypadek 3., i który jest składnią rzędu słowa, — dwi czas ten imiesłów bierny nie powinien być odmienianym; przecież jeżeli iść chcemy za prawidłami akademii, które niemylnie przyjąć należy, to prawidło jest łatszywe, i należy go zmieniać, gdzie tylko dobry wykład będzie tego wymagał. Podniemy tych zarzutów, doskonały języka nauczyciel, który sobie pewny w uczeniu obrat układ, znajdzie cel środ-

kum-

que tu reçoives,
byś odbierał,
qu'il reçoive,
by odbierał,
qu'elle reçoive,
by odbierała,
que nous recevions,
byśmy odbierali,
que vous receviez,
byście odbierali,
qu'ils reçoivent,
by odbierali,

que tu ne reçoives pas,
byś nie odbierał.
qu'il ne reçoive pas,
by nie odbierał,
qu'elle ne reçoive pas,
by nie odbierała,
que nous ne recevions pas,
byśmy nie odbierali,
que vous ne receviez pas,
byście nie odbierali,
qu'ils ne reçoivent pas,
by nie odbierali,

13.

Imparfait, ou 2. Imparfait du Conjonctif.
Czas niedokonany drugi.

Que je recusse,
obym odebrał,
que tu recusses,
obyś odebrał,
qu'il reçut,
oby odebrał.
que nous reçussions,
obyśmy odebrali,
que vous recussiez,
obyście odebrali,
qu'ils recussent,
oby odebrali,

que je ne recusse pas,
obym nie odebrał.
que tu ne recusses pas,
obyś nie odebrał,
qu'il ne reçut pas,
oby nie odebrał.
que nous ne reçussions pas,
obyśmy nie odebrali,
que vous ne recussiez pas,
obyście nie odebrali,
qu'ils ne recussent pas,
oby nie odebrali,

14.

Parfait composé. Czas dokonany złożony.

Que je l'y aie reçu,
gdybym to tam odebrał,
que tu l'y aies reçu,
gdybyś to tam odebrał,
qu'il l'y ait reçu,
gdoby to tam odebrał,
qu'elle l'y ait reçu,
gdoby to tam odebrała.

que je ne l'y aie pas reçu,
gdybym to tam nie odebrał,
que tu ne l'y aies pas reçu,
gdybyś to tam nie odebrał,
qu'il ne l'y ait pas reçu,
gdoby to tam nie odebrał,
qu'elle ne l'y ait pas reçu,
gdoby to tam nie odebrała.
que

ne doit point être fléchi, et que ce serait pécher contre la règle. Il y a même plusieurs infinitifs qui exigent que cette règle soit suivie ponctuellement, ainsi on évitera autant que possible de suivre plusieurs règles de quelques grammairres françaises et allemandes, lesquelles sont en ce cas fausses, et peuvent être rejetées. La meilleure de toutes ces grammairres est sans contredit celle de Lang, et ensuite celle de Mozin, aux quelles je renvoye.

kuiącego w nauce swych uczniów. Przecież uważać będzie, że gdy słowa *savoir*, *wiedzieć*, *umieć*; i *pouvoir*, *módz*, tuż następują po tem imiesłowie biernym, w ów czas ten nie powinien się odmieniać, przeciwnie czyniąc, grzeszyłoby się przeciw wskazanemu prawidłu. Jest nawet więcey trybów bezokolicznych które wymagają, iżby prawidło wskazane było ściśle zachowanym; tak więc chronić się ile możności należy iść za zdaniem wielu grammatyków francuzkich i niemieckich, albowiem prawidła od nich w tey mierze podane są fałszywemi a następnie bydz powinny odrzuconemi. Naylepsze z grammatyk są bez wątpienia te, które ułożyli *Lang*, i *Mozin*, i do nich odsyłamy. —

que nous l'y ayons reçu,
 que byśmy to tam odebrali,
 que vous l'y ayez reçu,
 que byście to tam odebrali,
 qu'ils l'y aient reçu,
 qu'ils to tam odebrali,
 qu'elles l'y aient reçu.
 qu'elles to tam odebrały.

que nous ne l'y ayons pas reçu
 gdybyśmy to tam nie odebrali.
 que vous ne l'y ayez pas reçu.
 gdybyście to tam nie odebrali.
 qu'ils ne l'y aient pas reçu.
 gdyby to tam nie odebrali.
 qu'elles ne l'y aient pas reçu.
 gdyby to tam nie odebrały.

15.

Plusque parfait, ou 2. plusque parfait.
 Czas zaprzyszły drugi.

que je l'y eusse,
 obym to tam odebrał był,
 que tu l'y eusses,
 obyś to tam odebrał był,
 qu'il l'y eut,
 oby to tam odebrał był.
 que nous l'y eussions,
 obyśmy to tam odebrali byli,
 que vous l'y eussiez,
 obyście to tam odebrali byli,
 qu'ils l'y eussent reçu,
 oby to tam odebrali byli.

que je ne l'y eusse pas,
 obym to tam nie odebrał był.
 que tu ne l'y eusses pas,
 obyś to tam nie odebrał był.
 qu'il ne l'y eut pas,
 oby to tam nie odebrał był.
 que nous ne l'y eussions pas,
 obyśmy to tam nie odebrali
 byli,
 que vous ne l'y eussiez pas,
 obyście to tam nie odebrali
 byli.
 qu'ils ne l'y eussent pas reçu,
 oby to tam nie odebrali byli.

Chapitre VIII.

Rozdział VIII.

*Des verbes de la 4.
Conjugaison, qui se
terminent en re; en
tant qu'ils sont ré-
guliers.*

O słowach do czwartej
formy czasowania na-
leżących, które się
kończą na re; tyle, ile
te są foremnymi.

*Cette conjugaison que l'on
peut subdiviser en plu-
sieurs branches, a surtout,
les verbes qui se terminent
en dre, et tre; comme,
vendre, entendre, rompre,
battre, qui ont au parti-
cipe passif, vendu, enten-
du, rompu, battu, de sorte
que tous leurs dérivés ont
la même terminaison dans
tous les temps. Tous les
autres verbes, connus sous
le nom d'irréguliers, peu-
vent être réduits en cinq
branches principales, et par-
conséquent, être considé-
rés, comme réguliers; c'est
aussi ce qui sera démontré
dans la table des verbes
irréguliers, afin d'en faci-
liter l'étude et d'en donner
un aperçu, qui puisse ser-
vir de guide. On trou-
vera dans ce paradigme
quatre verbes différents,
pour en faire mieux re-
marquer les changemens:
donc, tous les dérivés de
ces verbes, dont l'infinitif
est*

*Ta forma czasowania, któ-
rą można podzielić na wie-
le gałęzi, mieści w sobie
nadewszystko słowa zakoń-
czone na dre i tre: jako to:
vendre, sprzedawać; enten-
dre, rozumieć; rompre,
przerwać; battre, bić, mło-
cić; te mają imiesłów bieros
vendu, entendu, battu,
rompu, również jak i wszyst-
kie od tych pochodzące
mają jednakowe we wszyst-
kich czasach zakończenie.
Wszystkie inne słowa, zna-
ne pod nazwiskiem niefo-
remnych, być mogą ograni-
czonemi w pięciu celnie-
szych oddziałach, a nastę-
pnie być mogą uważane-
mi, jako słowa foremne;
wszystko to wskazany
stanie w tablicy osobnej
słów nieforemnych dla uła-
twienia ich nauki, i dla
wystawienia ich pewnego
obrazu, któryby mógł słu-
żyć za przewodnika. Zapo-
dziem w tej formie cza-
sowania cztery różne słowa,*

est la souche, se conjuguent les uns comme les autres, et avec les mêmes terminaisons dans tous les temps.

a to tym końcem, iżby lepiey dać poznać wszystkie odmiany: zaczem wszystkie od tych słów pochodzące, których tryb bezokoliczny jest zrodłem, czyli że tak powiem, celniejszym pniem, czasować się będą iedne iak drugie, i z iednakowemi we wszystkich czasach odmianami.

Règle.

Prawidło.

Les cinq conjugaisons, que l'on admet au nombre des irrégulières, sont celles dont les verbes, quoiqu'ils se terminent en re, ne peuvent cependant pas être conjugués comme vendre, rompre et battre. Plaire par exemple, ainsi que tous les dérivés de cette souche pourrissent bien être mis au nombre

Pięć form czasowania, które mieszczą w liczbie nieforemnych, są te, których słowa chociaż zakończone na re, nie mogą przecież być czasowanemi, iak się czasuią *vendre, rompre, battre*. np. *plaire*, podobać się, równie iak wszystkie inne od tego zrodła pochodzące, mogłyby być bardzo dobrze umieszczone mi w rzędzie słów

1. Mode.

1. Tryb.

I n f i n i t i f.

Bezokoliczny.

Affirmatif.
Twierdzący.

Négatif.
Przeczący.

Vendre,
przedać, wać,
de vendre,

ne pas rompre.
nie przerywać.
de ne pas rompre.

przedania,
dać,

nie przerwania.
à ne pas rompre.

à vendre,
ku przedaniu,
waniu,
pour vendre,

ku nieprzerwaniu,
pour ne pas rompre.

dla przedania,
en vendant,

dla nieprzerwania.
en ne le rompant pas.

przedając,
wając.

nie przerywając.

bre des réguliers, puisqu'il n'y a que le temps défini ou 2. Imparfait qui n'admette point is. es, it, i-mes, iles, irent; mais. us, ut, uines, utes et urent, comme à la 3. Conjugaison: dans d'autres, il n'y a que le participe passif qui diffère; car au lieu de se terminer en u, il se définit en i ou is: comme promis etc. Vaincre et ses dérivés, pourraient aussi être mis au nombre des réguliers, si la différence n'était pas déjà sensible à la première personne du pluriel, qui est, nous vainquons; ce qu'on verra dans le paradigme de cette conjugaison en son lieu.

słów foreinnych, gdyż tylko czas określony czyli niedokonyany drugi, nie ma zakończeń na *is, es, it, imes, iles, irent*; lecz na *us, ut, umes, utes, urent*, tak mają słowa do trzeciej formy słów należące. W innych, różnica zachodzi jedynie w imiesłowie biernym; bo zamiast co by ten miał się kończyć na *u*, kończy się na *i*, lub *is*: jak *promis*, obiecany i. r. d. *Vaincre*, zwyciężać, i od niego pochodzące, mogłyby podobnie w rzędzie słów łaciennych być umieszczone, gdyby różnica nie była nader widoczną w pierwszej osobie liczby mnogiej, a ta jest *nous vainquons*, co się da widzieć w formie niniejszej czasowania na swoim miejscu.

2. Mode.

Indicatif.

Affirmatif.
Twierdzący.
Présent.
Czas teraźniejszy.
Je vends.
przedaję.

Négatif.
Przeczący.
Présent.
Teraźniejszy.
Je n'en romps pas. a)
nie przerywaui, nie zrywam
tego.
tu

a) Słowo *rompre*, przerywać, urywać, bydlż może użyte tak w właściwym jak w przenuśnieni znaczeniu,

Infinitif composé.

avoir vendu,
 sprzedać było,
d'avoir vendu,
 iż się sprzedało,
à avoir vendu,
 aby się sprzedało było,
pour avoir vendu,
 iż się sprzedało,
en ayant vendu,
 przedawszy.

Participes actifs.

vendant,
 sprzedając,
ayant vendu,
 gdy się sprzedało.

Participe passif.

vendu,
 przedany.

Bezokoliczny złożony.

n'avoir pas rompu.
 nie przerywać było.
de n'avoir pas rompu.
 iż się nie przerwało.
à n'avoir pas rompu.
 aby się nie przerwało było.
pour n'avoir pas rompu.
 iż się nie przerwało.
en n'ayant pas rompu.
 nie przerwawszy.

Imiesłowy czynne.

ne rompant pas.
 nie przerywając.
n'ayant pas rompu.
 gdy się nie przerwało.

Imiesłów bierny.

rompu.
 przzerwany, zerwany.

D r u g y T r y b.**O z n a y m u i ą c y.****I.**

Interrogatif.
 Pytający.

Présent.
 Teraźniejszy.

le bats-je?
 czyz go bię.

Interrogatif-Négatif.
 Pytający-Przeczący.

Présent.
 Teraźniejszy.

ne lui plais-je pas?
 czyż mu się nie podobam.

tu vendis.
przedaiesz;
il vend.
przedaie.
elle vend.
ona przedaie.
on vend.
przedaie się.

Plurier.
Mnoga.

nous vendons.
przedaiemy.
vous vendez.
przedaiecie.
ils vendent.
przedaia.
elles vendent.
one przedaia.

tu n'en romps pas.
nie przerywasz tego.
il n'en rompt pas.
on tego nie przerywa.
elle n'en rompt pas.
ona tego nie przerywa.
on n'en rompt pas.
nie zrywa się tego.

Plurier.
Mnoga.

nous n'en rompons pas.
tego nie przerywamy.
vous n'en rompez pas.
tego nie przerywacie.
ils n'en rompent pas.
tego nie przerywają.
elles n'en rompent pas.
ono tego nie przerywają.

2.

Relatif ou 1. Imparfait.

Je lui vendais,
ia mu przedawalem.
tu lui vendais.
ty mu przedawales.
il lui vendait.
on mu przedawał.
nous lui vendions.
myśmy mu przedawali.
vous lui vendiez.
wyście mu przedawali.
ils lui vendaient.
oni mu przedawali.

Je n'en rompais point.
ia tego nie zrywałem.
tu n'en rompais point.
ty tego nie zrywałeś.
il n'en rompait point.
on tego nie zrywał.
nous n'en rompions point.
my tego nie zrywaliśmy.
vous n'en rompiez point.
wy tego nie zrywaliście.
ils n'en rompaient point.
oni tego nie zrywali.

3.

Défini, ou 2. Imparfait.

Je l'y vendis.
ia mu to tam sprzedałem.

Je ne lui rompis pas.
ia mu tego nie przerwałem.

le bats-tu?

czyż go biiesz.

le bat-il?

czy on go biie.

le bat-elle?

czy ona go biie.

le bat-on?

czy go biia.

Plurier.

Mnoga.

le battons-nous?

czy go biemy.

le battez vous?

czy go biiecie.

le battent-ils?

czy go oni biia.

le battent-elles?

czy go one biia.

ne lui plais-tu pas?

czyż mu się nie podobasz.

ne lui plait-il pas?

czyż mu się nie podoba.

ne lui plait-elle pas?

czyż mu się ona nie podoba.

ne lui plait-on pas?

czyż mu się nie podoba.

Plurier.

Mnoga.

ne lui plaisons nous pas?

czyż mu się nie podobamy.

ne lui plaisez vous pas?

czyż mu się nie podobacie.

ne lui plaisent-ils pas?

czyż mu się oni nie podobają.

ne lui plaisent-elles pas?

czyż mu się one nie podobają.

2.

Czas względny czyli pierwszy niedokonany.

le battais-je?

biiałżem go.

le battais-tu?

biiałżeś go.

le battait-il?

biiałże go.

le battions nous?

biiałżeliśmy go.

le battiez vous?

biiałżeliście go.

le battaient-ils?

biiałż go.

ne lui plaisais-je pas?

nie podobalżem mu się.

ne lui plaisais-tu pas?

nie podobalżeś mu się.

ne lui plaisait-il pas?

nie podobalże mu się.

ne lui plaisions nous pas?

nie podobalżeliśmy mu się.

ne lui plaisiez vous pas?

nie podobalżeliście mu się.

ne lui plaisaient-ils pas?

nie podobalż oni mu się.

3.

Czas określony czyli niedokonany drugi.

ly battis-je?

czyż go obilem.

ne lui plus-je pas?

lekym mu się nie spodobał.

A a

22

tu l'y vendis,
ty mu to tam sprzedaleś.
il l'y vendit.
on mu to tam sprzedał.
nous l'y vendîmes.
my mu to tam sprzedaliśmy.

vous l'y vendîtes.
wy mu to tam sprzedaliście.

ils l'y vendirent.
oni mu to tam sprzedali.

tu ne lui rompis pas.
ty mu tego nie przerwałeś.
il ne lui rompit pas.
on mu tego nie przerwał.
nous ne lui rompîmes pas.
myśmy mu tego nie prze-
rwali.
vous ne lui rompîtes pas.
wyście mu tego nie przer-
wali.

ils ne lui rompirent pas.
oni mu tego nie przerwali.

4.

Indéfini, ou parfait composé.

J'ai vendu.
sprzedałem.
tu as vendu.
sprzedaleś.
il a vendu.
sprzedał.
elle a vendu.
sprzedała.
nous avons vendu.
sprzedaliśmy.
vous avez vendu.
sprzedaliście.
ils ont vendu.
sprzedali.
elles ont vendu.
sprzedały.

je ne l'ai pas rompu.
ja tego nie przerwałem.
tu ne l'as pas rompu.
ty tego nie przerwałeś.
il ne l'a pas rompu.
on tego nie przerwał.
elle ne l'a pas rompu.
ona tego nie przerwała.
nous ne l'avons pas rompu.
my tego nie przerwaliliśmy.
vous ne l'avez pas rompu.
wy tego nie przerwaliście.
ils ne l'ont pas rompu.
oni tego nie przerwali.
elles ne l'ont pas rompu.
one tego nie przerwały.

5.

Antérieur, ou 1. plus que parfait.

Je l'y avais vendu.
ja mu to tam sprzedałem
dawno.
tu l'y avais vendu.
ty mu to tam sprzedaleś
dawno.

Je n'en avais pas rompu.
ja tego nie przerwałem da-
wno.
tu n'en avais pas rompu.
ty tego nie przerwałeś da-
wno.
l'y

ly battis-tu?

czyż go obileś.

ly battit-il?

czyż on go obił.

ly battîmes nous?

czyż go obiliśmy.

ly battîtes vous?

czyż go obiliście.

ly battirent-ils?

czyż go oni obili.

ne lui plus-tu pas?

czyż mu się nie spodobałeś.

ne lui plut-il pas?

czyż on mu się nie spodobał.

ne lui plûmes nous pas?

czyż my mu się nie spodoba-
bali.

ne lui plûtes vous pas?

czyście wy mu się nie spo-
dobali.

ne lui plurent-ils pas?

czyż oni mu się nie spodobali.

4.

Czas określony czyli dokonany złożony.

ly ai-je battu?

obilemże go tam.

ly as-tu battu?

obileśże go tam.

ly a-t-il battu?

obiliż go tam.

ly a-t-elle battu?

obilaż go tam.

ly avons nous battu?

obiliżemmy go tam.

ly avez vous battu?

obiliżeście go tam.

ly ont-ils battu?

obiliż go oni tam.

ly ont-elles battu?

obilyż go one tam.

ne lui ai-je pas plu?

nie upodobałem mu się.

ne lui as-tu pas plu?

nie upodobałeś mu się.

ne lui a-t-il pas plu?

nie upodobał on mu się.

ne lui a-t-elle pas plu?

nie upodobała ona mu się.

ne lui avons nous pas plu?

nie upodobałiżemmy mu się.

ne lui avez vous pas plu?

nie upodobałiżeście mu się.

ne lui ont-ils pas plu?

nie upodobałiż oni mu się.

ne lui ont-elles pas plu?

nie upodobałyż one mu się.

5.

Czas zaprzeczły pierwszy.

ly avais-je battu?

biłemże go dawno.

ly avais-tu battu?

biłeś go dawno.

ne lui avais-je pas plu?

nie spodobałem mu się
dawno.

ne lui avais-tu pas plu?

nie spodobałeś mu się da-
wno.

il l'y avait vendu.
on mu to tam sprzedał da-
wno.

nous l'y avions vendu.
my mu to tam sprzedaliśmy
dawno.

vous l'y aviez vendu.
wy mu to tam sprzedaliście-
dawno.

ils l'y avaient vendu.
oni mu to tam sprzedali da-
wno.

il n'en avait pas rompu.
on tego nie przerwał da-
wno.

nous n'en avions pas rompu.
my tego nie przerwaliliśmy
dawno.

vous n'en aviez pas rompu.
wy tego nie przerwaliscie
dawno.

ils n'en avaient pas rompu.
oni tego nie przerwali da-
wno.

6.

Antérieur défini, ou 2. plus que parfait.

J'en eus vendu.
z tego sprzedałem był.

tu en eus vendu.
z tego sprzedałeś był.

il en eut vendu.
z tego sprzedał był.

elle en eut vendu.
z tego sprzedała była.

nous en eûmes vendu.
z tego sprzedaliśmy byli.

vous en eûtes vendu.
z tego sprzedaliście byli.

ils en eurent vendu.
z tego sprzedali byli.

je ne l'y eus pas rompu.
ja mu tego tam nie prze-
rwałem był.

tu ne l'y eut pas rompu.
ty mu tego tam nie prze-
rwałeś był.

il ne l'y eut pas rompu.
on mu tego tam nie prze-
rwał był.

elle ne l'y eut pas rompu.
ona mu tego tam nie prze-
rwała była.

nous ne l'y eûmes pas
rompu.

my mu tego tam nie prze-
rwaliliśmy byli.

vous ne l'y eûtes pas
rompu.

wy mu tego tam nie prze-
rwaliscie byli.

ils ne l'y eurent pas
rompu.

oni mu tego tam nie prze-
rwali byli.

l'y

Il avait-il battu?
 czy go dawno.

Il avions nous battu?
 czyliżśmy go dawno.

Il aviez vous battu?
 czyliżście go dawno.

Il avaient-ils battu?
 czyliż go oni dawno.

ne lui avait-il pas plu?
 nie spodobałże mu się da-
 wno.

ne lui avions nous pas plu?
 nie spodobałiżemy mu się
 dawno.

ne lui aviez vous pas plu?
 nie spodobałiżście mu się
 dawno.

ne lui avaient-ils pas plu?
 nie spodobałiż oni mu się
 dawno.

6.

Czas zaprzeszły drugi.

en eus-je battu?
 czy bitem go był.

en eus-tu battu?
 czy biles go był.

en eut-il battu?
 czy bil go był.

en eut-elle battu?
 czy biła go była.

en eumes nous battu?
 czyliż biliśmy go byli.

en eutes vous battu?
 czyliż biliście go byli.

en eurent-ils battu?
 czyliż bili go byli.

ne lui eus-je pas plu?
 czy nie spodobałem mu się
 był.

ne lui eus-tu pas plu?
 czy nie spodobałeś mu się
 był.

ne lui eut-il pas plu?
 czy nie spodobał mu się był.

ne lui eut-elle pas plu?
 czy nie spodobała mu się
 była.

ne lui eumes nous pas plu?
 czy nie spodobałiśmy mu się
 byli.

ne lui eutes vous pas plu?
 czy nie spodobałiście mu się
 byli.

ne lui eurent-ils pas plu?
 czy nie spodobałi mu się
 byli.

Futur simple, ou futur absolu

J'en vendrai.
z tego przedawać będę.

tu en vendras.
z tego przedawać będziesz.

il en vendra.
z tego przedawać będzie.

nous en vendrons.
z tego przedawać będziemy.

vous en vendrez.
z tego przedawać będziecie.

ils en vendront.
z tego przedawać będą.

Je ne l'y romprai pas.
ja mu tego tam przerywać
nie będę.

tu ne l'y rompras pas.
ty mu tego tam przerywać
nie będziesz.

il ne l'y rompra pas.
on mu tego tam przerywać
nie będzie.

nous ne l'y romprons pas.
my mu tego tam przerywać
nie będziemy.

vous ne l'y romprez pas.
wy mu tego tam przerywać
nie będziecie.

ils ne l'y rompront pas.
oni mu tego tam przerywać
nie będą.

6.

Futur passé, ou du conjonctif.

J'en aurai vendu.
gdy mu z tego przedam.

tu en auras vendu.
gdy mu z tego przedasz.

il en aura vendu.
gdy mu z tego przeda.

elle en aura vendu.
gdy ona mu z tego przeda.

nous en aurons vendu.
gdy mu z tego przedamy.

Je ne l'y aurai pas rompu.
gdy ja mu tego tam nie
przerwę.

tu ne l'y auras pas rompu.
gdy ty mu tego tam nie
przerwiesz.

il ne l'y aura pas rompu.
gdy on mu tego tam nie
przerwie.

elle ne l'y aura pas rompu.
gdy ona mu tego tam nie
przerwie.

nous ne l'y aurons pas rompu.
gdy my mu tego tam nie
przerwiemy.

7.

Czas przyszły bezwzględny czyli pojedynczy.

en battrai-je?
będzli go bić.

en battras-tu?
będzieszli go bić.

en battras-t-il?
będzli go bić.

en battons nous?
będziemyżli go bili.

en battrez vous?
będziecieżli go bili.

en battrent-ils?
będążli go bili.

ne lui plairai-je pas?
nie będęzli mu się podobał.

ne lui pliras-tu pas?
nie będzieszli mu się podobal.

ne lui plira-t-il pas?
nie będziezli on mu się podobal.

ne lui plirons nous pas?
nie będziemyżli mu się podobali.

ne lui plirez vous pas?
nie będziecieżwy mu się podobali.

ne lui pliront-ils pas?
nie będąż oni mu się podobali.

8.

Czas zaprzyszły czyli trybu łączącego.

en aurai-je battu?
czyżli go obiię.

en auras-tu battu?
czyżli go obiiesz.

en aura-t-il battu?
czyż on go obiię.

en aura-t-elle battu?
czyż ona go obiię.

en aurons nous battu?
czyż my go obiiemy.

ne lui aurai-je pas plu?
czyż mu się nie spodobam.

ne lui auras-tu pas plu?
czyż mu się nie spodobasz.

ne lui aura-t-il pas plu?
czyż on mu się nie spodoba.

ne lui aura-t-elle pas plu?
czyż ona mu się nie spodoba.

ne lui aurons nous pas plu?
czyż mu się nie spodobamy.

vous en aurez vendu.
gdy mu z tego przedacie.

ils en auront vendu.
gdy mu z tego przedadzą.

vous ne l'y aurez pas rompu.
gdy wy mu tego tam nie
przerwiecie,
ils ne l'y auront pas rompu.
gdy oni mu tego tam nie
przerwa,

9.

*Futur conditionnel présent ou 1. Imparfait du
conjonctif.*

Je lui vendrais.
przedalbym mu.
tu lui vendrais.
przedalbyś mu.
il lui vendrait.
przedalby mu.
nous lui vendrions.
przedalibyśmy mu.

vous lui vendriez.
przedalibyście mu.

ils lui vendraient.
przedaliby mu.

Je n'en romprais pas.
nie przerwałbym mu tego.
tu n'en romprais pas.
nie przerwałbyś mu tego.
il n'en romprait pas.
nie przerwałby mu tego.
nous n'en romprions pas.
nie przerwalibyśmy mu te

vous n'en rompriez pas.
nie przerwalibyście mu te

ils n'en rompraient pas.
nie przerwaliby mu tego.

10.

*Conditionnel passé ou 1. plusque parfait du
conjonctif.*

Je lui aurais vendu.
iałbym mu był przedał.

tu lui aurais vendu.
tybyś mu był przedał.

il lui aurait vendu.
onby był przedał.

elle lui aurait vendu.
onaby mu była przedała.

Je n'en aurais point rompu.
iałbym tego nie był prze-
rywał.

tu n'en aurais point rompu.
tybyś tego nie przerywał
był.

il n'en aurait point rompu.
onby tego nie przerywał
był.

elle n'en aurait point rompu.
onaby tego nie przerywała
była.
ea

en aurez vous battu?
czyż wy go ubiciecie.

en auront-ils battu?
czyż oni go obiją.

ne lui aurez vous pas plu?
czyż mu się nie spodobać.

ne lui auront-ils pas plu?
czyż mu się oni nie spodo-
bała.

9.

Czas warunkowy teraźniejszy czyli pierwszy nie-
dokonany Trybu Łączącego.

ly battrais-je?
biłabym go tam.

ly battrais-tu?
biłabyś go tam.

ly battrait-il?
biłaby go tam.

ly battrions nous?
biłabyśmy go tam.

ly batteriez vous?
biłabyście go tam.

ly battraient-ils?
biłaby oni go tam.

ne lui plairais-je pas?
nie podobałabym mu się.

ne lui plairais-tu pas?
nie podobałabyś mu się.

ne lui plairait-il pas?
nie podobałaby mu się.

ne lui plairions nous pas?
nie podobalibyśmy mu się.

ne lui plairiez vous pas?
nie podobalibyście mu się.

ne lui plairaient-ils pas?
nie podobaliby oni mu się.

10.

Czas warunkowy przeszły czyli pierwszy zaprzeszły
Trybu Łączącego.

ly aurais-je battu?
biłabym go tam był.

ly aurais-tu battu?
biłabyś go tam był.

ly aurait-il battu?
biłaby go tam był.

ly aurait-elle battu?
biłaby go tam była.

ne lui aurais-je point plu?
nie spodobałabym mu się
był.

ne lui aurais-tu point plu?
nie spodobałabyś mu się
był.

ne lui aurait-il point plu?
nie spodobałaby mu się
był.

ne lui aurait-elle point plu?
nie spodobałaby mu się
była.
nous

<i>nous lui aurions vendu.</i>	<i>nous n'en aurions point rompu.</i>
mybyśmy mu przedali byli.	mybyśmy tego nie przerywali byli.
<i>vous lui auriez vendu.</i>	<i>vous n'en auriez point rompu.</i>
wybyście mu przedali byli.	wybyście tego nie przerywali byli.
<i>ils lui auraient vendu.</i>	<i>ils n'en auraient point rompu.</i>
oni by mu przedali byli.	oni by tego nie przerywali byli.

II.

Tems plusque passé.

<i>Je lui eusse vendu.</i>	<i>Je n'en eusse pas rompu.</i>
ja bym mu był przedał.	ja bym tego nie przerywał był.
<i>tu lui eusses vendu.</i>	<i>tu n'en eusses pas rompu.</i>
Tak jak w przeszłym czasie.	
<i>il lui eut vendu.</i>	<i>il n'en eut pas rompu.</i>
<i>nous lui eussions vendu.</i>	<i>nous n'en eussions pas rompu.</i>
<i>vous lui eussiez vendu.</i>	<i>vous n'en eussiez pas rompu.</i>
<i>ils lui eussent vendu.</i>	<i>ils n'en eussent pas rompu.</i>

Observation.

Uwaga.

<i>D'après ces différents paradigmes, il sera facile aux maîtres de langue, ou gouverneurs de faire conjuguer plusieurs verbes réguliers, sur ces modèles. et cela souvent. pour qu'ils les sachent bien réciter par coeur, et y ajouter tous</i>	Podług takowych rozmaitych form czasowania, nie będzie trudno nauczycielom języka czyli zawiadującym edukacją, kazać czasować uczniom więcej słów foremnych, stosownie do tych wzorów i to bardzo często, aby one na pamięć odmawiali;
---	--

I y aurions nous battu?

blizbyśmy go tam byli.

I y auriez vous battu?

blizbyście go tam byli.

I y auraient-ils battu?

blizby go oni tam byli.

ne lui aurions-nous pas plu?

nie spodobałobyśmy mu się

byli.

ne lui auriez vous pas plu?

nie spodobałobyście mu się

byli.

ne lui auraient-ils pas plu?

nie spodobałoby oni mu się byli.

II.

Czas zaprzeszy.

I y eussè-je battu?

blizbym go tam był.

I y eusses-tu battu?

I y eut-il battu?

I y eussions nous battu?

I y eussiez vous battu?

I y eussent-ils battu?

ne lui eusse-je pas plu?

nie spodobałbym mu się był.

ne lui eusses-tu pas plu?

ne lui eut-il pas plu?

ne lui eussions nous pas plu?

ne lui eussiez vous pas plu?

ne lui eussent-ils pas plu?

3. M o d c. 3. T r y b.

Impératif. Rozkazujący.

Vends en.

przedaj to.

qu'il en vende.

niech to przeda.

vendons en.

przedajmy to.

ne lui romps point.

nie przerywaj mu.

qu'il ne lui rompe point.

niech mu nie przerywa.

ne lui rompons point.

nie przerywajmy mu.

vendez

jours d'autres pronoms ou particules relatives, afin de les y accoutumer, et de leur faire mieux remarquer et observer les temps, pour qu'ils ne se trompent pas.

R é g l e s.

Comme on peut le voir, le verbe *plaire*, n'est irrégulier dans aucun temps; et le subjonctif présent, qui se forme de l'impératif, est, *plaise*; ainsi que je *plaise*, tu *plaises*, il *plaise*, nous *plaisions*, vous *plaisiez*, ils *plaisent*. L'Imparfait: que je *plusse*; que tu *plusses*, qu'il *plût*; que nous *plussions*, que vous *plussiez* qu'ils *plussent*. Le participe actif, est *plaisant*, et aussi très souvent usité en qualité d'adjectif: on fait encore un adjectif, qui est *plaisable*, pour *plaisant*; mais dont on se sert rarement. Quant aux pronoms personnels, et aux relatifs, ils se placent de la même manière qu'aux paradigmes précédents. L'Infinitif a les mêmes règles que celles de la première conjugaison, puisqu'elles sont toujours les mêmes. Autieu des pronoms, principalement ceux des troisièmes per-

wiali; to tych dorzucać należy zawsze inne zaimki lub partykuły względne, aby się w to włożyli, i aby im tem lepiej dać dostrzedz i wyznaczyć czasy, izby się w ich składaniu nie mylili.

Prawidła.

Słowo *plaire*, iak się przekonywamy, nie jest nieregularne w żadnym z swych czasów; ma ono czas teraźniejszy trybu łączącego, który powstaje z rozkazującego, *plaise*; i tak: bym się *podobał*, byś się *podobał*, byśmy się *podobali* i. t. d. Czas niedokonany, *que je plusse*, obym się *spodobał*, *que tu plusses*, *que nous plussions* i. t. d. Imiesłów czynny ma, *plaisant*, *podobaący się*, który jest często używany iako przymiotnik, lecz w ów czas w języku polskim znaczy, *ucieszny* lub *żartowniś*: używają także przymiotnika, *plaisable*, *zamiast*, *plaisant*, lecz dziś ten rzadko się używa. Co do zaimków osobistych i względnych, te kładą się w ten sposób, iak i w poprzedniejszych formach czasowania. Tryb bezokoliczny, rządzi się temi samemi prawidłami, iak i w formie pierwszej, gdyż to są za-

<i>rendez en.</i>	<i>ne lui rompez point.</i>
przełaycie to.	nie przerywajcie mu.
<i>qu'ils en vendent.</i>	<i>qu'ils ne lui rompent point.</i>
niech oni to przedadzą.	niech mu nie przerywają.

12.

4. Mode. Czwarty Tryb.

*Subjonctif ou Conjonctif. Łączący.**Présent.*

Czas teraźniejszy.

Que j'en vende.

bym to przedał.

tu en vendes.

byś to przedał.

qu'il en vende.

by to przedał.

qu'elle en vende.

by to przedala.

qu'on en vende.

by sie to przedalo.

Plurier.

Mnoga.

Que nous en vendions.

byśmy to przedali

que vous en vendiez.

byście to przedali.

qu'ils en vendent.

by to przedali.

qu'elles en vendent.

by to przedały.

Présent.

Teraźniejszy.

Que je ne lui rompe pas.

bym mu nie przerwał.

que tu ne lui rompes pas.

byś mu nie przerwał.

qu'il ne lui rompe pas.

by mu nie przerwał.

qu'elle ne lui rompe pas.

by mu nie przerwała.

qu'on ne lui rompe pas.

by mu nie przerwano.

Plurier.

Mnoga.

Que nous ne lui romptions pas.

byśmy mu nie przerwali.

que vous ne lui rompiez pas.

byście mu nie przerwali.

qu'ils ne lui rompent pas.

by mu nie przerwali.

qu'elles ne lui rompent pas.

by mu one nie przerwały.

13.

Imparfait ou 2. Imparfait du Conjonctif.

Czas niedokonany czyli 2. niedokonany trybu łączącego.

Que je lui vendisse.

obym mu przedał.

que je n'en rompis pas.

obym tego nie przerywał.

que

personnes, on se sert souvent des substantifs pour sujets des verbes; dans de pareils cas, on peut se servir des articles, ou des autres pronoms, au lieu du pronom personnel: p. ex.: l'homme vend, la femme plait, l'enfant bat: on voit positivement que le pronom personnel, il, ou elle, ne peut avoir lieu.

Il en est de même au pluriel, p. ex.: les hommes vendent: les femmes plaisent: les enfans battent; on élude par ce moyen, ils, et elles. Si l'on se sert des autres pronoms, on pourra dire: mon père vend, ma mère bat, ton frère plait; au pluriel: mes oncles vendent; nos cousines plaisent, leurs enfans battent; et ainsi des autres. Pour ce qui concerne la flexion du participe passif, on n'a qu'à revoir ce qui en a été dit, observant toujours qu'il doit être fléchi, toutes les fois qu'il peut être considéré comme adjectif de son sujet, et que par conséquent il lui faut don-

ner

wsze temi samemi. Zamiast zaimków szczególniej tych, które należą do osoby trzeciej, używa się częstokroć rzeczowników za składnią rzędu słów; w podobnych przypadkach, można użć przedimków, lub innych zaimków, na miejsce zaimku osobistego: np. mężczyzna przeda się, kobieta się podoba; dziecię biega: widzimy przeto oczewiście, że zaimek osobisty *il*, lub *elle*, miejsca mieć nie może.

Toż samo ma się rozumieć o liczbie mnogiej: np. mężczyźni przedają; kobiety się podobają i dzieci biega; temi to sposobami unikamy kładoenia zaimków *ils*, i *elles*. Jeżeli użycie zechcemy innych zaimków, będzie można mówić; mój oyciec przeda się; moja matka biega; twój brat się podoba; w liczbie mnogiej: moi wujowie przedają; nasi krewni podobają się; ich dzieci biega; to samo mówić o innych. Co się tyczy składni zgodzi imiesłowu biernego, należy przywrzeć i przypomnieć sobie, co się o nim rzekło, pamiętając o tym, iż powinien być odmieniany tyle razy, ile razy uważanym

jest

que tu lui vendisses.
 obyś mu przedał.
qu'il lui vendit,
 oby mu przedał.
que nous lui vendissions.

obyśmy mu przedali.
que vous lui vendissiez.

obyście mu przedali.
qu'ils lui vendissent.
 oby mu przedali.

que tu n'en rompisses pas.
 obyś tego nie przerywał.
qu'il n'en rompit pas.
 oby tego nie przerywał.
que nous n'en rompissions
 pas.

obyśmy tego nie przerywali.
que vous n'en rompissiez
 pas.

obyście tego nie przerywali.
qu'ils n'en rompissent pas.
 oby tego nie przerywali.

14.

Parfait composé. Dokonany złożony.

que je l'y aie vendu.
 gdym mu to tam sprzedał.

que tu l'y aies vendu.
 gdyś mu to tam sprzedał.
qu'il l'y ait vendu.
 gdy mu to tam sprzedał.
que nous l'y ayons vendu.

gdyśmy mu to tam sprzedali.

que vous l'y ayez vendu.

gdyście mu to tam sprzedali.

qu'ils l'y aient vendu.
 gdy mu to tam sprzedali.
qu'elles l'y aient vendu.
 gdy mu to tam sprzedały.

que je n'y aie pas rompu.
 gdym tego tam nie prze-
 rwał.

que tu n'y aies pas rompu.
 gdyś tego tam nie przerwał.
qu'il n'y ait pas rompu.
 gdy tego tam nie przerwał.
que nous n'y ayons pas
 rompu.

gdyśmy tego tam nie prze-
 rwali.

que vous n'y ayez pas
 rompu.

gdyście tego tam nie prze-
 rwali.

qu'ils n'y aient pas rompu.
 gdy tego tam nie przerwali.
qu'elles n'y aient pas rompu.
 gdy tego tam nie przerwały.

15.

Plusque parfait, ou 2. plusque parfait.
 Czas zaprzeczły.

que je lui eusse vendu.
 obym mu sprzedał był.

que je ne lui eusse pas rompu.
 obym mu nie przerwał był.
 que

ner le même genre, nombre et cas, que celui-ci-a. Le participe actif, est sujet aux mêmes changements quand il est déclina- ble; s'il ne l'est point, on ne peut le changer tel que celui d'avoir, ayant, étant et sachant, pouvant, devant etc. Les participes passifs indéclinables comme, été, parlé, etc. ne se changent ja- mais.

jest iako przymiotnik swo- go przedmiotu, i że nastę- pnie należy mu dać tenże sam rodzaj, liczbę i przy- padek do iakięgo należy przedmiot. Imiesłów czyn- ny podlega tymże samym odmianom, kiedy się dzie- odmieniać przez przypadki; jeżeli zaś nie, nie można go odmieniać, takimi są imie- słowy d'avoir, ayant, étant, sachant, pouvant, devant, i. t. d. Imiesłowy bierny nie przypadkujące się iak été, parlé, i. t. d. nigdy się nie odmieniają.

Chapitre IX.

Des verbes passifs en général.

On appelle verbe passif, un verbe qui exprime une passion, ou une douleur; donc, on ne peut les conju- guer qu'avec le verbe être; et ne se forment que des participes des verbes actifs; que l'on ajoute au para- digme du verbe être, de sorte que ces participes pas- sifs tirés des verbes actifs peuvent encore être considérés comme adjectifs verbaux, puisqu'ils sont soumis aux changemens de leurs sujets: ainsi, si le sujet est mas- culin, le participe passif se règle d'après ce genre, et au féminin de même. Tous les participes passifs, de quelle conjugaison qu'ils soient, tôt qu'ils ressortent d'un verbe actif, peuvent être mis au passif, n'y ayant que le seul participe passif, qui soit ajouté au verbe

que tu lui eusses vendu.

obyś mu sprzedał był,
qu'il lui eut vendu.

oby mu sprzedał był,
quelle lui eut vendu.

oby mu sprzedała była,

que nous lui eussions vendu.

obyśmy mu sprzedali byli.
que vous lui eussiez vendu.

obyście mu sprzedali byli,
qu'ils lui eussent vendu.

oby mu sprzedali byli.
qu'elles lui eussent vendu.
oby mu sprzedały były,

*que tu ne lui eusses pas
rompu,*

obyś mu nie przerwał był,
qu'il ne lui eut pas rompu.

oby mu nie przerwał był,
que nous ne lui eussions

pas rompu,
obyśmy mu nie przerwali
byli,

*que vous ne lui eussiez pas
rompu,*

obyście mu nie przerwali byli,
qu'ils ne lui eussent pas

rompu,
oby mu nie przerwali byli.

*qu'elles ne lui eussent pas
rompu,*

oby mu nie przerwały były.

R o z d z i a ł IX.

O słowach biernych w ogólności.

Słowo bierno nazywa się to, które wyraża niemocność, lub bałość; zaczęci takich czasować nie można tylko ze słowami pusilkowemi *être*; nie powstają z imiesłowów słów czynnych; dorzucając je do formy czasowania słowa *être*, tak dalece, że takowe imiesłowy bierno słów czynnych, mogą jeszcze być uważani jako przymiotniki słowne, a to z powodu, iż podlegają odmiannom zgody z ułożeniem do siebie przedmiotami: tak, jeżeli przedmiot jest rodzaju męskiego, imiesłów bierny stoi się do tego rodzaju; toż samo mówić gdy jest żeńskiego rodzaju. Wszystkie imiesłowy bierno, do jakiegokolwiek formy czasowania należą, iak tylko pochodzą od słowa czynnego. mogą być biernie położo-

verbe être. Ces verbes ont ordinairement pour régime un Ablatif, ou la préposition par, en français; cet Ablatif peut être pris des articles ou des pronoms, tant démonstratifs, que possessifs, et autres, sans que le régime de ces verbes, arrête le cours de nos idées.

R è g l e.

Comme tous les verbes passifs sont purement verbes personnels, on ne peut point les conjuguer avec les pronoms personnels relatifs, comme, le, la, les, lui, leur, se, nous, vous, car si on voulait le faire, ce serait une faute grave contre la règle et en même temps une vraie cacophonie, puisqu'on ne peut absolument point dire: Je le suis loué; ou, je vous suis loué. Mais on peut se servir dans tous les temps et à toutes les personnes des particules relatives, en et y, parce que par la première on exprime une quantité déterminée, et aussi indéterminée ou vague, et par la seconde, y, le lieu; ainsi je puis fort bien dire: J'en suis loué: ce qui signifie que j'ai été loué de quelques personnes. J'y suis reçu, c'est à dire dans

P r a w i d ł o.

Jako wszystkie słowa biernicze są właściwie słowami osobistemi, nie można przeto czasować ich wcale i zaimkanii osobistemi względny, iako: le, la, les, lui, leur, se, nous, vous; gdyż to czynić chcący, popełniałby znaczne wykreślenie przeciwko prawidłu, i w tem samem czasie prawdziwe w mowie zamieszanie; wszakże wcale tak mówić nie można; je le suis loué, albo też, je vous suis loué. Lecz natomiast można użyć we wszystkich czasach i do wszystkich osób partykuł względnych en i y, bowiem przez pierwszą wyraża się ilość oznaczona iako też i nieoznaczona czyli ogólna; a przez drugą y, oznacza się miejsce; tak bardzo dobrze mówić mogą: j'en suis loué, iestem od nich chwalony; co znaczy, iż iestem od kilku osób chwa-

temi, gdy imię słów bierny dorzuconym zostanie do słowa *être*, Te słowa mają pospolicie za składnią rząd przypadek szosty, lub przykład *par* w języku francuskim; szosty ten przypadek może być wzięty z rzędu przypisków, zaimków tak dających wczasy jak wskazujących lub też i innych, składnia bowiem rzędu tych słów biegu wyobrażeń naszych wstrzymywać nie powinna.

I. Mode.

Infinitif.

Affirmatif.

Twierdzący.

être loué.

bydź chwalonym.

d'être loué.

bycia chwalonym.

à être loué.

izby bydź chwalonym.

pour être loué.

aby bydź chwalonym.

en étant loué.

będąc chwalonym.

Infinitif composé.

avoir été loué.

bydź było chwalonym.

d'avoir été loué.

iz się było chwalonym.

à avoir été loué.

aby się było chwalonym,

pour avoir été loué.

że się było chwalonym.

en ayant été loué.

gdy się chwalonymi było

Participes actifs.

étant loué, s, ée, és,

będąc chwalony, eni, ona, one

Pierwszy Tryb,

Bezokoliczny.

Négatif.

Przeczący.

n'être pas puni,

nie bydź karanym.

de n'être pas puni.

nie bycia karanym.

à n'être pas puni.

izby nie bydź karanym,

pour n'être pas puni.

aby nie bydź karanym,

en n'étant pas puni.

nie będąc karanym.

Bezokoliczny złożony,

n'avoir pas été puni.

bydź nie było karanym,

de n'avoir pas été puni.

iz się nie było karanym.

à n'avoir pas été puni.

aby się nie było karanym,

pour n'avoir pas été puni.

że się nie było karanym.

en n'ayant pas été puni.

gdy się nie było ukaranym.

Imię słowy czynne.

n'étant pas puni, s, ie, ies.

nie będąc karany, ni, na, ne.

BB 2

ayant.

un lieu, dans une maison, lonym. J'y suis loué, iestem
dont on a parlé précédem- tau chwalony, to iest w po-
ment. Pour que le sens de wnym miejscu, lub domu, o
ces particules soit clair, którym już poprzedniczo mo-
cela s'entend, qu'elles se wa była. Aby zaś znaczenie
rapportent au sujet dont il tych partykuł było innym,
a été question. dorozumiewać się wypada, iż
te ściągają się, do wzniaco-
kowanego głównego przed-
miotu, o którym była mowa.

2. M o d e. I n d i c a t i f.

I.

Affirmatif.
Twierdzący.

Présent.

Czas terażniejszy.

Je suis loué.

iestem chwalony.

tu es loué.

iesteś chwalony.

il est loué.

iest chwalony.

elle est louée.

ona iest chwalona.

on est loué.

iest się chwalonym.

Plurier.

Mnoga.

nous sommes loués.

iesteśmy chwaleni.

vous êtes loués.

iesteście chwaleni.

ils sont loués.

są chwaleni.

elles sont louées.

są chwalone.

Négatif.
Przeczący.

Présent.

Terażniejszy.

Je ne suis pas puni.

nie iestem karany.

tu n'es pas puni.

nie iesteś karany.

il n'est pas puni.

nie iest karany.

elle n'est pas punie.

nie iest karana.

on n'est pas puni.

nie iest się karanym.

Plurier.

Mnoga.

nous ne sommes pas punis.

nie iesteśmy karani.

vous n'êtes pas punis.

nie iesteście karani.

ils ne sont pas punis.

nie są karani.

elles ne sont pas punies.

nie są karane.

<i>ayant été loué.</i> będąc pochwalonym.	<i>n'ayant pas été puni.</i> nie będąc ukaranym.
<i>Participe passif.</i> <i>loué, s, ée, és.</i> chwalony, eni, ona, one.)	<i>Imiesłów bierny.</i> <i>puni. is, ie, ies.</i> <i>karany, ani, ana, ane.</i>

D r u g y T r y b.

Oznajmujący.

I.

<i>Interrogatif.</i> Pytający.	<i>Interrogatif - Négatif.</i> Pytający - Przeczający.
<i>Présent.</i> Teraźniejszy.	<i>Présent.</i> Teraźniejszy.
<i>suis-je reçu?</i> jestem przyięty.	<i>ne suis-je pas battu?</i> nie jestem bity.
<i>es-tu reçu?</i> jestżeś przyięty,	<i>n'es-tu pas battu?</i> nie jestżeś bity.
<i>est-il reçu?</i> jestże on przyięty,	<i>n'est-il pas battu?</i> nie jestże bity.
<i>est-elle reçue?</i> jestże ona przyięta,	<i>n'est-elle pas battue?</i> nie jestże bita.
<i>est-on reçu?</i> jestże się przyiętym.	<i>n'est-on pas battu?</i> nie jestże się bitym.
<i>Plurier.</i> Mnoga.	<i>Plurier.</i> Mnoga.
<i>sommes nous reçus?</i> iścieśmyż przyięci,	<i>ne sommes nous pas battus?</i> nie iścieśmyż hici.
<i>êtes vous reçus?</i> iścieście przyięci.	<i>n'êtes vous pas battus?</i> nie iścieście hici.
<i>sont-ils reçus?</i> są oni przyięci.	<i>ne sont-ils pas battus?</i> nie są oni hici.
<i>sont-elles reçues?</i> są one przyięte.	<i>ne sont-elles pas battues?</i> nie są one bite.

2.

Rélatif, ou 1. Imparfait.

J'étais loué.
 bylem chwalony.
tu étais loué.
 byleś chwalony.
il était loué.
 byl chwalony.
elle était louée.
 byla chwalonq.
nous étions loués.
 byliśmy chwaleni.
vous étiez loués.
 byliście chwaleni.
ils étaient loués.
 byli chwaleni.
elles étaient louées.
 były chwalone.

Je n'étais pas puni.
 nie bylem karaoy.
tu n'étais pas puni.
 nie byleś karany.
il n'était pas puni.
 nie byl karaoy.
elle n'était pas punie.
 nie była karana.
nous n'étions pas punis.
 nie byliśmy karani.
vous n'étiez pas punis.
 nie byliście karani.
ils n'étaient pas punis.
 nie byli karani.
elles n'étaient pas punies.
 nie były karane.

3.

Défini, ou 2. Imparfait.

Je fus loué.
 pochwalono mnie.
tu fus loué.
 pochwalono ciebie.
il fut loué.
 pochwalono go.
elle fut louée.
 pochwalono ją.
nous fûmes loués.
 pochwalono nas.
vous fûtes loués.
 pochwalono was.
ils furent loués.
 pochwalono ich.
elles furent louées.
 pochwalono je.

Je ne fus pas puni.
 nie ukarano mnie.
tu ne fus pas puni.
 nie ukarano ciebie.
il ne fut pas puni.
 nie ukarano go.
elle ne fut pas punie.
 nie ukarano ją.
nous ne fûmes pas punis.
 nie ukarano nas.
vous ne fûtes pas punis.
 nie ukarano was.
ils ne furent pas punis.
 nie ukarano ich.
elles ne furent pas punies.
 nie ukarano owych.

2.

Czas względny czyli pierwszy niedokonany.

<i>étais-je reçu?</i>	<i>n'étais-je pas battu?</i>
byłżem przyięty.	nie byłżem bity.
<i>étais-tu reçu?</i>	<i>n'étais-tu pas battu?</i>
byłżeś przyięty.	nie byłżeś bity.
<i>était-il reçu?</i>	<i>n'était-il pas battu?</i>
byłże przyięty.	nie byłże bity.
<i>était-elle reçue?</i>	<i>n'était-elle pas battue?</i>
byłaż przyięta.	nie byłaż bita.
<i>étions nous reçus?</i>	<i>n'étions nous pas battus?</i>
byliżeśmy przyięci.	nie byliżeśmy bici.
<i>étiez vous reçus?</i>	<i>n'étiez vous pas battus?</i>
byliżeście przyięci.	nie byliżeście bici.
<i>étaient-ils reçus?</i>	<i>n'étaient-ils pas battus?</i>
byliż przyięci.	nie biliż bici.
<i>étaient-elles reçues?</i>	<i>n'étaient-elles pas battues?</i>
byłyż przyięte.	nie byłyż bite.

3.

Czas określony czyli niedokonany drugi.

<i>fus-je reçu?</i>	<i>ne fus-je pas battu?</i>
przyiętoż mnie.	nie obitoż mnie.
<i>fus-tu reçu?</i>	<i>ne fus-tu pas battu?</i>
przyiętoż ciebie.	nie obitoż ciebie.
<i>fut-il reçu?</i>	<i>ne fut-il pas battu?</i>
przyiętoż go.	nie obitoż iego.
<i>fut-elle reçue?</i>	<i>ne fut-elle pas battue?</i>
przyiętoż ia.	nie obitoż ia.
<i>fumes nous reçus?</i>	<i>ne fumes nous pas battus?</i>
przyiętoż nas.	nie obitoż nas.
<i>futes vous reçus?</i>	<i>ne futes vous pas battus?</i>
przyiętoż was.	nie obitoż was.
<i>furent-ils reçus?</i>	<i>ne furent-ils pas battus?</i>
przyiętoż ich.	nie obitoż ich.
<i>furent-elles reçues?</i>	<i>ne furent-elles pas battues?</i>
przyiętoż one.	nie obitoż onych.

Indéfini, ou parfait composé.

J'ai été loué.
 pochwalony zostałem.
tu as été loué.
 pochwalony zostałeś.
il a été loué.
 pochwalony został.
elle a été louée.
 pochwalona została.
nous avons été loués.
 pochwaleni zostaliśmy.
vous avez été loués.
 pochwaleni zostaliście.
ils ont été loués.
 pochwaleni zostali.
elles ont été louées.
 pochwalone zostały.

Je n'ai pas été puni.
 nie zostałem ukarany.
tu n'as pas été puni.
 nie zostałeś ukarany.
il n'a pas été puni.
 nie został ukarany.
elle n'a pas été punie.
 nie została ukarana.
nous n'avons pas été punis.
 nie zostaliśmy ukarani.
vous n'avez pas été punis.
 nie zostaliście ukarani.
ils n'ont pas été punis.
 nie zostali ukarani.
elles n'ont pas été punies.
 nie zostały ukarane.

5.

Antérieur, ou 1. plusque parfait.

J'avais été loué.
 byłem chwalaony dawno.
tu avais été loué.
 byłeś chwalaony dawno.
il avait été loué.
 był chwalaony dawno.
elle avait été louée.
 była chwalaona dawno.
nous avions été loués.
 byliśmy chwaleni dawno.
vous aviez été loués.
 byliście chwaleni dawno.
ils n'avaient été loués.
 byli chwaleni dawno.
elles avaient été louées.
 były chwalone dawno.

Je n'avais pas été puni.
 nie byłem karany dawno.
tu n'avais pas été puni.
 nie byłeś karany dawno.
il n'avait pas été puni.
 nie był karany dawno.
elle n'avait pas été punie.
 nie była karana dawno.
nous n'avions pas été punis.
 nie byliśmy karani dawno.
vous n'aviez pas été punis.
 nie byliście karani dawno.
ils n'avaient pas été punis.
 nie byli karani dawno.
elles n'avaient pas été punies.
 nie były karane dawno.

4.

Czas nieokreślony czyli dokonany złożony.

<i>ai-je été reçu?</i>	<i>n'ai-je pas été battu?</i>
zostałem przyięty.	nie zostałem bity
<i>as-tu été reçu?</i>	<i>n'as-tu pas été battu?</i>
zostałeś przyięty.	nie zostałeś bity.
<i>a-t-il été reçu?</i>	<i>n'a-t-il pas été battu?</i>
został przyięty.	nie został bity.
<i>a-t-elle été reçue?</i>	<i>n'a-t-elle pas été battue?</i>
została przyięta.	nie została bity.
<i>avons nous été reçus?</i>	<i>n'avons nous pas été battus?</i>
zostaliśmy przyięci.	nie zostaliśmy bici.
<i>avez vous été reçus?</i>	<i>n'avez vous pas été battus?</i>
zostaliście przyięci.	nie zostaliście bici.
<i>ont-ils été reçus?</i>	<i>n'ont-ils pas été battus?</i>
zostali przyięci.	nie zostali bici.
<i>ont-elles été reçues?</i>	<i>n'ont-elles pas été battues?</i>
zostały przyięte.	nie zostały bite.

5.

Czas zaprzeczły pierwszy.

<i>avais-je été reçu?</i>	<i>n'avais-je pas été battu?</i>
byłem przyięty dawno.	nie byłem bity dawno.
<i>avais-tu été reçu?</i>	<i>n'avais-tu pas été battu?</i>
byłeś przyięty dawno.	nie byłeś bity dawno.
<i>avait-il été reçu?</i>	<i>n'avait-il pas été battu?</i>
był przyięty dawno.	nie był bity dawno.
<i>avait-elle été reçue?</i>	<i>n'avait-elle pas été battue?</i>
była przyięta dawno.	nie była bity dawno.
<i>avons nous été reçus?</i>	<i>n'avons nous pas été battus?</i>
byliśmy przyięci dawno?	nie byliśmy bici dawno.
<i>avez vous été reçus?</i>	<i>n'avez vous pas été battus?</i>
byliście przyięci dawno.	nie byliście bici dawno.
<i>avaient-ils été reçus?</i>	<i>n'avaient-ils pas été battus?</i>
byli przyięci dawno.	nie byli bici dawno.
<i>avaient-elles été reçues?</i>	<i>n'avaient-elles pas été battues?</i>
były przyięte dawno.	nie były bite dawno.

Antérieur défini ou 2.e plusque parfait.

J'eus été loué.
 pochwalono mnie dawno.
tu eus été loué.
 pochwalono cię dawno.
il eut été loué.
 pochwalono go dawno.
elle eut été louée.
 pochwalono ją dawno.
nous eûmes été loués.
 pochwalono nas dawno.
vous eûtes été loués.
 pochwalono was dawno.
ils eurent été loués.
 pochwalono ich dawno.
elles eurent été louées.
 pochwalono one dawno.

Je n'eus pas été puni.
 nie ukarano mnie dawno.
tu n'eus pas été puni.
 nie ukarano cię dawno.
il n'eut pas été puni.
 nie ukarano go dawno.
elle n'eut pas été punie.
 nie ukarano ją dawno.
nous n'eûmes pas été punis.
 nie ukarano nas dawno.
vous n'eûtes pas été punis.
 nie ukarano was dawno.
ils n'eurent pas été punis.
 nie ukarano ich dawno.
elles n'eurent pas été punies.
 nie ukarano one dawno.

Futur simple, ou futur absolu.

Je serai loué.
 pochwałą mnie.
tu seras loué.
 pochwałą cię.
il sera loué.
 pochwałą go.
elle sera louée.
 pochwałą ją.
nous serons loués.
 pochwałą nas.
vous serez loués.
 pochwałą was.
ils seront loués.
 pochwałą ich.
elles seront louées.
 pochwałą one.

Je ne serai pas puni.
 nie ukarzą mnie.
tu ne seras pas puni.
 nie ukarzą cię.
il ne sera pas puni.
 nie ukarzą go.
elle ne sera pas punie.
 nie ukarzą ją.
nous ne serons pas punis.
 nie ukarzą nas.
vous ne serez pas punis.
 nie ukarzą was.
ils ne seront pas punis.
 nie ukarzą ich.
elles ne seront pas punies.
 nie ukarzą one.

6.

Czas zaprzeczny drugi.

je-é-té requ?
 czyż mnie dawno.
tu-é-té requ?
 czyż cię dawno.
il-é-té requ?
 czyż go dawno.
elle-é-té requ?
 czyż ją dawno.
nous-é-té requ?
 czyż nas dawno.
vous-é-té requ?
 czyż was dawno.
ils-é-té requ?
 czyż ich dawno.
elles-é-té requ?
 czyż one dawno.

n'eus-je pas été battu?
 nie bitoż mnie dawno.
n'eus-tu pas été battu?
 nie bitoż cię dawno.
n'eut-il pas été battu?
 nie bitoż go dawno.
n'eut-elle pas été battue?
 nie bitoż ją dawno.
n'eûmes nous pas été battus?
 nie bitoż nas dawno.
n'êtes vous pas été battus?
 nie bitoż was dawno.
n'eurent-ils pas été battus?
 nie bitoż ich dawno.
n'eurent-elles pas été battues?
 nie bitoż one dawno.

7.

Czas przyszły bezwzględny czyli pojedynczy.

je serai-je requ?
 czyż mnie przyima.
tu seras-tu requ?
 czyż cię przyima.
il sera-t-il requ?
 czyż go przyima.
elle sera-t-elle requ?
 czyż ją przyima.
nous serons nous requ?
 czyż nas przyima.
vous serez vous requ?
 czyż was przyima.
ils seront-ils requ?
 czyż ich przyima.
elles seront-elles requ?
 czyż one przyima.

ne serai-je pas battu?
 czyż mnie nie obija.
ne seras-tu pas battu?
 czyż cię nie obija.
ne sera-t-il pas battu?
 czyż go nie obija.
ne sera-t-elle pas battue?
 czyż ją nie obija.
ne serons nous pas battus?
 czyż nas nie obija.
ne serez vous pas battus?
 czyż was nie obija.
ne seront-ils pas battus?
 czyż ich nie obija.
ne seront-elles pas battues?
 czyż one nie obija.

Pûtur passé, ou du Conjonctif.

*J'aurai été loué.
 gdy mnie chwalić będą.
 tu auras été loué.
 gdy cię chwalić będą.
 il aura été loué.
 gdy go chwalić będą.
 elle aura été louée.
 gdy ją chwalić będą.
 nous aurons été loués.
 gdy nas chwalić będą.
 vous aurez été loués.
 gdy was chwalić będą.
 ils auront été loués.
 gdy ich chwalić będą.
 elles auront été louées.
 gdy one chwalić będą.*

*Je n'aurai pas été puni.
 gdy nie będą karany.
 tu n'auras pas été puni.
 gdy nie będziesz karany.
 il n'aura pas été puni.
 gdy nie będzie karany.
 elle n'aura pas été punie.
 gdy nie będzie karana.
 nous n'aurons pas été punis.
 gdy nie będziemy karani.
 vous n'aurez pas été punis.
 gdy nie będziecie karani.
 ils n'auront pas été punis.
 gdy nie będą karani.
 elles n'auront pas été punies.
 gdy nie będą karane.*

Futur conditionnel simple, ou 1. Imparfait du Conjonctif.

*Je serais loué.
 byłbym chwalony.
 tu serais loué.
 byłbyś chwalony.
 il serait loué.
 byłby chwalony.
 elle serait louée.
 byłaby chwalona.
 nous serions loués.
 byłibyśmy chwaleni.
 vous seriez loués.
 byłibyście chwaleni.
 ils seraient loués.
 byłiby chwaleni.
 elles seraient louées.
 byłyby chwalone.*

*Je ne serais pas puni.
 nie byłbym karany.
 tu ne serais pas puni.
 nie byłbyś karany.
 il ne serait pas puni.
 nie byłby karany.
 elle ne serait pas punie.
 nie byłaby karana.
 nous ne serions pas punis.
 nie byłibyśmy karani.
 vous ne seriez pas punis.
 nie byłibyście karani.
 ils ne seraient pas punis.
 nie byłiby karani.
 elles ne seraient pas punies.
 nie byłyby karane.*

8.

Czas zaprzyszły czyli Trybu Łączącego.

n'aurai-je été reçu?
 nie będążli przyięty.
n'auras-tu été reçu?
 nie będzieszli przyięty.
n'aura-t-il été reçu?
 nie będzieli on przyięty.
n'aura-t-elle été reçue?
 nie będzieli ona przyięta.
n'aurons nous été reçus?
 nie będziemyli przyięci.
n'aurez vous été reçus?
 nie będziecieżli przyięci.
n'auront-ils été reçus?
 nie będążli oni przyięci.
n'auront-elles été reçues?
 nie będążli one przyięte.

n'aurai-je pas été battu?
 nie będążli bity.
n'auras-tu pas été battu?
 nie będzieszli bity.
n'aura-t-il pas été battu?
 nie będzieli bity.
n'aura-t-elle pas été battue?
 nie będzieli bita.
n'aurons nous pas été battus?
 nie będziemyli bici.
n'aurez vous pas été battus?
 nie będziecieżli bici.
n'auront-ils pas été battus?
 nie będążli bici.
n'auront-elles pas été battues?
 nie będążli bite.

9.

Czas warunkowy teraźniejszy czyli pierwszy niedokonyany Trybu Łączącego.

Serai-je reçu?
 byłżebym przyięty.
Seras-tu reçu?
 byłżebyś przyięty.
Sera-t-il reçu?
 byłżeby przyięty.
Sera-t-elle reçue?
 byłażby przyięta.
Serons nous reçus?
 byliżbyśmy przyięci.
Serez vous reçus?
 byliżbyście przyięci.
Seront-ils reçus?
 byliżby przyięci.
Seront-elles reçues?
 byłyżby przyięte.

ne serai-je pas battu?
 nie byłżebym bity.
ne seras-tu pas battu?
 nie byłżebyś bity.
ne sera-t-il pas battu?
 nie byłżeby bity.
ne sera-t-elle pas battue?
 nie byłażby bita.
ne serons nous pas battus?
 nie byliżbyśmy bici.
ne serez vous pas battus?
 nie byliżbyście bici.
ne seront-ils pas battus?
 nie byliżby bici.
ne seront-elles pas battues?
 nie byłyżby bite.

10.

*Futur conditionnel passé, ou 1. plusque parfait
du Conjonctif.*

*J'aurais été loué.
bylbym był chwalony.
tu aurais été loué.
bylby był chwalony.
il aurait été loué.
bylby był chwalony.
elle aurait été louée.
bylaby była chwalona.
nous aurions été loués.
bylibyśmy byli chwaleni.
vous auriez été loués.
bylibyście byli chwaleni.
ils auraient été loués.
bylibi byli chwaleni.
elles auraient été louées.*

byłyby były chwalone.

*Je n'aurais pas été puni.
nie bylbym był karany.
tu n'aurais pas été puni.
nie bylby był karany.
il n'aurait pas été puni.
nie bylby był karany.
elle n'aurait pas été punie.
nie bylaby była karana.
nous n'aurions pas été punis.
nie bylibyśmy byli karani.
vous n'auriez pas été punis.
nie bylibyście byli karani.
ils n'auraient pas été punis.
nie bylibi byli karani.
elles n'auraient pas été pu-*

nies,

nie byłyby były karane.

11.

Plusque passé.

*J'eusse été loué.
chwalonybym był był.
tu esses été loué.*

Tak iak w poprzedzającym czasie.

il eut été loué.

elle eut été louée.

nous eussions été loués.

vous eussiez été loués.

ils eussent été loués.

elles eussent été louées.

*Je n'eusse pas été puni.
nie bylby był karany.
tu n'eusses pas été puni.*

il n'eut pas été puni.

elle n'eut pas été punie.

nous n'eussions pas été punis.

vous n'eussiez pas été punis.

ils n'eussent pas été punis.

elles n'eussent pas été punies.

10.

Czas warunkowy przeszły czyli pierwszy zaprzeszyły
Trybu Łączącego.

<i>aurais-je été reçu?</i>	<i>n'aurais-je pas été battu?</i>
byłżebym był przyjęty.	nie byłżebym był bity.
<i>aurais-tu été reçu?</i>	<i>n'aurais-tu pas été battu?</i>
byłżebyś był przyjęty.	nie byłżebyś był bity.
<i>aurait-il été reçu?</i>	<i>n'aurait-il pas été battu?</i>
byłżeby był przyjęty.	nie byłżeby był bity.
<i>aurait-elle été reçue?</i>	<i>n'aurait-elle pas été battue?</i>
byłażby była przyjęta.	nie byłażby była bita.
<i>aurions nous été reçus?</i>	<i>n'aurions nous pas été battus?</i>
byliżbyśmy byli przyjęci.	nie byliżbyśmy byli bici.
<i>auriez vous été reçus?</i>	<i>n'auriez vous pas été battus?</i>
byliżbyście byli przyjęci.	nie byliżbyście byli bici.
<i>auraient-ils été reçus?</i>	<i>n'auraient-ils pas été battus?</i>
byliżby byli przyjęci.	nie byliżby byli bici.
<i>auraient-elles été reçues?</i>	<i>n'auraient-elles pas été battues?</i>
byliżby były przyjęte.	nie byliżby były bite.

11.

Czas zaprzeszyły.

<i>eusse-je été reçu?</i>	<i>n'eusse-je pas été battu?</i>
byłżebym był przyjęty.	nie byłżebym był bity.
<i>eusses-tu été reçu?</i>	<i>n'eusses-tu pas été battu?</i>
byłżebyś był przyjęty.	nie byłżebyś był bity.
<i>eut-il été reçu?</i>	<i>n'eut-il pas été battu?</i>
byłżeby był przyjęty.	nie byłżeby był bity.
<i>eut-elle été reçue?</i>	<i>n'eut-elle pas été battue?</i>
byłażby była przyjęta.	nie byłażby była bita.
<i>eussions nous été reçus?</i>	<i>n'eussions nous pas été battus?</i>
byliżbyśmy byli przyjęci.	nie byliżbyśmy byli bici.
<i>eussiez vous été reçus?</i>	<i>n'eussiez vous pas été battus?</i>
byliżbyście byli przyjęci.	nie byliżbyście byli bici.
<i>eussent-ils été reçus?</i>	<i>n'eussent-ils pas été battus?</i>
byliżby byli przyjęci.	nie byliżby byli bici.
<i>eussent-elles été reçues?</i>	<i>n'eussent-elles pas été battues?</i>
byliżby były przyjęte.	nie byliżby były bite.

Observations et Règles.

Uwagi i Prawidła.

La deuxième personne du pluriel dans tous les temps s'arrange au genre de la personne à la quelle on adresse la parole; ainsi si c'est à une personne du sexe, on fera attention que le participe passif, ou l'adjectif doit se conformer à cette personne: donc on dire à une femme: vous êtes louée, vous avez été bien reçue; vous avez été punie; vous n'avez pas été battue; cela s'entend au Singulier. Mais si l'on parle à plusieurs, et que le pluriel ait sa force, il faut s'écarter encore ce participe par un s. ainsi on dira de plusieurs femmes: vous êtes reçues; vous avez été punies. vous serez battues, vous serez aussi louées. Il faut en agir de même, quand c'est une femme qui parle ou qui s'annonce elle même, ou d'autres en se servant des autres pronoms, comme, féminins: je suis aimée, tu es aimée, elle est aimée, nous sommes aimées, vous êtes aimées, elles sont aimées. Cette observation, ne doit point être passée sous silence; au contraire, il faut

*Druga osoba liczby mnogiej we wszystkich czasach sżykuje się do rodzaju osoby, do której się obraca i stosuje mowa; a tak jeżeli to będzie osoba płci żeńskiej, należy mieć bacność, iżby imiesłów bierny, lub przymiotnik stosował się koniecznie do tej osoby: np. mówić się będzie do kobiety: *vous êtes louée, vous avez été bien reçue; vous avez été punie; vous n'avez pas été battue; to się ma ściągać do liczby pojedynczej tylko. Lecz gdy się mówi do kilku, aby liczba pojedyncza dobrze się wydała, potrzeba jeszcze do imiesłowu biernego dodać głoskę s, tak powie się o kilku kobietach: *vous êtes reçues; vous avez été punies; vous serez battues; vous serez aussi louées. Podobnymże sposobem postąpić wypada, gdy kobieta mówi lub tłumaczyć się względem siebie lub innych kobiet, używając innych zaimeków do rodzaju żeńskiego stosownych: np. *je suis aimée, iestem kochana; tu es aimée, elle est aimée, nous sommes aimées, jesteście kochane; vous êtes aimées, elies****

3. *M o d e.* 3. *T r y b.**Impératif. Rozkazujący.*

<i>Sois loué.</i>	<i>ne sois pas puni.</i>
baǳ chwalony.	nie baǳ karany.
<i>qu'il soit loué.</i>	<i>qu'il ne soit pas puni.</i>
niech bęǳie chwalony.	niech nie bęǳie karany.
<i>qu'elle soit louée.</i>	<i>qu'elle ne soit pas punie.</i>
niech bęǳie chwalona.	niech nie bęǳie karana.
<i>soyons loués.</i>	<i>ne soyons pas punis.</i>
baǳmy chwaleni.	nie baǳmy karani.
<i>soyez loués.</i>	<i>ne soyez pas punis.</i>
baǳcie chwaleni.	nie baǳcie karani
<i>qu'ils soient loués.</i>	<i>qu'ils ne soient pas punis.</i>
niech bęǳą chwaleni.	niech nie bęǳą karani.
<i>qu'elles soient louées.</i>	<i>qu'elles ne soient pas punies.</i>
niech bęǳą chwalone.	niech nie bęǳą karane.

4. *Mode.* Czwarty Tryb.*Subjonctif ou Conjonctif, Łączący.**Présent.*

Czas teraźniejszy.
que je sois loué.
 obym był chwalony.
que tu sois loué.
 obyś był chwalony.
qu'il soit loué.
 oby był chwalony.
qu'elle soit louée.
 oby była chwalona.
que nous soyons loués.
 obyśmy byli chwaleni.
que vous soyez loués.
 obyście byli chwaleni.
qu'ils soient loués.
 oby byli chwaleni.
qu'elles soient louées.
 oby były chwalone.

Présent.

Teraźniejszy.
que je ne sois pas puni.
 obym nie był karany.
que tu ne sois pas puni.
 obyś nie był karany.
qu'il ne soit pas puni.
 oby nie był karany.
qu'elle ne soit pas punie.
 oby nie była karana.
que nous ne soyons pas punis.
 obyśmy nie byli karani.
que vous ne soyez pas punis.
 obyście nie byli karani.
qu'ils ne soient pas punis.
 oby nie byli karani.
qu'elles ne soient pas punies.
 oby nie były karane.

prendra bien garde d'y fixer l'attention de la jeune-
 nesse, afin qu'elle se serve des pronoms, et de la flexion des participes selon que le genre l'exige. Les adverbes, qui servent à désigner les circonstances des verbes, doivent se placer après l'auxiliaire actif; cependant, il y a des grammairiens qui les mettent après le participe passif du verbe être, dans les temps composés: j'ajouterai à ceci, qu'un maître qui sait sa langue, la saura par les règles, et qu'il se conformera à celles qu'il trouvera les plus convenables à ses idées. On trouvera dans toutes les conjugaisons un tems de plus, que dans la plus grande partie des grammaires, et auquel j'ai donné le nom, de plus-que passé: cependant, on peut s'en servir pour exprimer un désir, un vœu, et aussi, avec la conjonction si, p. ex.: eussé-je eu l'espérance de vous revoir, je vous aurais attendu: Si j'eusse attendu votre retour, j'aurais été trompé et dans plusieurs autres cas; on fera bien de ne pas le confondre avec le plus-que parfait du subjonctif, qui n'est d'usage qu'après une conjonction, ou

elles sont aimées. Tey uwa-
 gi nie należy pokrywać mił-
 czeniem; owszem należy dła-
 baczność, iżby ku niey zwró-
 cić uwagę miłodzieży, a to-
 tem końcem, iżby używała u-
 imków, i różnych nagięcio-
 iniesłowów, stosownie iak
 rodzaj wyraża. Przysłowia,
 które służą ku określeniu o-
 koliczności słów, powinny
 być kładzione, po słowie
 posłtkowem czynnym; a
 przecież grammatycy, którzy
 im naznaczają miejsce
 imiesłowie biernym słowa
 być w czasach złozonych:
 dodać mi tu jeszcze do tego
 zostaje, że nauczyciel dosko-
 nale swóy język z prawideł
 posiadający, stosować się bę-
 dzie do tych prawideł, które
 za nayprzyzwoitsze do swych
 myśli być osądzi. W prze-
 toczonych dopiero formach
 na czasowanie słów, znaj-
 dziemy jeden więcej czas nad
 liczbę, którą większa część
 grammatyków naznacza, któ-
 remu dalem nazwisko czasu
 zaprzeszłego: jednakże bę-
 dzie go można użyć dla wy-
 rażenia żądania, życzenia,
 szluby, również także i z spoy-
 nikiem si, np. gdyby mi był
 miał nadzieię oględo-
 ua ciebie, byłby mi
 czekał. Gdyby mi
 czekać twego powrotu,
 byłby mi się był zawiódł,
 i w wielu innych przypad-
 kach;

13.

Imparfait, ou 2. Imparfait du Conjonctif.

Czas niedokonany czyli drugi, niedokonany Trybu Łączącego.

que je fusse loué.
gdybym chwalony był.
que tu fusses loué.
gdybys chwalony był.
qu'il fut loué.
gdyby chwalony był.
qu'elles fut louée.
gdyby chwalona była.
que nous fussions loués.

gdybyśmy chwaleni byli.
que vous fussiez loués.
gdybyście chwaleni byli.
qu'ils fussent loués.
gdyby chwaleni byli.
qu'elles fussent louées.
gdyby chwalone byli.

que je ne fusse pas puni.
gdybym nie był karany.
que tu ne fusses pas puni.
gdybys nie był karany.
qu'il ne fut pas puni.
gdyby nie był karany.
qu'elle ne fut pas punie.
gdyby nie była karana.
que nous ne fussions pas

punis.

gdybyśmy nie byli karani.
que vous ne fussiez pas punis.
gdybyście nie byli karani.
qu'ils ne fussent pas punis.
gdyby nie byli karani.
qu'elles ne fussent pas punies.
gdyby nie były karane.

14.

Parfait composé. Czas dokonany złożony.

que j'aie été loué.
niechbym pochwalony był.
que tu aies été loué.
niechbys pochwalony był.
qu'il ait été loué.
niechby pochwalony był.
qu'elle ait été louée.
niechby pochwalona była.
que nous ayons été loués.

niechbyśmy pochwaleni byli.
que vous ayez été loués.
niechbyście pochwaleni byli.
qu'ils aient été loués.
niechby pochwaleni byli.

que je n'aie pas été puni.
niechbym nie był ukarany.
que tu n'aies pas été puni.
niechbys nie był ukarany.
qu'il n'ait pas été puni.
niechby nie był ukarany.
qu'elle n'ait pas été punie.
niechby nie była ukarana.
que nous n'ayons pas été

punis.

niechbyśmy nie byli ukarani.
que vous n'ayez pas été punis.
niechbyście nie byli ukarani.
qu'ils n'aient pas été punis.
niechby nie byli ukarani.

Cc 2

qu'el-

après un verbe, qui exprime un désir, une volonté, un commandement, une crainte, une peur etc. p. ex.: je voudrais que vous parlassiez, que vous eussiez parlé, que vous fussiez aimé, ou bien, plut au ciel, plut à Dieu. Je souhaiterais que. Je craindrais que, je desirerais que vous fussiez mon ami, que vous me chérissiez autant que je vous chéris. Ces exemples suffiront pour donner une idée des conjuctions, et comment la jeunesse doit en faire usage. S'il y a des pronoms relatifs, comme en et y, ils sont toujours placés immédiatement avant le verbe, que ce soit à l'affirmatif, au négatif, à l'interrogatif, ou l'interrogatif-négatif, n'importe.

kach; dobrze będzie uważać na to, iżby tego czasu nie porzucić za jedno z czasem zaprzęszłym trybulującego, bo ten ostatni używanym tylko bywa po spójniku, lub też po słowie wyrażającym zadanie, wolę, rozkaz, boiaźń. obawę i. t. d. np. chciałbym, iżbyś mówił, iżbyś był kochanym, albo też po wyrażach: dajby nieba, dajby Bóg. Życzyłbym iżby, obawiałbym się aby, pragnąłbym abyś Wcłpn. był moim przyjaciелеm, abyś mnie tak kochał jak ja ciebie. Przykłady będą wystarczającemi, do dania wyobrażenia o spójnikach: wskażą oraz uczącey się języka młodzieży sposób ich użycia. Jeżeli zachodzić będą zaimki względne, jako: en i y, te zawsze też przed słowem miejsce mieć powinny bez względu na stałe słowo, czyli to będzie położone w znaczeniu twierdzącem, lub przeczącem, pytającym lub nakoniec pytająco-przeczącem.

<i>qu'elles aient été louées.</i>	<i>qu'elles n'aient pas été punies.</i>
<i>niechby pochwalono były.</i>	<i>niechby nie były ukarano.</i>

15.

Plusque parfait, ou 2. plusque parfait.

Czas dokonany czyli drugi zaprzeszy.

<i>j'eusse été loué.</i>	<i>que je n'eusse pas été puni.</i>
<i>bodayby mnie pochwalono było.</i>	<i>bodayby mnie nie ukarano było.</i>
<i>que tu eusses été loué.</i>	<i>que tu n'eusses pas été puni.</i>
<i>bodayby cię pochwalono było.</i>	<i>bodayby ciebie nie ukarano było.</i>
<i>qu'il eut été loué.</i>	<i>qu'il n'eut pas été puni.</i>
<i>bodayby go pochwalono było.</i>	<i>bodayby iego nie ukarano było.</i>
<i>qu'elle eut été louée.</i>	<i>qu'elle n'eut pas été punie.</i>
<i>bodayby ją pochwalono było.</i>	<i>bodayby ją nie ukarano było.</i>

Plurier.

Mnoga.

Plurier.

Mnoga.

<i>que nous eussions été loués.</i>	<i>que nous n'eussions pas été punis.</i>
<i>bodayby nas pochwalono bym.</i>	<i>bodayby nas nie ukarano było.</i>
<i>que vous eussiez été loués.</i>	<i>que vous n'eussiez pas été punis.</i>
<i>bodayby was pochwalono było.</i>	<i>bodayby was nie ukarano było.</i>
<i>qu'ils eussent été loués.</i>	<i>qu'ils n'eussent pas été punis.</i>
<i>bodayby ich pochwalono było.</i>	<i>bodayby ich nie ukarano było.</i>
<i>qu'elles eussent été louées.</i>	<i>qu'elles n'eussent pas été punies.</i>
<i>bodayby one pochwalono było.</i>	<i>bodayby onych nie ukarano było.</i>

C h a p i t r e X.

Des verbes réciproques, ou verbes réfléchis.

Les verbes réfléchis, sont les vrais verbes personnels, puisqu'ils ne sont d'usage que quand on désigne les personnes agissantes. Par cette raison, ils ont dans tout le paradigme deux pronoms personnels qui précèdent le verbe, dont le premier, qui est regardé comme le sujet, en forme le nominatif, et le second relatif au sujet, est placé par plusieurs grammairiens au cas de l'accusatif. Ces verbes se forment, de même que les passifs, toujours des verbes actifs, en plaçant le pronom personnel, se, devant l'infinitif. Quoique les verbes réfléchis soient personnels, on peut pourtant s'en servir en parlant de choses inanimées, puisque dans ce sens, de tels substantifs sont sensés personnifiés. P. ex. Les fleurs se fanent si elles sont trop exposées à l'ardeur du soleil. Les verbes réfléchis, ont pour auxiliaire le verbe être, qui marque l'être d'un objet, par cette raison, le participe passif, est fléchi toutes les fois qu'il est en relation avec son sujet.

Les régimes de ces verbes sont différents, et se prennent selon les cas, ou les interrogations, que l'on peut placer, ou faire marcher avant le discours, ou la phrase. p. ex. Qui se couche? L'homme se couche. Où se couche-t-il? Il se couche dans un lit, s'il en a un, et sur la paille au défaut de lit.

Les thèmes sur l'usage de ces verbes réfléchis, démontreront plus distinctement la manière comment, il faut s'en servir.

R o z d z i a ł X.

O S ł o w a c h Z a i m k o w y c h.

Słowa Zaimkowe są prawdziwemi słowami osobistemi, gdyż w ten czas się ich używa, kiedy się chce oznaczyć osoby działające. Z tego to powodu mają one przez cały ciąg formy swego czasowania dwa zaimki osobiste które poprzedzają słowo; pierwszy z nich uważany jest wyraz słowu podległy położony w przypadku pierwszym. drugi zaś do pierwszego stosowny, kładzie się od wielu grammatyków w przypadku czwartym: słowa zaimkowe, równie jak biernie powstają zawsze z słów czynnych, kładąc w trybie bezokolicznym zaimek osobisty *se*, w polskim języku się. Lubo słowa zaimkowe są w istocie osobistemi, można przecież ich użyć, mówiąc o rzeczach nieżywotnych, bowiem w tem znaczeniu takowe rzeczowniki są uważane jako wyrażające osoby. np. kwiaty usychają lub więdną, gdy są nad to wystawionemi na upał słońca. Słowa zaimkowe, posilkują się słowem *être*, które oznacza byt przedmiotu; z tego względu imiesłów bierny podlega składni zgody tyle razy, ile razy jest w związku z osobą lub ściągającym się do niego wyrazem.

Składnia rzędu słów zaimkowych jest różna, i stosuje się do przypadków lub pytań, które można umieścić na początku mowy, zdania, lub jakiegokolwiek planika mowy. np. Kto się kładzie? Człowiek się kładzie. A gdzież on się kładzie? Kładzie się w łóżku, jeżeli go ma, a na słomie, jeżeli mu nie dostaje łóżka.

Przykłady względem użycia słów zaimków dane, okażą jaśniej i dokładniej niż same prawidła, w jaki sposób używać tego rodzaju słów należy.

Observations et règles.

Uwagi i prawidła.

Il n'y a point d'autres pronoms relatifs qui puissent être placés avant les verbes réfléchis, que les particules relatives, en et y, parce que ces deux particules sont relatives aussi bien aux objets qu'aux choses. Dans les temps composés, il faudra prendre garde que le participe passif ne se réfléchit point à la 2. personne du pluriel, sitôt que l'on désigne par le vous, une seule personne agissante: mais si c'est une personne féminine, alors au lieu de dire, vous vous êtes levé, il faudra dire, vous vous êtes levée, ce qui est le singulier féminin.

L'Impératif qui n'a point de première personne au singulier, admet un s à la 2. personne, quand les particules relatives la suivent: p. ex. portes en, portes y, mais jamais dans un autre sens. Les particules relatives, suivent toujours le 2. pronom personnel, et se retrouvent par conséquent quant au verbe, excepté à l'impératif où il faut les placer après le verbe et le pronom, quand il est réfléchi.

Niemasz wcale innych zaimeków względnych, któreby kładź należało przed słowami zaimkowemi, jak tylko partykuły względne en i y, bowiem te obiedwie stosować się mogą dobrze tak do przedmiotów jak i do rzeczy. W czasach złożonych będzie należało mieć uwagę na to, iż imiesłów bierowy nie odmienia się by najmniej w drugiej osobie liczby mnogiej, w ten czas gdy zaimek vous oznacza jedną tylko osobę działającą. Lecz gdy ta osoba jest rodzaju żeńskiego, w owym czasie zamiast powiedzieć, vous vous êtes levé, powie się; vous vous êtes levée, co jest liczbą pojedynczą do rodzaju żeńskiego należąca.

Tryb rozkazujący nie mający pierwszej osoby w liczbie pojedynczej, przybiera głoskę s, w drugiej osobie gdy za nią partykuły względne następują; np. zanieś to, zanieś tam, lecz nigdy w innem znaczeniu. Partykuły względne idą zawsze za drugim zaimkiem osobistym. następne znajdują miejsce przed słowem, w którym tryb rozkazujący, gdzie się kładź powinien po słowie i zaimku, gdy słowo jest zaimkowe.

I. *Mode.**Infinitif simple.**Affirmatif.*
Twierdzący.*Se lever.*

podnieść się, wstać,

de se lever.

podniesienia się.

à se lever.

ku podniesieniu się.

pour se lever.

dla podniesienia się,

en se levant.

podnosząc się,

*Infinitif composé.**s'être levé.*

podnieść się było.

de s'être levé.

podniesienia się było.

à s'être levé.

iż się podniosło było.

pour s'être levé.

aby się podniosło było.

en s'étant levé.

iż się było podniosło.

*Participes actifs.**se levant.*

podnosząc się.

s'étant levé.

podniosłszy się.

*Participe passif.**levé, s, ée, és.*

podniesiony, ni, na, ne.

I. *Tryb.*

Bezokoliczny pojedynczy.

Négatif.
Przeczący.*ne pas se lever.*

nie wstać.

de ne pas se lever.

nie podniesienia się.

à ne pas se lever.

ku nie podniesieniu się.

pour ne pas se lever.

dla nie podniesienia się.

en ne se levant pas.

nie podnosząc się.

Bezokoliczny złożony.

ne pas s'être levé.

nie podnieść się było.

de ne pas s'être levé.

nie podniesienia się było.

à ne pas s'être levé.

iż się nie podniosło było.

pour ne pas s'être levé.

aby się nie podniosło było.

en ne s'étant pas levé.

iż się nie podniosło było.

Imiesłowy czynne.

ne se levant pas.

nie podnosząc się.

ne s'étant pas levé.

nie podniosłszy się.

Imiesłów bierny.

I.

2. *M o d e.**I n d i c a t i f.*

Affirmatif.
Twierdzący.

Présent.
Czas teraźniejszy.

Je me lave
myię się.
tu te laves.
myiesz się.
il se lave.
myie się.
elle se lave.
ona myie się.
on se lave.
myie się.

Plurier.
Mnoga.
nous nous lavons.
myiemy się.
vous vous lavez.
myiecie się.
ils se lavent.
myią się.
elles se lavent.
one się myia.

Négatif.
Przeczący.

Présent.
Teraźniejszy.

Je ne me réjouis pas.
nie raduię się.
tu ne te réjouis pas.
nie raduiesz się.
il ne se réjouit pas.
nie raduie się.
elle ne se réjouit pas.
ona się nie raduie.
on ne se réjouit pas.
nie raduie się.

Plurier.
Mnoga.
nous ne nous réjouissons pas.
nie raduiemy się.
vous ne vous réjouissez pas.
nie raduiecie się.
ils ne se réjouissent pas.
nie raduią się.
elles ne se réjouissent pas.
one nie raduią się.

2.

Relatif ou 1. Imparfait.

Je me lavais.
myłem się.
tu te lavais.
myleś się.
il se lavait.
mył się.

Je ne me réjouissais pas.
nie radowałem się.
tu ne te réjouissais pas.
nie radowałeś się.
il ne se réjouissait pas.
nie radował się.

nous

I.

D r u g i T r y b.

Oznaymujący.

Interrogatif.
Pytający.

Interrogatif - Négatif.
Pytający - Przeczający.

Présent.
Teraźniejszy.

Présent.
Teraźniejszy.

je rends - je?
poddaję się.
tu rends - tu?
poddajesz ty się.
il rend - il?
poddaje on się.
elle rend - elle?
poddaje ona się.
on rend - on?
poddaje się.

ne me conçois - je pas?
czyż sam siebie nie poymię.
ne te conçois - tu pas?
czyż sam siebie nie poymiesz
ne se conçoit - il pas?
czyż sam siebie nie poymię.
ne se conçoit - elle pas?
czyż sama siebie nie poymię.
ne se conçoit - on pas?
czyż samo się nie poymię.

Plurier.
Mnoga.

Plurier.
Mnoga.

nous rendons nous?
poddajemyż my się.
vous rendez vous?
poddajecież wy się.
se vendent - ils?
poddają oni się.
se vendent - elles?
poddają one się.

ne nous concevons nous pas?
czyż się nie poymięmy.
ne vous concevez vous pas?
czyż się nie poymięcie.
ne se conçoivent - ils pas?
czyż się oni nie poymięją.
ne se conçoivent - elles pas?
czyż się one nie poymięją.

2.

Czas względny czyli niedokonany pierwszy.

je rendais - je?
poddawałem się.
tu rendais - tu?
poddawałeś się.
il rendait - il?
poddawał się.

ne me concevais - je pas?
nie poymowałem się.
ne te concevais - tu pas?
nie poymowałeś się.
ne se concevait - il pas?
nie poymował się.

nous

nous nous lavions,
myliśny się.
vous vous laviez.
myliście się.
ils se lavaient.
umyli się.

nous ne nous réjouissions pas,
nie radowaliśmy się.
vous ne vous réjouissiez pas,
nie radowaliście się.
ils ne se réjouissaient pas,
nie radowali się.

3.

Défini, ou 2. Imparfait.

Je me lavai.
umylem się (pewno).
tu le lavas.
umyleś się.
il se lava.
umylł się.

Plurier.
Mnoga.

nous nous lavâmes,
umyliśmy się.
vous vous lavâtes,
umyliście się.
ils se lavaient,
umyli się.

Je ne me réjouis pas.
nie uradowałem się.
tu ne te réjouis pas.
nie uradowałeś się.
il ne se réjouit pas.
nie uradował się.

Plurier.
Mnoga.

nous ne nous réjouîmes pas,
nie uradowaliśmy się.
vous ne vous réjouîtes pas,
nie uradowaliście się.
ils ne se réjouirent pas,
nie uradowali się.

4.

Indéfini, ou parfait composé.

Je me suis lavé.
umylem się.
tu t'as lavé.
umyleś się.
il s'est lavé.
umylł się.
elle s'est lavée.
umyla się.
on s'est lavé.
umyliło się.

Je ne me suis pas réjoui.
nie uradowałem się.
tu ne t'es pas réjoui.
tak w czasie poprzedzającym.
il ne s'est pas réjoui.
elle ne s'est pas réjouie.
on ne s'est pas réjoui.

Plu-

nous rendions nous?
poddawaliŝmyz się.
vous rendiez vous?
poddawaliŝcież się.
se rendaient-ils?
poddawaliŝ się.

ne nous concevions nous pas?
nie poymowaliżmyż się.
ne vous conceviez vous pas?
nie poymowaliżŝcież się.
ne se concevaient-ils pas?
nie poymowaliż oni się.

3.

Czas określony czyli niedokonany drugi.

me rendis-je?
poddalżem się.
te rendis-tu?
poddalżeŝ się.
se rendit-il?
poddalże się.

Plurier.
Mnoga.

nous rendimes nous?
poddaliŝmyż się.
vous rendites vous?
poddaliŝcież się.
se rendirent-ils?
poddaliż oni się.

ne me conçus-je pas?
nie poiałżem się.
ne te conçus-tu pas?
nie poiałżeŝ się.
ne se conçut-il pas?
nie poiałże on się.

Plurier.
Mnoga.

ne nous conçûmes nous pas.
nie poięliŝmyż się.
ne vous conçûtes vous pas?
nie poięliŝcież się.
ne se conçurent-ils pas?
nie poięliż oni się.

4.

Czas nieokreślony czyli dokonany złożony.

me suis-je rendu?
poddalżem się.
tes-tu rendu?

s'est-il rendu?

s'est-elle rendue?

s'est-on rendu?

ne me suis-je pas conçu?
nie poiałżem się.
ne t'as-tu pas conçu?

ne s'est-il pas conçu?

ne s'est-elle pas conçue?

ne s'est-on pas conçu?

Plu-

Plurier.
Mnoga.
nous nous sommes lavés.

Plurier.
Mnoga.
*nous ne nous sommes pas
 réjouis.*

Iak w poprzedzającym.
vous vous êtes lavés.

vous ne vous êtes pas réjouis.

ils se sont lavés.

ils ne se sont pas réjouis.

elles se sont lavées.

elles ne se sont pas réjoui.

5.

Antérieur, ou 1. plusque parfait.

Je m'étais lavé.
umylem się był.
tu t'étais lavé.
umyleś się był.
il s'était lavé.
umyl się był.
nous nous étions lavés.

Je ne m'étais pas réjoui.
nie uradowalem się był.
tu ne t'étais pas réjoui.
nie uradowaleś się był.
il ne s'était pas réjoui.
nie uradował się był.
nous ne nous étions pas ré-

umyliśmy się byli.
vous vous étiez lavés.
umyliście się byli.
ils s'étaient lavés.
umyli się byli.

je ne nous étions pas ré-
jouis.
nie uradowaliśmy się byli.
vous ne vous étiez pas réjouis.
nie uradowaliście się byli.
ils ne s'étaient pas réjouis.
nie uradowali się byli.

6.

Antérieur défini ou 2. plusque parfait.

umylem się dawno.
Je me fus lavé.
umyleś się dawno.
tu te fus lavé.
umyl się dawno.
il se fut lavé.
umyla się dawno.
nous nous fumes lavés.

Je ne me fus pas réjoui.
nie uradowalem się dawno.
tu ne te fus pas réjoui.
nie uradowaleś się dawno.
il ne se fut pas réjoui.
nie uradował się dawno.
nous ne nous fumes pas ré-

umyliśmy się dawno.

je ne nous fumes pas ré-
jouis.
nie uradowaliśmy się dawno.
vous

Plurier.

Mnoga.

nous sommes nous rendus?

vous êtes vous rendus?

se sont-ils rendus?

se sont-elles rendues?

Plurier.

Mnoga.

ne nous sommes nous pas
conçus?

ne vous êtes vous pas conçus?

ne se sont-ils pas conçus?

ne se sont-elles pas conçus?

5.

Czas zaprzeczły pierwszy.

m'étais-je rendu?

czyż poddałem się był.

t'étais-tu rendu?

czyż poddałeś się był.

s'était-il rendu?

czyż poddał się był.

nous étions nous rendus?

czyż poddaliśmy się byli

vous étiez vous rendus?

czyż poddaliście się byli.

s'étaient-ils rendus?

czyż poddali się byli.

ne m'étais-je pas conçu?

nie pojąłżem się był.

ne t'étais-tu pas conçu?

nie pojąłżeś się był.

ne s'était-il pas conçu?

nie pojąłże się był.

ne nous étions nous pas con-
çus?

nie pojęłżeśmy się byli.

ne vous étiez vous pas conçus?

nie pojęliżście się byli

ne s'étaient-ils pas conçus?

nie pojęliż oni się byli.

6.

Czas zaprzeczły drugi.

me fus-je rendu?

poddąłem się dawno.

te fus-tu rendu?

poddąłeś się dawno.

se fut-il rendu?

poddąłże się dawno.

nous fumes nous rendus?

poddaliśmyż się dawno.

ne me fus-je pas conçu?

nie pojąłżem się dawno.

ne te fus-tu pas conçu?

nie pojąłżeś się dawno.

ne se fut-il pas conçu?

nie pojąłże się dawno.

ne nous fumes nous pas con-
çus?

nie pojęliżśmy się dawno.

nous

vous vous futes lavés.
umyliscie się dawno.
ils se furent lavés.
umyli się dawno.

vous ne vous futes pas réjouis,
nie uradowaliście się dawno.
ils ne se furent pas réjouis.
nie uradowali się dawno.

7.

Futur absolu, ou futur.

Je me laverai.
myć się będą.
tu te laveras.
myć się będziesz.
il se lavera.
myć się będzie.
nous nous laverons.
myć się będą.
vous vous laverez.
myć się będziecie.
ils se laveront.
myć się będą.

Je ne me réjouirai pas.
nie będą się radować.
tu ne te réjouiras pas.
nie będziesz się radować.
il ne se réjouira pas.
nie będzie się radować.
nous ne nous réjouirons pas.
nie będziemy się radować.
vous ne vous réjouirez pas.
nie będziecie się radować.
ils ne se réjouiront pas.
nie będą się radować.

8.

Futur passe, ou futur du conjonctif.

Je me serai lavé.
gdy się umyję.
tu te seras lavé.
gdy się umyjesz.
il se sera lavé.
gdy się umyie.
nous nous serons lavés.

gdy się umyiemy.
vous vous serez lavés.
gdy się umyiecie.
ils se seront lavés.
gdy się umyią.

Je ne me serai pas réjoui.
gdy nie uraduję się.
tu ne te seras pas réjoui.
gdy nie uradujesz się.
il ne se sera pas réjoui.
gdy on się nie uraduje.
nous ne nous serons pas re-
jouis.

gdy my się nie uraduiemy.
vous ne vous serez pas réjouis.
gdy wy się nie uraduiecie.
ils ne se seront pas réjouis.
gdy oni się nie uradują.

9.

Conditionnel ou 1. Imparfait du Conjonctif.

Je me laverais.
myłbym się.

Je ne me réjouirais pas.
nie radowałbym się.

vous futes vous rendus?
poddałiście się dawno.
se furent-ils rendus?
poddaliż się oni dawno.

ne vous futes vous pas conquis?
nie pojeśliżście się dawno.
ne se furent-ils pas conquis?
nie pojeśliż oni się dawno,

7.

Czas przyszły bezwzględny.

me rendrai-je?
będęli się poddawać.
te rendras-tu?
będzieszli się poddawać.
se rendra-t-il?
będzieli się poddawać.
nous rendrons nous?
będziemż się poddawać.
vous rendrez vous?
będziecież się poddawać.
se rendront-ils?
będąż oni się poddawać.

ne me concevrai-je pas?
nie będęli się poymować.
ne te concevras-tu pas?
nie będzieszli się poymować.
ne se concevra-t-il pas?
nie będzieli się poymować.
ne nous concevrons nous pas?
nie będziemyż się poymować.
ne vous concevrez vous pas?
nie będziecież się poymować.
ne se concevront-ils pas?
nie będąż się oni poymować.

8.

Czas zaprzyszły czyli przyszły trybu łączącego.

me serai-je rendu?
czyż ja się poddam.
te seras-tu rendu?
czyż ty się poddasz.
se sera-t-il rendu?
czyż się on podda.
nous serons nous rendus?

ne me serai-je pas conquis?
czyż ja się nie poymę.
ne te seras-tu pas conquis?
czyż ty się nie poymiesz.
ne se sera-t-il pas conquis?
czyż on się nie poymie.
ne nous serons nous pas conquis?

czyż my się poddamy.
vous serez vous rendus?
czyż wy się poddacie.
se seront-ils rendus?
czyż oni się poddadzą.

czyż się nie poymiemy.
ne vous serez vous pas conquis?
czyż się nie poymiecie.
ne se seront-ils pas conquis?
czyż się nie poymą.

9.

Czas warunkowy, lub 1. niedokonany trybu łączącego.

me rendrais-je?
miałebym się poddać.

ne me concevrais-je pas?
nie miałebym się pojąć.

tu te laverais.
myłbyś się.
il se laverait.
myłby się.
nous nous laverions.
mylibyśmy się.
vous vous laveriez.
mylibyście się.
ils se laveraient.
myliby się.

tu ne te réjouirais pas.
nie radowałbyś się.
il ne se réjouirait pas.
nie radowałby się.
nous ne nous réjouirions pas.
nie radowalibyśmy się.
vous ne vous réjouiriez pas.
nie radowalibyście się.
ils ne se réjouiraient pas.
nie radowaliby się.

10.

Conditionnel passé ou 1. imparfait du conjonctif.

Je me serais lavé.
umylbym się był.
tu te serais lavé.
umylbyś się był.
il se serait lavé.
umylby się był.
nous nous serions lavés.

Je ne me serais pas réjoui.
nie uradowałbym się był.
tu ne te serais pas réjoui.
nie uradowałbyś się był.
il ne se serait pas réjoui.
nie uradowałby się był.
nous ne nous serions pas
réjouis.

umylibyśmy się byli.
vous vous seriez lavés.

nie uradowalibyśmy się byli.
vous ne vous seriez pas ré-
jouis.

umylibyście się byli.
ils se seraient lavés.
umyliby się byli.

nie uradowalibyście się byli.
ils ne se seraient pas réjouis.
nie uradowaliby się byli.

11.

Conditionnel plusque passé.

Je me fusse lavé.
umylbym się dawno.
tu te fusses lavé.
umylbyś się dawno.
il se fut lavé.
umylby się dawno.
nous nous fussions lavés.

Je ne me fusse pas réjoui.
nie uradowałbym się dawno.
tu ne te fusses pas réjoui.
nie uradowałbyś się dawno.
il ne se fut pas réjoui.
nie uradowałby się dawno.
nous ne nous fussions pas
réjouis.

umylibyśmy się dawno.

nie uradowalibyśmy się da-
wno.

te rendrais-tu?
 miałżebyś się poddać.
se rendrait-il?
 miałżeby się poddać.
nous rendrions nous?
 mieliżbyśmy się poddać.
vous rendriez vous?
 mieliżbyście się poddać.
se rendraient-ils?
 mieliżby się poddać.

ne te concevrais-tu pas?
 nie miałżebyś się pojąć.
ne se concevrait-il pas?
 nie miałżeby się pojąć.
ne nous concevrions nous pas?
 nie mieliżbyśmy się pojąć.
ne vous concevriez vous pas?
 nie mieliżbyście się pojąć.
ne se concevraient-ils pas?
 nie mieliżby się pojąć.

IO.

Czas warunkowy przeszły czyli pierwszy niedokonany
 Trybu Łączącego.

ne serais-je rendu?
 poddałżebym się był.
te serais-tu rendu?
 poddałżebyś się był.
se serait-il rendu?
 poddałżeby się był.
nous serions nous rendus?
 poddałiżbyśmy się byli.
vous seriez vous rendus?
 poddałiżbyście się byli.
se seraient-ils rendus?
 poddałiżby się byli.

ne me serais-je pas conçu?
 nie byłżebym się pojął.
ne te serais-tu pas conçu?
 nie byłżebyś się pojął.
ne se serait-il pas conçu?
 nie byłżeby się pojął.
ne nous serions nous pas conçus?
 nie byliżbyśmy się pojęli.
ne vous seriez vous pas conçus?
 nie byliżbyście się pojęli.
se seraient-ils pas conçus?
 nie byliżby się pojęli.

II.

Czas warunkowy zaprzeczły,

ne fussi-je rendu?
 poddałżebym się dawno.
te fusses-tu rendu?
 poddałżebyś się dawno.
se fut-il rendu?
 poddałżeby się dawno.
nous fussions nous rendus?
 poddałiżbyśmy się dawno.
vous seriez vous rendus?
 poddałiżbyście się dawno.

ne me fussi-je pas conçu?
 nie pojąłżebym się dawno.
ne te fusses-tu pas conçu?
 nie pojąłżebyś się dawno.
ne se fut-il pas conçu?
 nie pojąłżeby się dawno.
ne nous fussions nous pas conçus?
 nie pojęliżbyśmy się dawno.
ne vous seriez vous pas conçus?
 nie pojęliżbyście się dawno.

vous vous fussiez lavés.

umylilibyście się dawno.

ils se fussent lavés.

umyliby się dawno.

*vous ne vous fussiez pas
réjouis.*

*nie uradowalibyście się da-
wno.*

ils ne se fussent pas réjouis.

nie uradowaliby się dawno.

3. M o d e.

Impératif.

Affirmatif.

Twierdzący.

lave toi.

umy się.

qu'il se lave.

niech się umyie.

qu'elle se lave.

niech ona się umyie.

lavons nous.

umyjemy się.

lavez vous.

umyicie się.

qu'ils se lavent.

niech oni się umyją.

qu'elles se lavent.

niech one się umyją.

Négatif.

Przeczący.

ne te réjouis pas.

nie raduy się.

qu'il ne se réjouisse pas.

niech się nie raduie.

qu'elle ne se réjouisse pas.

niech ona się nie raduie.

ne nous réjouissons.

nie raduymy się.

ne vous réjouissez.

nie raduycie się.

qu'ils ne se réjouissent pas.

niech oni się nie radują.

qu'elles ne se réjouissent pas.

niech one się nie radują.

12.

4. M o d e.

Subjonctif ou Conjonctif.

Affirmatif.

Twierdzący.

Présent.

Czas teraźniejszy.

que je me lave.

bym się mył.

Négatif.

Przeczący.

Présent.

Teraźniejszy.

que je ne me réjouisse pas.

bym ja się nie radował.

que

<i>vous fussiez vous rendus?</i>	<i>ne vous fussiez vous pas</i> <i>conçus?</i>
poddałizbyście się dawno.	nie poięłizbyście się dawno.
<i>se fussent-ils rendus?</i>	<i>ne se fussent-ils pas conçus?</i>
poddałizby się dawno.	nie poięłizby się dawno.

Trzeci Tryb.

Rozkazujący.

<i>Affirmatif.</i> Twierdzący.	<i>Négatif.</i> Przeczący.
<i>rends toi.</i>	<i>ne te conçois pas.</i>
poddał się.	nie poymuł się.
<i>qu'il se rende.</i>	<i>qu'il ne se conçoive pas.</i>
niech się podda.	niech się nie poymuie.
<i>qu'elle se rende.</i>	<i>qu'elle ne se conçoive pas.</i>
niech ona się podda.	niech ona się nie poymuie.
<i>rendons nous.</i>	<i>ne nous concevons pas.</i>
poddałmy się.	nie poymuamy się.
<i>rendez vous.</i>	<i>ne vous concevez pas.</i>
poddaćcie się.	nie poymuycie się.
<i>qu'ils se rendent.</i>	<i>qu'ils ne se conçoivent pas.</i>
niech oni się poddadzą.	niech oni się nie poymuia.
<i>qu'elles se rendent.</i>	<i>qu'elles ne se conçoivent pas.</i>
niech one się poddadzą.	niech one się nie poymuia.

12.

Czwarty Tryb.

Łączący.

<i>Affirmatif.</i> Twierdzący. <i>Présent.</i> Terażniejszy.	<i>Négatif.</i> Przeczący. <i>Présent.</i> Terażniejszy.
<i>que je me rende.</i>	<i>que je ne me conçoive pas.</i>
bym się poddawał.	bym się nie poymował.
	<i>que</i>

que tu te laves.
byś się mył.
qu'il se lave.
by się mył.
que nous nous lavions.

byśmy się myli.
que vous vous laviez.

byście się myli.
qu'ils se lavent.
by oni się myli.

que tu ne te réjouisses pas.
byś się nie radował.
qu'il ne se réjouisse pas.
by się nie radował.
que nous ne nous réjouissions

pas.
byśmy się nie radowali.
que vous ne vous réjouissiez

pas.
byście się nie radowali.
qu'ils ne se réjouissent pas.
by się nie radowali.

13.

Imparfait, ou 2. Imparfait.

que je me lavasse.
bym się umył.
que tu te lavasses.
byś się umył.
qu'il se lavât.
by się umył.
que nous nous lavassions.

byśmy się umyli.
que vous vous lavassiez.

byście się umyli.
qu'ils se lavassent.
by się umyli.

que je ne me réjouisse pas.
bym się nie ucieszył.
que tu ne te réjouisses pas.
byś się nie ucieszył.
qu'il ne se réjouît pas.
by się nie ucieszył.
que nous ne nous réjouissions

pas.
byśmy się nie ucieszyli.
que vous ne vous réjouissiez
pas.
byście się nie ucieszyli.
qu'ils ne se réjouissent pas.
by się nie ucieszyli.

14.

Parfait, ou parfait composé.

que je me sois lavé.
bym się był umył.
que tu te sois lavé.
byś się był umył.
qu'il se soit lavé.
by się był umył.
qu'elle se soit lavée.
by się umyla była.

je ne me sois pas réjoui.
bym się był nie ucieszył.
tu ne te sois pas réjoui.
byś się był nie ucieszył.
il ne se soit pas réjoui.
by się był nie ucieszył.
elle ne se soit pas réjoui.
by się nie ucieszyła była.
qu'on

que tu te rendes.
byś się poddawał.
qu'il se rende.
by się poddawał.
que nous nous rendions.

byśmy się poddawali.
que vous vous rendiez.

byście się poddawali.
qu'ils se rendent.
by się poddawali.

que tu ne te conçoives pas.
byś się nie poymował.
qu'il ne se conçoive pas.
by się on nie poymował.
que nous ne nous concevions pas.

byśmy się nie poymowali.
que vous ne vous conceviez pas.

byście się nie poymowali.
qu'ils ne se conçoivent pas.
by się nie poymowali.

13.

Czas niedokonany, a w porządku niedokonany drugi.

que je me rendisse.
bym się poddał.
que tu te rendisses,
byś się poddał.
qu'il se rendit.
on się poddał.
que nous nous rendissions.

byśmy się poddali.
que vous vous rendissiez.

byście się poddali.
qu'ils se rendissent.
by się poddali.

que je ne me conçusse pas.
bym się nie pojął.
que tu ne te conçusses pas.
byś się nie pojął.
qu'il ne se conçut pas.
by się nie pojął.
que nous ne nous conçussions pas.

byśmy się nie pojęli.
que vous ne vous conçussiez pas.

byście się nie pojęli.
qu'ils ne se conçussent pas.
by się nie pojęli.

14.

Czas dokonany złożony.

que je me sois rendu.
bym się poddał był.
que tu te sois rendu.
byś się poddał był.
qu'il se soit rendu.
by się poddał był.
qu'elle se soit rendue.
by się poddała była.

que je ne me sois pas conçu.
bym się by: nie pojął.
tu ne te sois pas conçu.
byś się był nie pojął.
il ne se soit pas conçu?
by się był nie pojął.
elle ne se soit pas conçue?
by się była nie pojęła.

qu'on

*qu'on se soit lavé.
by się umyło było.
que nous nous soyons lavés.*

*byśmy się umyli byli.
que vous vous soyez lavés.*

*byście się umyli byli.
qu'ils se soient lavés.
by się umyli byli.
qu'elles se soient lavés.
by się umyły były.*

*qu'on ne se soit pas réjoui.
by się nie ucieszono było.
nous ne nous soyons pas ré-
jouis.*

*byśmy się nie ucieszyli byli.
vous ne vous soyez pas ré-
jouis.*

*byście się nie ucieszyli byli.
ils ne se soient pas réjouis.
by się nie ucieszyli byli.
elles ne se soient pas réjouies.
by się nie ucieszyły były.*

15.

Plusque parfait ou 2. plusque parfait.

*que je me fusse lavé.
obym się umył dawno.
que tu te fusses lavé.
obyś się umył dawno.
qu'il se fut lavé.
oby się umył dawno.
que nous nous fussions lavés.*

obyśmy się umyli dawno.

que vous vous fussiez lavés.

obyście się umyli dawno.

qu'ils se fussent lavés.

oby się umyli dawno.

*que je ne me fusse pas réjoui.
obym się nie uradował dawno.
tu ne te fusses pas réjoui.
obyś się nie uradował dawno.
il ne se fut pas réjoui.*

*oby się nie uradował dawno.
nous ne nous fussions pas ré-
jouis.*

*obyśmy się nie uradowali da-
wno.*

*vous ne vous fussiez pas ré-
jouis.*

*obyście się nie uradowali
dawno.*

ils ne se fussent pas réjouis.

oby się nie uradowali dawno.

*Quoique j'aye dit, que tous les verbes actifs peu-
vent être admis au rang des verbes réfléchis, il y a
pourtant des verbes passifs neutres, qui entrent dans
ce paradigme: comme, s'asseoir, s'en aller, et quelques
autres que l'expérience démontrera. Asseoir ne se con-
jugué plus avec avoir, à moins, qu'on ne fusse de ce verbe,
un verbe passif: alors on peut dire, j'ai été assis, mais en
ce sens, placé vaut mieux: donc pour éviter un sens équi-
voque, on fera bien mieux de le prendre au réfléchi, et
de dire, je me suis assis.*

Cha-

<i>qu'on se soit rendu.</i>	<i>on ne se soit pas conçu.</i>
by się poddano było.	by się nie poięto było.
<i>que nous nous soyons rendus.</i>	<i>nous ne nous soyons pas conçus.</i>
byśmy się poddali byli.	byśmy się nie poięli byli.
<i>que vous vous soyez rendus.</i>	<i>vous ne vous soyez pas conçus.</i>
byście się poddali byli.	byście się nie poięli byli.
<i>qu'ils se soient rendus.</i>	<i>ils ne se soient pas conçus.</i>
by się poddali byli.	by się nie poięli byli.
<i>qu'elles se soient rendues.</i>	<i>elles ne se soient pas conçues.</i>
by się poddały były.	by się nie poięły były.

15.

Czas zaprzeszły, a w porządku zaprzeszły drugi.

<i>que je ne fusse rendu.</i>	<i>que je ne me fusse pas conçu.</i>
obym się poddał dawno.	obym się nie był pojął dawno.
<i>que tu ne fusses rendu.</i>	<i>tu ne te fusses pas conçu.</i>
obys się poddał dawno.	obys się nie był pojął dawno.
<i>qu'il ne se fut rendu.</i>	<i>il ne se fut pas conçu.</i>
oby się poddał dawno.	oby się nie był pojął dawno.
<i>que nous nous fussions rendus.</i>	<i>nous ne nous fussions pas conçus.</i>
obyśmy się poddali dawno.	obyśmy się nie byli pojęli dawno.
<i>que vous vous fussiez rendus.</i>	<i>vous ne v. fussiez pas conçus.</i>
obyście się poddali dawno.	obyście się nie byli pojęli dawno.
<i>qu'ils ne se fussent rendus.</i>	<i>ils ne se fussent pas conçus.</i>
oby się poddali dawno.	oby się nie byli pojęli dawno.

Lubom już wyżej rzekł, że wszystkie słowa czynne mogą być policzonemi w rzędzie słów zaimkowych, znajdując się jednakże słowa bierno-niaki, które należą do formy czasowania słów zaimkowych na wzor danej: takimi są: *usiąść*, *iść* precz, oddalić się i kilka innych które najlepszy nauczyciel doświadczenie wskaże. Słowo *asseoir* nie czasuie się z słowem *avoir*, gdyż się to uważa jakoby było słowem biernym: w ów czas można mówić: *J'ai été assis*, usiadłem, w tem atoli znaczeniu, lepiej się wyda wyraz *placé*; żeby przeto uniknąć znaczenia dwuwykładnego, daleko będzie lepiej wziąć to słowo za zaimkowe, i powiedzieć, *je me suis assis*, usiadłem.

Chapitre XI.

Des verbes neutres en général.

Les verbes neutres sont de deux sortes; les uns neutres actifs, comme parler, rotir; les autres neutres passifs, comme aller, venir. Les premiers ont le verbe auxiliaire avoir, dans les temps composés, et les seconds être. On leur donne ordinairement le génitif pour régime; mais il adoptent aussi le datif, et l'ablatif. On reconnaît ces verbes, quand on peut y ajouter de quelqu'un, de quelque chose, ou à quelqu'un, et à quelque chose, car alors ils ont un sens neutre.

Au reste, ils se conjuguent, en tant qu'ils sont réguliers, de la même manière que les autres verbes réguliers, dans la définition de leurs temps simples: ainsi monter, a les mêmes terminaisons dans tous les temps, que porter, parler, rotir, de même que ceux, de la 2. conjugaison, et ainsi des autres. Ceux qui sont irréguliers, ont leur conjugaison particulière, et s'ils sont des verbes dérivés,

on

Rozdział XI.

O słowach niiakich w ogólności.

Słowa niakie są dwuakiego rodzaju; iedne niakoczynne, iako: *parler*, *mouvoir*, *rotir*, *piecc*; inne niakobierne, iak: *aller*, *venir*, *venir*, *przyść*. Pierwsze w czasach złożonych dobiwają za posilkowe słowo, *avoir*, drugie słowo *être*. Nazwyczaj im pospolicie za składnią rzędu przypadek drugi; lecz też te przyjmują także przypadek trzeci i szósty. Łatwo je rozemnać można, gdy można do nich przydać wyrazy, kogoś, czegoś, lub komuś, czemuś, w ow czas bowiem mają znaczenie niakie.

W reszcie takie słowa czasnią się, gdy są foremnymi, tak iak inne formae słowa, równie też zakończenia ich czasów pojedynczych są iak i tamtych, tak: słowo *monter*, *wstępować*, *wchodzić*; ma takie same zakończenia we wszystkich czasach, iakie mają słowa: *porter*, *parler*; *rotir* ma zakończenia wskazane na słowa foremne drugiey formy; toż samo mówić i o innych. Słowa nieforemne, mają sobie szczególną for-

on les conjugue d'après la forme du verbe primitif, qui en fait la racine.

formę czasowania, a gdy są słowami pochodnemi, czasują się podług formy słoworodu od którego pochodzą.

Il est aussi difficile de donner à ces verbes un sens passif, et ce serait bien mal l'exprimer, si on voulait dire, j'ai été parlé, j'ai été tenu, parce que ces verbes n'ont point d'expressions passives. Cependant, il y a des exceptions pour d'autres verbes, et cela est l'ouvrage du maître de fixer l'attention de son écolier, sur de pareils verbes, pour qu'il ne s'y méprenne pas. Tout discours qui doit être formé, d'après les règles grammaticales, de la logique et du bon sens, ne peuvent avoir lieu sans un sujet positif, qui est lié au verbe; et ce verbe doit par conséquent avoir un régime; or celui-ci peut être un substantif, un nom propre, un pronom, personnel absolu, ou un autre pronom suivi d'un substantif, ou ensu d'un adjectif: ainsi on a des régimes directs, qui sont: j'aime mon ami. J'étudie ma langue mère. Il y a des grammairiens qui se servent des questions, qui? et quoi? en disant; j'aime, qui? mon ami, j'étudie, quoi? ma langue

Także trudną jest rzeczą dać tym słowom znaczenie biernie i chcieć inowić, j'ai été parlé, j'ai été tenu, byłoby to nie właściwie się wyrażać, gdyż wzmiankowane dopiero słowa nie mają wcale biernego wyrażenia. Są przecież wyjątki względem innych słów, i to będzie dziełem nauczyciela, iżby ten zwracał bacność ucznia na podobne słowa, to zaś tem końcem, aby uczący nie mylił się w podobnych słowa obrotach. Wszelka mowa, która ma być używaną podług prawideł grammatycznych, stosownie do zasad logiki i zdrowego rozsądku, nie może się obyć bez prawego przedmiotu mającego związek ze słowem; następnie słowo to mieć musi składnią rząd; a gdy wzmiankowanym przedmiotem składni rządu być może rzeczownik, innię właściwe, zaimek osobisty bezwzględny lub inny iakikółwiek zaimek zidający za nim rzeczownikiem, lub też nareszcie przymiotnikiem, przeto mamy składnią rząd prostą, iaka jest: kocham niego przyjaciela. Uczę się ozy-

langue mère. *Cette façon, dit Mr. Lévizac, ne peut être adoptée, puis qu'elle est confuse; mais, si c'est par la réponse qui? et quoi? le régime suivra de soi même.*

Par cette raison on pourra se servir des interrogations, de qui? à qui? de quoi? à quoi? pour avoir le régime indirect des verbes.

Les thèmes, prouveront mieux que mille règles la manière de se servir des régimes des verbes; ainsi j'y renvoye les maitres, et les écoliers.

Chapitre XII.

Des verbes impersonnels.

Les verbes impersonnels, qui résultent des autres verbes, n'ont ni Infinitif, ni Impératif, et point de person-

czystego języka. Są grammatycy, którzy dla pewności kładź się mającego przypadku, używają pytań kto? i co? mówiąc: kocham, kogo? mego przyjaciela; uczę się, czego? o czystego języka. Sposób ten, mówi P. Lévizac, nie może być przyjętym, bowiem jest ciemnym; z resztą bezwzmiankowanych wyrażonych pytań, składnia rzędu słów z wyrazem iemu podległym sama przez się będzie oczywistą.

Z tego samego względu będzie można użyć pytań kogo? komu? od czego? czemu? aby mieć składnię uboczną.

Rzędu słów. Przykłady objaśnią lepiej niż tysiąc prawideł, sposób używania składni rzędu słów; zatem do nich odsyłam nauczycieli i uczniów.

Rozdział XII.

O słowach nieosobistych.

Słowa nieosobiste pochodzące z innych słów, nie mają ani trybu bezokolicznego ani rozkazującego, żadnych

sonnes, excepte la troisième personne du singulier, sans cependant représenter une personne, ou une chose réelle: ces verbes impersonnels, sont: pris des verbes, avoir, être, falloir, paraître, sembler, tonner, et plusieurs autres. On fait encore des verbes impersonnels par le pronom neutre, on, puisque par ce pronom on ne désigne qu'une personne vague et indéterminée: pourtant, on peut guères le placer au nombre des impersonnels, parcequ'il annonce une personne sous-entendue. On forme encore un verbe impersonnel, du pronom démonstratif neutre, ce, en le plaçant devant le verbe être; et voici, comme on classe, les impersonnels de ce verbe.

Il est, exige un adjectif pour régime; ainsi: il est vrai, il est bon, il est facile, et ainsi dans tous les temps, du paradigme de ce verbe, excepté l'impératif: aussi pour marquer le temps, l'heure, le moment, par ex.: il est midi, il était deux heures; c'est, exige un substantif, par ex.: c'est un brave garçon; c'était un bel enfant; c'était du

dných osób prócz trzeciej liczby pojedynczej, lubo ta w istocie nie wyraża rzeczywiście osoby ani rzeczy: takowe nie osobiste słowa są wzięte ze słów: avoir, mieć; être, być; paraître, pokazywać się; sembler, zdawać się; tonner, grzmieć i wiele innych. Można jeszcze zrobić słowa nieosobiste przez dodanie zaimku niższego *on*, albowiem przez *on* oznacza się wprawdzie osoba lecz nieoznaczona i w ogóle wzięta: z tym wszystkim nie można takiego słowa brać za nieosobiste, gdy to zapowiada osobę, której się domyślać wypada. Powstaie jeszcze słowo nieosobiste z zaimku wskazującego niższego *ce*, kładąc go przed słowem *être*; i owoż sposób podług którego szykują się odmiany nieosobiste tego słowa.

Wyraz *il est*, wymaga po sobie przymiotnika za składnią rzędu; np. *il est* rzecz prawdziwa; *il est* dobra; *il est* łatwa, i to się rozumieć ma o wszystkich czasach formy czasowania na to słowo, wyjąwszy tryb rozkazujący; także do oznaczenia czasu, godziny, chwili, np. *il est* już jest południe; *il est* była druga godzina; *il est* raz *c'est*, wymaga po sobie rzecz-

du vinaigre, ce n'était pas
du vin.

rzeczownika. np. to jest
zaczny chłopiec; to by-
ło piękne dziecko; był
to ucet, nie zaś wiać.

*L'impersonnel il y a, a
aussi un substantif, ou
bien une préposition, ou
au autre verbe pour régi-
me; de sorte que quand
l'on veut exprimer un temps
éloigné, qui est passé, ou
qui doit arriver, ainsi que
l'éloignement d'un lieu à
un autre, ou une quantité
de certaines choses, on se
sert de ce verbe; comme:
Il y a un an que je suis
ici. Il y a deux lieues, il
y a longtems, il y a là un
homme qui veut vous par-
ler. Ce verbe impersonnel,
il y a, n'est souvent d'u-
sage, que pour orner la
langue; en disant: il y a
femmes et femmes, ce qui
veut signifier, que les fem-
mes sont différentes: de
même: il y a écrire, et
écrite. Le verbe faire,
présente aussi un imper-
sonnel, quand on parle du
temps: il fait beau, il fai-
sait des éclairs; il fit hier
de la pluie: il a fait ce
matin du tonnerre etc., il
fait sale, il fait froid; il
sera chaud demain, il fe-
rait plus chaud. Il aurait
fait plus beau hier, s'il n'
avait pas fait du vent. Va-*
loir,

Słowo nieosobiste *il y a*,
ma także po sobie rzeczowni-
ka albo też przymika, lub in-
ne iakie słowo za składną
rządu; kiedy więc chcemy
wyrazić czas daleki który
płynął dawno, lub którym
nastąpić, albo na reszcie
dalekie miejsca jednego
drugiego, albo pewną wie-
łość rzeczy, używamy
słowa, iako np: Już rok
temu, iak tu jestem,
jest mil dwie, już da-
wno temu; jest tam in-
kiś człowiek, który:
WcPiem chce mówić.
To nieosobiste słowo, *il y a*,
jest najczęściej w używaniu
ku ozdobie języka, mówiąc:
są kobiety a kobiety,
to ma znaczyć kobiety róż-
nego rodzaju; toż samo, jest
różnica między pismem
a pismem. Słowo *faire*,
czynić, należy także do od-
działu słów nieosobistych,
kiedy mowa jest o czasie: *il
fait beau*, pogoda jest; *il
faisait des éclairs*, błyskało
się; *il fit hier de la pluie*, pa-
dał deszcz dnia wczorajšie-
go; *il a fait ce matin du ton-
nerre etc.* grzmiało tego
poranku i. t. d. brudno
jest; zimno jest; ciepło
będzie

loir, a aussi un impersonnel, qui est régi par l'adverbe comparatif mieux, qui exige un infinitif pour régime, quand la conjonction que n'a pas lieu. p. ex.: il vaut mieux se taire que trop parler. Il aurait mieux valu écrire, que ne rien faire. La conjonction que, ne se trouve donc qu'après l'infinitif du verbe régime: mais on peut dire; il vaut mieux que vous travailliez, que rester oisif. On peut mettre, que de rester oisif. Enfin tous les verbes qui donnent à connaître le temps, ou les intempéries des saisons, sont impersonnels: comme, il pleut, de pleuvoir; il grêle, de grêler, il tonne, de tonner, il éclaire, d'éclairer, ou pour, il fait des éclairs; il neige, de néger; il vente, de ventier, n'est guères d'usage, on se sert plutôt de; il fait du vent.

będzie iutro; byłoby daleko ciepley. Byłoby było daleko piękniey wczora, gdyby nie było wiatru. Słowo, valoir, wart bydź, lepiey bydź, stanowi też słowo nieosobiste, które wymaga po sobie przysłowka stopnia wyższego, mieux, lepiey; to ma za składnia rząd trybu bezokolicznego, kiedy spójnik que, nie zachodzi np.: Lepiey jest milczeć, niż wiele mówić. Lepiey było pisać, niż próżnować. Spójnik que, znajduie się położonymi aż po trybie bezokolicznym słowa. z którym pierwsze ma składnią zgody; lecz można także powiedzieć: lepiey jest abyś pracował. niż masz bydź bezczynnym. Można też położyć, que de rester oisif. Nakoniec wszystkie słowa, które dają nam poznawać czas, lub nieumiarkowania i zmiany por roku, są nieosobistemi, iako to: deszcz pada, od padanie deszczu; grzmi od grzmieć, błyska się, od błyskać się; lub za wyraz; il fait des éclairs, śnieg pada od śniegu padanie, wiatr wieie, od wyrazu, wiać; ten iednakże wyraz w języku francuzkim nie jest w używaniu, lepiey będzie powiedzieć, il fait du vent.

Para-

Forma

Forma Czasowania na słowa nieosobiste.

Règle.

Il y a outre plusieurs verbes impersonnels, ceux dont il sera parlé aux verbes irréguliers, et connus sous le nom de, verbes defectueux, dont plusieurs sont aussi impersonnels comme, il git, c'y git, il s'agit, et autres: les particules relatives comme, y, en, et le, la, les, quand ces derniers pronoms signifient, cela et tiennent la place d'un adjectif, se placent toujours avant le verbe, de même qu'aux autres conjugaisons.

Prawidło.

Oprócz wielu słów nieosobistych, są jeszcze iune, w których będzie mowa pod słowami nieforemnymi; słowa te znane pod nazwiskiem słów brakowych czyli tych którymi na wielu czasach zbywa, są także nieosobistemi iako to: *il git, leży; c'y git, tu spoczywa; il s'agit, idzie tu; i inne.* Partykuly względne, iako: *y, en, i le, la, les,* gdy zwłaszcza te ostatnie zainikl znaczą to, i gdy zastępują miejsce przymiotnika, kładą się zawsze przed słowem, tak iak w inuych formach czasowania.

Indicatif.

Affirmatif.

Twierdzący.

Présent.

Czas teraźniejszy.

il y a.

to tam jest.

Tryb.

Affirmatif.

Twierdzący.

Présent.

Teraźniejszy.

il est.

on jest.

c'est. to jest.

Réla.

Paradigme des verbes impersonnels.

<i>Infinitifs.</i>	Odmiany trybu Rezekolicznego.
<i>avoir,</i>	<i>n'avoir pas,</i>
mieć,	nie mieć.
<i>être,</i>	<i>n'être pas.</i>
bydź,	nie bydź.
<i>falloir,</i>	<i>ne pas falloir.</i>
musieć,	nie musieć,
<i>valoir,</i>	<i>ne pas valoir.</i>
wazyć, bydź lepiej,	nie bydź lepiej.
<i>sembler,</i>	<i>ne pas sembler.</i>
zławać się,	nie zławać się.
<i>paraître,</i>	<i>ne pas paraître.</i>
pokazywać się,	nie pokazywać się.
<i>geler,</i>	<i>ne pas geler.</i>
marznąć,	nie marznąć,
<i>tonner,</i>	<i>ne pas tonner.</i>
grzmieć,	nie grzmieć.
<i>grêler.</i>	<i>ne pas grêler.</i>
padanie gradu,	nie padanie gradu.
<i>éclairer.</i>	<i>ne pas éclairer.</i>
byskać się.	nie byskać,
<i>faire,</i>	<i>ne pas faire.</i>
czynić, udawać.	nie czynić, nie udawać.

Oznayntuiący.

<i>Affirmatif.</i>	<i>Affirmatif.</i>
Twierdzący.	Twierdzący.
<i>Présent.</i>	<i>Présent.</i>
Teraznieyszy.	Teraznieyszy.
<i>il faut.</i>	<i>il faut.</i>
potrzeba lub należy	lepiej jest.

Relatif, ou 1. Imparfait.

<i>Il y avait.</i>		<i>il était.</i>
bywało tam.		bywał.
		c'était.
		to bywało.

Défini, ou 2. Imparfait.

<i>Il y eut.</i>		<i>il fut.</i>
było tam.		był.
		ce fut.
		to było.

Parfait, ou parfait composé.

<i>il y a eu.</i>		<i>il a été.</i> był.
było tam.		ça été. to było.

Antérieur relatif, ou 1. plusque parfait.

<i>Il y avait eu.</i>		<i>Il avait été.</i>
to tam bywało dawno.		on był dawno.
		c'avait été.
		to bywało dawno.

Antérieur défini, ou 2. plusque parfait.

<i>Il y eut eu.</i>		<i>Il eut été.</i> on był był.
to tam było było.		c'eut été. to było było.

Futur simple, ou futur.

<i>Il y aura.</i>		<i>Il sera.</i> on będzie.
to tam będzie.		ce sera. to będzie.

*Futur conditionnel simple, ou 1. Imparfait
conjonctif.*

<i>Il y aurait.</i>		<i>Il serait.</i> onby był.
byłoby to tam.		ce serait. toby było.

Futur composé, ou futur du conjonctif.

<i>Il y aura eu.</i>		<i>il aura été.</i>
gdy to tam będzie.		gdy on będzie.
		c'aura été.
		gdy to będzie.

Czas względny czyli pierwszy niedokonany.

il fallait.
należało.

il valait.
lepiej bywało.

Czas określony czyli niedokonany drugi.

il fallait.
należało, potrzeba było.

il valait.
lepiej było.

Czas dokonany złożony.

il a fallu.
należało było.

il a valu.
lepiej było.

Czas względny czyli zaprzeczony pierwszy.

il avait fallu.
potrzeba było dawno,
lub należało dawno.

Il avait valu.
lepiej było dawno.

Czas zaprzeczony drugi.

Il eut fallu.
należało było dawno.

Il eut valu.
lepiej było dawno.

Czas pojedynczy przyszły.

Il faudra.
będzie potrzeba.

Il vaudra.
lepiej będzie.

Czas warunkowy przyszły prosty lub pierwszy niedoko-
nany Trybu Łączącego.

Il faudrait.
należałoby.

Il vaudrait.
lepiejby było.

Czas przyszły złożony czyli przyszły Trybu Łączącego.

Il aura fallu.
gdy to będzie potrzeba.

Il aura valu.
gdy to lepiej będzie.

l'utur conditionnel composé, ou 1. plusque parfait du Conjonctif.

<i>Il y aurait eu.</i>	<i>Il aurait été.</i>
byłoby to tam dawno.	byłby był dawno.
	<i>c'aurait été.</i>
	byłoby to było dawno.

Subjonctif, ou Conjonctif.

Présent ou futur.

<i>qu'il y ait.</i>	<i>qu'il soit.</i> niech będzie.
by tam było.	que ce soit. niech to będzie.

Imparfait ou 2. Imparfait.

<i>qu'il y eut.</i>	<i>qu'il fut.</i>
byłoby to tam.	oby był.
	<i>que ce fut.</i>
	oby to było.

Parfait ou parfait composé.

<i>qu'il y ait eut.</i>	<i>qu'il ait été.</i> oby on był.
oby to tam było.	que c'ait été. oby to tam było.

Plusque parfait, ou 2. plusque parfait du conjonctif.

<i>qu'il y eut eu.</i>	<i>qu'il eut été.</i>
oby to tam było dawno.	oby on był dawno.
	<i>que c'eut été.</i>
	oby to było dawno.

D'après ces paradigmes il sera facile de former les autres, ainsi que le négatif en y ajoutant les négations; l'interrogatif, en plaçant les pronoms personnels après le verbe; et l'interrogatif-négatif, en y ajoutant pareillement les négations. Le régime de ces verbes, est ordinairement un verbe à l'Infinitif, ou un tems du subjonctif, selon que le cas, la raison, et la saine logique l'exigent; cependant, il y a de ces verbes qui demandent pour régime un substantif, comme il a été expliqué dans les règles, ainsi, il sera facile de s'y conformer, et les thèmes démontreront plus visiblement la théorie.

Czas przyszły warunkowy złożony, czyli pierwszy zaprzeczony Trybu Łączącego.

Il aurait fallu.

należałoby było dawno.

il aurait valu.

lepiejby było było.

Trybu Łączącego.

Czas teraźniejszy lub przyszły.

qu'il faille. niech się należy, niech musi, niech będzie potrzeba.

qu'il vaille.

niech będzie lepiej.

Czas niedokonany drugi.

qu'il fallut.

iż się należało.

qu'il valut.

iż lepiej było.

Czas dokonany złożony.

qu'il ait fallu.

oby należało było.

qu'il ait valu.

oby lepiej było.

Czas zaprzeczony czyli zaprzeczony drugi Trybu Łączącego.

qu'il eut fallu.

iżby było należało.

qu'il eut valu.

iżby to lepiej było dawno.

Stosownie do tej formy czasowania, łatwo będzie układać sobie inne, tak w odmianie twierdzącej iako też i w przeczącej, dodając partykuły przeczące: toż samo powiedzieć i o odmianie pytającej, w której zaimki osobiste kładą się po słowie; równie i odmianie pytającej - przeczącej, dodając podobnie partykuły przeczące. Składnią rządową tych słów bywa pospolicie słowo położone w Trybie brzkolicznym, lub też czas Trybu Łączącego, a to według tego, iak przypadek, powód i zdrowa Logika wymagają. Z tym wszystkiemu są i takie pomiedzy temi słowami, których składnią rzędu bywa rzeczownik, iak to już wyłożonym zostało w poprzedzających prawidłach; tem więc sposobem iaką będzie rzeczą do nich się stosować, a ćwiczenia i przykłady wskażą widocznie gruntowność wyłożonej od nas teoryi zasad grammatykality.

Roz-

Chapitre XIII.

*Des verbes irréguliers
de la 1. conjugaison.*

Les verbes irréguliers de la 1. conjugaison sont en petit nombre, et même plusieurs grammairiens ne font mention que du seul verbe aller. A dire vrai on peut le considérer seul comme étant irrégulier, et qui n'admette point l'ordre général des verbes réguliers, ce qu'on verra par le paradigme ci après. Les autres verbes, sont tisser, puer, qui ne sont irréguliers qu'au participe passif, qui sont, tissu, pu, tissé a aussi, tissé, par quelques auteurs au participe passif: mais le verbe puer, est un verbe défectueux, qui n'est d'usage qu'à l'infinitif, au présent, à l'imparfait et au futur de l'indicatif, et au présent du conditionnel.

Les verbes qui se terminent en oyer, et ayer, ne sont

Rozdział XIII.

O słowach nieforemnych należących do pierwszej

Formy czasowania.

Słowa nieforemne do pierwszej formy czasowania należące, w nie wielkiej znaydują się liczbie, a nawet wielu grammatyków, wzmiankują tylko o jednym słowie, *aller*, iść. Prawdę mówiąc, można go samo uważać iako nieforemny, to bowiem nie zachowuje ogólnego Trybu w porządku słów foremnych dostrzeganego, iako zobaczymy w formie czasowania niżej położoney. Inne słowa są: *tisser*, tkąć, *puer*, cuchnąć, śmierdzieć, których Imiestłowy biernie, *tissu*, *pu*, są nieforemnemi; słowo *tisser*, ma podług zdania niektórych pisarzów, Imiestłów bierny *tisse*: lecz słowo, *puer*, jest słowem brakowem, wiele czasów nie mającem; używa ono się tylko w trybie bezokolicznym, w czasie teraźniejszym, przeszłym niedokonanym i przyszłym trybu oznajmującym, tudzież w czasie teraźniejszym warunkowym.

Słowa zakończone w trybie bezokolicznym na *oyer*

font point à proprement
dire des verbes irrégu-
liers. quoiqu'ils soient
susceptibles de quelques
changements; car l'infinitif.
employer, éllayer, payer,
renvoyer. n'ont point au
présent de l'indicatif, j'em-
ploie, je paye, ni au fu-
tur, j'emploierai, je paye-
rai; bien, j'emploie, je paie;
j'emploierai, je paierai, aussi
je pairai, j'essaie, j'essaie-
rai, ou j'essairai: néan-
moins on peut écrire au
présent, j'essaye, je paye,
sans pécher contre la règle.
Au relatif, on 1. impar-
fait, on observera qu'il
faut écrire, et prononcer;
nous employions, nous es-
sayions etc., mais on fera
bien d'éviter ces prononcia-
tions dures, qui choquent
l'oreille, et de se servir d'
autres verbes. Pour en-
voyer, le futur de l'indi-
catif est, enverrai et ren-
verrai, et non enverrai; le
futur conditionnel simple,
qui résulte de ce futur, s'
écrit, j'enverrais, etc. Les
verbes en ier, comme prier,
ont au relatif, ou 1. im-
parfait de l'indicatif pri-

ier, nie są, właściwie mó-
wiąc, słowami niesforemine-
mi, chociaż te niejakim
zmianom w zakończeniach
pewnych czasów podlegają;
bowiem mając tryb bezuko-
liczny: employer, używać;
essayer, doświadczać; payer,
płacić; renvoyer, odsyłać;
nie mają w czasie teraźniejszy-
szym trybu oznajmujące-
go: j'emploie, je paye, ani
czasu przyszłego: j'emplo-
ierai; je payerai, lecz ma-
ją: j'emploie, je paie, j'
emploierai, je paierai, także,
je pairai, j'essaie, j'essaie-
rai, lub j'essairai: z tymi
wszystkimi, można pisać w
czasie teraźniejszym j'essaye,
je paye, nie grzesząc prze-
ciw prawidłu grammatyczne-
mu. W czasie względnym,
czyli w pierwszym niedo-
konanym, należy uważać,
izby pisać i wymawiać: nous
employions, nous essayions
i t. d.: lecz lepiej będzie
wstrzegać się podobnego
nieco odwardego i obrażają-
cego uszy wymawiania, a
na to miejsce używać in-
nych słów. Co do słowa,
envoyer, posyłać, tego czas
przyszły trybu oznajmują-
cego jest: enverrai, i ren-
verrai, nie zaś enverrai:
czas przyszły warunkowy
prosty powstający z dopiero
wzmiankowanego pisze się:
j'enverrais i t. d. Słowa za-
koń-

lons, priez, de même qu'au
 subjonctif présent. Les ver-
 bes qui se terminent en,
 ger, comme manger, enga-
 ger, conservent l'a après le
 g, dans tous les tems, sans
 qu'on puisse le retrancher,
 aussi ces verbes ne sont
 nullement irréguliers. Ceux
 qui se terminent en cer,
 ne sont pareillement point
 irréguliers, puisque leurs
 terminaisons ne se chan-
 gent dans aucuns tems,
 ni aucunes personnes, n'
 ayant besoin que de pla-
 cer une cédille sous le s
 quand les voyelles le sui-
 vent: comme suçons, suçâ-
 mes, perçons, perçâmes.
 L'Impératif de la première
 conjugaison, comme, porte,
 mange, chante, adopte un
 s, quand les particules sui-
 vent, ainsi, portes-y, chan-
 tes-en, mais point autre-
 ment. il en est de même
 du verbe aller, qui a, va,
 vas-y, vas-t'en, et non,
 va-t-en; ce qui serait une

kończono na ier, iako:
 prier, prosić; mają czas
 względny czyli pierwszy nie-
 dokonany trybu oznajmują-
 cego: priions, priez, nie-
 nie tak i czas teraźniejszy
 trybu łączącego. Słowa, któ-
 re się kończą na ger, iako to:
 manger, iść; engager; za-
 chęcać; zachowują statecznie
 głoskę e, po głosce g, we
 wszystkich czasach, i ta-
 żaden sposób nie może im
 być odcięta, z tego więc
 powodu, te słowa, nie są
 w żaden sposób nieforemne-
 mi. Słowa zakończone na
 cer, nie mogą w żaden spo-
 sób być nieforemne, bo-
 wieni ich końcowe zgłoski
 czyli akoliczenia nie odmie-
 niają się w żadnym z czasow-
 ani osób; w takich dosyć
 jest cechować głoskę e, pod-
 łożonym pod nią ogonkiem
 y, gdy za nią samogłoski
 następują: iako: nous su-
 çons, siemy; suçâmes, si-
 liśmy; perçons, przebijamy;
 perçâmes, przebiliśmy; m-
 rozkazujący słów należących
 do 1. formy, iako: porte,
 mange, change, przybiera
 głoskę s, gdy partikuly
 względne następują: a tak:
 portes-y, zanies tam; chan-
 tes-en, śpiewaj to, lecz i-
 czey wcale kładzie się na-
 inoże; boż samo rozumie się
 o słowie, aller mającym tryb
 rozkazujący va, vas-y, idź
 idź;

faute grossière, parce qu'il y a l'éijon du pronom personnel, toi: mais au pluriel, il faut écrire: allez-vous-en.

Le verbe aller, qui est un verbe neutre passif, se conjugue avec l'auxiliaire être dans ses tems composés. Quoique neutre, il passe aux verbes réfléchis ou reciproques, quand on y joint la particule, en, et les pronoms personnels, qui sont usités aux verbes réfléchis: ainsi d'aller, on fait, s'en aller.

Ce verbe qui désigne un mouvement, sert aussi souvent au lieu d'un futur présent, quand l'action doit se faire sans retard, ou bien qu'on est sur le point de la faire.

tam; vas-t'en, idź precz, nie zaś va-t-en, co by było grubym błędem, gdyż zachodzi wyrzucenia zaimka osobistego toi: lecz w liczbie mnogiej, należy pisać allez-vous-en.

Słowo aller, które jest słowem niako-biernym, czasuje się we wszystkich czasach złożonych, ze słowem posiłkowym être. Chociaż zaś jest słowem niakiem, staje się słowem zaimkowem, gdy się doń przydaje partykula względna en, i zaimki osobiste używane w słowach zaimkowych: tak ze słowa aller, robią słowo s'en aller.

To słowo, które oznacza poruszenie, służy także często na miejsce czasu przyszło-teraźniejszego, gdy czynność iakowna ma być bez zwłoki wykonaną, lub gdy się jest już gotowym do iey wykonania.

Forma czasowania na słowa: *aller* iść, i *s'en aller*, iść precz, lub oddalić się.

Observations et règles.

On trouvera dans le paradigme du verbe aller, le verbe réfléchi s'en aller, a fin que la jeunesse apprenne à le conjuguer, et à le connaître dans tous ses changements, parce que c'est un verbe très en usage en français, et qui sert à orner cette langue. Le participe actif ne varie jamais, c'est à dire qu'il n'est jamais fléchi: mais le participe passif, adopte les changements et la flexion que son sujet exige: cependant, plusieurs grammairiens prétendent, que quand un infinitif simple suit ce verbe, qu'il ne faut pas que le participe passif soit fléchi, qui qu'il soit en rapport avec son sujet. p. ex: mes sœurs sont allé voir leurs amies. Mais, comme il sera parlé plus au long de la flexion des participes passifs, j'y renvoie donc le lecteur, où il trouvera les lumières nécessaires à ce sujet.

Uwagi i prawidła.

Znajdziemy pod formą czasowania słowa *aller*, słowo zaimkowe *s'en aller*, niu końcem, iżby się go ino- dzież nauczyła czasować: i iżby go poznała we wszystkich odmianach, gdyż to słowo jest w częstem używaniu u francuzow, a służy ko ozdobie języka francuzkiego. Imiesłów czynny nigdy się nie odmienia, to jest nie podlega składni zgody: lecz imiesłów bierny przyjmuie zmiany i stosuie się iak rodzaj jego przedmiotu wymaga: iednakże wielu grammatyków utrzymuie, że gdy tryb bezokoliczny prosty idzie po tem słowie nie należy, iżby w ów czas imiesłów bierny był zmieniany, chociażby był w stosunku z należącym do siebie przedmiotem, np. Moie siostry poszły odwiedzić swoje przyjaciółki. Lecz gdy na swoim miejscu obszerniej rzecz będzie o składni zgody imiesłówów biernych, przeto odsyłam tam czytelnika; znajdzie on potrzebne dla siebie w tej mierze światło.

Con-

Conjugaison ou paradigme des verbes aller, et l'en aller.

1. Mode.

Infinitif simple.

Affirmatif.

Twierdzący.

Aller,

iść.

d'aller,

iść,

à aller,

ku chodzeniu.

pour aller.

dla chodzenia.

en allant,

idąc.

Infinitif composé.

être allé,

iść było,

d'être allé.

iść było,

à être allé,

iz się szło było.

pous être allé,

aby się szło.

en étant allé.

iz się szło.

Participe actif.

allant.

idący,

étant allé,

iz się poszło było.

Participe passif.

allé, s, ée, ées.

w języku polskim

1. Tryb.

Bezokoliczny prosty.

Négatif.

Przeczący.

ne pas s'en aller.

nie oddalać się.

de ne pas s'en aller.

nie oddalić się.

à ne pas s'en aller.

ku nie oddaleniu się.

pour ne pas s'en aller.

dla nieoddalenia się.

ne s'en allant pas.

nie oddalając się.

Bezokoliczny złożony.

ne s'en être pas allé.

nie oddalać się było.

de ne s'en être pas allé.

nie było się oddalić.

à ne s'en être pas allé.

iz się nie oddaliło było.

pour ne s'en être pas allé.

aby się nie oddaliło było.

en ne s'en étant pas allé.

iz się nie było oddaliło.

Imiesłowy czynne.

ne s'en allant pas.

nie oddalając się.

ne s'en étant pas allé.

iz się nie oddaliło było.

Imiesłów bierny.

nie tłumaczy się.

2. Mo-

1.

2. M o d c.

Indicatif.

Affirmatif.
Twierdzący.

Présent.

Czas teraźniejszy.

Je vais,
idę,
tu vas.
idziesz,
il va,
on idzie,
elle va,
ona idzie,
on va,
idzie się.

Plurier.

Mnoga.

nous allons,
idziemy,
vous allez,
idziecie,
ils vont,
oni idą.
elles vont,
one idą.

Négatif.
Przeczący.

Présent.

Teraźniejszy.

Je ne m'en vais pas.
nie oddalam się,
tu ne t'en vas pas.
nie oddalasć się,
il ne s'en va pas.
nie oddala się,
elle ne s'en va pas.
ona się nie oddala,
on ne s'en va pas.
nie oddala się.

Plurier.

Mnoga.

nous ne nous en allons pas.
nie oddalamy się,
vous ne vous en allez pas.
nie oddalacie się,
ils ne s'en vont pas.
nie oddalają się,
elles ne s'en vont pas.
one nie oddalają się.

Rélatif ou 1. Imparfait.

J'allais,
szedłem,
tu allais,
szedłeś,
il allait,
szedł,

Je ne m'en allais pas.
nie oddalałem się,
tu ne t'en allais pas.
nie oddalałeś się,
il ne s'en allait pas.
nie oddalał się,

elle

I.

D r u g y T r y b.

Oznajmujący.

Interrogatif.

Pytający.

Présent.

Terazniejszy.

Je vais-je?

czyż idę,

tu vas-tu?

czyż idziesz,

il va-t-il?

czyż idzie,

elle va-t-elle?

czyż ona idzie,

il va-t-il?

czyż się idzie.

Plurier.

Mnoga.

allons nous?

czyż idziemy.

allez vous?

czyż idziecie,

vont-ils?

czyż oni idą,

vont-elles?

czyż one idą.

Interrogatif-Négatif.

Pytający - Przeczający.

Présent.

Terazniejszy.

ne m'en vais-je pas?

czyż nie oddałam się.

ne t'en vas-tu pas?

czyż nie oddałeś się.

ne s'en va-t-il pas?

czyż on nie oddał się.

ne s'en va-t-elle pas?

czyż ona się nie oddała.

ne s'en va-t-il pas?

czyż się nie oddała.

Plurier.

Mnoga.

ne nous en allons nous pas?

czyż się nie oddaliśmy.

ne vous en allez vous pas?

czyż się nie oddaście.

ne s'en vont-ils pas?

czyż się oni nie oddali.

ne s'en vont-elles pas?

czyż się one nie oddały.

2.

Czas względny czyli pierwszy niedokonany.

allais-je?

szedłemże,

allais-tu?

szedłeśże ty,

allait-il?

szedłże on,

ne m'en allais-je pas?

nie oddalałem się

ne t'en allais-tu pas?

nie oddalałżeś się.

ne s'en allait-il pas?

nie oddalałże się.

allait-

elle allait,
szła,
on allait,
szło się,
nous allions,
szliśmy,
vous alliez,
szliście,
ils allaient,
szli,
elles allaient,
szły.

elle ne s'en allait pas,
nie oddalała się,
on ne s'en allait pas,
nie oddalało się,
nous ne nous en allions pas,
nie oddalaliśmy się,
vous ne vous en alliez pas,
nie oddalaliście się,
ils ne s'en allaient pas,
nie oddalali się,
elles ne s'en allaient pas,
nie oddalały się.

3.

Défini, ou 2. Imparfait.

J'allai,
poszedłem,
tu allas,
poszedłeś,
il alla,
poszedł,
nous allâmes,
poszliśmy,
vous allâtes,
poszliście,
ils allèrent,
poszli.

Je ne m'en allai pas,
nie oddalitem się,
tu ne t'en allas pas,
nie oddalilesz się,
il ne s'en alla pas,
nie oddalil się,
nous ne nous en allâmes pas,
nie oddaliliśmy się,
vous ne vous en allâtes pas,
nie oddaliliście się,
ils ne s'en allèrent pas,
nie oddalili się.

4.

Indéfini, ou parfait composé.

Je suis allé,
poszedłem,

Je ne m'en suis pas allé,
nie oddalitem się,

tu es allé,

tu ne t'en es pas allé,

Tak iak w poprzedzającym czasie.

il est allé,

il ne s'en est pas allé,

elle est allée,

elle ne s'en est pas allée,

nous sommes allés,

nous ne nous en sommes pas allés.

allait-elle?
 szłaż ona,
allait-on?
 szłoż się,
allions nous?
 szliśmyż,
allez vous?
 szliścież,
allaient-ils?
 szliż oni,
allaient-elles?
 szlyż one.

ne s'en allait-elle pas?
 nie oddalałaż ona się.
ne s'en allait-on pas?
 nie oddalałoż się.
ne nous en allions nous pas?
 nie oddalaliśmyż się.
ne vous en allez vous pas?
 nie oddalaliścież się.
ne s'en allaient-ils pas?
 nie oddalaliż oni się.
ne s'en allaient-elles pas?
 nie oddalałyż one się.

3.

Czas określony czyli niedokonany drugi.

allai-je?
 poszedłżem,
allas-tu?
 poszedłżeś,
alla-t-il?
 poszedłże,
allâmes nous?
 poszliśmyż,
allâtes vous?
 poszliścież,
allèrent-ils?
 poszliż oni.

ne m'en allai-je pas?
 nie oddaliłżem się.
ne t'en allas-tu pas?
 nie oddaliłżeś się.
ne s'en alla-t-il pas?
 nie oddaliłże się.
ne nous en allâmes nous pas?
 nie oddaliliśmyż się.
ne vous en allâtes vous pas?
 nie oddaliliścież się.
ne s'en allèrent-ils pas?
 nie oddaliliż oni się.

4.

Czas nieokreślony czyli dokonany złożony.

suis-je allé?
 czyż poszedłem,
es-tu allé?

ne m'en suis-je pas allé?
 czyż nie oddalilem się.
ne t'en es tu pas allé?

est-il allé?

ne s'en est-il pas allé?

est-elle allée?

ne s'en est-elle pas allée?

sommes nous allés?

ne nous en sommes nous pas
allés?

vous êtes allés,

ils sont allés,

elles sont allées.

vous ne vous en êtes pas allés.

ils ne s'en sont pas allés.

elles ne s'en sont pas allées.

5.

Antérieur relatif ou 1. plusque parfait.

J'étais allé,

poszedłem był,

tu étais allé.

poszedłeś był,

il était allé.

poszedł był,

elle était allée,

poszła była,

nous étions allés.

poszliśmy byli,

vous étiez allés,

poszliście byli,

ils étaient allés.

poszli byli,

elles étaient allées,

poszły byli.

Je ne m'en étais pas allé,

nie oddalałem się był,

tu ne t'en étais pas allé,

nie oddalałeś się był.

il ne s'en était pas allé,

nie oddalał się był,

elle ne s'en était pas allée,

nie oddalała się była,

nous ne nous en étions pas

allés.

nie oddalaliśmy się byli.

vous ne vous en étiez pas allés.

nie oddalaliście się byli,

ils ne s'en étaient pas allés.

nie oddalali się byli.

elles ne s'en étaient pas allées.

nie oddalały się były.

6.

Antérieur défini, ou 2. plusque parfait.

Je fus allé,

poszedłem dawno,

tu fus allé,

poszedłeś dawno,

il fut allé,

poszedł dawno,

elle fut allée,

poszła dawno,

nous fumes allés,

poszliśmy dawno,

Je ne m'en fus pas allé,

nie oddalałem się dawno.

tu ne t'en fus pas allé,

nie oddalałeś się dawno.

il ne s'en fut pas allé,

nie oddalał się dawno.

elle ne s'en fut pas allée,

nie oddalała się dawno.

nous ne nous en fumes pas

allés.

nie oddalaliśmy się dawno.

vous

Êtes vous allés?

ne vous en êtes vous pas allés?

sont-ils allés?

ne s'en sont-ils pas allés?

sont-elles allées?

ne s'en sont-elles pas allées?

5.

Czas zaprzeczły pierwszy.

étais-je allé?

ne m'en étais-je pas allé?

étais-tu allé?

ne t'en étais-tu pas allé?

étais-il allé?

ne s'en était-il pas allé?

étais-elle allée?

ne s'en était-elle pas allée?

poszedłże był,

nie oddalałże się był.

était-elle allée?

ne s'en était-elle pas allée?

poszłaż była,

ni oddalałaż się była.

étions nous allés?

ne nous en étions nous pas allés?

poszliśmyż byli,

nie oddalaliśmyż się byli.

étiez vous allés?

ne vous en étiez vous pas allés?

poszliścież byli,

nie oddalaliścież się byli.

étaient-ils allés?

ne s'en étaient-ils pas allés?

poszliż byli,

nie oddalaliż się byli.

étaient-elles allées?

ne s'en étaient-elles pas allées?

poszłyż były.

nie oddalałyż się były.

6.

Czas zaprzeczły drugi.

fas-je allé?

ne m'en fas-je pas allé?

czyż poszedł dawno,

czyż nie oddaliłem się dawno.

fas-tu allé?

ne t'en fas-tu pas allé?

czyż poszedł dawno,

czyż nie oddaliłeś się dawno.

fut-il allé?

ne s'en fut-il pas allé?

czy poszedł dawno,

czyż nie oddalił się dawno.

fut-elle allée?

ne s'en fut-elle pas allée?

czy poszła dawno,

czyż nie oddaliła się dawno.

fumes nous allés?

ne nous en fumes nous pas allés?

czyż poszliśmy dawno,

czyż nie oddaliliśmy się da-

wno.

fuf

fufes

vous futes allés,
poszliście dawno,

ils furent allés,
poszli dawno,
elles furent allées,
poszły dawno.

vous ne v. en futes pas allés,
nie oddaliście się dawno,

ils ne s'en furent pas allés,
nie oddalili się dawno,
elles ne s'en furent pas allées,
nie oddaliły się dawno.

7.

Futur simple, ou futur.

J'irai,
będę szedł,
tu iras,
będziesz szedł,
il ira,
będzie szedł,
elle ira,
będzie szła,
nous irons,
będziemy szli,
vous irez,
będziecie szli,
ils iront,
będą szli,
elles iront,
będą szły.

Je ne m'en irai pas,
nie będę się oddalał,
tu ne t'en iras pas,
nie będziesz się oddalał,
il ne s'en ira pas,
nie będzie się oddalał,
elle ne s'en ira pas,
nie będzie się oddalała,
nous ne nous en irons pas,
nie będziemy się oddalali,
vous ne vous en irez pas,
nie będziecie się oddalali,
ils ne s'en iront pas,
nie będą się oddalali,
elles ne s'en iront pas,
nie będą się oddalały.

7.

Futur composé, ou futur du conjonctif.

Je serai allé,
gdy poydę,
tu seras allé,
gdy poydziesz,
il sera allé,
gdy poydzie,
elle sera allée,
gdy ona poydzie,
nous serons allés,

gdy poydziemy,

Je ne m'en serai pas allé,
gdy się nie oddałem,
tu ne t'en seras pas allé,
gdy się nie oddalisz,
il ne s'en sera pas allé,
gdy się nie oddali,
elle ne s'en sera pas allée,
gdy ona się nie oddali,
nous ne nous en serons pas allés,
gdy się nie oddalemy,

rows

fûtes vous allés?

czyż poszliście dawno,

furent-ils allés?

czyż poszli dawno,

furent-elles allées?

czyż poszły dawno.

ne vous en fûtes-v. pas allés?

czyż nie oddaliliście się dawno.

ne s'en furent-ils pas allés?

czyż nie oddalili się dawno.

ne s'en furent-elles pas allées?

czyż nie oddaliły się dawno.

7.

Czas przyszły prosty.

irai-je?

będę szedł,

iras-tu?

będziesz szedł,

ira-t-il?

będzie szedł,

ira-t-elle?

będzie szła,

irons nous?

będziemy szli,

irez vous?

będziecie szli,

iront-ils?

będą szli,

iront-elles?

będą szły.

ne m'en irai-je pas?

nie będę szedł.

ne t'en iras-tu pas?

nie będziesz szedł.

ne s'en ira-t-il pas?

nie będzie szedł.

ne s'en ira-t-elle pas?

nie będzie szła.

ne nous en irons nous pas?

nie będziemy szli.

ne vous en irez vous pas?

nie będziecie szli.

ne s'en iront-ils pas?

nie będą szli.

ne s'en iront-elles pas?

nie będą szły.

8.

Czas przyszły złożony czyli przyszły Trybu Łączącego.

serai-je allé?

czyż pójde,

seras-tu allé?

czyż pójdziesz,

sera-t-il allé?

czyż pójdzie,

sera-t-elle allée?

czyż ona pójdzie,

serons nous allés?

czyż pójdziemy,

ne m'en serai-je pas allé?

czyż się nie oddalę.

ne t'en seras-tu pas allé?

czyż się nie oddalisz.

ne s'en sera-t-il pas allé?

czyż się nie oddali.

ne s'en sera-t-elle pas allée?

czyż ona się nie oddali.

ne nous en serons nous pas allés?

czyż się nie oddalimy.

Ff 2

seres

*vous ferez allés,
gdy poydziecie,
ils seront allés,
gdy oni poydą,
elles seront allées,
gdy one poydą.*

*vous ne v. en ferez pas allés,
gdy się nie oddalicie,
ils ne s'en seront pas allés,
gdy się nie oddalą,
elles ne s'en seront pas allées,
gdy one się nie oddalą.*

9.

Futur conditionnel simple, ou 1. Imparfait du Conjonctif.

*J'irais,
szedłbym,
tu irais,
szedłbyś,
il irait,
szedłby,
elle irait,
szłaby,
nous irions,
szlibyśmy,
vous iriez,
szlibyście,
ils iraient,
szliby,
elles iraient,
szłyby.*

*Je ne m'en irais pas,
nie oddałabym się,
tu ne t'en irais pas,
nie oddałabyś się,
il ne s'en irait pas,
nie oddałaby się,
elle ne s'en irait pas,
nie oddałaby się,
nous ne nous en irions pas,
nie oddałalibyśmy się,
vous ne vous en iriez pas,
nie oddałalibyście się,
ils ne s'en iraient pas,
nie oddałaliby się,
elles ne s'en iraient pas,
nie oddalilyby się.*

10.

Futur conditionnel composé, ou 1. plusque parfait du Conjonctif.

*Je serais allé,
poszedłbym był,
tu serais allé,
poszedłbyś był,
il serait allé,
poszedłby był,
elle serait allée,
poszłaby była,
nous serions allés,
poszlibyśmy byli,*

*Je ne m'en serais pas allé,
nie oddaliłbym się był,
tu ne t'en serais pas allé,
nie oddaliłbyś się był,
il ne s'en serait pas allé,
nie oddaliłby się był,
elle ne s'en serait pas allée,
nie oddaliłaby się była,
nous n'en serions pas allés,
nie oddalilibyśmy się byli.*

vous

Serez vous allés?
czyż poydziecie,
Seront-ils allés?
czyż oni poydą,
Seront-elles allés?
czyż one poydą.

ne vous en serez v. pas allés?
czyż się nie oddalicie,
ne s'en seront-ils pas allés?
czyż się nie oddalą,
ne s'enseront-elles pas allées?
czyż one się nie oddalą.

9.

Czas przyszły warunkowy prosty czyli pierwszy
niedokonany Trybu Łączącego.

irais-je?
szedłżebym,
irais-tu?
szedłżebyś,
irait-il?
szedłżeby,
irait-elle?
szłażby,
irions nous?
szliżbyśmy,
iriez vous?
szliżbyście,
iraient-ils?
szliżby oni,
iraient-elles?
szłyżby one.

ne m'en irais-je pas?
nie oddalałżebym się.
ne t'en irais-tu pas?
nie oddalałżebyś się.
ne s'en irait-il pas?
nie oddalałżeby się.
ne s'en irait-elle pas?
nie oddalałażby się.
ne nous en irions nous pas?
nie oddalałiżbyśmy się.
ne vous en iriez vous pas?
nie oddalałiżbyście się.
ne s'en iraient-ils pas?
nie oddalałiżby oni.
ne s'en iraient-elles pas?
nie oddalałyżby one się.

10.

Czas przyszły warunkowy złożony, czyli pierwszy
zaprzeczony Trybu Łączącego.

serais-je allé?
poszedłżebym był,
serais-tu allé?
poszedłżebyś był,
serait-il allé?
poszedłżeby był,
serait-elle allée?
poszłażby była,
serions nous allés?
poszliżbyśmy byli.

ne m'en serais-je pas allé?
nie oddalałiżbym się był,
ne t'en serais-tu pas allé?
nie oddalałiżbyś się był.
ne s'en serait-il pas allé?
nie oddalałiżby się był.
ne s'en serait-elle pas allée?
nie oddalałażby się była.
ne nous en serions n. pas allés?
nie oddalałiżbyśmy się byli.
seriez

vous seriez allés,
poszlibyście byli,
ils seraient allés,
poszliby byli,
elles seraient allées,

poszłyby byli,

vous ne v'en seriez pas allés,
nie oddalilibyście się byli,
ils ne s'en seraient pas allés,
nie oddaliliby się byli,
elles ne s'en seraient pas allées,

nie oddaliłyby się byli,

II.

Tems plus que passé.

Je fusse allé,
poszedłbym dawno.
tu fusses allé,

Tak iak w poprzedzającym czasie.

il fut allé,

elle fut allée,

nous fussions allés,

vous fussiez allés,

ils fussent allés,

elles fussent allées,

Je ne m'en fusse pas allé,
nie oddalilibym się dawno,
tu ne t'en fusses pas allé,

il ne s'en fut pas allé.

elle ne s'en fut pas allée,

nous ne nous en fussions pas allés,

vous ne v'en fussiez pas allés,

ils ne s'en fussent pas allés,

elles ne s'en fussent pas allées,

Observations et Règles.

Les pronoms personnels qui se trouvent à l'Impératif réciproque, sont à la place, de toi, soi, c'est à dire à la place du nom de la personne qui agit. Cette règle est immuable dans son principe, sitôt que le verbe est réfléchi; ainsi on la fera

Uwagi i Prawidła.

Zaimki osobiste które się znajdują w trybie bezokolicznym zaimkowym, są na miejscu następujących; toi, soi, to jest; na miejscu imienia osoby działającej. Prawidło to jest niezmiennie w swoy zasadzie, iak skora słowo należy do rzędu imko-

seriez vous allés?
 poszliżbyście byli,
seraient-ils allés?
 poszliżbyś byli,
seraient-elles allées?

poszlyżby byli,

ne vous en seriez v. pas allés?
 nie oddaliliżbyście się byli,
ne s'en seraient-ils pas allés?
 nie oddaliliżby oni się byli,
ne s'en seraient-elles pas allées?

nie oddalilyżby one się były.

II.

Czas zaprzeczły drugi.

fusso-je allé?
 czyżbym poszedł był dawno,
fusses-tu allé?

fut-il allé?

fut-elle allée?

fussions nous allés?

fussiez vous allés?

fussent-ils allés?

fussent-elles allées?

ne fussé-je pas allé?
 nie oddaliłżebym się był dawno,
ne fusses-tu pas allé? (wno,

ne fut-il pas allé?

ne fut-elle pas allée?

ne fussions nous pas allés?

ne fussiez vous pas allés?

ne fussent-ils pas allés?

ne fussent-elles pas allées?

3. M o d e. 3. T r y b.

Impératif. Rozkazujący.

va.
 idź,
qu'il aille.
 niech idzie,
qu'elle aille.
 niech ona idzie,
qu'on aille.
 niech się idzie,

ne t'en va pas.
 nie oddalay się.
qu'il ne s'en aille pas.
 niech się nie oddala.
qu'elle ne s'en aille pas.
 niech ona się nie oddala.
qu'on ne s'en aille pas.
 niech się nie oddala.

allons

fera observer sur tout aux commençants, afin qu'ils s'en forment une idée précise.

Ce verbe passif neutre, aller, a ordinairement un datif pour régime, principalement, quand l'interrogation, où? a lieu, au lieu quand elle peut être sous-entendue. Outre ce régime, il peut encore être régi par une préposition, quand celle-ci indique un lieu de repos: comme chez moi, chez toi etc. qui signifie autant que dans ma maison, dans ta maison. Ce verbe peut encore être régi par l'infinitif d'un autre verbe, sitôt que l'on annonce que l'action va se faire sans retard, comme quand on dit: je vais me coucher; c'est donc la même chose que si l'on disait je me coucherai à l'instant: ce qui est un futur présent, ou bien qui indique que l'on est sur le point de faire la chose. Il y a encore des phrases particulières à ce verbe, lesquelles exigent absolument l'infinitif d'un verbe, après aller, et qui lui servent de régime; comme, allez quêrrer le médecin; allez quêrrer de l'eau. La plupart des

imkowych; należy przede wszystkim ostrzedz nadewszystko początkujących, aby o tem powzięli iak naydokładniejsze wyobrażenie.

To słowo bierno-niaki *aller*, ma pospolicie za składnią rzędu przypadek trzeci, szczegółoiey gdy zachodzi pytanie gdaie? lub gdy się go domysłać można. L'rocz tego, może ono ieszcze bydź rządonym przez przyimka, gdy ten wskazuje mieysce spoczynku; iako: u mnie, u ciebie i t. d. co to samo znaczy, iak gdybym powiedział, w moim domu, w twoim domu. To słowo bydź ieszcze może rządonym przez Tryb bezokoliczny innego słowa, gdy to zapowiada czynność mającą bez zwłoki bydź wykonaną; iak gdy się np. mówi idę spać, iedno iest iakbym powiedział chcial, położę się spać natychmiast: co iest czasem przyszło-terazniejszym, razem oznaydluającym iż się iest gotowym wykonać iaką rzecz. Iest ieszcze wiele sposobów mówienia właściwych temu słowu, a które wymagają Trybu bezokolicznego, po słowie *aller*, który ma bydź iego składnią rzędu; iako np. idź szukać lekarza; idź szukać wody. Większa część słów, służą-

allons,
idźmy, lub, nuze,
allez,
idącie,
qu'ils aillent,
niech oni idą.

allons nous en.
oddalmy się.
allez vous en.
oddalcie się.
qu'ils s'en aillent.
niech oni się oddalą.

4. Mode. Czwarty Tryb.

Subjonctif ou Conjonctif. Łączący.

Présent.

Czas terażniejszy.

que j'aile,
bym szedł,
que tu ailles,
byś szedł,
qu'il aille,
by szedł,
qu'elle aille,
by szła,
qu'on aille,
by się szło,
que nous allions.
byśmy szli,
que vous alliez,
byście szli,
qu'ils aillent,
by oni szli,
qu'elles aillent,
by one szły.

Présent.

Terażniejszy.

que je ne m'en aille pas.
bym się nie oddał.
que tu ne t'en ailles pas.
byś się nie oddał.
qu'il ne s'en aille pas.
by się nie oddał.
qu'elle ne s'en aille pas.
by się nie oddalała.
qu'on ne s'en aille pas.
by się nie oddalało.
que nous ne n. en allions pas.
byśmy się nie oddalali.
que vous ne vous en alliez pas.
byście się nie oddalali.
qu'ils ne s'en aillent pas.
by się nie oddalali.
qu'elles ne s'en aillent pas.
by się nie oddalały.

13.

Subjonctif Imparfait. Czas Niedokonany.

que j'allasse,
bym poszedł,
que tu allasses.
byś poszedł,
qu'il allât,
by poszedł,

que je ne m'en allasse pas.
bym się nie oddalił.
que tu ne t'en allasses pas.
byś się nie oddalił.
qu'il ne s'en allât pas.
by się nie oddalili.

qu'elle

des verbes qui servent de régimes à celui ci, n'ont point de prépositions avant eux, c'est à dire qu'ils sont purement places à l'infinif; ainsi: je vais voir ma soeur; allons nous promener; allez manger, et après nous partirons. Le participe passif, dont il a été parlé dans les règles précédentes, s'accommode à son sujet; donc si l'on parle à une seule personne, soit au masculin ou au féminin, on ne dit pas: vous êtes allés, bien vous êtes allé; et au féminin, vous êtes allée, et non vous êtes allés, parcequ'on énoncerait plusieurs personnes, l'intention étant de n'en indiquer qu'une seule. La règle la plus sûre touchant ce participe passif, ainsi que celui de tous les autres verbes, est de le fléchir toutes les fois qu'il peut être considéré en qualité d'adjectif du sujet antécédent, ou bien qu'il lui est relatif, puis qu'il faut qu'il en exprime nécessairement une qualité: mais d'abord qu'il cesse d'avoir un rapport direct à son sujet, alors il n'est plus flexible, quand même son sujet serait féminin et au pluriel. Quant aux exceptions plusieurs grammairiens allemands ont fait

étant za składnią rządu słowu; *aller*, nie ma przed sobą przyimków, to jest te kładą się prosto bez żadnego dodatku w trybie bezokolicznym; tak np. *idę odwiedzić moją siostrę; idźmy się przeysć; idźcieść*, a potem *pojedziemy*. Imiesłów bierny, o którym już mowa była w poprzedzających prawidłach, stosuje się zawsze do swego przedmiotu; zaczęm, gdy się mówi o iedney tylko osobie, bądź męzkiego, bądź żeńskiego rodzaju, należy powiedzieć, *vous êtes allé*, nie zaś, *vous êtes allés*; do żeńskiego rodzaju, powie się: *vous êtes allée*, nie zaś, *vous êtes allés*, gdyż tem sposobem, mówiłoby się o wielu osobach razem, gdy tym czasem myślą tłomaczącego jest mówić o iedney tylko. Naypewniejsze prawidło względem tego imiesłowu biernego, iako też imiesłowu innych słów jest, iż ten odmienia się tyle razy, gdy bydy może uważany iako przymiotnik poprzedzającego przedmiotu, lub też gdy jest do niego odnośny, gdyż konieczną jest rzeczą iżby wyrażał przymiot swego przedmiotu. Lecz skoro tylko przestaje mieć związek prosty z swym przedmiotem, w ów czas już się nie odmienia, chociażby nawet prze-

qu'elle allât,
by poszła,
que nous allassions,
byśmy poszli,
que vous allassiez,

byście poszli,
qu'ils allassent,
by poszli,
qu'elles allassent,
by poszły,

qu'elle ne s'en allât pas,
by się nie oddaliła,
que n. nen. en allassions pas,
byśmy się nie oddalili.
que vous ne vous en allas-
siez pas.

byście się nie oddalili.
qu'ils ne s'en allassent pas,
by się nie oddalili.
qu'elles ne s'en allassent pas,
by się nie oddaliły,

14.

Parfait, ou parfait composé.

Dokonany czyli dokonany złożony.

que je sois allé,
bym był poszedł,
que tu sois allé,
byś był poszedł,
qu'il soit allé,
by był poszedł,
qu'elle soit allée,
by była poszła,
que nous soyons allés,

byśmy byli poszli,
que vous soyez allés,

byście byli poszli,
qu'ils soient allés,
by byli poszli,
qu'elles soient allées.

by były poszły,

que je ne m'en sois pas allé,
bym się nie oddalił był,
que tu ne t'en sois pas allé,
byś się nie oddalił był,
qu'il ne s'en soit pas allé,
by się nie oddalił był,
qu'elle ne s'en soit pas allée,
by się nie oddaliła była,
que nous ne nous en soyons
pas allés,

byśmy się nie oddalili byli,
que vous ne vous en soyez
pas allés,

byście się nie oddalili byli,
qu'ils ne s'en soient pas allés,
by się nie oddalili byli,
qu'elles ne s'en soient pas
allées,

by się nie oddaliły były,

15.

Plusque parfait. Czas przeszły przekonany,

que je fusse allé,
obył był poszedł dawno,

que tu fusses allé,
obyś był poszedł dawno,

que je ne m'en fusse pas allé,
obył się nie był oddalił da-
wno,

que tu ne t'en fusses pas allé,
obyś się nie był oddalił dawno
qu'il

tes à ce sujet, elles peuvent être revoquées, attendu qu'elles sont contraires à la pureté de la langue, que l'academie les a refusées, et qu'elles ne servent qu'à surcharger la mémoire de la jeunesse par des règles vécilleuses, et inutiles: un bon maître suivra sa raison et la nature, et il réussira.

przedmiot był rodzaju żeńskiego i liczby mnogiej. Co się tyczy wyjątków które wielu grammatyków niemieckich poczyniło w tym mierze, te zaniechane być mogą, bowiem są przeciwne czystości języka. Akademia nie dostatecznie zbila i odrzuciła; w reszcie te służą tylko do obarczenia pamięci młodzieży poparte będąc błahemi i nieużytecznemi prawidłami. Doskonały języka nauczyciel, idąc za przewodnictwem rozumu i przyrodzenia, pracę swoją użytkiem młodzieży nacechuje.

qu'il fut allé.
 oby był poszedł dawno,

qu'elle fut allée,
 oby była poszła dawno.

que nous fussions allés.
 obyśmy byli poszli dawno.

que vous fussiez allés,
 obyście byli poszli dawno,

qu'ils fussent allés,
 oby byli poszli dawno,

qu'elles fussent allées.

oby były poszły dawno.

qu'il ne s'en fut pas allé.
 oby się nie był oddalił dawno.

qu'elle ne s'en fut pas allée.
 oby się nie była oddaliła dawno.

que nous ne nous en fussions pas allés.
 obyśmy się nie byli oddalili dawno.

que vous ne vous en fussiez pas allés.
 obyście się nie byli oddalili dawno.

qu'ils ne s'en fussent pas allés.
 oby się nie byli oddalili dawno.

qu'elles ne s'en fussent pas allées.

oby się nie były oddaliły dawno.

Chapitre XIV.

Des verbes irréguliers de la 2. conjugaison.

La différence des verbes de la deuxième conjugaison est plus sensible et marquante que ceux de la première; cependant en la réduisant en plusieurs classes, on parviendra d'autant plus facilement à les connaître, de sorte que quand on a la souche du verbe, ou le verbe primitif.

Rozdział XIV.

O słowach nieforemnych drugiey formy.

Różnica słow do drugiey formy czasowania należących jest widoczniejszą i bardziey znaczną niż była w pierwszej; z tym wszystkim, podzieliwszy ją na kilka oddziałów, tem łatwo będzie można przejść do poznania ich, i to w ten sposób, że gdy się mieć będzie główny pień słowa czyli słowo pierwotne, łatwo bę-

il est d'autant plus facile de conjuguer ceux qui dérivent de la souche, d'après la terminaison de tous les temps. Les verbes défectueux, c'est à dire ceux qui ne sont d'usage que dans certains temps seront aussi placés sur les tables des verbes irréguliers, et marqués par une croix, afin que la jeunesse ne s'y méprenne point. Outre cet indice, les règles indiqueront encore les temps où ils sont d'usage. Pour le participe actif, j'observerai, que dans toutes les conjugaisons, qu'elles soient régulières ou irrégulières, il se termine toujours en, ant, et qu'il ne change jamais de terminaison, excepté que s'il devient adjectif, alors il a le même genre, nombre et cas que son sujet ou substantif. L'Infinitif n'est jamais irrégulier, il a toujours la même terminaison, savoir: en, er, ir, oir, ou re.

En partant de ce principe, il sera bien facile de fixer l'attention de la jeunesse, afin de lui faire mieux observer les changements en les conjugant.

La deuxième conjugaison peut facilement se diviser en

będzie podług niego czasować inne od tego głównego pochodzące podług zakonów czasu słowa pierwotnego. Słowa brakowe, to jest te, których pewne tylko czasy są w użyciu, zostaną podobnie umieszczone na tablicy słów nieforemnych, i oznaczone krzyżykiem, iżby się ucząca młodzież w tej mierze nie myliła. Prócz tej skazówki, prawa dla nauczyciela, które ich czasy są w użyciu. Co do Imiesłowu czynnego, ostrzedzi mi tu należy, iż w wszystkich formach czasowania tak foremnych jak i nieforemnych, kończy się zawsze na *ant*, i nigdy zakończenia swego nie zmienia, prócz w ten czas, gdy się staje przymiotnikiem, w ów czas dopiero przybiera ten sam rodzaj, liczbę i przypadek, iakiego jest jego przedmiot czyli rzeczownik. Tryb bezokoliczny nigdy nie jest nieforemny, ma on zawsze jedno i toż samo zakończenie, to jest na *er*, *ir*, *nir*, lub *re*.

Tę zasadę trzymając się nieodstępnie. łatwą będzie rzeczą zwrócić bacność młodzieży, aby lepiej dać poznać odmiany w czasowaniu słów zachodzące.

Druga forma czasowania może z łatwością podzielić się

en quatre branches; alors tous les verbes irréguliers, seront en quelque façon réguliers, puisqu'ils sont soumis aux mêmes règles: hormis ceux de la première branche qui est la vraie régulière il n'y a que les verbes suivans qui soient irréguliers; tels que, bénir, qui a bénit, et aussi bénite, au participe passif, il est régulier dans tous les temps; parceque l'on ne peut pas dire, de l'eau bénit, ou béni, mais il faut dire, de l'eau bénite. Le verbe haïr, n'est irrégulier, que dans les trois personnes de l'Indicatif au temps présent, qu'il faut prononcer, je hès, et à l'Impératif, hais, hès, dans tous les autres temps, il faut prononcer l'i double.

Les verbes florir; et fleurir, ne sont nullement irréguliers, excepté florir, qui a au participe actif, florissant, et qui revient au même, que bâtissant, avertissant, parce que ce participe se forme de la 1. personne du pluriel du présent, en changeant ons, en ant. On a conservé ces deux verbes, fleurir et florir, par-

się na cztery gałęzi, w ów czas wszystkie słowa nieforemne staną się w pewien sposób foremniemi, iako podległe tym samym, co ostatnie, prawidłom. Bo co do pierwszej gałęzi która jest prawdziwie foremna następujące tylko słowa należą do rzędu nieforemnych iako: *bénir*, błogosławić; *ma bénit*, do męzkiego, *bénite*, do żeńskiego rodzaju Imiesłowu biernego, jest ono foremnym we wszystkich czasach, gdyż nie można mówić *de l'eau bénit* lub *béni*, święcona woda; lecz należy mówić *de l'eau bénite*. Słowo *haïr*, nienawidzieć, jest nieforemnym w trzech tylko osobach czasu teraźniejszego Trybu Oznamującego, które się wymawia, *je hès*, i w trybie rozkazującym *hais*, wymawiaj, *hès*, we wszystkich innych czasach należy wymawiać podwojne i.

Słowa *florir* i *fleurir*, kwitnąć; nie są w żaden sposób nieforemnymi, wyjąwszy pierwsze, którego Imiesłowem czynnym jest *florissant*, kwitnący, tak iak *bâtissant*, budujący; *avertissant*, ostrzegający; bowiem Imiesłow ten pochodzi od pierwszej osoby czasu teraźniejszego liczby mnogiej zamieniając *ons* na *ant*. Zachowano te obydwa słowa

parceque ce dernier verbe est plus énergique en certaines expressions que le premier, principalement quand on parle des arts, Manufacture, ou des Empires. Les verbes de la seconde conjugaison, ou branche, ainsi que ceux de la 3. et 4. sont sujets à plus de changements, et c'est ce qui sera démontré dans la table des paradigmes. On ne trouvera sur cette table que les temps simples, pour aider la mémoire, les verbes qui se conjuguent avec avoir, auront un a, après eux; et ceux qui prennent le verbe être, auront un ê, afin d'indiquer l'auxiliaire, pour les temps composés.

słowa, *fleurir* i *florir*, ostatnie bowiem ma więcej dobitności w pewnych wyrażeniach niż pierwsze, szczególnie gdy iest mowa o kwitnieniu Sztuk, Rękodzieł lub Państw. Słowa drugiej formy czasowania, a drugiej gałązki, równie iak trzeciej i czwartej, są podległe więcej odmianom, i to to iest właśnie, co okazanym będzie w tablicy form czasowania niesforemnego. Na wzniomkowaney tablicy znajdą się tylko wyrażone czasy proste, a dla ulżenia pamięci, słowa czasujące się ze słowem posilkowem *avoir*, oznaczone będą głoską *a*, przy nich położoną, a te które dobieraia słowo *être*, mieć będą przy sobie głoskę *ê*, to zaś tem końcem, by wskazać, iakie słowo posilkowe w czasach złożonych dobieraia.

Chapitre XV.

Des verbes irréguliers de la troisième conjugaison.

Cette conjugaison, qui n'a que très peu de verbes irréguliers, en a aussi une petite quantité qui sont irréguliers: les principaux de ces

Rozdział XV.

O słowach niesforemnych trzeciej Formy Czasowania.

Ta forma czasowania bardzo mało słów foremnych obeymująca, nie wiele także mieści w sobie takich, któreby foremnyymi były. Celnieysze

ces verbes, *sont*, *avoir*, qui est auxiliaire, et dont le paradigme prouve son irrégularité. *Vouloir*, *pouvoir*, *mouvoir*, sont pareillement irréguliers, ainsi, que *voir*, *prévoir*, *revoir*, *s'asseoir*, *se rasseoir*, sont les principaux, qui soient d'usage dans tous les temps, comme on le verra par la table des paradigmes. Les participes actifs, comme, *ayant*, *pouvant*, *voulant*, *voyant*, *asseyant*, ne se déclussent jamais, parcequ'ils ne peuvent point servir en qualité d'adjectifs. Voyez la table des paradigmes de la 3. conjugaison.

z tych słów są: *avoir*, *mieć*, *które* oraz *iest*, *posiłkowem*, i którego nieforemności for-
ma czasowania dowodzi, *l'auloir*, *chcieć*; *pouvoir*, *módz*; *mouvoir*, *poruszać*; są równie nieforemny mi iak *voir*, *widzieć*; *prévoir*, *przewidywać*, *revoir*, *powtórnie uyrzec*; *s'asseoir*, *usiąść*; *rasseoir*, *znow się usadzić*, *wzmiankowane* dopiero *stawa są* w używaniu we wszystkich czasach iak to zobaczemy w tablicy form czasowania. Imiesłowy czynne, iako to: *ayant*, *mający*, *mogący*; *chcący*; *widzący*; *siedzący*; nigdy się nie odmieniają, albowiem nie mogą bydz używanemi iako przyniotniki.

Chapitre XVI.

Des verbes irréguliers de la quatrième conjugaison.

Dans le paradigme des conjugaisons régulières de la quatrième terminaison des verbes en *re*, on y trouve le modèle régulier; en suite, celui de *rompre*, et *battre*. Ces deux dernières terminaisons, ou les verbes

qui

Rozdział XVI.

O Słowach nieforemnych czwartey Formy czasowania.

W wzorze Form czasowania słów foremnych zamieszczonym zakończenie czwarto słów na *re*, znajdziemy wzor czasowania foremnego, potem wzor czasowania słów *battre*; *bić*; *rompre*, *przerwywać*. Te dwa ostatnie za-

Gg

koni-

qui dérivent de la souche de ceux ci, se conjuguent de même, et ne sont point tout à fait irréguliers, puisqu'ils n'ont que l'étimologie du mot qui diffère ou qui semble différer, ainsi, rompre, correspondre, répondre, interrompre etc.: battre, abbatre, rabattre, combattre etc. ont la même terminaison que vendre dans tous les temps, et à toutes les personnes: le participe passif a la même définition en u, et le participe actif en ant: ainsi, il n'y a rien d'irrégulier. Au lieu de se surcharger l'étude de la grammaire par une quantité inombrable de règles inutiles, il est du devoir d'un grammairien de les diminuer, autant que la pureté de la langue n'est point altérée. Ici, ce n'est point le cas, la langue reste dans toute sa pureté, et la réduction de ces verbes, à la conjugaison de vendre, ne peut que soulager, et aider la mémoire de la jeunesse. Comme on est obligé de conserver la souche du verbe dans tout le paradigme, on parviendra bien plus facilement à sentir, qu'il n'y a point de changements dans la syllabe pénultième; au lieu que

kończenia, lub słowa pochodzące od ich rzrzdłosłowu, podobnież się czasują, i nie są wcale całkiem nieforemami, gdyż tylko różnią się lub się różnić zdają w rzrzdłosłowie, nie zaś w zakończeniu. A tak słowa: rompre, przerywać; correspondre, listownie spółkować; répondre, odpowiadać; interrompre, przestawać; iako też battre, bić; abbatre, powalić, znękać; rabattre, odtrącić; combattre, walczyć i t. d. mają zakończenie słowa vendre, we wszystkich czasach i osobach: imiesłów ich bierny, ma toż samo zakończenie na u, a czynny na ant: przeto nie w nich nie masz nieforemnego. Zamiast obciążać naukę grammatyki niezliczonymi mnostwem bezużytecznych prawideł, jest obowiązkiem grammatyka zmniejszyć ich tyle, ile czystość języka dozwoli, bez zmienienia iednakże iego zasad. Tu nie jest bynajmniey ten przypadek, język zostanie w zupełney swojej czystości, a odniesienie tych słów do formy czasowania słowa vendre, ulży i znacznie wspomóże pamięć młodzieży. Gdy się jest przymuszonym zachować statecznie słowo pierwotne w ciągu całej formy czasowania, łatwo przyiść będziemy mogli do przekona-

que dans les verbes irréguliers, celle ci change, principalement au présent de l'Indicatif, au Relatif, ou 2. Imparfait, à l'Impératif, et au présent Subjonctif.

Pour faciliter l'étude des verbes irréguliers de cette conjugaison, je les diviserai en quatre branches principales, qu'on pourra même regarder comme verbes réguliers, puisque tous les verbes qui dérivent de la souche primitive, se conjuguent absolument, de même; de sorte qu'en étudiant attentivement les paradigmes de ces conjugaisons, on parviendra d'autant plus rapidement à la perfection, et au but que l'on voudra atteindre.

Le nombre des verbes irréguliers de cette conjugaison est le plus considérable, par conséquent, ceux qui demandent plus d'attention et d'étude. Les verbes défectifs seront marqués par une croix, et ceux qui auront besoin de remarques, et de règles particulières,

konania się, iż żadna nie zachodzi odmiana w przedostatniej zgłosce; gdy tymczasem w słowach niesforemnych, ta się zmienia, szczególnie w czasie teraźniejszy trybu oznajmującego; w czasie względnym czyli niedokonanym drugim; w trybie rozkazującym, i w czasie teraźniejszym trybu Łączącego.

Dla ułatwienia nauki słów niesforemnych do czwartej formy czasowania należących, podzieliłam je na cztery celniejsze odnogi, w których umieszczone słowa będzie można poczytać za foreinne, z powodu, iż wszystkie słowa pochodzące od pewnego pierwiastkowego słoworodu, czasują się zupełnie w jeden sposób; nauczyszwszy się przeto z pilnością wzorów czasowania rzeczonych form, przyjdzie się wnet do ich zupełnego poznania, a następnie dopnie się zamierzonego w nauce języka celu.

Liczba słów niesforemnych tej ostatniej czasowania formy jest najznaczniejsza, następnie słowa te wymagają więcej baczości i nauki. Słowa brakowe będą nacechowane krzyżykiem, a te które wymagać będą objaśniających uwag i szczególnych prawideł, znajdą się

se trouveront détaillés par les règles qui les concernent.

Ces verbes quoiqu'irréguliers, ou bien selon leur genre, sitôt qu'ils sont actifs réels, passent au passif, et on en peut aussi former des verbes réfléchis, si l'on peut placer le, devant l'infinitif. Le verbe réfléchi se conjugue de même que le verbe actif, dans toutes ses terminaisons, n'ayant besoin que d'un double pronom personnel, et a pareillement dans ses temps composés le verbe être, tel qu'il a été démontré dans le paradigme de ces verbes.

wyszczególnionemi przez stosowne do nich przepisy.

Słowa tego rodzaju chociaż nieforemne każde w swym sposobie, iak tylko są rzeczywiscie czynneimi, zanie- nieć się mogą na bierne; a gdy można umieścić zaimka *se*, przed czasem terażniey- szym trybu bezokolicznego, w dw czas takowe słowa zamieniają się na zaimkowe: słowo bierne wymaga, iżby imiesłów bierny był położo- ny po słowie posilkowein *être*; słowo zaimkowe cza- suie się podobnież iak słowo czynne we wszystkich swoich zakończeniach, z tą różnicą, iż tylko wymaga podwoyne- go zaimka, przybierając równie we wszystkich czasach złożonych słowo posilkowe *être*, tak właśnie, iak wska- zany zostalo w wzorze cza- sowania na słowa zaimkowe danym.

La plus grande difficulté qui se rencontre dans les verbes vraiment irréguliers, est que les temps ne se ressemblent point, et qu'ils diffèrent absolument de l'Infinitif: que même les participes passifs sont souvent doubles, comme, absoudre, quia absous, et au féminin absoute, aussi résoudre, qui a résous, et résolu, parceque le pre-

Naywiększa trudność za- chodząca w słowach prawdzi- wie nieforemnych iest ta, iż czasy ich nie są sobie podo- bnemi; że te różnią się zu- pełnie od Trybu bezokoli- cznego, stanowiącego począ- tek słów w ogólności; że na- wet ich imiesłowy bierne są podwoyne; tak słowo *ab- soudre*, rozgrzeszyć, ma po- dwoyny imiesłów bierny, *ab- sous, i absolu*, w rodzaju żeń- skim,

mier signifie réduit, et le second décidé. Mais pour éviter les cacophonies, on se sert ordinairement d'autres verbes, qui ont la même signification, ou la même force d'expression. Coudre a deux définis, ou deux, Imparfait; car on dit, je cousus, j'en cousis, il s'agit de savoir lequel est le meilleur, ou le plus suivi. Mr. Lévizac, veut que l'on dise, je cousis; l'académie, semble s'être décidée pour je cousis: cependant la plupart des personnes qui parlent bien, qui écrivent bien, et qui sont du bon ton, se servent de, je cousus. Si l'usage a consacré, je cousus, je crois qu'il vaut mieux s'y conformer, et attendre que, je cousis, l'emporte sur, je cousus. La décision sur ce temps est renvoyée aux maîtres de langues.

Une difficulté plus essentielle, et qui n'est décidée ni par l'académie, ni par aucun grammairien, est celle

skim absoute, także résoudre, rozwiązać, ma résous i résoudre, których znaczenie jest różne, gdyż pierwszy znaczy rozwiązany, a drugi znaczy nakłoniony. Dla uniknienia przeto wydarzyć się mogącey zawilosci w mowie, używają pospolicie innych słów toż samo znaczenie i tę samę moc wyrażenia mających. Słowo, coudre, szyc, ma podwoyny czas określony, czyli podwoyny niedokonany drugi, gdyż równie mówi się: je cousus, lub je cousis, idzie tylko o to, aby widzieć który z nich lepszy, i bardziey używany. P. Lévizac chce, aby mówiono, je cousis; Akademia zdaje się skłaniać za czasem, je cousis; z tym wszystkim, większa część osób mówiących i piszących dobrze, a mających dobry ton mówienia, używa wyrazu, je confus. Jeżeli zwyczaj upoważnił czas je confus, niniemam, iż lepiej będzie do niego się stosować, i oczekiwać dopokiby czas je confis, stał się wziętszym od czasu, je confis. Ostateczne rozstrzygnięcie względem tego czasu, zostawia się nauczycielom języka.

Nie równie istotniejsza trudność, dotąd ani przez akademią ani przez żadnego z grammatyków nie ułatwio-

celle qui concerne les verbes croire et croître. Les uns veulent que l'on prononce le premier à l'Indicatif présent, je crois, je croë; et que pour signifier, croître, il faut écrire et prononcer, je craïs. Il est vrai qu'il serait essentiel que l'on vint à une modification précise, pour ne pas si facilement confondre ces deux verbes au présent de l'indicatif. Mr. de Voltaire, a voulu introduire cette manière plus conforme à la nature de l'idée que l'on doit en avoir; mais l'académie a refusé son opinion, et je craïs n'a pas été adopté. Pour me conformer à ce grand homme, je mettrai, craître au lieu de croître, et dans tout le paradigme, on trouvera ai, au lieu de oi, comme étant plus convenable à la prononciation. Si l'académie a ses bizarreries, faut-il que toute la république des savants s'y soumette, de même que si c'étaient des oracles? Je n'en apperçois nullement la nécessité, et je crois qu'un homme éclairé, peut aussi bien suivre ses idées que celles des autres. Débonnal et plusieurs autres, ne veulent point adopter ai, au lieu

twiona, jest ta która się tycze słow: croire, wierzyć, mieć; i croître, rość. Jednym się złaie, iżby pierwsze z nich wymawiać w czasie terażniejszym Trybu oznajmującego, zamiast je crois, je croë, co zaś do drugiego radzą, iżby słowa croître, czas terażniejszy pisać i wymawiać, je craïs, rosnę. Jest prawdziwa a bardzo istotną rzeczą, iżby się należało zgodzić na ograniczenie ściśle, aby nie tak łatwo mieszać te dwa słowa w czasie terażniejszym Trybu oznajmującego. P. Voltaire chciał wprowadzić ten sposób daleko zgodniejszy z naturą wyobrażenia, iakie o nich mieć należy, lecz akademii powstała przeciw temu i zbila jego mniemanie, a pierwsza osoba je craïs, nie została przyjętą. Co do mnie, chcąc się stosować do zdania tego wielkiego człowieka, kładź będę, craître na miejsce croître, a w całym ciągu formy czasowania tego słowa znajdziemy ai, zamiast oi, gdyż to więcej zgadza się z prawidłami dokładnego wymawiania. Jeżeli akademii ma swoje dziwactwa, należyż iżby cała rzecz pospolita uczonych podlegała im, właśnie iak gdyby to były wyrocznie? Ja w żaden sposób nie upatruję tego potrzeby, i mniemam, że oświecony człowiek,

dnoi, où il se prononce comme è: Il a resté contre Meidinger, tant pis pour lui; il devait faire mieux, et au fond il n'a rien fait.

La table des paradigmes des verbes irréguliers de la 4. conjugaison, offrira au premier coup d'oeil, la formation des temps simples, de sorte qu'il sera facile de conjuguer les verbes qui dérivent de la souche primitive: en prenant l'auxiliaire avoir, ou être, selon que le cas l'exigera, on formera facilement les temps composés.

Croire, et croire, qui n'ont pu être placés sur la table, se trouveront ici dans leurs temps simples.

Croire, cru, croyant.

Indicatif, je crois, tu crois, il croit, nous croyons, vous croyez, ils croient, elles croient.

Réla-

wiek może iść za swem zdaniem gdy jest dobre, lub za zdaniem innych, gdy go za ilogodne osądzi. Dłobomna, i wielu innych, nie chcą przypuścić zakończenia ani na miejsce ci, gdzie się wymawia iak è: Piorunował przeciw Meidingerowi, tem gorzej dla niego; miał bowiem zrobić lepiej, a w gracie nic nie zrobił.

Tablica wzorów czasowania słów nieloremnych, czwartej formy, wystawi uczącemu się za pierwszym okazywaniem, tworzenie się czasów pojedynczych; tem więc sposobem łatwo będzie czasować słowa pochodzące z pewnej głównej odmowy, a przybierając słowo posiłkowe avoir lub être, podług tego iak prawidła wskazane wymagać będą, przyjdzie się bez trudności do tworzenia czasów złożonych.

Słowa: croire i croire, które nie mogły znaleźć miejsca na tablicy, zostaną tu umieszczone w co do swych czasów pojedynczych.

Croire, wierzyć; ma Imięstów bierny cru, a czynny croyant.

Trybu Oznamującego czas terażniejszy: wierzę, wierzysz, wierzy; wierzymy, wierzycie, oni wierzą, one wierzą.

Czas

Relatif. Je croyais, tu croyais, il croyait, nous croyions, vous croyiez, ils croyaient.

Défini ou historique. Je crus, tu crûs, il crût, nous crûmes, vous crûtes, ils crûrent, elles crûrent.

Futur. je croirai, tu croiras, il croira, nous croirons, vous croirez, ils croiront.

Impératif. crois, qu'il croie, croyons, croyez, qu'ils croient.

Subjonctif. Que je croie, que tu croies, qu'il croie, que nous croyons, que vous croyiez, qu'ils croient.

Imparfait. Que je crusse, que tu crûsses, qu'il crût, que nous crûssions, que vous crûssiez, qu'ils crûssent.

Futur conditionnel. Je croirais, tu croirais, il croirait, nous croirions, vous croiriez, ils croiraient, elles cro metaient.

Ce verbe a avoir pour auxiliaire.

Craître, cru, craissant.

Czas względny. Wierzyłem, wierzyłeś, wierzył, wierzyliśmy, wierzyliście, wierzyli, wierzyły.

Czas określuy czyli historyczny: uwierzyłem, uwierzyłeś, uwierzył, uwierzyliśmy, uwierzyliście, uwierzyli, uwierzyły.

Czas przyszły: będę wierzył, będziesz wierzył, będzie wierzył.

będziemy } wierzyli, wie-
będziecie } rzyły.
będą }

Tryb Rozkazujący. Wierz, niech wierzy, wierzmy, wierście, niech wierza.

Tryb Łączący, czyli życzący: bym wierzył, byś wierzył, by wierzył,

byśmy }
byście } wierzyli, wierzyły.
by }

Czas niedokonany: }
} uwie-
} rzył.

byśmy }
byście } uwierzyli, uwierzyły
by }

Czas przyszły warunkowy: wierzyłbym, wierzyłbyś, wierzyłby, wierzyłbyśmy, wierzyłbyście, wierzyłby, wierzyłby.

Croire przybiera na posilek słowo *avoir*.

Craître rośi, ma Imiesłów bierny *cru*, a czynny *craissant*.

Indicatif. Je crais, tu crais, il craît, nous craissons, vous craissez, ils craissent.

Rélatif. Je craissais, tu craissais, il craissait, nous craissions, vous craissiez, ils craissaient.

Défini. Je crus, tu crus, il crut, nous crûmes, vous crûtes, ils crurent.

Futur. Je craitrai, tu craitras, il craitra, nous craitrons, vous craitrez, ils craitront.

Futur conditionnel. Je craitrais, tu craitrais, il craitrait, nous craitrions, vous craitriez, ils craitraient.

Impératif. Crais, qu'il craisse, craissons, craissez, qu'ils craissent, qu'elles craissent.

Subjonctif. Que je craisse, que tu craisses, qu'il craisse, que nous craissions, que vous craissiez, qu'ils craissent.

Imparfait. Que je crusse, que tu crusses, qu'il crut, que nous crussions, que vous crussiez, qu'ils crussent.

Ce verbe a, être pour auxiliaire.

Les dérivés de ces verbes se conjuguent de même que

Trybu Oznay. czas teraż-nieyszy: rosnę. rośniesz, rośnie, rośniemy, rośniecie, rosną.

Czas Względny: rosłem, rosłeś, roś; rośliśmy, rośliście, rośli, rosły.

Czas Określny: urosłem, urosłeś, urosł; urośliśmy, urośliście, urośli.

Czas przyszły: będę roś
będziesz lub
będzie } rość.

będziemy
będziecie } rośli, rosły.
będą }

Czas przyszły warunkowy: roślbym, roślbys, roślbym; roślibyśmy, roślibyście, rośliby.

Tryb Rozkazujący: rośnij, niech rośnie; rośniemy, rośnięcie, niech oni rosną, niech one rosną.

Tryb Łączący: bym
byś } rośł,
by } rosła.

byśmy
byście } rośli, rosły.
by }

Czas niedoko- bym
nany: byś } urosł,
by } urosła.

byśmy
byście } urośli, urosły.
by }

Ninieysze słowo posilkuje się słowem être.

Słowa od tych pochodne, czasują się w ten sam sposób co

que ces verbes primitifs; mais ils ne sont guères d'usage; car accroître n'est usité qu'à l'Infinitif, avec le verbe faire: décroître, suit le paradigme de croître.

Enfin les thèmes, qui seront appliqués à ces verbes démontreront mieux la manière de s'en servir, et les règles qui les précéderont donneront les lumières nécessaires à leur sujet.

Chapitre XVII.

De l'accord des verbes avec leur sujet, leur attribut, ou régime.

Quoiqu'il ait souvent été fait mention dans les règles précédentes, tant du sujet, que du régime des verbes, une analyse particulière, de cette partie si essentielle de la grammaire, doit trouver ici sa place. afin de mieux fixer l'attention de la jeunesse, et lui aider à développer ses facultés intellectuelles. On observera donc, que ce qu'on appelle sujet, est quand

*co i ich pierwotne, lecz nie są wcale w używaniu; gilyż: *accroître*, uwierzyć, kładzie się tylko w trybie bezokolicznym z słowem, *faire*: *décroître*, ubywać, czasami się podług wzoru swego pierwotnego słowa, *croître*.*

Wreszcie ćwiczenia, które zostaną do tych słów przystosowanemi, wskażą lepiej sposób ich użycia, a prawidła one poprzedzające, udziela potrzebnego w tej mierze światła.

Rozdział XVII.

O zgodzie słów z wyrazem Rządowi ich podległym, ich przedmiotem; czyli o składni Rządu.

Chociaż się często w poprzedzających prawidłach wspominało, tak o wyrazach od słów zawisłych, iako też o składni rządowej słów, przecież rozbiór szczególny tej tak istotney części grammatyki, winien tu znaleźć swoje miejsce; to zaś tym końcem, aby zastanowić i zwrócić uwagę młodzieży, oraz dopomódz iey do wywikłania się ich władz umysłowych. Należy przeto dać

on affirme, quelque chose, et attribut, la chose qu'on a en vue d'affirmer. Le sujet ne peut s'exprimer que par un nom ou un pronom, et l'attribut par un adjectif, joint à un verbe ou renfermé dans un verbe.

Quand on dit, la science est nécessaire, l'adjectif nécessaire est joint au verbe est, et ce verbe affirme le rapport de convenance qu'on trouve entre la science et la qualité de nécessaire.

L'adjectif est souvent compris et renfermé dans le verbe, quand on dit: Louis écrit, ce qui signifie, Louis est écrivant. Cette décomposition a lieu par rapport à tous les verbes, excepté être, lorsqu'il ne signifie pas exister.

Pour bien connaître le sujet, et pour ne pas s'y méprendre, il suffit de mettre l'interrogation, qui? ou qui est ce qui? avant le verbe, ou bien de l'y présupposer.

do uwagi, że wyraz rządowi słów podległy, nazywa się ten, o którym się coś twierdzi, przedmiotem zaś słów jest rzecz, o której mowa. Pierwszy wyrazić się jedynie może przez imię lub zaimiek, drugi zaś oznacza się przez przymiotnika złączonego z słowem lub w słowie wyrażenie czy domyślnie zamkniętego.

Kiedy się mówi, że nauka jest potrzebna, przymiotnik, potrzebny, łączy się z słowem jest, a to słowo potwierdza stosunek zgodności który zachodzi między wyrażeniem nauka, i przymiotnem cechującym potrzebę.

Przymiotnik bywa często umieszczony i obięty w słowie, gdy się mówi: Ludwik pisze; co wychodzi na iedno, iak gdyby się rzekło: Ludwik jest piszącym. Takowy rozkład mowy ma miejsce względem wszystkich słów, wyjąwszy słowo *être*, skoro to nie znaczy, nieć byt.

Aby w każdej mowie i w każdym utamku mowy, rozpoznać wyraz słowu podległy, i aby się w tym nie mylić, dość będzie położyć pytanie kto? lub, ktoż to jest? lub się go też tylko domyśleć.

Sa

Odpo-

La réponse à cette question, qui? ou qui est ce qui? indiquera infailliblement le sujet; ainsi si l'on demande, qui est ce qui écrit? La réponse sera Louis, qui indique que Louis est le sujet.

La règle immuable est donc, que le sujet, soit nom ou pronom se place le plus généralement devant le verbe, excepté dans les phrases interrogatives, où le pronom en sujet se place toujours après le verbe; au lieu que le nom ne se place après le verbe que quand il est seul; car il conserve sa place avant le verbe, si le pronom correspondant doit marquer l'interrogation.

Quand le verbe qui précède, il, elle, on, finit par une voyelle, on ajoute un t. avec un tiret, pour former la liaison, sans cela, ce serait un hiatus qui choquerait, et qui serait dur à l'oreille; préfère-t-il? adore-t-elle? et non, préfère il? adore elle?

Odpowiedź na wzmiankowane wyraźne lub domyślne tylko zapytanie, nieochybnie wskaże wyraz słowu głównemu podległy; tak gdy się pytamy, ktoż to jest co pisze? Odpowiedzią będzie, Ludwik, co pokaże, iż wyraz Ludwik, podlega słowu.

Istotno przeto niezmiennym prawidłem, że wyraz słowu podległy, bądź ten jest z rzędu imion, lub z rzędu zaimków, najpowszechniej kładzie się przed słowem, wyjąwszy w odmianach mowy pytających, gdzie zaimek od słowa zawisły, zawsze kładzie się po słowie; gdy tymczasem imię kładzie się po słowie, jeżeli to jest same; zachowuje zaś statecznie swoje miejsce przed słowem, jeśli zaimek odpowiadający ma wyrażać pytanie.

Kiedy słowo mające wyprzedzać zaimki *il, elle, on*, kończy się na samogłoskę, dodaje się doń głoska *t*, oddzielając ją od słowa z *iedney*, od zaimku z drugiej strony kreską podłużną dla zachowania ciągu mowy; inaczej, niezgodność głosek stałaby się twardą i obrazającą ucho: tak mówi się *préfère-t-il*, czyż przenosi; *adore-t-elle*, czyż ona czci; nie zaś *préfère-il? adore-elle?*

Quand

Kie-

Quand l'interrogation simple est trop dure à l'oreille; comme, parlè-je? dors-je? crains-je? on se sert de la périphrase interrogative, pour en modifier le son: ainsi: est-ce que je dors? est-ce que je parle? est-ce que je crains?

Le sujet, soit nom, ou pronom, se place encore après le verbe, dans l'incise qui marque les paroles de quelqu'un: p. ex.: Soyez justes, dit un père mourant à ses enfans, et vous aurez la bénédiction du Ciel.

Puissent les prêtres être des modèles de vertu pour les autres hommes, alors la religion se montrera dans tout son éclat.

L'on voit dans ces deux exemples, et particulièrement dans le dernier, que quand on se sert du subjonctif pour exprimer un souhait, que le déplacement du sujet a lieu: c'est aussi le même cas, quand on

Kiedy słowo w pytającej odmianie położone, sprawić by miało brzmienie twarde dla ucha, iako to: *parlè-je?* czy mówię; *dors-je?* czy śpię; *crains-je?* czy się obawiam, w ów czas używa się innego obrotu pytającego równie, zwanego okrażeniem, a to dla ułagodzenia głosu: np. *est ce que je dors?* *est-ce que je parle?* *est-ce que je crains;* lub też: *croiez vous que je dors.* *parte,* *crains.*

Wyraz podległy słowu, bądź ten jest zaimkiem, bądź imieniem, kładzie się jeszcze po słowie w tem ułamku mowy, w którym się przytaczają słowa lub zdanie od kogoś powiedziane. np. „Bądźcie sprawiedliwemi, rzekł umierający Oyciec do swych dzieci, a zyskacie Błogosławieństwo niebios.”

Oby duchowni byli wzorem cnoty dla innych ludzi, w ów czas religia okazałaby się w swej całkowitej świętosci.

Widzimy z dwóch dopiero przytoczonych przykładów, a szczególniej z drugiego; iż gdy się używa Trybu Łączącego ku wyrażeniu życzenia, w ów czas następuje wyruszenie z miejsca wyrazu słowu podległego: i tenże sam jest

on se sert d'un conditionnel, ou quand l'on sous-entend, quand même, parcequ'il y a dans de pareilles phrases un sens elliptique.

De même, le sujet peut se placer après le verbe quand ce verbe a pour régime un pronom qui le précède comme: La lettre que me remit hier le valet, de moncle ne me dit rien de la mort de ma tante; l'on voit que le valet est placé après le verbe remettre, parceque le pronom, que, en régime, est placé avant ce verbe.

Quand on se sert d'un verbe impersonnel dans un discours, le sujet est pareillement toujours placé après le verbe, parceque le pronom, il, ne signifie rien, ou bien quand, tel, ainsi, ont lieu: p. ex.: il y a deux siècles, tel que vous voyez le monde etc. Lorsque le sujet d'un verbe est de plusieurs mots qui en dépendent, il doit être placé après le verbe, soit que le genre l'exige, ou que la règle le veuille à la rigueur, parceque les mots qui dépendent du sujet,

for-

jest przypadek, gdy się używa czasu warunkowego, lub gdy się domyśla wyrazu, choćby nawet; w podobnych bowiem kawałkach mowy zachodzi znaczenie wyrzutni.

Podobnież wyraz podległy słowu, może się kłaść po słowie, gdy składnia tego rzędu jest zaimek toż słowo poprzedzający: iako to: List który mi oddał wczora służący mego Wuią, nie mi nie wspomina o śmierci mey ciotki; widzimy przeto że wyraz, służący, umieszczony jest po słowie, oddać, albowiem zaimek *que*, składnia rzędu składający, umieszczony jest przed słowem.

Kiedy w mowie iakiey słowa nieosobistego użyć wypada, wyraz słowu podległy równie także kładzie się po słowie, gdyż zaimek, *il*, nie znaczy, lub też, gdy wyrazy: *tel*, taki; *ainsi*, tak; zachodzą: np.: lest temu dwa wieki, takim jest, iak widzisz, świat i t.d. — Skróć część do rzędu słowa należąca, składa się z kilku wyrazów od niego zawisłych, w ów czas ma być położona po słowie, bądź iż tak gust wymaga, bądź że sirowość prawidła tak mieć chce, to zaś dla tego koniecznie, iż wy-

forment une proposition incidente, qui par sa longueur, ferait perdre de vue le rapport du verbe au sujet: quand la règle est de gout, elle est plus énergique, et donne plus de force au discours.

On observera, que tout verbe doit être du même nombre et de la même personne que son sujet: de même, quand le verbe se rapporte à deux sujets singuliers, il faut aussi que le verbe soit au singulier, sur tout si la conjonction ou, se trouve entre les deux sujets, parcequ'elle donne l'exclusion à l'un d'eux, et le dernier règle toujours l'accord: ainsi, si le dernier est au pluriel, le verbe y doit être pareillement, et au contraire; si c'est au singulier, le verbe y doit être de même employé: mais si ce sont deux pronoms personnels de la troisième personne au singulier, le verbe est au singulier; au contraire, si ces pronoms énoncent différentes personnes, on met le verbe au pluriel. La règle est la même, quand deux sujets sont liés par les conjonctions, comme; de même

que,

wyraży z głównym w związku będące, czyniąc ciąg następny, sprawiłyby zapomnienie stosunku słowa z wyrazem iemu podległym: jeżeli zaś to prawidło przepisuje dobry smak, w ów czas łatwy wniosek, iż ma więcej dobitności i daie więcej mocy i wyrazu mowie.

Wiedzieć także należy, że każde słowo ma być z tej samej liczby i osoby, jakiej jest od niego rządzonej wyraz: podobnie też, kiedy słowo ściąga się do dwóch rządzonych od siebie wyrazów liczby pojedynczej, należy iżby słowo położone było w liczbie pojedynczej, nadewszystko zaś, jeżeli spójnik *ou*, znajduje się między nimi; w ten czas bowiem robi się wyłączenie jednego z nich, a ostatni zawsze stanowi składnią zgody. A tak, jeżeli ostatni jest liczby mnogiej, słowo ma być w tej samej liczbie położone, i przeciwnie, jeśli ten jest w pojedynczej, słowo ma się położyć zgodnie z nim: Lecz gdy to będą dwa zaimki osobiste trzeciej osoby liczby pojedynczej, słowo kładź potrzeba w pojedynczej; przeciwnie zaś, jeżeli te zaimki należą do rozmaitych osób, kładzie się słowo w mnogiej liczbie. Toż samo

que, ainsi que, aussi bien que: *pourtant si c'est le premier sujet qui règle l'accord, le verbe est au singulier.*

Malgré que plusieurs sujets précèdent le verbe, soit au singulier, ou au pluriel, il faut pourtant le placer au singulier, lorsqu'il y a une expression qui réunit en tout les substantifs, comme; tout, ce, rien, etc., ou lorsque la conjonction adversative, mais, est placée avant le dernier substantif: p. ex.: biens, dignités, honneurs, tout disparaît à la mort.

Si l'un des deux sujets est au pluriel, on placera le verbe au pluriel, et si le verbe est en rapport, avec plusieurs substantifs qui en fussent le sujet, le verbe est aussi au pluriel, à moins, que la conjonction ou, ne sépare pas les sujets.

zostaie się prawidło, gdy dwa wyrazy słowu podległe, są związane przez spójniki, iak; *de même que*, właśnie iak; *ainsi que*, tak iak; *aussi bien que*, tak dobrze iak; przecież jeżeli pierwszy z nich, kieruje zgodnością, słowo kładź się na w liczbie pojedynczej.

Nie zważając na to, że wiele wyrazów zależących od słowa bądź w liczbie pojedynczej, bądź w mnogiej, wyprzedzają go, należy przecież kładź słowo w liczbie pojedynczej, jeżeli się znajduje wyrażenie obeymujące w sobie wszystkie rzeczowniki, iako *tout*, wszystek, stko; *ce, rien*, i. t. d., lub skoro spójnik sprzeciwiający się twierdzeniu, *mais*, położony jest przed ostatnim rzeczownikiem liczby pojedynczej. np. *bonne, godność, aszczyty, wszystko* nie wraz z śmiercią.

Jeżeli ieden z dwóch wyrazów słowu podległych, jest liczby mnogiej, słowo położy się w liczbie mnogiej, a gdy słowo będzie w związku z wielu rzeczownikami stanowiącemi jego składnią rządową, słowo położy się w liczbie mnogiej, chyba gdyby spójnik *ou*, rozdzielał podległe słowu wyrazy.

Quand

Kiedy

Quand on se sert pour sujet, un de ceux, une de celles, on placera le verbe au pluriel, parcequ'il se rapporte à plusieurs, et non à un, et à une directement.

La plupart, une infinité, une foule, un nombre, la plus grande partie, une sorte etc., exigent le verbe au pluriel, parceque le sujet exprime une quantité indéterminée: cependant, si le substantif qui suit est au singulier, le verbe est également au singulier: p. ex.: la plupart des hommes diffèrent dans leurs opinions. La plupart du monde est facile à être la dupe de ceux qui intriquent.

Mais si, la plupart, une infinité, sont employés seuls, le verbe est au pluriel: même, plusieurs grammairiens veulent, que peu et beaucoup, comme exprimant une quantité, exigent le verbe au pluriel; ce qui est assez naturel, quand

Kiedy za wyraz słowu podległy używamy następującego: *un de ceux*, jeden z tych; *une de celles*, jedna z tych, w ów czas kładzie się słowo w liczbie mnogiej, iako odnoszące się do wielu, nie zaś do jednego lub jednej wprost.

Wyrazy: *la plupart*, większa część; *une infinité*, nieskończona wielość; *une foule*, mnóstwo; *un nombre*, liczba; *la plus grande partie*, największa część; *une sorte*, gatunek i. t. d. wymagają, iżby słowo położone było w liczbie mnogiej, bowiem wyraz słowu podległy doomyślać się każde nieoznaczonej wielości; jednakże gdy rzeczownik za nim idący jest liczby pojedynczej, słowo podobnie w tej liczbie kładź się winno, np. większa część ludzi, różnią się w swych mniemianiach. Większa część świata, lub ludzi łatwą jest stać się celem oszukaństwach, którzy intrygują.

Lecz jeżeli, wyrazy *la plupart*, *une infinité*, kładą się same przez się, słowo powinno być w liczbie mnogiej: nawet wielu grammatyków chce, aby, gdy wyrazy *peu*, mało; *beaucoup*, wiele, iako wielość wyrażające kładą się, słowo było położone

le substantif est placé au pluriel.

Enfin, il y a encore plusieurs exceptions, qui seront touchées à l'analyse des thèmes, et où je renvoie la jeunesse, si elle a envie de se procurer une idée précise sur cette partie si essentielle de la grammaire.

w liczbie mnogiej; co zda się być bardzo naturalną rzeczą, kiedy rzeczownik jest w mnogiej liczbie położonym.

Nakoniec, jest jeszcze wiele wyjątków, które dotkniętami zostaną w miejscu, gdzie rozbiór ćwiczeń danym będzie, tam przeto odsyłamy ucząc się młodzież, jeżeli ta szczerze pragnie mieć dokładne wyobrażenie względem tej istotnej części grammatyki.

Chapitre XVIII.

Rozdział XVIII.

Du régime des Verbes.

O Składni Rządu Słów.

L'analyse qui a été faite dans le chapitre précédent sur l'accord des verbes avec leur sujet, exige celle de leur régime. Un mot est en régime, quand il dépend d'un autre: or, le chapeau du père, prouve que le régime du premier substantif est le génitif, par conséquent du père: Il en est de même des verbes, car chaque mot, substantif, ou nom qui dépend du verbe, est son régime, parce qu'il en restreint la signification. Il restreint directement, ou indirectement;

direct-

Rozbiór uczyniony w Rozdziale poprzedzającym względem zgody słów z wyrazami od nich rządzonymi, wymaga, iżbyśmy i o rządzie słów pomówili. Wyraz podległy jest rządowi drugiego, gdy od niego zależy: np. kapełusz oycy, wskazuje nam, że składnią rządu pierwszego rzeczownika, jest przypadek drugi, następnie, mówi się Oycy: toż samo ma się rozumieć o słowach, każdy bowiem wyraz, rzeczownik lub imię, gdy zależą od słowa, stanowią jego składnią rządu, słowo bowiem ich znaczenie

directement quand il est sans preposition exprimée ou sous-entendue; alors le régime est direct: mais il le restreint indirectement, lorsqu'il est précédé des prépositions à, ou de, exprimées ou sous-entendues; et alors le régime est indirect. Pour être convaincu du régime direct, il faut qu'il réponde à la question, qui? ou quoi? Louis aime, qui? Louise. J'apprends, quoi? La grammaire: ainsi Louise, la grammaire sont les régimes directs des verbes aimer et apprendre. Le régime indirect se connaît par la réponse aux questions, de qui? ou de quoi? à qui, ou à quoi? Je parle, de qui? de la mère; Je me repens, de quoi? de ma faute. Je m'adresse, à qui? à vous, à Michel, à Lisette, au père, aux Mères. Je m'amuse, à quoi? au jeu. Je m'applique, à quoi? à la lecture, au travail. Ces exemples, et les thèmes démontreront suffisamment les régimes; pourtant un verbe peut avoir trois régimes différents, ou trois mots qui lui servent de régime; savoir: un autre verbe à l'infinitif, ou un substantif, ou un pronom. presque tous les trois peuvent:

servir

czenie ogranicza. Ogranicza je w prost, lub ubocznie; w prost w ten czas, gdy jest bez przyimka wyraźnego bądź domyślnego, i w ów czas składnia rzędu jest prosta: lecz ogranicza go ubocznie, gdy przed nim kładzie się przyimek à, lub de, bądź te są położone wyraźnie, bądź się ich tylko domyślamy, a w ów czas składnia rzędu słów jest uboczna. Dla przekonania się o rządzie słów prostym, należy, iżby odpowiadano na pytania kto? lub co? Ludwik kocha, kogo? Ludwikę. Uczę się, czego? Grammatyki: tak więc Ludwika, Grammatyka, są wyrazami rzędu prostego słów, kochać, uczyć się. Rząd słów uboczny daje się poznać z odpowiedzi na pytania: od kogo? od czego? komu? czemu? Mówię, o kim, o Matce. Załuję, czego? mego błędu. Udaję się, do kogo? do was, do Michała, do Elżbietki, do Ojca, do Matek. Bawię się, w co? w grę. Przykładam się, do czego? do czytania, do pracy i t d. Wzmiankowane przykłady, iako też ćwiczenia dane na swoim miejscu, okażą oczywiście składnie rzędu; z tym wszystkim, słowo może mieć trzy

Hh 2

od-

scrire de régime soit direct ou indirect; c'est à dire que malgré que les verbes actifs aient l'accusatif pour régime direct, ils sont connaissables, quand on peut y ajouter quelqu'un, quelque chose, comme aimer quelqu'un, manger quelque chose, ils peuvent cependant avoir un second régime, et celui ci peut répondre aux questions, de qui? de quoi; ou à qui? à quoi? p. ex. J'aime la soeur de mon voisin: J'ai donné un livre à ma cousine. Je mange le pain de seigle préféra-blement au pain de froment. Ainsi l'on voit que les verbes actifs ont l'accusatif, pour vrai régime, et que les autres cas, ou prépositions de, et à ne sont que régimes indirects: mais les verbes passifs diffèrent en ceci de verbe actif, c'est qu'ils ont le génitif, ou la préposition de, et au défaut de celle ci par, pour vrai régime: La règle veut, que l'on n'employe jamais le

nom

odmienne składnie rzędu, czyli trzy wyrazy służyć mu mogące za składnią rzędu; to jest: inne słowo w trybie bezokolicznym, rzeczownika, lub zaimek, albowiem wszystkie troje służyć mogą za rząd bądź prosty bądź uboczny; co się iasniey tak wyklada: ponimio tego iż wszystkie słowa czynne mają czwarty przypadek za składnią rzędu, co się łatwo poznać, gdy można do nich dodać kogoś, coś, iako: kochać kogoś; iść, coś; te mogą przecież mieć drugą składnią rzędu; a ta się łatwo poznać daie z odpowiedzi na pytania: od kogo? od czego? lub komu? czemu? np. kocham siostrę mego sąsiada: dałem książkę męey krewney. Iadam chleb żytny; przenoszę go nad chleb pszeniczny. Daie się przeto widzieć, że słowa czynne mają za prawdziwą składnią rzędu przypadek czwarty, inne zaś przypadki lub przyimki *de i à*, są tylko iego składnią uboczną: lecz słowa hierne, różnią się w tym od słowa czynnego, iż ich prawdziwą składnią rzędu jest przypadek drugi, lub przyimek *de*, a w niedostatku tego, przyimek *par*: Prawidło chce, iżby nigdy nie używano wyrazu *Bog*, z przy-

nom de Dieu avec par; car il faut dire: Les pécheurs seront punis de Dieu, et non de, par Dieu.

Les verbes passifs n'ont souvent point de régime, p. ex. Prague fut pillée et saccagée en 1794. Si la phrase exige une plus grande explication, alors on peut se servir d'un régime, et en ce cas, c'est ordinairement, par. Il y a plusieurs verbes neutres qui sont sans régime, d'autres qui ont, les prépositions de, ou à, en même temps, et pour les fixer, il faut avoir les questions, de qui? à qui? de quoi? à quoi? toujours présentes à l'esprit.

Les verbes réfléchis ont toujours pour régime direct les pronoms personnels, me, te, se, nous, vous, mais ils peuvent être aussi régime indirect, quand on peut sous-entendre, à moi, à toi, à soi, à nous, à vous, à eux. C'est ce qui sera expliqué dans les thèmes.

Le régime verbe, sitôt qu'il est placé à l'infinitif en restreint un autre, soit sans préposition, ou à l'aide des prépositions, à et

przyinkiem par; gdyż należy mówić: Grzesznicy będą karani od Boga, nie zaś, przez Boga.

Słowa bierne często żadney składni rzędu nie mają np. Praga pod Warszawą została zrabowaną, i wziętą w r. 1794. leżeli ucinek mowy wyciąga większego tłumaczenia, w ów czas można użyć składni rzędu, a w tym przypadku słuszy pospolicie przyimek, *par*. Jest wiele słów niakich; które są bez składni rzędu, inne, które mają przyimki *de* lub *à* w jednym czasie; ażeby je przeto dobrze poznać i ograniczyć, należy, iżby pytania, od kogo, komu, od czego, czemu były zawsze przytomne umysłowi.

Słowa zaimkowe, mają zawsze za rząd prosty zaimki osobiste, *me, te, se, nous, vous*, lecz te mogą także stanowić rząd uboczny, kiedy się domyśleć można, trzeciego przypadku zaimków *mnie, tobie, sobie, nam, wam, im*. Co oczewiście zostanie wyluszczo- nym, w podanych ćwiczeniach.

Gdy składnią rzędu słowa jakiego jest drugie w trybie bezokolicznym, w ów czas już tem samem znaczenie jego określa, bądź bez przyim- ka,

de; ou la préposition finale pour. Il y a plusieurs verbes qui n'adoptent aucune préposition avant l'infinitif qu'ils régissent: d'autres veulent la préposition de; beaucoup exigent, à, et enfin, d'autres adoptent la préposition finale pour. Comme il n'y a point de règles fixes et déterminées sur l'emploi de ces prépositions, et de ces régimes, on se reglera pour plus de sûreté d'après les questions: qui? quoi? de qui? de quoi? à qui? à quoi? pour qui? pour quoi? en qui? en quoi? étant le chemin le plus sur que l'on puisse suivre à cet égard.

Comme le régime des verbes est une partie essentielle de la grammaire, je m'étendrai un peu sur cette matière, afin d'être compris par la jeunesse; ainsi: un verbe peut régir deux noms en même temps; mais il faut que ce soit toujours sous des rapports différens; car l'un de ces mots est l'objet immédiat de l'action exprimée par le verbe; c'est ce qui forme le

rd-

ka, bądź za pomocą przyimków *à* i *de*, lub też przyimka końcowego *pour*. Jest wiele słów, które nie wymagają żadnego przyimka przed rzadczonym od siebie bezokolicznym tryhem; inne chcą mieć przyimek *de*; wiele z nich wymaga przyimka *à*, inne na reszcie przyjmują końcowego przyimka, *pour*. Gdy zaś nie masz dotąd prawideł stałych i oznaczonych względem użycia wzmiankowanych przyimków, i wskazanej składni rzędu, przeto dla tem większej pewności, należy się kierować podług pytań: kto? co? od kogo? od czego? komu? czemu? dla kogo? dla czego? w kim? w czym? ta bowiem jest najpewniejsza droga, iaka w tej mierze zdrowy rozsądek postępować radzi,

Składnia rzędu słów, jest nader istotną częścią grammatyki, przeto jeszcze nieca nad nią rozciągnąć mi się wypada, aby ninie ucząca się języka młodzież zrozumieć mogła; tak więc: słowo może rzadzić dwoma imionami w jednym czasie, lecz to musi być pod dwoma różnemi stosunkami; gdyż jeden z tych wyrazów jest przedmiotem bezpośredniem czynności wyrażoney przez słowo, i

to

régime direct: au contraire le second, qui est le terme de l'action, est le régime indirect: or ce régime peut être précédé de la préposition à, s'il s'agit du but qu'tend l'action, et de la préposition de, quand on veut exprimer d'où cette action vient ou commence,

to to jest, co stanowi rząd prosty: przeciwnie zaś, drugi, który jest okresem czynności, stanowi rząd uboczny: ostatni rząd bydź może poprzedzony od przyimka, *à*, jeżeli mowa o zamiarze do którego czynność zmierza; lub od przyimka *de*, kiedy się wyrazić chce, z kąd ta czynność pochodzi, lub z kąd się zaczyna,

On observera qu'un verbe ne peut avoir en même temps deux régimes directs; par conséquent, quand un verbe a deux régimes, il faut qu'il y en ait un qui soit précédé de la préposition à, ou de et la raison en est, qu'une action ne peut avoir qu'un objet immédiat et direct. Un nom peut aussi être régi par deux verbes à la fois, pourvu que ces verbes ne veuillent pas un régime différent: ainsi, lorsqu'un verbe a différentes manières de régir, on doit employer la même, pour toutes les dépendances qu'on donne au verbe; mais le régime nom, suit toujours le verbe, c'est à quoi, il faut prendre garde, parce que quand un verbe a deux régimes, le plus court se place ordinairement le premier; s'ils sont de la même lon-

Wiedzieć potrzeba, że słowo nie może mieć w iednym-że czasie dwóch rządów prostych, następnie, kiedy słowo ma dwa rzady, potrzeba, iżby koniecznie ieden z nich był poprzedzony od przyimka *à*, lub *de*; przyczyna zaś tego jest widoczna, czynność bowiem każda nie może mieć tylko ieden przedmiot bezpośredni i w prost. Iedno imię może także bydź rządonym przez dwa razem słowa, byle tylko te nie wymagały odmiennej składni rzadu: a tak, gdy słowo ma rozmaite sposoby rządzenia wyrazami do siebie stosowemi, należy używać iednegoż sposobu do wszystkich podległych słowu wyrazów; lecz składnia rzadu imienia, zawsze idzie po słowie, i to to jest, na co baczną uwagę dać należy; kiedy bowiem słowo ma dwa rzady, naykrótszy z nich za zwyczaj idzie przodem;

longueur, le régime direct passe le premier: pourtant, il y a des cas, où le régime indirect tient la première place, et cela pour éviter l'équivoque, quoique ce régime soit aussi long, et même plus long que le régime direct: p. ex. le physicien arrache à la nature tous ses secrets; et non, le physicien arrache tous ses secrets à la nature: parceque l'on doit comprendre que le physicien tient tous les secrets de la nature, et non la nature les siens.

Les pronoms, que, me, te, se, le, la, les, nous, vous, quel, en, et y, sont de vrais régimes, comme ils ont déjà été expliqués: je ne reviendrai point à la récidive; mais comme ils sont en relation directe avec le participe passé, ou passif, on ne doit pas les omettre, bien plus y fixer toute son attention.

dem; jeżeli obydwie są jednakowej długości, rząd prosty idzie wprzód; przecież są takie przypadki, w których rząd uboczny trzyma pierwsze miejsce, a to dla uniknięcia dwuwykładnego znaczenia, choćby też nawet ten uboczny rząd był tak długi a nawet i dłuższy od rzędu prostego np.: fizyk wydzierają przyrodzeniu wszystkie jego tajemnice, nie zaś, fizyk wydzierają wszystkie swoje tajemnice przyrodzenia: albowiem należy mieć, że fizyk ma wszystkie tajemnice od przyrodzenia, nie zaś przyrodzenie od niego.

Zainiki, *que, me, te, se, le, la, les, nous, vous, quel, en i y*, są prawdziwą składnią rzędu słów, iak to już wyłuszczone zostało; nie będę więc już tego powtarzał; gdy zaś te są w bliskim związku z imiesłowem przeszłym czyli biernym, nie należy przeto pominać imiesłów, lecz owszem całkowitą zwrócić na nie uwagę.

Chapitre XIX.

Rozdział XIX.

Du participe passé ou passif, et de son accord avec son régime; ainsi que du participe actif.

Ce participe que je retouche ici, a déjà été expliqué aux paradigmes des verbes réguliers; ainsi, je me contenterai de détailler quelques règles nécessaires à cet égard.

Cette partie de l'oraison qui est sujette à tant de changements, s'accorde toujours avec son régime, quand ce régime le précède, quelque soit l'auxiliaire qui l'accompagne; c'est à dire que ce participe passé doit se régler au genre et nombre de son sujet: par cette raison, quand le régime, que, me, te, se, le, la, les, nous, vous, se trouve dans la phrase, et qu'il précède toujours le participe, il faut que celui-ci se règle absolument à ce régime, parce que c'est son régime direct, et auquel il se rapporte; si on ne fléchissait point ce par-

O Imięstowie przeszłym czyli biernym; o jego składni zgody z swym rzędem, równie iak i o Imięstowie czynnym.

Nauka o tem Imiesłowie, o którym wspomnieć mi tu wypada, była już wyłożoną pod formami czasowania słów foreninych, przeto przestaną tu tylko na wyszczególnieniu niektórych przepisów nie uchronnych w tej mierze.

Ta część mowy, tylu odmianom podlegająca, zgadza się zawsze z rządonym od siebie wyrazem, kiedy ten rząd ją poprzedza, iakieżkolwiek posiłkowe słowo iey towarzyszy; to jest, iż ten imiesłów bierny winien się zgadzać z rodzajem i liczbą podległego sobie wyrazu: z tego powodu, gdy rząd *que, me, te, se, le, la, les, nous, vous,* znajduje się w iakim uciniku mowy, a gdy idzie w przód przed imiesłowem, potrzeba, iżby imiesłów stosował się koniecznie do tego rzędu, gdyż ten właśnie jest jego prostym rzędem, do którego on się odnosi; gdyby nie odawieriane wcale tego imie-

participe, ce serait une faute; car, il influe directement sur ce premier régime. et non sur celui qui peut être placé après. puisque celui-ci n'est qu'accidentel. Ce participe est toujours fléchi, toutes les fois qu'il peut être regardé comme adjectif de son sujet, ainsi; La lettre écrite; les enfants aimés; les pommes données: donc je dirai; la lettre que j'ai écrite, les enfants que j'ai aimés, les pommes que j'ai données; ainsi l'on voit positivement, que le participe passé est en rapport avec son régime.

Le participe passé n'est point fléchi, quand il a rapport avec son sujet: p. ex.: j'ai écrit la lettre; mettre, écrite, serait une faute grave, parce que le régime se trouve après le verbe; ainsi toutes les fois qu'un verbe n'a point de régime direct, ou que ce régime est placé après le verbe, on ne fléchit point le participe passé: mnis. s'il y a un pronom relatif, qui énonce le substantif, et qui serve de régime, alors le participe est fléchi. p. ex.: Avez vous écrit

imiesłowu, byłoby niepospolitym błędem; ten bowiem wpływa wprost do pierwszego rzędu, nie zaś do tego, który potem położony być może, ten bowiem ostatni jest tylko przypadkowym. Imiesłów, o którym mowa, zawsze jest zmieniany tyloraz, ile razy uważany być może iako przymiotnik rządzonego od siebie wyrazu, tak mowi się: list pisany; dzieci kochane; jabłka dane: więc powiedzcie mi: List który pisałem; dzieci które kochałem; jabłka które dałem; zastępcy oczewiście widzimy, że imiesłów bierny jest w stosunku zgody z rządzonym od siebie wyrazem.

Imiesłów bierny czyli przeszły nie zgadza się z swym rządem, chociaż ma z nim stosunek; np.: napisałem list; położyć, *écrite*, nie *écrit*, byłoby grubym błędem, albowiem wyraz rządowy znajduje się po słowie, tak więc, ilekroć słowo nie będzie mieć rzędu prostego, lub gdy ten rząd położonym będzie po słowie, w ów czas imiesłów bierny bynajmniej się nie zmienia; lecz jeśli zachodzić będzie imiesłów względny, zastępujący miejsce rzeczownika a stanowiący wyraz rzędu, w ów czas imiesłów

ma lettre? oui, je l'ai écrite, elle est faite. J'ai vu les femmes qui sortaient de votre jardin; vu, n'est point fléchi, parcequ'il est en rapport avec le sujet je, et non avec le régime, les femmes; mais s'il y a un pronom relatif, qui rapproche l'idée, alors on doit fléchir le participe; ainsi: les femmes que vous avez vues, sortaient de mon jardin: si vous les avez vues, je ne les ai pas vues; que, et les, comme pronoms relatifs servent de régime, donc il faut que le participe soit fléchi: mais si, que, n'est pas un relatif, et aucontraire, s'il est conjonction, il n'influe en rien sur le participe, et il n'est plus sensé pouvoir être fléchi, quoi qu'en rapport avec son sujet: par ex: de la façon que j'ai dit, ou que j'ai parlé, on a du comprendre ce que je disais: ainsi le régime direct est chose, qui n'est pas exprimé, donc le régime chose est

sous-

słów bierny odmienia się: np. Napisał WcPn mój list? tak jest, napisałem go; nn gorowy jest. Widziałem kobiety wychodzące, lub które wychodziły z twego ogrodu. Imiesłów on, nie odmienia się, gdyż ma tylko związek z wyrazem, je, nie zaś z rzędem oznaczonym przez wyraz *les femmes*; lecz gdy zachodzić będzie zaimek względny, zbliżający wyobrażenie, w ów czas imiesłów odmianie podlega; i tak: kobiety któreś WcPn widział, wychodziły z mego ogrodu: jeżeli je WcPn widziałeś ia ich nie widziałem; *que i les*, jako zaimki względne służą za wyrazy rzędu, przeto imiesłów bierny musi podlegać składni zgody z wyrazem z którym się stosuje: lecz jeżeli, *que*, nie jest parrykułą względną, i jeżeli przeciwnie jest spoinikiem, w ów czas nie wpływa na imiesłów bierny, i wcale mniemać nie należy, aby mógł być zmierznianym, chociaż jest w związku z podległym sobie wyrazem: np. że sposobu w jaki powiedziałem, można było wyrozumieć, co mówiłem: a tak rzędem prostym jest, wyraz *chose* który nie jest oczywiście położony; więc rząd wyrazu,

czemu

sous-entendu, ou peut y être placé.

Comme le régime décide absolument, si le participe passif doit être fléchi, ou non, il faut donc examiner avec soin à quel régime est le pronom qui précède le participe, parcequ'il arrive quelque fois qu'avec le même verbe, il est régime direct, et régime indirect, selon les vues de l'esprit: p. ex.: cette fille s'est proposée pour modèle à ses sœurs. Dans cette phrase se est le régime direct, parce que cette sœur a proposé soi pour modèle: mais si on dit: cette fille s'est proposé d'enseigner ses sœurs, ce n'est plus qu'un régime indirect, parcequ'elle a proposé, à soi.

Toutes les fois, qu'un verbe est employé impersonnellement, on observera, que le participe passé, ne se fléchit jamais; ou bien quand ce participe est suivi d'un verbe qui régit les noms ou les pronoms qui précèdent: p. ex. les massacres qu'il y a eu à Prague, révoltent encore les âmes sensibles. Pour bien faire, imi-

tons

chose, iest domyslnym, lub też wyraźnie bydl może położonym.

Gdy rząd stanowi o tem zupełnie, czyli imiesłów bierny ma bydl odmieniany lub nie, należy przeto roztrząsać z wszelką starannością, do jakiego rzędu należy zaimiek położony przed imiesłowem, zdarza się bowiem niekiedy, iż z iednym i tem samem słowem on iest w rządzie prostym i w rządzie ubocznym, podług widoków dowcipu: np.: ta panienska wystawiła siebie samą za wzor dla swych sióstr. W tym ułamku mowy, se, iest rzędem prostym, gdyż owa siostra wystawiła się samą za wzor: lecz, ieżeli się mówi; ta panienska założyła sobie uczyć swe siostry, w ów czas iuż nie będzie rząd prosty ale uboczny, gdyż założyła sobie.

Ilekroć razy słowo użyte iest nie osobiście, należy zważyć, iż imiesłów Bierny w ów czas się nigdy nie odmienia; lub też, gdy za tem imiesłowem idzie słowo rządzące poprzedzająceni imionami lub zaimkami: np. rzeczy które się zdarzyły na Pradze, oburzają dotąd czule dusze. Aby do brze czynić, naszlady my cnoty, których sly-

rons les vertus que nous avons entendu louer. Elle s'est laissé attraper au piège. Les pluies excessives qu'il a fait cet été, ne nous ont pas permis de jouir des agréments de la promenade.

Le participe actif se termine toujours en ant, et n'est fléchi, que quand il est en rapport avec son sujet, ou substantif, comme adjectif: p. ex.: les eaux dormantes, pour, les eaux qui dorment. Les couteaux tranchants, ainsi l'on voit que ce ne sont que de purs adjectifs, qui sont en rapport avec leur sujet: mais sitôt, que ce participe actif est considéré comme verbe, alors, il ne se fléchit plus, p. ex.: les femmes, tremblant à l'aspect du danger, sont souvent plus courageuses que les hommes: c'est donc comme si l'on disait: Si les femmes tremblent, à l'aspect du danger, elles sont souvent plus courageuses que les hommes. On peut fléchir ce verbe, en disant: les femmes tremblantes à l'aspect du danger, décèlent souvent plus de courage que les hommes, quand

siłyszemy pochwały. Dozwoliła się schwytać w samolówkę. Zbyt uczne deszcze które panowały tego lata, nie dozwoliły nam użyć powabów przechadzki.

Imiesłów czynny kończy się zawsze na *ant*, i w ten czas tylko się odmienia, gdy jest w związku z należącym do siebie wyrazem, rzeczownikiem iako też i przymiotnikiem, np. *les eaux dormantes*, stojące wody; za, *les eaux qui dorment*. Ostre noże: widzimy przeto iż takowe imiesłowy, są czystymi przymiotnikami, będącemi w związku z należącemi do nich wyrazami: lecz iak skoro ten imiesłów czynny jest uważany iak słowo, w ów czas wcale się nie odmienia, np. kobiety, drżąc na widok niebezpieczeństwa, są częstokroć odważniejszemi niż mężczyźni. Jest to właśnie, iak gdyby powiedziano: chociaż kobiety drżą na widok niebezpieczeństwa, są przecież często odważniejszemi od mężczyzn. Można odmieniać ten imiesłów czynny, czyli słowo; mówiąc: kobiety drżące na widok niebezpieczeństwa, oka-

il

oka-

il faut lui faire tête. Ces exemples et les thèmes, démontreront encore mieux l'usage de ce participe actif, dont celui de beaucoup de verbes, ne peut jamais être fléchi; comme, ayant, étant, pouvant, voulant, allant, concluant etc.

okazują częstokroć więcej odwagi niż mężczyźni, kiedy mu się potrzeba oprzeć lub zastawić. Przytoczone tu przykłady i ćwiczenia ukazać lepiej jeszcze użycie, tego imiesłowa czynnego; wielu zaś słów, imiesłów czynny, nigdy się zmieniać nie może, iako to: *ayant*, mający; *étant*, będący; *pouvant*, mogący; *voulant*, chcący; *allant*, idący; *concluant*, wnioskujący, i. t. d.

Chapitre XX.

Des Prépositions.

Les prépositions, qui sont soumises à tant de règles, et d'exceptions; par conséquent sujettes à beaucoup de difficultés, peuvent être considérées sous trois points de vues principaux:

1. *celles qui sont simples, et qui n'ont de signification que quand elles ont un substantif, ou un pronom personnel après elles.*

2. *Les prépositions composées; c'est à dire celles qui ont plusieurs mots joints ensemble, et qui n'en forment*

Rozdział XX.

O Przyimkach.

Przyimki, które podległy są tylu prawidłom i wyjątkom, a które następnie wiele uczącym się wystawiają trudności, uważane być mogą pod trzema celniejszemi widokami; przeto:

Naprzód, pomowimy o przyimkach prostych, i w ten czas tylko znaczenie mających, kiedy za niemi następuje rzeczownik lub zaimek osobisty.

Powtórę. O przyimkach złożonych, to jest tych, które z wielu wyrazów złożone, ieden tylko składają; to podob-

ment qu'un, les quelles exigent pareillement un substantif après elles, pour avoir l'idée précise et déterminée.

3. Celles qui ne veulent point de préposition ou d'article avant le nom.

Ces prépositions ont encore une division intellectuelle, se reconnaissant facilement par le régime qu'elles adoptent.

1. Celles qui ne veulent point d'autre préposition avant le mot qu'elles régissent, comme: avec moi, après lui, avant vous, attendu l'obstacle.

2. Celles qui veulent la préposition de, avant le nom, comme: loin de Kracovie, auprès de Vienne, près de la maison, loin de Berlin.

3. Celles qui veulent la préposition à, avant le nom, comme, quant à moi, par rapport à vous etc.

On observera que lorsqu'une préposition en a une autre à sa suite, il y a toujours ellipse, une préposition, ne pouvant en aucun cas, en régir une autre.

podobnież wymagają po sobie rzeczownika, aby mieć wyobrażenie dokładne i oznaczone.

Uwaga. O tych, które nie wymagają, iżby przyimek lub przedimek był kładziony przed imieniem.

Takowe przyimki mają jeszcze inny podział umysłowy, łatwe będąc do poznania przez składnię rzędu iakiej podlegają

1. Te, które nie przyjmują innego przyimka przed rządonym od siebie wyrazem, iako to: ze mną, po nim, przed wami, bacząc na przeszkodę.

2. Te, które przyjmują przyimek de, przed imieniem, iako: o podał od Krakowa; pod Wiedniem lub blisko Wiednia; blisko domu; daleko od Berlina.

3. Te, które chcą mieć przyimek à, przed należącym do nich imieniem, iako to: co do mnie; co się tyczy Wcł'na i. t. d.

Należy dać uwagę, że skoro jeden przyimek, ma drugiego za sobą idącego, zawsze w tem razie zachodzi wyrzutnia, jeden bowiem przyimek w żaden sposób drugimi rządzić nie może.

Les

Cwi-

Les thèmes sur cette partie de l'oraison, donneront une idée succincte de la manière de s'en servir. Elles seront classées d'après leur étymologie, et le sens propre qu'elles doivent avoir, afin que le maître et l'écuyer ne soient point embarrassés.

La place des prépositions dans le discours, n'est point déterminée; tantôt elles sont à la tête d'une phrase; tantôt au milieu, et tantôt à la fin. Le bon sens, l'usage adopté de s'énoncer, sont les meilleures règles à cet égard; pourtant, pour aider la mémoire de ceux qui n'ont pas encore les connaissances suffisantes pour bien s'exprimer, ils trouveront plusieurs exemples dans la table de construction, ainsi que dans les thèmes, afin que par ce moyen, ils parviennent à bien parler et écrire cette langue.

Ćwiczenia do tey części mowy stosowne, a na swem miejscu dane, dadzą nam wyobrażenie zwięzłe o sposobie, w jaki ich używać należy. Będą one uszykowanemi podług ich pochodności i właściwego, jakie mieć powinny, znaczenia; to zaś dla tego, aby nauczyciel i uczeń, nie znajdowali żadney trudności.

Mieysce, jakie przyimki w mowie zajmować mają, nie jest bynajmniej oznaczone; czasem znajdują miejsce na początku mowy; czasem w środku, a niekiedy na końcu. Zdrowy rozsądek, zwyczaj przyięty w tłumaczeniu się, są najlepszymi w tey mierze prawidłami; przecież aby użyć pamięci tych, którzy nie mają jeszcze wiadomości dostarczających względem sposobu wyrażania się, znajdą oni na tablicy składni zgody wiele przykładów. równie iak i ćwiczenia, aby tem sposobem przyiędz mogli do dokładnego pisania i mówienia tym językiem.

Chapitre XXI.

De l'adverbe.

Cette partie de l'oraison, qui est pareillement très étendue; cependant peut se réduire en trois classes principales.

1. Les adverbes qui se rapportent au nom adjectif comme, bonnement, justement.

2. Ceux qui se rapportent au participe.

3. Ceux enfin qui ont rapport à des noms qualificatifs.

L'adverbe, dans son sens propre ne peut que modifier une qualité, parcequ'il n'y a qu'une qualité qui soit susceptible de plus et de moins. Si on dit, qu'il modifie un verbe, on s'exprime mal, ou bien l'on doit entendre, qu'il modifie la qualité, ou l'attribut renfermé dans le verbe: par exemple: Marie aime sincèrement Pierre: sincèrement modifie l'attribut aimant, que le verbe est, peut affirmer de Marie.

Rozdział XXI.

O Przysłówku.

Ta część mowy, bynajmniej poprzedzającej w rozległości nie ustępująca, może być przywiedziona do trzech celniejszych oddziałów.

Pierwszy zawierać będzie przysłowki, które pochodzą od przymiotnika, iako: *bonnement, justement, справедliwie.*

Drugi, te, które się ściągają do imiesłowu.

3. Nakoniec te, które są odnośne do imion wyrażających przymioty lub godności i tytuły.

Przysłówek, uważany w właściwym sobie znaczeniu, może tylko umiarkowywać przymiot lub własność, bowiem przymiot tylko jest zdatnym przyjąć umiarkowanie na mniej lub więcej. Jeżeli się mówi, że przysłówek umiarkowuje słowo, to się źle mówi, albo też chyba rozumieć wypada, iż umiarkowuje raczej przymiot lub własność w słowie zamkniętą i nim określoną, np. Maryanna kocha szczerze Piotra: wyraz szczerze, ogranicza przymiot kochającego, który słowo jest, może stwierdzić o Maryannie.

Les adverbess prennent aussi souvent la place des prépositions, tant pour donner plus d'énergie au discours, que pour ne pas le trainer en longueur, p. ex: on m'a reçu poliment, ou, avec politesse.

L'adverbe, ainsi que la préposition, ne prennent jamais de genre, ni de nombre; mais l'adverbe diffère de la préposition, en ce qu'il n'a jamais de régime; car si on dit, ma soeur s'est toujours conduite, par, ou, avec, ou sans. l'on remarque, qu'il faut qu'il y ait un régime: mais si on dit, elle s'est conduite sagement, l'on entend, que ce qu'elle a fait, elle l'a fait avec sagesse.

On compte neuf différentes sortes d'adverbes, 1. ceux de négation; 2. d'affirmation; 3. de doute; 4. de manière; 5. d'ordre; 6. de lieu; 7. de temps; 8. de quantité; 9. de comparaison.

On trouvera ces adverbes détaillés dans les thèmes, ainsi que la manière de s'en servir.

Przysłowki zastępują także często nieysce przyimków, tak dla tego, iżby nadać więcej mocy mowie, iak też dla uniknienia długiey przewłoki w wymawianiu, np. przyięto mnie grzecznie, lub, z grzecznością.

Przysłówek równie iak przyimek, będą nieodmienną częścią mowy, nie przybiera nigdy rodzaju ani liczby; lecz przysłówek różni się od przyimka w tem, iż nigdy nie ma rzędu swego; gdyż iezli się mówi: siostra moja zawsze postępowała, przez, albo z, lub bez; widzimy przeto iż w tem przypadku zachodzi składnia rzędu: lecz gdy się mówi, iż się sprawiała roztropnie, kżdy się łatwo domysli, iż to co tylko robiła, zgadzało się z roztropnością.

Rachuią dziewięć różnych gatunków przysłówek, 1. Przysłowki przeczące; 2. twierdzące; 3. wątpliwości; 4. sposobowe; 5. porządku; 6. miejsca; 6. czasu; 8. wielości; 9. porównania.

Znajdziemy te wszystkie gatunki przysłówek, wyszczególnionemi w ćwiczeniach, równie wskazane tam będą sposoby ich używania.

Chapitre XXII.

Des Conjonctions.

Les conjonctions n'ont pas moins de difficultés que les prépositions, en ce qu'elles diffèrent beaucoup entr'elles, quoique le but soit, de modifier, de comparer, de diviser, enfin de rendre raison, de toutes les opérations de l'esprit, en servant à joindre les phrases, ou leurs parties, afin de les rendre plus sensibles, et d'être moins diffus dans la manière de s'énoncer: par cette raison, elles sont indéclinables.

On doit considérer les conjonctions, ou relativement à l'expression, ou relativement à la signification. Les premières sont simples, ou composées: ainsi les conjonctions simples, sont celles qui sont exprimées en un seul mot, comme, et, ou, mais, si, car, etc. Les composées sont celles qui se forment de plusieurs mots, et qui ont que, ou la préposition de pour terminaison.

Il ne faut pas confondre les conjonctions avec les adverbes, quoiqu'elles leur ressemblent beaucoup, parce-

Rozdział XXII.

O Spojnikach.

Spojniki nie mniej mają trudności, iak i przyimki, a to w tem naywięcey, iż się różnią wiele między sobą, chociaż ich zamiarem jest, uniarkowywać, ograniczać, porównywać, rozdzielać, na koniec dawać przyczynę z wszystkich działań umysłu; jest także powinnością spojników, łączyć ułamki mowy lub ich części, aby je uczynić dobitniejszymi i aby nie bydź tak rozwlekłym w sposobie wyrażania się. Z tego względu spojniki są częściami nieodmienne mowy.

Należy zpatrywać się na spojniki, albo stosownie do ich wyrażenia, albo stosownie do ich znaczenia. Pierwsze są proste albo złożone; tak spojniki proste są te, które się wyrażają iednem tylko wyrazem, iako: *et*, *i*, *ou*, albo; *mais*, *lecz*; *si*, *ieżeli*; *car*, *bo*. *gdyż* i. t. d. Spojniki złożone są te, które się składają z kilku wyrazów, a które się kończą, na *que*, lub na przyimka *de*.

Nie należy za iedno poczytywać spojników z przysłówkami, chociaż te dużo są do siebie podobni ństwem

cequ'elles n'expriment jamais une circonstance du verbe, et des prépositions, et qu'elles sont toujours placées avant le verbe, si elles ne lient pas deux phrases p. ex. Je vous le dirais, mais je n'ose; peut-être que vous sauriez le secret, si ma soeur était ici. Quoique vous soyez mystérieux, je le saurai, malgré vous. Vous et moi, Lui et elle, nous ne vous le dirons jamais. *Voici leur distribution.*

1. On appelle conjonctions copulatives, celles qui réunissent deux phrases; vous et moi, moi et aussi elle, nous ne vous en parlerons point.

2. Les conjonctions disjonctives sont celles qui marquent une alternative, ou une distinction p. ex.: l'homme est incertain dans ses résolutions: tantôt, il veut une chose, tantôt il en veut une autre. Cessez de me gronder, ou je m'en vais. Venez avec moi, ou bien j'irai seul au jardin de mon oncle.

3. Les conjonctions restrictives, sont celles qui res-

zblizonymi, te bowiem nigdy nie wyrażają okoliczności słowa, i przyimków, i że te są zawsze mieszczonymi przed słowem, jeżeli nie łączą dwóch jakichkolwiek kawałków mowy. np. Powiedziałbym ci to, lecz nie śmiem; bydź może, iżbyś wiedział tajemnicę, gdyby tu moja siostra była. Chociaż WcPn, tajemnicę chowasz, ja o niej, mimo WcPna wiedzieć będę. WcPn i ja; on i ona, nigdy iey WcPna nie powiemy. Owoż jest rozkład spójników.

1. Nazywają spójnikami łącznymi, te, które łączą dwa kawałki mowy; WcPn i ja, także ja i ona o tym WcPnu nie powiemy.

2. Spójniki rozłączające czyli-kolejne są, które oznaczają kolej, lub jakieś rozróżnienie; np. człowiek jest wahający się w swych przedsięwzięciach; dopiero chce jednej rzeczy a już chce innej. Przestań mnie łajać, albo się precz oddalę. Poydź ze mną, albo ja sam poydę do ogrodu mego wuia.

3. Spójniki ograniczające, są te, które ograniczają wyobra-

restreignent une idée, ou une préposition, comme: tout cela se fera, quoique vous en disiez.

Je n'ai autre chose à vous dire, sinon que je le veux.

Encor que votre frère soit disgracié, il n'en est pas moins lier.

4. Les conjonctions adversatives sont celles qui lient deux prépositions, en marquant opposition dans la seconde à l'égard de la première.

Pardonnez à vos ennemis, mais ne vous en vantez point.

Alexandre fut un grand héros, pourtant il eut ses faiblesses.

5. Les conjonctions conditionnelles, sont celles qui lient deux membres du discours par supposition, ou en marquant une condition p. ex.:

Tout mon bien eut été perdu, si un ami n'eut point pris mes affaires à coeur,

Corrigez vos enfans, sinon vous serez puni.

6. Les conjonctions suspensives, sont celles qui

obrażenie lub założenie pewno; iako to: wszystko się to zrobi, cokolwiekbyś o tym powiedział.

Nie mam ci powiedzieć co innego, tylko że i tego chcę.

Chociaż twój brat jest od łaski oddalonym, nie mniey przecież chlubi się z tego.

4. Spojniki przeciwiące się są te, które wiążą dwa założenia, wyrażając przeciwieństwo w drugim, względem pierwszego.

Przebacz twym nieprzyjaciółom, lecz się nie przechwalał z tego.

Alexander był wielkim bohaterem, przecież miał swoje słabości.

5. Spojniki warunkowe są te, które wiążą dwie części mowy przez przypuszczenie, oznaczając jakowyś warunek np.:

Wszystkie dobro moje byłoby straconym, gdyby przyjaciel nie zajął się był serdecznie memi interesami.

Karajcie dzieci wasze, bo iak nie, będącie karani.

6. Spojniki zawieszające, są te, które służą do ozna-

servent à marquer quelque suspension ou: quelque incertitude.

Celui qui se repait l'imagination d'agréables chimères, ne sait jamais si elles se réaliseront, et c'est à savoir si elles se réalisaient, s'il serait heureux.

7. Les conjonctions concessives, sont celles dont on se sert pour marquer que l'on demeure d'accord de quelque chose.

Quand même je vous dirais la vérité, seriez vous content.

A la bonne heure que vous me la disiez, j'y consens.

8. Les conjonctions déclaratives, sont celles dont on se sert ordinairement pour expliquer quelque chose.

La succession de notre oncle a été partagée, savoir, entre mon frère, ma soeur et moi: mais la distribution n'a pas été égale, comme je l'espérais.

9. Les conjonctions comparatives sont celles qui servent à marquer rapport ou parité entre deux prépositions.

Si vous voulez vous enrichir, travaillez autant que vous

oznaczenia iakowegoś zawieszenia czyli niejakieyś niepewności.

Ten, który karmi wyobraźnię przyjemnymi urojeniami, nie wie wcale, czyli się te sprawdzą, i pozostaie wiedzieć, czyliby był szczęśliwym, gdyby się te uściły.

7. Spojniki przyzwalające, są te, których używają w ten czas, gdy się chce oznaczyć przyzwolenie lub zgoda na iaką rzecz.

Choćbym ci nawet powiedział prawdę, byłżebyś kontent.

W samey rzeczy, abyśmy ją tylko powiedzial, zezwalam na to.

8. Spojniki oznajmujące, nazywają te, których pospolicie używają do wyłuszczenia rzeczy iakiey.

Dziedzictwo spadłe po naszym wuiu, zostało podzielone, to jest, między mego brata, moją siostrę i mnie: lecz rozdział nie był równy, iakem się go spodziewał.

9. Spojniki porównania, są te, które służą ku oznaczeniu stosunku lub równości między dwoma założeniami.

Jeżeli się chcecie zbożać, pracujcie tyle ile

vous pourrez, et aussi bien qu'il vous sera possible, car par là vous aurez des *champs*.

10. Les conjonctions augmentatives et diminutives, *sont celles dont on se sert pour ajouter ou pour diminuer.*

Votre frère est riche, d'ailleurs il est brutal et insolent.

S'il a ce défaut, au surplus, il a un bon cœur.

Je crois, du moins que vous dites la vérité; au moins je me plais à vous croire,

11. Les conjonctions causatives *sont celles qui servent à marquer la cause de quelque chose, ou la raison pour quoi on l'a faite.*

Déliez vous de vos amis, car ils pourraient abuser de votre confiance: faites, comme il vous plaira, mais écoutez moi.

Il ne faut se glorifier de rien, attendu que tout est passager.

Je me servirai de cette plume, parceque vous me dites qu'elle est bonne.

ile sił waszych, i tak dobrze, iak tylko można będzie, bo przez to mieć będziecie odbył od kupujących.

10. Spojniki zwiększające i zmniejszające są te, których używają do przydania lub zmniejszenia.

Twój brat jest bogaty, lecz z kądiną jest grubianin i zuchwałoc.

leżeli ma tę wadę, ale co więcej znaczy, ma dobre serce.

Rozumiem przecież że mówisz prawdę; a przynajmniej lubię temu wierzyć.

11. Spojniki powodowe są te, które służą do oznaczenia przyczyny rzeczy iakiey, lub powodu, dla którego rzecz jest zrobioną.

Nie ufaycie waszym przyjacielom, gdyż oni mogliby użyć na złe waszego zaufania: czyn jak ci się podobać będzie, lecz posłuchaj mnie.

Nie potrzeba się chępić z niczego, z tego względu, że wszystko jest przemijającym.

Używać będę tego piora, ponieważ WcPn mówisz, że jest dobre.

12. Les conjonctions conclusives sont celles dont on se sert pour tirer une conséquence d'une proposition précédente: elles sont: or, donc, par conséquent, ainsi, c'est pourquoi, tellement que, de sorte, et ensorte que.

13. Les conjonctions de temps et d'ordre, sont celles dont on se sert pour lier les discours, par quelque circonstance de temps et d'ordre. Comme: quand, lorsque, dans le temps que, pendant que, durant que, tant que, avant que, depuis que, dès que etc.

Aussitôt que j'aurai écrit nous sortirons. Depuis que vous parlez, je n'écris pas; après que vous eutes cessé d'écrire, nous sortirons.

14. Les conjonctions transitives comme au reste, or, nonobstant que, néanmoins que, ne sont guères d'usage, il est même bon de les éviter, parcequ'elles sont longues, et rendent le discours traînant.

15. Enfin, il y a la conjonction que, qui est la plus

12. Spojniki wnioskowe są te, których się używa dla uczynienia wniosku z jakowego dowodu poprzedniczo założonego: takowe ni spojnikami są: or, gdyż; donc, przeto; par conséquent, następnie; ainsi, tak; c'est pourquoi, to dla tego; tellement que, tak iż; de sorte que, ensorte quo, tak dalece etc.

13. Spojniki czasu i porządku są te, których używają do powiązania kawałków mowy przez jakąś okoliczność czasu i porządku, iako: quand, kiedy; lorsque, skoro, dans les tems que, w czasie gdy; pendant que, podczas gdy; durant que, w czasie gdy; tant que, dopoty paki; avant que, wprzód nim; depuis que, dès que, odkąd; i. t. d.

Iak skoro napiszę, wyidziemy. Odkąd mówisz, ja nie piszę: gdy już przestałeś być pisać, wyszliśmy.

14. Spojniki uboczne, iako au reste, w reszcie; or, bowiem i. t. d. nie są wcale lub mało w używaniu, a nawet dobrze będzie unikać się ich, ponieważ są długie i robią mowę przewlokłą.

15. Nakoniec, jest jeszcze spojnik que, iżby; który jest

plus usitée, et qu'il ne faut point confondre avec le pronom relatif que: cette conjonction sert à lier deux verbes, et au lieu de l'éviter, il faut la récidiver toutes les fois qu'elle se présente. Ces différentes explications, se trouveront dans les thèmes, ainsi que l'usage.

jest w najczęstszem używaniu, i którego nie należy poczytać za iedno z zaimkiem względny *que*: ten spójnik służy do związania dwóch słów, i zamiast się go chronić, należy go owszem powtarzać tyle razy, ile kroć się nawinie. Te rozmaite tłumaczenia, znajdują się pod rozdziałem ćwiczeń, równie jak użycie dopiero wzmiankowanego spójnika.

Chapitre XXIII.

De l'interjection.

L'interjection sert à exprimer les sensations de l'ame, soit qu'elle se trouve dans la joie ou la douleur.

Cette partie, qui paraît si peu essentielle au discours, lui est cependant très utile, puisque par l'Interjection, on rend, ce que le coeur ressent, sans faste et sans art.

L'Interjection peut se placer au milieu d'une phrase, sans l'interrompre entièrement; au contraire, elle exprime la situation, dans laquelle on se trouve. p. ex.

La

Rozdział XXIII.

O Wykrzykniku.

Wykrzyknik służy do wyrażenia uczuć duszy, bądź gdy ta unosi się radością, bądź gdy jest pogrążona w boleści.

Ta część, która na pierwszy rzut oka здаіе się być tak mało istotna w mowie, jest przecieź w niej nader użyteczna, gdyż za pomocą wykrayknika określa się to, bez okazałości i sztuki, co serce czuje.

Wykrzyknik może być położonym w szród kawałka mowy, bynajmniej nie przerywając iey ciągu, i owszem wyraża on stan, w którym znajduje umysł mówiącego.

np.:

La Pologne, hélas! a été sacrifiée par ses propres enfans. Je ne m'étendrai pas d'avantage sur cette partie, puisque chacun fait, qu'une interjection. n'est adoptée dans un discours, que comme je l'ai dit, pour faire sentir la position de l'ame, savoir; si elle est dans la joye, ou si elle est affectée par la douleur; car l'homme sans sensations serait bien malheureux, puisqu'il serait mort à la joye, et ne ressentirait point la douleur: ce serait un bourru, comme Diogène, par conséquent un être insupportable.

np.: Polska, niestety! poświęconą zgnbie została przez własne dzieci. Więcej rozciągać się nie myślę nad tą częścią mowy, każdemu bowiem wiadomo, że wykrzyknik, nie dla czego innego jest przybrany do mowy, tylko, iakem wyżej nieco powiedział, aby dać uczuć stan duszy, to jest: jeżeli ta czuje radość, lub zięta jest iaką dolegliwością; tu naturalna wypada uwaga, że człowiek bez uczuć byłby nie-szczęśliwy; nie czułby na radość, takimby byli na boleść: byłby to ów tetryczny dziwak, iak Diogenes, następnie byłby istotą nieznośną.

Chapitre XXIV.

De la construction des mots.

Ce n'est pas tout, de détailler les règles, d'expliquer l'étimologie des mots, il faut encore apprendre à les placer selon l'ordre qui leur convient, afin de rendre ses idées claires et compréhensibles. Pour mettre avec plus d'évidence, la place qui convient à chaque

Rozdział XXIV.

O Szyku Wyrazów.

Wyszczególnić prawidła, wytłomaczyć pochodność wyrazów, nie jest już wszystko, trzeba jeszcze nauczyć i pokazać iak mają być szykowane stosownie do należytego im miejsca. to zaś tym końcem, iżby wyobrażenia swoje iasnymi i zrozumiałemi zrobić. Aby z

wie-

que mot, j'ai adopté à ce Chapitre, une table de construction, dans l'intention d'en faciliter l'étude à la jeunesse. Si le maître est attentif, à lui faire observer les régies, et la place qui convient à chaque mot, il est hors de doute qu'il ne voye ses peines couronnées d'un heureux succès.

większą oczewistością naznaczyć mieysce, które ma zainic każdy wyraz, przyłączyłem do tego rozdziału tablicę Szyku, to zaś w tym zamierzę, abym naukę o nim niolodzieży ułatwił. Jeżeli nauczyciel będzie usilnym w skazaniu uczniowi prawideł i mieysca każdemu wyrazowi właściwego, wątpliwości nie podlega, iż prace jego w nauczaniu ięzyka, pomyślnym skutkiem uwieńczone zostaną.

Chapitre XXV.

De l'Inversion ou Hyperbate.

Quoique l'on voie l'ordre et la place que les mots doivent tenir dans la construction, d'après le détail qui en a été donné dans la table de construction; ces mots sont pourtant sujets à un déplacement, ou à une transposition, qui est appelée inversion ou hyperbate, parceque l'ordre naturel et ordinaire n'est plus suivi. Il ne faut pas croire, que cet écart ait quelque chose de vicieux dans la langue, au contraire,

Rozdział XXV.

O Postaci zwaney przełożeniem (*Hyperbate.*)

Lubo widzimy 'porządek i mieysce, które wyrazy zajmować powinny w swym szyku, a to podług wykładu, który w tablicy na szyk wyrazów, wyszczególnionym został; przecież wyrazy to podlegają niejakemu wyruszeniu, nazwanemu postacią przełożenia, bowiem w tem składzie rzeczy, już się nie idzie za naturalnym i zwyczajnym trybem szykowania wyrazów. Nie należy mieć, aby takowy ustęp od prawideł, miał coś wystę-

traine. il sert à donner de la vivacité, de la force, et de l'agrément dans la manière de s'énoncer, soit en parlant, ou en écrivant: mais il faut aussi que l'inversion soit bien choisie, qu'elle ne soit pas guidée, et que l'esprit s'y retrouve facilement, parceque l'esprit veut être occupé d'une occupation douce et facile, et non par un travail pénible. Ainsi, l'inversion loin d'engourir le discours, le rend souvent plus clair, en donnant aux phrases plus de grace et plus d'énergie, et l'essentiel est de savoir s'en servir à temps et à propos; car vouloir composer un discours rempli d'inversions, ce serait pareillement pécher contre la langue, et la rendre défectueuse, au lieu de l'embellir.

Il y a deux sortes principales d'inversions; l'une pour le style élevé, et l'autre pour le style simple.

En plaçant après le verbe le nom qui le régit, on aura une inversion: p. ex. tout ce que lui promet l'amour de ses parens, il l'obtiendra. Sans inversion, l'on pourra dire: il obtiendra tout ce que l'amour de

występnego względem języka, przeciwnie owszem służy do nadania żywości, mocy i przywilejnia w sposobie wyrażania się bądź w mowie, bądź w piśmie: potrzeba iednakże, iżby takowego przełożenia wybor był należycie zrobiony, iżby ten nie był wymuszony, i żeby umysł łatwo się w nim znalazł; umysł bowiem chce być zalety zabawą przyjemną i łatwą, nie zaś przykrą i twarłą pracą. A tak przełożenie wyrazów nie tylko nie zacieśnia mowy, lecz robi ją często iasną, daje iey więcej wdzięków i dosadności, idzie tylko istotnie o to, aby wiedzieć w jakim go użyć czasie i okoliczności; bo chcieć ułożyć kawał mowy napelniony postaciami przełożenia, byłoby równie wykraczać przeciw zasadom języka, i zamiast upiększenia zrobić go pełnym wad.

Dwa są główniejsze gatunki postaci przełożenia, ieden co do stylu górnego, drugi do stylu pospolitego.

Kładąc po słowie, imię będące iego składnią rzędu, mieć będziemy postać przełożenia: np.: to wszystko, co tylko mu obiecuio miłość iego rodziców, otrzyma. Nie używając przełożenia, takby się po-

ses parens lui promet. — Mais il y aura moins de feu et d'emphase.

On peut aussi placer dans les inversions le nom régi, avant le régissant, si la préposition de est précédée d'un substantif, d'un adjectif, ou d'un verbe, sans se tenir directement aux règles grammaticales, qui veulent le contraire: p. ex.: c'est de ces montagnes, dont la cime touche le ciel, que descendirent les Français, comme un torrent furieux, que rien n'arrête dans sa course, pour aller fondre sur l'ennemi.

Voici, une autre inversion.

De tous les rois, le plus digne de notre admiration, c'est Frédéric le grand.

De tous les héros qui méritent l'immortalité, c'est le grand Sobieski.

Cependant, pour former une inversion, on peut très bien placer avant le régissant le nom régi, quand la préposition à le précède: a tant de maux, oppo-

wiedziało: otrzyma to wszystko, co miłość rodziców jego obiecuje mu. — W ostatnim ałoli ułożeniu, mniej jest ognia, mniej mocy wyrazu.

Można też położyć w podobnych przełożeniach, imię rządzone przed rządzącym, jeżeli przyimek *de*, jest poprzedzonym od rzeczownika, przymiotnika, lub słowa, nie trzymając się koniecznie prawideł grammatycznych, chcących przeciwnego wcale szyku, np. Z tych to gór, których wierzchołek sięga nieba, spuścili się Francuzi, iak ów wściekły i niczym w biegu nie wstrzymany potok, aby uderzyć na nieprzyjaciela.

Owoż drugie jeszcze wyrazów przełożenie:

Ze wszystkich królów, najgodniejszy naszego podziwienia jest Fryderyk wielki.

Miedzy wszystkimi bohaterami, którzy zasługują na nieśmiertelność, jest wielki Sobieski.

Z tym wszystkim, aby mieć postać przełożenia, można bardzo dobrze położyć przed wyrazem rządzącym, wyraz rządzony, kiedy przyimek *à*, wyprzedza go, np.: prze-

ciw

opposez la patience, et vous serez heureux.

On observera pourtant que le régime direct d'un verbe ne se transporte jamais avant le régissant: cette règle est immuable, et à la quelle il faut faire attention; car la poésie qui se permet beaucoup de libertés, n'admet plus le régime direct avant le régissant.

J'ai déjà parlé de la transposition des prépositions, lesquelles ont lieu dans l'inversion, quand on veut donner plus de feu et d'énergie dans la phrase; alors on les place avant le verbe.

Dans la position actuelle de l'Europe, on peut espérer une paix durable.

Contre les attaques de la calomnie, que peut-on opposer?

La modération.

Enfin, je dirai, qu'il y a plusieurs manières de faire des inversions, et qu'elles dépendent de l'enthousiasme,

ciw tylu nieszczęściom zastaw się cierpliwością, a będziesz szczęśliwym.

Należy iednakże uważać, że składnia prosta rzędu słowa nigdy się nie przekłada przed wyrazem rządzącym: prawidło to jest niezmiennie i zasługujące na pilną uczących się bacność; gdyż i rymotworstwo które sobie wiele wolności pozwala, nie przypuszcza rzędu prostego przed wyrazem rządzącym.

Już wspomniałem o przełożeniu przyimków, które miejsce mają w przewroceniu, kiedy chcemy dać więcej ognia i mocy wyrażeniu myśli iakiey: w ów czas te przyimki kładą się przed słowem.

W dzisieyszem położeniu Europy, można się spodziewać trwałego pokoju.

Przeciw napadom potwarzy czemuże się zastawić można?

Umiarkowaniem.

Powiem, na reszcie, iż wiele jest sposobów układania postaci przełożenia, i że te zależą od zapachu i usposobienia

fiisme, et de la disposition de l'esprit, dans laquelle il se trouve: on prendra donc garde, que les inversions ne soient pas forcées, puisqu'il faut, qu'elles paraissent venir d'elles mêmes, sans cela, on défigurera ses expressions, et au lieu de vouloir bien faire, on fera très mal.

bienia umysłu, który sobie one tworzyć i wynajdować umie: strzedz się zatem potrzeba będzie, aby przełożenia nie były wymuszone, bowiem należy, aby się zdało, iż te same z siebie naturalnie wypływają; jeżeli tego nie będzie, wyrażenia zostaną zeszpeconemi, a zamiast chęci zrobienia dobrze, źle się robi.

Chapitre XXVI.

De l'Ellipse.

L'Ellipse qui ne paraît pas être une partie essentielle de la grammaire, ne peut pourtant point être négligée des grammairiens, puisqu'elle enseigne à s'énoncer brièvement et énergiquement. Pour qu'une ellipse soit bonne, il est absolument indispensable que l'esprit puisse suppléer aisément à la valeur des mots, qu'on a jugé à propos d'omettre: or, elle sera vicieuse, toutes les fois qu'elle donnera lieu à une équivoque, ou qu'elle jettera de l'obscurité dans le discours.

Les

Rozdział XXVI.

O Wyrzutni.

Wyrzutnia, chociaż nie zdaje się być istotną częścią grammatyki, nie może przecież być zaniedbaną od grammatyków; gdyż ta uczy sposobu wyrażania się krótko i zwięźle. Aby wyrzutnia była dobrą, jest niezbicie potrzebną rzeczą, aby umysł mógł łatwo zastąpić wartość wyrazów, których opuszczenie za rzecz przyzwoitą osadzono: następnie, będzie ona występną tyle razy, gdy da powód do dwuwykładnego znaczenia, lub gdy mowę ciemną i niezrozumiałą robi.

Naro-

Les Nations de l'Asie et de l'Afrique, qui ont l'imagination vive, se servent beaucoup de l'Ellipse dans leurs discours, et celle-ci contribue infiniment à la brièveté et à la vivacité de leurs expressions: soit, que ce soit un effet du climat, ou de l'éducation, ou de l'habitude, il est bien sur, que l'Ellipse donne du feu et de la précision à ce que ces nations disent. S'ils laissent quelque chose à deviner en parlant, il paraît, que c'est plus pour égayer l'esprit, l'animer, que pour le fatiguer. Les hommes, d'un climat plus sujet aux intempéries des saisons, sont plus pensifs, donc, pour dire quelque chose, il leur a fallu beaucoup de mots, ou une analyse étendue, sur ce qu'ils ont voulu expliquer, parce que leur faculté de penser est plus lente, et plus lourde.

On voit positivement, parceque j'ai avancé, l'origine de l'ellipse: ainsi ce n'est qu'une brièveté bien comprise dans la manière d'expliquer ses idées; en voici deux exemples.

Qu'ont

Narody Azyi i Afryki, mając żywą wyobraźnię, używają w swojej mowie wiele postaci wyrzutni zwanej, co nieskończenie przykłada się do krótkości i do żywości, których są pełne ich wyrażenia się: bądź iak chce, czyli to jest skutkiem klimatu, lub wychowania, lub w reszcie pałogu, pewną jest rzeczą, że wyrzutnia daje ogień i ścisłość mowie, którą się te narody porozumiewają. Jeżeli w mowie zostawiają coś do zgadnienia lub domyslenia się, zdają się, iż to bardziej służy do rozweselenia i ożywienia umysłu, niżli do jego utrudzenia. Ludzie zamieszkali w kraju podległym niestalości pór roku, są więcej zamyślający się, przeto, do wyrażenia myśli iakiey potrzeba im było wiele wyrazów, lub też rozległego rozbioru tego, co sobie w mowie udzielić mieli, ich bowiem władza myślenia jest wolniejsza i bardziej ociężała.

Z tego więc, com w tej mierze powiedział, widzimy niezaprzecznie, z kąd bierze początek i źródło postać wyrzutni: wszak krótkość dobranej zrozumiana w sposobie wytłomaczenia swych myśli jest jedyną wyrzutnią zasadą. Owoż dwa iey przykłady.

Got

Qu'ont gagné plusieurs peuples, aux révolutions qu'ils ont entreprises? Rien. Par ce mot seul, on s'explique, de même, que si l'on disoit: Les peuples n'y ont rien gagné.

Quand vous aurez perdu, patrie, biens, parents, amis, que vous restera-t-il? La constance. On trouve des ellipses très sensibles et remarquables dans tous les meilleurs poëtes; parceque l'imagination vive, et en action, ne permet pas de s'amuser à de longues phrases, et qu'il s'agit seulement de se faire comprendre. Pour qu'une ellipse soit bonne, il faut aussi qu'elle soit adoptée par l'usage, et qu'elle soit dite sans qu'il y paraisse; car si elle est guindée, tout le sens de la phrase, le sera pareillement, et on manquera son but.

Coz zyskały niektóre kraie, lub ludy, w przedsięwziętych od siebie rewolucyach? Nic. Przez ten iedyny wyraz toż samo się tłumaczy, iak gdyby odpowiedziano: Narody lub ludy lub kraie, nic na tym nie zyskały.

Gdy tracisz oyczyznę, dobra, rodziców, przyjaciół, coż ci się pozostanie? Stałość umysłu. Znajdujemy wyrzute i godne uwagi wyrzutnie we wszystkich dziełach najlepszych rymopisów; albowiem żywa a zawsze w czynności będąca wyobraźnia nie dozwala zabawiać się nad składem długich ułameków mowy, zwłaszcza gdy tylko o to idzie, aby się było zrozumianym. Aby wyrzutnia była dobrą, potrzeba także, iżby była zwyciężeni upoważniona; i żeby była dobrana nieznacznie i bez nękania; jeżeli bowiem będzie wymuszona, w ow czas całe znaczenie kawałka mowy będzie takim, a zamiar użycia wyrzutni uchybi się.

Chapitre XXVII.

Du Pléonasme.

Le pléonasme qui est en tout le contraire de l'ellipse, se distingue par la surabondance qui se trouve dans un discours; et comme l'interjection, il sert à en remplir le vuide, ou bien à donner une explication étendue de ce que l'on veut dire, sans qu'il entre pour rien dans les règles grammaticales, ou dans la construction des phrases, puisqu'il n'en peut interrompre le cours.

Le pléonasme a lieu par l'addition d'une explétive, dont la construction pourrait se passer, comme: moi, vous, même, en, etc., lesquels sont souvent des mots purement explétifs. p. ex. Avant de servir la soupe, servez-moi ce jambon.

Le pronom, moi, est explétif, parcequ'on peut mieux

Rozdział XXVII.

O postaci zwanej
Pleonazmem
czyli wyrazach zbytkowych.

Postać pleonazmem zwana, będąc zupełnie przeciwną wyrzutni, rozpoznać się daje przez nadmiar wyrazów w skład iakiej mowy wchodzących; ta, równie iak wykrzyknik służy do zapelnienia przerwy w wyrazach, a czasem do dania rozleglejszego tłumaczenia temu, co się powiedzieć chce, przeto znaleźć powinna miejsce między prawidłami grammatykalcemi, iako też w szykowaniu szeregu wyrazów, bo ich ciągu hynajmniej nie przerywa.

Pleonazm ma miejsce, gdy się dodaie iaka partykuła zbytkowa, bez której przecież szyk wyrazów mógłby się obeysdź, iako: *moi, vous, même, en* i. t. d. te bowiem są wyrazami zupełnie zbytkowemi. np.: Nim zastawicie wieczorzę, dajcie mi tę szynkę.

Zaimek, *moi*, iest zbytkowym, gdyż można lepiej
toż

mieux dire, en disant simplement, servez ce jambon. Les antiphrasiques, sont aussi autant de pléonasmes, n'étant d'usage, que pour éviter l'interrogation simple, cependant très usitées, dans le discours familier: p. ex. Est-ce que vous viendrez ce soir chez moi? on peut dire plus brièvement: viendrez vous ce soir chez moi? ce qui forme l'interrogation simple.

Il y va, il y a, il en est, sont aussi dans bien des cas des explétives, et même des pléonasmes, parce qu'ils ne sont là que pour l'ornement de la phrase; mais on ne peut les omettre, puisque sans eux, on ne se comprendrait pas: p. ex.: Il y va de mon honneur. Il y a hommes et hommes. Il en est d'eux comme de nous. Si l'on retranchait, ces, il y va, il y a, il en est, on ne saurait pas ce que ces phrases signifient. De même la négation ne, n'est souvent qu'une explétive, parcequ'elle n'énonce point la négation, et qu'elle n'est placée, que pour orner le discours, et quelque fois pour

toż samo wyrazić, mówiąc prosto, *servez ce jambon*. Okrążenia mowne i słowne, są także tylu postaciami plonazynu, i w ten czas tylko są w używaniu, gdy się prostego zapytania uchronić chcemy; te przecież często są używanemi w mowie potoczney: np. *Est-ce que vous viendrez ce soir chez moi*, czyli przyjdiesz do mnie tego wieczora? można by to samo powiedzieć krócej: *viendrez vous ce soir chez moi*? co właśnie stanowi proste zapytanie.

Wyrazy: *il y va*, idzie tam; *il y a*, znajduje się, iest; *il en est*, toż samo iest; są także w wielu przypadkach partykułami zbytkowemi, a nawet pleonazmami, gdyż one służą tu iedynie do ozdoby szyku wyrazów: lecz też opuścić ich nie można, gdyż bez nich nie byłaby mowa zrozumiałą: np.: *Idzie tu o moià sławę*; *znaydują się, sub są, ludzie a ludzie*. Toż samo iest z niemi co i z nami. Gdyby odcięto wzmiankowane wyrazy: *il y va*; *il y a*; *il en est*, nie wiedziano by co takowe ułamki mowy znaczyłyby miały. Podobnież, partykuła przecząca, bywa często wyrazem zbytkowym

pour lui donner plus d'énergie. p. ex. Je crains, qu'on ne médise de moi. Ce, ne, fait rien au sens, cependant, si on ne le plaçait point, la phrase perdrait de sa beauté.

Pour bien s'exprimer, on évitera avec soin, les répétitions des mêmes mots, ou de ceux, qui ont une signification à peu près ressemblante. p. ex.: une tempête orageuse; où, cadavres inanimés, serait mal dit, parcequ'il est dans la nature de la chose qu'une tempête soit orageuse, et un cadavre, inanimé.

Le choix des mots, et des expressions, pour éviter les longs pléonasmes, ou ces façons redondantes de s'exprimer, dépend donc du goût, et principalement de l'instruction qu'on a reçue dans sa jeunesse, soit dans sa langue mère, ou dans une langue étrangère; donc pour parvenir à bien parler, on voit que l'étude de la grammaire

est

*w mowie. gdyż bynajmniej nie oznacza przeczenia, a jeżeli się kładzie, to jedynie dla ozdoby mowy a niekiedy dla nadania iey więcej dobrotności i żywości. np. Obawiam się, iżby źle o mnie nie mówiono. Wyraz *ne*, nic do znaczenia nie przydaje, gdyby go jednakże opuszczono, ułamek mowy straciłby na swej piękności.*

Aby się dobrze w mowie wyrażać, unikać starannie należy powtarzania jednychż wyrazów, i chronić się kładząc razem wyrazy mające zbliżone bardzo znaczenie: np. nawałność burzliwa, lub nieżyjące trupy, byłoby źle powiedziane, gdyż a trybu przyrodzenia wypada, że nawałność burzliwa, a trupy bezduszny, być musi.

Wybor części mowy lub wyrazów, dla uchronienia się przewlekłych pleonazmów, czyli owych lucznych sposobów wyrażania się, zależy od gustu, a więcej od oświecenia: iakie się w młodości odebrało, bądź w oyczystym, bądź w obcym i jakimkolwiek języku, ziad wypada, iż, aby dobrze mówić, uczenie się grammatyki jest nieuchronny; drugi zaś

wnio-

est indispensable, et que sans l'étude de cette partie des sciences, on ne parviendra jamais à la perfection.

wniosek równie oczywisty jest ten, iż bez uczenia się tej części nauk, nigdy przyjąć nie można do stopnia doskonałości,

Chapitre XXVIII.

Rozdział XXVIII.

De la Syllepse ou Synthèse.

O Postaci zwanej Synthesis.

La Syllepse sert principalement à donner plus d'énergie au discours, et à lieu toutes les fois que l'on fait figurer un mot plus avec l'idée qu'on a, qu'avec le mot auquel il se rapporte. Quoique cette figure ne porte ordinairement que sur le nombre des noms, elle a pourtant aussi lieu, quoique rarement, relativement au genre.

P. ex. Il est huit heures; ou l'an mil - huit - cent - cinq; c'est la même chose que si je disais, c'est la huitième heure; ou la mil - huit - cent - cinquante année, parceque je fixe un temps précis, et que l'esprit n'est porté que sur ce temps, sans s'occuper du genre et du nombre, heure et an. Ainsi la syllepse est

Postać szyku zwana syntthesis, lub syllepsis, służy szczególniej do nadania mowie więcej mocy, i tyle razy ma miejsce, gdy chcemy uczynić wydatnym jaki wyraz, więcej przez wyobrażenie jakie się ma, niż przez sam wyraz. Chociaż ta postać ściąga się iedynie do liczby imion, ma także miejsce, lubo rzadko, stosownie do ich rodzaju.

Np. Iest ośm godzin; lub rok tysiąc ośmi set pięć; jest iedno, iak gdybym powiedział, jest ośma godzina, lub tysięczny ośmsetny piąty rok; tem sposobem ograniczam ściśle czas, a myśl iedynie zwrócona na czas, nie zajmuje się ani rodzajem ani liczbą rzeczowników, godziny i roku. A tak postać syllepsis, jest spo-

est une manière abrégée de s'exprimer, et de venir promptement au but que l'idée se propose; par cette raison, elle donne plus de force aux paroles que l'on dit, réveille l'attention, et frappe plus fortement l'imagination.

On trouve beaucoup de syllepses dans les poètes français, ainsi que dans les meilleurs auteurs, dont l'analyse menerait trop loin, et exigerait un traité particulier. Racine, Bossuet, Fénelon. Mézengei, Delille, Voltaire, n'ont point négligé cette partie essentielle, de l'art d'écrire, puisqu'ils s'exprimaient avec plus de vivacité, et traçaient mieux par son moyen, les images fortes, qu'ils voulaient représenter. Racine s'explique ainsi.

Entre le peuple et vous, vous
prendrez Dieu pour juge,
Vous souvenant, mon fils, que
caché sous le lin,
Comme eux vous fûtes pauvre,
et comme eux orphelin.

Si Racine eut voulu suivre la construction, il eut dit, comme lui, en faisant

sposobem skróconym wyrażania się i przyścisła skrógu do zamiaru, iżki sobie myśl zakłada; z tego to względu, ta postać daie więcej dobitności wymownym wyrazom, obudza uwagę, i daleko mocniej uderza wyobraźnią.

Znajdziemy wiele tego rodzaju postaciow w rymopisach francuzkich, równie iak i w naylepszych pisarzach, których rozbiór dalekoby nas uniosł, a prawdę mówiąc wymagałby osobnego dziełka. Racine, Bossuet, Fénelon, Mézengei, Delille, Wolter, nie zaniedbali bynajmniej tej istotney sztuki pięknego i górnego pisania; ci wyrażali się z większą dosadnością i żywością, a sposobem tej postaci właściwym, kreślili żywo obrazy, które przedstawić chcieli. Racine tak się tłumaczy:

Między Ludem a tobą weź
Boga za sędzie,
Pomniąc na to mój synu,
iż chowan w ustroni.
Równieś był i sierota i biednym iak oni.

Gdyby Racine chciał był iść, za prawidłow szysku wyrazów rzekłby był, *comme lui,*

sant le rapport au peuple au singulier; mais l'imagination échauffée de son plan, lui fait oublier cet ordre grammatical, comme lui, se servant de, comme eux, qui a une idée plus étendue, qui exprime mieux ce qu'il veut dire, et est plus convenable au sentiment qui l'occupe, en donnant à sous-entendre, que c'est de tous les hommes qui composent le peuple, qu'il veut parler.

lui, stoszynie to do wyrazu liczby pojedynczej lud; lecz zapalona jego wyobraźnia, idąc za przedsięwziętym planem, zapomnieć mu każe o tem szyku grammatykalnym, kładąc zamiast, *comme lui*, wyraz *comme eux*, mający rozleglejsze wyobrażenie, wyrażający lepiej to, co powiedzieć chce; wyraz, *comme eux*, zdawał się rymopisowi bardziej odpowiedziałym czuciowi które go zajmowało, dając w temże czasie do domyslenia się, iż o wszystkich ludziach składających lud czyli naród, mówić chce.

Chapitre XXIX.

Des Amphibologies.

Les amphibologies sont des expressions, qui peuvent avoir un double sens dans une phrase, et par conséquent former une équivoque, ou bien sujette à une interprétation différente, ce qui revient au même. Quand on ne veut point paraître diffus, on a l'attention d'être précis dans son discours et dans

ses

Rozdział XXIX.

O Dwuwykładni.

Dwuwykładnie są to pewne wyrażenia, które mogą mieć dwoiste znaczenie w kawałku mowy, a następnie stanowią dwuwykładnię. a co na jedno wychodzi dwoiakiemu tłumaczeniu podlegają. Kiedy się nie chcemy pokazać rozwlektenia, starajmy się być zwiezleni w mowie i iey wyrażeniach, a to tym końcem, iżby się ustrzedz

ses expressions, afin d'éviter toute ambiguïté, et par conséquent les amphibologies. On ne parle que pour être entendu; donc la clarté est la première et la plus essentielle qualité du discours. Ce que je dis ici, n'est non seulement pour la pureté de la langue française; bien aussi pour quelle langue que ce soit; parceque l'expression doit être simple et propre à l'objet que l'on traite.

Les amphibologies dans la langue française, peuvent plutôt avoir lieu, que dans la langue polonoise, à cause de l'emploi des temps des verbes, surtout du relatif ou 1. Imparfait, et du défini, ou 2. Imparfait; aussi au subjonctif présent, que les étrangers, ne savent pas toujours bien employer, en prenant souvent l'infinitif, ou le participe actif, soit pour un futur, ou pour un subjonctif présent, ce qui ne peut avoir lieu.

P. ex. Qu'ai-je fait pour venir m'accabler d'injures? (de reproches.) L'amphibologie est sensible, puisqu'il faut dire: qu'ai-je fait, pour que vous veniez etc. parce qu'on ne sait pas

ustrzedz wszelkiej wątpliwości a następnie dwoustego wykładu. Celem mowy jest, iżby bydź zrozumiany, przeto jasność jest najpierwszym i najistotniejszym przymiotem mowy. To, co tu mówię, nie tylko ściągając się nie do czystości języka francuzkiego, ale do każdego innego; wyrażenie bowiem powinno bydź proste, i właściwo przedmiotowi, o którym mowa.

Dwuwykładnie w języku francuzkim prędkiej mogłyby mieć miejsce, oż w języku polskim z przyczyny użycia czasów słów, nade wszystko zaś, czasu względnego czyli pierwszego niedokonanego, i czasu określonego czyli drugiego niedokonanego, równie też czasu teraźniejszego trybu łączącego, których nierodowici francuzi nie umieją dobrze użyć, biorąc często tryb bezokoliczny lub inniesłów czynny, bądź za czas przyszły lub za trybu łączącego czas teraźniejszy, co wcale nieusła mieć nie może.

Np. Cożem zrobił aby mnie przychodzić obarczacz krzywdzącemi wyrzuty; dwuwykładnie w tem przykładzie jest oczywista, bowiem powiedzieć należy: cożem zrobił, że

a qui, ou à quoi se rapporte pour venir; au lieu que, pour que vous veniez, est décisif.

On fera attention, de ne point confondre les amplifications, avec l'ellipse, le pléonasme, l'hyperbate et le gallicisme, dont il sera parlé au chapitre suivant; et si on observe les règles que chacune de ces parties ont, on parviendra sans difficultés, à les distinguer les unes des autres.

W cł' n przychodzić i. t. d., nie wiedzielibyśmy bowiem do kogo stosuje się wyraz, pour venir, gdy tym czasem, inny wyraz: pour que vous veniez, jest pewno stanowiący.

Potrzeba będzie mieć baczną na to, aby nie po- czytać za jedno dwuwykla- dni z wyrzutnią, z posta- ciami pleonazmu i przedło- żenia, tudzież z francuzczy- zną, o której mowa będzie w następującym rozdziele; a gdy dana będzie pilna u- waga na pravidła, które są właściwe każdey z wyliczo- nych postaci, bez trudności przyjdziemy do rozroźnie- nia jednych od drugich.

Chapitre XXX.

Des Gallicismes.

Les gallicismes qui ne sont presque point en usage dans toutes les autres langues, le sont principalement dans la française, lesquels de- vroient se distribuer par rapport à leur origine en plusieurs classes; comme: en Hellenismes, pour dési- gner ceux qui ont été pris

Rozdział XXX.

O Wyrazach Francuz- czyzny.

Francuzczyzny nie używa- ne prawie we wszystkich ina- nych językach, celniejsze majążycie w języku, kró- remu nazwisko swoje win- ny; takowe z względu na swoy rod, powinnyby się dzielić na wiele odziałów iako to na Hellenizmy czyli greczyzny, które zostały wzięte

pris du grec; en latinismes, tirés du latin; en germanismes, pris de la langue allemande, en anglicismes, qui viennent de la langue anglaise, et en gallicismes, qui ont été pris de l'ancien gaulois, ou qui viennent de la langue française. Cet ordre donnerait beaucoup de lumières sur cette matière; mais c'est un ouvrage long et pénible, et qui demande beaucoup de recherches, pour les classer selon leur origine, et saisir le sens qui leur conviendrait. Comme cette partie de la grammaire est très nécessaire, je tâcherai d'en donner des notions précises, afin que la jeunesse, ne s'attache point à ces gallicismes vicieux, que l'on trouve dans la plupart des grammaires. Son but n'étant point de faire des comparaisons, en analysant ce qui convient à la langue française, je me contenterai d'admettre trois règles principales, qui concernent les gallicismes, afin que chacun puisse y avoir recours dans le besoin.

wzięte z języka greckiego; na łacinnizmy, przybrane z łacinskiego języka; na niemieccyzny, przyswoione z niemieckiego; angielszczyny, wzięte z angielskiego i na francuzczyzny, które przybraniem zostały z języka dawnych Gaulów, lub pochodzą z języka francuzkiego. Porządek takowy rzuciłby wiele światła na tę materję; takowe atoli dzieło z siebie rozległe i przykre, stałoby się nim nierównie więcej i wymagałoby wielu badań, gdybyśmy się szykować mieli poudług ich początku i wyszukiwać właściwego im znaczenia. Gdy zaś ta część gramatyki jest nader potrzebna, starać się przeto będą dać o niej dokładną wiadomość, to zaś tern króćcem, aby młodzież nie przywiązywała się do wyrazów francuzczyny pełnych wad, jakie się znajdują w większej liczbie dzieł gramatycznych. Gdy zaś nie wchodzi do mego zamiaru czynieć porównania, rozbićrając to co jest właściwymi językowi francuzkiemu tylko, przestaną więc na przypuszczeniu trzech celniejszych prawideł tyjących wyrazów francuzczyny, aby każdy mógł się do nich odwołać, gdy mu wypadnie tego potrzeba.

La première est celle qui admet un genre noble et élevé dans les gallicismes, parcequ'ils communiquent au style de l'énergie. de la grace et de la variété.

La deuxième est celle des gallicismes, qui ne conviennent qu'au style léger, fantaisier et badin.

La troisième, celle de ces gallicismes que la bonne compagnie proscriit, et qu'on ne trouve employés que dans le style burlesque bas et populaire.

Dans le style élevé, il faut éviter les gallicismes, parcequ'ils le rendraient défectueux.

Dans la bonne société, on l'évite pareillement, parce qu'ayant quelque chose d'équivoque, on pourrait dire une sottise, dans l'intention de dire quelque chose d'agréable: cependant, un gallicisme, dit à propos, et bien choisi, anime le style, et aussi la conversation.

Il y a des maîtres qui font apprendre une quantité de gallicismes à leurs écu-

Pierwsze prawidło tyczeć się będzie owych wyrazów francuzczyzny, używanych w stylu szlachełny i górnym; te bowiem udzielaia stylowi mocy, wdzięków, i rozmaitości.

Drugie prawidło ściagać się będzie do wyrazów francuzczyzny, przywoitých tylko stylowi lekkiemu, poufalemu i żartobliwemu.

Treecie prawidło, choy-mie wyrazy francuzczyzny, których dobry ton towarzystwa zabrania, i które znayduia tylko nieysce w stylu trefnym podłym i gminnym.

W stylu pisania górnym należy się chronić francuzczyzny, bowiem te wprowadziłyby weń wiele wad.

W gronie dobranego towarzystwa strzegą się ich podobnie, ponieważ te mając zawsze coś dwuwykładnego, możnaby powiedzieć głupstwo, w chęci powiedzenia coś zabawnego i przyjemnego: z tym wszystkim, wyraz francuzczyzny, dobrze dobrany i w swoim miejscu użyty, daie stylowi żywość, i towarzystwo przyjaciół przyjemnie ubawić może.

Iest wiele takich nauczycielów ięzyka, którzy daia do uczenia się mnóstwo wy-

ra-

écoliers, sans leur en faire sentir la portée; cette méthode absolument contre le bon sens, dégoûte souvent la jeunesse; et celui qui s'abandonne aveuglement à la conduite d'un tel maître, se voit ridiculisé dans les sociétés.

Un jeune homme interrogé un jour en ma présence par un autre, lui demanda; d'où venez vous? de faire donner un soufflet à mon habit.

De tels gallicismes ne peuvent se remonter que dans la bouche du peuple, et non pas celle d'un homme qui a reçu une éducation honnête et qui connaît le monde.

Les thèmes sur toutes ces parties, qui vont paraître, et qui formeront la suite de cette grammaire, montreront à la jeunesse la vraie manière d'en faire usage.

razow francuzczyzny swym uczniom, nie wytłumaczyszy iui prawdziwego ich znaczenia i sposobu użycia; takowy sposób uczenia przeciwny zdrowemu rozsądkowi, zraża częstokroć młodzież; a ów, który się pozwala ślepo powodować takowemu nauczycielowi, widzi się bydź wyśmianym w okręgu dobranych towarzysztw.

Młodzieniec spytany dnia jednego w moiej przytomności od drugiego, który się go spytać chciał, z kądby przychodzi, zamiast odpowiedzieć iż z przechadzki, odpowiedział: że przewietrzył swoją suknię; możnaby tłumaczyć, iż przetrząpał suknię.

Wyrazy takież francuzczyzny wydawać się tylko dobrane mogą w uściech gwinu, źle zaś brzmią w ustach człowieka, który odebrał naczciwe wychowanie, i który się szczeni znajomością świata.

Cwiczenia, względem tych wszystkich części dane, które wyidą, w krotce i składać będą dodatek do tej grammatyki, wskażą uczący się młodzieży prawdziwy sposób ich użycia.

F i n.

K o n i e c.

94/60:

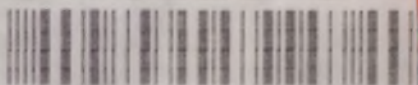
260 - ~~120~~

21538

51174

Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu

5835 S

001-005835-00-0

Oeuvres
de
Hautepierre

8

1

Marcon

8

8